

CATECHISMVS EXDECRETO SACROSANCTI CONCILII TRIDENTINI, IVSSV PII. V. PONTIF. MAXIMI EDITVS.

NVNC PRIMVM IN CAPITA, sectionesq; distinctus, varijsq; Patrum sententijs, & auctoritatibus munitus.

ACCESSERE DVO INDICES, QVORVM alter docet: qua ratione ea, quæ in hoc opere traduntur, ad Euangelia Dominicalia, & aliorum aliquot festorum, possint accommodari, alter rerum est longè ijs locupletior, & ordinatior, qui hactenus editi sũt.

Anno. Dñi. M. DC. IIII.

Methymnæ Campi Apud Christophorum Lasso, & Franciscum Garcia.

Expensis Ildephonsi Perez.

ERRATAS.

Sic corriges fol. 1 colum. 1 linea 21. dicit art lege at. 45. 2. 27. qui. 44. 3. 1 pi pli. 45. 2. 23 vi te 4 9 li la 70 4 3. mini 71. 2. 26. o nio ni 72. 2. 14 ius res. 83. 3. 13 nu. mu. 86. 1 32 inen nen 2 4. quis fuisse quis. 17 nun tan. 3. 13. cra. cri. 88. 3. 12. rine rune 95. 3. 20. ordi ordinis. 110. 1. 27. disdites. 1 1 1. 3. 23 sum sam. 12 1 3. 21 fasfa 1 2 2. 29. re te 3. 25. me mi. 144. 2. 20 sen ser. 129 4. 25 mi ni. 32 ne re 1361. 1. 7 cit it. 16 fisio. 2. 27 gto glo. 32 cum proban comprahen. 145 4. 21. hec hac 148. 3. 22 ro re. 32. ista. issa. 149. 2. 4. ho. bo 3. 3. qu. quo 151. 1. 30. in ui. 153 3. 22. ri re. 4. 24. cog con. 161 2. 26. ti. ri. 174 2. 8 ri ni 177. 1. 9 iat. diat. 2. 17. que quo 3. 27. ca cra. 178. 4. 2. tos res. 209. 1. 31. cem. nem. 217. 3. 21. nil ni 29 is li. 252. 2. 21. auen au 255. 2. 8. tion tionem. 259. 2. 7. deli. debi. 265. 2. 7 pi pli. 4 17. pita pi dita. 266. 1 19. ra. re. 10 con in. 17 la ta. 21. vi vt 284. 4. 30. nio nia. 288. 2. 5 ni ne. 299. 2. 14. no om. 3. 25. ne. rue 301. 1. 3 te tene. 2. 6 nen nien 3. 27. lig. ligi. 302. 1. 8. ra gra, 328 3. 16. id ad. 329. 1. 18. la pla. 330. 3. 23. mlo. malo. 331. 1. 20 gn, gnum. 2. 5. at. ar. Vallisoleti. 22. Martij. Anni. 1604.

Doctor Alphonsus Vacca de Santiago.

TASSA

ESta tassado este libro por los señores del consejo, a tres marauedis y medio cada pliego y mandaron q̃ no se pueda vender ningun libro sin que al principio se ponga esta tassa, en Valladolid a treynta y vno de Março de mil y seyscientos y quatro años.

Miguel de Ondarça Zauala.

LICENCIA.

YO Miguel de Ondarça çauala escriuano de camara del Rey nuestro Señor de los que residen en su Cōsejo, doy fee que auiendose presentado ante los señores del dicho Consejo, por Feliz Lopez librero, vn libro intitulado Catecismo Romano de Pio V. Que con licēcia de los dichos Señores ha sido otras vezes impreso, dieron licencia al dicho Feliz Lopez, para que por esta vez pueda imprimir el dicho libro, por el dicho original que en el dicho Consejo se vio que va rubricado, y firmado al fin del, de mi el dicho Miguel de Ondarça çauala con que antes que se venda lo trayga a el dicho Consejo juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y mandaron al impresor que assi mismo imprimiere el dicho libro no imprima el principio, y primer pliego ni entregue mas de vn solo libro con el original al author, o persona a cuya costa se imprimiere y no otro alguno para effecto de la dicha correction y tassa hasta q̃ primero el dicho libro este corregido y tassado por los Señores del dicho Consejo, y estando assi y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego y en el seguidamente se ponga este testimonio de la dicha licencia, tassa, y erratas, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la prematica vltimamente fecha sobre la impresiō de los libros y leyes destos Reynos y para que de ello conste de pedimiento de el dicho Feliz Lopez di el presente en la Ciudad de Valladolid a veynte y dos dias del mes de otubre de mil y seyscientos y tres años.

Miguel de Ondarça çauala.

GVLIELMVS ROVILLIVS LVGDVNENSIS DIOECESIS Parochis, alijsque diuini verbi præconibus. S.

Atechiſmum Romanum, (ſic enim hunc poſt alios nominamus, quòd Romæ primum Romani Põtificis iuſſu ſit editus,) cum mihi in animo eſſet iterum prælo ſubijcere, Reuerendi Patres, non me ſatis officio meo facturum putaui, niſi eum prioribus & meis, & aliorum editionibus elegantiorem, & aliquo quaſi authoramento cultiorem, commendatioremque recuderẽ. Mihi enim conſtitutum, definitumq́; eſt, quantum animo & induſtria mea conniti potero, vt libri ex noſtra officina prodeuntes, non ſolum his erroribus quos typographorum vel incuria, vel ignorantia ſolet plerũq; inuehere, nõ inquinentur: ſed vt aliquibus etiam, ſi præſertim ad pietatem religionemque aſſerendam faciant, quaſi tores in corona ornatiores, & pulchriores ſolem intueantur. Nactus igitur tria illius operis exemplaria Venetum Manutianis, Burdegalenſe Latini gallicum Mellangianis, & Antuerpiẽſe Plantinianis typis excuſſum (meum enim antiquum ſuperuacuum eſt numerare) ea ad viros tum doctrina, tum vitæ integritate probatos attuli qui mihi quo potiſsimum exemplari, in hac mea noua editione vtendũ eſſet pro ſua prudentia & eruditione indicarent. Illi verò ex ſingulis aliquid deligendum eſſe indicantes; ex Veneto quidem contextum maxime emendandum, ex Burdegalenſi verò Euangeliorum indicem, ex Antuerpiẽſi demum capitum diſtributionem, quæſtionumque partitionem nonnullis mutatis deſumendam eſſe cenſuerunt. Nam cum is, qui in capita quæſtioneſque librum diſtinxerat, dum ad eas quæſtiones, quas ipſe adiunxit reſpondere nititur, aliqua ex eius contextu pro ſuo arbitratu immutet, pleraque amputet: nonnulla etiam aliquando tranſponat, eadem ſeruata per capita diuiſione, quam Antuerpienſis hic codex habet, non in quæſtiones, ſed

ſectiones:

sectiones eū distinxerunt quòd eo consilio editus esse hic Catechismus videa tur: vt non tam per interrogationes & responsiones Christianæ religionis capita ex eo tradantur quam vt oratione perpetua è superiore loco populo explicentur. Itaque integro ipsius Catechismi contextu seruato, singulis tantum sectionibus summam argumentumve apposuerunt. Iidem etiam diligenter curarunt, vt sacræ Scripturæ loca, quæ hic adducuntur, & quā plurima alia, quæ proposito conuenire visa sunt, notatis singulorum capitū versibus margini libri adnotarentur. Si quibus autem in locis à vulgata, & omnium ætatum iudicio approbata editione auctor aberraret, vel exem plar Græcum consuluerunt, vel varias illas à Doctoribus Louaniensibus Bibliorum marginibus additas lectiones (quas etiam nostra instar Biblio rum Plantinianorum in forma parua habent) & vnde ille suam hanc le ctionem hausisset lectorem admonuerunt: dederunt etiam operam, vt sicu bi in alijs Scripturæ locis, quæ hic passim citantur, diuersæ essent, variæque lectiones, ab ijsdem Louaniensibus doctoribus (quorum opera in hoc genere pijs doctisque viris maximè probari solet) annotatæ, illæ margini adderentur; vt ad manum quasi vos haberetis, qua ratione vulgatā editionē vbique interpretari, tuerique possetis. In id præterea toto pectore incubuerunt, vt quæ in Catechismo traduntur; ex ijs potissimum, quæ noui hæretici in controuersiam adduxerunt: ea iam olim ab ijs Ecclesiæ doctoribus contestata indicarent, quorum antiquitas veneranda, doctrina admirabilis, pietas eximia & singularis extitit. Quem sane laborem vobis & iucundissimum, & vtilissimum futurum existimamus. Nam si rē hāc vel humano tantum iudicio æstimare volumus: quid conuenientius vobis reuerendi patres, quam non vita solum, sed quod per magni etiam refert cum præcipuis nostræ fidei antesignanis (Apostolos semper omnibus antepono) Dionysiis, Clementibus, Irenæis, Iustinis, Cyprianis, Tertullianis, alijsque patribus, qui primum, secundum, tertiū, quartū ve sæculum non excesserunt, in tradendis nostræ religionis capitibus ita congruere, vt ipsa illorum verba quodammodo inter docendum semper vsurpare videamini? Hæ tabulæ sunt signatæ, quibus vos iure vindiciarum aduersus Ecclesiæ Catholicæ vitilitigatores agere potestis: vt vos probetis in veræ & Apostolicæ cathedræ possessionem venisse, ad vos ius hoc concionandi à maioribus vestris acceptum pertinere: eos vero qui cathedras sibi alicubi à vestris diuersas collocarunt, alienorum iurium inuasores & testamentorum diuinorum corruptores demonstretis. Denique Burdegalensem

 illum

illum dictum, in quo aliquot Euangelij cuiuscunque diei Dominicae aut
ex propinquae, quorum deinceps tractatio cum his consimilia esse de-
monstratur, quae in hoc opere explicantur, adiectis plurimis alijs locis co-
piosiorem atque ampliorem reddiderunt. Et vt illius indicis ad plures etiā
manaret vtilitas, Euangelia etiam illi ea adiunxerunt, quae iuxta Ro-
manae Ecclesiae ritum, ex decreto Tridentini Concilij emendatum, toto an-
no in Dominicis festisque nonnullis diebus habentur. Haec itaque omnia,
Reuerendi Patres, quamuis ad communem omnium Parochorum, cae-
terorumque Verbi Dei praeconum à me vsum quanta fieri potuit diligentia
& emendatione sint edita: vobis tamen peculiari nomine nuncupanda in
dicaui: vt hoc nostrae in vos obseruantiae & beneuolentiae monumentum
extaret: & planum etiam omnibus testatum quae reliqueram, vrbem
dioecesimque Lugdunensem, tam egregijs abundare diuini verbi praeconi-
bus, vt nulla fere in tota Gallia religio sit, quae plures habeat Verbi
Diuini ad populum interpretes, nec populum Catholicae
religioni, suorumque maiorum pietati & ob-
seruantiae magis addictum.

Valete.

INDEX EVANGELIORVM

Dominicalium, & aliquorum festorum dierum, quo demõstratur, quod nã huius Catechismi argumentũ ad quã partem cuiuslibet Euãgelij referri & accõmodari possit, iuxta id quod ab ijs qui hunc Catechismum consuluerunt præcipitur iam quidem ab ijs editus, qui Burdegalæ huius Catechismi Latino Gallici edendi auctores fuerunt, nunc verò additis nonnullis alijs Euangelijs ad Romanæ Ecclesiæ vsum Tridentini concilij decreto emendatum accommodatus, & magna locorum Euangelij & Catechismi accessione longè copiosior effectus.

Dominica 1. Aduentus.

Erunt signa in Sole, & Luna, &c. Luc. 21. *Hoc Euangeliũ ad argumentum de iudicio generali traducendum est. Quare hic recurrat parochus ad articulum Symboli*, inde venturus est iudicare viuos & mortuos, fol. 42. b *& sequentibus. Prout faciendum præcipitur, fol. 5. à vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum.*

Ecce rex tuus venit tibi, &c. Matth. 21. *Hic oportune tractabit parochus ea quæ de Incarnatione, & causis aduentus Christi Domini nostri habentur art. 2. & 3 Symboli Apostolici. fol. 16. 17. 22. 25.*

Inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea soluite, ...

...*nus Athanasius in sermone de* ...*his huius Euangelij ostendit ex* *hoc loco Apostolis & eorum successoribus factam esse potestatem soluendi eos, qui instar asinorum peccatorum pondere pressi ad eos cõfugerent. Quarè hic populo exponet parochus, quæ habentur de confessione, fol. 158. & sequent, & absolutione, fol. 149. & de potestate remittendi peccata in Ecclesia. fol. 59 & 60.*

Dominica secunda.

Cum audisset Ioannes in vinculis, &c. Tu es qui venturus es, &c. Matth. 11. *Ista Ioannis interrogatio tam sedula, ostendit quanto cum studio curare debeamus, vt de rebus fidei & nos, & ij, qui nobis subsunt ritè, & à Catholicis doctoribus instruamur. Vide quæ huic argumento inseruiunt initio Catechismi vsque ad primũ Symboli articulum, fol. 1. 2. 3. & sequent.*

In vinculis, S. *Fides vsque ad*

vincula, immo ad necem vsque, cum opus est, & a iudice vrgemur profitenda est, nec est satis eam pe ctore inclusam habere, quantumuis rectam, & sinceram, vt ostenditur, folio 8. 9. vel. Erunt signa in Sole & Luna, &c. *Vt Dominica praecedenti.*

Dominica tertia.

Confessus est, & non negauit, Ioan. 1. *Ex hoc loco simpliciter verum fateri docemur, nec intermiscere iusiurandum, vt nobis fides adhibeatur. Vide quando, & sub quibus poenis iurare prohibitum, fol. 220. & sequen.*

Quid ergo baptizas, si tu non es Christus? &c. *Agendum hic de ministris baptismi de quo, folio. 93. & 94. Et quomodo sese habeant in dispensatione sacramentorum Christus Dominus, & minister, quantum ad effectum sacramenti ex fol. 83. & 84.*

Cuius ergo nō sum dignus &c. *Hic monere parochus populum sibi creditum debet, vt sese pro festis natalitijs ad sacratissimam praeparet, & agere de condigna tanti hospitis (cuius corrigiam calceamenti soluere indignum se Ioannes Baptista censet) susceptione. Vide de praeparatione ad Eucharistiam 136. & 137. vel.* Cum audisset Ioannes in vinculis, *vt in Dominica praecedenti.*

Dominica quarta.

Anno decimotertio Imperij Tiberij Caesaris, &c. Luc. 3. *Cur hic principum mundi fiat mentio, eadem ratio afferri potest, quae affertur, fol. 25. de eodem Pontio Pilato.*

Factum est verbum Domini super Ioannem, &c. *Quoniam Ioannes, non nisi à Deo legitime vocatus officium verbi Dei praedicandi exercuit, ideo hic de legitima vocatione ministrorum Ecclesiae parochus disseret ex fol. 186 & 188. & sequent. legitimosque eos ministros non esse, dicet qui missi non sunt, vt traditur, fol. 2.*

In deserto. *Hic de probitate & morum integritate ministrorum verbi (qui sunt sacerdotes) agatur ex, fol. 188. & 189. & de castitate, quae eis quando fiunt subdiaconi indicitur, vt hab. fol. 181.*

Praedicans baptismum poenitentiae. *Quomodo adulti, qui baptismum suscipere debent, affecti esse debeant, & praeterita eos vita poenitere, traditur, fol. 98. & 99. quomodo hic baptismus Ioannis repeti debuit, fol 84.*

Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri *Hic de praeparatione ad Eucharistiam, de qua in superiori Dominica; & de necessaria mandatorum Dei obseruantia, de qua folio. 204. vel*

Et

Domi-

Vsque

Qu

LAVS DEO.

INDEX CAPITVM ET *sectionum huius operis. Pars prima in qua est.*

Cap. X.

Pars quarta.

CA-

CATECHISMI ROMANI PRAEFATIO,

agens de pastorum in Ecclesia necessitate, authoritate, officio, & præcipuis doctrinæ Christianæ capitibus.

QVÆS. 1 *Potestne homo suis relictus viribus veram sapientiam, & obtinendæ beatitudinis certas rationes consequi.*

— 4 —
A num.° 4 usque ad 9.m exclusive.

Homo sibi relictus veræ sapientiæ fastigium conscendere non potuit.

Consulatur sexta quæst. primi articu. symboli, &. 3 q. 12 c. de oratione Dominica.

ST Ea humanæ mentis, & intelligentiæ ratio, vt cum alia multa, quæ ad diuinarum rerũ cognitionem pertinent ipsa per se, magno adhibito labore & diligentia, inuestigauerit, accognouerit, maximã tamen illorũ partẽ: quibus æterna salus cõparatur, cuius rei in primis causa homo conditus, atq; ad imaginem & similitudinem Dei creatus est, naturę lumine illustrata cognoscere, aut cernere nunquã potuerit. Inuisibilia quidem Dei, vt docet Apostolus, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciũtur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, verũ mysterium illud, quod abscõditum est a seculis, & generationibus, ita humanam intelligẽtiam superat, vt, nisi manifestũ fuisset sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere diuitias gloriæ sacramẽti huius in gẽtibus, quod est Christus,

Ad Roma. 1. Ad Col. 1.

Dei gratia sideique munere, homo veram sapiẽtiam cõsequitur.

Ad Rom. 10

A

stus, nullo studio homini ad eam sapientiam aspirare licuisset.

2 *Vnde tã præclarũ fidei munus concipitur?*

Ad Hebr. 1. Prophetæ. Deus ministerio docentiũ finem animis hominũ instillat. Hoc luculenter docet B. August. præfatione in lib. de doctrina Christiana. Psalm 42. Ad Heb. 1. Christus. 2. Petri. 1. Ad Ephe. 4. Apostoli & discipuli quorum legitimi successores sunt Ecclesiarum Pastores. Videatur principium Ses. 5 Conci. Trid.

Licet clementissimus ac benignissimus Deus intimo suo afflatu corda hominum emolliat, aptaque reddat ad suscipiendas æternæ salutis diuitias, extrinsecus tamen, ab ipsius mũdi origine, multifariè, multisque modis locutus est Patribus in prophetis, eisque pro temporũ cõditione ad cœlestẽ beatitudinem certum ac directum iter mõstrauit. Fides enim est, vt inquit Apostolus, ex auditu: Auditus autẽ per verbũ Dei. Vnde perspicuum est quàm necessaria semper fuerit ad æternam salutem consequendam doctoris legitimi fidelis opera, ac ministerium: siquidẽ dictum est: Quomodo audient sine prædicante, quomodo verò prædicabunt nisi mittantur: Sed quoniam prædixerat datu(rũ) se doctorem iustitiæ in lucem gentium, vt esset salus eius vsque ad extremũ terræ, nouissimè locutus est nobis in filio, quem etiã voce è cœlo delapsa à magnifica gloria, iussit vt omnes audirẽt eiusque præceptis obtemperarent. Deinde verò filius alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores, qui verbũ vitæ annuncient.

3 *Cur externa pastorum opera in tradendis fidei mysterijs, vti voluit Deus?*

Ne circũferremur tãquam paruuli fluctuantes omni vento doctrinæ, sed firmo fidei fundamento adhærentes, coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

4 *Quomodo igitur verba Pastorum Ecclesiæ sunt recipienda.*

Quanta sit auctoritas

Ne quis verbum audiens Dei ab Ecclesiæ ministris,

Euangelizantium. Concil. Trid. ses. 23. cap. 4. decreti de sacramento ordinis. Matth. 28. Lucæ. 10.

nistris, tanquam verbũ hominum, sed sicut verè est, verbum Christi acciperet ille ipse Saluator noster tãtam authoritatem eorum magisterio tribuendã esse statuit, vt diceret: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: quod quidem nõ de ijs tantum, quibus cum sermo habebatur, intelligi voluit, verũ de omnibus etiam, qui legitima successione docẽdi munus obirent, quibus se omnibus diebus, vsquè ad consumationem sæculi affuturũ esse pollicitus est.

— 2 —

A 5°. usq. a 10m. exclusive —

¶ *Est ne veritate iam manifestata, hodie etiam necessum Pastores verbũ Dei prædicare?*

Verbi Dei perpetua in Ecclesia prædicatio. Matth. 28. Infra de Sacramento ordinis quæst. 3. & 4. Hiere. 23.

Cum hæc diuini verbi prędicatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certè hoc tempore maiori studio, & pietate elaborãdum est vt sana, & incorrupta doctrina, tanquam pauulo vitę, fideles nutriantur, & confirmentur. Exierũt enim falsi Prophetæ in mundum, de quibus dicit Dominus: Nõ mittebam Prophetas, & ipsi currebant, non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant, vt varijs doctrinis, & peregrinis Christianorũ animos deprauarent. Qua in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus instructa, tã longè progressa est, vt nullis ferè certis finibus contineri posse videatur, ac nisi Saluatoris nostri præclara illa promissione niteremur, qui se adeò stabile Ecclesiæ suæ fundamentũ posuisse affirmauit, vt portę inferi aduersus eam præualere nunquã possint, maxime verendum esset, ne hoc tempore, tot vndique hostibus obsessa, tot machinis tentata & oppugnata concideret. Nam, vt omittamus nobilissimas prouincias, quæ olim veram, & Catholicam religionem, quam à maiori- Matth. 16.

bus acceperant, piè, & sanctè retinebāt, nunc autē derelinquētes viā rectam, errauerunt, atque in eo se maximè pietatem colere palam profitentur, quod à patrum suorum doctrina quàm longissime recesserunt. Nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Christianæ Reipub. angulus inueniri potest, quo hęc pestis occultè irrepere non tentarit.

dogmata infundenda.

6 Quibus potissimum modis hæretici Christianorum animos deprauare studuerunt.

Qui fidelium mentes corrumpere sibi proposuerunt, cū fieri nullo modo posse intelligerent, vt cū omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idē alia ratione aggressi, multò facilius ac latius impietatis errores disseminarunt. Nā præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem euertere conati sunt, à quibus tamen cauere, cū apertam hæresim cōtinerent, nō magni fortasse laboris ac diligentiæ fuit, infinitos etiam libellos conscripserunt: qui cūm pietatis speciem præseferrent, incredibile est, quā facilè incautos simpliciū animos deceperint.

Catechismorū apud hæreticos pernities.

7 Quo modo pestilentibus Pseudoprophetarum vocibus, & scriptis fuit occurrendum.

Patres Oecumenicæ Tridentinæ Synodi, cū tanto, & tam pernicioso huic malo salutē aliquam medicinam adhibere maximè cuperēt, non satis esse putarent, grauiora Chatholicæ doctrinæ capita, contra nostri temporis hęreses decernere: sed illud prętereà sibi faciendum eē censuerunt, vt certā aliquā formulam & rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi, traderēt, quā in omnibus Ecclesijs il

Triden. syn, sessione vltima sub finē.

Duplex antidotum pestis grassantis. Primum. Secūdum.

li sequerentur, quibus legitimi Pastoris, & Doctoris munus obeundũ esset.

8 *Quid necessum fuit Oecumenici Cõcilij studio summique Pontificis authoritate, post tot doctrinæ Christianæ conscriptas institutiones, nouum Catechismum Pastoribus proponere?*

Comparatio huius Catechismi cum alijs Catholicorum Catechismis. Editionis huius Catechismi ratio. Vide secunda quæstionẽ primi capitis de symbolo Apost.

Multi quidem in hoc scriptionis genere, cum magna pietatis, & doctrinæ laude versati sunt: sed tamen patribus visum est maximê referre, si liber santæ Synodi authoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alij, quibus docẽdi munus impositũ est certa præcepta petere, atque depromere ad fidelem ædifficationem possint. Vt quemadmodũ vnus est Dominus, vna fides, ita etiam vna sit tradẽdæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Christianum erudiẽdi communis regula, atque prescriptio.

9 *Sũt ne igitur exacte vniuersa nostræ religionis dogmata hic discusa?*

Pastoribus præcipue seruire hæc instructio, & per eorum ministerium omnibus Christianis.

Cum multa sint quæ ad Christianæ religionis professionem pertinere videãtur, nemo existimet, illud sanctæ Synodi propositũ fuisse, vt omnia Christianæ fidei dogmata, vno libro comprehẽsa, subtiliter explicarentur: quod ab ijs fieri solet, qui se profitentur vniuersæ religionis institutionem, & doctrinã tradere: id enim & infiniti operis fuisset, & instituto minus conuenire, perspicuum est: sed quoniam parochos, sacerdotesque animarum curatores, earũ rerũ cognitione instruendos suscepit, quę pastoralis muneris maximè propriæ sunt, & ad fidelium captum accomodatæ, ea tãtum in medium afferri voluit, quę hac in re piũ pastorum studium, si in difficilioribus diuinarũ rerum disputationibus non

Multa, quæ ad Pastoris officium pertinent tractátu a fere posteriori parte cuiusque sessio. Concilij.

Tridẽ. vbi agitur de reformatione.

non ita versati fuerint, adiuuare possent, Quæ cum ita sint, ante quam ad ea sigillatim tractanda accedamus, quibus huius doctrinæ summa cõtinetur, institutæ rei ordo postulat, vt pauca quædam exponantur, quę pastores cõsiderare, sibique ante oculos proponere in primis debēt

— 3 —

A Nº. usque ad finem

10 *Cum pastores animarum hic instituendi suscipiantur, quid illi potissimũ, vt rite suo fungantur munere, considerabuntur.*

Pastores omnẽ suam doctrinaa eo debe..t primum referre vt omnes intelligãt quãtum beneficium Deus generi humano per Christũ præstiterit. Ioan. 17. 1. Cor 8.

Quoniam omnia eorũ consilia, labores, & studia, ad certum finem erunt referenda, duo sunt, quæ sibi ante oculos proponere in primis debent. Illud autem primum videtur esse, vt semper meminerint omnẽ Christiani hominis sciẽtiã hoc capite cõprehẽdi vel potius, quẽadmodũ Saluator noster ait: Hęc est vita æterna, vt cognoscant te solũ verum Deum & quem misisti, IesumChristum. Quamobrem in eo præcipuè Ecclesiastici doctoris opera versabitur, vt fideles scire ex animo cupiãt, IesumChristum, & hunc crucifixum: sibique certò persuadeant, atque intima cordis pietate, & religione credant aliud nomẽ nõ esse datũ hominibus sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri: siquidem ipse propitiatio est pro peccatis nostris. At verò, quia in hoc scimus, quoniam cognouimus eum si mandata eius obseruemus: proximum est & cum eo, quod diximus, maximè coniunctum, vt simul etiam ostẽdat vitam a fidelibus nõ in otio, & desidia degendam esse, verum oportere, vt quemadmodum ipse ambulauit, ita & nos ambulemus, sectemurque omni studio iustitiam, pietatem, fidẽ, charitatem, mãsuetudinem: dedit enim semet ipsum

Acto. 4. 1. Ioan. 1. Secũdu quo pastores docẽdo deben respicere, sũt mãdata Christi ad quæ sub diti sunt excitandi. 1. Ioan. 2. Opera esse fidei adiungẽda, nec quẽquam in hac sola sibi debere bladiri clare ostenditur c. 11. s. 6. Cõcil. Tri. & c. 20. eius. Paulus præcipit pastoribus vt fideles excitent ad pietatis opera. 1. ad Timot. 1.

Ad Rom. 13
Solida fœlicitas hominis est Deo integra per amorem adhærere.
Psalm 72.
1. Cor 13.
Omnis doctrina Catholico doctori ad charitatē dirigenda.
Declaratur quō plenitudo legis sit dilectio. Virtus nulla perfecta sine charitate.

ipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorē bonorū operum, quę Apostolus Pastoribus præcipit vt loquātur, & exortētur. Cum autem Dominus ac Saluator noster non solùm dixerit, sed etiam exemplo suo demōstrauerit, legem & Prophetas ex dilectione pendere, Apostolus deinde cōfirmauit, charitatem esse finem præcepti, ac legis plenitudinem, dubitare nemo potest, hoc tā quam præcipuū munus omni diligentia curandum esse, vt fidelis populus ad immēsam Dei erga nos bonitatē amādam excitetur, ac diuino quodam ardore incensus, ad summum illud, & perfectissimū bonum rapiatur, cui adhærere, solidam, & veram fœlicitatem esse is planè sentit, qui illud Prophetæ dicere poterit: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Hæc nimirum est via illa excellētior, quam idem Apostolus demonstrauit, cū omnem doctrinæ, & institutionis suæ rationē ad charitatem, quæ nunquā excidit, dirigeret. Siue enim credendum, siue sperandū, siue agendum aliquid proponatur, ita in eo semper charitas Domini nostri cōmendari debet, vt quiuis perspiciat, omnia perfectæ Christianæ virtutis opera, non aliūde, quam à dilectione ortū habere, neque ad alium finem, quā ad dilectionem, referendam esse.

11 *An satisfacerit Pastores ad duos illos fines intendendum respicere.*

Pastori auditorum et cū stantiæ consideratiæ & inter docendū ad captū cuiusque rei, iciendum.
1. Cor. v,
2. Cor. 4,
Matth. 25.

Cùm in omni re tradenda plurimum intersit, vtrū hoc, an illo modo aliquid doceas, tum verò hoc in Christiani populi institutione maximi momēti existimādum est. Obseruanda est enim audientiū ętas in-

ingeniũ, mores, cõditio vt qui docẽdi munus exercet, omnia omnib' efficiatur, vt & oẽs Christo lucri faciat, & se ipsũ fidelẽ ministrũ, & dispẽsatorẽ probare possit ac veluti seruus bonus & fidelis dignus sit, qui sup multa cõstituatur a Dño. Neque vero vnius tantum generis homines sidei suæ commissos esse arbitretur, vt præscripta quadam, & certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatẽ instituere æquè omnes fideles possit: sed cũ alij veluti modo geniti, infantes sint, alij in Christo adolescere incipiãt, nonnulli vero quodam modo confirmata sint ætate, necesse est diligenter considerare, quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ spiritũ augeant, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Id vero Apostolus in se ipso omnibus obseruandum indicauit, cùm dixit se Græcis, & Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitorem esse, vt videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradẽdis fidei mysterijs, ac vitæ præceptis, doctrinã ad audientium sensum atque intelligentiam accõmodari oportere: vt cùm eorum animos, qui excitatos sensus habẽt spirituali cibo expleuerint, ne interum paruulos fame perire patiãtur, vt qui panem petãt & nõ sit qui frãgat eis. Neque verò cuiusquam studium in docendo retardari debet, propterea quod interdũ necesse sit auditorem earũ rerum præceptis instrui, quæ leuiores & humiliores videtur, nec sine molestia ab ijs potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium re-

1.Petr.2.

1.Cor.3.
Ad Heb.5
Ad Eph.4.

Ad Rom.1.

Paulus veri pastoris exẽplar.

Ab exemplo Christi.

rum cõtemplatione versatur, ac cõquiescit. Nã si ipse æterni Patris sapientia in terras descendit, vt in carnis nostræ humilitate, cœlestis vitæ præcepta nobis traderet, quem non compellat charitas Christi, vt paruus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fouens filios suos, ita cupide proximorũ salutẽ desideret vt q̃ de se ipso Apostolus testatur, eis velit nõ solũ Euangeliũ Dei, sed etiã animam tradere.

1. Thes. 2.

Ibidem.

12 *Cum Deus visibilem sui præsentiam nobis subduxerit, vnde Pastores eius verbum aurient?*

Omnis doctrinę ratio quæ fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur, quod in scripturam traditionesque distributum est. Itaque in harũ rerum meditatione Pastores, dies noctesque versabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum scriptam, omnes quicumque animarum curæ præpositi sunt, ad se pertinere existimabunt. Est autem hæc admonitio in hunc modũ: Attende lectioni, & exhortationi, & doctrinæ est enim omnis scriptura diuinitus inspirata, vtilis ad docendum, ad arguẽdum, ad corripiẽdum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Sed quoniam quæ diuinitus tradita fuerunt, multa sunt, & varia, vt nec ita facile, aut animo cõprehẽdi, aut etiã mẽte cõprehensa, memoria teneri possint, vt cũ se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit & prompta explicatio, sapientissimè maiores nostri totam hanc vim, & rationem salutaris doctrinæ, in quatuor hæc capita redactam, distribuerunt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam orationem. Nã omnia

Doctrina fidei Catholicæ cõtinetur scriptura & traditionib⁹, tum de Symbolo, sacramẽtis, Decalogo, oratione dominica

1. Tim. 4.
2. Tim. 3.

De verbo Dei scripto & nõ scripto, extat speciale decretum Sess. 4 Conc. Trid.

Traditionũ Ecclesiæ varietas.

Traditiones in quatuor capita distributæ. Primum

nia, quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, siue ad Dei cognitionem, siue ad mundi creationem, & gubernationem, siue ad humani generis redemptionem spectent, siue ad bonorum premia, & malorū pœnas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, & tanquam instrumenta, ad diuinam gratiam consequendā, hæc septem sacramentorū doctrina complectitur. Vt iam verò quæ ad leges referuntur, quorum finis est Charitas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti posſit, id Dominica precatione cōprehēditur. Quare sequitur, vt explanatis quatuor his, quasi communibus Sacræ scripturæ locis, nihil ferè ad eorum intelligentiam, quę Christiano homini discēda sunt, desiderari posſit.

Secundum.
Tertium.
1. ad Tim. 1.
Quartum.
Traditionū quatuor capita sunt veluti loci communes scripturæ ad quorū, aliquod omnis labor docentis resolui debet.

13 *Quâ præcipue methodo vtantur parochi in explicando Euangelio?*

Quoties vsu venerit, vt illi aliquem interpretentur Euāgelij, vel quēuis alium diuinæ scripturę locū intelligant, eius loci, quicunque is fuerit, sententiam cadere sub vnum aliquod quatuor illorū capitū, quæ diximus, quo tanquam ad eius doctrinę fontem quod explicandum sit, confugien exempli causa, si explanādum sit illud Euangelium primæ Dominicæ Aduentus: Erunt signa in Sole & Luna, &c. quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo. Venturus est iudicare viuos & mortuos quibus inde assumptis Pastor vna eadēque opera fidelem populum & Symbolū & Euangeliū docebit Quare in omni docendi & interpretandi munere, hanc cōsuetudinem tenebit dirigēdi omnia ad prima illa quatuor

Luc. 10. cap. pastores Ecclesiarum debere suas conciones iuxta huius Catechismi doctrinam instituere statuitur. c. 7 Decreti de reformatione Seſſ. 24. Concil. Trid à fidei doctrina incipiēdū De

fide, & symbolo fidei, pars prima.

quatuor genera, ad quæ referri vniuersā diuinæ scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docēdi autem ordinem eum adhibebit, qui & personis, & tempori accommodatus videbitur: nos Patruum authoritatem secuti, quia intimādis Christo Domino, & in eius disciplina instituēdis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæpretiū duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicarent.

CA-

CATECHISMI ROM. PARS PRIMA de Fide & Symbolo fidei.

– 4 –

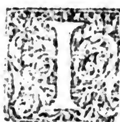
Praelectio totum comprendit Caput.

CAPVT. I.

1 *Quid est Fides, & quae eius ad salutem necessitas?*

Ad Hebr, 1. Quā sit fides ad iustifica-tionem & salutē cōsequē-dam necessaria, repetatur ex ses. 6 cōc. Trid. decreto de iustificatione, praeser-tim. c, 6, ca. 8. Fidei definitio illustra-tur.

Quo lautem sit ecclesiae de vero sensu scripturarū, & verbi Dei iudicare, ses. 4 coc. Trid. Decreto de editione & vsu sacrorum librorum ostenditur. Fides Catholi-ca, & si vna sit, tā ex personarum quali-ta. diuersos habet grad. Matth. 14. Luc. 17. Matth. 15. Ad Galat, 5. Iacob 5, Marc, 16.

IN Diuinis literis multiplex est fidei significatio, nos autem hic de ea loquimur, cuius vi omnino assentimur ijs, quae tradita sunt diuinitus. Hāc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo iure dubitauit, praesertim cum scriptum sit. Sine fide impossibile est placere Deo. Cum enim finis, qui ad beatitudinē homini propositus est, altier sit, quā vt humanae mentis acie perspici possit, necesse ei erat ipsius à Deo cognitionem accipere. Haec verò cognitio nihil aliud est, nisi fides: cuius virtus efficit, vt id ratum habeamus, quod à Deo traditum esse sanctissimae matris Ecclesiae authoritas cōprobarit, nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in ijs quorum Deus author est, qui est ipsa veritas. Ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quā Deo habemus, intersit, & illam, quam humanae historiae scriptoribus adhibemus. Fides autē quā-quā latè pateat & magnitudine, ac dignitate differat (est enim sic in sacris literis, Modicae fidei, quare dubitasti? & magna est fides tua: &

Ad-

Adauge nobis fidē: itē, fides sine operibus mortua, & Fides, quæ per charitatem operatur) tamē est idem genere, & diuersis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio conuenit. Quā vero fructuosa sit, & quā tam ex ea vtilitatem capiamus, in articulorum explicatione dicetur.

2 *Quando, & qua de causa, duodecim fidei capita ab Apostolis sunt tradita*

Quæ primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quę fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, diuino Spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinxerunt. Nam cùm mandatum à Domino accepissent, vt pro ipso legatione fugentes, in vniuersum mundū proficiscerentur, atque omni creaturæ Euangeliū prædicarent, Christianæ fidei formulam componendam censuerunt vt scilicet id ipsum omnes sentirent, ac dicerēt nec vlla essent inter eos schismata, quos ad fidei vnitatem vocassent, sed essent perfecti in eodē sensu, & in eadem sententia. Matth. 28.

3 *Cur breuis illa fidei formula Symbolum est vocatā?*

Hanc Christianæ fidei & spei professionem à se compositam, Apostoli Symbolū appellarunt, siue quia ex varijs sentētijs, quas singuli in commune contulerunt, conflata est, siue quia ea veluti nota, & tessera quadam vterentur, qua desertos, & sub introductos falsos fratres, qui Euangelium adulterabāt ab ijs, qui vere Christi militiæ sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

4 *Quid Christiano præcipue credendū est, quotque sunt Apostolici Symboli partes.*

Cum multa in Christiana religione fidelibus proponuntur, quorū sigillatim, vel vniuerse certam & firmā fidē habere

Christiano præcipue credendum est quod Deus sit trinus & vnus

habere oportet, tu verò illud primo ac necessario omnibus credendũ est, quod veluti veritatis fundamentũ, ac summa de Diuinæ essentiæ vnitate, & trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Huius mysterij doctrinã breuiter in Symbolo Apostolorum cõprehensam esse parochus docebit. Nam vt maiores nostri, qui in hoc argumento piè & accurate versati sunt, obseruauerunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur, vt in vna diuinæ naturę prima persona, & mirum creationis opus describatur: in altera secunda persona, & humanæ redemptionis mysteriũ: in tertia, tertia item persona, caput, & fons sanctitatis nostræ, varijs, & aptissimis sententijs cõcludatur. Eas autem sentẽtias, similitudine quadã a patribus nostris frequenter vsurpata, articulos appellamus. Vt enim corporis membra articulis distinguuntur: ita etiã in hac fidei confessione: quid quid distincte, & separatim ab alio nobis credendũ est, recte & apposite articulum dicimus.

Symboli Apostolici tres partes tribus personis diuinis sunt accomodatæ.

Prima.

secunda.

Tertia.

singulæ symboli sententiæ quæ sunt veluti fidei Apostolica decreta, cur articuli vocati.

Quid articulus.

DE PRIMO SYMBOLI Articulo.

CAPVT. II.

Quid est primus articulus, & quæ eius sententia?

Credo in Deum Patrẽ omnipotentem, creatorem cœli & terræ.

HIS verbis ea sẽtentia subiecta est: certo credo ac sine vlla dubitatione profiteor Deum Patrẽ, primam scilicet Trinitatis personam, qui sua omnipotenti virtute cœlum ipsum, & terram, & omnia, quæ cœli & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur, & regit: neque

Primi articuli breuis expositio quæ postea minutim examinatur.

-5-

A num.° 5 usq.° ad 4.m inclusi

singula simboli verba diligenter sunt expendenda

neque eũ solũ corde credo & ore confiteor, verũ summo studio, ac pietate ad illum veluti summum & perfectissimũ bonum contendo. Hæc igitur sit breuis quædã primi huius articuli cõprehensio. Sed quoniã magna mysteria in singulis ferè verbis latent, ea nunc diligentius parocho perpendẽda sunt vt quantum Dominus permiserit, ad eius gloriam contemplandam cum timore & tremore fideli' populus accedat

2 *Quis in materia fidei Euangelicæ dicitur credere?*

Verb huius Credo in materia fidei Euãgelistæ acceptio & professio.

1 Credendi vox, hoc loco putare, existimare, opinari, nõ significat, sed vt docent sacræ literæ certissimæ assensionis vim habet, qua mẽs Deo sua mysteria aperienti, firme constanterque assentitur. Quamobrem, is credit (quod ad huius loci explicationem attinet) cui aliquid sine vlla hæsitatione, certum & persuasum est. Neque vero existimare quisquam debet fidei notitiam minus certam esse quod ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit: etenim diuinũ lumen, quo ea percipimus, tamet si rebus perspicuitatem non afferat, nos tamẽ de his dubitare non sinit. Deus enim qui dicit de tenebris lucẽ splẽdescere, ipse luxit in cordibus nostris, vt nõ sit nobis opertum Euangelium, sicut ijs qui pereunt.

Confert hæc cu[m] q[uibus] superioris capitis.
Fidei notitiã propter ipsa[m] [?]bilem quæ a Deo mentibus infunditur, veritate esse certam.
2. Cor. 2.

3 *Vtrum curiosus veritatis quæ semel Ecclesiæ fuit reuelata, indagator, vere credat?*

Ex ijs quæ dicta sunt, cõsequitur eum, qui cœlesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberũ esse, Deus enim cum iussit nos credere, non diuina iudicia scrutãda, eorũque rationem & causam perquirendã nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ

Curiosus veritatis indagator est modicę fidei.

Ad Rom. 3. A minori ad maius.

quæ efficit, vt animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto cũ Apost. testetur, Deus verax est, omnis autem homo mendax: si arrogantis, & impudẽtis hominis est, graui, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea vrgere, vt quod dixerit rationibus aut testibus probetur: cuius temeritatis, atque adeò stultitiæ fuerit, Dei voces audiẽtem, cælestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque seclusa omni nõ solum ambiguitate, sed etiam demonstrãdi studio tenenda est.

Fides nõ fert ambiguitatem, nec demonstratione requirit.

4 *An ad perfectionem fidei satis sit intimum mentis assensum veritati præbere.*

Fidei actus interior & exterior. Actio fidei interior voce declaranda.

Illud præterea doceat Parochus, cũ, qui dicit credo, prӕterquã quod intimum mentis suæ assensum declarat, qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habeat, aperta fidei professione præferre, summaq; alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit: Credidi propter quod locutus sum: imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt. Non possumus, quæ vidimus & audiuimus, non loqui: Diui Pauli præclara illa voce excitari: Non erubesco Euãgeliũ: Virtus enim Dei est in salutem omni credenti. Item quò maximè huius sententiæ veritas confirmatur: Corde creditur ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad salutem.

Psalm. 115. Act. 4.

Ad Rom. 1.

Ad Rom, 10.

— 6 —

A 5° usq. ad 9m. includere.

5 *Quid illa Symboli particula, in Deũ fidelibus meditandum exhibeat?*

Christianæ sapiẽtiæ quæ fide spe & charitate perficitur dignitas.

Hinc Christianæ sapientiæ dignitatem, & præstantiam, ex eaque quantum diuinæ bonitati debeamus, cognoscere licet, quibus datũ est, statim ad rei præstantissi-

tissime, maximeque ex petendæ cognitionem quasi fidei gradibus ascendere.

6 *Quantum differt Christiana de Deo sapientia, a Philosophica rerum diuinarum notitia?*

Profuerit hæc cõferre cũ ijs quæ de cæiesti & perfectiori Dei cognitione. q.6.artic.12. explicantur obscurã quã dã Dei cognitionẽ philosophia vix præstat. Christiana sapientia ad certam Dei notitiã adducit.

Multum inter se differunt Christiana Philosophia, & huius sæculi sapientia, quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab affectibus, & ab ijs, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem inuisibilia Dei contemplatur primamque omnium rerũ causam & actorem agnoscit, atque intelligit, contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, vt in cœlo nullo labore penetrare possit, atque diuino splendore collustrata, primũ quidem æternũ ipsum luminis fontem, deinde quæ infra ipsum posita sunt, intueri, vt nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumẽ, quod est apud Apostolorum principẽ, cũ summa animi iucunditate experiamur, & credentes exultemus lætitia inenarrabili. Recte igitur fideles primo se in Deũ credere profitentur, cuius maiestate, ex Ieremiæ sententia, incõprehensibilem esse dicimus: lucẽ enim, vt ait Apostolus, inhabitat inaccessibilẽ quem nullus hominũ vidit, sed nec videre potest, cũ enim ad Moysẽ loqueretur, Nõ videbit me, inquit homo & viuet. Nam vt mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perueniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse: cuius rei facultatem in hac vita natura'iter non habemus. Sed quamuis hæc ita sint, non reliquit tamen Deus, vt inquit Apostolus, semet ipsum, sine testimonio, bene faciens de cœlo dans pluuias,

1. Petr. 2.
Hierem 13.
1. ad Tim. 6.

Exod. 33.
Acto. 14.
Deus suá excellentia & bonitate Ethnicis, qui se magis a terrenis sensib⁹ adducerent per eaque facta sunt ostẽ tauit.

& tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda hominum. Quæ causa fuit Philosophis, nihil abiectum de Deo sentiendi, & quidquid corporeum, quidquid inconcretum, & admixtum est, ab eo longissime remouendi, cui etiam bonorum omniũ perfectam vim, & copiam tribuerunt, vt ab eo, tanquam a perpetuo quodam, & inexhausto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas, perfecta bona dimanent: quem sapientem veritatis authorem, & amantem, iustum beneficentissimum, & alijs nominibus appellauerunt, quibus summa & absoluta perfectio continetur: cuius immensam & infinitam virtutem omnem, complentem locum pertingentem esse dixerunt. Hoc ex diuinis literis longe melius cõstat, & illustrius, vt illo loco, Spiritus est Deus: item Estote vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est: tum omnia nuda, & aperta sunt oculis eius, & illud O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: deinde Deus verax est: & ego sum via & veritas, & vita: præterea, Iustitia plena est dextera tua: denique, aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione: postremo, quo ibo a Spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Et si ascẽdero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernũ ades: si sumpsero pēnas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, &c. Et, Nunquid non cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus? Magna & præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum librorum authoritate consentanea, & cõsequentia ex rerum effecta

Certi⁹ & clarius se Deus hominibus cognoscẽdũ præbuit suo verbo.

Ioann. 4.
Matth. 5.
Ad Heb. 4.
Ad Rom. 11.
Ad Rom. 3.
Ioan. 14.
psal. 17.
psal. 144.
psal. 138.
Hierem. 23.

Ad philosophicã de Deo notitiã cur necessaria fuerit fidei doctrina.

sectarum inuestigatione Philosophi cognouerunt, quamquam in eo etiam cœlestis doctrinæ necessitatem cognoscimus, si animaduertamus, fidem non solum hoc præstare, quemadmodum supra dictum est, vt quæ viri tantum sapientes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque, & imperitis hominibus statim pateant, atque in promptu sint: verum vt rerum notitia, quæ fidei disciplina comparatur, multo certior, atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res humanæ scientiæ comprehensus animus intelligeret. Sed quanto præstantior diuini numinis cognitio censenda est, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, sed propriè credentibus fidei lumen aditum patefacit? Hæc autem Symboli articulis continetur, qui nobis diuinæ essentiæ vnitatem, & trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse vltimum hominis finem aperiunt, a quo cœlestis, æternæque beatitudinis possessio expectanda sit, siquidem a Diuo Paulo didicimus. Deum inquirentibus se remuneratorem esse. Hæc quanta sit, & cuius generis sint bona, ad hæc humana cognitio aspirare potuerit, multo ante eundem Apostolum Esaias Propheta his verbis ostendit à sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculis non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Fidei summa Symbolo cõprehensa,

Ad Hebr. 11.

2. Cor. 2.

Esai. 64.

7 *Cur unum Deum esse, non plures Deos confitendum?*

Quia cum Deo summam bonitatem, & perfectionem tribuamus, fieri non potest, ut id quod summum, atque absolutissimum est, inueniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est: quare nec Dei natura illi conuenit. Hoc autem multis Sacrarum literarum locis comprobatur: scriptum est enim, Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus vnus est: præterea est Domini iussum: Non habebis Deos alienos coram me. Deinde per Prophetam sæpe admonet: Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus. Apostolus etiam palam testatur, Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptisma.

Deuter. 6. Exod. 20.

Esai. 44. 48. & 41. Ad Ephes. 4.

8 *Quomodo creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur?*

Quod Sacræ literæ Prophetas, & iudices Deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures Deos, stulte, & impiè finxerunt, sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem quæ Dei munere illis concessa sit, Deum igitur, natura substantia, essentia vnum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Nicæni Concilij dictum est, Christiana fides credit, & profitetur: sed altius etiam ascen-

Prophetæ, & Iudices interdum Domini vocati propter excellentem quandam virtutem, quæ in illis elucebat. Vide quæst. 6. ulti. artic.

ascendens ita vnum intelligit, vt vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneretur: de quo nobis mysteria nunc dicere incipiendum est.

— 7 —

A 9° usq. ad 12m inclusive.

9 *Quomodo Deus generali ratione omnium hominum, peculiari autem Christianorum pater dicitur.*

Deus primaria & generali ratione dicitur hominum pater, quia eos, vt res cæteras produxit & singulari prouidentia gubernat.

Quoniam Patris vox non vna ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria huius loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, à qua res ortæ essent, & cuius prouidentia omnia gubernarentur, suumque ordinem & statum conseruarent. Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, à quo familia propagata est, cuiusque consilio, & imperio regitur, patrem vocabant: Ita hac ratione factum est, vt Deum, quem omnium rerum opificem, & rectorem agnoscebant, Patrem appellari voluerint. Eodem nomine Sacræ etiam literæ vsæ sunt, cùm de Deo loquentes vniuersorum creationem, potestatem, admirabilemque prouidentiam ei tribuendam iudicarent. Legimus enim: Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te? & alibi: Nunquid non pater vnus omnium nostrum? Nunquid non Deus vnus creauit nos? At verò multò frequentius, & peculiari quodam nomine, præsertim in noui Testamenti libris,

Hac de re plura Initio capitis noni de oratione Dominica.

Deut. 32. Malach. 2.

Deus secundo peculiarius dicitur pater fideliũ propter adoptionem Ad Rom. 8. Quæ obiter hic attingu

tur, latius q. 7 de precatione Dominica explicabuntur.
1. Ioan 2.
Ad. Rom. 8.
Ad Hebr. 2.

Deus Pater Christianorum dicitur, qui non acceperunt spiritum seruitutis in timore, sed acceperũt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clament, Abba pater: eam enim charitatẽ dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & simus: q si filij & hæredes: heredes quidẽ Dei, cohęredes autẽ Christi, qui est primogenitus in multis fratribus, nec cõfunditur vocare nos fratres. Siue igitur communem creationis, & prouidentię, siue præcipuã spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum Patrem se credere profitentur.

10 *Quid audito Patris nomine, præterea Christianis meditandum venit, quidque de distinctione personarum in diuinis sentiendum est.*

Pia meditatio circa nomẽ Pater, in diuinis & de personarum proprietatibus.

Pręter eas notiones, quas explicauimus, Patris nomine audito ad altiora mysteria mentẽ erigendã esse Parochus docebit: Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abstrusum est, quodque humana ratio, & intelligentia non cõsequi, aut ne suspicari quidem poterat, id patris vocabulo diuina oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomẽ in vna diuinitatis essentia, non vnam tantum personam sed personarum distinctionẽ credendã esse. Tres enim sunt in vna diuinitate personę, Patris, qui à nullo genitus est, Filij qui ante omnia sæcula à Patre genitus est, Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. At qui pater est in vna diuinitatis substantia prima persona, qui cum vnigenito Filio suo, & Spiritu sancto, vnus est Deus, vnus est Dñs, non in vnius singularitate personæ, sed in vnius Trinitate substantiæ. Iam verò hæ

Tertio patris nomen vnius essentiæ plures esse personas arguit.

Trinitatis nõ ex dissimilitudine essentiæ, sed externa distinctione proprietatum, quæ in personis diuinis ueniũtur, æstimanda est.

hæ tres personæ, cum in ijs quidquam dissimile, aut dispar cogitare nefas sit, suis tantūmodo proprietatibus distinctæ intelligūtur. Pater siquidem ingenitus est: Filius à Patre genitus: Spiritus sanctus ab vtroque procedit, Atq; ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur, vt in confessione veræ, sēpiternæque deitatis, & in personis proprietatem, & in essētia vnitatem, & in Trinitate æqualitatem piè & sanctæ collēdam credamus. Nam quod Patris primam esse persōnam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perinde, ac si aliquid in Trinitate prius, aut posterius, maius, aut minus cogitemus, absit enim hæc a fidelium mentibus impietas, cum eandem æternitatem, eandem gloriæ maiestatem in tribus personis Christiana religio prædicet. Sed Patrem propterea, quod ipse sit principium, sine principio, primam esse personam, verè, & sine vlla dubitatione affirmam quæ quidem vti Patris proprietate distincta est ita in vnam illam præcipue hoc cōuenit, quod filium ab æterno genuerit. Semper enim Deum simul, & Patrem fuisse nobis significatur, cum Dei & Patris nomina coniuncta in hac confessione pronūciamus, Verum quoniā in nullius rei, quam huius omniū altissime, ac difficillimę notitia, atque explicatione, aut periculosius versari, aut grauius errare possumus, doceat parochus religiose retinenda esse essentia, & personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur: & sciant fideles vnitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere

Primæ Trinitatis personæ cur Patris nomē tribuatur

In Trinitate nihil maius, aut minus.

Vt Deus æternus, ita primæ Trinitatis personæ.

Patris proprietas æterna.

Diuinitatis vnitas ex essentia, trinitas, ex personis metienda.
Prouer.25.
Matth.28.
1.Ioan.5.

rere mihi oportet, cum meminerimus illius vocis: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria: satis enim videri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus: nos à Deo (cuius oraculis non assentiri, extremæ stultitiæ, atque miseriæ est) ita edoctos esse. Docete, inquit, omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Rursus: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt, oret tamẽ assidue, ac precetur Deũ & Patrem, qui vniuersa ex nihilo condidit, disponitque omnia suauiter, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri, qui Trinitatis mysterium humanę menti patefecit, oret, inquam, sine intermissione qui diuino beneficio hæc credit, vt aliquando in æterna tabernacula recep-tus dignus sit qui videat, quæ tanta sit Dei Patris fœcunditas, vt se ipsum intuens, atque intelligens, parem & æqualem sibi filium gignat: quòue modo duorum idem plane & par charitatis amor, qui Spiritus sanctus est, à Patre & Filio procedens, genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat: atque ita diuinę Trinitatis vna sit essentia, & trium personarũ perfecta distinctio.

Precibus agendũ apud Deum, vt altissimũ Trinitatis mysterium fide hic tantũ cõprehensum, aliquando reipsa degustemus.

11 *Quæ ratione hic Deũ omnipotentem etiam cõfitemur.*

Dei maiestas multis nominibus in scripturis exponitur.
Omnipotentia Deo frequentius tribuitur.

Solent sacræ literæ multis nominibus Dei summam vim, & immẽsam maiestatem explicare, vt ostendant quanta religione & pietate illius sanctissimum numen colendum sit: sed inprimis doceat Parochus, illi omnipotẽtem vim frequentissimè tribui. Ipse enim de se dicit; Ego dominus omnipotens,

Gen. 17. Gen. 43. Apoc. 1.

potens, & rurſus Iacob, cũ filios, ad Ioſeph mitteret, ita illis precatus eſt: Deus autem meus omnipotẽs faciat vobis eum placabilem: deinde vero in Apocalypſi ſcriptum eſt: Dominus Deus qui eſt & qui erat & qui venturus eſt omnipotens, & alibi: Dies magnus Dei omnipotentis appellatur. Non nunquam etiam pluribus verbis illud idẽ ſignificari ſolet. Atque huc pertinet quod dicitur: Non erit impoſsibile apud Deum omne verbum. Nunquid manus Domini inualida eſt? item: Subeſt tibi cũ volueris poſſe, & alia generis eiuſdem, ex quibus varijs dicendi formis id pręcipitur, quod vno omnipotentis verbo comprehendi perſpicuũ eſt. Intelligemus autem hoc nomine, nihil eſſe, nihil animo, & cogitatione fingi poſſe, quod Deus efficere nequeat: etenim non ſolum hæc, quæ tametſi maxima ſunt, aliquo tamen modo in cogitationem noſtram cadunt, efficiendi poteſtatem habet, nimirum vt omnia ad nihilum recidant, atque vt plures mundi ex nihilo repente exiſtãt, verũ etiã multa maiora in illius poteſtate ſita ſunt, quæ humanæ mẽti & intelligẽtiæ ſuſpicari non licet.

Lucæ. 1. Num. 11. Sapien. 12.

Omnipotẽs ideo Deus cenſeatur, quia omnia poteſt, quæ ſummæ eius perfectioni nõ repugnãt

12 *Cum Deus ſit omnipotens, an etiam peccare, vel falli poteſt?*

Mentiri, fallere, ignorare, vel peccare referunt actiones imbecillitatis non potentiæ.

Neque vero, licet omnia Deus poſsit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid poteſt. Hæc enim in eam naturam cadunt, cuius imperfecta actio eſt: Deus vero, cuius perfectiſsima ſemper eſt actio, ideo hæc non poſſe dicitur, quia poſſe ea infirmitatis eſt, non ſummæ & infinitæ omnium rerũ poteſtatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem eſſe credimus, vt ab eo tamen

longè omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ eius essentiæ maximè coniuncta, & conuenientia non sunt.

–8–

A 13º usq. ad 16m inclusive

13 *Cur alijs nominibus, quæ de Deo dicuntur, prætermissis, solius omnipotentiæ in Symbolo fit mentio, quæque eius fidei est vtilitas.*

Omnipotentia vox quã multa suo ambitu concludat.

Quia vbi Deum omnipotentẽ agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omniũ rerum scientiam habere omnia item eius ditioni, & imperio subiecta esse. Cum verò omnia ab eo fieri posse nõ dubitemus, consequẽs omnino est, vt cætera etiam explorata de illo habeamus, quæ si desint, quomodo omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Præterea nulla res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quam si fixũ in animis nostris teneamus, nihil non fieri à Deo posse: quidquid enim deinceps credere oporteat, quamuis magnum, admirabile sit, rerumque ordinem ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquã Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine vlla hæsitatione assentitur: quin potius quo maiora sint, quæ diuina oracula doceãt, eo libentius fidem eis habendã esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquã animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur, sed erigit sese, atque confirmat, sæpe illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non posit. Quare hac fide præcipuè munitos nos esse oportet, vel cum admirãda aliqua opera ad proximorum vsum & vtilitatem edere cogimur, vel cum à Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterũ enim ipse dominus docuit, cum Apostolis incredulita-

Omnipotentię persuasio fidem & spẽ maxime confirmat.

Fidei omnipotentiæ quando sit maximè necessaria.

Matth. 17.

litatem obijciens diceret: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transit hinc, illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. De altero autem sanctus Iacobus ita testatus est: Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur, nō ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid à domino. Multa præterea hæc fides commoda, atque vtilitates nobis præbet: in primis verò ad omnem animi modestiam & humilitatem nos instituit, sicut enim inquit Princeps Apostolorum: Humiliamini sub potenti manu Dei, monet etiā non esse trepidandum, vbi non sit timor, sed vnum Deum timēdum esse, in cuius potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sunt. Inquit enim Saluator noster: Ostendam vobis, quem timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatē mittere in gehennam. Vtimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse nō potest, quin sæpius exclamet: Fecit mihi magna, qui potens est.

Iacob. 1.

Omnipotentiæ fides, humilitatem & confidētiam bonam præstat.

1. Pet. 5.

Luc. 12.

Omnipotentiæ opinio ad laudandū Deum fideles excitat.

14 *An omnipotentiæ vox ita patri hic tribuatur, vt de Filio, vel Spiritu sancto etiam nō dicatur.*

Luc. 1.

Quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, vt arbitretur ita illi hoc nomen tributū esse, vt Filio etiam & Spiritui sancto commune nō sit. Nam quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritū sanctum, neque tamen tres Deos, sed vnum Deum esse dicimus: ita æquè Patrem, ac Filiū & Spiritum sanctū omnipo-

nipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed vnum omnipotentem esse cõfitemur. At verò præcipua quadam ratione Patrẽ, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus, vti etiam Filio, qui æternum Patris verbum est, sapientiam, & Spiritui sancto, qui vtriusque amor est bonitatem tribuimus, quãuis hæc & alia huiusmodi nomina, comuniter in tribus personis, ex Catholicæ fidei regula dicantur.

15 *Quo pacto, quaque de causa Deus cœlũ & terram creauit?*

Quam necessarium fuerit, Omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex ijs, quæ nunc de vniuersorum creatione explicanda erunt, perspici potest. Tanti enim operis miraculũ facilius creditur quod nullus de immensa creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creauit, idque nulla vi, aut necessitate coactus, sed sua sponte, & voluntate instituit. Neque vero vlla alia fuit causa, quæ illũ ad opus creationis impelleret, nisi vt rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suã impertiretur, nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, vt inquit Dauid: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorũ meorum non eges. Quemadmodum autem sua bonitate adductus, quæcunque voluit, fecit, ita nõ exemplum aliquod, aut formam, quæ extra seposita esset, cum vniuersa conderet, secutus est: Verum quia rerum omnium exemplar diuina intelligentia continetur, id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti immitatus sũma sapientia & infinita virtute, quæ ipsius propria

Deus vt suã bonitatem.

allijs communis aret mũdum ex nihilo creauit.

Psalm. 15.

Deus in rerũ creatione nulla idea extrinseca vsus est, sed ex se ipso exẽplar sumpsit.

pria est, rerum vniuersitatẽ initio procreauit: Ipse enim dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt.

16 *Quid per cœlum & terram hoc loco intelligitur?*

Cœli & terrę nomine, quidquid cœlum & terra complectitur, intelligendum est. Nam præter cœlos, quos opera digitorum eius Propheta appellauit, solis etiam splendorem, lunæque, & cæterorum siderũ ornatum addidit, atque, vt essent insigna & tempora, & dies, & annos, ita cœlorum orbes certo, & constanti cursu temporauit, vt nihil perpetua eorum cõuersione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit. At verò, terram etiam super stabilitatem suam fundatam Deus verbo suo iussit in media mundi parte consistere, effecitque vt ascenderent mõtes, & descenderent cãpi in locum, quem fundauit eis, ac ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quẽ non transgredientur, neque conuertentur operire terram. Deinde non solum arboribus, omniq; herbarum & florum varietate conuestiuit, atque ornauit, sed innumerabilibus etiã animãtiũ generibus, quemadmodum antea aquas, aera, ita etiam terras compleuit. Hæc igitur de vniuersorum creatione cœli & terræ, verbis intelligenda sunt, quę omnia breuiter quidẽ Propheta complexus est, illis verbis: Tui sunt cœli, & tua est terra, orbẽ terræ & plenitudinem eius tu fundasti: sed multo etiam breuius Patres Nicæni Concilij, additis in Symbolo duobus illis verbis, visibilium & inuisibilium, & significauerũt. Quæcumque enim rerum vniuersitate comprehenduntur, atque à Deo creata esse confi-

Terræ ornatus ex plantis & animãtibus.

Terræ orbis centrum. Psalm. 103.

Psal. 88.

Cœli & terræ nomine omnia visibilia & inuisibilia denotantur.

— 9 —

A 57.° usq.e ad finem — —

De creatione Angelorũ mundi visibilis & ipsius hominis.

confitemur, eà vel sub sensum cadunt, & visibilia dicuntur, vel mente & intelligentia percipi à nobis possunt, quæ inuisibilium nomine significantur.

17 *Quid peculiariter cœli nomine significatur.*

Ioan 8.

Angeli omnes in gratia creati.

Aug. libr. 12. de ciui. Dei cap. 6.

Spiritualis natura, innumerabilesque angeli, quos Deus vt sibi ministrarent & assisterẽt, ex nihilo creauit, admirabilique gratię suę, & potestatis munere auxit, atque ornauit. Nã cum illud sit in diuinis literis, Diabolum in veritate non stetisset: perspicuum est eum reliquosque desertores angelos ab ortus sui initio gratia præditos fuisse, de quo ita est apud sanctum Augustinum: Cum bona voluntate, id est, cũ amore casto, quo illi adhærent, Angelos creauit, simul in eis & condens naturam & largiens gratiam. Vnde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, extat illud sacrarũ litterarum testimoniũ: Tu Domine mi rex sapiens es, sicut habet sapiẽtiam Angelus Dei, vt intelligas omnia super terram. Potestatẽ denique eis tribuit diuinus Dauid illis verbis. Potentes virtute, faciẽtes verbum illius, atque ob eam rem sæpe in sacris literis virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed quamuis omnes ij cælestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen qui à Deo parente, & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus, deturbati, atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ penas luunt, de quibus princeps Apostolorum scribit in hunc modum: Angelis peccantibus non pepercit,

Sapientes Angeli.

2. Reg 14.

Psalm. 102.

Angeli cur virtutes, vel exercitus Dñi dicantur.

Angeli apostatę in æternas pœnas coniecti.

2. Petr. 2.

Homo immortalis, & impatibilis creatus, etiã secundum corpus.

Hominis anima liberi arbitrij particeps creata, & in illa ratio dominã sẽsitiui appetitus instituta.

est, & rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari.

18 *Quæ creatura terræ vocabulo potissimum hic intelligitur?*

Anima cum originali iustitia creata.

An amissa post Adę peccatum iustitia, etiam liberum hominis arbitrium sit extinctū, declaratur, sess. 6.

Concil. Tri. c. 4. 5. & 6. de iustificat.

Deus, ex limo terræ hominem sic corpore effectum & constitutum effinxit, vt non quidem naturæ ipsius vi, sed diuino beneficio immortalis esset, & impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, & similitudinem suam formauit, liberumque ei arbitrium tribuit: omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperauit, vt rationis imperio nunquā non parerent. Tum originalis iustitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præesse voluit: quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

19 *An res Dei virtute conditæ citra ipsius gubernationē & prouidentiam subsistere possunt.*

Res conditæ Dei virtute & prouidentia subsistunt & gubernantur.

Plura de Dei prouidentia dicentur, q. 16 c. 9. de precatione Domini. a, & q. 4. secundæ petitionis.

Sap. 11.

Non ita Deum creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, vt existimemus perfecto absolutoque opere, ea quæ ab ipso effecta sunt, deinceps, sine infinita eius virtute constare potuisse. Nam quemadmodū omnia vt essent creatoris summa potestate, sapientia & bonitate effectum est: ita etiam, nisi conditis rebus perpetua eius prouidentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conseruaret, statim ad nihilū reciderent. Atq; id scriptura declarat, cùm inquit: Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum nō esset conseruaretur.

20 An

20 *An Deus sua gubernatione secundarum causarum vim euertit?*

Deus ita res à se conditas gubernat, vt tamen secundarum causarum virtuté non euertat sed quod hãc etiã præuertat

Conferatur hic locus cũ q. 3. primæ petitionis Dominicæ orationis.

Nõ solum Deus, vniuersa quæ sunt, prouidentia sua tuetur atque administrat, vérumetiã quæ mouentur, & agũt aliquid intima virtute ad motum atque actionem ita impleuit, vt quamuis secundarũ causarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cum eius occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum Sapiens testatur, attingat à fine vsque ad finẽ fortiter, & disponat omnia suauiter. Quare ab Apostolo dictum est, cũ apud Atheniẽses annũciaret Deum, quem ignorantes colebant: Nõ longè est ab vno quoq; nostrum, in ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus.

Sap 8.
Act. 17.

21 *Nunquid rerum creatio soli Patri est tribuenda?*

Creationis opus toti Tri

Creationis opus omnibus sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis personis commune est. Nã hoc loco ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorem cœli, & terræ confitemur: in scripturis sacris legimus de filio, Omnia per ipsum facta sunt, & de Spiritu sancto, Spiritus Domini ferebatur super aquas: & alibi, Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ei9, omnis virtus eorum.

nitati cõmune est Vide q. 3. art. 3.
Ioan. 1.
Gen 14.
Psal. 32.

DE SECVNDO Articulo.

– 30 –

CAPVT. III.

A 1º usq. ad 4m inclusive

1 *Quis est secundus articulus, & quæ professionis eius vtilitas?*

Et in Iesum Christum Filium eius vnicum Dominum nostrum.

Mirificam, & vberrimam esse vtilitatem, quæ ex huius articuli fide, & confessione confluxit ad humanum genus, & illud sancti Ioannis testimoniũ ostendit. Quisquis confessus fuerit, quo-

Confessio æternæ Christi Natiuitatis, est nostræ salutis fũdamentum.
1. Ioan. 4.
Matth. 16.

quoniam Iesus est filius Dei, Deus in eo manet & ipse in Deo, & beatitudinis præconium declarat, quod a Christo Domino tributum est principi Apostolorum: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est: Hoc enim fundamẽtũ firmissimũ est nostrę salutis ac redẽptionis.

2 *Quo pacto magnitudo beneficij hoc articulo propositi potissimũ cognoscitur?*

Iustitia originali deperdita per solũ Dei filium recuperata.

Quoniam admirabilis huius vtilitatis fructus maxime ex felicissimi illius status ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocat, incũbat in hãc curã Parochus, vt fideles cõmuniũ miseriarũ, & ærũnarũ causam cognoscãt. Cum enim a Dei obedientia desciuisset Adã, interdictumq; violasset illud, Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas; in quo cũq; die enim comederis ex eo, morte morieris: in sũmã illã incidit calamitatẽ vt sãctitatẽ & iustitiã, in qua cõstitutus fuerat, amitteret, & reliqua subiret mala, quæ S. Trid. Sin. vberius explicauit, Propterea vero peccatum, & peccati pænam in vno Adã non constitisset cõmemorabũt. sed ex eo tãquã ex semine, & causa ad omnem posteritatem iure permanasse.

De peccato originali pluribus differetur tertia petitione orationis Dominicæ & initio quartæ petitionis. Sect. x.

Conc. Trid. in princip.

3 *Potuitne aliquis præter Christum genus humanũ restaurare.*

Genus humanum non potuit vllius creaturæ viribus restitui

Cũ ex altissimo dignitatis gradu cõcidisset nostrũ genus, subleuari inde, & in pristinũ locũ restitui nullo modo poterat, hominũ, aut Angelorũ virib⁹, quare reliquũ erat illud ruinæ, & malorũ subsidiũ, vt Dei filij infinita virtus, assũpta carnis nostræ imbecillitate, infinitam tolleret peccati vim, & nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

24 *Anceltra redemptionis fidem ullus vnquam saluari potuit?*

Redemptionis fides ad salutem semper necessaria & mox post hominis lapsum diuinitus fuit ostentata.

Huius redemptionis fides & confessio hominibus ad salutem cõsequendam necessaria est, semperque fuit, quã Deus initio præmonstrauit: nam in illa damnatione humani generis, quæ statim peccatum consecuta est, ostẽsa etiam fuit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium Diabolo damnum, quod ex liberatione hominum facturus erat, denũciauit: inimicitias ponam inter te, & mulierem, semen tuum, & semen illius: ipsa cõteret caput tuũ, & tu insidiaberis calcaneo eius: & deinceps eandem promissionem sæpe confirmauit, maiorẽq; sui cõ filij significationem ijs præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem beneuolentiã præstare inter cæteros vero cum Patriarchæ

Primum sub lege naturæ. Gen.3.

Abrahæ sæpe numero hoc mysteriũ significasset, tũ eo tempore apertius declarauit, cum ille Dei iussis obediẽs, filiũ suũ vnicũ Isaac immolare voluit. Inquit enim. Quia fecisti hanc rẽ, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicã tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam, quę est in littore maris, possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immanissima Satanæ tyrannide libertatis salutem afferret: illum autem Dei filium, natum ex semine Abrahæ secundum carnem, fore necesse erat. Non ita multo post Dominus, vt eiusdem promissionis memoria conserua-

Gen.22. Gen.28.

retur

retur, idem fœdus cum Iacob Abrahæ nepote sanciuit: nam cũ ille in somnis vidit scalam stã tem super terram, & cacumen illius tangẽs cœlos, angelos quoq; Dei ascendentes & descendentes per eam, vt testatur scriptura, audiuit etiam Dominum innixũ scalæ dicentẽ sibi. Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac, terrã in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo, eritque semẽ tuum quasi puluis terræ. Dilataberis ad Oriẽtem & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem, & benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ. Neque postea destitit De⁹ eadem sui promissi memoria renouanda, & generi Abraham, & multis præterea hominibus Saluatoris expectationem commouere: siquidem Iudæorum republica, & religione constituta notior populo suo fieri cœpit, nam & mutæ res significarunt, & homines prędixerũt, quæ & quanta nobis bona Saluator ille & Redemptor noster Christus Iesu allaturus esset. Ac Prophetæ quidem, quorum mẽs cælesti lumine illustrata fuit; filij Dei ortum, admirabilia opera, quæ homo natus, efficit, doctrinã, mores, consuetudinem, mortem, resurrectionẽ, cæteraque eius mysteria hęc omnia, quasi tũc adessent, palam docentes, populo prænunciarunt: ita vt si futuri, & præteriti temporis tollatur diuersitas, nihil iã inter Prohpetarũ prædicta & Apostolorum prędicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem, & nostram interesse videamus. Sed iam de singulis articuli partibus dicendum videtur.

Genes. 28.

Sub lege scripta sæpius memoria redemptionis humanæ renouata, per sacrificia, typos & prædictiones Prophetarum.

Patriarcharum, prophetarũ, & Apostolorũ fides sola temporis circunstãtia differt. Videatur q. 1. de fide & symbolo c. 1.

15 *Quid hoc articulo Iesu nomen meditandum exhibet.*

— 11 —

A 5° usq. ad 7m inclusive.

Iesus nomen humani generis redemptori Dei præcepto fuit impositum.
Luc, 1.

Iesus proprium est nomen eius, qui Deus, & homo est, quod Saluatorē significat, non quidem fortuito, aut hominum iudicio, & voluntate, sed Dei consilio, & præcepto illi impositū. Angelus enim Mariæ matri ita annunciauit: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ac deinde Ioseph Virginis sponso nō solum, vt eo nomine puerum appellaret, pręcepit, sed etiam, cur ita nominandus esset, declarauit. Inquit enim: Ioseph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natū est, de Spiritu sancto est: pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum.

Matth. 1.

6 *Par ne est ratio cur alijs quibusdam nominibus idē nomen est tributum?*

Multi quidem hoc nomine fuerunt in diuinis literis: nam idem nomen Naue filio fuit qui Moysi successit, & populum a Moyse ex AEgypto liberatum in terram promissionis, q̄ illi negatum fuerat, deduxit: eodem etiam nomine Iosedech sacerdotis filius appellatus est. Sed quanto verius Saluatorē nostrum hoc nomine appellandum existimabimus? qui nō vni alicui populo, sed vniuersis omniū ætatū hominibus, non quidē fame, aut AEgyptiaco vel Babylonico dominatu oppressis, sed in vmbra mortis sedentibus, & durissimis peccati, & diaboli vinculis obstrictis lucem, libertatem, & salutē dederit, qui eis cælestis regni ius, & hæreditatē acquisiuerit: qui eos Deo Patri recōciliauerit, in illis Christū Dominū adumbratū videmus, a quo ijs beneficijs quæ diximus, cumulatū est genus humanum. Quæ præterea nomina præ-

Iesu Naue.

Iesus filius Iosedech.

Iesus nomen propriissime Christo conuenit.

Iesus nomen sua amplitudine quidquid alijs nominibus per prophetas Christo fuit attributū cōplectitur.

prædicta sunt Dei filio diuinitus imponenda, ad vnum hoc Iesu nomen referuntur, cum enim cætera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum vniuersę salutis, humanæ viri, rationemque complexum est.

7 *Quid sibi hic vult Christi nomen?*

Christus est officij & dignitatis nomē.

Iesu nomini Christi etiam nomen additum est, quod vnctū significat, & honoris & officij nomē est, nec vnius rei proprium, sed cōmune multorū: nā veteres illi patres nostri Christos appellabāt sacerdotes & reges, quos Deus propter muneris dignitatē vngi pręceperat.

Sacerdotum officium.

Sacerdotes enim ij sunt, qui populum assiduis precibus Deo commendāt, qui sacrificia Deo faciūt, qui pro populo deprecantur.

Regum officium.

Regibus autem populorum gubernatio commissa est: ad eosque pertinet maximè legum auctoritatē, innocentium vitā tueri, & nocētium audaciā vlcisci.

Sacerdotes & Reges quare soliti sint inungi.

Quoniam igitur vtraque harum functionem Dei maiestatē referre in terris videtur, ideò qui vel ad regiū, vel ad sacerdotale munus ob eundum delecti erant, vnguento vngebantur.

Prophetæ inuncti.

Prophetas etiā vngendi mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, & internūcij cęlestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emēdandos mores salutaribus pręceptis, & futurorum prædictione hortati sunt.

Filius Dei incarnatus triū personarum officia quia suscepit ideò Christus dictus est.

At vero cum Iesus Christus Saluator noster in mundū venit, trium personarū partes & officia suscepit; Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis, atq; ob eas causas Christ⁹ dictus est, & vnctus ad illorū munerū functionē, non quidem alicuius mortalis opera, sed cælestis patris virtute, non terreno vnguento, sed spirituali oleo: quippe cū in

Christus nō humano auxilio ad ternas illas dignitates est euectus, nec terreno vnguento inunctus.

Psalm. 45. Psalm. 61.

sanctissimam eius animam Spiritus sancti plenitudo, gratiaque, & omnium donorum vberior copia effusa sit, quam vlla alia creata natura capere potuerit: atque id præclare Propheta ostendit, cum redemptorem ipsum affatus diceret: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Idem etiā, ac multo apertius Esaias ijs verbis demonstrauit, Spiritus domini super me, eo quod vnxerit Dominus me, ad annunciandū mansuetis misit me. Itaq; Iesus Christus sūmus Propheta & magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & à cuius doctrina orbis terrarum patris cælestis cognitionem accepit: quod ei nomē præclarius, ac præstantius conuenit, quod omnes quicūque prophetæ nomine dignati sunt, eius discipuli fuerunt, atque ob illam præcipuè causam missi vt Prophetam hūc, qui ad saluandos omnes vēturus erat, prænūciarēt. Christus item sacerdos fuit non quidem ex ordine ex quo in veteri lege Leuiticæ tribus sacerdotes extiterunt, verum ex illo, de quo Dauid Propheta cecinit: Tu es sacerdos in æternū secūdū ordinē Melchisedech, cuius rei argumentum Apostolus ad Hebræos scribēs accuratè persecutus est: sed Christum non solū vt Deus, verū vt homo ac nostræ naturæ particeps est, regē etiam agnoscimus: de quo Angelus testatus est, Regnabit in domo Iacob in æternū, & regni eius nō erit finis: quod quidem Christi regnū spirituale est atq; æternū, in terrisque inchoatur, in cœlo perficitur. Ac regis quidē officia admirabili prouidentia suæ prę stat Ecclesiæ: Ipse eā regit

Christus prophetarum summus.

Christus sacerdos.

Psalm. 109.
Heb. 5. 7.

Christus iuxta vtramque naturam est Rex.

Lucæ. 1.

Christi regnum spirituale est, quod paulo post art. 6. quæ. 5. ostendetur.

Christus quibus modis reg's officiū obeat.

Videatur secunda petitio Dominicę orationis.

Oēs homines ad Christi regnū generali quadam ratione pertinent, peculiarius, ta

mé soli boni Christus iure diuino secundum humanam etiã naturam, totius mundi Rex.

git ipse ab hostiũ impetu, atq; insidijs tuetur: ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem, iustitiã largitur, verum etiam ad perseuerandum facultatem, & vires præbet. Quamquã autem huius regni finibus tã boni, quàm mali contineantur, atq; adeo omnes homines iure ad illud pertineãt: ij tamẽ præ cæteris summam regis nostri bonitatem, & beneficentiam experiũtur, qui ex eius præceptis integram, atque innocẽtem vitam degũt, neq; verò hoc illi regnũ hæreditario aut humano iure obtigit, tametsi genus à clarissimis regibus duceret, sed Rex fuit, propterea quod Deus in illum hominẽ cõtulit quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere posset, Illi igitur toti⁹ mũdi regnũ tradidit, eiq; omnia, quod iã fieri cœptũ est, plenè, perfecteque in die iudicij subijcietur.

A 8.º usq.e ad 9.m inclusive

8. *Quo pacto Iesum Christum, etiam Filium Dei vnicum profitemur?*

Filius Dei verus De⁹ est, & alijs duabus personis omnino æqualis.

His verbis altiora mysteria de Iesu credẽda & contẽplanda, fidelib⁹ proponũtur, nimirũ filium Dei esse & verũ Deũ, sicuti pater est, qui eum ab æterno genuit, præterea illum diuinæ Trinitatis secundã personã alijs duabus omnino æqualẽ confitemur, nihil enim impar, & dissimile in diuinis personis aut esse, aut fingi animo debet, cum vnã omniũ essentiã, volũtatẽ, potestatem agnoscamus, quod cũ multis pateat diuinæ scripturæ oraculis, tũ præclarissimè illud ostẽdit sancti Ioãnis testimoniũ: In principio erat verbũ, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. Sed cũ Iesum filiũ Dei esse audimus, nihil terrenũ, aut mortale de eius ortu cogitandũ est: Verũ ortũ illũ, quo ab omni

Ioan. 1. Spirituali\s filijs Dei ex parte Natiui tas admiranda poti⁹ quã inscrutãda.

ni æternitate Pater Filiũ genuit, quẽ ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo possumus constãter credere, & sũma animi pietate colere debem⁹, ac veluti mysterij adıni ratione obstupefacti, illud cũ propheta dicere Generationẽ eius quis enarrabit? Hoc igitur credendũ est, Filiũ eiusdẽ esse naturę, eiusdem potestatis, & sapientiæ cũ Patre, vt in Symbolo Niceno explicati⁹ cõfitemur: inquit enim, Et in Iesum Christũ filiũ eius vnigenitũ, & ex Patre natũ ante omnia sæcula, Deũ de Deo, lumen de lumine, Deũ verũ de Deo vero, genitũ non factũ, cõsubstãtialẽ Patri, per quem omnia facta sunt, Ex omnibus autẽ, quæ ad indicãdũ modũ rationẽque æternæ generationis similitudines afferuntur, illa proprius ad rẽ videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur, quamobrẽ sanctus Ioãnes filium eius Verbum appellat. Vt enim mens nostra seipsam quodã modo intelligens, sui effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt: ita Deus quãtũ tamẽ diuinis humana cõferri, possunt, seipsũ intelligens, Verbum æternũ generat, & si præstat contẽplari, quod fides proponit & sincera mente Iesum Christum verum Deũ, & verũ hominem credere, & cõfiteri, genitũ quidẽ, vt Deum ante omnium sæculorũ ætates, ex patre, vt hominẽ vero natũ in tẽpore ex matre Maria Virgine.

Esaiæ 53.

Modus æternæ Christi generationes similitudine declaratus.

1. Ioan. 1.

9 *Aut duas Christi fatemur natiuitates, ita duos in illo agnoscere debemus filios?*

Quãquam duplicem eius natiuitatem agnoscamus, vnum tamen filiũ esse credimus: Vna enim persona est, in quam diuina & humana natura conuenit:

Duplex Christi natiuitas nõ facit duos filios.

10 Quo-

A 10. usque ad finem

10 *Quo modo Christus fratres habere, vel non habere est censendus?*

Pluribus hæc explicantur q.9 ca.9. de oratione Dominica.

QVOD ad diuinā generationem attinet, nullos aut fratres, aut cohæredes habet, cum ipse Patris vnicus Filius, nos vero homines figmentum, & opus manuum eius simus. At si humanum ortum consideremus, multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet, vt vna cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscātur: ij sunt qui fide Christum Dominū receperunt, & fidem quam nomine profitentur, re ipsa & charitatis officijs præstant: quare primogenitus in multis fratribus ab Apostolo vocatur.

Ad Roma. 8.

11 *Vtrum Christus secūdū alteram, an vero secundum vtramque naturam Dominus noster dicitur?*

Diuersæ proprietates iuxta diuersas naturas Christo tribuuntur.

Multa sunt, quæ de Saluatore nostro in sacris literis dicūtur: quorum alia, vt Deus est, alia, vt homo, ipsi conuenire perspicuum est, quoniam a diuersis naturis diuersas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, æternū immensum, quod a diuina habet. Rursus de illo dicimus, passum mortuum esse, resurrexisse, quæ naturæ hominum conuenire nemo dubitat. Verum præter hæc quædam aliavtriq; naturæ congruunt, vt hoc loco, cum Dominū nostrum dicimus. Igitur si ad vtrāque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster prædicandus est. Nam quemadmodum ipse æternus Deus est, vti pater, ita etiam omnium rerum æquè Dominus est ac pater, & quemadmodum ipse & Pater nō est alius, atq; alius Deus, sed idem planè Deus, etiam ipse,

Christus iuxta vtramque natura noster est Dns.

 &

&Pater non est alius atque alius Dominus. Sed recte etiā multis rationibus, vt homo est. Dominus noster appellatur. Acprimumquidem quoniam ipse Redemptor noster fuit, atque a peccatis nos liberauit, iure hāc potestatem accepit, vt vere Dominus noster esset ac diceretur: ita enim Apostolus docet: humiliauit semet ipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donabit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, coelestium terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria estį Dei Patris. Atque ipse de se post resurectionem. Data est, inquit, mihi omnis potestas in coelo, & in terra. Ob eam quoque rē Dominus dicitur, quod in vna persona duæ naturæ, diuina & humana cōiunctæ sunt. Hac enim admirabili coniunctione meruit, vt quamuis pro nobis mortuus non esset, tamen Dn̄s constitueretur, cōmuniter quidem omnium rerū quæ cōditæ, sunt præcipue autem fidelium, qui illi parēt, atque summo animi studio inseruiunt

AdPhil. 2.

Matth. 22.

12 *Quare præcipue Christiani se totos Iesu Christo, Principe tenebrarū conculcato, tradere debent.*

Quātum homo Christianus Christo debeat.

Parochus fidelem populum ad eam rationē cohortabitur, vt sciat æquissimum esse præceteris hominibus, nos, qui ab eo nomen inuenimus, Christianique vocamur, & quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare nō possimus, obid maxime, ꝙ eius munere hęc oīa fide intelligimus: æquū esse inquam, nos ipsos, non secus ac mancipia, redēptori nostro, & Domino

in

in perpetuum addicere & consecrare. Et quidē cum Baptismo initiaremur, ante Ecclesiæ fores id professi sumus: declarauimus enim, nos Satanæ, & mundo renunciare, Et Iesu Christo totos nos tradere. Quod si vt Christianæ militiæ adscribimur, tum sancta & solēni professione nos ipsos domino nostro deuouimus, quo supplicio digni erimus, si postquā Ecclesiā ingressi sumus Dei voluntatem, & leges cognouimus, postquam Sacramentorum gratiam percepimus, ex mundi, & Diaboli præceptis, ac legibus vixerimus, perinde, ac si cū Baptismo abluti sumus mundo & Diabolo, non Christo Domino, ac redemptori nomen dedissemus, sed cuius animū amoris facibus non incēdat tanti Domini tam benigna, & propensa in nos voluntas, qui tamet si nos in potestate sua, & dominatur veluti seruos, sanguine suo redēptos habeat, ea tamē[ ]charitate complectitur, vt non seruos vocet, sed amicos, sed fratres? Hæc profecto iustissima causa est, atque haud scio, an omnino sit maxima, cur eū perpetuo debeamus Dominum nostrū agnoscere: venerari, & colere.

Quāta sit Io- dignitas post qua nos Deo addiximus seruire diabolo

Dominatus Christi in redemptos quā sæpius. Ioan. 15.

DE TERTIO. Articulo.

CAPVT, IIII.

1 *Quis est tertius fidei articulus, quidque credēdū fidelibus proponit?*

Qui conceptus est de Spiriu Sancto, natus ex Maria Virgine.

M AXIMO quidē, & singulari beneficio humanum genus a Deo affectum esse qui nos e durissimi tyrāni seruitute in libertatē vindicarit, ex ijs, quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At verò

Quo cōsilio. & ratione Christus genus humanū liberauerit.

- 14 -

A 4. usq. ad 3m inclusive

si

si consilium etiam, & rationem qua potissimũ id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil diuina in nos beneficentia ac bonitate illustrius, nihil magnificentius esse videbitur. Eius igitur mysterij magnitudinem, quod nobis tanquam salutis nostræ præcipuũ caput sacræ literæ considerãdum sępissime proponunt, Parochus tertij articuli explicatione ostendere incipiet: cuius hãc esse sententiam docebit: nos credere & cõfiteri ipsum Iesum Christum vnicum Dominũ nostrum, Dei filium, cũ pro nobis humanam carnem suscepit in vtero Virginis, non ex virili semine, vt alij homines, sed supra omnem naturæ ordinem Spiritus Sãcti virtute conceptum esse, ita vt eadem persona Deus permanens, quod ex ęternitate erat homo fieret, quod ante non erat, Ea autem verba ita accipiẽda esse, ex sacri Concilij Constantinopolitani confessione planè perspicitur: inquit enim, Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis & incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Atq; id etiam sanctus Ioãnes Euangelista explicauit, vt qui ex ipsius Domini Saluatoris pectore, altissimi huius mysterij cognitionem hausisset: nam cum diuini Verbi naturam declarasset illis verbis. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbum*: ad extremum conclusit: *Et verbum caro factum est, & habitabit in nobis.*

S. Ioan. 3. arti.

2 *An per temporariam natiuitatẽ aliqua fiat in Christo naturarum confusio.*

Verbum quod diuinæ naturæ hypostasis est, ita humanam naturam assumpsit, vt vna & eadẽ esset diuinę & humanæ naturæ

Quæ naturæ in vna persona retineant vtraque propriotates vide, 2. q. art. 4.

naturæ hypostasis, ac persona: quo factum est vt tan admirabilis con iunctio vtriusque natu - ræ actiones & proprie tates conseruaret, atque vt est apud sanctū Leonem magnum illum Pō tificem: Nec inferiorē cōsumeret glorificatio, nec superiorem inueni ret assumptio.

Leo ser. 1. de natiuit. Dñi.

3 *Solus ne Dei filius incar nationis opus perfecit?*

Quidquid extra tres per sonarū Trinitatis proprietates fit diuinitus omnibus personis est commune.

Doceat Parochus cū dicimus, Dei Filium Spi ritus Sancti virtute con ceptum esse, vnam hāc diuinæ Trinitatis perso nam incarnationis myst erium non confecisse. Quamuis enim vnus Fi lius humanam naturam assumpserit, tamen om nes diuinæ Trinitatis personæ Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, huius mysterij authores fue- runt, siquidem illa Chri stianæ fidei regula te- nenda est. Omnia quæ Deus extra se in rebus creatis agit, tribus per sonis cōmunia esse. ne- que vnam magis quam aliā, aut vnam sine alia agere, Quod autem vna persona ab alia pcedat, hoc vnum omnibus cō mune esse non potest: nā Filius a Patre tātū ge neratur, Spiritus Sāctus a Patre & Filio proce- dit: quidquid verò extra illas ab ipsis profic isci- tur, tres personæ sine vl lo discrimine agunt, at que ex hoc genere Filij Dei incarnatio censen da est. Quamquam verò hæc ita se habeant, solēt tamen sacræ literæ earū rerū, quæ omnibus per sonis communes sunt, aliam ijs tribuere: quem admodum summam om nium rerum potestatē Patri, sapientiam Filio, Spiritui Sancto amorē adscribunt, Et quoniam diuinæ Incarnationis mysterium singularem atque immensam Dei erga nos benignitatem declarat ob eam rem pe culiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sāctō tribuitur.

Proprietates quæ in tribus personis inueniūtur, nū sunt omnio cōmunes.

Incarnatio Patri & Spiritui sancto e- tiā tribuenda

4 Vtrū

A 4° usque ad 6m inclusive -

4 *Vtrum omnia supra naturæ ordinē in Christi cōceptione facta sunt;*

In Incarnatione Christi quædā secūdū naturam quædā supra naturā facta inueniūtur.

IN hoc mysterio quædam supra naturæ ordinem, quædam naturę vi effecta esse animaduertimus. Nam quod ex purissimo Virginis matris sanguine Christi corpus formatū credimus, in eo naturam humanā agnoscimus: cùm illud omnium hominum corporibus cōmune sit, vt ex matris sanguine formētur. Quod verò & naturæ ordinē & humanam intelligentiā superat, illud est, simul atque beata Virgo Angeli verbis assentiēs dixit, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum, statim sāctissimū Christi corpus formatum, eique anima rationis compos cōiuncta est, atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus, & perfectus homo fuit. Hoc autem nouum fuisse, atq; admirabile Spiritus sancti opus, nemo dubitare potest, cùm seruato naturæ ordine, nullū corpus, nisi intra præscriptum temporis spatiū hominis anima informari queat. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod vt primum cum corpore anima coniuncta fuit, ipsa etiam diuinitas cū corpore, & anima copulata est, quare simul corpus formatum, atque animatū est, corpori & animæ diuinitas coniuncta: ex quo fit, vt eodē tēporis puncto perfectus Deus & perfectus homo esset & virgo sanctissima vere & proprie mater Dei & hominis diceretur, qꝑ eodem momento Deū, & hominem concepisset. Hoc autem ab Angelo ei significatum est, cùm ait: Ecce cōcipies in vtero, & paries filiū, & vocabis nomen eius Iesum: hic erit magnus & Filius altissimi vocabitur. Et euētu comprobatum

Lucæ. 1.

Quo tēporis articulo creditur Christi corpus formatū in vtero Virginis.

Quando diuinitas sit humanitati cōiuncta,

Eodē momēto Maria Deū & hominē concepit.

Lucæ. 1.

Esai.7. batum est, quod Esaias prædixit: Ecce Virgo concipiet, & pariet filiũ. Idem quoque Elisabeth Lucæ.1. cùm Spiritu sancto repleta, filij Dei conceptionẽ intellexisset, his declarauit: Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrimæ Virginis sanguinibus, sine vlla viri opera, vt antea diximus, verum sola Spiritus sancti virtute formatum est: ita etiam vt primum conceptus est, illius anima vberrimam Spiritus Dei copiam, atque omnem charismatũ abundantiam accepit, neque enim, vt alijs hominibus, qui sanctitate & gratia ornantur, ipsi ad mensuram, vt testatur sanctus Ioannes, dat Deus Spiritum, sed omnem gratiam tam affluẽter in eius animam infudit, vt de plenitudine eius nos omnes accepimus.

In Christi anima fuit plenitudo omnis gratiæ.

Ioann.3. Ioann.1.

5 *An Christus dici possit filius Dei adoptiuus?*

Christus nec quit dici filius Dei adoptiuus.

Christum non licet filium Dei adoptiuũ appellare, quamuis Spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionẽ consequũtur: nam cum natura filius Dei sit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum conuenire nullo modo existimandum est.

6 *Quid circa primam articuli partem præcipue meditandum est?*

Ex his quæ de admirabili conceptionis mysterio sunt explicata, vt salutaris fructus ad nos redundare possit, illa in primis fideles memoria repetere, ac sæpius cogitare cum animis suis debent, Deum esse qui humanam carnem assumpsit: ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, ne dum verbis explicare: ad eum denique finem hominẽ fieri voluisse, vt nos homines

Cur Deus incarnatus.

mines Filij Dei renascemur. Hæc cum attente considerauerint, tum vero omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur humili ac fideli animo credant, adorent, ne curiose, & quod sine periculo vix vnquã fieri potest, illa inuestigare, ac perscrutari velint

- 16 -
A 7.° usq. ad finem

7 *Quid sibi vult quod Christum ex Maria Virgine natum profitemur?*

Natiuitas Christi quãtæ lætitiæ causa.

In huius articuli parte explicãda parochus diligenter versabitur, cum fidelibus credendũ sit Iesum Dominum nõ solum conceptum Spiritus sancti virtute, sed etiam ex Maria Virgine natum & in lucẽ editum esse, cuius mysterij fides quanta cum lætitia, & iucunditate animi meditanda sit Angeli vox, qui primus fœlicissimum nuntium mũdo attulit, declarat: inquit enim: Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Tũ ex illiusce cœlestis militiæ cantico: Gloria in altissimis Deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quod Angeli cecinerũt facile est intelligere. Hinc etiam amplissimũ illud Dei promissum ad Abraham impleri incepit, cui dictum est, fore aliquando vt in eius semine omnes gentes benedicerentur, Maria enim, quam vere matrẽ Dei prædicamus, & colimus quod eam personam, quæ simul Deus & homo erat, peperit, à Dauide Rege originem duxit.

Lucæ. 2.
Ibidem.

Promissio ab æterno Abrahæ facta in Christo impletur.
Genesis. 2 2.
Maria quo modo Dei para.

8 *Christusne secundum naturæ cursum est natus?*

Christi ortus quã fuerit admirabilis.

Quemadmodum conceptio ipsa naturę ordinem prorsus vincit ita in ortu nihil non diuinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino aut cogitari potest, nascitur ex matre sine vlla maternæ virginitatis diminutione, & quo modo postea ex sepulchro clauso

clauso & obsignato egressus est, atque ad discipulos clausis ianuis introibit: vel ne a rebus etiam quæ natura quotidie fieri videmus, discedatur, quomodo solis radij concretam vitrij substantiam penetrant neque frangunt tamen aut aliqua ex parte lædunt: simili, inquam, altiori modo, Iesus Christus ex materna aluo, sine vllo maternæ virginitatis detrimento editus est, ipsius enim incorruptam & perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus sancti virtute effectũ est, qui in filij cõceptione & partu, matri ita affuit, vt ei fœcũditatē dederit, & perpetuā virginitatem conseruarit.

Ioan. 20.

Mariæ perpetua virginitas Spiritus sancti virtute fuit conseruata.

9 *Quare Christus secũdus Adam, & Maria altera Eua dicitur?*

Solet interdum Apostolus Christum Iesum nouissimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre: nã vt in primo omnes homines moriuntur, ita in secundo omnes ad vitã reuocantur, atque vt Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parēs fuit, ita Christus gratiæ & gloriæ author est. Ad eum modum nobis etiam licet virginē matrem cum Eua ita conferre, vt priori Euæ secunda Eua, quæ est Maria respondeat, quemadmodum secundum Adamum, hoc est, Christum, primo Adã respondere ostēdimus: Eua enim, quia serpenti fidem habuit, maledictum, & mortem in humanum genus inuexit: & Maria postquam Angelo credidit, Dei bonitate effectum est, vt benedictio, & vita ad homines perueniret. Propter Euã nascimur filij iræ: a Maria Iesum Christum accepimus, per quem filij gratiæ regeneramur. Euæ

1. Cor. 15. Christus Adã ô frequenter cõparatur, & secũdus Adã dictus Mariæ cũ Eua cõparatio, & quo modo si illa sit altera Eua

Gene. 3. dictum est: In dolore pa ries filios. Maria hac le ge soluta est, vt quæ sal ua virginalis pudicitiæ integritate, sine vllo do loris sẽsu, vt ante adictũ est, Iesũ filiũ Dei peperit

10 *Quibus præcipue figu ris, ac prophetijs concep tionis, & natiuitatis Chri sti sacramenta sunt adum brata?*

Propheti⁊ & figur⁊ cõcep tionis & nati uitatis Iesu Christi.

Cum tanta, & tã admi randa sint huius conce ptionis & natiuitatis sa cramenta, diuinæ proui dentiæ consentaneum fuit, vt ea multis figuris & oraculis significarẽ tur. Quare huc pertine re sancti doctores intel lexerunt multa quæ in varijs sacræ scripture lo cis legimus, precipue ve ro portam illam sanctua rij, quam Ezechiel clau sam vidit: item lapidẽ de monte, sine mani bus abscissum, vt est apud Danielem, qui factus est magnus mõs, & impleuit vniuersam terram. Deinde Aa ron virgam, quæ vna inter virgas principũ Israelis germinabit: & rubum, quem Moyses vidit ardere & non com buri. Multis verbis san ctus Euangelista Chris ti natiuitatis historiam descripsit, qua de re ni hil est quod plura à no bis dicantur, cum ea le ctio parocho in promp tu sit.

Ezechiel. 44. Daniel. 2. Num. 17. Exod. 3. Luc. 2.

11 *Incarnationis myste rium cur sæpius populo est inculcandum, quidque vtilitatis ex eius medita tione capitur?*

Ad Rom. 15. Incarnatio nis mysteriũ sæpius popu lo inculcãdũ vt sint grati tãto benefac tori, & eius humilitatem imitentur.

Danda est opera, vt hæc mysteria, quæ ad doctrinam nostram scri pta sunt, infixa animo, & mentibus fideliũ hæ reãt, primũ quidem, vt tãti beneficij cõmemo ratione aliquam gratiã eius authori Deo refe rant. Deinde, vt exi mium hoc, & singu lare humilitatis exem plum eis, ante oculos ad imitandum propo nat. Quid enim no bis vtilius, atque ad animorum nostrorum

superbiam & elationem comprimendam accommodatius esse potest, quam sæpius cogitare, Deum ita se se humiliare, vt cum hominibus gloriam suam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque assumat, Deum hominem fieri, summamque illam, & infinitam maiestatem homini ministrare, ad cuius nutum columnæ cœli, vt inquit scriptura cõtremiscunt, & pauent, cumque in terra nasci, quẽ in cælis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quidinquam, nos vt illi obsequamur, facere oportet? quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare? Videãt fideles quam salutari doctrina Christus nascens nos instituat, antequã vocẽ aliquã emittere incipiat. Nascitur egenus nascitur vt peregrinus in diuersorio: nascitur in vili prçsepio: nascitur media hieme ita enim scribit sanctus Lucas: Factum est cum essent ibi, impleti sũt dies vt pareret, & peperit filium suũ primogenitũ, & pannis eũ inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio Potuitne Euangelista humilioribus verbis omnẽ cœli & terræ maiestatẽ & gloriã includere? Neque vero scriuit non fuisse locum in diuersorio, sed ei non fuisse: qui dicit, Meus est orbis terræ, & plenitudo eius. Quod etiam alius Euangelista testatus est, In propria venit, & sui eum non receperũt Hæc cum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum vero cogitent Deum Carnis nostræ humilitatem, & fragilitatem subire voluisse, vt humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur.

Iob. 26.

Lucæ. 2.

Psalm 46.

Ioan 1.
Incarnationis filij Dei mysterium, quãtò pietatis studio recolendum.

Hominis quā ta dignitas.

Nam illud vnum satis declarat excellentem hominis dignitatem,& præstantiam,quę illi diuino beneficio tributa est,quod homo fuerit, qui idem verus & perfectus Deus sit:vt iam gloriari nobis liceat, filiū Dei os nostrum,& carnem nostrā esse: quod beatissimis illis spiritibus non licet, nusquam enim vt est apud Apostolum, angelos apprehendit. Præterea cauendum est,ne maximo nostro malo eueniat, vt quēadmodum illi in diuersorio Bethleem locus, vbi nasceretur, defuit,ita etiam, quando iam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris inuenire nō possit,vbi in spiritu nascatur. Hoc enim, cùm salutis nostræ cupidissimus sit,vehementer optat nam vt ille Spiritus sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus,& natus est, sanctus que atque adeò sanctitas ipsa fuit,ita nos oportet, non sanguinibus, neque ex voluntate carnis,sed ex Deo nasci,ac deinde veluti nouā creaturam in nouitate spiritus ambulare,sanctitatē illā,ac mentis integritatem custodire, quę homines spiritu Dei regeneratos maximè decet: hac enim ratione sanctę huius filij Dei cōceptionis,& natiuitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimeremus, quam fidei animo credimus, & credētes Dei sapientiam in mysterio quæ abscondita est, suspicimus,& adoramus.

Ad Hebr.2.

Domicilium Christo in cordibus nostris parandū

Ioan.1.

Ad Roma.9. Filij Dei nati ultati..

Imago quómodo in nobis ipsis exprimi possit.

2,Cor,2.

DE QVARTO Articulo. CAPVT. V.

1 *Quis est quartus articulus, & quid eius prior pars credendum exigit.*

Passus sub Pontio Pilato,crucifixus, mortuus,& sepultus.

QVantam habeat necessitatem huius articuli cognitio, &

—47— A 4 usq. ad 4m. inclusive

& quã diligenter parochus curare debeat, vt fideles dominicæ paſsionis memoriã ſæpiſsime animo repetant: docet Apoſtolus, qui nihil aliud ſe ſcire teſtatus eſt, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc Crucifixũ. Quare in hoc argumento, omne ſtudium & opera adhibenda eſt, vt quam maxime illuſtretur, fideleſque tanti beneficij cõmemoratione excitati, totos ſe ad Dei erga nos amorem & bonitatem ſuſcipiendam cõuertãt. Fides itaque priore articuli parte (nam altera poſtea dicetur) illud nobis credendum proponit Chriſtum dominũ, cum Pontius Pilatus Tiberij Cæſaris iuſſu Iudæam prouinciam adminiſtraret, Cruci affixũ eſſe. Nam captus irriſus varijs iniuriarum, & cruciatuum generibus affectus, demum in Crucẽ ſublatus eſt.

1. Cor. 2.

Senſus prioris partis articuli.

2 *Senſit ne anima Chriſti cruciatus?*

Nulli dubitã dum eſt, Chriſti animam, quod ad inferiorem partẽ attinet, ab ijs cruciatibus liberam non fuiſſe, nam quod humanam naturã vere aſſumpſit, neceſſe eſt fateri animo etiã grauiſsimum dolorem ſenſiſſe, quare inquit: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Nam etſi perſonæ diuinæ humana natura cõiuncta fuit tamen propter eam cõiũctionem nihilominus paſsionis acerbitatem ſenſit, quam ſi ea coniũctio facta non fuiſſet, cũ in vna Ieſu Chriſti perſona, vtriuſque naturæ, diuinæ & humanæ, proprietates ſeruata ſint: atque id circo, quod erat paſsibile & mortale, paſſibile, mortale permanſit: rurſus vero quod impaſsibile, & immortale erat, qualem eſſe diuinã naturam intelligimus, ſuam proprietatem retinuit.

Anima Chriſti, quod ad partẽ ſenſitiuã attinet, varios experta eſt dolores. Videatur. q. 12. huius art. Matth. 26. Marc. 14.

In vna Chriſti perſona duarũ proprietates ſũt ſeruatæ. Vide. 2. q. articuli. 3.

3 *Cur Symbolo exprimitur, ſub quo Iudeæ præ*

fide Christus sit passus?

Quod hoc loco tam diligenter obseruari videmus: Iesum Christum eo tempore passum esse quo Pontius Pilatus Iudæam prouinciam procuraret, id ea re factum esse docebit parochus, quia tantæ rei, & tam necessariæ cognitio exploratior omnibus esse poterat, si rei gestæ certũ, quod & ab Apostolo Paulo factũ legimus tẽp' describeretur, tũ etiã quia ijs verbis declaratur illam Saluatoris prædictionem exitu cõprobatam esse: Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & Crucifigendũ.

1.Timot.6.

Matth.20.

4 *An temere accidit quod Christus in ligno Crucis mortem est perpessus?*

Quod potissimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam diuino consilio tribuendum est, vt scilicet vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret: serpens enim, qui in ligno primos parentes vicerat, victus est a Christo in ligno crucis. Plures eius rei afferri rationes possunt, quas sancti patres latius persecuti sunt, vt ostendamus consentaneum fuisse, redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse parochus admonet, si fideles credant illud genus mortis a Saluatore electum esse, quod quidẽ ad humani generis redẽptionem aptius, atque accomodatius videretur: quemadmodum certe nullũ turpius, atque indignius esse potuit: Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, & dedecoris, ignominiæque plenissimum semper existimatum est, verũ etiam in lege Moysis, maledictus homo appellatur qui pendet in ligno.

Crucis supplicĩũ apud Gentiles & Iudæos fuit execrandũ.

Deut.21.
Ad Galat.3.

— 48 —
A 5 usque ad 9m inclusive

5 *Quapropter historia passionis Christi frequẽtius populo est refricãda*

PARO

Quā necessaria huius 4. articuli professio & fides mysterij absconditi in cruce.

Parochus huius articuli historiam non prætermittet, quæ diligentissime a sanctis Euangelistis exposita est, vt saltem summa eius mysterij capita, quæ ad cōfirmandam fidei nostrę veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fūdamento quodam Christiana religio, & fides nititur: eoque posito, reliqua omnia rectè constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti, & intelligentiæ difficultatem affert: certe, crucis mysterium omnium difficillimum existimādū est, vixque percipi a nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, vt docet Apostolus, summā Dei prouidentiam licet admirari. Nā quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapiētiam Deum, placuit Deo per stultitiā prædicationis saluos facere credentes.

1. Cor. 1.

Prophetæ, Apostoli, & Deus ipse, cur tātopere inculcarint crucis, & passionis mysteria.

Quare mirandū non est si Prophetæ ante Christi aduentum, Apostoli post eius mortem, & resurrectionem tantopere laborarunt, vt hominibus persuaderent, hunc esse mundi redemptorem, eosque in crucifixi potestatem atque obedientiā redigerēt. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quā crucis mysterium, statim post peccatum, nunquā destitit, tum figuris, tū Prophetarum oraculis filij sui mortem significare. Atque vt de figuris pauca quædam attingamus. Abel primum, qui fratris inuidia occissus est. Deinde Isaac sacrificium, prętereà agnus, quem Iudæi cum è terra Ægypti egrederentur, immolarunt: tum serpens æneus, quem Moyses in deserto exaltauit, Christi Domini passionis ac mor-

Genes. 4.
Genes. 22.
Exod. 12.
Num. 21.
Ioan. 3.

mortis figuram præmō strabant, quod autē ad prophetas pertinet, quā multi extiterint, qui de ea vaticinati sunt, id vero multo notius est, quā vt explicari hoc loco oporteat. Sed præcæteris vt Dauidem ommittamus, qui omnia præcipua redemptionis nostræ mysteria in Psalmis cōplexus est, Esaiæ oracula tam aperta & clara sunt, vt recte dici queat, eum potius rem gestam exposuisse, quā futuram prædixisse.

6 *Quid hæc clausula, mortuus & sepultus, credēdū significat?*

Christus vere in cruce fuit mortuus

Iesum Christum postquam crucifixus est, vere mortuum ac sepultū esse. Neque vero sine causa hoc separatim fidelibus credendū proponitur, cum non defuerint qui eū in cruce mortuum negarent: illi igitur errori hanc fidei doctrinam sancti Apostoli merito opponendam censuerunt: de cuius articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur, nam omnes Euangelistæ consentiunt, Iesum spiritum emisisse. Præterea cum Christus, verus & perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima separatur a corpore. Quare cum Iesum mortuum esse dicimus, id significamus, eius animam a corpore diuisam esse: neque tamen concedimus diuinitatē seiunctam a corpore: quin potius constanter credimus, & cōfitemur, anima eius a corpore diuisa, diuinitatem, tum corpori in sepulchro, tum animæ apud inferos coniunctam semper fuisse. Decebat autem filium Dei mori, vt per mortem destrueret eū, qui habebat mortis imperium, id est, Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti.

Matth. 27. Marc. 15. Lucæ. 23. Iōan. 25.

Morte Christi diuinitas à corpore vel anima non fuit separata

Ad Hebr. 2.

7 Inu

7 *Inuitusne, & coactus mortem subijt Christus?*

Mors Christi fuit voluntaria.

Illud in Christo Dño singulare fuit, quod tūc mortuus est, cū ipse mori decreuit, & mortē nō tā aliena vi illatā, quam volūtariā obijt. Nec vero mortē solū, sed locū etiā & tēpus in quo moreretur, ipse sibi constituit. Ita enim Esaias scripsit: Oblatus est quia ipse voluit. Atque idē Dominus de se ante passionem dixit: Ego pono animam meam, vt iterū sumam eam: Nemo tollit eā à me, sed ego pono eā à meipso: potestatem habeo iterū sumēdi eam. Quod autem ad tēpus, & locum attinet, cùm Herodes eius vitæ insidiaretur, ipse inquit Dicite vulpi illi, ecce eijcio Dæmonia, & sanitatis perficio hodie, & cras, & tertia die consumat: veruntamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Hierusalem. Ille igitur nihil inuitus aut coactus fecit, sed ipse se volēs obtulit, atque inimicis suis obuiam procedens, dixit: Ego sum & sponte sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum iniustè, & crudeliter affecerunt, quo quidem nihil, ad commouendos animi nostri sensus maiorem vim habere potest, cum pęnas, tormentaque eius omnia cogitatione perpendimus. Nam si quispiā nostra causa omnes dolores patiatur, nō quos ipse sua voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat: hoc vero haud magni beneficij loco à nobis ponetur. Verum si nostro tantum nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat, profectò hoc beneficij genus tantum est vt omnem nō solum referendæ, sed etiam habendæ gratiæ facultatē vel gratissimo cuique re ipiat, ex quo Iesu

Esai, 53.

Ioann, 10.

Luc, 13.

Ioan. 18.

Magnitudo beneficij passionis ex eo quod fuerit vltronea, cōsiderari debet.

Christi summa & eximia charitas, eiusque diuinum & immensum in nos meritum perspici potest.

8 *Cur Christum non modo mortuum, sed etiam sepultum esse dicimus?*

Sepulturæ Christi cur expressa mētio, & quid de illius passione meditādum.

Quod sepultum esse confitemur, hoc quidē veluti articuli pars non constituitur, quod nouam aliquam difficultatem habeat præterea, quæ iā de morte dicta sunt. Nam si Christum mortuum credimus, facilè etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verū hoc additum est, primum vt minus dubitare de morte liceat: cum maximo argumento sit, aliquem mortuum esse, si eius corpus sepultum probemus: deinde vt resurrectionis miraculū magis declaretur atq; eluceat. Neque vero hoc solum credimus, Christi corpus sepultum esse, sed illud præcipue his verbis credendum proponitur, Deum sepultum esse, quemadmodum ex fidei Catholicæ regula verissime etiā dicimus Deum mortuum, & ex virgine natum esse: nā cum diuinitas nūquam diuisa fuerit à corpore, quod in sepulchro conditum est, recte confitemur Deum sepultum esse.

Deū esse mortuū, & sepultum, qua ratione affirmetur.

9 *Quæ circa mortem & sepulturam Christi sunt maxime obseruanda?*

Circa mortē & sepulturā Christi, duo maxime obseruanda.

De genere quidem, & loco sepulturę, illa Parocho satis erūt, quæ à sanctis Euangelistis dicta sunt: Duo vero in primis obseruāda sunt: alterum, Christi corpus in sepulchro nulla ex parte corrumptum esse: de quo Propheta vaticinatus erat: Nō dabis sanctum tuum videre corruptionem. Alterum est, quod ad omnes huius articuli partes attinet, sepulturam scilicet, passionem etiam, & mortem Christo Iesu vt homini, non vt Deo conuenire

Matth. 27, Marci, 15, Ioan. 19. Psalm, 15, Act. 2.

Qūo Deus nec patitur nec moritur, & tamen recte dicitur Deus passus & mortuus.

conuenire, nam pati & mori, in humanam tantum naturam cadunt: quamuis Deo etiā hæc omnia tribuantur: quoniā de illa persona, quæ simul perfectus Deus, perfectus homo fuit, rectè dici perspicuum est.

—49— A 10 usq. ad 12m inclusive

10 *Qua ratione contemplari oportet passionis Christi beneficium?*

Primum quidem cōsiderandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis eius dignitatem explicare, aut mente, comprehendere possumus. Sanctus Ioānes Verbū esse dicit, qꝫ erat apud Deum. Apostolus magnificis verbis describit in hūc modū: Esse eū, quē De⁹ constituit hęredē vniuersorū, per quem fecit & sæcula, qui est splēdor gloriæ, & figura substantiæ eius, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hic igitur purgationē peccatorum faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Atque vt vno verbo complectamur patitur Iesus Christus Deus & homo: patitur creator pro ijs, quos ipse condidit: patitur Dominus pro seruis: patitur is per quem Angeli homines, cœli, elementa facta sunt, ille, inquā in quo, per quem, & quo sunt omnia. Quare mirandum non est, si eo tot passionum tormentis cōmoto totum etiā ædifficium concussum est: nā vt inquit scriptura, Terra mota est, & petræ scissę sunt: tenebrę etiam factæ per vniuersam terram, & sol obscuratus est. Quod si mutæ etiam res, & sensu carentes creatoris sui passionem luxerunt, cogitent fideles quibus lachrimis ipsi, tanquam viui lapides huius ædificij dolorem suum declarare debeant.

Ioan. 1.

Ad Hebr. 1.

Matth 27. Lucæ. 23.

11 *Cur voluit Christus extrema pati, quidque sentiendum de his qui*

Christiani

Christianismum profes si in peccatis sordescunt.

Passionis Christi causę & de grauitate relabentiū Christus pro peccatis totius mūdi satisfecit, & ideo passus est.

Si aliquis quærat, quæ causa fuerit cur filius Dei acerbissimā passionem subierit hanc potissimum fuisse inueniat, præter hæreditariam labem priorum parentū, vitia, & peccata, quę homines à mundi origine vsque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps vsque ad consummationem sæculi admissuri sunt. Hoc enim in passione, & morte filius Dei saluator noster spectauit, vt omnium ætatum peccata redimeret ac deleret, & pro eis Patri abundè cumulateq; satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiā pęnarū omniū, quas pertulit, peccatores, & auctores, & ministri fuerūt: d quo Apostolus admonet, ita ad Hebræos scribens: Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsū contradictionem, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Atque hæc culpa omnes teneri iudicandum est, qui in peccata sæpius prolabuntur: nam cum peccata nostra Christum Dominum impulerint vt crucis supplicium subiret: profectò qui in flagitijs, & sceleribus volutantur, rursus quod in ipsis est, crucifigunt in semetipsis filium Dei, & ostentui habēt. Quod quidem scelus eo grauius in nobis videri potest, quàm fuerit in Iudæis, quod illi, eodem Apostolo teste, Si cognouissent, nunquam dominum gloriæ cruci fixissent: nos autem & nosse eum profitemur, tamen, factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre. Sed à Patre etiam, & à semetipso Christum Dominum traditum esse sacræ lite

Ad Heb. 12.

Relabentes sæpius in scelera, Deum iterum crucifigunt & grauius plerunque offendūt quam Iudæi. Ad Heb. 6.

1. Cor. 2.

Christus à Patre & a se-

re testātur, inquit enim apud Esaiam: Propter scelus populi percussi eũ, & paulo ante idem Propheta cùm Domi num plagis, & vulneribus affectũ, spiritu Dei plenus videret, dixit: Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. De filio autem scriptum est: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum. Sed eandem rem Apostolus grauioribus etiam verbis expressit, cũ tamen ex altera parte vellet ostendere quantum nobis de immensa Dei misericordia & bonitate sperare liceat: inquit enim: Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit.

Ineipso etiã traditus.
Esai. 53.
Ibidem.
Ad Roma. 8.

12 *An Christus tormentorũ acerbitatem corpore & animo vere sensit?*

Si memoria teneamus sudorem Domini factum vt guttas sanguinis decurrentis in terram, cum ille tormenta, & cruciatus animo perciperet, quibus paulo post afficiendus erat: facile ex eo vnusquisque intelliget nihil ad illum dolorem addi potuisse: nam si malorum imminentium cogitatio, tam acerba fuit, id quod sanguinis sudor declarauit: quid ipsam perpessionem fuisse existimandum est? Sed tamen Christum dominum summis, tũ animi, tum corporis doloribus affectum esse constat. Ac primum quidē nulla fuit eius corporis pars, quæ grauissimas pœnas non senserit: nã & pedes, & manus clauis cruci affixæ caput spinis compunctum, & arundine percussum, facies sputis fœdata, alapis cæsa, totum corpus flagel-

Acerbitas passionis.
Lucæ. 22.
Ibidem.

flagellis verberatum est Præterea omnium & generum & ordinum homines conuenerunt in vnum aduersus dominū & aduersus Christum eius: Gentes enim & Iudæi passionis suassores, authores, ministri fuerunt: Iudas eum prodidit, Petrus negauit, cæteri omnes deseruerunt Iam vero in cruce ipsa acerbitatem ne, an ignominiam, an vtrūque simul queremur? Ac profecto nullum, aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici non nisi nocentissimi, & sceleratissimi homines consueuerunt, & in quo summi doloris, & cruciatus sensum mortis diuturnitas vehemētiorē efficiebat, Augebat autem pœnarum magnitudinē ipsa Christi Iesu corporis constitutio, & habitus: ꝙ quidē cū Spiritus sancti virtute formatum esset, multo perfectius & tēperatius fuit, quam aliorum hominum corpora esse possunt: atque ideo acriorē quoque sentiendi vim habuit, & graui⁹ tormēta illa omnia perpesum est. Quod vero ad intimum animi dolorē pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit, sanctis enim hominibus quicumque supplicia, & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium diuinitus datum, quo recreati tormentorū, vim æquo animo ferre possent: Imo vero in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur: inquit enim Apostolus: gaudeo in passionibus pro vobis & adimpleo ea, quæ desunt passionū Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia: & alibi? Repletus sum consolatione: superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Verum Christus Dominus amarissimæ passionis calicē, quem bibit, nulla sua-

Psal. 2. Matth. 26. Marc. 14. Luca. 22.

Corpus Christi perfectissimū & tēperatissimum fuit.

An sancti martyres tantam vim pœnarū in tormentis tulerint, quā Christus.

Ad Col.

2. Cor. 7.

Calix Christi nulla externa suauitate fuit permixtus.

suauitate permixtum tẽperauit. Humanæ enim naturę quã assumpserat sentire omnia tormenta permisit, nõ secus acsi homo, nõ etiã Deus fuisset.

–20–
A 13 usque ad finem

13 *Quæ potissimum commoda & bona Christiano generi Christi passio peperit?*

Primum Domini passio peccati liberatio fuit: nam vt est apud Sanctũ Ioannem, Dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: & Apostolus inquit: Cõuiuificauit vos donans vobis omnia delicta delẽs quod aduersum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud cruci. Deinde à Dæmonis tyrannide nos eripuit: ipse enim Dominus inquit: Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eijcietur foras, & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Pœnam prætcrea peccatis nostris debitã persoluit. Tũ vero quia nullum gratius & acceptius Deo sacrificium afferri potuit, patri nos reconciliauit, eumque nobis placatum, & propitium reddidit. Postremo quoniã peccata sustulit, cælorum etiam aditum, communi humani generis pecato interclusum nobis patefecit. Atque id Apostolus significauit illis verbis: habemus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Neque vero in veteri lege huius mysterij figura & imago quædam defuit: nam illi quibus interdictum erat, ne in patriã ante summi sacerdotis mortem reuerterentur, hoc significabant, nemini quamuis iustè & piè vixisset aditum in cælestẽ patriam patere, antequam summus ille, atque æternus Sacerdòs Christus Iesus mortem obiret: qua quidem obita, statim cæli fores pa-

Fructus passionis, varij.
Apoca. 1.
Ad Colos. 2.
Secundus
Ioan. 12.
Tertius.
Quartus.
Quintus.
Ad Heb 10.
Num. 35.

patuerunt ijs, qui sacramentis expiati, fideq; spe, & charitate præditi passionis eius participes fiunt. Hæc autem omnia maxima, & diuina bona parochus docebit ex Domini passione ad nos peruenisse: primũ quidem, quia est integra, atque omnibus muneris perfecta satisfactio, quã admirabili quadam ratione Iesus Christus pro peccatis nostris Deo Patri persoluit. Neq; vero pretiũ quod pro nobis persoluit, debitis nostris par solum, & æquale fuit, verum ea longe superauit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit: quod cũ illi filius in ara crucis obtulit, patris iram, atque indignationem prorsus mitigauit: atque hoc nomine Apostolus vsus est cum inquit: Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Præterea redẽptio, de qua est apud Apostolorum Principem: Nõ corruptiuilibus auro, vel argẽto redẽpti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi, & incontaminati, & Apostolus docet: Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum. Verũ præter hæc immẽsa beneficia, illud etiam vel maximum cõsecuti sumus, vt in hac vna passione, omniũ virtutum clarissima exempla habeamus: nam, & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & mansuetudinem, & obedientiam, & summam animi constantiam, non solum in perferendis propter iustitiam doloribus sed etiã in morte appetenda ita ostendit, vt vere dicere possimus, Saluatorẽ nostrum, quæcunque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis

Perfectissima pro omniũ peccatis Christi fuit satisfactio.

Pretiũ persolutũ a Christo maius etiã fuit debito.

Christi passio verũ sacrificium.

Ad Eph. 5.

Redemptio.

1. Petr. 1.

Ad Galat. 3.

Sextus.

In Christi passione sunt omnium virtutum exemplar.

bis nos docuit, ea omnia vno passionis die in seipso expressisse, Atq; hæc breuiter de Christi Dñi saluberrima passione, & morte dicta sunt. Vtinā vero hęc misteria in animis nostris assidue versentur & vna cū Domino pati, & mori, & sepeliri discamus: vt deinde abiecta omni sorde peccati, ad nouam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem, ipsius gratia & misericordia dignissimus, qui cælestis regni, & gloriæ particeps efficiamur.

DE QVINTO Articulo.

CAPVT VI.

–24–
A 1º. usque ad 3m inclusive

1 *Quis est quintus articulus, quidque eius prima pars complectitur?*

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

Triumphus Christi de inferis.

MAxime quidem refert nosse gloriam sepulturæ Dñi nostri Iesu Christi, de qua proxime dictū es, sed plus interest fidelis populi, cognoscere illustres triūphos, quos ex deuicto Diabolo, & spoliatis inferorū sedibus deportauit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est: qui locus etsi separatim per se rectè tractari possit, nos tamē, sanctorum Patrum auctoritatem secuti, eum cū descensu ad inferos coniūgendū putauimus. Eius igitur priori parte hoc nobis credēdum proponitur, Christo iam mortuo, eius animam ad inferos descendisse, ibiq; tamdiu mansisse, quàm diu eiusdem corpus in sepulchro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur, eandem Christi personam eo tēpore & apud inferos fuisse, & in sepulcro iacuisse. Quod quidem cùm dicimus, nemini mirum videri debet, propterea quod, vt sæpe iam

prioris partis quinti artic. sententia.

Christus eodem tempore in sepulchro & apud inferos fuit.

Vide q. 6. superioris articuli.

E docui-

docuimus, quamuis anima à corpore diſceſſerit, nunquam tamen diuinitas vel ab anima, vel a corpore ſeparata eſt.

2 *Quid hic inferorum vocabulo intelligendum eſt.*

De multiplici vocis inferni ſignificatione.

Inferi hoc loco pro ſepulcro nō accipiūtur, vt quidam non minus impiè, quam imperitè putauerunt: ſuperiori enim articulo, Chriſtū dominum ſepultū eſſe, edocti ſumus: nec vlla cauſa erat, cur in fide tradenda alio, & quidem obſcuriori loquendi genere idem à ſanctis Apoſtolis repeteretur: verum inferorum nomen abdita illa receptacula ſignificat, in quibus animæ detinentur, quæ cęleſtem beatitudinem non ſunt conſecutę. Ita vero ſacræ literæ hanc vocem multis in locis vſurparunt. Nam apud Apoſtolum legimus: In nomine Ieſu omne genu flecti cæleſtium, terreſtrium, & infernorū;

Inferi.

Ad phil. 3.

& in Actis Apoſtolorum D. Petrus teſtatur, Chriſtum Dominū ſuſcitatum ſolutis doloribus inferni.

Act 2.

3 *Quot ſunt loca, quibus animæ extra beatitudinem conſtitutæ poſt mortem detinentur.*

Ea receptacula vnius & eiuſdem generis non ſunt omnia. Eſt enim teterrimus & obſcuriſsimus carcer, vbi perpetuo & inextinguibili igne damnatorum animæ ſimul cum immūdis ſpiritibus torquentur, qui etiam gehenna, abyſſus & propria ſignificatione infernus vocatur. Præterea eſt purgatorius ignis, quo piorū animæ ad definitum tēpus cruciatæ expiantur, vt eis in ęternam patriam ingreſſus patere poſsit, in quam nihil eo inquinatum ingreditur. At de huius quidem doctrinæ veritate, quam & ſcripturarum teſtimonijs, & Apoſtolica traditione confirmatā eſſe ſan-

Receptacula inferna animarum nō ſunt vnius generis.

primus locus damnatorū.

Secundus locus animarū, & purgationis de quo ſ. q. poſtremæ petitionis dominicæ orationis, quædam etiā dicentur ſcriptum etiam eſt peculiare decretū de purgatorio, initio ſeſſ. 25. concil. Tri. cum quo etiam conferatur, c. 30. de iuſtific. Seſſ. 6. & c. 2. de ſacrif. Miſſæ, ſeſſ. 22. Teſtiom

animarũ receptaculum est sinus Abrahæ,

sancta concilia declarant, diligentius, & sæpius Parocho disserendum erit, quod in ea tẽpora incidimus, quibus hominem sanam doctrinam non sustinent. Tertium postremo receptaculi genus est, in quo animæ sanctorum ante Christi Domini aduentum excipiebantur, ibique sine vllo doloris sensu, beata redemptionis spe sustentari, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas qui in sinu Abrahæ Saluatorem expectabant, Christus Dominus ad inferos descendens liberauit.

22
A 4 usque ad 6m inclusibe

4 *Vtrum anima Christi potentia tantum, an etiam re ipsa ad inferos descendit?*

Non est existimādũ, eũ sic ad inferos descendisse, vt eius tātũmodo vis, ac virtus, non etiam anima, eò peruenerit. Sed omnino credendũ est, ipsam animam re, & presentia ad inferos descendisse, de quo extat firmissimum illud Dauidis testimonium: Nõ derelinques animā meā in inferno.

Anima Christi re ipsa descendit ad inferos. Psalm. 15.

5 *An aliquid dignitatis Christi descensu ad inferos detractum est?*

Etsi Christus ad inferos descendit, nihil de eius summa potestate detractum est: neque eius sanctitatis splendor macula aliqua aspersus, cum potius hoc facto verissima esse omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant, cũque filium Dei esse, quẽ admodum antea tot prodigijs declarauerat, apertissimè comprobatum sit: id quod facilè intelligemus, si causas cur Christus, & alij homines in ea loca venerint, inter se cõferamus. Cæteri enim omnes captiui descenderant: ipse verò inter mortuos liber, & victor, ad profligandos dæmones, à quibus illi ob noxam inclusi, & contricti tenebātur, descen-

Alia fuit Christo causa descendendi ad inferos quam alijs hominibus. Psal. 87.

cendit. Preterea alij omnes, qui descenderunt, partim pœnis acerbissimis torquebantur, partim verò, vt alio doloris sensu carerent, tamen Dei aspectu priuati, & spe beatæ gloriæ, quam expectabant, suspensi torquebantur. At Christus Dominus descendit, non vt aliquid pateretur, verum vt sanctos & iustos homines ex misera illius custodiæ molestia liberaret, eisq; passionis suæ fructum impertiret. Quod igitur ad inferos descendit, nulla prorsus de summa ejus dignitate, & potestate diminutio facta est.

6 *Quibus de causis Christus ad inferos descendere voluit.*

Docendum est, propterea Christum dominum ad inferos descendisse, vt ereptis Dæmonum spolijs sanctos illos Patres, cæterosque pios e carcere liberatos secum adduceret in cœlum, quod ab eo admirabiliter, summaque cum gloria perfectum est. Statim enim illius aspectus clarissimam lucem captiuis attulit, eorumque animas immensa lætitia, gaudioque impleuit: quibus etiam optatissimam beatitudinē, quæ in Dei visione consistit, impertiuit. Quo facto id comprobatum est, quod latroni promiserat illis verbis: Hodie mecum eris in paradiso. Hanc verò priorum liberationem Oseas tanto ante prædixerat in hunc modum: Ero mors tua, ò mors: morsus tuus ero inferne. Hoc etiam significauit Zacharias Propheta cū ait, Tu quoq; in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Id ipsum deniq; expressit Apostolus illis verbis: Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam trium-

Christus animas Inferno, extractas mox efficit beatas.

Quomodo latroni promissa eodem die beatitudo sit præstita.

Lucæ.23.
Oseæ.13.
Zacha.9.

Ad Col.2.

triumphans illos in semetipso. Verum vt huius mysterij vim melius intelligamus, sępe illud memoria repetere debemus, pios homines, non solum qui post aduentũ Domini in lucem editi erant, sed qui illũ post Adam antecesserãt, vel qui vsque ad finem sæculi futuri sunt, cuius passionis beneficio salutem consecutos esse. Quamobrem antequam ille moreretur, ac resurgeret, cæli portæ nemini vnquam patuerunt: sed piorum animæ cum è viuis excessissent, vel in sinum Abrahæ deferebantur, vel, quod etiã nunc ijs contingit, quibus aliquid diluendum & persoluendũ est. Purgatorij igne expiabantur. Est illa præterea causa, cur descenderit ad inferos Christus Dominus, vt ibi etiam, quemadmodum in coelo, & in terris, vim suam potestatemque declararet, & omnino, vt in nomine eius omne genu flecteretur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Quo loco quis summam Dei benignitatem in genus humanum non admiretur & obstupescat, qui non modo pro nobis acerbissimam mortem subire, sed infimas etiã terræ partes penetrare voluerit, vt sibi charissimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret?

passionis Christi fructus ad omnium temporum fideles est diffusus.

purgatorius ignis ante Christi aduentum ex Machabæis etiam colligitur.

Ad Phil. 2.

Vbi sunt inferi.

23 A 7° usq. ad 9m inclusive

7 *Quis est alterius partis quinti articuli sensus?*

De gloriosa resurrectionis Christi mysterio.

In altera articuli parte explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apostoli verba: Memor esto Dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis: quod enim Timoteo præcipit, idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum esse, dubitandum non est. Ea autem articuli est sententia, Postquam Christus Dominus sexta feria,

2. Tim. 2.

hora diei nona, in cruce spiritum emisit, & eadē die vespere sepultus est ab eius discipulis, qui Pilati præsidis permissu corpus Domini è cruce depositū in propinqui horti monumētum nouum intulerunt: tertio a morte die, qui fuit Dominicus: summo mane illius anima corpori iterum coniuncta est: atq; ita is qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitā, ex qua moriēs discesserat, rediit & resurrexit.

8 *Aliena ne virtute, vt ceteri homines, an vero propria vi Christus resurrexit?*

Sua vi Christus ab inferis est excitatus.

Resurrectionis voce, non illud solum intelligendum est, Christum a mortuis excitatum esse, quod multis aliijs cōmune fuit, sed sua vi, ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fuit, & singulare. Neque enim natura patitur, nec vlli homini concessum est, vt se ipsum possit virtute sua a morte ad vitam reuocare. Hoc vero summæ Dei potestati tantū modo reseruatum est, vt ex illis Apostoli verbis intelligimus: Etsi cruci fixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei (2 Cor 13.) quæ quoniam neque a Christi corpore in sepulchro, neque ab anima, cum ab inferos descendisset, seiūcta vnquā fuit diuina vis, tum in corpore inerat, quæ animæ iterum coniungi, tū in anima, qua ad corpus denuo reuerti posset, qua, & licuit sua virtute reuiuiscere, atq; â mortuis resurgere. Id vero (psalm. 97.) Dauid spiritu Dei plenus prædixit his verbis. Saluabit sibi dextera eius, & brachium sanctū eius. Deinde, ipse Dominus diuino oris sui testimonio cōfirmauit: Ego pono animam meā, vt iterum summam eam: & (Ioan. 10.) potestatem habeo ponendi eam, & iterū summendi eam. Iudæis etiam ad cōfirmandam doctrinæ veritatem dixit: Soluite (Ioan 2.) tem-

templũ hoc,&in tribus diebus excitabo illud, Quod quidem tametsi de templo illo magnifice ex lapidibus structo intelligerent, ille tamẽ, vt scripturæ verbis eodẽ in loco declaratum est, dicebat de tẽplo corporis sui. Quamuis autẽ in scripturis interdum legamus, Christũ Dominum a patre suscitatum esse, hoc ad eum, vt ad hominem, referendum est: quemadmodũ illa rursus ad eundem, vt Deum spectant, quibus significantur, eum sua virtute resurrexisse.

9. Quomodo Christus primogenitus mortuorum dicitur, cũ alij ante ipsum resuscitati noscuntur?

Illud etiam præcipuũ Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc diuino resurrectionis beneficio affectus est: nam in scripturis & primogenitus ex mortuis, & primogenitus mortuorum vocatur. Atque vt est apud Apostolum, Crist' resurrexit à mortuis primitiæ dormientiũ: quoniã quidẽ per hominẽ mors & p hominẽ resurrectio mortuorũ & sicut in Adã omnes moriũtur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Vnusquisq, autẽ in suo ordine, primitiæ Christus: Deinde ij, qui sunt Christi. Quæ quidẽ verba de perfecta resurrectiõe interpretãda sũt, quo ad immortalẽ vitã, oĩi prorsus moriendi necessitate sublata, excitamur. Atq, in eo genere Christ' Dominus primum locum obtinet nam si de resurrectione loquimur, hoc est, de reditu ad vitam, cui iterũ moriendi necessitas adiuncta est, ante Christũ multi alij a mortuis excitati sunt, qui omnes tamen ea conditione reuixerunt, vt eis iterũ moriendum esset: At Christus Dominus ita resurrexit morte subacta, & oppressa, vt mori amplius.

Ad colos. 1. Apoc. 1.

1. Corint. 15.

Quo modo Christus primus omniũ censendus sit resurrexisse.

Ad Rom. 6.

plius non poteſt: quod quidem apertiſsimo illo teſtimonio confirmatur: Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam nō moritur: mors illa vltra nō dominabitur.

24
A 10 usq. ad 12m inclusive

10 *Quo modo & qua ex cauſa Chriſtus in tertiū diem ſuam reſurrectionē diſtulit?*

Quod articulo additur, Tertia die, parocho explanandum erit, ne fideles arbitrētur, totos ipſos tres dies Dominū in ſepulchro fuiſſe. Nā quod integrum naturalem diem, partemque tum accedentis tum cōſequentis diei in ſepulchro conditus eſt, ob eam rem veriſsime dicitur triduo in ſepulchro iacuiſſe, ac tertia die a mortuis ſurrexiſſe, vt enim diuinitatem ſuā declararet, reſurrectionem ad finem ſæculi differre noluit, rurſus vero, vt eum vere hominem, vereque mortuum eſſe crederemus: nō ſtatim poſt mortē, ſed tertio die reuixit: quod tēporis ſpatium ad veram mortem comprobandā ſatis eſſe videbatur.

11 *Quare Patres Conſtātinopolitanæ Synodi huic articulo clauſulam adiecerunt, ſecundum ſcripturas?*

Hoc ab Apoſtolo acceptum, in fidei Symbolum, propterea tranſtulerunt, quod reſurrectionis myſterium maxime neceſſarium eſſe, idem Apoſtolus docuerit ijs verbis. Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra: Et ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra: adhuc enim eſtis in peccatis veſtris. Quare Diuus Auguſtinus, cum huius articuli fidem admiraretur, ita ſcripſit: Non magnum eſt credere, quia mortuus eſt Chriſtus, hoc & Pagani, & Iudæi, & omnes iniqui credunt: Hoc omnes credunt, quia mor-

1. Cor. 15.

D. Auguſt. In Pſal. 120.

mortuus est, Fides Christianorum, resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse ex quo factum est, vt frequentissime Dominus de sua resurrectione locutus sit: ac nunquam fere de passione sua cum discipulis collocatus est, quin de resurrectione loqueretur. Quare cum dixisset: Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur & flagellabitur, & conspuetur, & postquam flagellabitur, occident eũ ad extremum, addidit: Et tertia die resurget. Et cum Iudæi ab eo peterent, vt aliquo signo, & miraculo doctrinam suam comprobaret, respondit nullum aliud signum eis datum iri, quam Ionæ Prophetæ, signum; sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, tribus noctibus, sic futurũ affirmauit filiũ hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Verum vt huius articuli vim & sensum melius perspiciamus, tria nobis inuestiganda & cognoscenda sunt. Primum quidem quare necesse fuerit Christum resurgere: deinde qui resurrectionis finis & scopus sit, & quæ ab ea vtilitates & cõmoda ad nos sint profecta.

Lucæ. 18.

Lucæ. 11.

Marc. 12.

12. *Quas ob causas necessum fuit Christum resurgere?*

Prima causa

Primum vt Dei iustitia ostenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui vt illi obtemperaret, depressus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apostolus causam attulit cum ad Philippenses inquit: Humiliauit se metipsum factus obediens vsque ad mortem mortem autem Crucis, propter quod & Deus exaltauit illum. Præterea, vt fides nostra confirmetur, sine qua hominis iustitia constare

Ad phil. 2.

non potest: illud enim maximo argumēto esse debet Christum filiū Dei fuisse, quod sua virtute a mortuis resurrexit:

Secunda.

deinde vt spes nostra aleretur atque sustentaretur. Cum enim Christus resurrexit, certa spe nititur fore, vt nos etiam resurgamus: siquidem membra capitis sui conditionem consequantur necesse est, ita enim Apostolus argumentationem cōcludere videtur, cum ad Corinthios, & Tessalonicēses scribit, & a Principe Apostolorum Petro dictum est: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatē incorruptibilē:

Tertia.

1.Cor.15.
1.Tess.4.

Postremo ob eā etiam rē Dñi resurrectionem necessariam fuisse docendum est, vt salutis & redemptionis nostræ mysteriam absolueretur. Chri stus enim morte sua nos a peccatis liberauit: resurgens vero præcipua nobis bona restituit: quę peccando amiseramus. Quare est apud Apostolum dictum: Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ne quid igitur humani generis saluti deesset, quemadmodum illum mori, ita resurgere etiam oportuit.

Quarta.

Ad Rom.4.

25

A 13 usq.e ad finem

13 *Quæ commoda ex resurrectione Christi ad homines redeunt?*

Vtilitas resurrectionis Christi. Primo.

Ex ijs quæ hactenus dicta sunt, perspicere possumus, quantum vtilitatis Christi Domini resurrectio fidelibus attulerit: in resurrectione enim Deum esse immortalem, plenum gloria, mortis & Diaboli victorem agnoscimus: quod de Christo Iesu sine vlla dubitatione credendum & confitendum

est:

Secundo. est. Deinde, Christi resurrectio nobis etiã corporis resurrectionẽ peperit: tum quia eius mysterij efficiẽs causa fuit, tum quia ad Domini exemplum, resurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis resurrectionem attinet, Apostolus ita testatur: Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum, quæcunque enim Deus in redemptionis nostræ mysterio egit, ad omnia Christi humanitate, tanquam efficienti instrumento, vsus est. Quare eius resurrectio instrumẽtum quoddã fuit ad resurrectionẽ nostrã efficiendã: exẽplar vero dici potest, quoniam Christi Domini resurrectio omnium est perfectissima, ac quemadmodũ Christi corpus resurgens ad immortalem gloriam immutatũest, ita nostra etiã corpora, quæ prius imbecilla, & mortalia

1. Cor. 15.

fuerãt, gloria, & immortalitate ornata restituentur. Vt enim Apostolus docet, Saluatorem expectamus Dominũ nostrum Iesum Christum, qui reformauit corpus humilitatis nostræ cõfiguratũ corpori claritatis suæ. Hoc etiãde anima in peccatis mortua dici potest: cui quo pacto Christi resurrectio exẽplar proponatur, idem Apostolus ijs verbis ostendit: Quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: si enim cõplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus & paucis interiectis, inquit: Sciẽtes, quod Christus resurgens ex mortuis, iã nõ moritur mors illi vltra nõ dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autẽ viuit, viuit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse pecca- to

Ad Phil.

Tertio.

Ad Rom. 6.

to, viuentes autem Deo in Christo Iesu.

14 *Quæ ex Christi resurrectione exempla sunt sumenda?*

Christi resurrectio corporalis nos ad spiritualem hortatur resurrectioné,

Duo a Christi resurrectione exempla petere debemus. Alterum est, vt postquam peccati maculas eluimus, nouum vitę genus instituamus, in quo morũ integritas, innocentia, sanctitas, modestia, iustitia, beneficentia, humulitas eluceant. Alterum est, vt in eo vitæ instituto ita perseueremus, vt adiuuante Domino, a iustitiæ via, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus. Neque vero Apostoli verba id solum demonstrãt, Christi resurrectionem ad resurrectionis exemplum nobis proponi: Verũ etiã resurgendi virtutem nobis præbere, viresque & spiritum largiri, quo in sanctitate, & iusticia permaneamus, ac Dei præcepta seruemus, declarant, nam quemadmodum ex eius morte non solum peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur: ita eius resurrectio ad iustitiam consequendam nobis vires affert, vt deinde pie & sancte Deũ colentes, in nouitate vitæ ambulemus ad quã resurgimus. Hoc enim maxime resurrectione sua Dominus efficit, vt qui antea vna cũ illo peccatis, & huic sæculo mortui eramus, cũ illo etiam ad nouam vitę institutionem, & disciplinã resurgeremus,

15 *Quibus indicijs colligitur aliquem secundum spiritum cum Christo resurrexisse?*

Quæ sint signa resurrectionis nostræ spiritualis.

Spiritualis resurrectionis quæ potissimũ signa obseruãda sint. Apostolus nos admonet, nam, cum inquit: Si cũ surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: plane ostendit, eos, qui vitam, hono-

Ad Col. 3.

honores, otiũ, diuitias ibi maxime, vbi Christ⁹ est, habere cupiũt, vero cũ Christo surrexisse cũ verò addit. Quę sursum sunt, sapite, non quæ super terram, alteram etiã hanc veluti notam apposuit, qua perspicere possimus, num vere cũ Christo surreximus. Vt enim corporis affectionem, & valetudinem gustus indicare solet: ita, si quæcumque sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunque sancta alicui sapiãt, isque cœlestium rerum iucunditatẽ intimo mẽtis sensu percipiat, hoc maximo argumento esse potest, eum, qui ita effectus sit ad nouam & spiritualem vitam vnà cum Christo Iesu surrexisse.

Ad Phil. 4.

DE SEXTO Articulo.

CAPVT. VII.

1 *Quis est sextus articulus & quid credendum prior eius pars requirit?*

Ascẽdit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

DAuid Propheta, cũ beatam, & gloriosam Domini ascẽsionem Spiritu Dei plenus cõtemplaretur, omnes ad eum triumphum summa lætitia & gaudio celebrandũ illis verbis hortatur, cũ inquit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis: ascendit Deus in iubilatione, ex quo intelliget Parochus, maximo studio hoc mysterium explicandum esse, sibique diligenter curandum, vt fideles illud non solum fide & mente percipiant, sed, quo ad eius fieri poterit iuuante Domino, factis etiam, & vita exprimere studeant. Quod igitur ad sexti articuli explanationem attinet, in quo potissimum

Psal. 46.

26 A 4 usq.e ad 3m. inclusive

mum de diuino hoc mysterio agitur, àprlori eius patre incipiendum est, & quæ eius sit vis, atq; sentẽtia aperiẽdum. De Christo enim Iesu illud etiam fideles sine vlla dubitatione credere oportet, cũ perfecto iam & absoluto redemptionis nostræ mysterio, vt homo est, in cœlum corpore, & anima ascendisse: nam, vt Deus est, nunquam ab eo abfuit, vt qui diuinitate sua loca omnia cõpleat.

Sensus articuli.

2 Solane diuinitatis virtute Christus ascendit, an vi etiam humanitatis?

Ascendisse eum, docendum sua virtute non aliena vi sublatum, quẽadmodum Helias qui igneo curru in cœlum euectus est, vel Abacuc Propheta, vel Philippus Diaconus, qui diuina virtute per aerem delati, longinqua terrarum spatia permearunt. Neque verò solũ, vt Deus præpotenti diuinitatis virtute in cœlos ascendit, sed etiam vt homo est. Quamuis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamẽ virtus illa, qua beata Christi anima prædita erat, corpus, vt libuit, mouere potuit: corpus verò, quod iam gloriam adeptum erat, mouentis animæ imperio facilè parebat. Atque hac ratione, vt Deus, & vt homo est, Christum in cælum sua virtute ascẽdisse credimus.

4 Reg. 20. Dan 24. Acto. 8.

3 Quo sensu Christus posteriore articuli parte dicitur sedere ad dexteram Patris.

Hoc loco tropum, id est, verbi immutationẽ licet animaduertere frequentem in diuinis literis, cum humanas affectiones, & membra ad nostrã intelligentiã accõmodãtes, Deo tribuimus, neq; enim cum spiritus sit, quidquã in eo corporeum cogitari potest. Sed quoniam in humanis rebus ei maiorẽ honorem tribui existima-

mamus, qui ad dexterã collocatus est: eandem rem ad cælestia etiã trãs ferentes ad explicandã Christi gloriam, quam vt homo præ cęteris omnibus adeptus est, cum in patris dextera esse confitemur. Sedere autem hoc loco non sitũ, & figuram corporis significat, sed eam regiæ, summæque potestatis, ac gloriæ firmam & stabilem possessionẽ, quã à patre accepit, declarat de quo ait Apostolus: Suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexterã suam in cœlestibus supra omnẽ principatum, & potestatem, & virtutem & dominationem, & omne nomẽ, quod nominantur non solum in hoc sęculo, sed etiã in futuro: & omnia subiecit sub pedibus eius. Ex quib' verbis apparet, hanc gloriã adeo propriam & singularem Domini esse, vt cuius alij creatæ naturæ conuenire non possit. Quare alio loco testatur: Ad quem autẽ Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis.

Quid sedere denotet.

Ad Eph. 1.

Sedere ad dexteram Dei, soli Christo est tributum.

Ad Hebr. 1.

4 *Quare ascensionis Christi historia frequentius apud populum est repetenda?*

27 A 4 usq. ad 5.m inclusive.

Articuli sensũ Parochus latiùs explanabit, ascẽsionis historiã persequens, quem sanctus Lucas Euangelista in Actis Apostolorum admirabili ordine descripsit, In cuius explicatione illud primum obseruare oportebit cętera omnia mysteria ad ascẽsionem tanquam ad finem referri, in eoque omnium perfectionem & absolutionem contineri. Nam vt ab Incarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent; ita Ascẽsione eius peręgrinatio concluditur. Prẹterea alia Symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam eius humilitatem & contemp-

Acto. 1.

Ad ascensionem omnia Christi mysteria dirigi.

temptionem ostendunt neq, enim abiectius aut humilius quidquam cogitari potest, quã quod filius Dei pro nobis humanam naturam & imbecillitatẽ assumpserit patique & mori voluerit. At vero, quod tũ superiori articulo, à mortuis resurrexisse, nunc verò in cœlum ascẽdisse, & ad Dei patris dexterã sedere confitemur nihil ad eius summam gloriam, diuinamque maiestatem declarandã magnificentius dici, aut admirabilius potest.

5 *Cur Christus in cœlum ascendit, nec in terra potius regnũ suũ constituit.*

Chisti in cœlum ascensionis causæ.

Primũ ascendit propterea quòd eius corpori, quod immortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, nõ terrenæ huius, & obscuræ habitationis locus, sed altissimum & splendidissimum cœli domicilium conueniret: nec verò solùm vt eius gloriæ & regni solio potiretur, quod sanguine meruerat, verùm etiam vt ea, quę ad salutem nõstram pertinebant, curaret: deinde vt regnum suum nõesse ex hoc mũdo re ipsa cõprobaret, nam mundi regna terrena & fluxa sunt, magnisque opibus & carnis potentia nituntur: Christi vero regnum non terrenum, quale iudæi expectabant, sed spirituale, & æternum: itemque eius opes & diuitias spirituales esse ipse ostendit, cùm suam sedem in cælis collocauit: in quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorũ copia affluentiores existimandi sunt, qui ea quæ Dei sunt, diligentius quærunt: nã & sanctus Iacobus testatur, Deum elegisse pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se. Sed illud etiam Dominus noster in cælum ascendens efficere voluit,

Prima.

Secunda.

Tertia.

Ioan. 18. Vide secundi art. q. 7. Christi regnum non terrenum.

Qui ex hominibus sint in regno Christi ditiores. Iacob. 2.

Quarta.

vt nos eum ascendentē mente & desiderio prosequeremur. Nam quēadmodum morte & resurrectione sua morien di, & resurgendi spiritu exemplum nobis relinquerat, ita ascensu nos docet atque instruit, vt in terris positi in cœlum nos cogitatione conferamus, confitentes nos peregrinos & hospites esse super terram, ac patriam inquirentes ciues esse sanctorum, & domesticos Dei: nostra enim, vt idem inquit Apostolus, conuersatio in cœlis est.

Hebr. 11. Ad Eph. 2. Ad Phil. 3.

28 Anum. Cuique ad finem.

6 *Quæ beneficia ex Christi ascensione hominibus sunt collata?*

Quanta redeāt ad nos cōmoda ex ascensione Domini. Primo. Psal. 67. Ad Eph. 4. Mittit spiritum sanctū.

Vim & magnitudinem explicabilium bonorum, quæ in nos Dei benignitas effundit, diuinus Dauid, Apostolo interprete, multo ante cecinerat illis verbis: Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus. Nam decimo die Spiritum sanctum dedit, cuius virtute atque vbertate compleuit præsentem illam fidelium multitudinem, & vere tum magnifica illa promissa persoluit. Expedit vobis: vt ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Ascendit etiam in cœlum ex Apostoli sententia, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, & apud patrem aduocati officio fungatur. Filioli mei, inquit sanctus Ioannes, hæc scribo vobis, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Nec verò quicquā est, vnde fideles maiorē lætitiam & animi iucunditatem capere debeāt, quàm Iesum Christum patronum causæ, ac deprecatorē salutis nostræ constitutum esse, cuius sit apud æternum patrē

Acto. 1. Ioan. 16. Ad Heb. 9. Secundo. Aduocatum agit. 1. Ioan. 2. Tertio. Spem nostrā erigit de remissione peccatorum. Quarto. Ioan. 14.

Locũ amicis apparat & viam ad cęlum pręstruit.

summa gratia,& auctoritas. Parauit denique nobis locum, quod etiam se facturum promiserat, atque omnium nostrũ nomine caput, ipse Iesus Christus venit in cælestis glorię possessionem, nam in cœlũ abiens, portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit, nobisque viam muniuit, qua ad cælestem beatitudinem perueniremus: quemadmodum ipse in cœna discipulis futurum prædixerat, quod quidem vt rei etiam euẽtu apertè comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

Quintò. Captiuam abducit captiuitatem.

Hanc cælestium munerum admirabilem copiã salutaris illa commodorum series cõsecuta est, primum enim, fidei nostræ merito maximus cumulus accessit: nam fides earum rerum est, quæ sub aspectu non cadunt, atque ab hominum ratione ac intelligẽtia remotæ sunt. Quare si Dominus à nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur: siquidem a Christo Domino beati prædicantur, qui non viderunt, & crediderunt. Præterea Christi in cœlum ascensus ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum momentũ habet. Nã quoniam Christum hominem in cœlum ascendisse, & humanam naturam in dextera Dei patris collocasse credimus, magna in spe sumus, fore, vt nos etiã, eius membra, illuc ascẽdamus atque ibi cum capite nostro cõiungamur: quod ipse Dominus his verbis testatus est: Pater quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum ego, & illi sit mecum. Deinde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cœlum rapuit, ac diuino spiritu inflammauit: nam verissime dictum est, ibi cor nostrum

Sextò. Fidem nostram confirmat, & merito auget.

Ioan. 20.

Septimò, Beatitudini nostræ expectationem certam facit.

Ioan. 17.

Octauo. Charitatem nostram promouet, & affectum a terrenis ad cœlestia sustollit.

Marc. 6.

trum esse, vbi thesaurus noster est. Ac profecto, si Christus Dominus in terris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso hominis aspectu & consuetudine defixa esset: & illum dumtaxat hominẽ spectaremus, qui nos tantis beneficijs afficeret, eumque terrena quadam beneuolentia prosequeremur. Verùm in cœlum ascendens, amorem nostrum spiritualem reddidit, effecitque, vt quem nunc absentem cogitamus, eum vt Deum veneremur & diligamus. Id autem partim Apostolorum exẽplo intelligimus, quibus dum præsens affuit Dominus, humano ferè sensu de illo iudicare videbantur: partim verò ipsius Domini testimonio confirmatum est, cùm inquit: Expedit vobis, vt ego vadam. Nam imperfectus ille amor, quo Christum Iesum præsentem diligebant, diuino amore perficiendus erat, idque Spiritus sancti aduentu: quare statim addit: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Accedit etiam, quod in terris domum suam, id est, Ecclesiam amplificauit, quæ Spiritus sancti virtute & ductu gubernaretur, eius vero vniuersæ inter homines pastorem & summum antistitem Petrum, Apostolorum Principem, reliquit: tũ vero dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & Doctores: atque ita ad dexteram Patris sedens, alijs atque alijs diuersa dona semper impertitur. Nam testatur Apostolus, vnicuique nostrum datam esse gratiam secundum mensuram donationis Christi. Ad extremum verò quod antea de mortis & resurrectionis mysterio docuimus, idem etiam de ascensu fidelibus cogitan-

Ioan. 15.

Nono. Ecclesiam suam magis dilatauit.

Petrus vniuersę Ecclesiæ Pastor relictus.

Ad Eph. 4.

Christus quotidie Ecclesiam suis donis auget.

Ad Eph. 4.

Decimò. Ascensio Christi nobis ascendendi virtutem præstat.

gitandum est. Quamuis enim Christi passioni salutem & redemptionem nostram debeamus, qui merito suo aditum iustis ad cœlum aperuit: tamen eius ascensus non solum veluti exemplar nobis propositum est, quo altè spectare, & spiritu in cœlum ascendere dicamus, sed diuinam etiam virtutem, qua id efficere possimus largitus est:

DE SEPTIMO Articulo.

CAPVT. VIII.

20.

A num. 4 usq. ad 3 inclusiue

1 *Quis est septimus articulus, quamque sententiam includit.*

Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.

Christi tria insignia in suam Ecclesiam beneficia.

TRia sunt Domini nostri Iesu Christi ad suam Ecclesiam decoram & illustrandam insignia officia & munera, redemptionis, patrocinij, & iudicij. Cùm autem superioribus articulis ab eo genus humanum passione & morte redemptum esse, ascensu etiam in cœlum nostram causam & patrocinium in perpetuum susceptum constet, sequitur, vt eius iudicium hoc articulo declaretur: cuius articuli ea vis est & ratio, summo illo die Christũ Dominum de vniuerso hominum genere iudicaturum esse.

Articuli octaui sensus.

2 *Quotuplex Christi aduentus?*

Sacræ literæ duos filij Dei aduentus esse testantur, alterum, cùm, salutis nostræ causa, carnem assumpsit, & homo in virginis aluo effectus est, alterum, cum in consummatione sæculi ad iudicandos omnes homines veniet: Hic aduentus in sacris lite-

literis dies Domini appellatur, de quo Apostolus ait: Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet, & Saluator ipse de die autem illa, & hora nemo scit. Ac de summo iudicio satis sit illa auctoritas Apostoli: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Plena enim est sacra scriptura testimoniorũ, quæ passim Parochis occurent, ad rem non solùm comprobandam, sed etiam fidelium oculis subijciendam: vt, quemadmodùm à mũdi initio dies ille Domini, quo humanam carnem ille induit, omnibus optatissimus semper fuit quod in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent: ita deinceps post filij Dei mortem, & ascensum in cœlum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.

1 Teſſ. 5.
Marci. 13.
Math. 30.
2. Cor. 15.

3 *Quoties quilibet homo Christi iudicis sententiam coram subire debet?*

Duo tẽpora parochis ad rei explicationẽ obseruãda sunt, in quibus vnicuique necesse est in conspectum Domini venire, & singularum cogitationum, actionũ, verborum denique omniũ rationem reddere, demumque iudicis præsentem subire sententiam. Primum est, cum vnusquisque nostrũ migrat è vita: nã statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus iustissima quæstio habetur, quæcũque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit vnquã, atque hoc priuatum iudicium vocatur. Alterũ verò, cum vno die, atq; vno in loco, omnes simul homines ad tribunal iudicis stabunt, vt, omnibus omnium sæculorum hominibus inspe-

Duplex cuiusque iudicium, priuatum & generale.

ctantibus & audientibus, singuli quid de ipsis decretum & iudicatum fuerit, cognoscant: cuius sententiæ pronunnuntiatio impijs & scelestis hominibus nō minima futura est pœnarū pars: rursus vero pij & iusti non paruum ex ea præmium fructumque percepturi sunt, cū qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale iudiciū appellatur.

30 Anum. 4 usq. ad 6m inclusive.

4 *Quia necesse fuit priuato iuditio generale subijcere?*

Causæ ob quas priuato iuditio vniuersale subijciatur. Prima ratio. Mortuorum præmia vel pœnæ augéur virtutibus, & vitijs uotum sectatorum.

Quia cùm vel ipsis hominibus interdū superstites sint filij parentum imitatores, reliqui sint liberi discipuli exēplorum, orationum, actionū amatores ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, & pœnas augeri necesse est, cum hæc vel vtilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens non prius finem habitura sit quam extremus veniat mundo dies: æquū erat de vniuersa hac rectè, aut perperam factorū, dictorumque rationem perfectam quæstionem haberi: quod fieri nō poterat, nisi facto communi omnium hominum iudicio. Accedit etiam quod cum priorum fama sæpe lædatur, impij vero innocentiæ laude commendentur, diuinæ iustitiæ ratio postulat, vt pij ereptam iniuria apud homines existimationem in publico vniuersarum hominum cōuentu & iudicio recuperent. Deinde vero boni & mali homines, quæcunque in vita egerunt, cùm non sine corporibus egerint; omnino sequitur, vt benefacta, siue malefacta & corpora etiam perineant quæ actionum ipsarū instrumentum fuerunt. Maximè igitur conueniebat, corporibus vna cum eorum animis debita æternæ gloriæ præmia, aut supplicia impertiri, q. qui-

Secunda.

Tertia.

quidem neque sine omnium hominum resurrectione, neque sine generali iuditio fieri poterat. Postremo, quoniam in aduersis & secundis hominum rebus, quæ promiscuè non nunquā bonis & malis eueniūt, probandum erat, nihil non infinita Dei sapientia & iustitia geri ac gubernari par fuit non solum bonis præmia, improbis supplicia in futuro sæculo constitui, verùm etiam publico ac generali iudicio decerni: quo omnibus notiora & illustriora fierent, atque vt Deo iustitiæ & prouidentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro iniusta illa querela, qua sancti etiam viri deplorare interdum vt homines solebant, cum improbos valentes opibus, & honoribus florentes animaduerterent. Nam Propheta, Mei, inquit, penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Et paulo post: Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias: & dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum: & laui inter innocentes manus meas: & fui flagellatꝰ tota die: & castigatio mea in matutinis. Atque hæc frequens querela multorū fuit. Ergo necesse erat, vt generale iudicium exerceretur: ne fortè homines dicerent, Deū circa cardines cœli perambulantem non curare terrena. Hæc autem veritatis formula, iure vna ex duodecim fidei Christianæ articulis cōstituta est, vt si quorum animi in prouidentia & iustitia Dei nutarent, huius doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea proposito iudicio pios recreari, impios terreri oportebat, vt cognita Dei iustitia, illi ne deficerent, hi à malis ater-

Quarta. | Psal. 72. | Iacob. 22. | Quinta.

ni supplicij metu atque expectatione reuocarentur. Quare Dominus & Saluator noster, cū de extremo die loqueretur, declarauit futurum aliquando generale iudicium: signumque aduentantis eius temporis descripsit, vt cum illa vi derimus, finem sæculi propè esse intelligamus ac deinde in cœlum ascendens, Angelos misit, qui Apostolos eius absentia mœrentes his verbis cōsolarētur: Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum eūtem in cœlum:

Math. 24.

Act. 1.

5 *Iuxta quam naturam Christo tributa est potestas iudicandi genus humanum?*

Christus etiā vt homo iudex omniū constitutus est.

Christo Domino nō solùm vt Deo, sed etiā vt homini hoc iudiciū datum esse, sacræ literæ declarant: quamuis enim iudicandi potestas omnibus sanctæ Trinitatis personis cōmunis sit, præcipuè tamen Filio eā tribuimus: quod ipsi quoque sapientiam conuenire dicimus. Quod autem vt homo mundū iudicaturus sit, Domini testimonio cō firmatur, qui inquit: Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso, &c. & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.

Ioan. 5.

6 *Cur perinde Patri vel Spiritui sancto hoc iudicium non ascribitur?*

Iudex Christus corporeis oculis vi debitur.

Decebat maxime à Christo Domino hoc iudicium exerceri vt cū de hominibus decernē dum esset, illi corporeis oculis iudicem videre, & auribus sententiam, quæ proferebatur, audire possent, & omnino iudicium illud sensibus percipere. Ac præterea æquissimum erat, vt homo ille qui iniquis hominum sententijs condemnatus fuerat, omnium deinde iudex sedere

dere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorū Princeps, cùm in Cornelij domo summa Christianæ religionis capita exposuisset docuissetque Christum à Iudæis in ligno suspensum, atque occisum, tertia verò die ad vitam resurrexisse, subiunxit: Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum, & mortuorum.

Act. 10.

34. A 7 usque ad finem

7 *Quibus indicijs extremum iudicium imminere agnoscetur.*

Signa Iudicium præcessura.

Tria hæc præcipua signa iudicium antecessura esse sacræ literæ declarant prædicationem Euangelij per vniuersū orbem, discesionē, Antichristum: inquit enim Dominus: Prædicabitur hoc Euangeliū regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gētibus, & tunc veniet cōsummatio: & Apostolus nos admonet, ne ab aliquo seducamur, quasi instet dies Domini: quoniam nisi venerit discessio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, iudicium non fiet.

Matth. 24.

8 *Quomodo fiet iudiciū, quaque ratione de omnibus feretur sententia?*

Quę iudicij forma & ratio futura sit, Parochis ex Danelis oraculis, tum ex sanctorum Euangeliorum, & Apostoli doctrina facile erit cognoscere. Præterea sententia quæ à iudice pronuncianda sit, diligētius hoc loco expendenda erit. Christus enim Saluator noster, lætis oculis pios à dextera stantes intuens, ita de illis iudicium summa cū benignitate pronunciabit: Venite benedicti Patris mei: posside te regnum, quod paratum est vobis à constitutione mundi. Quibus verbis nihil iucundius audiri posse illi intelligent, qui ea cum impiorum dānatione cōtulerit: ac

Iudicij forma.

Iudicis sententia pijs læta, impijs horribilis.

Matth. 25.

cum animo suo cogitauerint, ijs verbis pios & iustos homines à laboribus adquietem, à lachrymarum valle ad summũ gaudium, à miserijs ad perpetuam beatitudinẽ quam illi charitatis officijs promeriti fuerint, vocari. Deinde ad eos qui à sinistra stabunt, cõuersus, suam iustitiã in eos effundet, his verbis: Discedite à me maledicti in ignẽ æterum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius.

9 *Quibus pœnarum generibus impij à sinistris cõstituti afficientur?*

Hoc commodissimè ex sententiæ formula quæ in illos feretur, intelligi queat. Prioribus enim illis verbis, discedite à me maxima pœna significatur, qua impij plectendi erunt, cùm à Dei aspectu quàm longissimè eijcientur: neque vlla spes eos consolari poterit, fore aliquã do, vt tanto bono perfruantur: atque hæc quidem à theologis pœna damni appellata est, quòd scilicet impij apud inferos diuinæ visionis luce perpetuo cariturі sunt. Quod verò additur, Maledicti, mirum in modum auget illorum miseriam & calamitatem: si enim, cùm à diuina præsentia expellendi essent, aliqua saltem benedictione digni haberentur: hoc profecto magno eis solatio esse potuisset, at quoniam nihil huiusmodi ipsis expectandum est, quod calamitatem leniorem faciant, iure optimo, cum expellentur, diuina iustitia eos omni maledictione persequetur. Sequitur deinde: In ignẽ æternum: quod quidem alterum pœnarum genus, Pœnã sensus Theologi vocarunt, propterea quòd sensu corporis percipiatur, vt in verberibus & flagellis, alio ve grauiore suppliciorum genere: inter quæ dubitari non potest, ignis tormenta

Pena damni.

Matth. 25.
Pœna sensus.

menta summũ doloris sensum efficere cui malo cum accedat, vt perpetuum tempus duraturũ sit: ex eo ostenditur, dānatorum pœnam omnibus supplicijs cumulandam esse atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema sententiæ parte posita sunt: Qui paratus est Diabolo & Angelis eius. Cûm enim ita comparatum sit, vt omnes molestias leniusferamus, si calamitatis nostræ socium aliquem & consortem habeamus, cuius prudentia atque humanitate aliqua ex parte iuuari possimus: quæ tandem erit damnatorũ miseria, quibus in tantis ærumnis à perditissimorum dæmonũ societate diuelli nunquam licebit? Et hæc quidem sententia in impios iustissimè à Domino Saluatore nostro refertur: vt qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & esurienti, ac sitienti nec cibum nec potum ministrauerint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum, ægrũque non visitarint. Hæc sunt, quæ Pastores fidelis populi auribus sæpissimè inculcare debent.

Socij pœnatum non leuient pœnas Inferni.

Sententiæ illius acerbissimæ æquitas.

10 *Quare iudicij materia sæpius fidelis populi auribus inculcari debeat?*

Quia huius articuli veritas fide cōcepta maximā vim habet ad frænādas prauas animi cupiditates, atque à peccatis homines abstrahendos. Quare in Ecclesiastico dictum est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Ac profectò vix quisquam adeò præceps in scelera feretur, quē illa cogitatio ad pietatis studium non reuocet, fore aliquando, vt ei apud iustissimum iudicem, omnium non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarũ etiam

Ecclesi. 7.

A num. 5 usq. ad 3 inclusive

etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœna persoluenda sit, Iustus verò ad colendam iustitiam magis ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur necesse est, quamuis etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, cũ animum ad eum diem refert, quo post ærumnosæ huius vitæ certamina, victor vniuersis hominibus audientibus declarabitur, & diuinis, atque illis quidem æternis honoribus, in cælestem patriam receptus, afficietur. Quod igitur reliquum est: hortari fideles oportet, vt optimè viuendi rationẽ cõparent ad omne pietatis studium se exerceãt, quo possint aduentantem magnum illum diẽ Domini, maiore cum securitate animi expectare, atque adeò, vt filios decet, cũ summa cupiditate expetere.

DE OCTAVO Articulo.

CAPVT: IX.

Quis est octauus articulus, quæque fidei illius est necessitas & fructus?

Credo in Spiritum sanctum.

HActenus, quæ ad primam & secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, vt illa etiam, quæ in Symbolo de tertia persona, hoc est, de Spiritu sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda, omne studium, & diligentiam Pastores adhibebunt, cum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus rectè sentire, quam de alijs superioribus articulis existimandum sit. Quare Apostolus non permisit Ephesios quosdam Spiritus sancti personam ignorare, à quibus cũ quæsisset, an Spiritum sanctum accepissent, Act. 9.

Fructus fidei huius articuli.

Pater & Filius etiam dicuntur Spiritus sanctus quin omnes spiritus coelestes, sanctorum que animæ.

Tertia Trinitatis persona propriè dicitur Spiritus sanctus.

sent, cum illi ne si Spiritus sanctus quidē esset, se scire respōdissent, statim rogauit. In quo ergo baptizati estis? quibus verbis significauit, distinctam huius articuli notitiam fidelibus maximè necessariam esse: ex qua cum præcipuè fructum capiunt, quod cum attentè cogitāt, se quidquid habēt, Spiritus sancti munere, & beneficio consecutos esse: tum vero de seipsis modestius & humilius sentire, & in Dei præsidio omnem spem ponere incipiunt: qui primus homini Christiano gradus ad summā sapientiā & fœlicitatem esse debet.

An Spiritus sancti verbū ita tertiæ personæ Trinitatis conueniat, vt etiā alijs tribui non possit?

Huius articuli explanationem à vi, & notione, quæ hoc loco Spiritus sancti vocabulo subiecta est exordiri oportebit: nam cum illo æque de Patre & Filio rectissimè dicatur (vterque enim Spiritus est, & sanctus, siquidē Deū spiritum esse cōfitemur) deinde vero hac voce Angeli etiā, & piorum animæ significentur: cauendum est ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum est in hoc articulo, Spiritus sancti nomen tertiam Trinitatis personam intelligi: quomodo in sacris literis tum veteris nonnunquam, tū noui testamenti frequenter accipitur. Nam Dauid precatur. Et Spiritum sanctū tuū ne auferas à me in libro Sapientiæ legimus. Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis? & alibi: Ipse creauit illam in Spiritu sancto. In nouo verò Testamento iubemur baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: & sanctissimā Virginem de Spiritu sancto con-

Psal. 50.
Sapien. 9.
Eccle. 1.
Matth. 28.
Marc. 1.
Lucæ. 1.
Ioan. 1.

concepisse legimus, tum verò a sancto Ioanne ad Christum mittitur, qui nos Spiritu sancto baptizat: ac plurimis prætere alijs in locis ea vox legentibus occurit.

3 *Quare tertiæ personæ Trinitatis per inde ac alijs duabus proprium nomen non est tributũ?*

Secũda persona ideò proprium nomẽ habet, & filius dicitur quia eius æternus à Patre ortus propriè generatio vocatur, vt in superioribus articulis explicatum est. Vt igitur ortus ille generationis nomine significatur: ita personã, quæ emanat, propriè filium appellam⁹, & à qua emanat, patrem. Nunc cum tertiæ personę deductioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio & processio appelletur, sequitur vt etiam persona, quæ producitur, suo nomine careat. Nullum autem propriũ nomẽ eius emanatio habet, propterea quod nomina quę Deo tribuũtur à rebus creatis mutuari cogimur in quibus quoniam nullam aliam naturæ & essentiæ communicandæ rationẽ, quam generandi virtute agnoscimus, ob eam causam fit, vt rationem, qua se ipsum totum Deus vi amoris cõmunicat, proprio vocabulo exprimere nõ possimus. Quare communi Spiritu sancti nomine tertia persona appellata est, quod quidẽ illi maximè conuenire ex eo intelligimus, quia spiritualem vitã in nos infundit, ac sine eius sanctissimi numinis afflatũ nihil æterna vita dignũ efficere possumus.

Mens humana non aliã essentiæ communicandæ rationem agnoscit, quam per generandi virtutem.

Tertia persona cur dicatur Spiritus sanctus.

33 — A num. 4 usq. ad 6 inclusive

4 *An Spiritus sanctus eiusdẽ omnino cũ Patre & Filio sit potẽtiæ, & naturæ*

Explicata vocabuli significatione, docendus inprimis erit populus, Spiritum sanctum æque ac Patrem & Filium, Deũ esse, eidem æqualem, æquè omnipotentẽ, æternum, & infinite perfectio-

Spiritum sanctũm omnino Patri, & Filio in omnibus æqualem.

ctionis, summum bonū, ac sapientissimum, eiusdemque cum Patre & Filio naturæ. Quod quidē illius vocis: In, cum dicimus, Credo in Spiritum sanctum, proprietas satis indicat, quę ad exprimēdā fidei nostræ vim, singulis Trinitatis personis apposita est. Atq; id etiā aperta sacrarum literarū testimonia confirmant, nam cum sanctus Petrus in Actis Apostolorum dixisset: Annania, cur tētauit Satanas cor tuū, mentiri te Spiritui sancto? mox inquit: Non es mētitus hominibus, sed Deo: quem prius Spiritum sanctum appellauerat, eundem statim Deū vocat Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, Spiritū Sanctum esse interpretatur: diuisiones, inquit, operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus deinde subiungit: Hæc autē omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuides singulis prout vult. Præterea in Actis Apostolorum, quod vni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui sancto ascribit, dixerat enim Esaias. Audiui vocem Domini dicentis. Quem mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat. Quæ verba cûm Apostolus citaret: Bene, inquit Spiritus sanctus locutus est per Esaiam Prophetam. Deinde verò cum scriptura Spiritus sancti personam cum Patre, & Filio coniungit, vt cum Patris, & Filij, & Spiritus sancti nomen in baptismo adhiberi pręcipit nullus nobis de huius mysterij veritate dubitandi locus relinquitur, Nam si Pater Deus est, & Filius Deus: omnino fateri cogimur, etiā Spiritum sanctum, qui cum eis pari honoris gradu con-

Quæ sit hoc symbolo, particulæ, In energia.

Act. 5.

Spiritus sancti diuinitas pulcherrimè confirmatur.

1. Cor. 12.

Esaiæ. 6.

Act. 2.

coniungitur, Deū eſſe. Accedit autem, quod is qui in nomine cuiuſuis reicreatæ baptizatur, nullum ex eo fructum conſequi poteſt. Nunquid in nomine Pauli in quid, baptizati eſtis; vt oſtenderet eis nihil ad comparandam ſalutem profuturum eſſe. Cùm igitur baptizemur in nomine Spiritus ſancti, eum eſſe Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium perſonarum ordinem, quo Spiritus ſancti diuinitas cõprobatur, licet animaduertere, tū in epiſtola Ioannis: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt: tū ex præclaro illo ſanctæ Trinitatis elogio, quo diuinæ laudes, & Pſalmi cõcludūtur. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Poſtremo, quod ad eam veritatem confirmandā maxime pertinet, quæcunque Dei propria eſſe credim⁹, ea Spiritui ſancto conuenire ſacræ literæ teſtātur. Quare illi tēplorum honorem tribuunt, vt cùm Apoſtolus ait: An neſcitis quoniam membra veſtra tēplum ſunt Spiritus ſancti? Itē ſanctificationē, & viuificationē: & ſcrutari profunda Dei: & per Prophetas loqui: & vbique eſſe: quæ omnia diuino tantum numini tribuenda ſunt.

1.Ioan.5.

1.Cor.6.
2.Theſſ.2.
1.Petr.1.
Ioan.9.
2.Cor.3.
1.Cor.2.

5 *Eſt ne certo credendum, Spiritus ſancti vocabulū tertiam diuinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem ſignificare?*

Illud præterea fidelibus accuratè explanādum eſt, Spiritum ſanctū ita Deum eſſe, vt eū tertiam perſonam in diuina natura à Patre, & Filio diſtinctam, & voluntate productam confiteri oporteat, nam vt alia ſcripturarum teſtimonia omittantur, baptiſmi forma, quam Saluator noſter docuit aperti ſsimè oſtēdit, Spiritū ſan-

Matth.28.

sanctum tertiam esse personam, quae in diuina natura per se constet, & ab alijs distincta sit? Quod etiam Apostoli verba declarãt, cum inquit: Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitatis Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen. 2.Cor.13. Idem vero multo apertius demonstrant, quae Patres in Constantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandã impiã Macedonij amentiam addiderunt, & in Spiritum sanctũ Dominum, & viuificãtem, qui ex Patre Filioque procedit: qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per prophetas. Quod igitur Spiritum sanctum Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat: qui tamen nobilissimi spiritus a Deo conditi sunt: sanctissimos enim omnes sanctus Paulus testatur esse administratorios spiritus, Ad Heb.1. in ministerium missos, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Viuificantem vero appellant, quod anima cum Deo coniuncta, magis viuit, quã corpus animae coniunctione alitur, ac sustinetur. Deus est vita animae. Quoniam vero spiritui sancto sacrae literae hanc animae cum Deo coniunctionem tribuunt, rectissime viuificantem Spiritum sanctum vocari perspicuum est. Illud vero quod sequitur, Qui ex Patre, Filioque procedit, docendi sunt fideles, Spiritum sanctum a Patre, & Filio, tanquam ab vno principio, aeterna processione procedere. Spiritus sancti processio demonstratur. Id enim ecclesiastica regula, a qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & diuinarum literarum, & conciliorum auctoritate confirmatur. Concil Florentinum. Nam & Christus Dominus cum de Spiritu sancto loqueretur, dixit: Ille me clarificabit, quia Ioan.16.

G de

Ioan.14.15. de meo accipiet. Hic item ex eo colligitur, quod in ſcripturis ſacris Spiritus ſanctus nonnunquam ſpiritus Chriſti, interdum ſpiritus Patris appellatur: modo à Patre, modo à Filio mitti dicitur, ut æque à Patre & Filio procedere non obſcurè ſignificetur. Ad Rom.8. Qui ſpiritum Chriſti non habet, inquit ſanctus Paulus, hic non eſt eius. & eundem ſpiritum Chriſti vocat, cum ad Galatas inquit: Ad Gal.4. Miſsit Deus ſpiritum filij ſui in corda veſtra, clamantem Abba pater. Apud ſanctum Matthæum Spiritus Patris appellatur: Matth.10. Non vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri. & Dominus in cœna inquit: Ioan.15. Paracletus quem ego mittam vobis ſpiritũ veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me. Tum alibi eundem Spiritum ſanctum à Patre mittendum affirmat his verbis: Ioan.14. Quem mittet Pater in nomine meo. Ex quibus verbis cum proceſsionem Spiritus ſancti intelligamus, perſpicuum eſt, eũdem ab vtroque procedere. Hæc ſunt, quæ de Spiritus ſancti perſona tradenda erunt.

34 A num. 6 uſque ad finem

6. Cum opera Trinitatis ſint indiuiſibilia, quare peculiariter quidam effectus & dona illi tribuuntur?

De admirandis Spiritus ſancti effectibus & donis.

Docere præterea oportebit, quoſdam eſſe Spiritus ſancti admirabiles effectus, & ampliſſima quædam munera, quæ ab ipſo tanquam à perenni bonitatis fonte oriri & manare dicũtur. Quamuis enim ſanctiſsimæ Trinitatis opera, quæ extrinſecus fiũt, tribus perſonis communia ſint: ex eis tamen multa Spiritui ſancto propria tribuuntur, vt intelligamus illa in nos à Dei immenſa charitate proficiſci. nam cum Spiritus ſanctus à diuina voluntate, veluti amore inflam-

Trinitatis opera indiuiſibilia.
Cur peculiariter quædam opera Spiritui ſancto tribuuntur.

flammata procedat, perspici potest, eos effectus, qui propriè ad Spiritum sanctum referuntur, à summo erga nos Dei amore proficisci. Quare ex eo consequitur, vt Spiritus sanctus donum appelletur; nam doni vocabulo significatur id, quod benignè & gratuito, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcunque bona, & beneficia à Deo in nos collata sunt (quid autem habemus, quod à Deo, vt inquit Apostolus, non acceperimus?) ea nobis Spiritus sancti concessu & munere data esse, pio & grato animo agnoscere debemus. Eius autem plures effectus sunt; nam vt mundi creationem, creatarumque rerum propagationem & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemorauimus, viuificationem Spiritui sancto propriè tribui paulò ante demonstratum est, & Ezechielis testimonio confirmatur. Dabo, inquit, vobis Spiritum, & viuetis. Præcipuos tamen, & maximè proprios Spiritus sancti effectus Propheta enumerat, Spiritum sapientiæ & intellectus, Spiritum consilij & fortitudinis, Spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris Domini: quæ dona Spiritus sancti vocantur: interdum autem Spiritus sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter Diuus Augustinus monet, animaduertendum esse, cum in sacris literis huius vocis Spiritus sancti mentio fit, vt diiudicare possimus, tertiamne Trinitatis personam, an eius effectus atque operationes significet; nam hæc duo eodem interuallo distinguenda sunt, quo etiam Creatorem à rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce Spiritus sancti donis Christianæ vitæ præcepta haurimus,

Spiritus sanctus cur donū vocetur.

1. Cor. 4.

Plures sunt Spiritus sancti effectus.

Ezech. 37.

Spiritus sancti dona. Esai. 11.

D. Aug. lib. 15. de Trin. cap. 18. & 19.

Argumentū in nobis habitantis spiritus sancti. Iustificatio nostra est spiritus sancti signaculum de quo con-

pios agitur sess. 6. Conc. Trid. 1. Ioan. 3.

sentireque possimus, an in nobis Spiritus sanctus inhabitet. Verum præ cæteris eius amplissimis muneribus gratia illa prædicanda est, quæ nos iustos facit, signatque spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo iungit: & ex quo fit, vt summo pietatis studio accensi nouam vitam instituamus, ac naturæ diuinæ participes effecti, filij Dei nominemur, & verè simus.

35 – A num. 1 usque 24 inclusive –

DE NONO Articulo.

CAPVT X.

1 *Quis est nonus articulus, quibusque de caussis omnium frequentissime populo inculcandus venit?*

Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem.

Cur Prophetæ planius de Ecclesia quam de Christo sint locuti. Aug. con. 2. in Psal. 30.

Quanta diligentia curare Pastores debeant, vt huius noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerent, facile cognosci poterit. Primum enim, teste Sancto Augustino, Prophetæ planius & apertius de Ecclesia, quam de Christo loquuti sunt, cum in eo multo plures errare ac decipi posse, quam Incarnationis sacramento prauiderent. Neque enim defuturi erant impij, qui ad simiæ imitationem, quæ se hominem esse fingit, solos se Catholicos esse profiterentur, & Catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus nefariè, quàm superbè affirmarent. Deinde si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facilè horrendum hæresis periculum effugiet. Non enim, vt quisque primum in fide peccarit, hæreticus dicendus est, sed qui Ecclesiæ auctorita-

Quis dicendus sit Hæreticus.

Vetus noni articuli professor nequit dici Hæreticus.

Nonus articulus abo-ctauo pendet.

ctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur: Cùm igitur fieri non posſit, vt aliquis ſe hæreſis peſte commaculet, ſi ijs fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponantur: curēt omni ſtudio Paſtores, vt fideles cognito hoc myſterio, contra aduerſarij artes muniti, in fidei veritate perſeuerent. Pendet autem hic articulus à ſuperiori: quia cùm iā demonſtratum ſit, Spiritum ſanctum omnis ſanctitatis fōtem, & largitorem eſſe, nunc ab eodem Eccleſiam ſanctitate donatam confitemur.

a. *Quid peculiari ratione nomine Eccleſiæ, quidque generatim denotatur.*

Eccleſia generatim cœtum ſignificat, ex quo hominū genere ille ſit cōflatus nā refert.

Quoniam Eccleſiæ vocem Latini à Grecis mutuati poſt diuulgatū Euangelium ad res ſacras tranſtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum eſt. Significat autem Eccleſia euocationē, verùm ſcriptores poſtea vſurparunt pro concilio & cōcione, Neque verò refert, vtrū populus ille veri Dei, an falſæ religionis cultor extiterit. In Actis enim de Epheſino populo ſcriptū eſt, cum Scriba turbas ſedaſſet dixiſſe: Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Eccleſia poterit abſolui. Legitimam vocat Eccleſiā populum Epheſinū, Dianæ cultui addictum. Neque ſolum gentes, quæ Deum non nouerūt, ſed etiam malorū & impiorum hominum concilia interdum Eccleſia nominantur: Odiui, inquit Propheta, Eccleſiā malignantium, & cum impijs non ſedebo, communo verò deinde ſacrarū ſcripturarum conſuetudine, hæc vox ad Remp. Chriſtianam, fideliumque tātum congregationes ſignificandas vſurpata eſt: qui ſcilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati

Act 19.

Pſal. 25.

Eccleſia peculiari & vſitata conſuetudine ſignificat omniū fideliū multitudinem, cæteræ ſignificationes nominis eccleſiæ exponentur quæſtio. 9. huius art.

ti sunt, vt reiectis ignorantiæ & errorum tenebris, Deum verum & viuum piè & sanctè colãt, illique ex toto corde in seruiant, atque, vt vnico verbo hæc res tota absoluatur, Ecclesia, vt ait S. Augustinus, est populus fidelis per vniuersorum orbem dispersus.

S. August. in Psal. 149.

3 *Quæ potissimum mysteria in vocabulo Ecclesiæ contemplanda offeruntur?*

Ecclesia quo a ceteris gentilium politijs diferat.

Deus quomodo suã Ecclesiam vocarit.

Duplex Ecclesiæ vocatio.

Finis vocationis vtriusque est æternarum rerũ post cognitionem possessio.

In euocatione, quam Ecclesia significat, statim diuinæ gratiæ benignitas & splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab alijs Rebuspublicis maximè differre, Illæ enim humana ratione & prudentia nituntur: Hæc autem Dei sapientia & consilio constituta est, vocabit enim nos intimo quidem Spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum, & prædicatorum opera, aut ministerio. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerũ cognitio & possessio, is optimê perspiciet, qui animaduerterit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est, cõgregatio diceretur, nam vt docet sanctus Augustinus, hoc ei nomen impositum est, quia pecudũ more, quibus magis congregari conuenit, terrena & caduca tantum bona spectaret, quare merito Christianus populus, non Synagoga, sed Ecclesia dicitur: quia, terrenis & mortalibus rebus contemptis, cælestes & æternas tantummodo consectatur.

August. in psalm. 77. & 81.

Ecclesia quomodo differat à Iudæorum republicas

4 *Quibus modis Christianorum vniuersitas in sacris literis descripta inuenitur.*

Multa prætereà nomina, quæ plena sunt mysterijs ad Christianam rempub. significandam traducta sunt, nam & domus,

mus, & ædificium Dei ab Apostolo vocatur. Si tardauero, inquit ad Timotheum, vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quę est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Domus autē Ecclesia id circo appellatur, quia sit veluti vna familia, quā vnus pater familias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritalium communio. Diciturn etiam grex ouiū Christi, quarum ille ostium est, & Pastor: vocatur & sponsa Christi. Despōdi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus diligit Ecclesiam. Ac de matrimonio: Sacramentum hoc inquit, magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Dicitur deniq, Ecclesia corpus Christi, vt ad Ephesios, & Colossen ses licet videre. Et hæc singula plurimum valēt ad fideles excitādos, vt se dignos immensa Dei clementia & bonitate præbeant, qui eos vt populus Dei esset, elegit. His verò explicatis, necesse erit, singulas Ecclesiæ partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Ecclesiæ naturā, proprietates, dona, & gratias, populus percipiat, & ob eam causam sanctissimum Dei numē laudare nunquam intermittat.

1. Tim. 3.

Domus Dei cur sit dicta Ecclesia.

Grex ouiū.

Sponsa Christi.

2. Cor. 11.

Ad ephe. 5.

Corpus Christi.

Ad Eph. 1.

Ad Col. 1.

De Ecclesia militante & triumphāte.

36

5 *Quæ sunt Ecclesiæ partes, quæque earundem est differentia?* A num. 5 usq. ad 8 inclusive

Ecclesiæ duæ potissimum sunt partes, quarū altera triumphans, altera militās vocatur. Triūphans est cœtus ille clarissimus, & fœlicissimus beatorum spirituum, & eorum, qui de mundo, de carne, de iniquissimo Dæmone triumpharunt, & ab huius vitæ molestijs liberi ac tuti,

Triumphans ecclesia.

Militans ecclesia.

æterna beatitudine fruũtur. Militans vero Ecclesia, est cœtus omniũ fidelium, qui adhuc in terris viuunt: quæ ideo militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus, mundo, carne Satana, perpetũ sit bellum. Neque idcirco tamen duas esse Ecclesias censendum est, sed eiusdem Ecclesiæ, vt antea diximus, partes duæ sunt, quarum vna antecessit, & cælesti patria iam potitur: altera in dies sequitur donec aliquando cum Saluatore nostro coniuncta insempiterna fœlicitate conquiescat.

Aug. lib. 22. de ciu. Dei capitulo. 9.

6 *Quibus hominum generibus Ecclesia militans concluditur?*

In ecclesia militati duo sunt hominũ genera.

In Ecclesia militanti duo sunt hominum genera, bonorũ & improborum: & improbi quidem eorundem sacramentorum participes, eandem quoque, quam boni, fidem profitẽtur, vita ac moribus dissimiles: boni verò in Ecclesia dicuntur ij, qui non solum fidei professione & communione sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, & charitatis vinculo inter se cõiuncti, & colligati sunt: de quibus dicitur: Cognouit Dominus, qui sunt eius, possunt vero etiã homines aliquibus coniecturis opinari qui nã sint, qui ad hunc piorum hominum numerũ pertineant, certo autem scire, minimè possunt, Quare existimãdum nõ est, Christum saluatorẽ de hac Ecclesiæ parte locutum esse, cûm ad Ecclesiam nos remisit, eique vt pareamus præcepit, nam cum illa sit incognita, cui certum esse poterit ad cuius iudicium confugiendum, & cuius auctoritati obtemperãdum sit. Bonos igitur & improbos Ecclesia cõplectitur, quẽad modũ & diuinæ literæ & sanctorum virorum scripta testantur: in quã sen-

1. Tim. 2.

Electorũ ecclesia est incerta. Consulatur cap. 12. sess. 6. Conc. Trid. decre to de iustificatione.

Matth. 18.

Ecclesia militãs bonos & malos cõplectitur.

eph. 4.

sententiam scriptum est illud Apostoli: Vnum corpus, & vnus spiritus.

7 *An Ecclesia militans bonos & malos suo sinu concludens, demonstrari posit.*

Ecclesia quibus figuris & similitudinibus designata.

Hæc certè Ecclesia nota est, vrbique supra montem sitæ comparata, quæ vndiq; conspicitur: nam cùm illi ab omnibus parendum sit, cognoscatur necesse est. Neque bonos tantum, sed etiam malos cōplectitur, vt multis parabolis Euangeliū docet, veluti cùm regnum cœlorum, id est, Militantē Ecclesiam simile esse sagenæ in mare missæ commemorat: vel agro, in quo zizania superseminata sunt: vel areæ, in qua frumentum cum paleis cōtinetur: vel de virginibus partim fatuis, partim prudentibus. Sed multo ante etiā in arca Noe, qua non solum munda, sed etiam immunda animantia cō cludebantur, huius Ecclesię figuram, & similitudinem licet intueri:

Matth. 13. Matth. 3. Lucæ. 3. Matth. 25. Videq. 17. huius articuli. Genes. 7.

Quamuis autem bonos & malos ad Ecclesiam pertinere, Catholica fides verè, & constanter affirmet: ex eisdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum est, vtriusque partis diuersam admodum rationē esse: vt enim paleæ cum frumēto in area confusæ sunt, vel interdum mēbra variè inter mortuo corpori coniuncta: ita etiam mali in Ecclesia continentur.

Quatū Ecclesiæ partium diuersissima esse sortem.

8 *Quinam Ecclesiæ militātis finibus non continentur?*

Tria hominum genera ab Ecclesia excluduntur.

Tria tantūmodo hominū genera ab ea excluduntur, primò infideles deinde hęretici, & scismatici, postremò excōmunicati, Ethnici quidem, quod in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam vnquā cognouerunt, nec vllius sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt: Hæretici

Hæretici & schismatici sunt in potestate Ecclesiæ, Videatur c. 12. de sacramento pœnitentiæ Concil. Trid. Ses. 14. scelerati fideles in Ecclesia perseuerant ses. 6. cō

cil. Triden. c in. 18. de Iustificatione Antistites improbi suam potestatem non amittunt.

verò, atque schismatici, qui ab Ecclesia deciderunt, neque etiā illi magis ad Ecclesiam spectant, quàm transfugæ ad exercitum pertineāt à quo defecerunt. Non negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint, vt qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Postremo etiam excommunicati, quod Ecclesiæ iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant. De cæteris autem quamuis improbis & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseuerare dubitandum non est: idque fidelibus tradēdum assiduè, vt, si fortè Ecclesiæ antistitum vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate distrahi certo sibi persuadeant.

37

A num. 9 usque ad 14 inclusive

9 *Quæ est summatim nominis Ecclesiæ significationū varietas?*

Vniuersæ etiam Ecclesiæ partes Ecclesiæ nomine significari solēt, vt cum Apostolus Ecclesiam, quæ est Corinthi, Galatiæ, Laodicensium, Thessalonicensium nominat, priuatas etiam fidelium familias Ecclesias vocat, nam Priscæ, & Aquilæ domesticam Ecclesiam salutari iubet item alio in loco: Salutant vos, inquit, in Domino multum Aquila, & Prisca cum domestica sua Ecclesia. Ad Philemonem etiam scribēs eandem vocem vsurpauit. Interdum quoq; Ecclesiæ nomine eius Præsides, ac Pastores significantur: Si te non audierit, inquit Christus, dic Ecclesiæ: quo in loco præpositi Ecclesiæ designantur: sed locus etiam in quem populus siue ad concionem, siue alicuius rei sacræ causa conuenit, Ecclesia appellatur. Præcipuè verò in hoc articulo Ecclesia bonorum simul, & malorū mul-

Ecclesiæ vniuersalis partes maiores etiam Ecclesiæ vocantur. 1. Cor. 1. 1. Cor. 16. Ad Col. 4. 1. Thess. 1. Priuatæ fidelium familiæ Ecclesiæ appellantur. Rom. 16. 1. Cor. 16. Matt. 18. Ecclesia pro ipsius præpositis & Pastoribus aliquā vsurpatur. Ecclesia pro loco. Hic Ecclesia propriè accipitur pro omnium fideliū tam bonorū quā malorū multitudine. Vnitas Ecclesiæ. Cant. 6. Ad Eph. 4. Ad Eph. 1. Post inuisibile Ecclesiæ caput necessario statim oportuit visibile caput.

multitudinē, nec præsides solū, sed eos etiā qui parare debēt, significat.

Videatur q. 24. de sacraméto ordinis

10 *Quomodo Ecclesia Catholica inter tot populi Christiani genera est vna?*

Aperiendæ sunt autē fidelibus huius Ecclesiæ proprietates, ex quibus licebit agnoscere, quanto beneficio a Deo affecti sint, quibus contigerit in ea nasci atq, educari. Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum describitur: vt vna sit: Vna enim, inquit, est columba mea, vna est speciosa mea. Vocatur autem vna tanta hominum multitudo, quæ tā longè latèq, diffusa est, ob eas causas, quæ ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt. Vnū enim Dñm, vnam fidem vnū Baptisma tantum esse prædicat: Vnus est etiā eius rector, ac gubernator inuisibilis quidem Christus, quem ęternus Pater dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius. Visibilis autem is, qui Romanā cathedram Petri Apostolorū Principis legitimus successor tenet.

11 *Quid de Romano Pontifice visibili Ecclesiæ Christi capite sentiendum est?*

De eo fuit illa omniū patrum ratio, & sententia consentiens, hoc visibile capud ad vnitatem Ecclesiæ constituēdam & conseruandam necessarium fuisse, quod præclarè & vidit, & scripsit sanctus Hieronymus, contra Iouinianum ijs verbis. Vnus eligitur, vt capite constituto, schismatis tollatur occasio, & ad Damasum, Facessat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri, communione cōsocior, super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio.

S. Hieron. in lib. 1. contra Iouip. lane in med. li. Epli. ad Damas. quæ incipit. Quoniam vetusto.

Qui-

Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe nõ fuerit, peribit regnante diluuio: quod & longè antea ab Irenæo probatur, & Cypriano, qui de vnitate Ecclesiæ loquens ait: Loquitur Dñs ad Petrum: Ego Petre dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meã. Super vnum ædificat Ecclesiam: & quãuis Apostolis omnibus, post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum sanctum: tamen, vt vnitatẽ manifestaret, vnitatis eiusdem originem, ab vno incipientem, auctoritate sua disposuit, &c. Optatus deinde Mileuitanus ait: Ignorantiæ tibi ascribi non potest, scienti in vrbe Roma, Petro primo cathedrã episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: in quo vno Cathedræ vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderẽt: vt iam schismaticus, & præuaricator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret. Post verò Basilius sic scriptum reliquit: Petrus collocatus est in fũdamento: dixit enim: Tu es Christus filius Dei viui: & vicissim audiuit se esse petrã: licet enim petra esset, non tamen petra erat vt Christus. Nam Christus verè immobilis petra, Petrus verò propter petrã. Dignitates enim suas Deus largitur alijs: sacerdos est, & facit sacerdotes: petra est, & petram facit, & quæ sua sunt largitur seruis suis. Postremò verò sanctus Ambrosius ait. Si quis obijciat, Ecclesiam vno capite sponso Iesu Christo contentam, prætere anullum requirere in promp

B. Iren. lib. 3. con. Hæreti. capit. 3. Cypr. tracta. 3. de simpli. prælat.

S. Basil. homil. 29. quæ est de pœnitentia.

S. Ambr.

promptu responsio est. Vt enim Christum Dominum singulorum sacramentorum non solũ auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus: (nam ipse est qui baptizat & qui absoluit, & tamẽ is homines sacramentorum exteros ministros instituit) sic Ecclesiæ, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium, & ministrum præfecit. Nam cùm visibilis Ecclesia visibili capite egeat, ita Saluator noster Petrum vniuersi fidelium generis caput, & Pastorem constituit, cũm illi oues suas pascẽdas verbis amplissimis commendauit, vt qui ei successit, eandem planè totius Ecclesiæ regẽdæ & gubernandæ potestatẽ habere voluerit, vnus præterea idemq; est spiritus, inquit Apostolus ad Corintios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis mẽbris vitam impertitur.

Petro omnes Rom. Põtifices Primatũ super omnem Ecclesiã acceperunt.

1. Cor. 12.

Ad quam vnitatem seruandam cùm Ephesios hortaretur, inquit: Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnũ corpus & vnus spiritus. Quemadmodũ enim humanum corpus multis cõstat membris, eaque ab vna anima alũtur, quæ oculis visum, auribus auditum, & alijs sensibus diuersas vires subministrat: ita corpus Christi misticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositũ est. Vna quoque est spes, vt in eodem loco idẽ Apostolus testatur, ad quam vocati sumus siquidem omnes eandem rem, nẽpe æternam & beatam vitam, speramus. Vna est denique fides, quæ omnibus tenenda est ac præseferenda. Nõ sint, inquit Apostolus in vobis schismata: atq; vnum baptisma, quod quidem est Christianæ fidei sacramentum. Altera proprietas Ecclesiæ est, vt sit sancta: quod à Princi-

Ephe. 4.

Ibidem.

1. Cor. 1.

Sanctitas ecclesiæ. 1. Petri. 2.

pe

pe Apostolorum accepimus eo loco: Vos autem genus electum, gens sancta,

38 – A num. 32 usq. ad 34 inclusive.

12 *Quomodo Ecclesia Christi inter tot peccatores dicitur sancta?*

Prima ratio

Appellatur sancta, quod Deo consecrata dedicataque sit. Sic enim cætera huiuscemodi, quanquã corporea sint, sancta vocari consueuerunt, cũ diuino cultui addicta, & dedicata sunt: cuius generis sunt in lege veteri vasa, vestes, & altaria: in qua primogeniti quoque, qui Deo altissimo dedicabãtur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiã dici sanctã, tametsi multos peccatores continet: sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti sunt, qui vel se fide & baptismate suscepto, Christo consecrarunt: quamquam in multis offendunt, & quæ polliciti sunt, non præstant, quemadmodũ etiam qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non seruent, nomen tamen artificum retinent.

Omnes fideles generatim dicuntur sancti.

Quare D. Paulus Corinthios sanctificatos & sanctos appellat: in quibus non nullos fuisse perspicuum est, quos vt carnales, & grauioribus etiã nominibus acriter obiurgat.

1 Cor. 1.

Secunda ratio.

Sancta etiam dicẽda est, quod veluti corpus cum sancto capite Christo Domino, totius sanctitatis fonte cõiungitur, à quo Spiritus sancti charismata, & diuinæ bonitatis diuitiæ diffunduntur. Præclarè sanctus Augustinus interpretatus verba illa Prophetæ. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Audeat, inquit, & corpus Christi, audeat & vnus ille homo clamans à finibus terræ cũ capite suo, & sub capite suo dicere, sanctus sum: accepit enim gratiam sanctitatis, gratiã baptismi, & remissionis peccatorum. Ac paulò post:

S August. in Psalm. 85.

post: Si Christiani omnes, & fideles, in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit: *Ad Gal. 3.* Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: si membra sunt facti corporis eius, & dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt iniuriam, cuius mẽbra sancta sunt.

Tertia ratio. Accedit etiã quod sola Ecclesia legitimum sacrificij cultum, & salutarem habet sacramentorum vsum, per quæ tanquam efficacia diuinæ gratiæ instrumẽta, Deus veram sanctitatem efficit: ita vt quicunq; verè sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possunt. Patet igitur Ecclesiam esse sanctã, ac sanctam quidem: quoniã corpus est Christi, à quo sanctificatur, cuiusque sanguine abluitur.

13 *Qua ratione Ecclesia Christi est Catholica?*

Ecclesiæ vniuersitas. Tertia proprietas Ecclesiæ ea est, vt Catholica nempe vniuersalis, vocetur: quæ appellatio verè illi tributa est: quoniam vt testatur sanctus Augustinus: *S. Aug. ser. 131. & 181. de tempore.* A solis ortu vsque ad occasum vnius fidei splendore diffunditur. Neque enim vt in humanis Rebuspub. aut hæreticorũ conuentibus, vnius tantũ regni terminis, aut vno hominum genere Ecclesia definita est, verum omnes, siue illi Barbari sint, siue Scythæ, siue serui, siue liberi, siue masculi, siue fœminæ charitatis sinu complectitur. Quare scriptum est: *Apoca. 5.* Redemisti nos De' in sanguine tuo ex omni tribu & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum, de Ecclesia dicit Dauid: *Psal. 2.* Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Item: Memor ero Raab, & Babylonis scientium me: & Homo natus est in ea. *Psal. 86.* Præterea omnes fideles

qui

qui ab Adam in huncuſque diem fuerunt, quiue futuri ſunt, quamdiu mundus extabit, veram fidem profitentes ad eã dem Eccleſiam pertinent quæ ſuper fundamento Apoſtolorũ fundata eſt, ac Prophetarũ qui omnes in illo lapide ſingulari Chriſto, qui fecit vtraque vnum, & pacem ijs qui prope & ijs qui longè, annunciauit, conſtituti ſunt & fundati, vniuerſalis etiã ob eam cauſam dicitur, quod omnes qui ſalutẽ æternam conſequi cupiunt eam tenere & amplecti debeant, non ſecus ac qui arcam, ne diluuio perirent, ingreſsi ſunt. Hæc igitur veluti certiſsima regula tradenda eſt, qua vera & falſa Eccleſia indicetur.

Ephe. 2.

14 *Quo pacto Eccleſia Chriſti etiam Apoſtolica dicitur?*

Ex origine etiã quã reuelata gratia ab Apoſtolis ducit, Eccleſiæ veritatem agnoſcimus; ſiquidem eius doctrina veritas eſt, nõ recẽs, neque nunc primum orta, ſed ab Apoſtolis iã olim tradita, & in omnem orbem terrarũ diſſeminata. Ex quo fit, vt nemo dubitare poſsit, impias hæreticorum voces longè à veræ Eccleſiæ fide abeſſe, cum doctrinæ Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis ad hanc diẽ prædicata eſt, aduerſentur. Quare vt omnes intelligerent, quæ nam eſſet Eccleſia Catholica, Patres in Symbolo illud diuinitus addiderunt, Apoſtolicam. Etenim Spiritus ſanctus, qui Eccleſiæ præſidet, eam non per aliud genus miniſtrorum, quam per Apoſtolicum gubernat, qui ſpiritus primũ quidem Apoſtolis tributus eſt, deinde verò ſumma Dei benignitate ſemper in Eccleſia manſit.

Eccleſiæ veræ a falſa dig noſcẽdæ certiſsima regula.

Apoſtolica Eccleſia.

Eccleſia hæreticorũ non poteſt eſſe vera Chriſti Eccleſia.

Symb. Conſtan.

15 Po-

A num. 15 usq. ad 18 inclusiue.

15 *Poteſt ne Eccleſia in fidei aut morum dogmatibus errare?*

Quemadmodum hæc vna Eccleſia errare nõ poteſt in fidei ac morum diſciplina tradenda, cùm à Spiritu ſancto gubernetur, ita cæteras omnes, quæ ſibi Eccleſiæ nomen arrogant, vt quæ Diaboli ſpiritu ducantur in doctrinæ, & morum perniciosiſsimis erroribus verſari neceſſe eſt.

16 *Quibus præcipue figuris Christi Eccleſia in veteri teſtamento eſt adumbrata?*

Coniugatur hæc quæſtio cũ. 4. &. 9. q. huius articuli.

Quoniam magnam vim habent figuræ veteris Teſtamenti ad excitãdos fidelium animos, reuocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cuius rei potiſsimũ cauſa Apoſtoli his vſi ſunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas vtilitates habet, Parochi non prætermittent, In his autẽ illuſtrẽ ſignificationem habet arca Noe, quæ ob eam rem tantũ diuino iuſſu conſtructa, eſt, vt nullus dubitãdi locus relinquatur, quin Eccleſiã ipſam ſignificet, quam Deus ſic conſtituit, vt quicũque per baptiſmum illã ingrederẽtur, ab omni mortis æternæ periculo tuti eſſe poſſent: qui verò extra illam eſſent, quemadmodum ijs euenit, qui in arcam recepti non ſunt, ſuis ſceleribus obruerentur. Alia figura eſt magna illa ciuitas Hieruſalem, cuius nomine ſcripturæ ſæpius ſanctam Eccleſiã ſignificãt. Nimirum in illa ſola offerre Deo ſacrificia licebat: quia in ſola etiam Dei Eccleſia, neque extra eam vſquam, verus cultus, verũque ſacrificium reperitur, quod Deo placere vllo modo poſsit:

Gen. 6. Arca Noe.

Ciuitas Hieruſalem.

Extra Eccleſiã Catholicam non eſt verus Dei cultus veramque ſacrificiũ

17 *Qua nã ratione credere Chriſti Eccleſiã ad articulos fidei pertinet?*

Et ſi quiuis ratione & ſenſibus percipit Eccleſiam,

Senſus noni articuli

fi1 n,id est, hominum cō conventū, in terris esse, qui Christo Domino ad dicti, & consecrati sunt, neq; ad eam rem animo concipienda fide opus esse videatur? cum nec Iudæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria quæ in sancta Dei Ecclesia cōtineri partim declaratū, & partim in sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantum modo illustrata, nō vllis rationibus conuicta, intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus, quam cæteri, intelligentiæ nostræ facultatem & vires superet: iure optimo cōfitemur nos Ecclesiæ ortum, munera & dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

18 *Per quē Ecclesia Catholica est ce dita, & vnde tāta eius potestas processit?*

NON homines huius Eclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam super firmissimā petram ædificauit, teste Propheta: Ipse fundauit eā Altissimus: quam ob causam hæreditas Dei, & Dei populus appellatur Nec potestas, quam accepit, humana est, sed diuino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus cōparari non potest: ita etiam fide solū intelligimus in Ecclesia claues regni cœlorum esse, eiq; potestatem pec cata remittendi, excōmunicandi, verum que Christi corpus consecrandi traditam: deinde ciues qui in ea morātur non habere hic ciuitatē permanētē, sed futurā inquirere. Vnam igitur Ecclesiam sanctam, & Catholicam esse, necessario credendum est.

Psalm. 89.

Potestas ecclesiæ à Deo processit.

Regni cælorū claues solū in ecclesia inueniuntur.

Hebr. 13.

40

A num. 17 usq. ad 22 inclusive

19 *An vt in Deum, ita in Ecclesiā credendū est?*

Tres Trinitatis personas Patrē, & Filiū & Spiritum sanctum, ita credimus, vt in eis fidē nostrā collocemus, Nūc

Credimus Ecclesiam, sed non in Ecclesiam.

autē

autem mutata dicendi forma? sanctam, & non in sanctam Ecclesiã credere profitemur, vt hac etiã diuersa loquendi ratione, Deus omniũ effector à creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiã collata sunt beneficia diuinæ bonitati accepta referamus.

20 *Extrema huius articuli clausula. Sanctorum communionem, quidnam sibi vult?*

1. Ioan. 1. De mutua Christianorũ omnium inter se societate, & fraternæ necessitudinis nexu plura dicentur. q. 9. c. 9. de oratione Dominica

Cum sanctus Ioannes Euangelista de diuinis mysterijs ad fideles scriberet, cũ eos inillis erudiret, hanc rationẽ attulit: Vt & vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cũ Patre & cũ Filio eius Iesu Christo. Hæc societas in cõmunione sanctorũ sita est, de qua in hoc articulo sermo habetur. Vtinã vero in eo explicãdo ecclesiarum præsides, Pauli & aliorũ Apostolorum diligentiam imitarentur. Est enim non solum quædã superioris articuli interpretatio, doctrinaque vberrimorum fructuum, sed etiam quis vsus mysteriorum esse debeat, quæ Symbolo continentur, declarat: omnia enim eius rei causa peruestiganda sunt, ac percipiẽda, vt in hãc tam amplam & beatam societatem sanctorum admittatur, admissique constantissime perseueremus cum gaudio gratias agentes Deo patri, qui dignos nos fecit in partẽ sortis sanctorum in lumine. In primis igitur fideles docendi sunt hunc articulum esse illius, qui de vna sancta Ecclesia Catholica antea positus est, veluti explicatione quodã. Vnitas enim spiritus, à quo illa regitur, efficit, vt quidquid in eã collatũ est, cõmune sit, omniũ enim sacramentorum fructus ad vniuersos fideles pertinet: quibus sacramentis, veluti sa-

Quanti sit momenti societatem sanctorum referri.

Ad Col. 1.

In Ecclsiã quomodo omnia dona sin communia.

Sacramenta sunt sacra vincula.
Sanctorũ cõmunio in sacramentorũ comunione præcipuè spectatur.
Symb. Constant.

cris vinculis, Christo connectuntur & copulantur, & maximè omnium baptismo, quo tãquam ianua, in Ecclesiã ingredimur. Hac autẽ sanctorum communione, sacramentorum cõmunionem intelligi debere. Patres in Symbolo significant illis verbis. Confiteor vnum baptisma. Baptismum vero in primis Eucharistia, & deinceps cetera sacramenta consequũtur. Nam etsi hoc nomẽ omnibus sacramentis conuenit, cum Deo nos coniungant, illiusque participes, cuius gratiã recipimus, efficiant: magis tamen proprium est Eucharistiæ, qui hanc efficit communionem. Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcũque enim piè sanctèque ab vno suscipiuntur, ea ad omnes pertinet, & vt illis prosint, charitate quæ non quærit, quæ sua sũt efficitur. Id verò cũ S. Ambrosij testimonio cõprobatur, qui locum illum Psalmi explanans, Particeps ego sum omnium timentium te, inquit, Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic cõiũctum omnibus timentibus Deum. Quare Christus eam nobis orãdi formam præscripsit, vt diceremus: Panem nostrum, non meum: ac reliqua eius generis, non nobis tantum, sed omnium saluti & commodis prospicientes. At vero hæc bonorum communicatio membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris literis sæpe demõstratur: nam in corpore multa sunt mẽbra: sed etsi multa sunt, vnum tamen corpus cõstituunt, in quo singula proprio, nõ autẽ omnia eodẽ munere fungũtur. Nec verò omnia eandẽ dignitatẽ habẽt, aut eque vtiles & decoras functiones exequũtur, nulli-

Charitate efficimur participes omnium bonorũ quæ in Ecclesia fiunt.
S. Ambr. In Psal. 118. ser. 6.

Matth. 6.

que suum, sed totius corporis commodum atq, vtilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se, & connexa sunt, vt si vnum aliquo dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione & consensu doleant: si cōtra bene afectū est, communis fit omnibus ille iucunditatis sensus. Atq, hæc eadem in Ecclesia licet contemplari: in qua & si diuersa sunt membra, nempe variæ nationes, Iudæorum, Gentium, liberi & serui pauperes & diuites, cûm tamen baptismo initiantur, vnū corpus cum Christo fiunt, cuius ille caput est. Vni cuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est. Vt enim alij in ea Apostoli, alij doctores, omnes verò publicæ vtilitatis causa sunt constituti: ita aliorum est præesse, ac docere: aliorum item parere, & subiectos esse. At verò tot tantisq, muneribus, ac bonis diuinitus collatis, illi fruūtur, qui in charitate vitam Christianam degunt, iustique & chari Deo sunt. Mēbra verò mortua, nimirum homines sceleribus obstricti, & à Dei gratia alienati, hoc quidem bono non priuantur, vt huius corporis membra esse desinant, sed cùm sit mortua fructum spirituale, qui ad iustos, & pios homines peruenit, non percipiunt; tametsi, cum in Ecclesia sint, ad amissā gratiam, vitamque recuperandam ab ijs adiuuātur, qui spiritu viuunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari nō potest qui omnino ab Ecclesia sūt præcisi. Nec vero tantū communia sunt ea dona, quæ homines charos Deo, ac iustos reddunt, sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerāturscientia, prophetia, donum linguarum ac miraculorum,

Functionū in Ecclesia varietas.

Sceleribus capitalibus obstricti fructum spiritualē non percipiunt

Gratiæ gratis datæ in Eccleſia etiam communes.

& cætera huius generis: quæ dona malis etiam hominibus, non priuatæ, ſed publicæ vtilitatis cauſa, ad ædificandã Eccleſiam conceduntur nam ſanitatis gratia, nõ illius qui ea præditus eſt, ſed ægroti curandi cauſa tributa eſt. Ac nihil tandem à verè Chriſtiano homine poſſidetur, quod ſibi cum cæteris omnibus commune eſſe non exiſtimare debeat, quare ad ſubleuandam intelligẽtium miſeriam prõpti ac parati eſſe debent: nam qui huiuſmodi bonis ornatus eſt, ſi viderit fratrem ſuum egere, nec illi ſubuenerit, is Dei charitatem non habere planè cõuincitur. Quæ cum ita ſe habeãt, ſatis conſtat eos, qui in hac ſancta communione ſunt, quadam fælicitate perfrui, & verè illud dicere poſſe. Quã dilecta tabernacula tua Domine virtutum, cõcupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini: & Beati, qui habitant in domo tua Domine.

1.Ioan.3.

Pſalm.83.

DE DECIMO. Articulo.

42

CAPVT, XI.

1 *Quis es decimus articulus, quid que credendum proponit?*

A num. 1 usque ad 6 inclusive

Remiſſionem peccatorum.

Sine certa articulorum Symboli fide nemo ſaluatur.

NEmo eſt, qui, cùm videat hunc articulũ de remiſſione peccatorum in cæteris fidei articulis numeratum eſſe dubitare poſsit, eo non ſolum diuinum aliquod myſterium, ſed etiam ad ſalutem comparandam maxime neceſſarium cõtineri. Nã antea declaratum eſt, ſine certa eorũ fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Chriſtianam pietatem aditum patère. Verum ſi id, quod per ſe omnibus notum eſſe debet,

bet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit, quod Saluator noster paulo antè ascēsum in cœlum, de ea re testatus est, cùm discipulis sensum aperuit, vt intelligerent scripturas: Oportebat, inquit, Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prędicare in nomine eius pænitentiam & remissionem peccatorū in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Quæ verba si Parochi animaduerterint facillimè intelligent, cùm cætera quæ ad religionem pertinent, fidelibus tradenda sint, tum vero præcipuè huius articuli diligenter explicandi magnam eis à Domino necessitatem impositam esse. Munus igitur Parochi erit, quod ad hoc locum attinet, docere non solùm peccatorum remissionē in Catholica Ecclesia reperiri, de qua Esaias prædixerat: Populus qui habitat in ea auferetur ab eo iniquitas: sed etiam potestatē peccata remittendi in ea esse: quasi ritè, & secundū leges à Christo Domino præscriptas Sacerdotes vtantur, verè peccata remiti, & condonari credendum est.

Lucæ.14.

Potestatem peccata remittendi verè esse in Ecclesia.

Isaię.33.

2 *Qua ratione peccata in Ecclesia remittuntur?*

Hæc venia cum primū fidem profitentes sacro baptismo abluimur, adeo cumulatè nobis datur, vt nihil aut culpæ delendum, siue ea origine contracta, siue quid propria voluntate omissum, vel cōmissum sit, aut pœnæ persoluendum relinquatur. Verū per baptismi gratiā nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur, quin potius cū vnicuique aduersus concupiscentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non desinit, pugnandum sit, vix vllum reperias, qui vel tam acriter resistat,

Culpa omnis & pœna baptismo remittitur.

Hæc latiùs, vbi de Baptismo agetur.

Baptismo non tollitur omnis cōcupiscentia.

vel tam vigilanter salutem suã tueatur, vt omnes plagas vitare possit. Cũ igitur necesse fuerit in Ecclesia potestatem esse peccata remittendi alia etiã ratione, quam baptismi sacramento, claues regni cœlorum illi concreditæ sunt, quibus possit vnicuique pœnitenti, etiã si vsque ad extremũ vitæ diem peccasset, delicta condonari. Clarissima huius rei testimonia in sacris literis habemus: nã apud sanctum Matthæum Dominus ita ad Petrũ loquitur: Tibi dabo claues regni cælorũ: & quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis. & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Item: Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcũque solueritis super terrã, erunt soluta & in cœlo. Deinde sanctus Ioãnes testatur: Dominum cum insufflasset Apostolis dixisse. Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

Necessariũ fuit Ecclesię relinquere potestatẽ peccata remittendi alia ẽt ratione quã p baptismi sacramentũ propter relabendi pronitatem.

Illud pluribus de sacramento pœnitentiæ explicabitur.

Pœnitentię sacramentũ In scripturis manifestissimum.

Matth. 18.
Ioan. 10.

3 *Certis ne peccatis, & tẽporibus, potestas remittendi peccata est concessa?*

Non est existimandum hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cuius remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat, quem admodum etiam nemo adeò improbus, & scelestus fuerit, quem si errorum suorum verè pœniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat. Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, vt præfinito solũ aliquo tempore ea vti liceat: nã quacunque hora peccator ad suauitatem redire vo-

Potestatis remittendi peccata amplitudo.

voluerit, reijciendū nō esse docuit Saluator noster, cùm Principi Apostolorum interroganti quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies, respondit: Non septies, sed vsque septuagies septies.

Matth. 16.

4. *An omnibus Christianis citra vllas leges potestas remittendi peccata est concessa?*

Soli sacerdotes interuenientibus tantum sacramentis remittunt in Ecclesia peccata.

Christus primaria causa remissionis peccatorum, sacerdotes autem & sacramenta instrumentales.

Si ministros diuinæ huius potestatis spectemus, ea minus latè patère videbitur. Dominus enim non omnibus, sed Episcopis tantum, & sacerdotibus tā sancti muneris potestatem dedit. Idem etiam censendum erit, quod ad rationem eius potestatis exercendæ pertinet, nam per sacramenta solum, si eorum forma seruetur, peccata remitti possunt: aliter enim nullum ius à peccatis soluendi Ecclesiæ datum est, ex quo sequitur, tum sacerdotes, tū sacramenta ad peccata condonanda, veluti instrumenta valere: quibus Christus dominus auctor ipse & largitor salutis, remissionem peccatorum & iustitiam in nobis efficit.

5. *Vnde potissimum dignitas Ecclesiæ in remittendis peccatis intelligitur?*

Quid sit, & quanti sit peccata remittere.

Vt fideles cæleste hoc munus quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiæ donatum est, magis suspiciant, atq; ad eius vsum, & tractationem ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus huius gratiæ dignitatem, & amplitudinē demonstrare, ea autem ex hoc potissimum perspicitur, si cuius virtutis sit peccata remittere, & homines ex iniustis iustos reddere, diligenter expositū fuerit. Cōstat enim infinita & immensa Dei vi hoc effici: quum eandem in excitandis mortuis, & in mundi creatione necessariam esse credimus.

D. August. tract. 71. in Ioan.

Quod si etiam, vt Augustini sententia confirmatur, maius opus existimandum est, aliquem ex impio, pium facere, quam cœlum & terram ex nihilo creare cum ipsa creatio non nisi ex infinit virtute possit existere, consequēs est, vt multo magis peccatorum remissio infinitæ potestati tribuenda sit.

45
A num. 6 usque ad 9 inclusive

6 *An aliquis præter solū Deum propria auctoritate peccata remittit?*

Solus Deus peccata remittit quod similitudine declaratur.

Verissimas esse priscorum Patrū voces agnoscimus, quibus contitentur ab vno Deo peccata hominibus condonari, neque ad aliū auctorem, quàm ad summam eius bonitaem, & potentiam tam mirifi cum opus referendum esse. Ego sum, inquit ipse. Dominus per Prophetā, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas. Nam scelerum remittē dorum eadem ratio videtur esse, quā in pecunia debita seruare oportet. Quemadmodum igitur à nemine, nisi à creditore pecunia, quæ debetur, remiti potest, ita cū vni Deo peccatis obstrictissimus, (siquidem quotidie oramus, Dimitte nobis debita nostra) perspicuum est à nemine, præter illum debita nobis condonari posse.

7 *Fuit ne potestas remittēdi peccata ante Christū natum vlli mortalium concessa?*

Primus omnium hom Christus potestatem accepit verè peccata remittendi, & per illum Sacerdotes. Matth. 9. Marc. 2.

Hoc admirabile & diuinū munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturę imperitū est. Primus omniū Christus, Saluator noster vt homo, cū idē Deus verus esset, hoc munus à cælesti patre traditum accepit. Vt sciatis, inquit, quia filius hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata, ait paralytico, surge, tolle grauatū tuū, & va de in domū tuā. Cū igitur homo factus esset, vt hominibus hāc peccatorum veniā largiretur, priusquam

quam in cœlum ascenderet, vt ibi ad dexteram Dei in perpetuum sederet, eam potestatē Episcopis & presbyteris in Ecclesia cōcessit, quanquam, vt antea docuimus, Christus sua auctoritate, cæteri vt eius ministri, peccata dimittunt. Quamobrē si, quæ infinita virtute effecta sunt, maximè admirari, & suscipere debem⁹: satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benignitate Ecclesiæ donatum est.

8 *Qua virtute homines peccatorum suorum veniam consequuntur?*

Chrìsti sanguine Peccata remitti.

Ipsa etiam ratio, qua Deus, clementissimus Pater mundi peccata dolere constituit, animos fidelium ad huius beneficij magnitudinē: contemplandam vehementer excitabit: sanguine enim vnigeniti sui filij scelera nostra expiari voluit, vt pœnam quam nos pro peccatis commeruimus: vltro ille persoluerit, iustusque pro iniustis dānaretur, innocens pro reis morte accerbissima affi ceretur. Quare cum animo cogitabimus, nō corruptibilibus auro, & argento redēptos esse, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Chrī sti, & incontaminati: facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse, hac remittēdi pecata potestate, quę inexplicabilē Dei prouidētiā, summāq; erga nos charitatē ostendit, ex hac autē cogitatione maximus fructus ad oēs perueniat, necesse est.

9 *Quo maxime pacto cernitur ampiitudo beneficij quod in potestate clauium offertur?*

Qui Deū mortali aliquo peccato offēditquid quid meritorū ex Christi morte, & cruce consecut⁹ est, statit amittit, & omnino paradisi aditu, que m prius interclu sum

M r alis peccati enormitas.

Quantum sit Dei beneficium in potestate clauium Ecclesiæ concessum.

sum Saluator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem cûm in mentem venit, facere non possumus, quin humanæ miseriæ consideratio vehementer solicitos nos habeat. Verùm si animum ad hãc admirabilem potestatem referamus, quę Ecclesiæ diuinitus tributa est: & huius articuli fide confirmati, oblatam vnicuique facultatem credamus, vt posit, diuina ope adiutus in pristinum dignitatis statũ restitui, tunc verò cogimur summo gaudio, & lætitia exultare, & immortales Deo gratias agere. Ac profectò, si grata, & iucunda medicamenta videri solẽt, quæ nobis medicorum arte, industria, cùm graui aliquo morbo laboramus, parantur: quanto iucundiora esse debent ea remedia, que Dei sapientia ad animorũ curationem, atque adeo ad vitam reparandam instituit? cũ præsertim non quidem dubiam salutis spem, vt medicinæ illę, quæ corporibus adhibẽtur, sed certissimam ijs, qui sanari cupiunt, salutem afferant.

Simile.

10 *Cur, ac quomodo remedia in potestate clauiũ Ecclesiæ tributa Christiani frequentare debent?*

A num. 10 usque ad finem

Frequentandum pœnitentię sacramentum.

Erunt fideles hortandi, postquam tam ampli & præclari muneris dignitatem cognouerunt, vt illud etiam studeant ad suum commodum religiosè conuertere. Vix enim fieri potest, vt qui re vtili, & necessaria nõ vtatur, eam contemnere non existimetur: præsertim verò cum Dominus hanc Potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesiæ, vt omnes hoc salutari remedio vterentur, nam quemadmodum nemo sine baptismo expiari potest: ita quicunq; baptismi gratiam, mortiferis sceleribus amissam,

recupe-

recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum pœnitentiæ sacramentum, confugiat necesse est. Verũ hoc loco admonendi sũt fideles, ne, tam ampla veniæ facultate proposita, quam etiam nullius temporis termino definiri declarauimus, vel ad peccandum faciliores, vel ad resipiscendũ tardiores reddantur: in altero enim cum iniuriosi, & contumeliosi in hanc diuinam potestatẽ manifeste deprehẽdantur, indigni sunt, quibus Deus misericordiã suã impertiatur: in altero verò, magnopere verẽdum est, ne morte præoccupati, frustra peccatorum remissionem cõfessi fuerint, quam tarditate, & procrastinatione merito amiserunt.

Facilitas peccandi, & dilatio resipiscendi ex magnitudine gratiæ, quæ in Potestate clauum Ecclesiæ conceditur, non est inducenda.

DE VNDECIMO Articulo:

CAPVT XII.

1 *Quis est vndecimus articulus, quique sacræ literæ de eodem tradunt?*

Carnis resurrectionem.

MAgnam huius articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam, id maximè ostendit, quod diuinis literis non solum credẽdus fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur, quod quidem cum in alijs Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamẽto salutis nostræ spem innixã esse. Nã vt Apostolus ratiocinatur: Si mortuorum resurrectionẽ est, neq; Christus resurrexit: quod si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra In eo igitur explicando Parochus non minus operæ, & studij ponet quam in eo euertendo multorũ impietas laborarit: magnas enim & preclaras vtilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo

Resurrectionis articulus scripturis præcipue est cõfirmatus.

45 Anum. 1 usque ad 4 inclusiue

lo post demonstrabitur.

2 *Cur Apostoli resurrectionem hominum, hic carnis resurrectionem appellarunt?*

Docere voluerăt illi hac loquendi forma, quod necessario ponendum est, animă esse immortalē, quare ne quis forte etiam simul cum corpore interijsse, vtrūque verò in vitam reuocari existimaret, cûm animam plurimis sacrarum literarum locis immortalem esse plane cōstet, ob eam rem carnis tantum suscitandæ mentio in articulo facta est & quamquam sæpe etiā in sacris scripturis caro integrum hominem, vt est apud Esaiam: Omnis caro fœnum: & apud sanctum Ioannem: Et verbum caro factum est, significet: hoc tamen loco carnis vox corpus declarat: vt duarum partium, animæ & corporis quibus homo cōstat alteram tantum nempe corpus corrumpi, & in puluerem terræ, ex qua cōpactum est, redire, animā verò incorruptam manere, intelligamus. At verò cum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitā reuocetur, anima propriè non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est, illius hæresis confutandæ causa, quæ viuo Apostolo, Hymenæi & Phileti fuit: qui asserebant, cûm de resurrectione in scripturis sacris ageretur, nō de corporea, sed de spirituali: qua à morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum fit, eum errorem tolli, & veram corporis resurrectionem confirmari.

Animæ Immortalitas ex Simbolo probatur.

Carnis varia acceptio.

Esa. 14.

Ioan. 1.

Corpus solum corrumpitur.

anima cum non intereat, non resurgit.

3 *Quibus potissimum rationibus doctrina de vera corporū resurrectione est stabilieda?*

Illustranda est huius articuli veritas exemplis ex veteri nouoque testamen-

Carnis resurrectio exēplis scripturę & te

stimentis comprobatur.

testamento & ex omni Ecclesiastica historia depromptis, alij enim ab Helia, & Heliseo in veteri testamento, alij præter eos quos Christus Dominus a morte excitauit, à sanctis Apostolis, alijsque permultis ad vitam reuocati sunt: quæ resurrectio multorum huius articuli doctrinam confirmat. Vt enim plures à morte excitatos credimus, ita vniuersos ad vitam reuocatum iri credendum est, quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex huiusmodi miraculis capere debemus, ille est, vt summam fidem huic articulo tribuamus. Sunt multa testimonia, quæ Parochis, qui in sacris literis mediocriter versati sunt, facile occurrent. Illustriora vero loca sunt in veteri quidem Testamento, quæ leguntur apud Iob, cum ait se in carne sua conspecturum Deum suum;

Iob. 19. Dan. 12.

& apud Danielem de ijs qui in puluere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium sempiternum euigilaturos: in nouo autem testamento, quæ sanctus Matthæus refert de disputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit præterea, quæ Euangelistæ narrant de extremo iudicio. Atque huc etiam referenda sunt, quæ Apostolus ad Corinthios, & ad Thessalonicenses scribens, accurata oratione disseruit. Sed quamuis hoc fide certissimũ sit, multum tamen proderit, vel exemplis, vel rationibus ostẽdere, id quod fides credendum proponit à natura, at ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere. Itaque Apostolus quærenti quomodo resurgerent mortui, sic respõdit: Insipiens, tu quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur, &

Matth. 22.

1. Cor. 15. 1. Thess. 4. Fidei ratio non tollit mentis exa-

& quod seminas nō corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, vt putà tritici, aut alicuius cęterorū: Deus autem dat illi corpus sicut vult, & paulo post, inquit: Seminatur in corruptione, surget in corruptione. Ad eam similitutudinem multas prę terea adiungi posse, sāctus Gregorius ostēdit: Lux enim inquit, quotidie quasimoriēdo oculis subtrahitur, & rursus quasi resurgendo reuocatur: & arbusta viriditatem amittumt, & rursus quasi resurgendo reparantur : & rursum germinando resurgunt.

Ibid. 41.

S. Grego. lib. 14. Moral. 6. 28. 29. & 30.

46

A num. 5 usque ad 6 includere

5 *Rationes quibus hæc ipsa veritas comprobatur.*

Hæc ratio sumitur ex Arist. in 2. de anima. text. 4. & Aug. lib. 12. super Gen. c. 35.

Rationes illæ prætere a quæ ab Ecclesiasticis scriptoribus afferuntur, satis ad eam remprobandam accomodatæ videri possūt. Ac primum quidem, cū animæ immortales sint, & tanquam pars hominis ad humana corpora naturalem propensionem habeant, eas a corporibus seiunctas perpetuo manere præter naturam existimandum est. Quoniam vero quod naturæ aduersatur ac violentum est, diuturnum esse non potest, cōsentaneum fore videtur vt denuo cum corporibus iungantur: ex quo etiam sequitur, vt corporum resurrectio futura sit, quo quidem argumentandi genere Saluator ipse noster vsus videtur, cum aduersus Saducæos disputans, ex animarum immortalitate, corporū resurrectionem cōclusit.

Anima præter naturam perpetuo separantur a corpore.

Matt. 22, 32. 33.

Deinde cum malis supplicia, bonis præmia à iustissimo Deo sint propoposita : ex illis verò quamplurimi, antequam debitas pœnas persoluant, ex his magna ex parte nulli

Vide hanc rationem apud Damasc. lib. 4. de fide ortho cap. 28. & Ambros. in lib. de fide orth.

nullis affecti virtutis præmijs è vita decedant: necesse est iterũ animas cum corporibus cõiungi, vt pro sceleribus, aut rectè factis corpora, quibus veluti peccati socijs homines vtuntur, vnacum anima, pœna aut præmio afficiãtur. Qui locus diligentissimè tractatus est à sancto Chrysostomo in homilia ad populum Antiochenũ. Quare Apostolus, cum de Resurrectione dissereret: Si in hac vita, inquit tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriã referri existimabit: quæ cùm immortalis sit, quamuis corpora nõ resurgerent in futura tamẽ vita, beatitudine frui posset: verùm de toto homine intelligenda sunt, nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, vt qui, queadmodũ Apostoli, tot ærumnas & calamitates in vita perpessi sunt, omnium sint miserrimi. Idem vero multo apertius docet ad Thessalonicenses his verbis: Gloriamur in Ecclesijs Dei pro patiẽtia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem ijs, qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini, requiem nobiscum, in reuelatione Domini Iesu de cœlo cũ angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam ijs, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi. Adde etiam nõ posse homines, quãdiu anima à corpore seiuncta est, plenam felicitatem,

S. Chrisos. hom. 49. & 50. ad pop. antio. Vide item homil. 44. in Ioan.

1. Cor. 15. 19.

2. Thess. 1. 4.

In editione vulgata nõ est in, sed in quibusdã exẽplaribus MS. inuenitur.

Plena beatitudo hominis non est, nisi anima corpori iungatur.

tem, & bonis omnibus cumulatam adipisci. Vt enim quælibet pars, a toto separata, imperfecta est: ita etiam anima, quæ corpori non est adiũcta: ex quo sequitur, vt illi ad summam fœlicitatem nihil desit, corporum resurrectionẽ necessariã esse. His igitur, atque alijs huiusmodi rationib' Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

6 Nullus homo tunc inuenietur, qui mortis & resurrectionis sit expers.

De varia resurgentiũ conditione. 1.Cor.15.22

Explicare prætere diligenter oportebit ex Apostoli doctrina, quinam ad vitam suscitandi sint: nam ad Corinthios scribens, Sicut in Adam inquit, omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Omni itaque malorum, bonorumque discrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam nõ omnium par conditio futura est, resurgent: qui

Ioãn.5.29.

Omnes homines moriuntur antequam iudicio finis imponatur. Hieron. ep. 152. ad Minerium & Alexandrũ. Aug. libr. 20. de ciuita. cap 20.1. Tes.4.16.17.

bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Cũm autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui aduentante iudicio mortui iam erunt quám eos qui morientur. Huic enim sententiæ quæ asserit omnes morituros esse, nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis veritati conuenire, scriptum reliquit sanctus Hieronymus. Idem sentit & sanctus Augustinus. Neque verò huic sententiæ repugnant Apostoli verba, ad Thessalonicenses scripta: Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera. Nam sanctus Ambrosius, cùm ea explanaret, ita inquit: In ipso raptu mors præueniet, & quasi per so-

S. Ambr. in 1. epist ad Thes. ca. 4. Proueniet.

soporem, vt egressa anima in momento reddatur: cum enim tollentur, morientur, vt peruenientes ad Dominum, præsentiæ Domini recipiant animos, quia cum Domino mortui esse non possunt.

Aug. lib. 20. de ciuitate Dei. cap. 20.

Eademque sententia comprobatur Sancti Augustini authoritate in libro de ciuitate Dei.

47

Anum 7 usq 7 ad 11 inclusibe

7 *Idem prorsus corpus anima humana in extremo iudicio recipiet.*

Idẽ omnino corpus resurget. Hieron. In Paul. epist. Greg. li. 14. Mor. ca. 29. Idem probari potest ex I re. l. 4. ca. 14. & 5. ca. 2. 1. Cor. 15. 53. Iob. 19. 26. 27.

CVM Vero multum referat, nobis certò persuaderi, hoc ipsum, atque adeo idem corpus, quod vniuscuiusque propriũ fuit, quamuis corruptum sit, & in puluerem redierit, tamen ad vitam suscitandam esse, illud etiam Parochus accuratè explicandum suscipiet. Hæc Apostoli est sententia, cum inquit. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem: ea voce. Hoc proprium corpus apertè demonstrans Iob etiam de eo clarissimê vaticinatus est: Et in carne mea, inquit: videbo Deum, * quem visurus sum ego ipse & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.

* Saluatorẽ meũ addunt MS. quæda.

Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione. Est enim resurrectio, authore Damasceno, ad eum statum vnde cecideris, reuocatio.

Damas. li. 4. de orthod. fidę. cap. 25.

Denique si consideremus cuius rei causa Resurrectionem futuram paulò ante demonstratum est; nihil erit, quod cuiusquam animum hac in re dubium facere posit.

8 *Cuius rei causa resurrectio corporum diuinitus sit instituta.*

Resurrectionis causas vide sect. 5. 2. Cor. 5. 10

Idcirco autem corpora excitanda esse docuimus, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonũ, siue malum. Hominem igitur in eo ipso corpore cuius opera vel Deo, vel dæmoni seruiuit resurgere oportet: vt cum eodem corpore triumphi coronas, & præmia consequatur, aut pœnas & supplicia miserrima perferat.

9 *Corpora contractam in hac mortali vita deformitatem non resument.*

Corporis resurgentis pulcritudo, & integritas. S. Aug lib. 22. de ciuit. Dei cap. 19. & 20 & 21. & Enchir. c. 86 87 88. & 89. & 90. Vide item

Neque verò corpus tantùm resurget, quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus & ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re sancti Augustini testimonium legimus. Nihil tunc vitij inquit, in corporibus existet, si aliqui plus pinguedine obesi, & crasi extiterint, non totam corporis molem assument, sed, quod illam habitudinem superabit reputabitur superfluũ, & è diuerso, quæcunque vel morbus, vel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum virtute diuina: vt si aliqui propter macrorem fuerint graciles, quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam huius vitæ, fuerit nobis ademptum. Item alio loco: Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decuerit, iuxta illud: Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundum diuinã sapientiã sunt separãdi. Inprimis verò quoniã mẽbra, ad veritatẽ humanæ naturæ pertinẽt, simul restituentur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sũt vel

Hier. in epi. ad Pammachium de erroribus Ioannis Hierosol. Capilli quos homo recipiet. Aug. libr. 22. ciu tat. cap. 19. & Enchir cap. 89 Mat. 10. 30.

vel ob aliquem morbū lumina amiserunt, claudi, atque omnino manci, & quibusuis mēbris debiles, integro ac perfecto corpore resurgēt, aliter enim animæ desiderio, quæ ad corporis coniunctionem propensa est, minime satisfactum esset: cuius tamen cupiditatem in resurrectione explendam esse, sine dubitatione credimus. Præterea satis constat resurrectionem, æque ac creationem inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia, a Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam resurrectione futurum omnino affirmare oportet.

10 *Martyres corporibus integris resurgētes in eis vulnerum cicatrices gestabunt.*

Neque id de martyribus solum fatendum est, de quibus sanctus Augustinus ita testatur: Non erunt absque illis mēbris. Non enim posset illis mutilatio, non esse corporis vitiū, alioquin qui capite trūcati sunt, deberent sine capite resurgere: verū tamen extabunt in eorundem membrorum articulis, gladij cicatrices refulgentes, super omne aurum, & lapidem pretiosum, veluti cicatrices vulnerū Christi.

Vide lib. 22. de ciuitate Dei c. 21. vbi horū verborum sensus planior est. Cicatrices martyrum relinquitur post resurrectionem, ad cumulum fælicitatis, in improbis autē contra ad miseriam.

11 *Etiam improborū corpora mutilata hic, resurgunt integra.*

Quod de improbis quoque verissime dicitur, & si illorum culpa membra amputata fuerint: nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur, quare illa membrorum restitutio nō ad eorum foelicitatem, sed calamitatem, ac miseriam est redundatura: cum

merita non ipsis membris, sed personæ, cuius corpori coniuncta sunt ascribātur, nam ijs, qui pœnitentiam egerunt, ad præmium, illis vero qui eandem contempserint, ad supplicium restituentur. Hæc vero si à Parochis attente cō siderentur, nunquam eius rerum & sententiarum copia deerit ad excitandos inflammādosque pietatis studio fidelium animos: vt vitæ huius molestias, & ærumnas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, quæ iustis & pijs proposita est, auide expectent.

48
A num. 12 usq. ad finem

12 *Corpora hominum postquā resurrexerint qualia sint futura.*

Corpus iuxta substantiā tiā idē porrsus resurget, sed tamen diuersa qualitate.

Sequitur nunc, vt fideles intelligant, si ea spectemus, quæ corporis substantiam constituunt, quamuis illud ipsum, atque idem corpus à mortuis reuocari oporteat; quod antea extinctum fuerat, longe aliam tamen & diuersam eius conditionem fore. Vt enim cætera omittamus, in eo maximè resurgentium corpora omnia à seipsis different, quod cum antea mortis legibus subiecta essent, posteaquam ad vitam suscitata fuerint; sublato bonorum malorumque discrimine, & immortalitatē assequētur. Quam quidem admirabilem naturæ restitutionē insignis Christi victoria meruit, quā de morte reportauit, quemadmodum sacrarum litterarum testimonia nos admonent: scriptum est enim: Præcipitabit mortem in sempiternum, & alibi: Ero mors tua, ò mors, quod explicans Apostolus, inquit: Nouissima inimica destruetur mors: & apud sanctum Ioannem legimus: Mors vltra non erit, Decebat autem maxime Christi

Corpora dā ...

natorum In medio igne fore perpetua probat Aug. lib. 21. ciuit. cap. 2. 3. 4.

Isa. 25. 8. Ose 13. 14.

1. Cor. 15. 26 Apoc. 21. 4.

sti Domini merito, quo mortis imperium euersum est, peccatum Adæ longo interuallo, superari, Idem etiam diuinæ iustitiæ consentaneum fuit, vt boni, beata vita perpetuo fruerentur, mali vero sempiternas pœnas luentes, quærerent mortem & non inuenirēt: optarent mori, & mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis & malis communis erit.

Immortalitas bonis & malis communis iustitiæ Dei consentanea. Apoc. 9. 4.

13 *Cuiusmodi dotibus beatorum corpora post resurrectionē erunt ornata.*

Habebunt præterea Sanctorū rediuiua corpora insignia quædam, & præclara ornamenta quibus multo nobiliora futura sint quā vnquā antea fuerint. Præcipua vero sunt quatuor illa, quæ Dotes appellātur, ex Apostoli doctrina, à Patribus obseruatæ, earum prima est impassibilitas, munus scilicet, & dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, vlloue dolore, aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigorum vis, & flammæ ardor. aut aquarum impetus obesse eis poterit. Seminatur, inquit Apostolus, in corruptione, surget in incorruptione. Quod autem impassibilitatem, potius quàm incorruptionem scholastici appellarint, ea causa fuit, vt quod est proprium corporis gloriosi, significarent: non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora licet incorruptibilia sint, æstuare tamen possunt, atque algere, varijsque cruciatibus affici.

Quatuor dotes resurgentium corporū in beatis de quibus post Apostolum Ang. ser. 99. de temp. Am. in com. in 1. ad. Co. D. Th. cont. gē. li. 4. c. 86. Primum ornamentum resurgētium corporū in beatis, est impassibilitas 1. Cor. 5. 41. Vide itē Isa. 25. 8. & 49. 10 Apoc. 7. 16. & 21. 4

Damnatorū corpora licet sint incorruptibilia, pati tamē possunt

Hanc consequitur Claritas, qua sanctorum corpora, tanquam Sol fulgebunt, ita

doloris leuationem af-
Iob.19.2.26. feret; quemadmodum sancti Iob exemplo dicimus, qui vna hac spe afflictum, & mærentem animum sustentabat, fore aliquando vt in resurrectione Dominum Deum suum conspiceret.

Quartus. Preterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis vt rectam vitam, integrã, ab omnique prorsus peccati labe puram agere quam diligentissime curent: si enim cogitauerint ingentes illas diuitias, quæ resurrectionem consequuntur ipsis propositas esse, facilę ad virtutis, & pietatis studia allicientur. Contra vero, nulla res maiorem vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesque a sceleribus auocandos, quam si sæpius admoneantur, quibusnam malis, & cruciatibues improbi afficiendi sunt, qui extremo illo die procedent in resurrectionem iudicij. Ioan,5.26.

DE DVODECIMO Articulo.

CAPVT. XIII.

Vitam æternam.

1 *Cur postremo loco hic fidei articulus sit positus, & quantum referat illum frequenter populo explicari.*

49 Anum: 1 usq. ad 5.m

SANCTI Apostoli, duces nostri, Symbolum, quo fidei nostræ summa continetur, æternæ vitæ articulo claudi & terminari voluerunt: tum, quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum est, nisi æternæ vitæ præmium: tum verò vt perfecta illa fœlicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis semper ante oculos versaretur, doceremurque in ea mẽtem, & cogitationes

Quæ ad vitæ æternæ materiam pertinẽt pluribus explicabuntur secunda petitione orationis Dominicæ.

Fidelibus dificillima

quæque æternæ vitæ intuitu facilia Matth. 5. 11. & 16. 24. 25. & 19. 28. 29. & 2. Cor. 4. 17. 19. & Heb. 11. 9. 10. 11. 12. 13.

nostras omnes desigendas esse. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermittent, præmijs æternæ vitæ propositis, eorum animos accedere, vt quæcunque vel difficillima Christiani nominis causa subeunda esse docuerint, facillia, atque adeo iucunda existiment, promptioresque ad parendum Deo, & alacriores reddantur.

2 *Quæ hic per vitam æternam significetur.*

Vita æterna æternã beatitudinem significat. vide Aug. li. 5. ciuit. cap. 11. & 19. ca. 11. & in psal. 118 con. 19.

Sed quoniam sub his verbis, quæ ad beatitudinem nostram declarandam hoc loco vsurpantur, plurima mysteria in occulto latent, ea sic aperienda sunt, vt quantum cuiusque ingenium ferat, omnibus patere possint. Admonendi igitur sunt fideles, his vocibus, vitam æternam, non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam dæmones, scelerati que homines addicti sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significari. Atque ita intelligebat Legisperitus ille, qui a Domino Saluatore nostro, quid sibi faciendũ esset, vt vitam æternam possideret, in Euangelio quæsiuit, perinde ac si diceret: Quænam mihi præstanda sunt, vt ad eum locum, vbi perfecta fœlicitate frui liceat, perueniã? In hunc vero sensum sacræ literæ hæc verba accipiunt vt multis in locis licet animaduertere.

Luc. 10. 26.

Matt. 19. 29 & 25. 46. Ioan. 17. 3. Rom. 2. 7. & 6. 22. 23.

3 *Cur vita æterna nomine summa illa beatitudo designetur.*

Hoc vero potissimum nomine summa illa beatitudo appellata est, ne quis existimaret eã, in rebus corporeis, & caducis, quæ eterna esse nõ possũt, cõsistere

Beatitudo non in rebus corporeis consistit. vt. Au. li. 19. de. ciu. c. 4. 5. 6. & 7. & Arist. li. 1. Etic. c. 7. 8. & 9.

Nequæ

Neque enim hæc ipsa Beatitudinis vox satis explicare poterat, quod quærebatur: præsertim cum non defuerint homines inanis cuiusdam sapientiæ opinione inflati, qui summum bonum in ijs rebus ponerent, quæ percipiuntur sensibus. Hæc enim pereunt, & veterascunt: beatitudo verò nullo temporis termino definienda est. Quin potius terrena hęc longissime a vera fęlicitate absunt, a qua is quàm maxime recedit, qui mundi amore, & desiderio tenetur.

Ioan. 2. 15.

Scriptum est enim: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo, &

Ibidem. 17.

paulò post: Mundus transit, & concupiscentia eius. Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, vt mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua non ciues, sed aduenæ sumus, fœlicitatem obtineri posse in animum inducant.

1. Pet. 2. 11.

Spe in hac vita, inchoari potest nostra beatitudo.

Quamquam hic etiam spe beati meritò dicemur, si abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & iuste, & pie vixerimus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri IESV Christi.

Tim. 2. 12.

Hæc autem cum permulti, qui sibi ipsi sapientes videbantur, minus intelligerent, & in hac vita fœlicitatem quærendam putarent, stulti facti sunt, & in maximas calamitates inciderunt:

Rom. 1. 22.

Beatitudinē æternā esse oportere.

Aug. de ciu. Dei. lib. 12. cap. 20.

Sed illud præterea ex vi huius nominis. Vitam æternam percipimus, semel adeptam fœlicitatem amitti nunquam posse, vt falso nonnulli suspicati sunt: nam fœlicitas ex omnibus bonis sine vlla mali admixtione cumu-

Felicitas est omnium bonorum sine vlla mali ad

missione le gis possessio Boeth. lib.3. de consol. pros.2.

mulatur: quæ cùm hominis desiderium expleat, in æterna vita necessario cõsistit, neque enim potest beatus nõ magnoperè velle, vt illis bonis, quæ adeptus est sibi perpetuo frui liceat. Quare, nisi ea possessio, stabilis, & certa sit, maximo cruciatu timoris angatur, necesse est.

4 *AEterna beatitudo verbis, aut mente humana comprehendi non potest.*

De inenarrabili sanctorũ gloria & de præmijs essentialibus, & accidentalibus, vide Aug. li.22. de ciuit. c.29. & 30. lib.3. de libero arbit. c.25. & ser. 64 de verbis Domini, & ser. 37. de Sanctis.

Beatitudo proprio verbo nequit exprimi. Matth 6.33. & 21. 31. Mar. 1, 14

Verũ quanta sit beatorum, qui in cælesti patria viuunt, fęlicitas, eaque ab ipsis tantum, pręterea à nemine comprehẽdi possit, hęipsę voces cũ vitã beatã dicimus, satis demõstrant: nam cũ ad rem aliquam significandam eo nomine vtimur, quod cum multis alijs commune est, facile intelligimus, deesse propriam vocẽ, qua res illa plane exprimatur. Cùm igitur fęlicitas ijs vocibus declaretur, quę non magis in beatos, quàm in omnes, qui perpetuo viuant, recte conueniunt, hoc nobis argumento esse potest, altiorem, & præstantiorẽ quandam rem esse, quã vt proprio vocabulo per ecte significare ei⁹ rationem possimus: nã etsi plurima alia nomina cælesti huic beatitudini in sacris literis tribuuntur: cuiusmodisunt, regnũ Dei, Christi cælorum, paradisus, sancta ciuitas, noua Hierusalem, domus Patris: tamen perspicuũ est nullum ex iis ad eius magnitudinem explicandã satis esse. Quare Parochi hoc loco oblatã sibi occasionẽ nõ pręter mittẽt fideles tã amplijs præmiis, quæ vitæ ęternæ nomine declarantur, ad pietatem, & iustitiam, & omnia Christianę religionis officia imitãdi. Constat enim vitam in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari solere: atqui hoc potissimũ bono,

Luc 4.10. & 18.30. Ephes 5.5. Col 1.13 Matth 5.3. 1. & 7.21 & 15.12.22. & 18.3. Ezech. 28 13. Luc. 23 43. 2. Cor 12.4. Isa. 52. 1. Apoc. 1.2 10. & 22 19. Apoc. 3 12. & 21. & 2. Ioan. 14.2.

Vita magnũ bonum, & quantum ab omnibus expetatur, vide Aug lib. 21 ciu t. ca. 27. & 28.

bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod si exigua hac, & calamitosa vita quę tot, & tam variis miseriis subiecta est, vt mors verius dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut charius aut iucundius esse potest: quo tandem animi studio, qua contentione æternam illam vitā quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis, perfectam, & absolutam bonorum omnium rationem coniunctam habet?

Vita hac potius mors dicenda Aug. lib. 12. ciuit. cap. 20 Felicitas omnium malorum ademisit & nullum bonum exclusit. Aug. lib. 22. de ciu. c. 30. Chrysost. in 30. capit. ad Theod. lapsum. Ansel. cap. 2. ad Hugonem, & in lib. de similitu. cap. 47.

50, 60 Annum 60 usq. ad 9.

5 *Beatitudo omnium malorum priuatione, & omnium bonorum adeptione continetur.*

NAM, vt sancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione, & bonorum adeptione definienda est. De malis clarissima sunt sanctorum literarum testimonia. Scriptum est enim in Apocalypsi: Non esurient, neq; sitiēt amplius: neq; cadet super illos Sol, neque vllus æstus, & rursus: Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt. Iā vero beatorum immensa gloria, innumeraque solidæ, lætitiæ, & voluptatis genera futura sūt cuius gloriæ magnitudinem cūm animus noster capere, aut illa in animos nostros penetrare nullomodo possit: necesse est nos in illam, nēpe in gaudiū Domini, introire, vt eo circumfusi mentis desiderium cumulate expleamus.

Apoc. 7. 16. & Is. 49. 10. Apoc. 21. 4. & Isa. 25. 8 Omne bonum concludit.

Matth. 25. 21. Ioan. 15. 11. & 16. 20. 21.

6 *Quibus præcipue bonorum generibus beati perfruentur.*

Quamuis autem vt sanctus Augustinus scribit, facilius mala, quibus carituri sumus, quàm

S. Aug. ser. 64 de verbo. Dom. Et de Sym. ad Cat.

quam bona, ac volupta tes, quas hausuri sumus numerari posse videātur: danda tamen erit opera, vt quæ deles summæ illius felicitatis adipiscendæ cupiditate inflammare poterunt, breuiter & dilucide explicentur. Sed illa inprimis distinctione vti oportebit, quam à grauissimis diuinarum rerū scriptoribus accepimus. Ij enim duo bonorū genera esse statuunt: quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterū ipsam beatitudinem consequitur, quare illa essentiālia, hæc vero accessoria bona, docendi causa, appellarunt.

thec. lib. 3. cap. 11. Beatitudo duplex, vna essentialis, altera accessoria. de hac distinctione vide doctores in 4. Sē. dist. 49. Thomam in suppl, quæ. 56. ar. 1.

7 In quo cōsistat essentialis, & primaria æternæ beatitudinis causa.

Ac solida quidem beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in cōsita est, vt Deum videamus, eiusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis, ac perfectionis fons, & principium. Hæc est vita æterna, inquit Christus Dominus, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Quam sententiam sanctus Ioannes videtur interpretari, cum ait: Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniā videbimus eum sicuti est; significat enim beatitudinem ex iis duobus constare: tū quod Deū intuebimur, qualis in natura sua, ac substantia est, tum quod veluti Dij efficiemur. Nam qui illo fruuntur, quāuis propriam substantiam retineat, admirabilem tamen quandam, & prope diuinam formam induunt, vt Dij potius, quam homines videantur.

Præmium essentiale est Dei visio. Aug. lib. 22. de ciu. c. 29.

Ioan. 17. 3

1. Ioan. 3. 2.

Beatitudo hominis. Duobus constat.

8 Beati

8 *Beati quomodo Deiformam, & naturam quodā modo induant.*

Beati ad diuinam naturā proxime accedunt.

Hoc autē cur ita fiat, ex eo perspicuum est, quod vnaquæque res, vel ex eius essentia, vel ex eius similitudine, & specie cognoscitur. At quoniam nihil est Dei simile, cuius similitudinis adiumēto ad perfectam eius notitiam peruenire possimus: consequens est, vt eius naturam & essentiam videre nemini liceat, nisi hæc eadem diuina essentia se nobis cō iunxerit. Atque id Apostoli verba significant. Videmus nūc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem: nā quod inquit. In enigmate: interpretatur santus Augustinus, in similitudine ad Deum intelligendum accommodata. Quod etiam sanctus Dionysius apertè ostendit, cum affirmat, nulla inferiorum similitudine superiora percipi posse: neque enim ex alicuius rei corporeæ similitudine, eius, quę corpore careat essentia, & substātia cognosci potest: cum presertim necesse sit, rerum similitudines minus concretionis habere, & magis spirituales esse, quā res ipsas, quarum imaginem referunt: quemadmodum in omnium rerum cognitione facilè experimur, quoniam verò fieri non potest, vt alicuius rei creatæ similitudo æquè pura, & spiritualis, ac Deus ipse est, reperiatur: ita fit, vt ex nulla similitudine diuinam essentiam perfectè intelligere possimus.

1. Cor. 13. 12

S. Aug li. 15. de Tria. c. 9

S. Dion c. 1. de diui. nom. Vide D Th. in. 1. parte. q 12. artic. 2 & cōt. gen. li. 3. ca. 51. 52.

Accedit etiam, quòd omnes creatæ res certis perfectionis terminis circū scribuntur.

At Deus infinitus est, neque vllius rei creatę similitudo eius immensitatem capere potest. Quocirca vna illa ratio diuinæ substantiæ cognoscēdæ relinquitur, vt ea se nobis coniungat, & incre-

credibili quodammodo intelligentiam nostram altius extollat, atque ita idonei ad eius naturæ speciem contemplandā reddamur.

34 ad num.° 9.° usque ad finem

9 *Lumine gloriæ beati illustrantur, & ad Deum videndum tota spe omnes commoueri debent.*

Id vero lumine gloriæ assequemur, cum eo splēdore illustrati, Deū lumen verum in eius lumine videbimus, nam beati Deum præsentem semper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, & præstantissimo, diuinæ essentiæ participes effecti, vera & solida beatitudine potiūtur: quam nos ita credere debemus, vt eam Dei benignitate, cum certa spe, nobis expectādam esse, in Symbolo Patrum definitum sit, inquit enim: Expecto resurrectionem mortuorum, & vitā vēturi seculi.

Psal. 35. 10. De lumine gloriæ vide S. Thom. in 1. p. q. 12. ar. 5. & con. Gē. lib. 3. c. 53. 2. pet. 1. 4.

Symb. Cōs.

10 *Quomodo in beatitudine homo Deo coniungatur, similitudine explicatur.*

Diuina hæc plane sunt, neque vllis verbis explicari, aut cogitatione comprehēdi a nobis possunt. Verum licet aliquam huius beatitudinis imaginem in ijs etiam rebus, quæ sensu percipiuntur, cernere. Nam, quemadmodum ferrum admoto igni ignem concepit, & quamuis eius substantia non mutetur, fit tamen vt diuersum quippiam, nimirum ignis, esse videatur: eodem modo, qui in cœlestem illam gloriam admissi sunt Dei amore inflamati, ita afficiuntur, cum tamen id quod sunt esse non desināt, vt multo magis distare ab ijs, qui in hac vita sunt, merito dici posint, quam ferrum candens ab eo, quod nullū caloris vim in se contineat. Vt igitur rem paucis cōplectamur summa illa, & absoluta

A simili Anselmus hanc tangit similitudinem in lib. de Simil. cap. 56.

beatitudo, quam essentialem vocamus, in Dei possessione constituenda est. Quid enim ei ad perfectã felicitatẽ deesse pôt, qui Deũ optimũ & pfectissimũ possidet?

11 *Quæ sint accidentalia bona, quibus beati circũfluent.*

Præmiũ seu bonũ beatitudinis accidẽtalis. Aug. lib. 22. ciuit. c. 30. Rom. 2. 10. Qualis gloria beatorum ob quã ipsa beatitudo gloria dicitur. Psal. 82. 12. Rom. 8. 18. Honor beatorum quantus, ob quem ipsi reges. Apoc. 5. 10. in Græco textu nominantur. Luc. 22. 4. Io. 15. 13. 14. Psal. 81. 23. Ioan. 20. 17. Heb. 2. 11. Ioan. 10. 52.

Verũ ad illam, tamen quędã accedũt ornamẽta, omnibus beatis communia: quæ, quoniã ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commouere, & excitare solent: Huiusq generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere Gloria, & honor & pax omni operanti bonum, nam gloria quidẽ beati perfruentur, non illa solũ, quam tandẽ essentialẽ beatitudinẽ, vel eũ eius natura, maxime cõiunctã esse ostendimus: sed ea etiã, quæ constat ex clara, & aperta notitia, quã singuli de alterius eximia, & præstãti dignitate habituri sunt. At vero quãtus ille honor existimãdus est? qui eis à Domino tribuitur cum non amplius serui sed amici, fratres, ac filij Dei vocentur quare ita electos suos amantissimis & honorificentissimis verbis Saluator noster compellauit Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum: vt merito liceat exclamare: Nimis honorificati sũt amici tui Deus, sed laudibus etiam à Christo Domino, coram Patre cœlesti, & Angelis eius celebrabũtur. Præterea, si hoc commune omnibus hominibus desideriũ natura ingenuit honoris, qui à viris sapiẽtia præstantibus habeatur, quod eos locupletissimos virtutis suę testes fore existiment: quantũ beatorũ gloriæ accessurũ putamus, ꝙ alius alium summo honore prosequetur?

Rom. 8. 14. Mat. 25. 34. Psal. 138. 17. Mat. 12. 32. Luc. 22. 8.

12 Qui-

11 *Quibus bonorum copijs beati in æternis illis sedibus cumulabuntur.*

Beatitudo omnibus bonis animi & corporis cōstat. Psalmo. 35.9.

Infinita esset omniū oblectationum enumeratio, quibus beatorū gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tamen hoc fidelibus persuassum esse debet, quęcumque nobis iucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, siue ea ad mētis cognitionē, siue ad corporis perfectum habitum pertineāt, earum rerū omniū copiis beatā cœlestiū vitā circūfluere: quamuis hoc altiore quodam modo, quam oculus vidit, aut auris audiuit, aut in cor hominis ascendit, fieri Apostolus affirmet, nā corpus quidem, quod antea crassum, & concretum erat, cum in cęlo, detracta mortalitate tenue, & spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit; anima autem æternæ gloriæ pabulo, quod magni illius cōuiuij auctor, trāsiens omnibus ministrabit, cū summa voluptate exsatu rabitur. Quis vero pretiosas vestes : aut regales corporis ornatus desiderare poterit, vbi nullus harū rerū vsus futurus sit, omnesque immortalitate, & splēdore amicti, & sempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed si amplæ etiā, & magnificæ domus possessio ad humanā fęlicitatē pertinet, quid cęlo ipso, quod Dei claritate vndiq; collustratur, vel amplius, vel magnificētius cogitari potest? Quare Propheta, cū eius domicilij pulchritudinē sibi ante oculos poneret, & ad beatas illas sedes perueniendi cupiditate arderet. Quā dilecta, inquit, tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit. & deficit anima mea in atria Domini: cor meum, & caro mea exultauerūt

1.Cor.2.9. Isa.64.4.

1.Cor.15.42 43, Luc.12. 37.

Terrena villa erūt beatis. 1.Cor.15 34.35. Apoc. 7.9. 2.Cor.9. 25. 2. Tim. 4.8.

Psal. 83.2.3

in Deum viuum. Atque vt hic sit omnium fidelium animus, hæc communis omniũ vox, quẽadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent.

13 *Premiis iisdem citra vllum discrimen beati nõ afficientur.*

Ioan.14. 2.

Nam in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multæ sunt: in quibus maiora & minora pręmia, vt quisque promeritus erit, reddẽtur. Qui enim parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare nõ solum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiã eius consequendę certam rationem hanc esse frequenter monebunt: vt fide, & charitate instructi, & in oratione, & Sacramentorum, salutari vsu perseuerãtes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exerceant. Ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparauit, vt aliquando impleatur quod dictũ est per Prophetam: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

2.Cor. 9.6. Diuersa erũt in cœlo meritorũ præmia Isa.56,4.5.

Matt.19. 28. 29. 1.Cor.15.41 43. Augu. in 22. ciu.cap.30. Cyp.de opere.

CATECHISMI ROMANI.

PARS SECVNDA.

DE SACRAMENTIS in genere.

52

Anim.º 1.º usq.e ad 8.m

CAPVT PRIMVM.

1 *Doctrinam Sacramentorum tradere Parocho in primis est curandum.*

De Sacramẽtis in genere tredecim Canones Con. Trid. sess. 7. Præscripsit.

VM omnis Christianæ doctrinæ pars scientiam, diligẽtiamque desiderat, tum Sacramentorum disciplina, quæ & Dei iussu necessaria, & vtilitate vberrima est, Parochi facultatem & industriam postulat singularem, vt eius accurata, ac frequenti perceptione fideles tales euadant, quibus præstantissimæ, ac sanctissimæ res dignè & salutariter impertiri possint, & Sacerdotes ab illa diuini interdicti regula non discedant: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. Matth. 7. 6.

2 *Quidnam sibi velit Sacramenti vocabulum.*

Principio igitur, quo-

 niam

Rerum sensibilium duo esse genera. Aug. lib. 1. de doctrina Chr. c. 2 ex quo etiam eam hausit Magist. in. 1. distinct. 1.

5 *Rerum sensibilium diuisio, quidque Signi nomine intelligendum sit.*

Quæ quidem definitio, vt magis pateat, singulæ eius partes Pastoribus exponendæ erunt. Atque inprimis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera: aliæ enim ob id inuentæ sunt, vt aliquid significent: aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantū causa effectæ sunt; quo in numero omnes pene res, quæ naturà constant, haberi possunt. At vero in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, & alia huiuscemodi permulta ponenda sunt. nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa, quamobrem vocabula instituerentur. Hæc igitur signa proprie dicuntur. illud enim signum esse sanctus Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus obijcit, efficit, etiam, vt ex se alterius rei cognitionē capiamus: sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cuius vestigiū apparet, facile cognoscimus.

August. lib. 2. de doctr. Christ. ca. 1. quem sequitur Mag. lib 4 dist. 1. & Grat. de con se d 2. cap. signum.

6 *Quomodo sacramenta in genere signi reponenda sint ostenditur.*

Sacramentum cur inter res quæ significant reponi debet. Aug. lib. 3. de do. Christ. c. 9. & epist. 23. ad Bonif. & in lib. de cathe. rud. c. 26.

Quæ cum ita se habeant, sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causa institutæ sunt, referri, perspicuum est: siquidem specie quadam, & similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris, sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Baptismus enim (vt, quod docetur, exemplo notius fiant) cum adhibitis certis, & solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluimur hoc significat.

Tertul. in lib. de resurrect. carnis. Greg. lib. 6. cap. 3. in 1. lib. reg.

ficat. Spiritus sancti virtute omne in peccati maculam, & turpitudinem interius elui, & animas nostras præclaro illo cælestis iustitiæ dono augeri, atque ornari: simulq; ea corporis ablutio, vt postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat.

7 Idem etiam ex Scripturis demonstratur.

Sacramenta inter res quæ significant esse numeranda ex Scripturis colligitur. Gen. 17. 10. 11. 12. Rom. 4. 11. Rom. 6. 3.

Sed ex Scripturis etiã aperte colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circuncisione, veteris legis sacramento, quę Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos scribit: Et signum accepit circuncisionis, signaculũ iustitię fidei. Et alio loco, cũ affirmat nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizatos esse; scilicet cognoscere baptismum huius rei significationẽ habere, nimirũ vt ait idem Apostolus.

Ibidem. 4.

Nos consepultos esse cũ illo, per baptismum in mortẽ. Neque vero parum proderit, si fidelis populus sacramenta ad signa pertinere intellexerit: ita enim fiet, vt quę illis significantur, continentur, atque efficiuntur, sancta & augusta esse facilius sibi persuadeat, cognitaque eorum sanctitate, ad diuinam erga nos beneficẽtiam colendam, ac venerandã magis excitetur.

Vtilitas ex doctrina superiore emanans.

53 A num. 8.° usq. ad 12.m

8 Quot sint signorum genera.

Sacramentum esse rei sacræ signũ quomodo intelligendum & quod triplex sit signorum genus

Sequitur nunc, vt verba illa, rei sacrę, quę est altera definitionis pars, commode explicentur. Quod quidem, vt commode fieri possit, paulo altius repetenda sunt, quę de signorum varietate sanctus Augustinus acute, & subtiliter disputauit. Quędam enim signa naturalia dicũtur, quę preter se ipsa alterius rei notitiam (quod om-

Primo naturalia. Aug. lib. 2. de doctrina Chri. cap. 1.

omnibus signis commune esse, antea demonstratum est) in animis nostris gignũt, veluti fumus, ex quo statim ignẽ adesse intelligitur, atque hoc signũ ob eam causam naturale appellandum est, quod fumus non voluntate ignem significat, sed rerũ vsus efficit, vt, si quis fumum tantum videat, naturam simul, & vim ignis, qui adhuc latet, subesse, mente & cogitatione percipiat. Quædam vero signa natura non constant, sed constituta, atque ab hominibus inuenta sunt, vt & colloqui inter se, & alijs animi sui sensa explicare, vicissimq; aliorum sententiam, & consilia possent cognoscere. Hæc autem quam varia, & multiplicia sint, ex eo licet animaduertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium sensum, reliqua ad cæteros sensus pertinent: nam cum aliquid alicui innuimus, & exempli causa, sublato vexillo quippiam declaramus, satis constat, eam significationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum, tibiarum, aut citharæ sonus, qui non solum delectandi, sed plerumque significandi causa funditur, ad aurium iudicium spectat: quo quidem præcipue sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximã vim habent.

8 Secundo, Hominũ cõsensu, & voluntate instituta. Aug. ibidem cap. 3.

9 *De signis a Deo institutis, tam in veteri, quam in nouo testamento.*

Verũ præter illa signa, quæ hominum consensu, & voluntate constituta esse, hactenus diximus, alia quædã sunt diuinitus data, quorum tamen non vnũ genus esse omnes cõsentiunt. Alia enim signa ob eã tantum rem à Deo hominibus

Signa quædam sunt diuinitus data

August. lib. 3 de doctrina Christ. ca. 9. & in 3. de Trin. c. 10. Vide de his

Leuiticum, fere per totum, significationes autem pete ex Cyrill. in lib. de adoratione in Spiritu & veritate.

Exo. 12.25. 28. & 23.15. & 34.18.

minibus commendata sunt, vt aliquid significarent, vel admonerent cuiusmodi fuerunt, legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Mosaici cultus ceremonias pertinebãt: alia vero Deus instituit, quæ non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent, atque in hoc posteriori signorum genere Sacramenta nouæ legis numerãda esse liquido apparet. Signa enim sunt diuinitus tradita, non ab hominibus inuẽta, quæ rei cuiuspiam sacræ, quam declarant, efficiẽtiam in se continere certo credimus.

Concil. Triden. sess. 7. cap. 6 de Sacramen.

Gratia Dei sacra res proprie nuncupatur. Magis. in 4. dist. 1. D. Th. in 3. p. q. 60. ar. 2. Hugo de Sacramen.

10 *Res sacra quomodo in definitione Sacramenti sit intelligenda.*

Sed quemadmodum signa in multiplici varietate esse ostendimus ita etiam res sacra non vnius modi existimanda est; Quod vero ad propositam Sacramenti definitionem attinet, diuinarũ rerũ scriptores, sacræ rei nomine Dei gratiã, quæ nos sanctos efficit, ac omniũ diuinarũ virtutũ habitu exornat demõstrant: huic enim gratiæ propriam sacræ rei appellationem tribuendã merito putarũt quippe cum eius beneficio animus noster Deo consecretur, & coniungatur.

11 *Sacramenti vberior definitio, & qua ratione a reliquis Signis sacris illud differat.*

Quare, vt explicatius quid Sacramẽtũ sit, declaretur, docẽdum erit, rem esse sensibus subiectã, quæ ex Dei institutione, sanctitatis, & iustitiæ, tum significandæ, tum efficiendæ vim habet: ex quo sequitur, vt facile quiuis possit intelligere, Imagines sanctorum, Cruces, & alia id generis, quamuis sacrarum rerũ signa sint, non ideo tamen sacramenta dicenda esse.

Hu-

Huius autem veritatis doctrinā facile erit omnium Sacramentorum exemplo comprobare, si, quod antea de Baptismo admonuimus, cùm dicebamus, solemnem illam corporis ablutionem signum esse, & efficientiam habere rei sacræ, quæ interius Spiritus sancti vi fieret, idem etiam in alijs Sacramentis exercere aliquis velit.

34
A num.° 32°
usq.e ad 33.m

12 *Sacramenta non vnam tantum rem, sed plura significant.*

Tho. in 3. p. q. 60. arti. 3. quod probatur ex Aug. verbis quæ citantur de conse. dist. 1. c. hoc est q. Primo, significant rē prę sentem. Secūdo præteritam. Tertio, futuram.

Iam vero hisce mysticis signis, quæ a Deo instituta sunt, illud etiā præcipuè conuenit, vt ex Domini institutione non vnam aliquam rem, sed plures simul significent. Quod in singulis Sacramētis licet cognoscere, quæ nō solum sanctitatem & iustitiam nostram: sed prætereà duo alia cum ipsa sanctitate maxime coniuncta declarant, Christi scilicet Redemptoris passionem, quę sanctitatis causa est, & vitam æternam cœlestemque beatitudinem, ad quam sanctitas nostra, tanquam ad finē referri debet. Quod quidem, cùm in omnibus Sacramentis perspici posit, merito sacri doctores vnicuique Sacramētorum triplicem significandi vim tradiderunt, tum quia alicuius rei præteritæ memoriam afferat, tum quia aliam præsentem indicet, ac demonstret: tum quia aliam futuram prę nunciet. Neque vero existimandum est hoc, ita ab illis doceri, vt etiā sanctarum scripturarū testimonio non probetur. Nam cum Apostolus ait: Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, plane ostēdit, idcirco Baptismum, signum dicendum esse, quod Dominicæ passionis, & mortis nos admonat.

Vnumquodque sacramētū tria simul significat.

Rom. 6. 3

neat. Deinde cum inquit: Consepulti enim sumus cũ illo per Baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: ex ijs verbis perspicuum est, Baptismum signum esse, quo cælestis gratia in nos infusa declaratur: cuius munere nobis datum est, vt nouam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile, & libenti animo exequamur. Postremo cũ addit: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: apparet Baptismum vitæ etiã æternæ, quam per illum consequuturi sumus, non obscuram significationem dare.

Ibid. 4.

Ro. 6. 5.

13 *Sacramentum non vnã tantum præsentem rem, sed plures designat.*

Sacramentũ aliquando plures res præsentes designat, Sacramẽtũ Eucharistiæ quot habeat significationes, vide D. Damascẽ. lib. 4 de orthod fid. c. 14 & Tho. in 3. p. q. 73 art. 4

Sed præter hęc quæ commemorauimus varia significandi genera & rationes, sæpe etiam euenit, vt Sacramentum non vnam tantum rem præsentem, sed plures demonstret, ac notet. Id vero sanctissimũ Eucharistiæ sacramentum intuentibus facile est, intelligere, quo, veri corporis, & sanguinis Domini præsentia, nec non gratia, quam, non impure sacra mysteria sumentes percipiunt, designatur. Ex ijs igitur quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterunt, quibus ostendant quanta diuinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis nouæ legis insint: Vt ea summa cum religione colenda, & suscipienda esse, omnibus persuadeant.

14 *Cur Sacramenta instituti apud Christianos oportuerit.*

Verum ad rectũ Sacra-

Causæ ob quas instituta sunt sacramenta. Hug. de sacram. p. 9. cap. 2. Magistr. in 4. dist. 1. Thom. 3. p. q. 61 art. 1. Prima, vt humani ingenij imbecillitatem adiuuent.

cramentorum vsum docendum nihil accomodatius videri potest, quā diligenter causas exponere, cur Sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent, quarum prima est humani ingenij imbecillitas, siquidē natura ita comparatum videmus, vt ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia cōprehensæ sunt, nisi per ea, quę aliquo sensu percipiuntur, nemini adspirare liceat. Vt igitur, quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere possemus, idem summus rerum omnium artifex sapientissimè fecit, vt eā ipsam virtutem aliquibus signis, quæ sub sensum cadunt, pro sua in nos benignitate declararet. Nam, vt præclare a sancto Chrysostomo dictum est: Si homo corporis concreatione caruisset, nuda ipsa bona, neque vllis integumentis inuoluta ei oblata essent: quoniam vero anima corpori coniuncta est, omnino opus fuit, vt rerum, quæ sentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda vteretur.

S. Chry. ho. 83. in Matt. & hom. 80. ad popu. Antioch.

Secunda, vt credendi tarditatem erigat. Aug. lib. 4. cont. Donat. cap. 24.

Altera vero causa est, ꝙ animus noster haud facile commouetur ad ea, quæ nobis promittū tur credenda. Quare, Deus a mundi exordio quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissime indicare consueuit: interdum verò, cum opus aliquod instituerет, cuius magnitudo promissi fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunquam miraculi speciem haberent, verbis adiunxit. Nam cum Deus Moysen ad Israelitici populi liberationem mitteret, ille vero, ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus sibi grauius imponeretur, quam vt sustinere posse: aut ne populus diuinis oraculis, & di-

Exod. 3, 10, 21.

dictis fidem non adiungeret: Dominus promissionem suam multa signorum varietate firmauit. Quemadmodum igitur in veteri testamento Deus fecerat, vt magni alicuius promissi constantiam signis testificaretur: ita etiam in noua lege Christus, Saluator noster, cum nobis peccatorum veniam, cœlestem gratiam, Spiritus sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis, & sensibus subiecta instituit, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.

Exod. 4. 2. 3. 4.

Tertia causa fuit, vt illa tanquam remedia, vt scribit sanctus Ambrosius, atque Euangelici Samaritani medicamenta ad animarum sanitatem, vel recuperandam, vel tuendam, præsto essent. Virtutem enim, quæ ex passione Christi manat, hoc est, gratiam, quam ille nobis in Ara crucis meruit, per Sacramenta, quasi per alueum quendam, in nos ipsos deriuare oportet, aliter verò nemini vlla salutis spes reliqua esse poterit. Quare, clementissimus Dominus Sacramenta verbo suo, & promissione sancita relinquere in Ecclesia voluit, per quę passionis suæ fructum nobis re ipsa communicari, sine dubitatione crederemus: si modo vnusquisque nostrum ad se eam curationem pie, & religiose admoueret.

Tertia, vt parata & certa sit medicina ad depellendos animi morbos, & salutem tuendam S. Amb. lib. 5. de sac. cap. 4. Luc. 10 3. 4.

Sed quarta etiam causa accedit cur Sacramentorũ institutio necessaria videri possit: vt scilicet notæ quædam, & Symbola essent, qui bus fideles internoscerentur, cum præsertim nullus hominum cœtus queat, vt etiam à D. Aug.

Quarta, vt sint Christianismi, veræque religionis Symbola & sancta societatis vincula.

ug. lib. 19. cō. Faust. c. 11 & de vera relig. c. 17 & Basi in exhort. ad Baptismum.

D. Augustino traditum est, siue veræ, siue falsæ religionis nomine, qua si vnū corpus coaugmētari, nisi aliquo visibiliū fœdere signorum conjungantur. Vtrumque igitur præstant nouæ legis Sacramenta, quæ & Christianæ fidei cultores infidelibus distinguunt, & ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt.

Quinta. sunt testimonia nostræ fidei eiusque certa declaratio Ro. 10. 10.

Præterea aliam etiã iustissimam fuisse causam, Sacramenta instituendi, ex illis Apostoli verbis. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, ostendi potest. Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteri, & notam facere videmur. Quare ad Baptismum accedentes, palàm testamur, nos credere eius aquæ virtute, qua in Sacramento abluimur, spiritualem animę purgationem fieri.

Sexta, vt sint

Magnã deinde vim habent Sacramenta, nō ad fidem solum in animis nostris excitãdam, & exercendam, sed etiam eam charitatem inflammandam, qua amari inter nos debemus, cũ arctissimo nos vinculo colligatos, & vnius corporis membra effectos esse ex sacrorum mysteriorum communione recordamur.

Incitamenta fidei & caritatis.

Postremò, quod in Christianæ pietatis studio plurimi faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant, ac comprimunt: nosque ad humilitatem exercent, dum sensibilibus elemẽtis subijcere nos cogimur, vt Deo obtemperemus, a quo antea impie defeceramus, vt mundi elementis seruiremus. Hæc sunt quæ potissimum de Sacramenti nomine, natura institutione, fideli populo tradenda esse visa sunt: quæ postea quam a Pastoribus accurate exposita fuerint, docere dein-

Septima, sunt humilitatis excitandæ instrumẽta.

Epylogus superiorum

deinceps oportebit, qui bus ex rebus singula Sacramẽta constent, quæue sint illorum partes, ac præterea, qui ritus, & ceremoniæ additæ illis fuerint.

55

A num.° 15° usq.ᵉ ad 19.ᵐ

15 *Partes ad constituendũ vnumquodque sacramẽtum necessariæ.*

Primum igitur explicandum est, rem sensibilẽ, quæ supra in Sacramẽti definitione posita est, non vnam tantum esse, quamuis vnũ signum constitui credẽdum sit. Duo enim sunt ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur: quorũ alterum materiæ rationem habet, atque Elementum dicitur: alterum formæ vim & Verbum communi vocabulo appellatur: sic enim à patribus accepimus, qua in re notũ est, atque apud omnes peruulgatum illud sancti Augustini testimoniũ: Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Rei igitur sensibilis nomine, tum materiam, siue elementum intelligant, vt in sacramẽto Baptismi aquã Cõfirmationis Crisma, & Extremæ vnctionis oleum, quæ omnia sub aspectum cadunt: tum præterea verba, quę formæ rationem habent, atque ad auriũ sensum pertinẽt: Apostolus vero vtrumque aparte indicauit, cũ inquit: Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsũ tradidit pro ea, vt illã sanctificaret, mundans eam lauacro aquę in verbo vitę. Quo in loco materia, & forma Sacramenti exprimitur.

Duobus quodlibet sacramentum constat. Magist. In 4. dist. 1. l. t. d. D. Th. In 3. p. q. 60. art. 4 5. 6.

S. Aug tract 80. in Ioan.

Eph. 5. 16. Materia & forma sacramentorũ ex scripturis trahuntur.

16 *Cur elemento verba addita fuerunt.*

Addenda Autẽ erũt verba ad materiam, vt apertior, clariorque rei quæ gerebatur, significatio fieret. Verba enim inter omnia signa

Verborũ in sacramentis vrtus Aug. lib. 2. de doctrina Christi. cap. 3.

maximam vim habere perspicuum est: ac si ipsa desint, plane obscurũ erit, quidnam materia Sacramentorum designet, ac demonstret. Nã vt in Baptismo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, & vtriusque rei symbolũ esse possit, nisi verba addantur, vtrum horum in Baptismo significet, aliquis fortasse coniectura aliqua diiudicabit: nemo autẽ cadere quippiam certi affirmare audebit, at cum verba adhibentur, statim intelligimus, abluẽdi vim & significationem habere.

17 **Excellentia Sacramẽtorum nouæ legis.**

Sacramenta legis veteris formam diffinitã non habebant hoc colligitur ex scripturis in quibus ve

In hoc autem nostra Sacramenta antiquæ legis sacramentis plurimum præstant, quod in illis administrandis nulla, quodquidem accepimus, definita forma seruaretur, quo etiam fiebat, vt incerta admodum, & obscura essent: nostra vero formam verborum ita præscriptam habent, vt si fortè ab ea discedatur, Sacramenti ratio constare non possit: ob eamque rem clarissima sunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæc igitur sunt partes, quæ ad naturam, & substantiam Sacramentorum pertinẽt, & ex quibus vnumquodque Sacramentum necessario constituitur.

terum sacramentorũ fit mentio. Forma sublata, ratio sacramenti tollitur.

18 *Quæ sit cæremoniarũ in Sacramentis virtus, & natura.*

His accedunt cæremoniæ: quæ tametsi prętermitti sine peccato nõ possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat, tamen si quando omitãtur, quoniam rei naturã non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione imminui credẽdum est

Videatur cap. 13. de Sacramentis in genere. sess. 7. Conc Trid.

Cæremoniarum antiquitas. Diony. Areop. in li. de Eccl. Hie.

A num.º 19 usq.e ad 22.m

est. Ac merito quidem a primis vsque Ecclesiæ temporibus illud semper seruatum est, vt Sacramenta solemnibus quibusdã cæremonijs ministrarentur. Primũ enim maxime decuit sacris mysterijs eum religionis cultũ tribuere, vt sãcta sãctè tractare videremur: præterea, quę Sacramẽto efficiuntur, cęremoniæ ipsæ magis declarãt, ac veluti ante oculos ponunt, & earũ rerum sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, & diligẽter obseruant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitant, quo maior cura, & diligentia adhibenda erit, vt fideles vim cæremoniarum, quibus singula Sacramenta cõficiuntur, cognitam & perspectam habeant.

rar. cap. 2. Clem. ep. 3. Tertul. de cor. mil. Cyp. ca. 73. Bas. de Spiritu sancto, cap. 27. Conc Trid. sess. 22. cap. 4. & 5. In fid. doct. Ceremoniarum effectus Cyrillus Hier In Catech. 1. 2. 3. & 4. Rabanus Maurus lib. de Inst. cler. cap 27. Isid. li de offi Eccl. c. 20. De necessitate, numero, & vtilitate sacramentorum, Prou. 9. 1. Zach. 3. 9. & 4. 2. Apoc. 1. 16. & 5. 1. 6. Fuerunt designata septem Ecclesiæ sacramẽta. sed de his fusius postea

19 *Quot sint Catholicæ Ecclesiæ sacramenta.*

Sequitur, vt Sacramentorũ etiam numerus explicetur, quę quidem cognitio hanc vtilitatem affert, quod populus eò maiori pietate omnes animi sui vires, ad laudandam, & prædicandam Dei ergæ nos singularem beneficentiam conuertet, quo plura salutis, ac beatæ vitæ adiumenta nobis diuinitus parata esse intellexerit. Catholicæ igitur Ecclesiæ Sacramenta, quemadmodũ ex scripturis probatur, & Patrum traditione ad nos peruenit, & Conciliorum testatur auctoritas, septenario numero definita sunt.

20 *Cur nec maiori, nec minori numero Sacramenta concludantur.*

Cur autem neque plura, neq; pauciora nu

Sess.7. Conc. Trid. can. 1. de sacramentis in genere Conc. Cõst. sess. 15. Flor. in decreto dato Armenis. Naturam ipsam docere sacramenta septenario numero esse definienda. Humano generi septem esse necessaria ad vitam cõmodè traducendam. Conc. Cõst. sess. 15. Flor. in decreto dato Armenis. Triden. sess. 7. Thom in 3. p. quaes. 65. arti. 1. & S. con. Gen. cap 58.

merentur, ex ijs etiam rebus, quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadã ratione ostendi poterit. Homini enim ad viuendum, vitamque conseruandam, & ex sua, reique publicæ vtilitate traducendam, hæc septem necessaria vidẽtur vt scilicet in lucem edatur, augeatur, alatur, si in morbum incidat, sanetur imbecillitas viriũ reficiatur, deinde, quod ad rem attinet, vt magistratus nunquam desit, quorum authoritate, & imperio regatur, ac postremo, legitima sobolis propagatione se ipsum, & humanum genus conseruet. Quæ omnia quoniam vitæ illi, qua anima Deo viuit respondere satis aparet, ex ijs facile Sacramentorum numerus colligetur.

21 *Septem sacramenta esse ex scripturis demonstrantur.*

Primus enim est Baptismus, veluti cæterorum ianua, quo Christo renascimur: deinde Confirmatio, cuius virtute fit, vt diuina gratia augeamur, & roboremur: Baptizatis enim iam Apostolis, vt D. Augustinus testatur, inquit Dominus: Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. Tum Eucharistia, qua tanquã cibo verè cælesti spiritus noster alitur, & sustinetur; de ea enim dictũ est a Saluatore: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Sequitur quarto loco Pœnitentia, cuius ope sanitas amissa restituitur; postquam peccati vulnera accepimus. Postea vero Extrema vnctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi virtutes

Ioan. 3. 5. Tit. 3. 5.

D. Aug. epi. 108. Luc. 24 49. actuũ. 1. 8. & 22.

Ioan. 6 55. Ioan. 20. 22. 23.

tes recreantur: siquidē D. Iacobus, cum de hoc Sacramēto loqueretur, ita testatus est: Et si, in peccatis sit, remittētur ei. Sequitur Ordo, quo publica Sacramentorū ministeria perpetuò in Ecclesia exercendi, sacrasque omnes functiones exequēdi potestas traditur. Postremo additur Matrimonium, vt ex maris & fœminę legitima, & sancta coniunctione filij ad Dei cultum, & humani generis conseruationem procreentur, & religiose educentur.

Iacob. 5. 14. 15. Actuum. 13. 2. 3. 1. Ti. 4. 14 & 2. Tim. 1. 7.

Ephes. 5. 31. 32.

67 ad num.° 22° usq.e ad 25.m

22 *Æqualis non est omnium Sacramentorum, vel necessitas, vel dignitas.*

De præstantia, & differentia sacramentorum, Tria sunt sacramēta, pręceteris necessaria. Thom. in 3. p. q. 65. ar. 4.

Illud vero maxime animaduertendum est, quamuis omnia Sacramenta diuinam, & admirabilem virtutem in se contineant, tamen non parē omnia, & æqualē necessitatem, aut dignitatem, aut vnam, eandeque significandi vim habere. Atque ex ijs tria sunt, quæ tametsi non eadem ratione, tamen præ cæteris necessaria dicuntur; Baptismum enim vnicuique sine vlla adiunctione necessarium esse, Saluator his verbis declarauit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Pœnitentia vero illis tantummodo necessaria est, qui se post Baptismum aliquo mortali peccato obstrinxerunt: neque enim æternum exitium effugere poterunt, nisi eos admissi peccati recte pœnituerit. Ordo pręterea etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesiæ omnino necessarius est, verum si dignitas in sacramentis spectetur, Eucharistia, sanctitate, & mysteriorum numero, ac magnitudine, longe cæteris antecellit: quæ omnia facilius intelligentur, cū suo loco ca-

Can. 3. & 4. Conc. Trid. de sacramentis in genere sess. 7. Baptismi necessitas. Ioan. 3. 5. Pœnitentiæ necessitas. Apoc. 2. 5. Luc. 13. 2. Ordinis necessitas Prou. 11. 14.

Eucharistiæ dignitas. Dion. in lib. de Ec. Hier. cap. 3. Tho. in. 3. p. q. 65. art. 3.

ea, quæ ad singula sacramenta pertinent, explicabuntur.

23 *A quo hæc sacra, & diuina mysteria sint accepta, principaliterque dispensentur.*

Causa efficiens, seu auctor Sacramentorum Deus est per Christum, idque præcipue intus dispensat. Ambr. lib. 4. de Sacramen. cap. 4. Tho. in 3. p. q. 64. art. Sess. 7. de sacramentis in genere. canon. 1. Conc. Trid. Rom. 8. 33. Propriũ est Dei illabi in animã hominis, in li. de Eccle. dogm & Cassiani collat. 7. ca 13. Ioan. 1. 33.

Deinceps videndum est, a quo hæc sacra & diuina mysteria accepimus: neque enim dubitandum est, quin præclari alicuius muneris dignitas, eius: a quo donum ipsum profectum est, dignitate, & præstãtia, quã maximè augeatur. Sed ea quæstio difficilẽ explicationem habere non potest: Nam cum Deus sit, qui homines iustos efficiat: ipsa vero Sacramenta iustitiæ adipiscendæ mirifica quędam instrumenta sint: patet, vnum, eũdemque Deum in Christo Iustificationis, & sacramentorum authorẽ agnoscendum esse. Prçterea sacramenta eam vim, & efficientiam cõtinent, quæ ad intimam animam penetrat. Cum vero vnius Dei potentiæ proprium sit in corda, & mentes hominum illabi: ex hoc etiam perspicitur, sacramenta à Deo ipso per Christum instituta esse: quemadmodum ab eo quoque intus dispensari, certa, & constanti fide tenendũ est: hoc enim testimoniũ de illo se accepisse sanctus Ioannes affirmat, cũ ait: Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quẽ videris Spiritum descendentem, & manẽtẽ super eũ, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

24 *Quibus ministris vtatur Deus in Sacramentis dispensandis.*

Dispensat Deus sacramenta per homines. 1. Cor. 4. 1.

Sed quamuis Deus sacramentorũ author, & dispensator sit, ea tamẽ non per Angelos, verũ per homines ministrari in Ecclesia voluit, nõ minus enim ministrorum offi-

officio, quam materia & forma, ad sacramenta conficienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

Heb. 5. 1. Thom. in 3. p. q. 64, art. 4 Cocil. Trid. Sess. 7. can. 10.

38 A num.º 25º usq.e ad 27.m

25 *Minister, sua prauitate gratiæ sacramentalis virtutem impedire non potest.*

Ministrorũ quæ sit ratio. sess. 7. Cõcil. Trid. de sacramentis in genere. can. 11. & 12.

Atque hi quidem ministri, quoniam in sacra illa functione, non suã: sed Christi personã gerunt, ea re fit, vt, siue boni siue mali sint, modo ea forma, & materia vtantur, quam ex Christi instituto semper Ecclesia Catholica seruauit, idque facere proponant, quod Ecclesia in ea administratione facit, vere sacramentum conficiant, & conferãt: ita, vt gratiæ fructũ nulla res impedire possit, nisi qui ea suscipiunt, se ipsos tanto bono fraudare, & Spiritui sancto velint obsistere. Hanc vero in Ecclesia certam, & exploratam sentẽtiam semper fuisse, sanctus Augustinus in ijs disputationibus, quas aduersus Donatistas conscripsit, clarissime demonstrauit. Quod si etiam scripturæ testimonia quærimus, ipsum Apostolum his verbis loquẽtem, audiamus: Ego, inquit, plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Ex quo loco satis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manu satæ sunt: ita nihil vitij aliena culpa contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo insiti sunt. Quare, vt ex Diui Ioannis Euangelio sancti Patres nostri docuerunt, Iudas etiam Iscariotes plures baptizauit: ex quibus tamen neminem iterum baptiza-

Vide Greg. Nazian. in Orat. in S. Bap. Amb. de his qui myst.

Iohã. cap. 5. Chry. hom. 8. in 1. Cor. August. cõt. Cres. lib. 4. ca. 20. & 4. cont. Donat. ca. 4. & lib. 2 con. liter. Petil. ca. 47. 1 Cor. 1. 6. 7

Ioan. 4. 2.

28 *Quomodo effectus sacramenti initio nascentis Ecclesiæ sint mirabiliter designati.*

sacramentorum vis miraculis declarata nascentis Ecclesiæ. August. lib. quæst. vete. & noui testa. quæst. 93.

Quocirca, ne vlla vnquam huius effectus dubitatio in animis fidelium resideret, cum ministrari sacramenta cœptum est, voluit clementissimus Deus, quid illa interius efficerēt, miraculorum significationibus declarare: vt eadem perpetuo interius fieri constantissime crederemus, quamuis longe a nostris sensibus remota essent. Itaque vt omitamus Saluatore nostro in Iordane Baptizato, cęlos apertos esse, & Spiritum sanctum colūbæ specie apparuisse: vt admoneremur eius gratiam, cum salutari fonte abluimur, in animā nostram infundi: vt hoc inquam omitamus (magis enim ad baptismi significationem, quā Sacramenti administrationem pertinet) non-

Matt. 3. 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 21. 22.

ne legimus cum Pentecostes die Apostoli Spiritum sanctum acceperunt, quo deinde ad prędicandum fidei veritatē adeundaque pro Christi gloria pericula alacriores, & fortiores fuerunt, tunc facto repente de cœlo sonitu, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, apparuisse illis dispertitas linguas, quasi ignis? Ex quo intellectum est, sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, easque vires addi, quibus possimus Carni, Mundo, & Satanæ perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare, & resistere. Atque hæc miracula quoties Apostoli Sacramenta ista ministrarent, initio nascentis Ecclesiæ aliquandiu visa sunt, donec firmata iam fide, & corroborata, fieri desierunt.

Act. 2. 1. 2.

Act. 8. 17. 17. & 45. & 19. 6.

(?)

29 Quo-

29 *Quanta sit Sacramentorum nouæ legis supra veteris legis sacramenta excellentia.*

Præstantiora esse legis nouæ Sacramenta veteribus docet Aug. lib. 19. cont. Faust. ca. 13. & in Psal. 83. Amb. lib. de Sacra. ca. 4. Gal. 4. 9. Heb. 9. 13.

Ex ijs igitur, quæ de priori sacramētorū effectu, gratia scilicet iustificāte, demōstrata sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem & præstantiorem vim sacramētis nouæ legis inesse, quam olim veteris legis sacramenta habuerunt: quæ cum infirma essent, egenaque elemēta, inquinatos sanctificabant ad emundationē carnis, non animæ; quare, vt signa tantum earū rerum, quæ mysterijs nostris efficiēda essent, instituta sunt. At vero Sacramenta nouæ legis ex Christi latere manātia, qui per Spiritū sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiā nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti, atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quo circa si ea cum antiquis sacramētis conferamus, præterquam quod plus efficatiæ habeant, & vtilitate vberiora, & sanctitate augustiora esse inueniuntur.

Sacramenta nouæ legis ex Christi latere manarant. Aug. li. 2. de symbo. cap. 6. In Ioan. tra. 15. & lib. 15. ciuit. ca. 26. Heb. 9. 14.

60 A num.° 30 usq.e ad finem

30 *Quæ Sacramenta Characterem imprimant, & quid sit Character.*

Secundus. Sacramentorum effectus est characteris sacri in animam impressio.

Sess. 7. Concil. Trid. de sacramentis in genere c. 9. 2. Cor. 1. 21. 22.

Alter vero Sacramētorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantum modo proprius, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri, est Character quem animæ imprimunt, nam cum Apostolus ait: Vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris: voce illā, Signauit, non obscure Characterem descripsit, cuius proprium est, aliquid signare, & notare. Est autem Character

racter veluti insigne quoddā animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inhæret: de quo ita apud sanctum Augustinum scriptum est: Anminus forte sacramēta Christiana, quam corporalis hæc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? Illa nāque militi ad militiam, quam deseruisset, reuertenti, non noua imprimitur, sed antiqua cognoscitur & approbatur.

D. Aug. li. 2. co. epi. l. Par n. en ca. 13. Et epi. l. 50. circa mediū Et tract. 6. in Ioan. & li. 1 cōt. Cr. f. cap 30. Vid: itē D. Thom. in 3 p. q. 63.

31 Quis sit Characteris effectus: & quomodo sacramenta Characterem imprimentia iterari non debeant.

Iam vero Character hoc præstat, tum vt apti ad aliquid sacra suscipiendum, vel peragendum efficiamur, tum vt aliqua nota alter ab altero internoscatur. Ac Baptismi quidem charactere vtrumque consequimur, vt ad alia sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidē non colunt, distinguatur. Idem autem in charactere Confirmationis & sacri ordinis licet agnoscere: quorum altero veluti Christi milites, ad eius nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac cōtra insitum nobis hostē & spiritualia nequitiæ in cœlestibus armamur atque instruimur, simul quo ab ijs, qui nuper baptizati, tanquam modo geniti infantes sunt, discernimur: alter vero tum potestatem sacramenta conficiendi, & ministrandi coniunctā habet: tum eorum, qui huiusmodi potestate præditi sunt, a reliquo fideliū cœtu distinctionem ostendit. Tenenda igitur est Catholicæ Ecclesiæ regula, qua docemur, tria hęc sacramēta Characterem imprimere, neque vllo vnquā tem.

Characteris vsus duplex Th. In. 3. p. q 63. art. 1. Character Baptismi quid efficiat Character Confirmationis quid pręstet. Character Sacramenti Ordinis quid significet. Eph. c. 11

1. Pet. 2. 2.

Tria tantum Sacramenta Characterē imprimunt, quæ nec vnquam iterantur.

tempore iteranda esse Hæc sunt, quæ generatim de sacramentis tradenda erunt.

32 *Quibus rationibus assequentur Pastores, vt populus sacramenta veneretur, & his religiose vtatur.*

Concilium Flor. in Decret. Eug. & Trid. can. 9. ses. 7. In sacramentorũ doctrina dua præcipue obseruanda.

In cuius argumenti explicatione Pastores duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est, vt fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hæc diuina, & cœlestia munera digna sint, alterũ vero, vt, quoniam à clementissimo Deo, ad communẽ omnium salutem proposita sunt, ijs piè & religiosè vtantur, atque ita Christianæ perfectionis desiderio exardescant, vt si Pœnitentiæ præsertim, & Eucharistiæ saluberrimo vsu aliquandiu careant, plurimum damni se fecisse existimẽt. Hæc autem facile Pastores assequi poterunt, si quæ de Sacramentorum diuinitate, & fructu supradicta sunt, auribus fidelium sæpius inculcabunt, primum à Domino Saluatore nostro, à quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse; præterea cum ministrantur, Spiritus sancti intima cordis nostri permeantis efficacissimum numen præsto esse: deinde admirabili, & certa curandarũ animarum virtute prædita esse, tum per ea immensas illas Dominicæ passionis diuitias ad nos deriuari. Postremo verò ostendant totum Christianum ædificium, firmissimo quidem lapidis angularis fundamento inniti: Verum nisi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum vsu vndique fulciatur, magnopere verendum esse, ne magna ex parte labefactatum concidãt: vt enim per Sacramenta

Eucharistiæ & Pœnitentiæ vsus frequenter populo inculcãdus.

Isa. 28. 16. Rom. 9. 33. 1. Pet. 2. 7. Sacramentis & verbi Dei doctrina Ecclesiam maxime fulciri

ta in vitam suscipimur: ita hoc veluti pabulo alimur, conseruamur, augemur.

DE BAPTISMI Sacramento.

CAPVT. II.

61
Anum.º 3.º
nig.º ad 6.m

1 *Cur expediat doctrinam Baptismi frequenter populis fidelibus inculcari.*

Doctrina Sacramentoru quam sit vtilis & necessaria.

Rom. 6. 3. 4. 5. & 1. Cor. 6. 11. & c. 12. 13. & Gal. 3. 27. Ephes. 5. 20 Baptismi vis quam serio omnibus sit expendéda.

Ex ijs quidem, quæ hactenus de Sacramentis vniuersê tradita sunt cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianæ religionis, vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercencendam, ea intelligere, quæ de illorum singulis credēda Ecclesia Catholica proponit: sed siquis diligentius Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem à fidelibus magnopere requiri: adeo non solū frequenter, sed grauibus verbis, & Spiritu Dei plenis eius mysterij memoriam renouat, diuinitatem commendat, atque in eo Redemptoris nostri mortem, sepulturam, & resurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum, constituit. Quare, Pastores nunquam se satis multam operam, & studium in huius Sacramenti tractatione collocasse arbitrentur.

2 *Quando potissimum Parocho sermo de Baptismo sit instituendus.*

Verum præter eos dies in quibus more maiorum, diuina, Baptismi mysteria potissimum explananda essent, in Sabbato magno Paschæ, & Penthecostes, quo tempore Ecclesia summa cum religione, maximisq; cæremonijs hoc sacramētū celebrare consueuerat, alijs

Solēnis baptismus Sabbato Paschæ & Pentecostes agi solitus. Tert. lib. de Bapt. cap. 19

aliјs etiā diebus occasionem captent de hoc argumento disserendi. Atque illud in primis tempus maxime oportunū ad eam rem videri poterit, si interdum, cū Baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinē conuenisse animaduerterint. Tunc enim facilius multo erit si minus liceat omnia capita, quæ ad hoc sacramentum attinent, prosequi, vnum saltem, aut alterum docere: cum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt: simul etiam sacris Baptismi cæremonijs expressam vidēt pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, vt vnusquisque ijs rebus admonitus, quæ in alio geri videat, secum recordetur qua se sponsione Deo obligaret, cum Baptismo initiatus est: simulque illud cogitet, an vita, & moribus talem se præbeat, qua lem ipsa Christiani nominis professio pollicetur. Vt igitur quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam sit Baptismi natura, & substantia, aperiendum est: si prius tamen ipsius vocis significatio explicetur.

Basil. In exhor. ad bap. ambr. in lib. de myster. pal. & alij. Vtilitas inculcatæ de Baptismo doctrinæ. Qua se sponsione quisque in Baptismo obligauit, vide Tertul. in lib. de spectat. & de præs. & de Bap.

3 *Quid Baptismi nomen proprie denotet.*

Ac Baptismum quidem Græcum esse nomen, nemo ignorat: quod etsi in sacris literis non solum eam ablutionem, quæ cum Sacramento cōiuncta est, sed etiam omne ablutionis genus, quod aliquando ad passionem translatum est, significat: tamen apud Ecclesiæ scriptores non quāuis corporis ablutionem declarat, sed eam quæ cum Sacramento coniungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur qua

Octo Baptismi genera, vide apud Damas. lib. 4. de fide orthod. Ablutio sacramentalis.

Ef. 14. 23. Marc. 7. 4. Hebr. 8. 10. Marc. 10. 38. Luc. 12. 50. 1 Cor. 15. 29. Ro. 6. 3. 4. 13 1. Cor. 1.

Gal. 5. 17. Ephes. 4. 5. Col. 2. 12. 1. Pet. 3. 21.

qua quidē significatione Apostoli ex Christi Domini instituto frequentissimè vsi sunt.

4 *Quibus præterea nominibus ablutionē Sacramentalem Patres expresserunt.*

De varijs baptismi nominibus vide Greg. Nazia. in orat. In sancta lumina, & cle. Alex. lib. 1. peda. c. 6. Aug. epist. 23. 5.

Alia quoque nomina ad eandē rem significandam sancti Patres vsurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud suscipientes, vniuersam Christianæ religionis fidem profiteantur, D. Augustinus testatur. Alij vero, quia fide corda nostra illuminantur, quā in Baptismo profitentur, hoc Sacramentum, illuminationem vocarunt. Nam & Apostolus ita inquit. Rememoramini in pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum: tēpus nimirum, quo baptizati erant, significans Chrisostomus præterea in oratione, quam ad baptizādos habuit, tū expurgationem, quia per Baptismum expurgamus vetus fermentū, vt simus noua conspersio, tum sepulturam, tū plantationem, tum crucem Christi nominat: quarum omniū appellationum causā ex epistola ad Romanos scripta licet colligere. Cur autem D. Dionysius principiū sanctissimorum mandatorum vocauerit, perspicuum est: cum hoc Sacramentū veluti ianua sit, quam Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo diuinis præceptis obtemperādi initium facimus. Atque hæc de nomine breuiter exponenda erunt.

Dionysius Areo. cap. 3. de Eccl. Hierar. Illuminationé vocauit.
Heb. 10. 32. & 6. 4.
S. Chry. to. 5
Expurgatio sepultura.
Crux Christi. Plantatio.
1. Cor. 5. 7.
Rom. 6. 4. 5. 6.
S. Diony. de Eccle. Hier. c. 2, p. 1.

5 *Quæ sit Baptismi definitio.*

Definitiones Baptismi vide apud Alexand. in 4. p. q. 11. & Tho. in 3. part. q. 66. art. 1.

Quod autem ad rei definitionem attinet, etsi multæ ex sacris scriptoribus afferri possunt illa tamen aptior, & cōmodior esse videtur, quam

quam ex verbis Domini apud Ioannem, & Apostoli ad Ephesios licet intelligere. Nam, cũ Saluator dicat: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei; & Apostolus, cum de Ecclesia loqueretur: Mundãs eam lauacro aquæ, in verbo: ita fit, vt rectè, & apposite definiatur. Baptismum esse Sacramentum regenerationis per aquã in verbo. Natura enim ex Adam filij iræ nascimur: per Baptismum vero in Christo filij misericordiæ renascimur: siquidem dedit hominibus potestatẽ filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Ioan. 3. 5. & Spiritu Sãcto. Legũt M S. & Augu. sed Biblia Louanien. Græca exemplaria sequentia habent solum & spiritu.
Eph. 5. 26.
Ephe. 2. 3.
Ioa. 1. 13. 14

62
A num.° 6.° usq.e ad 10.m

6 *Qua ratione Baptismi Sacramentum perficiatur.*

Baptismus ablutione &

Sed quibuscunque tã dem verbis Baptismi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc sacramentum confici ablutione, cui ex Domini Saluatoris instituto certa, & solemnia verba necesario adhibentur, quemadmodum semper sancti Patres docuerunt: quod apertissimo illo D. Augustini testimonio demonstratur Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramẽtum. Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, vt existiment, quod vulgo dici solitum est, aquam ipsam, quæ ad conficiendum Baptismum in sacro fonte asseruatur Sacramentum esse, tunc enim sacramentum Baptismi dicendum est, cũ aqua ad abluendum aliquem additis verbis, quæ à Domino instituta sunt, reipsa vtimur. Iã vero quoniam singula sacramenta, ex materia, & forma constitui initio diximus, cum generatim de

forma verbo rũ perficitur Chrys. hom. 24. in Ioan. Aug. lib. 3. Cont. Dona. cap. 15. Conc. Flor. & Tridenti. D. Aug. tract. 80. in Ioan.

A qua nõ potest dici Sacramentum, sed ablutio.

de omnibus sacramentis ageretur, idcirco, quæ vtraque sit in Baptismo a Pastoribus declarandũ erit.

7 *Quæ sit propria Baptismi materia.*

De materia Baptismi sess. 7. Cano. 2. Conc. Trid. de Baptismo can. 1. Conc Floré. Tho. in 3. p. q. 56. ar. 5. Ioã. 3. 5. Ephe. 5. 26. 1. Ioan. 5. 8. Act. 8. 16. & 10. 47. Hebr. 10. 22. & 1. Pet. 3. 20

Materia igitur, siue elementum huius Sacramenti, est omne naturalis aquæ genus, siue ea maris sit, siue fluuij, siue paludis, siue putei, aut fontis, quæ sine vlla adiunctione aqua dici solet: nam & Saluator docuit: Nisi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. & Apostolus inquit: Ecclesiam lauacro aquæ mundatam esse, Et in B. Ioannis epistola scriptum legimus: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis. Quod etiã aliis sacrarum litterarum testimoniis comprobatur.

(.21)

8 *Locus D. Matthæi de Baptismo ignis exponitur.*

Matth. 3. 11. Sic exponit Hierony. in Matth. Actuum 2. 9. Sess. 7. Conc. Trid. de Baptism. can. 2. Act. 1. 5.

Quod vero a Ioanne Baptista dictum est, vẽturum esse Dominum, qui baptizaret in Spiritu sancto, & igne: id quidem nullo modo de Baptismi materia intelligendum est: sed vel ad intimum Spiritus sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet; quod die Pentecostes apparuit, cum Spiritus sanctus e cœlo in Apostolos ignis specie delapsus est: de quo alio loco Christus Dominus noster prædixit: Ioannes quidẽ baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

9 *Quibus figuris, & Prophetijs vis aquarum Baptismi sit ostentata.*

Verum idem quoque a Domino, tum figuris, tũ Prophetarum oraculis

lis

lis ſignificatũ eſſe ex diuinis ſcripturis animaduertimus. Diluuium enim, quod mundus purgatus eſt, quo multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum, huius aquæ figuram, & ſimilitudinem geſsiſſe, Apoſtolorum Princeps in priori Epiſtola oſtendit. Et maris rubri tranſitum eiuſdem aquæ ſignificationem habuiſſe, Diuus Paulus ad Corinthos ſcribens, expoſuit: vt interim omittamus, tum Naamã Syri ablutionẽ tum probaticæ piſcinæ admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus huius myſterij ſymbolum ineſſe facilè apparet.

Gen. 64. 5. Diluuium olim Baptiſmum repræſẽtauit. Gen. 6. 5. 1. Pet. 3. 20. Mare rubrũ Exod. 14. 22. 1. Cor. 10. 1. Naamã ablutio 4. Reg. 5. 14. Ioan. 5. 2. Probatica piſcina. Vim aquarũ Baptiſmi præuidit Iſaias. Iſai. 55. 1 Ezech. 47. 1. Zachar. 13. 1

De prædictionibus autem dubitare nemo poteſt, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter Iſaias Propheta omnes ſitiẽtes inuitat, vel quas a templo egrediẽtes Ezechiel in ſpiritu vidit: tum præterea fons ille, quem domui Dauid & habitantibus Hieruſalẽ paratum in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ Zacharias prænunciauit, ad ſalutarem Baptiſmi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant.

63 A num.° 10 usq.ª ad 15.m

10 *Cur aqua ad Baptiſmum conficiẽdum nos potius uti voluerit Deus, quã alia materia.*

Quantum verò Baptiſmi naturæ, & virtuti conſentaneum fuerit, vt eius propria materia aqua inſtitueretur, pluribus quidem rationibus Diuus Hieronymus ad Occeanum ſcribens demonſtrauit. Sed quod ad hunc locum attinet, Paſtores docere in primis poterunt, quoniam hoc ſacramentum omnibus ſine vlla exceptione ad conſequendam vitam neceſſarium erat, idcirco aquæ materiam quæ nunquam

Aquæ vſus in baptiſmo quam ſit naturã conſentaneus & cõuenies. S. Hier. epiſ. 83. to. 3. vide D. Tho. in 3. p. q. 66. art. 3. 1. Ratio.

non præsto est, atque ab omnibus facile parari potest, maxime idoneam fuisse. Deinde aqua effectum Baptismi maxime significat, vt enim aqua sordes abluit, ita etiam Baptismi vim atque efficientiam, quo peccatorũ maculæ eluuntur, optime demonstrat. Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic Baptismo cupiditatum ardor magna parte restingitur.

2. Ratio.

3. Ratio.

11 *Aquæ simplici, & naturali quare Chrisma adijciatur.*

Aquæ simplici & naturali, cur chrisma adijciatur vide Ambro. lib. 1. de Sac. c. 2. & 3. c. 1. & Innoc. lib. 1. decret. tit. 15. c. cum venisset.

Illud vero animaduertendum est, quamuis aqua simplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc Sacramentum conficiendũ, quoties scilicet Baptismi ministrandi necessitas incidat, tamen ex Apostolrum traditione, semper in Catholica Ecclesia obseruatum esse vt cum solemnibus cæremonijs Baptismus conficitur, sacrum etiam Chrisma addatur, quo Baptismi effectum magis declarari perspicuũ est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquãdo incertum esse potest vtrum hæc, an illa vera aqua sit, qualem Sacramenti perfectio requirat: hoc tamen pro certo habendum esse, nunquã ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptismi Sacramentum, vlla ratione confici posse.

12 *Quare promiscuè omnibus fidelibus perfecta Baptismi forma clare exponenda sit.*

Sed duarum partium ex quibus Baptismus cõstare debet, postquam altera, hoc est materia, diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eaden diligentia formam etiam tradere, quæ est altera eius pars maxime neces-

Quam sæpe, & quanta cura Baptismi natura sit inculcanda.

necessaria. In huius autē Sacramenti explicatione, eo maiori cura, & studio elaborandum putabunt, quod tam sancti mysterij non solum sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni diuinarum rerum scientia communiter euenit verum etiam ad vsus ferè quotidianos, summo opere expetenda est, Cū enim sæpe incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicetur in quibus tum ab, allijs de populo, tū sæpissime a mulierculis Baptismū ministrari oporteat, ita fit, vt promiscue omnibus fidelibus ea, quæ ad huius Sacramenti substantiam pertinent, cognita & perfecta esse debeant.

13 *Quare perfecta, & absoluta huius Sacramenti forma.*

Aug. li. 6. cōt. Don. cap. 25. & 4. cap. 15.

Quare dilucidis, & apertis verbis, quę facile mini percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt hanc esse perfectam, & absolutam Baptismi formam. Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ita enim a Dño, & Saluatore nostro traditum est, cum Apostolis apud Matthæum præcepit: Euntes docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ex illo autem verbo, Baptizantes, Catholica Ecclesia diuinitus edocta optime intellexit, in huius Sacramenti forma actionem ministri exprimēdam esse: quod quidem fit, cum dicitur, Ego te baptizo. At quoniam, præter ministros, tum illius personam, qui baptizatur, tum principalē causam, quæ Baptismū efficit, significare oportebat, idcirco illud pronomen, Te, & distincta diuinarum personarum nomina adduntur, vt absoluta Sacramenti forma

Th. in 3. p. q. 66. ar. 6. Baptismi forma. Mat. 25. 19. Actio ministri in Baptis. ex Christi verbo esse necessaria colligitur. Persona quę baptizatur.

Principalis causa sanctificationis est sancta Trin.

ea, quæ ad singula sacramenta pertinent, explicabuntur.

23 *A quo hæc sacra, & diuina mysteria sint accepta, principaliterque dispensentur.*

Causa efficiens, seu auctor Sacramentorum. Deus est per Christum, idque præcipue intus dispensat. Ambr. lib. 4. de Sacramen cap. 4 Tho. in 3. p. q. 64. art. Ses. 7. de sacramentis in genere. canon. 1. Conc. Trid.

Deinceps videndum est, a quo hæc sacra & diuina mysteria accepimus: neque enim dubitandum est, quin præclari alicuius muneris dignitas, eius: a quo donum ipsum profectum est, dignitate, & præstantia, quam maximè augeatur. Sed ea quæstio difficilē explicationem habere non potest: Nam cum Deus sit, qui homines iustos efficiat: ipsa vero Sacramenta iustitiæ adipiscendæ mirifica quędam instrumenta sint: patet, vnum, eundemque Deum in Christo Iustificationis, & sacramentorum authorē agnoscendum esse. Prȩterea sacramenta eam vim, & efficientiam cōtinent, quæ ad intimam animam penetrat. Cum vero vnius Dei potentiæ proprium sit in corda, & mentes hominum illabi: ex hoc etiam perspicitur, sacramenta à Deo ipso per Christum instituta esse: quemadmodum ab eo quoque intus dispensari, certa, & constanti fide tenendū est: hoc enim testimoniū de illo se accepisse sanctus Ioannes affirmat, cū ait: Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quē videris Spiritum descendentem, & manētē super eū, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

Rom. 8. 33. Propriū est Dei illabi in animā hominis, in li. de Eccle. dogm & Cassian. collat. 7. ca 13. Ioan. 1. 33.

24 *Quibus ministris vtatur Deus in Sacramentis dispensandis.*

Dispensat Deus sacramenta per homines. 1. Cor. 4. 1.

Sed quamuis Deus sacramentorū author, & dispensator sit, ea tamē non per Angelos, verū per homines ministrari in Ecclesia voluit, nō minus enim ministrorum offi-

officio, quam materia & forma, ad sacramenta conficienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum traditione confirmatum est.

Heb. 5. 1. Thom. in 3. p. q. 64. art. 4. Cocil. Trid. Sess. 7. can. 10.

38

A num.° 25.° usq.e ad 27.m

25 *Minister, sua prauitate gratiæ sacramentalis virtutem impedire non potest.*

Ministrorũ quæ sit ratio. sess. 7. Cõcil. Trid. de sacramentis in genere. can. 11. & 12.

Atque hi quidem ministri, quoniam in sacra illa functione, non suã: sed Christi personã gerunt, ea re fit, vt, siue boni siue mali sint, modo ea forma, & materia vtantur, quam ex Christi instituto semper Ecclesia Catholica seruauit, idque facere proponant, quod Ecclesia in ea administratione facit, vere sacramentum conficiant, & conferãt: ita, vt gratiæ fructũ nulla res impedire possit, nisi qui ea suscipiunt, se ipsos tanto bono fraudare, & Spiritui sancto velint obsistere. Hanc vero in Ecclesia certam, & exploratam sentẽtiam semper fuisse, sanctus Augustinus in ijs disputationibus, quas aduersus Donatistas conscripsit, clarissime demonstrauit. Quod si etiam scripturæ testimonia quærimus, ipsum Apostolum his verbis loquẽtem, audiamus: Ego, inquit, plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Ex quo loco satis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manu satæ sunt: ita nihil vitij aliena culpa contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo insiti sunt. Quare, vt ex Diui Ioannis Euangelio sancti Patres nostri docuerunt, Iudas etiam Iscariotes plures baptizauit: ex quibus tamen neminem iterum baptizatum

Vide Greg. Nazian. in Orat. in S. Bap. Amb. de his qui myst.

Iol. cap. 5. Chry. hom. 8. in 1. Cor. August. cõt. Cres. lib. 4. ca. 20. & 4. cont. Donat. ca. 4. & lib. 2. con. liter. Petil. ca. 47. 1. Cor. 3. 6. 7

Ioan. 4. 2.

tum fuisse legimus: ita vt præclare D. Augustinus scriptum reliquerit: Dedit Baptismum Iudas, & non baptizatum est post Iudam: dedit Ioannes, & baptizatum est post Ioannem, quia quod datum est a Iuda, Baptisma Christi erat: quod autē a Ioāne datū est, Ioannis erat, non Iudam Ioanni, sed Baptismū Christi etiā per Iudæ manus datum Baptismo Ioannis, etiā per manus Ioannis dato, rectè præponimus.

D. August. tract. 5. in Ioan. actorū 19. 5.

Sacramenta nouæ legis impura conscientia ministrare quam perniciosum ipsis sit ministris Thom. 3. p. q. 64. art. 4.

26 *Quid de illis sentiendum sit, qui impura conscientia Sacramenta administrant.*

Ex Dion. li. de Eccl. Hier c. 1. & ex epi ad Demoph consentit. Augu. lib. 2. cont. epist. Parm. ca. 10. & tract. 5. in Ioan. & li. 3. cót. Cresc. cap 6. 2 Reg. 6. 7 & 1. Paral. 13 9. 10. Isai. 12 11. Psal. 49. 16. 17.

Neque vero Pastores, alijvè sacramentorum ministri, cum hæc audiunt, satis sibi esse arbitrentur, si posthabita morum integritate, ac conscientiæ munditia, illud tantum cogitent, quomodo Sacramenta ab illis rite ministrentur. Id enim etsi diligenter curandum est, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionē pertinent, posita non sunt. Meminisse autem semper debent, sacramenta diuinam quidem virtutem, quæ illis inest nunquam amittere, at vero impure ea ministrantibus, æternam perniciem, & mortem afferre. Sancta enim, quod semel, atque iterum, ac sæpius admonere oportet & sancte, & religiose tractanda sunt. Peccatori, vt est apud Prophetam dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētum meum per os tuum? tu vero odisti disciplinam. Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus diuinis agere: quantum ab eo scelus concipi existimādum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus

Sess. 7. Concil. Trid. de Sacramentis in genere, Can. 6.

nus

nus sumere, contrectare, atque alijs porrigere & ministrare vereatur? Cum præsertim apud sanctum Dionysiũ scriptum sit, malis symbola (ita enim sacramenta appellat) ne contingere quidem permissum esse. Sanctitatem igitur sacrarum rerum ministri in primis sectentur: pure ac sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exerceãt, vt ex eorum frequenti tractatione, & vsu vberiorẽ in dies gratiam, adiuuãte Deo, consequantur.

S. Dionys. de Eccles. Hierar, c.2. De Sacramẽtorũ primo effectu, qui est gratia iustificans sess. 7. Concil. Trid de Sacramentis in genere. can. 6.7. & 8. August. tracta.25. in Ioan. & li.19. contra Faust c.16. & 17. & in Ps.77. Tho. in 3. p.q.62. art.1. 2. & 3. Ephes 5.25 26.

27 *De duobus præcipuis Sacramentorum effectibus.*

Sed iam, his rebus explicatis, docendum erit quinam sacramẽtorum effectus sit; id enim sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parum lucis allaturum videtur. Hi autem duo præcipuè numerantur. Ac principẽ quidẽ locũ merito gratia illa obtinet, quã, vsitato a sacris doctoribus nomine Iustificantẽ vocamus: ita enim Apostolus apertissime nos docuit, cum inquit, Christũ dilexisse Ecclesiã, & se ipsum tradidisse pro ea, vt illã sanctificaret, mundans eã lauacro aquæ, in verbo. Quo autem pacto tãta res, & tam admirabilis per sacramentũ efficitur, vt quemadmodũ S. Aug. sententia, celebratũ est: Aqua corpus abluat, & cor tangat: id quidẽ humana ratione atq; intelligentia cõprehendi non potest. Constitutũ enim esse debet, nullã rem sensibilem, suapte natura, ea vi prædicam esse, vt penetrare ad animã queat: At diuini lumine cognoscimus omnipotentis Dei virtutem in sacramẽtis inesse, qua id efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare nõ possunt.

D. Augu. tract 80 in Ioannem. Duo nostra MS. exemplaria legũt in verbo vitæ. & ita hic locus citatus est supra eodẽ ca. sect. 15. sed Græca exemplaria, & Syraca non habent vocem, vitæ. Louaniensia Biblia cum in textu habeant, in verbo margini adiunxerat vocem, vitæ,

28 Quomodo effectus sacramenti initio nascentis Ecclesiæ sint mirabiliter designati.

sacramentorum vis miraculis declarata nascentis Ecclesiæ. August. lib. quæst. vete. & noui testa. quæst. 93.

Quo circa, ne vlla vnquam huius effectus dubitatio in animis fidelium resideret, cum ministrari sacramenta cœptum est, voluit clementissimus Deus, quid illa interius efficerent, miraculorum significationibus declarare: vt eadem perpetuo interius fieri constantissime crederemus, quamuis longe a nostris sensibus remota essent. Itaque vt omitamus Saluatore nostro in Iordane Baptizato, cęlos apertos esse, & Spiritum sanctum colũbæ specie apparuisse; vt admoneremur eius gratiam, cum salutari fonte abluimur, in animã nostram infundi: vt hoc inquam omitamus (magis enim ad baptismi significationem, quã Sacramenti administrationem pertinet) non-

Matt. 3. 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 21. 22.

ne legimus cum Pentecostes die Apostoli Spiritum sanctum acceperunt, quo deinde ad prędicandum fidei veritatẽ adeundaque pro Christi gloria pericula alacriores, & fortiores fuerunt, tunc facto repente de cœlo sonitu, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, apparuisse illis dispertitas linguas, quasi ignis? Ex quo intellectum est, sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, easque vires addi, quibus possimus Carni, Mundo, & Satanæ perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare, & resistere. Atque hæc miracula quoties Apostoli Sacramenta ista ministrarent, initio nascentis Ecclesiæ aliquandiu visa sunt, donec firmata iam fide, & corroborata, fieri desierunt.

Act. 2. 1.

Actuũ 8. 17. 17. & 45. & 19. 6.

29 Quo-

29 *Quanta sit Sacramentorum nouæ legis supra veteris legis sacramenta excellentia.*

Præstantiora esse legis nouæ Sacramenta veteribus docet Aug. lib. 19. cont. Faust. ca. 13. & in Psal. 83. Amb. lib. de Sacra. ca. 4. Gal. 4. 9. Heb. 9. 13.

Sacramenta nouæ legis ex Christi latere manarant. Aug. li. 1. de symb. cap. 6. In Ioan. tra. 15. & lib. 15. ciuit. ca. 26. Heb. 9. 14.

Secundus. Sacramentorum effectus est charactere is sacri in animam impræsio.

Ex ijs igitur, quæ de priori sacramētorū effectu, gratia scilicet iustificāte, demōstrata sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem & præstantiorem vim sacramētis nouæ legis inesse, quam olim veteris legis sacramenta habuerunt: quæ cum infirma essent, egenaque elemēta, inquinatos sanctificabant ad emundationē carnis, non animæ, quare, vt signa tantum earū rerum, quæ ministerijs nostris efficiēda essent, instituta sunt. At vero Sacramenta nouæ legis ex Christi latere manātia, qui per Spiritū sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiā nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti, atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quo circa si ea cum antiquis sacrasacramētis conferamus, præterquam quod plus efficatiæ habeant, & vtilitate vberiora, & sanctitate augustiora esse inueniuntur.

30 *Quæ Sacramenta Characterem imprimant, & quid sit Character.*

60 A num.° 30 usq.e ad finem

Alter vero Sacramētorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantum modo proprius, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri, est Character quem animæ imprimunt, nam cum Apostolus ait: Vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris: voce illā, Signauit, non obscure Characterem descripsit, cuius proprium est, aliquid signare, & notare. Est autem Character

Sess. 7. Concil. Trid. de sacramentis in genere, cā. 9. 2. Cor. 1. 21 22.

racter veluti insigne quoddã animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inhæret: de quo ita apud sanctum Augustinum scriptum est: Amminus forte sacramẽta Christiana, quam corporalis hæc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? Illa nãque militi ad militiam, quam deseruisset, reuertenti, non noua imprimitur, sed antiqua cognoscitur & approbatur.

D. Aug. li. 2. co. epi. l. Par. cu ca. 13. Et epi. l. 50. circa mediũ Et tract. 6. in Ioan. & li. 1 cõt. Cr. cap 30. Vide itẽ D. Thom. in 3 p. q. 63.

31 *Quis sit Characteris effectus: & quomodo sacramenta Characterem imprimentia iterari non debeant.*

217

Iam vero Character hoc præstat, tum vt apti ad aliquid sacra suscipiendum, vel peragendum efficiamur, tum vt aliqua nota alter ab altero internoscatur. Ac Baptismi quidem charactere vtrumque consequimur, vt ad alia sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidẽ non colunt, distinguatur. Idem autem in charactere Confirmationis & sacri ordinis licet agnoscere: quorum altero veluti Christi milites, ad eius nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac cõtra insitum nobis hostẽ & spiritualia nequitiæ in cœlestibus armamur atque instruimur, simul quoque ab ijs, qui nuper baptizati, tanquam modo geniti infantes sunt, discernimur: alter vero tum potestatem sacramenta conficiendi, & ministrandi coniunctã habet: tum eorum, qui huiusmodi potestate præditi sunt, a reliquo fideliũ cœtu distinctionem ostendit. Tenenda igitur est Catholicæ Ecclesiæ regula, qua docemur, tria hæc sacramẽta Characterem imprimere, neque vllo vnquã tem-

Characteris vsus duplex Th. in. 3. p. q 63. art. 1. Character Baptismi quid efficiat Character Confirmationis quid præstet. Character Sacramenti Ordinis quid significet. Eph. c. 12

1. Pet. 2. 2.

Tria tantum Sacramenta Characterẽ imprimunt, quæ nec vnquam iterantur.

tem.

tempore iteranda esse Hæc sunt, quæ generatim de sacramentis tradenda erunt.

32 *Quibus rationibus assequentur Pastores, vt populus sacramenta veneretur, & his religiose vtatur.*

Concilium Flor. in Decret. Eug. & Trid. can. 9. sess. 7. In sacramentorũ doctrina dua præcipue obseruanda.

In cuius argumenti explicatione Pastores duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est, vt fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hæc diuina, & cœlestia munera digna sint, alterũ vero, vt, quoniam à clementissimo Deo, ad communẽ omnium salutem proposita sunt, ijs piè & religiosè vtantur, atque ita Christianæ perfectionis desiderio exardescant, vt si Pœnitentiæ præsertim, & Euchari-

Eucharistiæ & Pœnitentiæ vsus frequenter populo inculcãdus.

stiæ saluberrimo vsu aliquandiu careant, plurimum damni se fecisse existimẽt. Hæc autem facile Pastores assequi poterunt, si quæ de Sacramentorum diuinitate, & fructu supradicta sunt, auribus fidelium sæpius inculcabunt, primum à Domino Saluatore nostro, à quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse: præterea cum ministrantur, Spiritus sancti intima cordis nostri permeantis efficacissimum numen præsto esse: deinde admirabili, & certa curandarũ animarum virtute prædita esse, tum per ea immensas illas Dominicæ passionis diuitias ad nos deriuari. Postremo verò ostendant totum Christianum ædificium, firmissimo quidem lapidis angularis fundamento inniti: Verum nisi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum vsu vndique fulciatur, magnopere verendum esse, ne magna ex parte labefactatum concidãt: vt enim per Sacramen

Isa. 28. 16. Rom. 9. 33. 1. Pet. 2. 7. Sacramentis & verbi Dei doctrina Ecclesiam maxime fulciri

ta

ta in vitam suscipimur: ita hoc, veluti pabulo alimur, conseruamur, augemur.

DE BAPTISMI Sacramento.

CAPUT. II.

64
A num.º 5.º
usq.ª ad 6.m

1 *Cur expediat doctrinam Baptismi frequenter populis fidelibus inculcari.*

Doctrina Sacramentoru quam sit vtilis & necessaria.

Rom. 6. 3. 4. 5. & 1. Cor. 6. 11. & c. 12. 13. & Gal. 3. 27. Ephes. 5. 20 Baptismi vis quam serio omnibus sit expendēda.

Ex ijs quidem, quæ hactenus de Sacramentis vniuersè tradita sunt cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianæ religionis, vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercencendam, ea intelligere, quæ de illorum singulis credēda Ecclesia Catholica proponit: sed siquis diligentius Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem à fidelibus magnopere requiri: adeo non solū frequenter, sed grauibus verbis, & Spiritu Dei plenis eius mysterij memoriam renouat, diuinitatem commendat, atque in eo Redemptoris nostri mortem, sepulturam, & resurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum, constituit. Quare, Pastores nunquam se satis multam operam, & studium in huius Sacramenti tractatione collocasse arbitrentur.

2 *Quando potissimum Parocho sermo de Baptismo sit instituendus.*

Verum præter eos dies in quibus more maiorum, diuina, Baptismi mysteria potissimum explananda essent, in Sabbato magno Paschæ, & Pentheco stes, quo tempore Ecclesia summa cum religione, maximisq; cærimonijs hoc sacramētū celebrare consueuerat, alijs

Solēnis baptismus Sabbato Paschæ & Pentecostes agi solitus. Tert. libr. de Bapti. cap. 19

alijs etiā diebus occasionem captent de hoc argumento disserendi. Atque illud inprimis tempus maxime oportunū ad eam rem videri poterit, si interdum, cū Baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinē conuenisse animaduerterint. Tunc enim facilius multo erit si minus liceat omnia capita, quæ ad hoc sacramentum attinent, prosequi, vnum saltem, aut alterum docere: cum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt: simul etiam sacris Baptismi cæremonijs expressam videāt, pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, vt vnus quisque ijs rebus admonitus, quæ in alio geri videat, secum recordetur qua se sponsione Deo obligaret, cum Baptismo initiatus est: simulque illud cogitet, an vita, & moribus talem se præbeat, qualem ipsa Christiani nominis professio pollicetur. Vt igitur quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam sit Baptismi natura, & substantia, aperiendum est: si prius tamen ipsius vocis significatio explicetur.

Basil. in exhor. ad bap. ambr. in lib. de myster. pal. & alij. Vtilitas inculcatæ de Baptismo doctrinæ. Qua se sponsione quisque in Baptismo obligauit, vide Tertul. in lib. de spectat. & de præl. & de Bap.

3 *Quid Baptismi nomen proprie denotet.*

Ac Baptismum quidem Græcum esse nomen, nemo ignorat: quod etsi in sacris literis non solum eam absolutionem, quæ cum Sacramento cōiuncta est, sed etiam omne ablutionis genus, quod aliquando ad passionem translatum est, significat: tamen apud Ecclesiæ scriptores non quāuis corporis ablutionem declarat, sed eam quæ cum Sacramento coniungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur qua

Octo Baptismi genera, vide apud Damas. lib. 4. de fide orthod. Ablutio sacramentalis.

Ef. 24. 23. Marc. 7. 4. Hebr. 8. 10. Marc. 10. 38. Luc. 12. 50. 1 Cor. 15. 29. Ro. 6. 3. 4. 13 1. Cor. 1.

Gal. 3.27. Ephes. 4.5. Col. 2.12. 1. Pet. 3.21.

qua quidē significatione Apostoli ex Christi Domini instituto frequentissimè vsi sunt.

4 *Quibus præterea nominibus ablutionē Sacramentalem Patres expresserunt.*

De varijs baptismi nominibus vide Greg. Nazian. in orat. In sancta lumina, & Cle. Alex. lib. 1. peda. c. 6. Aug. epist. 23. 5.

Alia quoque nomina ad eandē rem significandam sancti Patres vsurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud suscipientes, vniuersam Christianæ religionis fidem profiteantur, D. Augustinus testatur, Alij vero, quia fide corda nostra illuminantur, quā in Baptismo profitentur, hoc Sacramentum, illuminationem vocarunt, Nam & Apostolus ita inquit. Rememoramini in pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum: tē pus nimirum, quo baptizati erant, significans Chrisostomus præterea in oratione, quam ad baptizādos habuit, tū expurgationem, quia per Baptismum expurgamus vetus fermentū, vt simus noua consperfio, tum sepulturam, tū plantationem, tum crucem Christi nominat: quarum omniū appellationum causā ex epistola ad Romanos scripta licet colligere. Cur autem D. Dionysius principiū sanctissimorum mandatorum vocauerit, perspicuum est: cum hoc Sacramentū veluti ianua sit, quam Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo diuinis præceptis obtemperādi initium facimus. Atque hæc de nomine breuiter exponenda erunt.

Dionysius Areo. cap. 3. de Eccl. Hierar. Illuminationē vocauit. Heb. 10. 32. & 6. 4. S. Chry. 10. 5 Expurgatio sepultura. Crux Christi. Plantatio. 1. Cor. 5. 7. Rom. 6. 4. 5. 6. S. Diony. de Eccle. Hier. c. 2, p. 1.

5 *Quæ sit Baptismi definitio.*

Definitiones Baptismi vide apud Alexand. in 4. p. q. 11. & Th. in 3. part. q. 66. art. 1.

Quod autem ad rei definitionem attinet, etsi multæ ex sacris scriptoribus afferri possunt illa tamen aptior, & cōmodior esse videtur, quam

quam ex verbis Domini apud Ioannem, & Apostoli ad Ephesios licet intelligere. Nam, cũ Saluator dicat: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei; & Apostolus, cum de Ecclesia loqueretur: Mundās eam lauacro aquæ, in verbo: ita fit, vt rectè, & apposite definiatur. Baptismum esse Sacramentum regenerationis per aquā in verbo. Natura enim ex Adam filij iræ nascimur: per Baptismum vero in Christo filij misericordiæ renascimur: siquidem dedit hominibus potestatē filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

Ioan. 3. 5. & Spiritu Sācto. Legũt M S. & Augu. sed Biblia Louanien. Græca exemplaria sequentia habent solum & spiritu. Eph. 5. 26. Ephe. 2. 3. Ioa. 1. 13. 14

62

A num.° 6.° usq.e ad 10.m

6 *Qua ratione Baptismi Sacramentum perficiatur.*

Sed quibuscunque tā dem verbis Baptismi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc sacramentum confici ablutione, cui ex Domini Saluatoris instituto certa, & solemnia verba necesario adhibentur, quemadmodum semper sancti Patres docuerunt: quod apertissimo illo D. Augustini testimonio demonstratur Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, vt existiment, quod vulgo dici solitum est, aquam ipsam, quæ ad conficiendum Baptismum in sacro fonte asseruatur Sacramentum esse, tunc enim sacramentum Baptismi dicendum est, cũ aqua ad abluendum aliquem additis verbis, quæ à Domino instituta sunt, reipsa vtimur. Iā vero quoniam singula sacramenta, ex materia, & forma constitui initio diximus, cum generatim

Baptismus ablutione & ...

forma verborũ perficitur Chrys. hom. 24. in Ioan. Aug. lib. ... Cont. Donat. cap. 25. Conc. Flor. & Tridenti. D. Aug. tract. 80. In Ioan.

Aqua nō potest dici Sacramentum, sed ablutio.

de omnibus sacramentis ageretur, idcirco, quæ vtraque sit in Baptismo a Pastoribus declarandũ erit.

7 *Quæ sit propria Baptismi materia.*

De materia Baptismi sess. 7. Cano. 2. Conc. Trid. de Baptismo can. 1. Conc Floré. Tho. In 3. p. q. 56. ar. 5. Ioã. 3. 5. Ephe. 5. 26. 1. Ioan. 5. 8. Act. 8. 36. & 10. 47. Hebr. 10. 22. & 1. Pet. 3. 20

Materia igitur, siue elementum huius Sacramenti, est omne naturalis aquæ genus, siue ea maris sit, siue fluuij, siue paludis, siue putei, aut fontis, quæ sine vlla adiunctione aqua dici solet: nam & Saluator docuit: Nisi qui renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. & Apostolus inquit: Ecclesiam lauacro aquæ mundatam esse, Et in B. Ioannis epistola scriptum legimus: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis.

Quod etiã aliis sacrarum litterarum testimoniis comprobatur.

8 *Locus D. Matthæi de Baptismo ignis exponitur.*

Quod vero a Ioanne Baptista dictum est, vẽturum esse Dominum, qui baptizaret in Spiritu sancto, & igne: id quidem nullo modo de Baptismi materia intelligendum est: sed vel ad intimum Spiritus sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet; quod die Pentecostes apparuit, cum Spiritus sanctus e cœlo in Apostolos ignis specie delapsus est: de quo alio loco Christus Dominus noster prædixit: Ioannes quidẽ baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies.

Matth. 3. 11. Sic exponit Hierony. in Matth. Actuum 2. 3. Sess. 7. Conc. Trid. de Baptism. can. 2. Act. 1. 5.

9 *Quibus figuris, & Prophetijs vis aquarum Baptismi sit ostentata.*

Verum idem quoque a Domino, tum figuris, tũ Prophetarum oraculis

lis significatũ esse ex diuinis scripturis animaduertimus. Diluuium enim, quod mundus purgatus est, quo multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, huius aquæ figuram, & similitudinem gessisse, Apostolorum Princeps in priori Epistola ostendit. Et maris rubri transitum eiusdem aquæ significationem habuisse, Diuus Paulus ad Corinthos scribens, exposuit: vt interim omittamus, tum Naamã Syri ablutionẽ tum probaticæ piscinæ admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus huius mysterij symbolum inesse facilè apparet.

Gen. 64. 5. Diluuium olim Baptismum repræsẽtauit Gen. 6. 5. 1. Pet. 3. 20. Mare rubrũ Exod. 14. 22.

1. Cor. 10. 1. Naamã ablutio 4. Reg. 5. 14. Ioan. 5. 2. Probatica piscina. Vim aquarũ Baptismi præuidit Isaias. Isai. 55. 1 Ezech. 47. 1. Zachar. 13. 1

De prædictionibus autem dubitare nemo potest, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter Isaias Propheta omnes sitiẽtes inuitat, vel quas a templo egrediẽtes Ezechiel in spiritu vidit: tum præterea fons ille, quem domui Dauid & habitantibus Hierusalẽ paratum in ablutionem peccatoris, & menstruatæ Zacharias prænunciauit, ad salutarem Baptismi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant.

63 A num.° 10 usq.e ad 15.m

10 *Cur aqua ad Baptismum conficiẽdum nos potius vti voluerit Deus, quã alia materia.*

Quantum verò Baptismi naturæ, & virtuti consentaneum fuerit, vt eius propria materia aqua institueretur, pluribus quidem rationibus Diuus Hieronymus ad Occeanum scribens demonstrauit. Sed quod ad hunc locum attinet, Pastores docere in primis poterunt, quoniam hoc sacramentum omnibus sine vlla exceptione ad consequendam vitam necessarium erat, idcirco aquæ materiam quæ nunquam

Aquæ vsus in baptismo quam sit natura consentaneus & cõueniẽs. S. Hier. epist. 83. to. 2. vide D. Tho. in 3. p. q. 66. art. 3. 1. Ratio.

non præsto est, atque ab omnibus facile parari potest, maxime idoneam fuisse. Deinde aqua effectum Baptismi maxime significat, vt enim aqua sordes abluit, ita etiam Baptismi vim atque efficientiam, quo peccatorũ maculæ eluuntur, optime demonstrat. Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic Baptismo cupiditatum ardor magna parte restingitur.

2 Ratio.

3. Ratio.

11 *Aquæ simplici, & naturali quare Chrisma adijciatur.*

Aquæ simplici & naturali, cur chrisma adijciatur vide Ambro. lib. 1. de Sac. c. 2. & 3. c. 1. & Innoc. lib. 3. decret. tit. 15. c. cum venisset.

Illud vero animaduertendum est, quamuis aqua simplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc Sacramentum conficiendũ, quoties scilicet Baptismi ministrandi necessitas incidat, tamen ex Apostolrum traditione, semper in Catholica Ecclesia obseruatum esse vt cum solemnibus cæremonijs Baptismus conficitur, sacrum etiam Chrisma addatur, quo Baptismi effectum magis declarari perspicuũ est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquã do incertum esse potest vtrum hæc, an illa vera aqua sit, qualem Sacramenti perfectio requirat: hoc tamen pro certo habendum esse, nunquã ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptismi Sacramentum, vlla ratione confici posse.

12 *Quare promiscuè omnibus fidelibus perfecta Baptismi forma clare exponenda sit.*

Sed duarum partium ex quibus Baptismus cõstare debet, postquam altera, hoc est materia, diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eaden diligentia formam etiam tradere, quæ est altera eius pars maxime

Quam sæpe, & quanta cura Baptismi natura sit inculcanda.

neces-

necessaria. In huius autē Sacramenti explicatione, eo maiori cura, & studio elaborandum putabunt, quod tam sancti mysterij non solum sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni diuinarum rerum scientia communiter euenit verum etiam ad vsus fere quotidianos, summo pere expetenda est, Cū enim sæpe incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicetur in quibus tum ab, allijs de populo, tū sæpissime a mulierculis Baptismū ministrari oporteat, ita fit, vt promiscue omnibus fidelibus ea, quæ ad huius Sacramenti substantiam pertinent, cognita & perfecta esse debeant.

13 *Quare perfecta, & absoluta huius Sacramenti forma.*

Aug. li. 6. cōt. Don. cap. 25. & 4. cap. 15.

Quare dilucidis, & apertis verbis, quę facile percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt hanc esse perfectam, & absolutam Baptismi formam. Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ita enim a Dño, & Saluatore nostro traditum est, cum Apostolis apud Matthæum præcepit: Euntes docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ex illo autem verbo, Baptizantes, Catholica Ecclesia diuinitus edocta optime intellexit, in huius Sacramenti forma actionem ministri exprimēdam esse: quod quidem fit, cum dicitur, Ego te baptizo. At quoniam, præter ministros, tum illius personam, qui baptizatur, tum principalē causam, quæ Baptismū efficit, significare oportebat, idcirco illud pronomen, Te, & distincta diuinarum personarum nomina adduntur, vt absoluta Sacramenti for-

Th. in 3. p. q. 66. ar. 6. Baptismi forma. Mat. 28. 19.

Actio ministri in Baptis. ex Christi verbo esse necessaria colligitur.

Persona quę baptizatur.

Principalis causa sanctificationis est sancta Trin.

ma ijs verbis concludatur, quæ modo exposita sunt. Ego te baptizo in nomine Patris, & filij & Spiritus sancti. Neq; enim sola Filij persona, de quo a Ioanne scribitur: Hic est qui baptizat, sed simul omnes sanctæ Trinitatis personæ ad Baptismi sacramentū operantur. Quod autem in Nomine, non in Nominibus dictū est, hoc plane declarat vnā Trinitatis naturam, & diuinitatē. Etenim hoc loco nomen ad personas non refertur, sed diuinā substantiam, virtutem & potestatem, quæ vna, & eadem est in tribus personis, significat.

Ioan. 1. 13.

In forma baptismi quid nomē significet

14 *An in forma Baptismi verba omnia perinde sint necessaria.*

Sed in hac forma, quā integram, & perfectam esse ostendimus, obseruandum est, quædā prorsus necessaria esse, quæ omittantur, Sacramentū confici non potest: quædam vero non ita necessaria, vt si desint, Sacramēti ratio non constet: cuiusmodi est vox illa, Ego cuius vis in verbo baptizo, cōtinetur: imo vero in Ecclesijs Græcorum variata dicendi ratione prætermitti consueuit: propterea quod nullam fieri oportere ministri mentionem iudicarunt: ex quo factum est, vt in Baptismo hac forma passim vtantur, Baptizetur seruus Christi, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, a quibus tamen perfecte sacramentum ministrari, ex Concilij Florentini sententia, & definitione apparet, cum ijs verbis satis explicetur, id, quod ad Baptismi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipsa peragitur.

Græcorum baptizandi ratio.

Conc. Flor. in doct. de Sacramentis.

64

A num.° 15° usq.e ad 20.m

15 *Quomodo Apostoli in nomine Christi baptizauerint.*

Quod si etiam aliquando tempus fuisse dicendum

Tho. in 3. p q. 66. art. 6. Act. 2. 38. & 8. & 12. & 10. 48. & 19. 5.

dum est, cum Apostoli in nomine tantum Domini Iesu Christi baptizarent: id quidem Spiritus sancti afflatu eos fecisse exploratum nobis esse debet, vt initio nascētis Ecclesiæ Iesu Christi nomine, prædicatio illustrior fieret, diuinaq; & immēsa eius potestas magis celebraretur. Deinde vero rem penitus introspicientes, facile intelligemus, nullā earum partium in ea forma desiderari, quæ ab ipso Saluatore præscriptæ sunt; qui enim Iesum Christum dicit, simul etiam Patris personam, a quo vnctus est, & Spiritū sanctū, quo vnctus est significat.

Ambr. lib. 1. de Spir. sancto. capit. 3. Basil lib. de Spiritu sancto c. 12.

16 *Apostolos in nomine Christi tantùm aliquādo sine personis Trinitatis nunquam baptizasse credendum est.*

Quanquam dubium fortasse alicui videri potest, an huiusmodi forma Apostoli aliquē baptizauerint, si Ambrosij, & Basilij sanctissimorum, & grauissimorum Patrum, auctoritatē sequi volumus, qui ita Baptismum in nomine Iesu Christi interpretati sunt vt dixerint, iis verbis significari Baptismum, nō qui à Ioanne, sed qui a Christo Domino traditus esset: tametsi a communi & vsitata forma, quæ distinctas trium personarum nomina continet Apostoli non discederent. Atque hoc loquēdi genere Paulus etiam in epistola ad Galathas vsus videtur, cum inquit Quicumque in Christo baptizati estis, Christū induistis, vt significaret in fide Christi, nec alia tamen forma, quam idē Saluator & Dominus noster seruandam præceperit, baptizatos esse. Hactenus igitur de materia, & forma, quæ ad baptismi substantiam maxime pertinet, satis fideles doceri erit in sacris

Gal. 3. c. 27.

17 *Quo pacto in hoc regenerationis mysterio fieri debeat ablutio.*

Ablutio baptismi tribus modis fieri potest. Thom. in 3. p.q.66.art.7.

Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitimæ etiam ablutionis rationem seruari oportet, idcirco eiusquoque partis doctrina a Pastoribus tradenda est, atque ab eis breuiter explicandum, communi Ecclesiæ more, & consuetudine receptum esse, vt Baptismus vno aliquo ex tribus modis cõfici posset. Nã qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquã merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquę aspersione tingũtur. Ex his autem ritibus, quicumque seruetur, Baptismum vere perfici credendum est: aqua enim in Baptismo adhibetur, ad significandam animæ ablutionem, quam efficit: Quare Baptismus ab Apostolo lauacrum appellatus est. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis tẽporibus in Ecclesia obseruatum animaduertimus: quam vel aquæ effusione, quod nunc in frequenti vsu positum videmus, vel aspersione quemadmodum a Petro factum esse colligitur, cum vno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, & baptizauit.

Tim.3.5. Epist.1.26.

Lauacrum regenerationis Trina mersio fuit in vsu August. tempore. Act.2.41.

18 *Vnica ne ablutio requiratur, aut trina.*

Vtrum vero vnica an trina ablutio fiat, nihil referre existimandum est. Vtrouis enim modo & ante in Ecclesia Baptismum vere confectum esse, & nunc confici posse, ex Diui Gregorij Magni epistola ad Leandrum scripta, satis apparet. Retinendus est tamen a fidelibus is ritus, quem vnusquisque in sua Ecclesia seruari animaduerterit.

Vna ne, an trina ablutio fieri debeat. Thom. 3 par q.66.art.8. B.Greg. lib. 1.regist. epi. 41.

Quare

19 *Quare caput hic potissimum abluatur.*

Th. in 3 p. q. 66 ar. 7. ad 3.

ATQVE illud præcipuè monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus vigent, abluendum; simulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut post ablutionem verba Sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tẽpore, quo ablutio ipsa peragitur, pronunciandà esse. His expositis conueniet præterea docere, atque in memoriã fidelium reducere, Baptismum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, à Christo Domino institutum esse.

Verba Sacramẽti, eodem tempore quo abluitur caput pronunclanda sunt.

66 A num. 20. usq. ad 26m

20 *Christus ne Baptismum ante, an post passionem instituerit.*

Duo tempora institutionis baptismi.

HOC Igitur Pastores frequenter docebũt, explicabuntque duo diuersa tempora Baptismi notãda esse alterum, cũ Saluator eũ instituit, alterũ cum lex de eo suscipiendo sancita est. Ac, quod ad primum attinet, tunc a Domino hoc Sacramentum institutum esse perspicitur, cum ipse a Ioanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit: testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus, & Augustinus, eo tempore aquæ vim generandi in spiritualem scilicet vitam datam esse. Et alio loco ita scriptum reliquit: Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua. Et alibi: Baptizatur Dominus, non mundari indigens, sed tactu mundæ carnis aquas mundans, vt vim abluendi habeat. Atque ad eam rem illud maximo argumento esse potuit, quod tunc sanctissima Trinitas, in cuius nomine Baptismus conficitur, numẽ suum præsens declarauit.

Th. in 3 p. q. 66. art. 2. Quãdo Christus baptismũ instituerit. Mat 3. 16. D. Greg. Naziã. orat. in natal Saluato. circa finem. Aug. ser. 29. 36. & 37. de tempore.

Aquæ vis per Christũ est aucta. Tota Trinitas in baptismo Christi præsens suum numen declarauit. Mat. 3. 26 27. Mar. 1. 10

19 Luc. 3. 21. 22. Hie. in cõ. in 3. c. Mat. 5. Aug. ser. 36. de tẽp. Baptismus ante Christi passionem fuit quidẽ vsitatus, postea tamen vim suã accepit.

uit. Vox enim Patris audita est: Filij persona aderat, & Spiritus sanctus in columbæ specie descendit: præterea cæli aperti sunt, quo nobis iam per Baptismum licet ascendere. Quod si quis scire cupiat, quanã ratione tanta, & tam diuina virtus a Domino aquis tributa sit, id quidem humanam intelligẽtiam superat. Hoc vero satis percipi a nobis potest, Baptismo a Domino suscepto sanctissimi, & purissimi eius corporis tactu, aquam ad Baptismi salutarem vsũ consecratam esse: ita tamen, vt hoc Sacramentum, etsi ante Passionẽ institutum fuerit, a Passione tamen, quæ omnium Christi actionum tãquam finis erat, vim, & afficientiam duxisse credendum sit.

21 *Quando lex Baptismi homines obligare cœperit.*

Lex de baptismo suscipiendo quando lata fuerit

Sed de altero etiam, quo scilicet tempore lex de Baptismo lata fuerit, nullus dubitandi locus relinquitur: nam inter sacros scriptores conuenit, post Domini Resurrectionem, cum Apostolis præcepit. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, ex eo tempore omnes homines, qui salutem æternam consecuturi erãt, legẽ de Baptismo teneri cœpisse.

Mat. 28. 19. Mar. 16. 15. 16. Quando baptismus homines obligare cœpit. 1. Pet. 1. 3.

Quod quidem ex Apostolorũ Principis auctoritate colligitur, cum inquit: Regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Idem que ex illo Pauli loco: Seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, (cum de Ecclesia loqueretur) mundans eam lauacro aquæ in verbo, licet cognoscere. Vterque enim Baptismi obligationem ad tempus, quod mortẽ Domini consequutũ est,

Ephe. 5. 26.

eſt, videtur retuliſſe: vt dubitandum nullo modo ſit, verba etiam illa Saluatoris, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei, id ipſum tempus ſpectaſſe, quod poſt paſsionem futurum erat.

Ioan. 3. 5.

22 *Sacramentum Baptiſmi in quanta veneratione habendum.*

Quanta munera in Baptiſmo conferantu. Ex his quæ in Chriſti baptiſmo euenerūt, docet D. Tho. In 3. p. q. 39. art. 5. & 6.

Ex ijs igitur, accurate à Paſtoribus tractentur, haud dubium eſſe poteſt, quin fideles maximam in hoc ſacramento dignitatem agnoſcant, ac ſumma animi pietate venerentur, præſertim vero, cum cogitarint, præclara illa, & amplisſima munera, quæ, cum Chriſtus Dominus baptizaretur, miraculorum ſignificationibus declarata ſunt, ſingulis cum baptizantur, intima Spiritus ſancti virture donari, atque impertiri. Vt enim, ſi quemadmodum Eliſæi puero contingit, nobis oculi ita aperirentur, vt cœleſtes res intueri poſſemus, nemo adeo communi ſenſu carere putandus eſſet, quem diuina Baptiſmi myſteria in maximam admirationem nō traducerent: cur idem etiam euenturum non exiſtimemus, cum à Paſtoribus huius ſacramenti diuitiæ, ita expoſitæ fuerint, vt eas fideles, ſi non corporis oculis, vt mentis acie fidei ſplendore illuminatæ cō templari queant?

4. Reg. 6. 17.

23 *Quot hominum genera Baptiſmum adminiſtare poſsint.*

Iam vero, a quibus miniſtris hoc Sacramentū conficiatur, non vtiliter modo, ſed neceſſario tradendum videtur: tum vt ij, quibus præcipue hoc munus commiſſum eſt, illud ſancte, & religioſe curare ſtudeant, tum vt ne quis tanquam fines ſuos egreſſus, in alienam poſſeſsionem tempeſtiue

Qui proprij ſint miniſtri Baptiſmi? vide D. Tho. In 3. par. q. 67.

stiuè ingrediatur, vel superbe irrumpat: cum in omnibus ordinem seruandum esse Apostolus admoneat. Doceantur igitur fideles triplicem esse eorum ordinē: ac in primo quidem Episcopos, & Sacerdotes collādos esse: quibus datum est vt iure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exerceant, ijs enim in Apostolis præceptum est a Domino: Euntes baptizate: quamuis Episcopi, ne grauiorem illam docendi populi curam deserere cogerentur, Baptismi ministerium Sacerdotibus relinquere soliti essent. Quod verò Sacerdotes iure suo hanc functionem exerceant, ita vt præsente etiam Episcopo ministrare Baptismum possint, ex doctrina Patrum, & vsu Ecclesiæ constat, nam cum ad Eucharistiam consecrādam instituti sint, quæ est pacis, & vnitatis Sacramentum: consentaneum fuit potestatem ijs dari omnia illa administrandi, per quæ necessario huius pacis, & vnitatis quilibet particeps fieri posset. Quod si aliquando Patres Sacerdotibus sine Episcopi venia, baptizandi ius permissum non esse dixerunt: id de eo Baptismo, qui certis anni diebus solemni cæremonia administrari consueuerat, intelligendum videtur.

1. Cor. 14. 40 Triplex ordo ministrorum Baptismi. Primus ordo est Episcoporū, & Sacerdotū Isid. lib. 2. de offic. Ecclesi. c. 24. Mat. 28 19. 1. Cor. 1. 17. Sacerdotū proprium est Baptismū conferre, Th. In 3. p. q. 67. ar. 2 1. Cor. 10. 17

Vide Leonē epistol. 88. & Damasum, ep. 4.

Secundum ministrorum locum obtinent Diaconi, quibus sine Episcopi, aut Sacerdotis concessu, non licere hoc sacramentum administrare plurima sanctorum Patrum decreta testantur.

Secundus ordo est Diaconorum.

24 *Qui Sacramentum Baptismi in casu necessitatis conferre possint.*

Extrèmus ordo illorum est, qui cogente necessitate, siue solemnibus cæremonijs baptizare possunt, quo in numero

Diaconi sine necessitate baptizare nō possunt Gelasi. in epist. ad

ro sunt omnes, etiam de populo, siue mares, siue fœminæ, quamcunque illi sectam profiteantur. Nam & Iudæis quoque, infidelibus, & hereticis: cũ necessitas cogit, hoc minus permissum est: si tamen id efficere propositum eis fuerit, quod Ecclesia Catholica in eo administrationis genere efficit. Hæc autem cũ multa veterum Patrum, & Conciliorũ decreta confirmarunt, tum vero à sacra Tridentina synodo anathema in eos sancitũ est, qui dicere audeant, Baptismum, qui etiã datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, nõ esse verum Baptismum.

In quo profecto summam Domini nostri bonitatem, & sapientiam, licet admirari. Nam cum hoc Sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit: quemadmodum aquam eius materiam instituit, qua nihil magis commune esse potest: sic etiam neminẽ ab eius administratione excludi voluit: quamuis vt dictum est non omnibus liceat solemnes cæremonias adhibere: non quidem quod ritus, aut cæremoniæ, plus dignitatis, sed quod minus necessitatis, quam sacramẽtum habeant.

25 *Quis ordo in Baptizãdo à fidelibus seruandus sit.*

Neque vero hoc munus ita omnibus permissum esse, fideles arbitrẽtur, quin ordinem aliquem ministrorum instituere maximè deceat. Mulier enim, si mares adsint, Laicus item præsente Clerico, tum Clericus coram Sacerdote, Baptismi administrationẽ sibi sumere nõ debet. Quamquã obstetrices, quæ baptizare consueuerũt, improbãdæ nõ sunt, si interdũ præsente ali-

quo

Epist. per Lucani, in constitutos. c. 9 & dist. 63. c. diaconos Tho. in 3. p. q. 67. ar. 1. & de consec. d. 4. c. cunctas.

Quilibet in necessitate, baptizare potest. Sess. 7. Concil. Trid. de Baptismo can 4. & Nicolaus ad cõsulta Bulgar. can. 104. & habetur de cõs. dist. 4. c. a quodã Idẽ docet Augu. lib. 7 de vnico Baptis. c. 53. & habet ibid. cap. solet etiam & li. 3. cõt. Donat. cap. 10. & habetur ibid. cap. Nõ est. & libr. 2. cont. Parme. cap. 13. quod item habetur 32. q. 1. cap. quod quidã. Concil. item Lateranen. cap. 3. & habetur de summa Trinitate cap. firmiter & Cõcil. Florent. in decretis Eugenij

Populares nõ debent solemnes cæremonias Baptismo adhibere. Tho. in 3 p. q. 67. art. 3

Thom. In 3. p. q. 67. ar. 4.

quo viro, qui huius Sacramenti conficiēdi minime peritus sit, quod aliàs viri magis propriū officium videretur, ipsę exequantur.

66 A num.° 26.° usq.e ad 31.m

26 *Cur præter eos qui baptizant in regenerationis mysteriis. Patrini adhibeantur.*

Accedit autem ad eos ministros, qui, vt hactenus declaratum est, Baptismum conficiunt, aliud etiam ministrorum genus, qui ad sacram, & salutarem ablutionem celebrandam ex vetustissima Catholicæ Ecclesiæ consuetudine adhiberi solent, ij, nunc Patrini, olim Susceptores, Sponsores, seu Fideiussores, communi vocabulo, a rerum diuinarum scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate à Pastoribus agēdum erit, vt fideles intelligāt, quę potissimum ad illud rectè perficiendum necessaria sint, in primis vero explicare oportet, quæ causa fuerit, cur ad Baptismum præter sacramēti ministros Patrini etiā & Susceptores adiungerentur, quod quidem optimo iure factū esse, omnibus videbitur, si meminerint, Baptismum esse spiritualem regenerationem, per quam filij Dei nascimur, de ea enim ita loquitur Diuus Petrus: Sicut modo geniti infantes rationabiles, sine dolo, lac concupiscite, Vt igitur postquam aliquis in hanc lucem editus est nutrice & padagogo indiget, quorum ope, atq; opera educetur, ac doctrina, & bonis artibus erudiatur: ita etiam necesse est, vt qui ex Baptismi fonte vitam spiritualem viuere incipiunt, alicuius fidei, & prudentiæ committātur a quo Christianæ religionis præcepta haurire, ad omnemq; pietatis rationē institui possint, atq; ita paulatim in Christo adolescere donec tandē vi-

De patrinis Baptizādorū, agit Tertul. lib. de Bapti. ca. 1. vbi eos sponsores, & li. de corona milit. vbi eos Susceptores nominat.

Tho. in 3. p. q. 67. art. 7.

1. Pet. 2. 2. Sic habetur Biblia Louani. sed in mar. notant. legi in MS. Rom. & Græcis exemplaribus rationabile.

viri perfecti iuuante Domino euadant: cum præsertim Pastoribus, qui publicæ Parochiarum curationi præpositi sunt tantum temporis non superſit, vt priuatam illã curam pueros in fide erudiendi suscipere posſint Huius autem vetuſtiſsimæ consuetudinis præclarum teſtimonium a Diuo Dionyſio habemus, cum inquit: Diuinis noſtris ducibus (sic enim Apoſtolis vocat) in mentem venit, & viſũ eſt suscipere in fantes. secundum iſtum ſanctũ modum, quod naturales parentes pueri eum cuidam docto in diuinis, veluti pædagogo traderent, sub quo ſicut sub diuino patre, & saluationis ſanctæ suſceptore reliquũ vitæ puer degeret Eandem vero sententiam confirmat Higinij auctoritas.

Patrinorum adhibẽdorũ quam vetuſta ſit cõſuetudo S. Dion. de Eccle. Hier. c. 7. part. 3.

Higin. PP. de conſ. diſt. 4. c. In Catechiſm. & ibidem c. non plures & c. In baptiſmate, & 30. q. 7. c. peruenit & ſequentib.

27 *Cognatio ſpiritualis in Baptiſmo contracta, matrimonium impedit & dirimit.*

Quamobrem ſapientiſsime a ſancta Eccleſia conſtitutum eſt, vt non solum is, qui baptizat cum baptizato, sed etiã suſceptor cum eo quem suſcipit, & cum eius veris parentibus affinitate deuinciãtur: item vt legitima nuptiarum fœdera inter hos homines iniri non poſsint, atque inita dirimantur.

De affinitate in Baptiſmo contracta. Seſ. 24. Concil Trid. de reformatione matrimonij. cap. 2. 30 q. 1. vide itẽ & de co. nat. ſpiritualis in 6. Patrinorũ officium. Thom. in 3. p. q. 67. ar. 8.

28 *Quæ ſint Patrinorum partes, quidque ab illis exigatur.*

Præterea docere oportet fideles, quæ ſint Suſceptoris partes. Etiam hoc munus adeo negligenter in Eccleſia tractatur, vt nudum tantum huius functionis nomen relictum ſit: quid autem ſancti in eo contineatur, ne ſuſpicari quidem homines videantur. Hoc igitur vniuerſe Suſceptores

res

res semper cogitent, se hac potissimum lege ob strictos esse, vt spirituales filios perpetuo commẽdatos habeant, atque in ijs, quæ ad Christianę vitæ institutionem spectant, curent diligenter vt illi tales se in omni vita præbeant, quales eos futuros esse solemni cęremonia spoponderunt. Audiamus quid ea de re sanctus Dionysius scribat, verba Sponsoris exprimens: Spondeo puerum inducturũ, cum ad sacrã intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, vt abrenunciet contrarijs omnino, profiteatur, peragat que diuina, quæ pollicetur. Itẽ diuus Augustinus: Vos, inquit, ante omia tam viros, quam mulieres, qui filios in baptismate suscepistis, moneo vt cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ac profecto decet maxime, eum qui aliquod officium suscepit in eo diligenter exequẽdo nunquam defatigari: & qui se alterius pædagogum, & custodem professus est, minime pati illum esse desertum, quẽ semel in fidem, & clientelam suam recepit, donec illum opera, & præsidio suo egere intellexerit. Quę autem filijs spiritualibus tradenda sint, paucis Diuus Augustinus comprehendit, cum de hoc ipso Susceptoris officio loqueretur, inquit enim: Debent eos admonere, vt castitatem custodiant, iustitiã diligant, charitatem teneãt & ante omnia Symbolum, & orationem Dominicam eos doceant: Decalogum etiam, quæ sunt prima Christianæ religionis rudimenta.

Diony. loco supra citato.

D. Augu. ser. 163. de tempo. & ser. 215 similia habet quæ autẽ hic habentur referuntur de cõsec. dist. 4. cap. vos autẽ

Quid suscep tores, filios suos spirituales docere debeant, fusius Aug. sermo. 163. de tẽpore, sed hęc habentur de cõsecra. dist. 4. cap. vos autẽ

29 *Quiuis promiscue ad Susceptoris munus non est admittendus.*

Quæ cum ita se habeãt facilè intelligimus, cui nam

Quales Patrini sunt assumendi. parẽtes naturales filios suos suscipere nõ possunt 30. q. 1. ca. peruenit. Tho in 3. p. q. 67. ar. 8. ad 2 Neque infideles & hæretici ex Cõcil. Mog. de consecr. distin. 4. ca. In baptismate. patrinorum nu. Ses. 24.

nam hominum generi sanctæ huius tutelæ administratio committenda non sit, nimirum ijs, qui eam gerere, aut fideliter nolint, aut sedulo, & accuratè non queant. Quo circa præter naturales parentes, quibus non licet eam curationẽ suscipere, vt ex eo magis appareat, quantum hæc spiritualis educatio à carnali distet, Hęretici in primis, Iudæi, Infideles, ab hoc munere omnino prohibendi sunt, vt qui in ea cognitione & cura semper versentur, vt fidei veritatẽ mendacijs semper obscurẽt, atque omnem Christianam pietatem euertant.

30 *Quis Patrinorum numerus esse debeat.*

Plures quoque ne baptizatum de Baptismo suscipiant, sed vt vnus tantum: siue vir, siue mulier, vel ad summum vnus, & vna, Tridentino Concilio statutum est: tum quia disciplinæ, atque institutionis ordo a multitudine magistrorum perturbari poterat: tum quia prouidere oportebat, ne inter plures huiusmodi affinitates coniungerentur, quæ impedirent, quo minus legitimo matrimonij vinculo hominum inter homines societas latius diffunderetur.

Con Tri. de reformatione matri in onij. c. 2. 20, & idem habetur de consecra. dist. 4. ca. non plures, & de cogn. spirituali ca. quamuis in. D. Tho. ibid.

67

Anum 31 usq ad 33

31 *Baptismus ad salutem omnibus necessarius.*

SED cum cæterarũ rerum cognitio, quæ hactenus expositæ sunt, fidelibus vtilissima habenda sit, tum verò nihil magis necessarium videri potest, quàm vt doceatur omnibus hominibus Baptismi legem à Domino præscriptam esse, ita vt, nisi per Baptismi gratiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam, & interitum à

Ioan. 3. 5. Matth. 28. 9. Clemens Rom. Epist. 4. August. in

N paren-

Ioan. tract. 13. & de Eccles. dog. ca. 24.
Ambr. In ijs qui myster. initiatur. c.4.
Conci. Late. cap. 1.
Citra Baptismum nullus omnino saluari potest.
Con. Tri. de Baptismo cā. 3. & ses. 6. de Iustificatione ca. 4. De Batismo paruulorū ses. 5. Con. Tri. decreto de peccato originali. & ses. 7. Baptismo c. 12. 13. & 14.
Diony. Areopa. de Eccle. Hier. c. 7. Cypr. ep. 59. ad Fidū. Augu. Epis. 28. & li. 1. de peccat. merit. & remis. cap. 23.
Chrys. hom. de Ada. & Eua. Con. Mileuit. c. 2. vide item mul ta. ca. de cos.

parentibus, siue illi fideles sint procreentur. Igitur sæpius à Pastoribus explicandum erit, quod apud Euangelistam legitur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

32 *Infantes omnino sunt baptizandi.*

Quam legem non solùm de ijs, qui adulta ætate sunt, sed etiam de pueris infantibus intelligendam esse, idque ab Apostolica traditione Ecclesiam accepisse, cōmunis Patrum sententia, & auctoritas confirmat. Præterea credēdum est, noluisse Christum Dominum Baptismi Sacramentum, & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium est enim regnum cœlorū, quos amplexabatur, super quos manus imponebat, & quos benedicebat. Deinde cum legimus totam aliquam familiam à Paulo baptizatam esse, satis apparet pueros etiam, qui in illorum numero erant, salutari fonte ablutos esse. Deinde Circuncisio, quæ figura fuit Baptismi, eum morem maxime commendat. Pueros enim octauo die circuncidi solitos, nemo est qui ignoret. Ac quibus circuncisio manufacta in expoliatione corporis carnis proderat, ijsdem Baptismum, qui est circuncisio Christi non manufacta prodesse perspicuum est.

dist. 4.
Matth. 18. 3. & 19. 14.
Marc. 10. 16.
Luc. 18. 15.
1. Cor. I. 16.
Gen. 17. 11. 12.
Leuit. 12. 3.
Luc. 1. 59. & 22.
Ephe. 2. 11.
Col. 2, 11.

Postremò vt Apostolus docet, si vnius delicto mors regnauit per vnum, multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Cum itaque per Adæ peccatum pueri ex origi-

Rom. 5. 17.
Tho. in. 3. p. q. 68. ar. 8.

ne

ne noxam cõtraxerint: multo magis per Chriſtum Dominum poſſunt gratiam, & iuſtitiam conſequi, vt regnent in vitam quodquidem ſine Baptiſmo fieri nullo modò poteſt. Quare docebunt Paſtores infantes omnino baptizandos, & deinde Paulatim teneram ætatem Chriſtianæ religionis præceptis ad veram pietatẽ informandam eſſe, nam vt à Sapiẽte præclare dictum eſt: Adoleſcẽs iuxta viam ſuam, etiam cũ ſenuerit, non recedet ab ea.

Prou. 22, 6. Dion. Areopa. In 7, cap, lib. de Hier. Eccle, hanc etiã rationẽ habent

33 *Infantes in Baptiſmo gratiam ſpiritualẽ percipiunt*

Infantes etiam in Baptiſmo gratiã accipiũt Tho, ibidem ualde etiam Clem, 1, de ſomma Trinitate D, Auguſt, epiſt. 23. ad Bon.

Neque enim dubitare licet, quin infantes fidei Sacramenta, cùm abluuntur, accipiant: non quia mentis ſuæ aſſenſione credant: ſed quia parẽtũ fide, ſi parẽtes fideles fuerunt; ſin minus, fide (vt Diui Auguſtini verbis ſequamur) vniuerſæ ſocietatis ſanctorum muniuntur. Etenim ab iis omnibus rectè dicimus eos Baptiſmo offerri quibus placet, vt offerantur & quorum charitate ad communionem ſancti Spiritus adiunguntur.

Infantes mox ad Baptiſmũ ſunt deferendi Aug. lib. 3. de orig. ani mæ, cap. 9. & lib. 1. de peccat. mor. & rem. cap, 23 & epiſt. 28 ad Hieron,

34 *Infantum Baptiſmus non differendus.*

Hortandi autem ſunt magnoperè fideles, vt liberos ſuos: cum primum is ſine periculo facere liceat, ad Eccleſiam deferendos, & ſolemnibus cæremonis Baptizandos curent. Nam cum pueris infantibus nulla alia ſalutis comparandæ ratio, niſi eis Baptiſmus præbeatur, relicta ſit, facilè intelligitur, quàm graui culpa illi ſeſe obſtringant, qui eos Sacramenti gratia diutius, quàm neceſsitas poſtulet, carere patiantur:

tur: cum præsertim propter ætatis imbecillitatem, infinita pæne pericula illis impendeant.

66
A num.° 35.° usq.° ad 40.m

35 *Adulti quomodo ante Baptismum instruendi sint.*

De baptismo adultorum, vide August. in li. de fide & operibus c. 9. Tertul. libr. de pœnit. cap. 6. & de præscrip. ca. 41. Cyp. ep. 13. & de consecr. dist. 4. ca. ante Baptismum, & cap. ante viginti. Eccl 5. 8.

Diuersam verò rationem in iis seruandam esse, qui adulta ætate sunt & imperfectum rationis vsum habent, qui scilicet ab infidelibns oriũtur, antiquæ Ecclesiæ consuetudo declarat, nam Christiana quidem fides illis proponenda est, atque omni studio ad eam suscipiendam cohordi, alliciendi inuitandi, sunt. Quod si ad Dominum Deum conuertantur: tum verò monere oportet, nec vltrà tempus ab Ecclesia præscriptum Baptismi Sacramentum differant. Nam cum scriptum sit: Non tardes conuerti ad Dominũ, & ne differas de die in diem: docendi sunt perfectam conuersionem in noua per Baptismum generatione positam esse: præterea, quo seriùs ad Baptismum ueniunt, eò diutius sibi carendum esse cæterorum sacramentorum vsu, & gratia, quibus Christiana religio colitur, cum ad ea sine Baptismo nulli aditus patere possit: deinde etiã maximo fructu priuari, quem ex Baptismo percipimus: siquidem non solum omnium scelerum, quæ antea admissa sunt maculam, & sordes Baptismi qua prorsus eluit, ac tollit, sed diuina gratia nos ornat, cujus ope, & auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, iustitiamque & innocentiam tueri: quam re summa Christianæ vitæ constare, facilè omnes intelligunt.

Baptismi quãta sit virtus.

36 Adul

36 *Adultis Baptismum differendum esse demonstratur.*

Sed quamuis hæc ita sint, non consueuit tamen Ecclesia Baptismi Sacramentũ huic hominum generi statim tribuere, se ad certum tempus differendum esse cõstituit, neque enim ea dilatio periculũ, quod quidem pueris imminere supra dictum est, coniunctum habet: cùm illis, qui rationis vsu prædici sunt, Baptismi suscipiendi propositum, atque consilium, & malè actæ vitæ pœnitentia satis futura sit ad gratiam, & iustitiam si repentinus aliquis casus impediat, quo minus salutari aqua ablui possint. Contrà verò hæc dilatio aliquas videtur vtilitates afferre. Primùm enim quoniam ab Ecclesia diligenter prouidendum est, ne quis ad hoc Sacramentum ficto, & simulato animo accedat, eorum voluntas qui Baptismum petunt, magis exploratur, atque perspicitur, cuius rei causa, in antiquis Concilijs decretum legimus, vt qui ex Iudæis ad fidem Catholicam veniunt, antequam Baptismus illis administretur, aliquot menses inter Cathecumenos esset: deinde in fidei doctrina, quam profiteri debẽt, & Christianæ vitæ institutionibus erudiuntur perfectius. Præterea maior religionis cultus Sacramento tribuitur, si constitutis tantùm Paschæ & Penthecostes diebus solẽni cæremonia Baptismum suscipiant.

Propositum Baptismi in necessitate ad salutem sufficit. Aug. in libr. quæstio, in Leuit. q. 84. Amb. in lib. de obitu Valent.

Thom. in 3. p. q. 66. a. n. 2. Cur expectat. n adultis baptismũ differri.

Cõc. Agathẽ cap. 34. & habetur de cõsec. dist. 9 cap. Iudæi. Vide item. Cõc. Brach. 2. capit. 1. & Laod. c. 46.

37 *Baptismus non semper est adultis differendus.*

Sed interdum tamen Baptismi tempus iusta aliqua & necessaria de causa differendum non est, velut si vitæ pericu-

Quando nõ diu differri debeat Baptismus.

lum instare videatur, ac-
præsertim, si illi abluen-
di sunt, qui iā fidei my-
steria plene perceperint
Quod quidem Philipū,
& Apostolorum Princi
pem fecisse satis constat
cū alter Candacis regi-
næ Eunuchū, alter Cor-
nelium nulla interposita
mora, sed statim, vt se Fi
dē amplecti professi sūt
baptizauit,

Actor.8,18,

Acto,10,46,

38 *Quomodo affecti esse debeant qui sunt baptizandi*

Docendum præterea & populo explicandum erit, quomodo affecti esse debent, qui baptizandi sunt, in primis, itaque opus est, vt velint propositumque sit illis Baptismum suscipere, nam cū vnusquisque in Baptismo peccato moriatur, & nouam vitæ rationem, & disciplicinam suscipiat, æquum est, non inuito cuiquam, aut recusanti, sed illis tantùm, qui sua sponte, & libenti animo accipiunt, Baptismum præberi. Quare ex sancta traditione semper seruatum animaduertimus, vt nemini Baptismus ministretur, nisi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec verò in pueris quoque infantibus eam voluntatem deesse existimandum est, cùm Ecclesiæ voluntas, quæ pro illis spondet, obscura esse nō possit.

Primum in Baptizandis propositum requiritur Rom.6,2,3, Aug.in lib, de pœnit. medic,ca,2, Thom,in,3, p,q,68,ar.7,

39 *Amentes quando possint, vel non possint Baptizari.*

Præterea amentes, furiosos, qui cum aliquando compotes mentis essent, in insaniam deinde inciderunt, vt qui eo tempore nullam, Baptismi suscipiendi voluntatem habeant, nisi vitæ periculum immineat, Baptizandos non esse: cum autem in vitæ discrimine versantur, si antequam

Thom,in,3, p.q,68, art, 12, & colligitur ex Aug, lib,4 Conf,c,4

tequam furere inciperent, eius voluntatis significationem dederunt, abluendi sunt: sin minus, à Baptismi administratione abstinendum est. Idemque iuditium de dormientibus fieri debet. Quòd si in mentis potestate nunquam fuerunt, ita vt nullum rationis vsum habuerint, eos in fide Ecclesiæ, non secus, ac pueros, qui ratione carent, baptizandos esse Ecclesiæ auctoritas & consuetudo satis declarat.

GD A num.° 40.° usq. ad 44.m

40 *Quæ præterea ad Baptismum suscipiendum requirantur.*

Verum præter Baptismi uoluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum est, ad consequendam Sacramenti gratiam maximè necessaria est. Etenim Dominus, & Saluator noster docuit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

In baptizandis fides requiritur vide D. Tho, q.9, ar. 8. Marc, 16.16

Deinde vt quemlibet admissorum scelerum, & malæ actæ vitæ pœniteat, atque vt idem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuat, opus est, aliter enim, qui ita Baptismum peteret, vt tamen peccandi consuetudinem nollet emendare, omninò repellendus est, nihil enim Baptismi gratiæ, & virtuti adeo repugnat, quā eorum mens, & consilium, qui nullum vnquam peccandi finem sibi constituunt. Cùm itaque Baptismus ob eam rem expetendus sit, vt Christum induamus, & cum eo coniungamur, plane constat, meritò à sacra absolutione reijciendum esse, cui in vitijs, & peccatis perseuerare propositū est: præsertim verò, quia nihil eorum, quæ ad Christum, & Ecclesiam pertinent, frustra suscipiendum est inanemque Baptismum, si

Tertio requiritur pœnitentia Tho, ibidē. ar, 4.

Galat, 3, 27.

Vbi frustra adhiceri Sacramenta videntur, ibi abstinēdum est.

Rom.8.1

Verus Baptismus esse potest in impœnitente, sed non salutaris.

iustitiæ, & salutis gratiā spectemus, in eo futurū esse satis intelligimus qui secundum carnem ambulare non secundū spiritum cogitat: etsi, quod ad sacramentum pertinet, perfectam eius rationem sine vlla dubitatione consequitur, si modò, cùm rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod à sancta Ecclesia administratur. Quamobrem Princeps Apostolorū magnæ illi hominum multitudini, qui, vt ait Scriptura, compuncti corde, ab eo, & à reliquis Apostolis, quid sibi faciendum esse quæsiuerāt, ita respondit; Pœnitētiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum, & alio loco: Pœnitemini inquit, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Item Beatus Paulus ad Romanos scribens apertè ostendit, ei qui baptizatur, omnino moriendum esse peccatis: quare nos monet, ne exhibeamus mēbra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viuentes

Actor. 2. 8.

Actor 3. 19.

Rom. 6. 11.

Ibidem. 13.

41 *Quantum de his sermonem habere conferat.*

Hæc verò si fideles sæpè meditati fuerint primùm quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus tam singulare, & diuinum Baptismi beneficium, sola sua misericordia adductus tribuit: deinde cū sibi ante oculos proponēt, quàm aliena esse debeat ab omni crimine eorum vita, qui tāto munere ornati sunt illud etiam in primis à Christiano homine requiri facilè intelligent, vt quotidie tam sanctè, & religiose traducere vitam studeant, perinde ac si ea ipsa die Baptismi Sacramentum, & gratiam consecuti essent quam

quamquam ad inflammandos vitæ pietatis studio animos, nihil magis proficiet, quam si Pastores accurata oratione explicauerint, quinam sint Baptismi effectus.

42 *Præcipuus Baptismi effectus quis sit.*

De eximiis Baptismi effectibus. Thom. in 3. pa. quæ. 6 /.

De his igitur, quoniã sæpe agendum est, vt fideles magis perspiciant, se in altissimo dignitatis gradu positos esse, nec se ab eo deiici vllis aduersarij insidiis, vel impetu, vllo vnquam tẽpore patiantur, hoc primum tradere oportet, peccatum, siue à primis parentibus origine contractum, siue à nobis ipsis commissum, quãuis etiam adeo nefarium sit, vt ne cogitari quidem posse videatur, admirabili huius Sacramenti virtute remitti, & condonari. Id verò multo ante ab Ezechiele prænuntiatũ est, per quem Dominus Deus ita loquitur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamẽtis vestris. Et Apostolus ad Corinthios, post longam peccatorum enumerationem, subiecit: Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Atque hanc doctrinam perpetuo à sancta Ecclesia traditã esse perspicuum est. Sãctus enim Augustinus in libro, quem De baptismo paruulorum conscripsit, ita testatur. Generante carne tantùm contrahitur peccatum originale, regenerante autem Spiritu, non solùm originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum sit remissio & sanctus Hieronymus ad Occeanum: Omnia, inquit, in Baptismate cõdonata sunt crimina. Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam lice. et post aliorum Conciliorum definitionem, sacra

Primus ac præcipuus Baptismi effectus est cuiuscunque peccati remissio. Thom. lib. ar. 1. Con. Trid. session. 5. de peccato originali. Ezec. 36. 25. 1 Cor. 6. 11.

D. Aug. lib. 1 de pecca. merit. & remiss. cap. 15. Vide eun ẽ lib. 1. cõtra duas epist. Pelag. ca. 3. & lib. 3. c. 3. & in Euch. cap. 64. Greg. lib. 9. epist. 39. S. Hierony. tom. 2. ad Occea. epi. 83. ante medium. Conc. Vién. & Florent in doctrina de Sacramẽtis.

Trid, Synodus, sel. 5, de peccato original, Rom, 8, 1. Rom, 6.4. Col, 3.9, 10. Epist, 4.2.4, Aug, de Gē. ad Littlibr, 6.cap, 14, & habetur de Pœn, dist, 2, c, quomodo renouari. De concupiscentia in Baptizatis remanente Cōc, Trid, de peccato orig, sess, 5, Quid concupiscentia D. Aug. lib, 1 de pec, me rl. & remiss, c, 39, & lib, 3 cōt, 1 epist. Pela, c, 1, Idem lib. 2, de nupt & conc, ca, 23. & 25, & contra Iulia, lib, 6, cap, 5. lib, 1, retract, c, 15, & de verb, apost, ser, 6.

etiam Tridentina Synodus idē declarauit, cùm anathema in eos decreuit, qui aliter sentire auderent, qui ve asseuerare non dubitarent, quāuis peccata in Baptismo remittantur, ea tamen prorsus non tolli, aut radicitùs euelli, sed quodammodo abradi, ita vt peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque vt eiusdem sanctæ Synodi verbis vtamur, in renatis nihil odit Deus: quia nihil damnationis est his, qui verè consepulti sunt cū Christo per Baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & nouū qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes immaculati. puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt.

43 *Concupiscencia in baptizatis an sit peccatum.*

Ac fateri quidem oportet, sicut eodem loco ipsius Synodi auctoritate decretum est, in Baptizatis concupiscentiā, vel fomitem remanere: sed illa verè peccati rationem non habet, nam ex diui quoque Augustini sententia, In paruulis baptizatis concupiscentiæ reatus obsoluitur, ad agonem relinquitur. Atque idem alibi testatur: Concupiscentiæ reatus in baptismate soluitur, sed infirmitas manet: concupiscentia enim quæ ex peccato est, nihil aliud est, nisi animi appetitio, natura sua rationi repugnans, qui tamen motus si voluntatis consensum aut negligentiam coniunctam non habeat, à vera peccati natura longe abest. Ac cùm S. Paulus inquit: Concupiscenciam nesciebam nisi lex diceret, Non concupisces, ex his, non ipsam cōcupiscendi vim sed voluntatis vitium intelligi voluit

Rom, 7, 7. Ezo. 20, 17. Deut, 5, 21.

B. Greg. lib. 5. regist. epist. 30.

voluit. Eandem doctrinã tradit S. Gregorius, ita scribens: Si qui sunt, qui dicant, peccata in Baptismo superficie tenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius? cum per fidei Sacramentum anima peccatis radicitus absoluta, soli Deo inhæreat. Atque ad eam rem demonstrã dam Saluatoris nostri testimonio vtitur, cùm apud sanctum Ioannem ait. Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet sed est mundus totus.

Ioan. 13.20.

retur. Quare Baptismi proprius effectus est, peccatorum omnium, siue originis vitio, siue nostra culpa contracta sint, remissio: cuius rei causa, à Domino, & Saluatore nostro institutum esse clarissimis verbis Apostolorũ Princeps, vt alia testimonia omittamus, explicauit, cûm inquit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum.

Act. 2. 38 & 22. 16.

70
Anum. 44. usq. ad 49m

44 *Omnia peccata Baptismo tolli iterum demonstratur.*

Quod si cui expressam huius rei figuram, & imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplandum Naaman Syri leprosi historiam: qui cum septies Iordanis aqua se abluisset, testante Scriptura, ita à lepra mundatus est, vt eius caro, caro pueri vide-

4. Reg. 5. 14.

45 *Vt culpa, ita etiam pœna omnis Baptismo remittitur.*

IAM verò in Baptismo non solùm peccata remittuntur, sed peccatorum etiam, & scelerum pœnæ omnes à Deo benignè condonantur: nam etsi omnibus Sacramentis hoc commune est, vt per illa virtus passionis Christi Domini communicetur:

Secundus Baptismi effectus est omnium pœnarũ, quæ peccatis debebãtur condonatio.

Tho.in 3.p. q.69.ar.2.ex Ambr. in 11. c. epi. ad Ro. cui consentit August.li. 1 de nuptijs & concup.c. 34.& in Enchi.c.43. Ro 6.3.4.5.

tur: de solo tamen Baptismo dictum est ab Apostolo, nos per ipsũ Christo commori, & sepeliri. Ex quo sancta Ecclesia semper intellexit, sine maxima Sacramenti iniuria fieri nõ posse, vt ei, qui Baptismo expiandus sit, eiusmodi pietatis officia, quæ vsitato nomine sancti Patres Opera satisfactionis vocarũt, imponantur. Nec vero, quæ hoc loco traduntur, veteris Ecclesiæ consuetudini aduersantur: quę olim Iudæis, cum baptizarentur, præcipiebat, vt quadraginta continuos dies ieiunarent. Neque enim illud institutum ad satisfactionem pertinebat: sed qui Baptismum percepissent, ea ratione admonebantur, vt Sacramenti dignitatem venerantes, ieiunis & orationibus aliquamdiu sine intermissione operam darent.

Iam recens baptizato nõ est imponenda satisfactio.

Tho.in 3.p. q.68.ar.5. Greg. lib.7. regist. epist. 24.in dist.1. & habetur de cons. dist. 4. c. ne quod absit.

Baptizandis cur aliquando ieiunium sit impositũ Thom. in 3. p.q.69.ar.2. ad 3.

46 *Non liberatur mox baptizatus à pœnis ciuilibus.*

SED quamquam in Baptismo pœnas peccatorum condonari exploratum esse debet, ab eo tamen pœnarum genere, quæ ciuilibus iudicijs ob graue aliquod scelus persoluendæ sunt, nemo liberatur, ita vt, qui morte dignus sit, per Baptismum à pœna, quæ legibus constituta est, eripiãtur: tametsi vehementer laudanda esset eorum Principũ religio, & pietas, qui eam quoque animaduersionem, vt Dei gloria in suis Sacramentis illustrior fieret, fontibus remitterent, ac condonarent.

47 *Remittuntur in Baptismo pœnæ, quæ post hãc vitam inferri solent.*

Efficit præterea Baptismus post huius vitæ curriculum, pœnarum omnium, quæ originale peccatum consequuntur liberationem si, quidem merito mortis Domini factum est, vt hæc con-

Pœnæ inferni in Baptismo remittuntur.

conſequi poſſemus. Baptiſmo autem, vt ſupra dictum eſt, ei commorimur. Si enim, vt inquit Apoſtolus, cõplantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus.

Rom. 6. 5.

48 *Quare per baptiſmũ integræ naturæ ſtatus non ſtatim reddatur.*

Quod ſi quærat aliquis, cui ſtatim poſt Baptiſmum in hac etiam mortali vita, his incommodis non careamus, atque ad perfectum illum vitæ gradum, in quo Adã primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, ſacræ ablutionis virtute non transferamur: quidem duabus potiſſimũm de cauſis, factum eſſe reſpondebitur. Quarum prima eſt, quòd nobis, qui per Baptiſmum Chriſti corpori coniuncti, atque eius membra effecti ſummus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quàm ipſi capiti noſtro tributum eſſet. Cum igitur Chriſtus Dominus, etſi ab initio ortus ſui, gratiæ, & veritatis plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fragilitatem, quã ſuſcepit, non autem depoſuit, quam paſſionis tormẽta, & mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam reſurrexit, quis miretur cum videat fideles, qui iam per Baptiſmi ſacramẽtũ cæleſtis iuſtitiæ gratiam adepti ſunt, adhuc tamen caduco, & fragili corpore veſtiri, vt poſtquam multis laboribus pro Chriſto perfuncti, morte obita, denuo ad vitã reuocati fuerint, tandem digni ſint, qui cum Chriſto æuo ſempiterno perfruantur?

Cur poſt Baptiſmum huius vitæ pœnæ remaneãt. Tho. in 3. p. q. 69. ar. 2.

Rom. 6. 3. 4.

Ioann. 1. 14.

Altera vero cauſa, cur in nouis poſt Baptiſmũ infirmitas corporis, morbus, dolorum ſenſus, concupiſcentiæ motus relinquatur, illa eſt, vt ſcilicet

Secunda ratio, vt per ea quæ patimur, nobis merendi ſit occaſio.

scilicet, tanquam segetem, & materiam virtutis, haberemus, ex qua deinde vberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia consequeremur.

Nam cum patienti animo vitæ incommoda omnia toleramus, prauasque animi nostri affectiones sub rationis imperium diuina ope subijmus, certa spe niti debemus, fore, vt si cum Apostolo bonum certamen certauerimus, cursum consumauerimus, fidem seruauerimus, repositam quoque iustitiæ coronam reddat nobis Dominus in illa die iustus iudex. Sic verò etiam cum filijs Israel videtur Dominus egisse, quos etsi ab Aegyptiorum seruitute, Pharaone, atque eius exercito in mare demerso liberauit, tamen non statim in beatam illam promissionis terram introduxit, sed prius in multis, variisque casibus exerquit, ac deinde cùm eos in promissæ terræ possessionem misisset, cæteros quidem incolas è patris sedibus exturbauit, quasdam verò nationes reliquas fecit, quas delere non potuerant, vt populo Dei bellicæ virtutis, & fortitudinis exercendæ occasio nunquã deesset.

1, Tim, 4. 7,

Exo. 14. 24, 75,]

Iud, 3, 2. 5.

Hæc accedit, quòd si per Baptismum, præter dona cælestia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito posset, quin multi, præsentis potius vitæ commoda, quàm futuræ speratã gloriam confectantes, ad Baptismum venirent: cùm tamen non falsa hæc, & incerta quæ videntur, sed verà, atque æterna, quæ non videntur, bona Christiano homini semper proposita esse debeat.

Tertia ratione videlicet, quis ob bona temporalia colédũ sibi Deũ putaret

2, Cor, 4, 18,

(..)

ad num. 49. usq. ad 53m

49 *Renati inter huius vitæ miserias solida animi oblectatione, non destituuntur.*

Renati inter huius vitæ miserias suam habẽt lætitiam. Eph. 4. 1.

Sed interim tamen huius vitæ conditio, quę miseriarum plena est, in his qui digne ambulant sua vocatione, suis voluptatibus & lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui iam per Baptismum veluti palmites, insiti sumus in Christum, iucundius, aut optabilius esse potest, quam cruce in humeros nostros sublata, est ducem sequi nullisque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quominus ad præmium supernæ vocationis Dei, omni studio contendamus alij virginitatis lauream alij, doctrinæ & prædicationis coronam, alij martyrii palmam, alij alia virtutum decora à Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur, nisi prius nos ipsos in huius ærumnosæ vitæ studio exercuissemus, atque in acie inuicti stetissemus.

Ioan. 15. 5. Philip. 3. 14. Apoc. 4. 4. Dan. 12. 3. Apoc. 7. 9.

50 *Quid præter culpæ & pœnæ remissionem, Baptismo homini præstetur.*

Sed vt ad Baptismi effectus oratio redeat, exponendũ erit, huius Sacramenti virtute nos, non solum à malis, quæ verè mala dicenda sunt, liberari, verum etiam eximijs bonis, & muneribus augeri. Animus enim noster diuina gratia, repletur, qua iusti, & filij Dei effecti, æternæ, quoq; salutis hęredes instituimur, nam vt scriptum est: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: mundatamque Ecclesiã lauacro aquę in verbo, Apostol⁹ testatur Est autẽ gratia, quemadmodũ Tridentina Synodus, ab omnibus credendum, pœna anathematis proposita, decreuit, nõ solum per quã peccatorũ fit remissio, sed diui-

Tertius Baptismi effectus, gratiæ Dei largitio Tho. in. 3 p. q. 69, ar. 4 1. Ioan. 3. 7. Ioan. 1. 12. Rom. 8. 17. Mar. 16. 16. Quomodo per Baptismũ filij Dei efficiamur, Pulchre declarabitur, sect. 9. de preca. Dominica, Eph. 5. 29 Quid sit gratia. Thom. in. 1. 2. q. 110. a. 1. Ses. 6. Conc. Trid. de iustificatione cap. 7.

na

Aug. li. 1 de pecc. mer. & remiss. ca. 10. & de spirito & litt. cap. 28. Rom. 5. 5. 2. Cor. 1. 23. & 5. 5.

na qualitas in anima inhærens: ac veluti splendor quidã, & lux, quæ animarum nostrarũ maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, & splendidiores reddit. Atque id ex sacris literis apertè colligitur cùm gratiam effundi dicant, eamque Spiritus sancti pignus soleant appellare.

51 *Gratiæ diuinæ, quæ Baptismo infũditur adduntur veluti pedisse quæ virtutes.*

Virtutum infusio in Baptismo. Chrysosto. hom. ad Neoph. & ad Baptiz. Damas. libro. 4. de fid. orth. capi. 1. Lacta. lib. 3. diui ius. c. 26 Titum. 3. 5. Sic habet gl. ord. & simile Prosper. li. 1. de voca. gen. c. 18. Augus. ep. 23 ber. in

Huic autem additur nobilissimus omnium virtutũ comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur. Quare cùm Apostolus ad Titum ait, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrũ D. Augustinus verba illa, Abunde effudit, explanans: Nimirũ, inquit ad remissionem peccatorem, & copiam virtutum.

ser. de cœna Dom. Aug. lib. 1 de Bap. til. paruul. c. 26. Tom. in 3. p. q. 69. ar. 5. de consec. dist. 4. c. ad hæc.

52 *Per Baptismum Christo incorporamur.*

Iam vero per Baptismum etiam Christo capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur à capite vis manat qua singulæ corporis partes ad proprias functiones aptè exequẽdas mouentur, ita etiã ex Christi Domini plenitudine in omnes, qui iustificantur, diuina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ pietatis officia habiles reddit.

Ioa. 1. 16.

72
A num.° 53.° usq. ad 58.m

53. *Qui fiat, vt tot virtutibus in Baptismo cumulati, adeo tarde pietate exerceant.*

Neque vero mirum cuiquam videri debet, si cùm tanta virtutum copia instructi, & ornatissimus

mus, tamen non sine magna difficultate, & labore, pias, honestasque actiones inchoamus, vel certe absoluimus, id enim ob eam rem euenit, quod virtutes, à quibus actiones ipsæ proficiscuntur, Dei beneficio, nobis donatæ non sint: sed quoniam post Baptismũ acerrima cupiditatis pugna aduersus spiritũ relicta est: in qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Christianum hominẽ non decet: cum Dei benignitate freti, optima spe niti debeamus, fore vt quotidiana recte viuẽdi exercitatione, quæcũque pudica sunt, quæcũque iusta, quæcunque sancta, eadem etiam facilia, & iucunda videantur: hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, vt Deus pacis sit nobiscum.

54 *In Baptismo character indelebilis imprimitur.*

Præterea, per Baptismum consignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam potest, de quo nihil est, vt plura hoc loco disserantur: cũ liceant ex his, quæ supra dicta sunt, cum vniuerse de Sacramentis ageretur, satis multa quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locũ transferre.

55 *Baptismum iterari nũquam posse demonstratur.*

Sed quoniam ex characteris vi, & natura ab Ecclesia definitum est, Baptismi Sacramentũ nulla ratione iterandũ esse, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, sæpe, & diligẽter à Pastoribus admonendi sunt. Hoc vero docuit Apostolus in quiẽs. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma. Deinde cũm Romanos hortatur, vt mortui per Baptismum in Christo, caue-

Ro. 7. 11. 16. Gal. 5. 7. Aug. li. 5. cõtra Iulia. ca. 3. & 5. & li. 1. de pec. mer. & re. cap. 39. Virtutes exercitio angentur, & faciles euadũt. Phil. 4. 8. 2. Cor. 13. 11. Alius Baptismi effectus est charecteris impresio. Aug. li. 6. de Bapt. cont. Don. ca. 1. & tract. 5. in epist. Ioan. Conc. Trid. ses. 7. can. 9. de sacramen. in genere. Baptismum sine sacrilegio itera. i. nõ posse. ses. 7 Con. Tri. de Baptis. cã. 11. & 13. & ses. 14. de sacr. pœnit. ca. 22. Item. 3. Con. Carthag. cã. 1. ad V. en. v. hab. in Cle. 1. titul. de

Sum. Tri. Ephe. 4. 5. Ro. 6. 10.

Cur Baptis. semel tantū suscipiendus sit. Syn. Constanti. D. Aug. tra. 11. in Ioā. Beda in c. 3. in Ioannem. Leo magn. ep. 37. & 70. & c. ne Sāct. Bapti. iter. si quis, Tho. in 3. p. q. 66. a. 9

cauerēt ne vitam, quam ab illo accepissent, amitterēt, cum inquit: Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel: hoc videtur aperte significare: sicut ille mori iterum non potest, ita in nobis denuo mori per baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia, se vnum Baptismum credere, palam profitetur: quod quidem rei natura, & rationi vehementer consentaneum esse ex eo intelligitur, quod Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantum generamur, & in lucem edimur, atq; vt D. Augustinus ait: vterus non potest repeti, sic etiam vna est spiritualis generatio, nec Baptismus vllo vnquam tēpore iterandus est.

56 *Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interposita abluuntur.*

Licet aliquē do baptizare sub conditione. Alex. 3. de Bapt. & eius effe. c. e. de quibus,

Neque vero quisquā putet, eum ab Ecclesia iterari, cum adhibita huiusmodi verborum formula, aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit: Si baptizatus es, te iterum non baptizo: si vero nōdum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ita enim non impie iterari, sed sancte cū adiunctione Baptismū administrari, dicendum est.

57 *Baptismus conditionalis semper circa vllum discrimen vsurpandus nō est*

Parochi quātum errent, dum cum cōditione sine discrimine baptizant.

QVA in re tamen diligenter a Pastoribus aliqua prouidenda sunt, in quibus fere quotidie, non sine maxima Sacramenti iniuria peccatur, neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse abitrētur si quemuis sine delectu, cum adiunctione illa baptizent:

A num. 58 usq. ad 63

ptizent: quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit: sed statim ei Baptismum tribuunt, quin etiam quamuis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram absolutionem in Ecclesia, adhibita solemni cæremonia, cum adiunctione, repetere non dubitant, quod quidem sine sacrilegio facere non possunt: & eam maculam suscipiunt, quam diuinarum rerum scriptores. Irregularitatem vocant. Nam ea Baptismi forma ex Alexandri Papæ auctoritate, in illis tantùm permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, an Baptismum ritè susceperint, aliter verò nunquam fas est, etiam cum adiunctione Baptismum alicui iterū admi nistrare.

Qui re baptizant sunt irregulares. De apostatis & reiter baptiz. c. ex litterarum & de consec. dist. 4. cap eos qui. Libr. Decretaliū, de baptismo & eius effectu, cap. de quibus.

(.?.)

58 *Quis sit postremus fructus, qui virtute Baptismi hominibus confertur.*

Præter cætera verò, quæ ex Baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quo reliqua omnia videntur referri, quòd scilicet cœli aditum, propter peccatum prius interclusum, vnicuique nostrum patefacit. Hæc autem, quę in nobis Baptismi virtute efficiuntur, ex ijs planè intelligi possunt, quæ in Saluatoris Baptismo cōtigisse Euangelica aucto ritas cōfirmauit. Etenim cœli aperti sunt, & spiritus sanctus columbæ specie in Christum Dominū descendēs apparuit, ex quo significatum est, eis, qui baptizātur, diuinis numinis charismata impertiri, & cœlorum ianuam reserari, nō quidē vt simul atque baptizati sunt, sed vt magis opportuno tempore ingre

Quintus Baptismi effectus est cœli, quod peccato interclusum fuerat, apertio. Beda in cap. 3. Euang. secundum Lu. Tho, in. 3. p. q. 69, ar, 7, Matt. 3, 16. Marc. 1. 10, Luc. 3. 21. 22

grediantur in illam gloriam, cùm omnium miſeriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere, non poſſunt, pro mortali conditione immortalitatem aſſequentur. Atque hi quidem ſunt Baptiſmi fructus: quos, ſiquidem Sacramenti vim ſpectemus, æquè ad omnes pertinere dubitari non poteſt: ſint autem, quo quiſque animo affectus ad illum ſuſcipiendum acceſſerit, conſideremus, plus minuſuè cæleſtis gratiæ & fructus ad vnum aliquem, quàm ad alium perueniré, omnino fateri oportet.

Baptiſmi fructus, etſi omnibus hominibus ſint communes non æque tamen ad omnes perueniunt.
Tho, in, 3, p. q, 69, art, 8, T

49 *Quæ ſit cæremoniarum Baptiſmi vis, et vtilitas.*

Reſtat, nunc vt quæ de huius Sacramenti precationibus, ritibus, & cæremonijs tradenda ſint, aperte, & breuiter explicentur. Nam quòd Apoſtolus de linguarum dono admonuit, cum inquit: Sine fructu eſſe, quæ aliquis loquitur, à fidelibus non intelligantur: idem ferè ad ritus, & cæremonias transferri poteſt. Imaginem enim & ſignificationem earum rerum præſeferunt, quæ in Sacramento gerūtur, quòd ſi illorum ſignorum vim, & poteſtatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum vtilitas futura eſſe videbitur. Danda eſt igitur Paſtoribus opera, vt eas fideles intelligant, certoque ſibi perſuadeant, ſi minus neceſſariæ ſint, plurimi tamē faciendas, magnoque in honore eſſe oportere. Id verò tum inſtituentium auctoritas, qui ſine controuerſia ſancti Apoſtoli fuerunt: tum finis cuius, cauſa cæremonias adhiberi voluerunt, ſatis docet. Ita enim Sacramētum maiori cum religione, ac ſanctitate adminiſtrari, ac veluti ante oculos

De precationibus, ritibus, & cæremoniis Baptiſmi.
1, cor, 14, 14.
Ritus ſunt velut imagines

effectuū cuiuſq; Sacramenti.

Rituū Eccleſiaſticorū autores Apoſtoli. quare de his Patres cō ſcripſerunt.
Dion. Areopag. capi. 2. de Eccl. Hierar. Clemen. Rom. ep. 3. Tert, de cor. mil. & de bat. Orig. hom. 12. in Num. Cyp. ep, 70. ad Ioan. vide itē de conſ. diſt. 4.

los posuit præclara illa, & eximia dona, quæ in eo continentur, & in animos fidelium immensa Dei beneficia magis imprimi, perspicuum est.

60 *Quotuplices sint Baptismi ritus.*

Ritus Baptismi sunt triplices. Primum genus est eorum rituum, quæ ante Baptismum adhibentur.

Sed omnes cæremoniæ, & precationes, quibus in Baptismi administratione Ecclesia vtitur, ad tria capita redigendæ sunt, vt in iis explicandis certus ordo à Pastoribus obseruari possit, & quæ tradita ab illis fuerint auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum quidem illarum genus est, quæ antequam accedatur ad Baptismi fontem seruantur. Alterum earum, quæ, cùm ad ipsum fontem ventum est, adhibentur. Tertium, earum, quæ peracto iam Baptismo addi solent.

74 vel num. 61. usq. ad 66 in

61 *Quo tempore aqua ad Baptismum necessaria communi ritu sit consecrāda.*

Inprimis igitur aqua paranda est, qua ad Baptismum vti oportet. Cōsecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ vnctionis oleo, neque id omni tempore fieri permissum est: sed more maiorum, festi quidam dies qui omnium celeberrimi, & sanctissimi optimo iure habendi sunt, expectantur, in quorum vigiliis sacræ ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, nisi necessitas aliter facere coegisset, in veteris Ecclesiæ more positum fuit, vt Baptismus administraretur. Sed quamuis Ecclesia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam consuetudinem retinendam non iudicarit: tamen solemnes illos dies Paschæ, & Pentecostes, quibus Baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc obseruauit.

Consecrari aqua ad Baptismum debere testis, est Cypr. epist. 70. & Basil. lib. de Spiritu sancto. c. 27. & de consecr. dist. 4. ca. In Sabbato.

Quæ sunt tempora Baptismi conferendi præcipua Leo. epist. 4. ad Episcop. Siciliæ.

62 *Baptizandi cur mox in Ecclesiam non admittantur.*

Nō admitti Baptizandus in Ecclesia, significat Tert. libr. de cor. mil, cap. 3. pet. Cyr. Hieros, ser. Catech. 8. Hinc baptizādi cōpetētes dicebantur, quod simul baptismū peterent Aug. lib. 1. retract. c. 17. & epist. 155. & alibi passim.

Post aquæ consecrationem, alia deinceps quæ Baptismum antecedunt explicare oportet afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptismo initiandi sunt, ad Ecclesiæ fores, atque ab eius introitu omnino prohibentur, quò indigni sint, qui domum Dei ingrediantur, antequam à se turpissimæ seruitutis iugum repulerint, & totos se Christo Domino, eius qui iustissimo imperio addixerint.

63 *Cur Baptizandi quid petant, interrogentur, & instruantur.*

Catechismū præcessisse Baptismum est notissimū vide August. de fide & operibus cap. 9, Clem. Rom. epist.

Tum verò Sacerdos ab eis exquirit, quid nam ab Ecclesia petant quo cognito, primum eos Christianæ fidei doctrinam, quam in Baptismo profiteri debent instituit, id autem Catechismi esse itur, cuius institutionis mortem à Domini Saluatoris præcepto manasse, nemo dubitare potest, cùm ipse Apostolis iusserit. Ite in mundum vniuersum & docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sācti, docentes eos seruare omnia, quæ cunque mandaui vobis. Ex quo licet cognoscere Baptismum non esse administrandum, priusquam summa saltem religionis nostræ capita, exponantur.

Matthæ. 19. 20. Mar. 16. 15.

Catechizandi ratio ex multis interrogationibus constat. Exorcismi vsus & cæremoniæ cuius meminerunt Tertul. de prescr. adu. heret, cap. 41.

64 *Quo pacto ex veteri Ecclesiæ instituto Catechizari debeāt rudiores.*

Quoniam verò Catechismi ratio ex multis interrogationibus constat, si is, qui instituitur adulta ætate fuerit, ad ea quæ rogantur ipse per se respondet: si autem infans sit, pro illo

Cyp. ep. 7. Aug. lib. 2. de gratia Dei. & pec. orig. c. 40. & lib. 2. de nup. & cōcup, c. 29. Optat. lib. 4. contra par men.

sponsor rite respondet, solemnem quę sponsionem facit.

65 *Quis sit Exorcismi vsus.*

Sequitur exorcismus, qui ad expellendum diabolum, eiusque vires frãgendas, & debilitandas, sacris, & religiosis verbis, ac precationibus cõficitur.

75
ad num.° 66.° usq.e ad 72.m

66 *Cur eius, qui baptizatur, ori sal admoueatur.*

Salis significatio in baptismo, cuius meminerunt Bed. in li. 1. Esdr. c. 5. & habetur de cons. di. 4. Isid. li. 2. de offi Eccl. c. 24. & Aug. lib. 1. conf. cap. 11.

Accedunt ad exorcismum aliæ cæremoniæ, quarum singulæ, vt quæ mysticæ sint, propriam, atque illustrem significationem habent. Nam cùm sal in illius os, qui ad Baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, eum fidei doctrina, & gratiæ dono cõsequuturum esse; vt à peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, & diuinæ sapientiæ pabulo delectetur.

67 *Quid sibi velit Crucis signum multis corporis partibus adhibitum.*

Signũ crucis in Baptismo adhiberi solitũ scribunt Tertul. in li. de resurre. car. Basi. lib. de Spiri. san. Chry. lib. cotra Gent. & alij

Obsignantur prætera signo Crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarãt, Baptismi mysterio sensus Baptizati aperiri, ac roborari, vt Deum excipere, præceptaque eius intelligere, ac seruare possit.

68 *Quare nares, & aures Baptizandi saliua liniantur.*

Ioan. 9. 7. Saliuę significatio in baptismo, cuius meminit Amb. lib. 1. de sacram. ca. & de ijs qui myster. iuit. c. & de cons. dist. 4. c. postea.

Postea vero illi nares & aures saliua liniuntur, statimque ad Baptismi fontem mittitur, vt quemadmodum cæcus ille Euangelicus, quem Dominus iusserat oculos luto illitos Silòes aqua abluere, lumẽ recuperauit, ita etiã intelligamus sacræ ablutionis eã

vim esse, vt menti ad cælestem veritatem percipiendam, lumen afferat.

69 *Quid doceat abrenunciatio illa Satanæ facta ab illo, qui Baptizandus offertur.*

Baptizandi Satanæ abrenunciabat. Tertul. lib. de coro. milit. cap. 13. & de spectat. cap. 4. & de Idol. cap. 6. Cyp. epist. 7. 14. & alij

His peractis, ad Baptismi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ & ritus adhibentur: ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere Sacerdos enim, ter cōceptis verbis, eum, qui Baptizandus est interrogat, Abrenūtias Satanæ & omnibus operibus eius, & omnibus pōpis eius? At ille, aut eius nomine Patrinus, ad singulas interrogationes: respondet, Abrenuncio Igitur, qui Christo nomen daturus est, hoc primum sanctè, & religiose polliceri debet, sed Diabolum, & mundum deserere, ac nullum vnquam tempus fore in quo vtrūque veluti hostem teterrimum non detestetur.

Quæ sit vis abrenunciationis.

70 *Quomodo baptizādus fidei suæ professionem faciat.*

Quomodo baptizandus fidem suam profiteri debeat. Cyrill. Hier. catech. 1. & 2. Aug. lib. 7 conf.

Deinde ad ipsum Baptismi fontem consistens interrogatur à Sacerdote hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille respondet, Credo: Atque ita deinceps de reliquis symboli articulis rogatus, fidem suam solemni religione profitetur. Quibus sanè duabus sponsionibus, omnem Christianæ legis vim, & disciplinam contineri perspicuum est.

71 *Cur ab eo, qui aqua salutari proxime tingendus est, petitur, num Baptizari velit.*

Sed cum iam Baptismum administrare oportet, quærit Sacerdos, ab eo, qui Baptizandus est: num Baptizari velit: quo quidem per se, vel eius nomine,

nomine, si infans hic, Patrino annuente, statim in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti salutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim homo sua voluntate serpenti obediens, meritò damnatus est: Ita Dominus neminem ad suorũ numerum, nisi voluntarium militẽ adscribi voluit, vt diuinis iussit spõte obtemperatis, æternã salutem consequeretur.

Gene, 36

Nemo saluatur inuitus

76
A num.° 72.° usq.e ad finem

72 - *Quamobrem Baptizati caput mox chrismate inungatur.*

Vnctionis post Baptismum meminerunt Dionys. Areop. Eccles. Hier, cap. 2. & 3. Cyril. Hier. Cathech., Basi. lib de Spirit. Sanct. cap. 27. D. Amb. lib. 2. de sacra. cap. 2. & lib. 3. cap. 7.

Iam postquam Baptismus absolutus est, Sacerdos summum Baptizati verticem chrismate perungit, vt intelligat se ab eo die Christo capiti tanquam membrum coniunctum esse, atque eius corpori insitum, & ea re Christianum à Christo, Christum verò, à chrismate appellari. Quid vero chrisma significet, ex ijs satis intelligi, quæ tunc Sacerdos orat, diuus Ambrosius testatur.

73 *Quid designet vestis candida, vel album sudariolum, quo Baptizatus donatur.*

Induit postea Sacerdos Baptizatum veste alba, dicens. Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, vt habeas vitam eternam, infantibus verò, qui vestitu non vtuntur, ijsdem verbis sudariolum datur. Quo symbolo sancti Patres significari docent, tum resurrectionis gloriam, ad quam, per Baptismum renascimur, tum nitorem & pulchritudinem, qua dilutis peccatorum maculis, anima in Baptismo ornatur, tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita Baptizatus seruare debet.

Vestis candidæ in baptismo dari solitæ meminit Diony. vbi supra. Amb. de ijs qui myster. init. cap. 7. & alij.

74 *Quæ sit ratio ardentis cerei, qui à Baptizato tenetur.*

Lucernarii ardentium quæ dabantur in manibus baptizatorum meminit Greg. Nazian. ser. de Baptism. Greg. Turo. lib. 5. c. 15. Nicep. Hist. eccl. lib. 3. c. 12.

Et deinde cereus ardens in manum traditur, vt ostendat fidem, charitate inflammatam, quam in Baptismo accepit, bonorum operũ studio alendam, atque augẽdam esse.

75 *Quare, ac cuiusmodi nomen Baptizato sit imponendum.*

Ad extremum verò nomen Baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in Sanctorum numerum relatus est: ita enim facile fiet, vt quiuis nominis in similitudine, ad sanctitatis & virtutis imitationem excitetur, ac prætereà, quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi aduocatum, tùm ad salutem animi, tum corporis defendendam, venturum esse. Quare reprehendẽdi sunt, qui Gentilium nomina, & eorum præcipuè qui sceleratissimi fuerunt, tam diligenter consectantur, & pueris imponunt: cùm ex eo intelligi possit, quãti Christianæ pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, vt velint fidelium aures huiusmodi profanis nominibus vndique circumsonare.

Gentilium nominibus abstinendu.

76 *Summa eorum, quæ de Baptismi mysterijs sunt tradita.*

Epilogus.

Hæc de Baptismi Sacramento, si à Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum ferè prętermissum esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maximè pertinere existimanda sunt. Demõstratũ est enim, quid ipsum

ipsum Baptismi nomen significet, quæ sit eius natura, & substantia, tum ex quibus partibus constet. Dictum est à quo institutus fuerit: qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarij sint, quosve tanquam pædagogos ad sustentandum Baptizati imbecilliitatem adhibere oporteat. Traditum est etiam quibus, & quemadmodum animo affectis Baptismus administrari debeat, quæ sit eius virtus, & efficientia: postremò, qui ritus, & cæremoniæ seruentur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiose explicatum est. Quæ omnia ob eā præcipuè causā docenda esse Pastores meminerint, vt fides in hac cura, & cogitatione perpetuo versentur, vt in iis, quę adeò sanctè, & religiose spoponderunt, cùm Baptismo initiati sunt, fidem seruent, atque eam vitā instituant, quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

DE CONFIRMATIONIS Sacramento.

CAPVT. III

77 A num. 4. usq. ad 7.m

1 *Cur hodie quam maxime Confirmationis virtus sit explicanda.*

Si in Confirmationis Sacramento explicādo Pastorum diligentia vnquam requirenda fuit, nunc certè opus est illud quam maximè illustrare, cùm in sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum à multis omnino prætermittatur, paucissimi verò sint, qui diuinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeāt. Quare fideles ita de huius Sacramēti natura, vi, dignitate, tū in die Pēntecostes, quo præcipuè die administrari solet, tum aliis etiam diebus, cùm id Pastores commodè fieri posse iudicauerint

Quantum sacramēti Cōfirmationis contemptus irrepserit

Confirmatio quādo præcipue fieri debeat.

uerint docēdi erunt, vt intelligant nō solum negligendam non esse, sed summa cū pietate, & religione suscipiendum, ne ipsorum culpa, maximo que malo eueniat, vt frustra in eos diuinum hoc beneficium collatum esse videatur.

2 *Quare Ecclesia hoc sacramentum Confirmationem vocarit.*

Hoc Sacramentum est polyonymū apud veteres sed confirmatio ab Ecclesia dicitur, ob verba Christi Luc. 24. 49. Acto. 1. 9. sicque vocatum est a Cōcili. Aur. cap. 2. & Flor. & alijs.

SED vt a nomine initium sumatur, Cōfirmationem ab Ecclesia hoc Sacramētum idcirco vocari docendū est, quoniam, qui batizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate vngitur, additis solēnibus illis verbis, Signo te signo crucis, & Confirmo te chrismate salutis, in nomine patris, & Filij, & Spiritus santi, nisi aliud efficiētiā impediat, nouę virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit.

3 *Confirmatio verum est nouæ legis sacramentū.*

In confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Ecclesia semper agnouit, quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alij sanctissimi, & vetustissimi Pontifices aperte declarant. Ac sanctus Clemēs eius veritatis doctrinam grauiori sententia comprobare non potuit. Inquit enim, Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, & deinum ab Episcopo consignari, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: cum alioqui perfectus Christianus nequaquam esse posit is, qui iniuria & voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc sacramētū prętermiserit, vt a B. Petro accepimus, & cæteri Apostoli præcipiente Dño, docuerunt.

Confirmationē vere esse Sacramentū ex traditione Pontificum ostenditur. Melch. in ep. ad Epis. Hisp. c. 1. & habet. de cons. dist. 5. c. Spiritus & c de his vero 12. S. Clem. Pap. epi. 4. ad Iulia. & Iul. ep. S. Petrus de Confirmatione doctrinam tradidit Vrban. in ep. 1. ad omnes christianos, c. 7. & habe. de cons. dist. 5. c. omnes fideles. Fabia, in epist. 2. ad omnes Orie. Epis. c. 2. Eu seb. in epist. 3 ad Epis. Tus. & camp. & habet de cons. dis. 5. c. manu

euerunt. Hanc verò eandem fidem doctrina sua confirmarunt qui eodē spiritu pleni pro Christo sanguinē profuderūt Vrbanus Fabianus Eusebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere.

4 *Sacri doctores, qui huius Sacramenti meminerunt*

Accedit præterea sanctorum Patrum consentiens auctoritas: inter quos Dionysius Areopagita, Athenarum Episcopus, cùm diceret, qua ratione hoc sacrum vnguentum conficere, coque vti oporteret, ita inquit Baptizatum Sacerdotes induunt veste congrua munditiæ, vt ad Pontificem ducant: ille verò sacro, atque prorsus diuino vnguento Baptizatum signans, sacratissimæ cōmunionis participem facit. Eusebius quoque Cæsariensis tantùm huic sacramento tribuit, vt dicere non dubitarit: Nouatum Hæreticū Spiritum sanctum promereri nō potuisse: quia cùm baptizatus esset in graui ægritudine, signaculo chrismatis non est signatus. Sed clarissima habemus huius rei testimonia, tum à Diuo Ambrosio in eo libro, quem de his qui iniciantur scripsit, tum à diuo Augustino in libris, quos aduersus Petiliani Donatistæ epistolas edidit: quorum vterque adeo de huius sacramenti veritate nihil dubitari posse existimauit, vt eam scripturæ etiam locis doceat ac confirmet. Quare aliter quidem verba illa Apostoli: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis, Alter verò, tum quòd in Psalmis legitur: Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron: tum illud eiusdem Apostoli:

Dionys. de Eccl. Hier. cap. 2.

Euseb. lib. 6. Hist. Eccles. cap. 10. hoc habet ex epist. Cornelij Romani

D. Amb. In lib. de ijs qui myst. init. c. 7. & lib. 2 de Sacram cap. 2. & lib. de Spir. sanct. cap. 6.
D. August. lib. 2. cont. litt. Petil. c. 10. & 15. de Trinit. c. 26. in epist. Ioan. tract. 3. & 6. & in psal. 26
Sed præter illos meminerunt huius sacramenti Tertul. in li. de resur. car. Cip. epist. 7. & in epist. ad Iulian. Orig. hom. 9. in Leuit. Hier. cōt. lucifer. Cyr. Hier. catech. 3. & alij Cōfirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.

Eph. 4. 30

Psal. 132.

stoli: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: ad Confirmationis Sacramentum referri testatus est.

5 *Quae sit confirmationis & Baptismi differentia.*

S, Melc. PP. In med. epist. ad Epis. Hisp. & citar. de consec. dist. 5. ca. de his vero, Cōc. Flor. in doct. de Sacra, Pet. Dam. in sermo. de Dicat. Eccl. Vnde distinctio Sacramentorū sit petenda. D. Thom. in 3. p. q. 72. art. 1. 1. Cor. 12. 11.

Quamuis autem à Melchiade dictum sit, Baptismum Confirmatione maximè coniunctum esse: non idem tamen Sacramentum, sed ab altero longè disiunctum, existimandum est constat enim varietatem gratiae, quam singula sacramenta tribuunt, & rei sensibus subiectae, quae ipsum gratiam significat, efficere vt varia quoque, & diuersa sacramenta sint. Cum igitur Baptismi gratia homines in nouam vitā gignantur: Confirmationis autē sacramento, qui iā genitisūt, viri euadāteuacuati, quae erant paruuli: satis intelligitur, quā tùm in naturali vita generatio, ab incremento distat, tantundem inter se differre Baptismum, qui regenerandi vim habet, & Confirmationem, cuius virtute fideles augescunt, & perfectum animi robur assumunt.

Alia ratio differentiae Baptismi & Confirmationis, quae ex D. Tho. in 3. p. q. 72 art. 9. colligitur.

Praeterea quoniam nouum, atque distinctum Sacramenti genus constituendum est, vbi animus in nouam aliquam difficultatem incurrit, facilè perspici potest, quemadmodum Baptismi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maximè conducere, fidelium animos alia gratia confirmari; vt nullo poenarum, suppliciorum, mortis periculo, aut metu, à verae fidei confessione deterreantur, quod quidem, sacro Confirmationis chrismate efficiatur, ex

eo apertè colligitur, huius Sacramenti rationem à Baptismo diuersam esse. Quare Melchiades Pontifex vtriusque discrimen accurata ratione persequitur, ita scribens: In Baptismate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam. In fonte Baptismatis Spiritus sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, Confirmatione autem, perfectionem ad gratiam ministrat: In Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum ad pugnam Confirmamur: In Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur: regeneratio per se saluat in pace Baptismum recipientes, Confirmatio armat, atque instruit ad agones. Verùm hæc iam non solùm ab alijs Concilijs tradita, sed præcipuè sacra Synodo Tridentina decreta sunt, vt iam de iis non solùm aliter sentire, sed ne dubitare quidem vllo modo liceat.

S.Melch.pp. In epist. sup. citata, cuius verba habẽ, de cõs. dist. 5, c. Spiritus sanctus

Cõc. Load. can. 8. Meld. c. 6. Floren. & Constant. Synod. Triden. sess. 7 de Confirmatione.

6 *Quis sacramenti Confirmationis sit auctor.*

Quoniam verò supra demonstratum est, quàm necessarium esset communiter de omnibus Sacramentis docere, à quo nam ortum habuerint, idem etiam de Confirmatione tradere oportet, vt fideles huius Sacramenti sanctitate magis afficiantur. Igitur à Pastoribus explicandum est, Christum Dominum non solùm eius auctorem fuisse, sed sancto Fabiano Pontifice Romano teste, chrismatis ritum, & verba, quibus in eius administratione Catholica Ecclesia vtitur, præcepisse. Quod quidem ex iis

Christus Cõfirmationis auctor. Thomas in. 3. q. 72. S. Fabia. PP. In init. ep. 2, quæ est ad Epis. Orie. tom. 1. Con. Omnia sacramenta à Christo sunt instituta. Thom. in. 3 p. q. 64. ar. 2. Ambr. lib. 4. de sacramẽ. cap. 4.

Aug. li. 1 de pecc. mer. & remiss. ca. 10. & de spirit. & lit. cap. 28. Rom. 5. 5. 2. Cor. 1. 23. & 5. 5.

na qualitas in anima inhærens: ac veluti splendor quidã, & lux, quæ animarum nostrarũ maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores, & splendidiores reddit. Atque id ex sacris literis apertè colligitur cùm gratiam effundi dicant, eamque Spiritus sancti pignus soleant appellare.

51 *Gratiæ diuinæ, quæ Baptismo infũditur adduntur veluti pedissequæ virtutes.*

Virtutum infusio in Baptismo. Chrysosto. hom. ad Neoph. & ad Baptiz. Damas. libro. 4. de fid. orth. cap. 1. Lacta. lib. 3. diui ius. c. 26 Titum. 3. 5. Sic habet gl. ord. & simile Prosper. li. 1. de voca. gen. c. 18. August. ep. 23 ser. in

Huic autem additur nobilissimus omnium virtutũ comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur. Quare cùm Apostolus ad Titum ait, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrũ D. Augustinus verba illa, Abunde effudit, explanans: Nimirũ, inquit ad remissionem peccatorem, & copiam virtutum.

ser. de cœ na Dom. Aug lib. 1 de Bap til. p. uul. c. 26. Tom. in 3. p. q. 69. ar. 5. de consec. dist. 4. c. ad hæc.

52 *Per Baptismum Christo incorporamur.*

Iam vero per Baptismum etiam Christo capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur à capite vis manat qua singulæ corporis partes ad proprias functiones aptè exequẽdas mouentur, ita etiã ex Christi Domini plenitudine in omnes, qui iustificantur, diuina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ pietatis officia habiles reddit.

Ioa n 1. 16.

72
A num.° 53.°
usq.e ad 58.m

53. *Qui fiat, vt tot virtutibus in Baptismo cumulati, adeo tarde pietate exerceant.*

Neque vero mirum cuiquam videri debet, si cùm tanta virtutum copia instructi, & ornatissimus

mus, tamen non sine magna difficultate, & labore, pias, honestasque actiones inchoamus, vel certe absoluimus, id enim ob eam rem euenit, quod virtutes, à quibus actiones ipsæ proficiscuntur, Dei beneficio, nobis donatæ non sint: sed quoniam post Baptismũ acerrima cupiditatis pugna aduersus spiritũ relicta est: in qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Christianum hominẽ non decet: cum Dei benignitate freti, optima spe niti debeamus, fore vt quotidiana recte viuẽdi exercitatione, quæcũque pudica sunt, quæcũque iusta, quæcunque sancta, eadem etiam facilia, & iucunda videantur: hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, vt Deus pacis sit nobiscum.

54 *In Baptismo character indelebilis imprimitur.*

Præterea, per Baptismum consignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam potest, de quo nihil est, vt plura hoc loco disserantur: cũ liceant ex his, quæ supra dicta sunt, cum vniuerse de Sacramentis ageretur, satis multa quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locũ transferre.

55 *Baptismum iterari nũquam posse demonstratur.*

Sed quoniam ex characteris vi, & natura ab Ecclesia definitum est, Baptismi Sacramentũ nulla ratione iterandũ esse, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, sæpe, & diligẽter à Pastoribus admonendi sunt. Hoc vero docuit Apostolus in quiẽs. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma. Deinde cûm Romanos hortatur, vt mortui per Baptismum in Christo, caue-

Ro. 7. 1. 16. Gal. 5. 7. Aug. li. 5. cõtra Iulia. ca. 3. & 5. & li. 1. de pec. mer. & re. cap. 39. Virtutes exercitio angentur, & faciles euadũt. Phil. 4. 8. 2. Cor. 13. 11. Alius Baptismi effectus est charecteris impressio. Aug. li. 6. de Bapt. cont. Don. ca. 1. & tract. 5. in epist. Ioan. Conc. Trid. ses. 7. can. 9. de sacramen. in genere. Baptismum sine sacrilegio iterari nõ posse. sel 7 Con. Tri. de Baptis. cã. 11. & 13. & ses. 14. de sacr. pœnit. ca. 22. Item. 3. Con. Carthag. cã. 1 ad Vien. vt hab. in Cle. 1. titul. de

O

caueret ne vitam, quam ab illo accepissent, amitteret, cum inquit: Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel: hoc videtur aperte significare: sicut ille mori iterum non potest, ita in nobis denuo mori per baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia, se vnum Baptismum credere, palam profitetur: quod quidem rei natura, & rationi vehementer consentaneum esse ex eo intelligitur, quod Baptismus est quaedam spiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantum generamur, & in lucem edimur, atq, vt D. Augustinus ait: vterus non potest repeti, sic etiam vna est spiritualis generatio, nec Baptismus vllo vnquam tẽpore iterandus est.

Sum. Tri. Ephe. 4. 5. Ro. 6. 10. Cur Baptis. semel tantũ suscipiendus sit. Syn. Constanti. D. Aug. tra. 11. in Ioã. Beda in c. 3. in Ioannem. Leo magn. ep. 37. & 70. & c. ne Sãct. Bapti. iter. si quis, Tho. in 3. p. q. 66. a. 9

56 *Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interposita abluuntur.*

Neque vero quisquã putet, eum ab Ecclesia iterari, cum adhibita huiusmodi verborum formula, aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit: Si baptizatus es, te iterum non baptizo: si vero nõdum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ita enim non impie iterari, sed sancte cũ adiunctione Baptismũ administrari, dicendum est.

Licet aliquã do baptizare sub conditione. Alex. 3. de Bapt. & eius effect. c. de quibus,

57 *Baptismus conditionalis semper circa vllum discrimen vsurpandus nõ est*

QVA in re tamen diligenter a Pastoribus aliqua prouidenda sunt, in quibus fere quotidie, non sine maxima Sacramenti iniuria peccatur, neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse abitrẽtur si quemuis sine delectu, cum adiunctione illa baptizent:

Parochi quã tum errent, dum cum cõditione sine discrimine baptizant.

ptizent: quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit: sed statim ei Baptismum tribuunt, quin etiam quamuis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram absolutionem in Ecclesia, adhibita solemni cæremonia, cum adiunctione, repetere non dubitant, quod quidem sine sacrilegio facere non possunt: & eam maculam suscipiunt, quam diuinarum rerum scriptores. Irregularitatem vocant. Nam ea Baptismi forma ex Alexandri Papæ auctoritate, in illis tantùm permittitur, de quibus, re diligenter perquisita, dubium relinquitur, an Baptismum rite susceperint, aliter verò nunquam fas est, etiam cum adiunctione Baptismum alicui iterū administrare.

Qui rebaptizant sunt irregulares. De apostatis & reiter bapti, c. ex litterarum & de cons. dist. 4. cap eos qui. Libr, Decretaliū, de baptismo & eius effectu, cap. de quibus,

(.?.)

58 *Quis sit postremus fructus, qui virtute Baptismi hominibus confertur.*

A num. 58 usq. ad 64

Præter cætera verò, quæ ex Baptismo consequimur, illud veluti extremum est, quo reliqua omnia videntur referri, quòd scilicet cœli aditum, propter peccatum prius interclusum, vnicuique nostrum patefacit. Hæc autem, quę in nobis Baptismi virtute efficiuntur, ex ijs planè intelligi possunt, quæ in Saluatoris Baptismo cōtigisse Euangelica auctoritas cōfirmauit. Etenim cœli aperti sunt, & spiritus sanctus columbæ specie in Christum Dominū descendēs apparuit, ex quo significatum est, eis, qui baptizātur, diuinis numinis charismata impertiri, & cœlorum ianuam reserari, nō quidē vt simul atque baptizati sunt, sed vt magis opportuno tempore ingre

Quintus Baptismi effectus est cœli, quod peccato interclusum fuerat, apertio. Beda in cap, 3. Euang, secundum Luc. Tho, in. 3. p. q. 69, ar, 7, Matt. 3, 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 21. 22

grediantur in illam gloriam, cùm omnium miseriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere, non possunt, pro mortali conditione immortalitatem assequentur. Atque hi quidem sunt Baptismi fructus: quos, siquidem Sacramenti vim spectemus, æquè ad omnes pertinere dubitari non potest: sint autem, quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, considerémus, plus minusuè cælestis gratiæ & fructus ad vnum aliquem, quàm ad alium peruenire, omnino fateri oportet.

Baptismi fructus, etsi omnibus hominibus sint communes non æque tamen ad omnes perueniunt. Tho, in, 3, p. q, 69, art, 8, T

49 *Quæ sit cæremoniarum Baptismi vis, et vtilitas,*

Restat, nunc vt quæ de huius Sacramenti precationibus, ritibus, & cæremonijs tradenda sint, aperte, & breuiter explicentur. Nam quòd Apostolus de linguarum dono admonuit, cum inquit: Sine fructu esse, quæ aliquis loquitur, à fidelibus non intelligantur: idem ferè ad ritus, & cæremonias transferri potest. Imaginem enim & significationem earum rerum præseferunt, quæ in Sacramento gerũtur, quòd si illorum signorum vim, & potestatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum vtilitas futura esse videbitur. Danda est igitur Pastoribus opera, vt eas fideles intelligant, certoque sibi persuadeant, si minus necessariæ sint, plurimi tamẽ faciendas, magnoque in honore esse oportere. Id verò tum instituentium auctoritas, qui sine controuersia sancti Apostoli fuerunt: tum finis cuius, causa cæremonias adhiberi voluerunt, satis docet. Ita enim Sacramẽtum maiori cum religione, ac sanctitate administrari, ac veluti ante oculos

De precationibus, ritibus, & cæremonijs Baptismi. 1, cor, 14, 14. Ritus sunt velut imagines

effectuũ cuiusq; que Sacramenti.

Rituũ Ecclesiasticorũ autores Apostoli. quare de his Patres cõscripserunt. Dion. Areopag. capi. 2. de Eccl. Hierar. Clemen. Rom. ep. 3. Tert. de cor. mil. & debat. Orig. hom. 12. in Num. Cyp. ep, 70. ad Ioan. videtẽ de consf. dist. 4.

los

los posui præclara illa, & eximia dona, quæ in eo continentur, & in animos fidelium immensa Dei beneficia magis imprimi, perspicuum est.

60 *Quotuplices sint Baptismi ritus.*

Ritus Baptis. sunt triplices. Primum genus est eorum rituum, quæ ante Baptismum adhibentur,

Sed omnes cæremoniæ, & precationes, quibus in Baptismi administratione Ecclesia vtitur, ad tria capita redigendæ sunt, vt in iis explicandis certus ordo à Pastoribus obseruari possit, & quæ tradita ab illis fuerint auditorum memoria facilius retineantur Ac primum quidem illarum genus est, quæ antequam accedatur ad Baptismi fontem seruantur. Alterum earum, quæ, cùm ad ipsum fontem ventum est, adhibentur. Tertium, earum, quæ peracto iam Baptismo addi solent.

74 vt num. 61. usq. ad 66 m

61 *Quo tempore aqua ad Baptismum necessaria cõmuni ritu sit consecrãda.*

Inprimis igitur aqua paranda est, qua ad Baptismum vti oportet. Cõsecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ vnctionis oleo, neque id omni tempore fieri permissum est: sed more maiorum, festi quidam dies qui omnium celeberrimi, & sanctissimi optimo iure habendi sunt, expectantur, in quorum vigiliis sacræ ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, nisi necessitas aliter facere coegisset, in veteris Ecclesiæ more positum fuit, vt Baptismus administraretur. Sed quamuis Ecclesia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam consuetudinem retinendam non iudicarit: tamen solemnes illos dies Paschæ, & Pentecostes, quibus Baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc obseruauit.

Consecrari aqua ad Baptismum tenis, est Cypr. epist. 70. & Basil. lib. de Spiritu sancto. c. 27. & de consecr. dist. 4. ca. In Sabbato.

Quæ sunt tẽpora Baptismi conferendi præcipua Leo. epist. 4. ad Episcop. Siciliæ.

(.?.)

62 *Baptizandi cur mox in Ecclesiam non admittantur.*

Nō admitti Baptizandus in Ecclesia, significat Tert. libr. de cor. mil, cap. 3. pet. Cyr. Hieros. ser. Catech. 8. Hinc baptizādi cōpetētes dicebantur, quod simul baptiſmū peterent Aug. lib. 1. retract. c. 17. & epist. 155. & alibi passim.

Post aquæ consecrationem, alia deinceps quæ Baptiſmum antecedunt explicare oportet afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptiſmo initiandi ſunt, ad Eccleſiæ fores, atque ab eius introitu omnino prohibentur, quò indigni ſint, qui domum Dei ingrediantur, antequam à ſe turpiſsimæ ſeruitutis iugum repulerint, & totos ſe Chriſto Domino, eius qui iuſtiſsimo imperio addixerint.

63 *Cur Baptizandi quid petant, interrogentur, & instruantur.*

Catechiſmū præceſsiſſe Baptiſmum eſt notiſsimū vide August. de fide & operibus cap. 9. Clem. Rom. epiſ.

Tum verò Sacerdos ab eis exquirit, quid nam ab Eccleſia petant quo cognito, primum eos Chriſtianæ fidei doctrinam, quam in Baptiſmo profiteri debent inſtituit, id autem Catechiſmi eſſi itur, cuius inſtitutionis mortem à Domini Saluatoris præcepto manaſſe, nemo dubitare poteſt, cùm ipſe Apoſtolis iuſſerit. Ite in mundum vniuerſum & docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia, quæ cunque mandaui vobis. Ex quo licet cognoſcere Baptiſmum non eſſe adminiſtrandum, priuſquam ſumma ſaltem religionis noſtræ capita, exponantur.

Matthæ. 19. 20. Mar. 16. 15.

Catechizandi ratio ex multis interrogationibus conſtat. Exorciſmi vſus & cæremoniæ cuius meminerunt Tertul. de preſcr. adu. heret, cap. 41.

64 *Quo pacto ex veteri Eccleſiæ instituto Catechizari debeat rudiores.*

Quoniam verò Catechiſmi ratio ex multis interrogationibus conſtat, ſi is, qui inſtituitur adulta ætate fuerit, ad ea quæ rogantur ipſe per ſe reſpondet: ſi autem infans ſit, pro illo ſponſor

Cyp. ep. 7. Aug. lib. 2. de gratia Dei. & pec. origi. c. 40. & lib. 2. de nup. & cōcup. c. 29. Optat. lib. 4. contra par men.

sponsor rite respondet, solemnemque sponsionem facit.

65 *Quis sit Exorcismi vsus.*

Sequitur exorcismus, qui ad expellendum diabolum, eiusque vires frãgendas, & debilitandas, sacris, & religiosis verbis, ac precationibus cõficitur.

75
ad num.° 66.° usq.e ad 72.m

66 *Cur eius, qui baptizatur, ori sal admoueatur.*

Salis significatio in baptismo. cuius meminerunt Bed. in lib. 1. Esdrae c. 5. & habetur de cons. dist. 4. Isid. li. 2. de offi Eccl, c. 21. & Aug. lib, 1. conf, cap. 11.

Accedunt ad exorcismum aliae caeremoniae, quarum singulae, vt quae mysticae sint, propriam, atque illustrem significationem habent. Nam cùm sal in illius os, qui ad Baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, eum fidei doctrina, & gratiae dono cõsequuturum esse, vt à peccatorum putredine liberetur, saporemque, bonorum operum percipiat, & diuinae sapientiae pabulo delectetur.

67 *Quid sibi velit Crucis signum multis corporis partibus adhibitum.*

Signũ crucis in Baptismo adhiberi solitũ scribunt Tertul. in li. de Resurrec. car. Basi, lib, de Spiri. san. Chry, lib. cotra Gent, & alij.

Obsignantur praeterea signo Crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quae omnia declarãt, Baptismi mysterio sensus Baptizati aperiri, ac roborari, vt Deum excipere, praeceptaque eius intelligere, ac seruare possit.

68 *Quare nares, & aures Baptizandi sali uà linantur.*

Ioan. 9. 7. Saliuę significatio in baptismo, cuius rei meminit Amb. lib, 1. de sacram, ca. & de ijs qui mysteri. init. c. & de cons. dist. 4. c. postea.

Postea vero illi nares & aures saliua liniuntur, statimque ad Baptismi fontem mittitur, vt quemadmodum caecus ille Euangelicus, quem Dominus iusserat oculos luto illitos Siloës aqua abluere, lumẽ recuperauit, ita etiã intelligamus sacrae ablutionis cũ vim

vim esse, vt menti ad cælestem veritatem percipiendam, lumen afferat.

69 *Quid doceat abrenunciatio illa Satanæ facta ab illo, qui Baptizandus offertur.*

Baptizandi Satanæ abrenunciabant. Tertul. lib. de corona milit. cap. 13. & de spectat. cap. 4. & de Idol. cap. 6. Cyp. epist. 7. 14. & alij

His peractis, ad Baptismi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ & ritus adhibentur: ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere Sacerdos enim, ter cōceptis verbis, eum, qui Baptizandus est interrogat, Abrenūtias Satanæ & omnibus operibus eius, & omnibus pōpis eius? At ille, aut eius nomine Patrinus, ad singulas interrogationes: respondet, Abrenuncio Igitur, qui Christo nomen daturus est, hoc primum sanctè, & religiose polliceri debet, sed Diabolum, & mundum deserere, ac nullum vnquam tempus fore in quo vtrūque veluti hostem teterrimum non detestetur.

Quæ sit vis abrenunciationis.

70 *Quomodo baptizádus fidei suæ professionem faciat.*

Quomodo baptizandus fidem suam profiteri debeat. Cyril. Hier. catech. 1. & 2. Aug. lib. 7 conf.

Deinde ad ipsum Baptismi fontem consistens interrogatur à Sacerdote hoc modo: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Cui ille respondet, Credo: Atque ita deinceps de reliquis symboli articulis rogatus, fidem suam solemni religione profitetur. Quibus sanè duabus sponsionibus, omnem Christianæ legis vim, & disciplinam contineri perspicuum est.

71 *Cur ab eo, qui aqua salutari proxime tingendus est, petitur, num Baptizari velit.*

Sed cum iam Baptismum administrare oportet, quærit Sacerdos, ab eo, qui Baptizandus est: num Baptizari velit: quo quidem per se, vel eius nomine,

nomine, si infans sit, Patrino annuente; statim in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti salutari aqua eum abluit. Quemadmodum enim homo sua voluntate, serpenti obediens, meritò damnatus est: Ita Dominus neminem ad suorũ numerum, nisi voluntarium militẽ adscribi voluit, vt diuinis iussis spõte obtemperatis, æternã salutem consequeretur.

Gene, 36

Nemo saluatur inuitus

76 Anum. 72. usq. ad finem

72 - *Quamobrem Baptizati caput mox chrismate inungatur.*

Iam postquam Baptismus absolutus est, Sacerdos summum Baptizati verticem chrismate perungit, vt intelligat se ab eo die Christo capiti tanquam membrum coniunctum esse, atque eius corpori insitum, & ea re Christianum à Christo, Christum verò, à chrismate appellari. Quid vero chrisma significet, ex ijs satis intelligi, quæ tunc Sacerdos orat, diuus Ambrosius testatur.

Vnctionis post Baptismum meminerunt Dionys. Areop. Eccles. Hier, cap. 2. & 3. Cyrill. Hier. Cathech., Basi. lib de Spirit. Sanct. cap, 27. D. Amb. lib. 2. de sacra. cap, 2. & lib. 3. cap. 7.

73 *Quid designet vestis candida, vel album sudariolum, quo Baptizatus donatur.*

Induit postea Sacerdos Baptizatum veste alba, dicens. Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, vt habeas vitam eternam, infantibus verò, qui veste non vtuntur, ijsdem verbis sudariolum datur. Quo symbolo sancti Patres significari docent, tum resurrectionis gloriam, ad quam, per Baptismum renascimur, tum nitorem & pulchritudinem, qua dilutis peccatorum maculis, anima in Baptismo ornatur, tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita Baptizatus seruare debet.

Vestis candidæ in baptismo dari solitæ meminit Diony. vbi supra. Amb. de ijs qui myster. initia. cap. 7. & alij.

74 *Quæ sit ratio ardentis cerei, qui a Baptizato tenetur.*

Lucernarũ ardentium quæ dabantur in manibus baptizatorum meminit Greg. Nazian, ser. de Baptism. Greg. Turo. n lib. 5. c. 15. Nicep. Hist. eccl. lib. 3. c. 11.

Et deinde cereus ardens in manum traditur, vt ostendat fidem, charitate inflammatam, quam in Baptismo accepit, bonorum operũ studio alendam, atque augẽdam esse.

75 *Quare, ac cuiusmodi nomen Baptizato sit imponendum.*

Ad extremum verò nomen Baptizato imponitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in Sanctorum numerum relatus est: ita enim facile fiet, vt quiuis nominis in similitudine, ad sanctitatis & virtutis imitationem excitetur, ac præterea, quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi aduocatum, tùm ad salutem animi, tum corporis defendendam, venturum esse. Quare reprehendẽdi sunt, qui Gentilium nomina, & eorum præcipuè qui sceleratissimi fuerunt, tam diligenter consectantur, & pueris imponunt: cùm ex eo intelligi possit, quãti Christianæ pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, vt velint fidelium aures huiusmodi profanis nominibus vndique circumsonare.

Gentilium nominibus abstinendum.

76 *Summa eorum, quæ de Baptismi mysterijs sunt tradita.*

Epilogus.

Hæc de Baptismi Sacramento, si à Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum ferè præter missum esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maximè pertinere existimanda sunt. Demõstratũ est enim, quid ipsum

ipsum Baptismi nomen significet, quæ sit eius natura, & substantia, tum ex quibus partibus constet. Dictum est à quo institutus fuerit: qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarij sint, quosve tanquam pædagogos ad sustentandum Baptizati imbecilliitatem adhibere oporteat. Traditum est etiam quibus, & quemadmodum animo affectis Baptismus administrari debeat, quæ sit eius virtus, & efficientia: postremò, qui ritus, & cæremoniæ seruentur, quantum proposita ratio postulabat; satis copiose explicatum est. Quæ omnia ob eā præcipuè causā docenda esse Pastores meminerint, vt fides in hac cura, & cogitatione perpetuo versentur, vt in iis, quę adeò sanctè, & religiose spoponderunt, cum Baptismo initiati sunt; fidem seruent, atque eam vitā instituant, quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

DE CONFIRMATIONIS Sacramento.

CAPVT. III

77 A num. 1.° usq.e ad 7.m

1 *Cur hodie quam maximè Confirmationis virtus sit explicanda.*

Si in Confirmationis Sacramento explicādo Pastorum diligentia vnquam requirenda fuit, nunc certè opus est illud quam maximè illustrare, cùm in sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum à multis omnino prætermittatur, paucissimi verò sint, qui diuinæ gratiæ fructum, quem debeorent, ex eo capere studeāt. Quare fideles sit a de huius Sacramēti natura, vi, dignitate, tū in die Pētecostes, quo præcipuè die administrari solet, tum aliis etiam diebus, cùm id Pastores commodè fieri posse iudicauerint

Quantum sacramēti Cōfirmationis contemptus irrepserit

Confirmatio quando præcipue fieri debeat.

uerint docēdi erunt, vt intelligant nō solum negligendam non esse, sed summa cū pietate, & religione suscipiendum, ne ipsorum culpa, maximo que malo eueniat, vt frustra in eos diuinum hoc beneficium collatum esse videatur.

2 *Quare Ecclesia hoc Sacramentum Confirmationem vocarit.*

Hoc Sacramentum est polyonymū apud veteres sed confirmatio ab Ecclesia dicitur, ob verbi Christi Luc. 24. 49. Acto. 1. 9. sicque vocatum est a Cōcil. Aur. cap. 2. & Flor. & alijs.

SED vt a nomine initium sumatur, Cōfirmacionem ab Ecclesia hoc Sacramētum idcirco vocari docendū est, quoniam, qui batizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate vngitur, additis solēnibus illis verbis, Signo te signo crucis, & Confirmo te chrismate salutis, in nomine patris, & Filij, & Spiritus santi, nisi aliud efficiētiā impediat, nouę virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit.

3 *Confirmatio verum est nouæ legis sacramentū.*

Confirmatione vere esse Sacramentū ex traditione Pontificum ostenditur. Melch. in ep ad Epis. Hisp. c. 1. & habet. de cons. dist. 5. c. Spiritus & c de his vero 13. S. Clem. Pap. epi. 4. ad Iulia. & Iul. ep. S. Petrus de Confirmatione doctrinam tradidit Vrban. in ep 1. ad omnes christianos, c. 7. & habe. de cons. dist. 5. c. omnes fideles. Fabia, in epist. 2. ad omnes Orie. Epis. c. 2. Euseb. in epist. 3 ad Epis. Tus. & camp. & habet de cons. dis. 5. c. manu

In confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Ecclesia semper agnouit, quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alij sanctissimi, & vetustissimi Pontifices aperte declarant. Ac sanctus Clemēs eius veritatis doctrinam grauiori sententia comprobare non potuit. Inquit enim, Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, & demum ab Episcopo consignari, idest, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: cum alioqui perfectus Christianus nequaquam esse posit is, qui iniuria & voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc sacramētū pretermiserit, vt a B. Petro accepimus, & cæteri Apostoli præcipiente Dño, docuerunt.

cuerunt. Hanc verò eandem fidem doctrina sua confirmarunt qui eodē spiritu pleni pro Christo sanguinē profuderūt Vrbanus Fabianus Eusebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere.

4 *Sacri doctores, qui huius Sacramenti meminerunt*

Accedit præterea sanctorum Patrum consentiens auctoritas: inter quos Dionysius Areopagita, Athenarum Episcopus, cùm diceret, qua ratione hoc sacrum vnguentum conficere, coque vti oporteret, ita inquit Baptizatum Sacerdotes induunt veste congrua munditiæ, vt ad Pontificem ducant: ille verò sacro, atque prorsus diuino vnguento Baptizatum signans, sacratissimæ cōmunionis participem facit. Eusebius quoque Cæsariensis tantùm huic sacramento tribuit, vt dicere non dubitari: Nouatum Hæreticū Spiritum sanctum promereri nō potuisse: quia cùm baptizatus esset in graui ægritudine, signaculo chrismatis non est signatus. Sed clarissima habemus huius rei testimonia, tum à Diuo Ambrosio in eo libro, quem de his qui iniciantur scripsit, tùm à diuo Augustino in libris, quos aduersus Petiliani Donatistæ epistolas edidit: quorum vterque adeo de huius sacramenti veritate nihil dubitari posse existimauit, vt eam scripturæ etiam locis doceat ac confirmet. Quare aliter quidem verba illa Apostoli: Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Alter verò, tum quòd in Psalmis legitur: Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron: tum illud eiusdem Apostoli:

Dionys. de Eccl. Hier. cap. 2.

Euseb. lib. 6. Hist. Eccles. cap. 10. hoc habet ex epist. Cornelij Romani

D. Amb. In lib. de ijs qui myst. init. c. 7. & lib. 2 de Sacram cap. 2. & lib. de Spir. sanct. cap. 6.

D. August. lib. 2. cont. litt. Petil. c. 10. & 15. de Trinit. c. 26. In epist. Ioan. tract. 3. & 6. & in psal. 26

Sed præter illos meminerunt huius sacramenti Tertul. in li. de resur. car. Cip. epist. 7. & in epist. ad Iulian. Orig. hom. 9. in Leuit. Hier. cōt. lucifer. Cyr. Hier. catech. 3. & alij Cōfirmatio verbi Dei auctoritate confirmatur.

Eph. 4. 30

Psal. 132.

stoli: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: ad Confirmationis Sacramentum referri testatus est.

genitis sūt, virile vt adātevacuati, quæ erant paruuli: satis intelligitur, quātùm in naturali vita generatio, ab incremento distat, tantundem inter se differre Baptismum, qui regenerandi vim habet, & Confirmationem, cuius virtute fideles augescunt, & perfectum animi robur assumunt.

5 *Quæ sit confirmationis & Baptismi differentia.*

S. Melc. PP. In med. epistolo ad Episc. Hisp. & citar. de consf. dist. 5. ca. de his vero, Cōc. Flor. in doct. de Sacra, Pet. Dam. in sermo. de Dicat. Eccl. Vnde distinctio Sacramentorū sit petenda. D. Thom. In 3. p. q. 72. art. 1. 1. Cor. 13. 11.

Quamuis autem à Melchiade dictum sit, Baptismum Confirmatione maximè coniunctum esse: non idem tamen Sacramentum, sed ab altero longè disiunctum, existimandum est: constat enim varietatem gratiæ, quam singula sacramenta tribuunt, & rei sensibus subiectæ, quæ ipsum gratiam significat, efficere vt varia quoque, & diuersa sacramenta sint. Cum igitur Baptismi gratia homines in nouam vitā gignantur: Confirmationis autē sacramento, qui iā

Alia ratio differentiæ Baptismi & Confirmationis, quæ ex D. Tho. In 3. p. q. 72 art. 9. colligitur.

Præterea quoniam nouum, atque distinctum Sacramenti genus constituendum est, vbi animus in nouam aliquam difficultatem incurrit, facilè perspici potest, quemadmodum Baptismi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maximè conducere, fidelium animos alia gratia confirmari; vt nullo pœnarum, suppliciorum, mortis periculo, aut metu, à veræ fidei confessione deterreantur, quod quidem, sacro Confirmationis chrismate efficiatur, ex

eo apertè colligitur, huius Sacramenti rationem à Baptismo diuersam esse. Quare Melchiades Pontifex vtriusque discrimen accurata ratione persequitur, ita scribens: In Baptismate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam. In fonte Baptismatis Spiritus sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, Confirmatione autem, perfectionem ad gratiam ministrat: In Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum ad pugnam Confirmamur: In Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur: regeneratio per se saluat in pace Baptismum recipientes, Confirmatio armat, atque instruit ad agones. Verùm hæc iam non solùm ab alijs Concilijs tradita, sed præcipuè sacra Synodo Tridentina decreta sunt, vt iam de iis non solùm aliter sentire, sed ne dubitare quidem vllo modo liceat.

S. Melch. pp. In epist. sup. citata, cuius verba habé, de cóf. dist. 5. c. Spiritus sanctus

Cóc. Laod. can. 8. Meld. c. 6. Floren. & Constant. Synod. Triden. sess. 7 de Confirmatione.

6 *Quis sacramenti Confirmationis sit auctor.*

Quoniam verò supra demonstratum est, quàm necessarium esset communiter de omnibus Sacramentis docere, à quo nam ortum habuerint, idem etiam de Confirmatione tradere oportet, vt fideles huius Sacramenti sanctitate magis afficiantur. Igitur à Pastoribus explicandum est, Christum Dominum non solùm eius auctorem fuisse, sed sancto Fabiano Pontifice Romano teste, chrismatis ritum, & verba, quibus in eius administratione Catholica Ecclesia vtitur, præcepisse. Quod quidem ex iis

Christus Cõfirmationis auctor. Thomas in. 3. q. 72. S. Fabia. PP. In init. ep. 2, quæ est ad Epis. Orie. tom. 1. Con. Omnia sacramenta à Christo sunt instituta, Thom. in. 3 p. q. 64. ar. 2. Ambr. lib. 4. de sacramé. cap. 4.

iis facilè probari poterit: qui Confirmationē Sacramentum esse confitentur, cùm sacra omnia mysteria, humanæ naturæ vires superent, nec ab alio, quàm à Deo possint institui. Iam verò quæ sint eius partes, ac primùm quidem de materia dicendùm est.

78

A num.° 7.° usq.^e ad 13.^m

7 *Quæ sit sacri huius mysterij materia.*

De materia confirmationis. Aug. in psalm. 44. & lib. 15. de Trin. c. 26.

Quid sit chrisma apud sacros auctores Vide Tho: in. 3. p. q. 72. art. 2. Greg. in n. c. Can. conc. Laud. cap. 48. & carth. 2. c. 3. & 3. c. 36. S. Diony. de Eccl. Hier. cap. 2. & 4. S. Fabia. pp. n. 2. epist.

Hæc autem chrisma appellatur. quo nomine à Græcis accepto, et si profani scriptores quodlibet vnguenti genus significant: illud tamen, qui res diuinas tradunt communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo vnguentum accomodarunt, quod ex oleo, & balsamo, solemni Episcopi consecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permistæ, Confirmationis materiam probent, quæ quidem diuersarum rerum, compositio quemadmodum multiplicem Spiritus sancti gratiam, quæ Confirmationi tribuitur, declarat ita etiam ipsius Sacramenti excellentiam satis ostendit. Quòd autem ea sit huius Sacramenti materia, cùm sancta Ecclesia, & Concilia perpetuo docuerunt, tum à sancto Dionysio, & complurimis aliis grauissimis Patribus traditum est, in primisque à Fabiano Pontifice, qui Apostolos chrismatis confectionem à Domino accepisse, nobisque reliquisse testatus est.

ad Epis. Orient. & citatur de consi. dist. 3. cap. litt. vestris. cyp. epist. 70 ad Iau. & in libr. de vnctione chrismatis. Significatio chrismatis.

8 *Quid oleum in materia confirmationis significet.*

Neque vero vlla alia matetia, quàm chrismatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod Sacramento efficitur,

Olei significatio ex Ambrosi. super Psal.118.& in lib.de Spirit. sãct.c.3.Hie. ad Principiã Psalm.132.2 Psalm.43.8. Ioan.1.16

tur. Oleum enim quod pingue sit, & natura sua manet, ac diffluat, gratię plenitudinem exprimit quæ per Spiritum sanctum a Christo capite in alios redundat, atque effunditur, sicut vnguentum quod descendit in barbam Aaron, vsque in oram vestimenti eius: vnxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis, ac de plenitudine eius nos omnes accepimus.

9 Quid Balsamum oleo admixtum hic admoneat.

Significatio Balsami. Eccl.24.21.

Balsamum vero, cuius odoratus iucundissimus est, quid aliud significat quam fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omium suauitatem effundere, vt illud Apostoli queat dicere: Christi bonus odor sumus Deo

2.Cor.2,15.

Habet preterea Balsamum eam vim, vt, quicquid eo circumlitum fuerit, putrescere non sinat Quod quidem ad huius sacramenti virtutem significandam valde accommodatum videtur, cum plane constet, fidelium animos cælesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facile a scelerum contagione defendi posse.

10 Cur necesse sit Chrisma ab Episcopo consecrari.

Consecratur autem Chrisma solemnibus cæremoniis ab Episcopo, ita enim Saluatorem nostrum docuisse in extrema cæna, cum chrismatis conficiendi rationẽ Apostolis commendaret Fabianus Pontifex sanctitate, & Martyrij gloria clarissimus tradidit, quamquam cur ita fieri debuerit, ratione etiam ostendi potest. Etenim in plerisque aliis Sacramentis Christus ita corũ materiam instituit, vt sanctitatem quoque illi tribuerit, non solum enim

Quãdo Christus cõfectionem chrismatis docuerit. S. Fabia. PP. in epist. citata. Thom. in 3.p.q.72.ar.4

Ioan.3.5. Refertur de consc. dist.4. c.nũquam. & simile habetur.hom.4 ope.impe. in Matt. hoc autem Chromatio in nouo decreto Gregoriano tanquá vero actori in Mat.

P

enim aquam elementum Baptismi esse voluit, cum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei sed cum ipse baptizatus est, effecit, vt ea deinceps vi sanctificandi prædita esset: quare dictum a sancto Chrysostomo: Aqua Baptismi purgare peccata credentium non posset, nisi tactu Dominici corporis sanctificata fuisset. Quoniam igitur Dominus hanc Confirmationis materiã vsu ipso, & tractatione non sacrauit, necessariũ est, vt sanctis, & religiosis precationibus consecretur, neque ad alium ea confectio, nisi ad Episcopum pertinere potest qui eiusdem Sacramenti ordinarius minister institutus est.

cap. 6. est autem christus non a tactu corporis sui, sed verbis sanct'sma teriam confirmationis sacrari voluit.

11 Quæ sit huius sacramẽti forma.

Sed explicanda erit præterea altera pars, ex qua Sacramentum constituitur, forma scilicet, & verba, quæ ad sacram vnctionem adhibentur: monendique fideles: vt in hoc Sacramento suscipiendo, tum maxime, cum ea pronuntiari animaduerterint, ad pietatem, fidem, & religionẽ animos excitent nequid cælesti gratiæ impedimenti esse possit, His igitur verbis forma Confirmationis absoluitur: Signo te signo Crucis, & Confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. Sed tamẽ si ad veritatem, rationemque quoque reuocemus, idem facile probari potest. Etenim Sacramẽti forma ea omnia cõtinere debet, quæ ipsius Sacramenti naturam, & substantiam explicant.

conc. Florent. in doctrina de sacramẽto Tho. in 3. p. q. 72. ar. 4. sacramenticulus quae forma qualis esse debeat.

12 Hanc esse perfectam huius Sacramenti formã quomodo confirmetur.

Tria sunt in Confirmatione obseruanda.

Thom. ibi.

Atqui maxime hæc tria in Confirmatione obseruanda sunt, diuina potestas, quæ vt principalis causa in Sacramento operatur, tum robur animi, & spiritus, quod per sacram vnctionem fidelibus ad salutem tribuitur, deinde signum, quo notatur is, qui in certamen Christianæ militiæ descensurus est. Ac primum quidem verba illa: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quæ extremo loco posita sunt: Alterum, ea Confirmo te chrismate salutis: quæ in medio sunt: Tertium, quæ in principio formæ locantur, Signo te signo Crucis: satis declarant, Quã quam, si etiam ratione aliqua probari non posit, hanc esse huius Sacramenti veram, & absolutam formam, Ecclesiæ Catholicæ auctoritas, cuius magisterio ita semper edocti fuimus, non patitur nos ea de re quicquam dubitare.

Cõfirmationis forma ex autoritate Ecclesiæ retinéda.

13 *Quis sit proprius Sacramenti Confirmationis minister.*

De ministro Cõfirmationis vide D. Tho. in 3. p. q. 72. art. 11. Hier. 23. 21. Episcopi soli sunt ministri confirmationis. Sess. 7. conc. Trid. de confirmatione. can. 3. & est. 22. de Sacramento ordinis. c. 4. & can. 7. Actor. 8. 14. 15. 16. 17.

Docere etiam Pastores debent: quibus potissimum huius Sacramenti administratio commissa sit. Nam cum multi sint, vt est apud Prophetam, qui currant, neque tamen mittantur, necesse est, qui veri & legitimi eius ministri sint tradere, vt fidelis populus Confirmationis Sacramentum, & gratiam consequi posit. Solum itaque Episcopum huius Sacramenti conficiendi ordinariam potestatem habere sacræ literæ ostendunt. Nam in Actis Apostolorum legimus, cum Samaria verbum Dei accepisset, Petrum & Ioannem ad eos missos esse, qui orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritũ sanctũ: nondũ enim in quẽquã illorũ venerat sed baptizati tãtum erãt Quo in loco licet vide-

MS. vnum. exẽplar. Ro. Græ. habent Superuenerat.

re, eum, qui baptizauerat, quod tantum esset Diaconus, Confirmandi potestatem nullam habuisse, sed munus illud perfectioribus ministris hoc est Apostolis, reseruatum esse. Quin etiam vbicunque sacræ scripturæ huius sacramenti mẽtionem faciunt, idem obseruari potest.

Vt. actor. 19.

13 *Idem etiam Pontificũ Maximorum decretis ostenditur.*

Neque ad eam rem demonstrandam desunt sanctorum Patrum, atq; Pontificum Vrbani, Eusebij, Damasi, Innocentij, Leonis, clarissima testimonia, quemadmodũ ex eorum decretis perspicuum est. Diuus quoque Augustinus grauiter quæritur de corrupta AEgyptiorum, & Alexandrinorum consuetudine, quorum sacerdotes audebant Confirmationis sacramentum administrare. Ac iure quidem hoc factum esse, vt eiusmodi munus ad Episcopos deferretur, hac similitudine possunt Pastores declarare. Vt enim in extruendis ædificijs, etsi fabri, qui inferiores ministri sunt, cementa, calem, ligna, & reliquam materiam parant, atque componunt, absolutio tamen operis ad architectum spectat: ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti spirituale ędificiũ perficitur, a nullo alio nisi a summo sacerdote, administrari opus erat,

Vrb. in fi. ep. ad omnes Christianos. Euseb. ep. 3. ad Epis. Tusciæ, & campaniæ. Damas ep. 4. cir. med. ad Prosp. & cæteros Epis. orthod. Innoc. epi. 1. ad Veren. c. 3. Leo. ep. 88. ad Germaniæ & Gallisi Epis. His adde Melchiadem in epi. ad Episc. Hisp. & Cle

Rom. epist. 4 & Cõc. Vuormaciense. c. 8 & Flor. in doctrina de sac. Aug. in q. noui testamẽ. q. 42. docet solũ Episcopũ huius sacramenti ordinarium esse ministrum.

14 *Cur in Confirmatione Patrini assumantur, & quæ in Cõfirmatione affinitas contrahatur.*

Additur vero etiam Patrinus, quemadmodũ in Baptismo fieri demõstratum est. Nam si qui gladiatoriam dimicationem subeunt, alicuius indigent, cuius arte, & consilio doceantur, quibus ictibus, & petitionibus saluis ipsis conficere ad-

De Patrinis in confirmatione agitur. 30. q. 1. cap. si quis & c. dict est. & c. de his qui & de cõs. dist. 4. c. in cathechismo & c. non plures & c. in Baptismate, & Th. in 3. p. q. 72. art. 2. 10. In confirmatione quanta affinitas cõtrahatur. Sess. 24

aduersariũ possint, quã to magis fideles cum Sacramento Confirmationis, quasi firmissimis armis tecti, ac muniti, in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt Ducis ac monitoris indigebunt? Recte igitur ad huius quoque Sacramenti administrationem Patrini aduocandi sunt, quibus cum eadem spiritualis affinitas coniungitur, quæ legitima nuptiarũ fœdera impedit, quemadmodum antea docuimus, cum de Patrinis ageretur, qui ad Baptismum adhibendi sunt.

Conc, Trid, de reformatione matri. c.2. Vide idẽ In 6. de cogn. spi. c. nedum. & c. quamuis confirmationis sacramentum quibus dandum sit, Th. in 3. p. q. 72. art. 8, ostẽdit.

15 *Confirmationis Sacramentum non est absolute necessarium, nõ tamẽ prætermittendum.*

Sed quoniam sæpe euenit, vt fideles in hoc Sacramento suscipiendo, aut præpropera festinatione, aut dissoluta quadã negligentia, & cũ ctatione vtantur (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, vt illud contemnere, & aspernari audeant, nihil est quod dicamus) aperiẽdum est etiam Pastoribus, qui, qua ætate, quo pietatis studio præditi esse debeant, quibus Cõfirmationem dare oporteat. Atque illud in primis docendum est, hoc Sacramentum eiusmodi necessitatem non habere, vt sine eo saluus quis esse non possit. Quamquam vero necessarium non est, a nemine tamen prætermiti debet: sed potius maxime cauendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis diuina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiã summo studio expetendum est.

confirmatio etsi ad salutem omnino non sit necessaria, a nullo tñ prætermittidebet. Mel. ca, sup. citat. & habetur de consf. dist. 5. c. Spiritus sanct. Hugo ide de S. Victo. lib. 2 de sacra. p. 7. cap. 30. Vrb. PP. epi. 1 c. 7. & habetur de conse. dist. 5. cap. omnes conc. Aurel. cap. 3.

16 *Confirmationis sacramentum ab omnibus suscipiendum demonstratur.*

Ac sanctus quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritus sancti effusionem describeret, ita inquit: Et factus est repē te de cælo sonus tanquā aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum. Deinde, paucis interiectis: Et repleti sunt omnes Spiritu sancto. Ex quibus verbis licet intelligere: quoniā domus illa sanctæ Ecclesiæ figuram, & imaginē gerebat, ad omnes fideles Confirmationis sacramentum, cuius initium abeo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius Sacramenti ratione facile colligitur. Illi enim sacro chrismate cōfirmari debent quibus spirituali incremento opus est, & qui ad perfectum Christianæ Religionis habitum perducendi sunt. At nulli id non maxime conuenit, vt enim hoc spectat natura, vt qui in lucem edūtur adolescant, atque ad perfectam ætatem perueniant, etiam si interdum, quod vult minus assequatur: ita communis omnium mater Catholica Ecclesia vehementer optat, vt in ijs, quos per Baptismum regenerauit Christiani hominis forma perfecte absoluatur. Id autem quoniam mysticæ vnctionis Sacramēto efficitur, perspicuum est, eam ad vniuersos fideles æque pertinere.

Actor. 2. 2.

Ibid. 4

Eccles. ę Chri [illegible]

Sacram. Confirmationis christiani hominis forma perfecte absolultur

17 *Qua ætate Christiani ad hoc Sacramentum sint admitendi.*

In quo illud obseruādum est, omnibus quidem post Baptismū Cōfirmationis Sacramentum posse administrari: sed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis vsum habuerint: quare, si duodecimus annus expectādus

Ad hoc facit c. aurel. cōc. sup cit. quod habet. de cōs dist. 5. cap. vt ieiuni.

dus non videatur, vsque ad septimum certe hoc Sacramentum differre, maxime conuenit, Neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est, sed vt eius virtute optime instructi & parati inueniremur cum nobis pro Christi fide pugnādum esset: ad quod sane pugnæ genus pueros qui adhuc vsu'rationis carent, nemo apto iudicarit.

80 A num. 18° usq. ad 22m

18 *Quo pacto qui iam ætate sunt prouectiores, se ad hoc Sacramentum præparare debeant.*

Confirmandi peccatorum commissorū pœniteant ex D. Th. in 3 p. q. 72. art 7. ad 2. & confirmatur ex c. vt ieiuni de conf. dist. 5.

Ex iam dictis illud etiam efficitur, vt, qui adulta iam ætate Confirmandi sunt, siquidem huius Sacramenti gratiā, & dona consequi cupiant, eos nod solum fidem, & pietatem afferre sed grauiora etiam peccata, quæ admiserunt ex animo dolere oporteat. Qua in re etiam elaborandum est, vt peccata etiam prius confiteantur, & Pastorum cohortatione ad ieiunia, & aliā pietatis opera suscipienda incitentur, admoneāturque laudabilem illā antiquæ Ecclesiæ cōsuetudinem renouādā esse vt non nisi ieiuni, hoc Sacramentuū susciperent: quod quidem fidelibus facile persuaderi posse existimādū est, si huius Sacramēti dona, admirabilesque effectus intellexerint.

Conc. aurel. cap. 3

16 *Qui sint cōfirmationis effectus.*

De Confirmationis effectibus vide Th. in 3. p. q. 72. ar. 7. cōc. Flo. in doctri. de sacra. Esse in gratia, & manere in peccato repugnent clem. ep. 4. ad Iulium Melc. in epl. ad Episcopos Hispa.

Itaque Pastores docebunt Cōfirmationē hoc cum cæteris Sacramētis cōmune habere, vt, nisi impedimētū aliquod inferatur, nouā gratiā tribuat. Etenim hæc sacra, & mystica signa eiusmodi esse, demonstratū est quæ gratiā declarāt, atq; efficiunt: ex quo sequitur, vt peccata etiā cōdonet, ac remittat, quoniā gratiam simul cum peccato, ne fingere quidem nobis licet. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia censenda

1.Pet.2.2.

sunt, primum quidem illud propriè Confirmationi tribuitur, quod Baptismi gratiam perficit, qui enim per Baptismum Christiani effecti sunt, quasi infantes modogeniti teneritatem adhuc, & mollitiem quandam habent, ac deinde Chrismatis sacramento aduersus omnes Carnis, Mundi, & Diaboli impetus robustiores fiunt: & eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum, & glorificandum nomen Domini nostri Iesu Christi: ex quo etiam nomen ipsum inuectum esse nemo dubitat.

Ratio nominis initio huius capitis proposita hic illustratur.

10 *Confirmationis nomen vnde ductum sit.*

Conc. Trid. sess. 7. can. 1. de Confirm.

Neque enim, vt quidam non minus imperite, quam impie finxerũt confirmationis vocabulum ab eo deducitur, ꝙ olim, qui infantes baptizati erant, cum iam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, vt fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant, confirmarent: ita vt Cõfirmatio nihil a Cathechesi differre videatur: cuius consuetudinis nullum probatum testimonium afferri potest: sed ab eo nomen rei impositum est, quod huius sacramenti virtute Deus in nobis id confirmat, quod Baptismo operari cœpit: nosque ad Christianæ soliditatis perfectionem adducit: nec vero confirmat solum, sed auget etiã, de quo Melchiades ita testatur: Spiritus sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam: Deinde, non auget modo, sed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumẽti trãslatione Scriptura significauit, & expressit: inquit enim Dominus Saluator, cum de hoc

Psal. 67. 29.

Melchi. PP. loco sup. cita & habetur de conse dist. 5. c. Spiritus. & Euse. Emi In hom. in die Pente.

hoc Sacramēto loquere tur: Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Luc. 24. 49.

22 *Virtus Confirmationis ex his, quæ apostolis eue nerant declaranda.*

Quod si Pastores voluerint diuinam huius Sacramenti efficientiā ostendere, (hoc vero ad commouendos fidelium animos maximam vim habiturum esse, dubitari non potest) satis erit, quid ipsis Apostolis eue nerit, explicare. Illi enim ante passionem, vel sub ipsam passionis horam adeo infirmi & remissi fuerunt, vt cum Dominus comprehensus est statim se in fugā coniecerint: Matt. 20. 56. Petrus vero, qui Ecclesiæ petra, & fundamentum designatus erat, Matt. 16. 18. & summam con stantiam, excelsique ani Matt. 26. 35. 35. mi magnitudinem præ se tulerat, vnius mulier- Ibidem. 69. culæ voce perterritus, se Ioan. 18. 25. Iesu Christi dicipulum esse, non semel, aut iterū sed tertio negauerit, ac post resurrectionem om nes propter metum Iudæorum, inclusi domi se continuerint. Ioan. 20. 19. At vero in die Pentecostes tanta Spirtus sancti virtute omnes repleti sunt, Actorū. 2. 14. 15. & 4. 13. vt, dum Euangelium: quod eis commissum erat, non solum Iudæorum regione, sed vniuerso orbe audacter, & libere dispergerent, nihil sibi felicius accidere posse exis timauerint, Actor. 5. 41. quam quod digni haberentur, qui pro Christi nomine con tumeliam, vincula, tormenta, cruces perferrēt.

22 *Confirmatio characterem imprimit, & iterari non potest.*

84. Anum. 22 usq. ad finem

Habet præterea Con firmatio eam vim, vt characterem imprimat: quo fit, vt nula vnquam ratiōe iterari posit, q etiā in Baptismo supra obseruatū est: ac de Sacramento Ordinis quoque suo loco planius expo-

Cōfirmationis character 2. Cor. 1. 2. Ephes. 1. 13. Conc. Terrac. cap. 6. & habet. de cōs dist. 5. 6. dicit est. Greg 3. epist. 4. & hab bet. ibid. c. de homine.

netur. Hæc igitur, si a Pastoribus sæpe, & accurate explicata erũt, vix fieri poterit, quin fideles cognita huius Sacramẽti dignitate, atque vtilitate, illud summa cum diligentia sancte, & religiose suscipire studeãt. Restat nunc, vt aliqua etiam de ritibus, & cæremoniis, quibus in hoc Sacramento administrã do Catholica Ecclesia vtitur, breuiter perstringantur. Quæ explicatio quanto vsui futura sit, Pastores intelligẽt, si quę antea dicta sunt cum hic locus tractaretur, repetere voluerint,

In 3. p. q. 72. art. 5. De ritibus confirmationis.

23 *Quare eorum qui confirmantur frons ad modũ crucis inungatur.*

Frons quare vngatur. Beda. lib. 1. de Instit. cler. c. 30. & habet. de cons. dist. 5. c. nouissime.

qui igitur Confirmãtur sacro chrismate in fronte vnguntur. Nam hoc Sacramento Spiritus sanctus in animos fidelium se se infundit, in eisq; robur, & fortitudinem auget, vt in spirituali certamine viriliter pugnare, & nequissimis hostibus resistere queãt Quocirca declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionũ signa maxime in fronte solent apparere, a libera Christiani nominis confessione absterrendos esse. Præterea nota illa, que Christianus a cæteris veluti miles insignibus quibusdam ab alijs distinguitur, in illustriori corporis parte imprimenda erat.

Aug. In psal. 141. Tho. In 3. p. q. 72. art. 9.

24 *Quo potissimum tempore hoc Sacramentum conferatur.*

Sed illud quoque solemni religione in Ecclesia Dei seruatum est, vt in Pentecoste præcipue hoc Sacramentum administraretur, quod hoc maxime die Apostoli Spiritus sancti virtute roborati, & confirmati sint: cuius diuini facti recordatione fideles admonerentur quæ quanta

Pentecostes tempore præcipue administratur. Actor. 2. 2. 3

ta

taque mysteria in sacra vnctione cogitanda essent.

25 *Cur Episcopus alapam infringat, & pacem Confirmato imprecetur.*

Deinde vero, qui iam vnctus, & Confirmatus est, vt meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia aduersa, inuicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leuiter in maxilla ab Episcopo cæditur. Postremo autem pax ei datur, vt intelligat se gratiæ cœlestis plenitudinem, & pacem, quæ exuperat omnem sensum, consequutum esset. Atque hæc summa eorum sit, quæ de Chrismatis Sacramento a Pastoribus non tam quidem nudis verbis, & oratione, quā inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, vt eam animis, intimisq; fideliū cogitationibus inserere videatur.

Alapa quid significet.

Pacis imprecatio.

Philip. 4. 7.

DE EVCHARISTIÆ Sacramento.

CAPVT. IIII

1 *Quare mysteria Eucharistiæ summa cum reuerentia tractari, & suscipi debeant.*

92. Anum. 1. usq. ad 7.m

Quemadmodum ex omnibus sacris mysterijs, quæ nobis tanquam diuinæ gratiæ certissima instrumenta Dominus Saluator noster cōmendauit, nullum est, quod cū sanctissimo Eucharistiæ Sacramento comparari queat: ita etiā nulla grauior alicuius sceleris animaduersio a Deo metuenda est, quā si res omnis sanctitatis plena, vel potius, quæ ipsum sanctitatis auctorē, & fontem, continet, neque sancte, neque religiose, a fidelibus tractetur. Id vero Apostolus & sapienter vidit, & de eo nos aperte admonuit. Nā cū declarasset, quāto illi scelere obstrictiessēt qui

Sacramentū Eucharistiæ omnium est sacramentorū maximus. Dion. in lib. de Eccle. Hier. c. 7. Tho. in 3 p. q. 65. arti. 3 Alexand. PP. epist. 1. & habetur de cōs. dist. 3. c. nihil in.

Eucharistiæ irreuerentia quantum sit peccatum 1. Cor. 11. 30

qui corpus Domini non diiudicarent, statim subiecit: Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi, Vt igitur fidelis populus, cum cælesti huic Sacramento diuinos honores tribuendos esse intellexerit, & gratiæ vberes fructus capiat, & iustissimam Dei iram effugiat illa omnia a Pastoribus diligentissime exponenda erunt, quæ eius maiestatem magis illustrare posse videantur.

2 *Qua de causa, & quando Eucharistiæ Sacramentum sit institutum.*

1. cor 11. 23. De institutione sac. Euch. Session. 13. conc. Trid. de Euchrist. c. 2. Ioan. 13. 1. causa institutionis chrys. hom. 41. in Ioan. Ioan. 13. 1 Matt. 28. 20. Luc. 22. 19.

Qua in re opus erit, vt Pauli Apostoli rationē secuti, qui se quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, inprimis huius Sacramēti institutionem fidelibus explicent, ita vero gestam rem esse, ex Euāgelista perspicue colligitur. Cum enim Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos: cuius quidem amoris, vt diuinum aliquod, atque admirabile pignus daret, sciens horam iam aduenisse, vt transiret ex hoc mundo ad Patrem: ne vllo vnquam tempore a suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnē naturæ ordinem, & conditionem superat, perfecit. Etenim celebrata cū discipulis agni Paschalis cœna, vt figura veritati, vmbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: Accipite & manducate: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hoc facite in meam cōmemorationem, Similiter & calicem accepit postquam cœnauit, dicens: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine: Hoc facite quotiescunque bibetis in meam commemorationem.

Tēpus institutionis. Leo. ser. 7. de Pas. Domini. Euseb. Emis. homil. 4. & habetur de cō secr. dist. 4. c. quia corpus. Th. in 3 p. q. 73. art. 5.

Matt. 26. 26. Luc. 22. 19. 20. Mar. 14. 22. 1. cor. 11. 3. 24 25.

(.?.)

3 Cur

3 *Cur hoc sacramentum Eucharistia vocetur.*

Dignitas sacramenti pluribus vocabulis explicat. Eucharistia cur dicatur, Chry. hom. 24. in 1. ad Corint. sup. illud, Calix benedictionis, Th. in 3. p. q. 43. ar. 4. Roma. 6. 23 Ioan. 1. 14. 16 17. Vide itē Cip. in lib. de lapsis. Amb lib. 5. de Sacr. c. 3 Magist. in 4. dist. 8. litt. a. Orig. libr. 8. cōtr. Celsum Matt. 26. 26. 27. Marc. 14. 22. 23. Luc. 22. 19. 1. cor. 11. 24. Psalm. 110. 5 Ibid. 4 concil. Nicen. cap. 14

Huius ergo admirabilis sacramēti dignitatē atque excellētiā, cum sacri scriptores fieri nullo modo posse intelligerēt, vt vno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt, interdum enim Eucharistiam appellant, quod verbum, vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem Latinè reddere possumus. Ac recte quidem bona gratia, dicendum est, tū quia vitam æternam, de qua scriptum est: Gratia Dei, vita æterna, præsignificat: tum quia Christum Dominum, qui vera gratia, atque omnium charismatum fons est, in se continet, Nec verò minus aperte gratiarum actionē interpretamur, si quidem cum hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro vniuersis in nos beneficijs Deo agimus: atque in primis pro eius gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen, cum ijs, quæ a Christo Domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legimus, optime conuenit Etenim panem accipiens fregit, ac gratias egit. Dauid quoque cum huius mysterij magnitudinem contemplaretur, antequam carmen illud pronuntiaret: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus. escam dedit timentibus se: gratiarum actionem præponendam existimauit, cum inquit: Confessio, & magnificētia opus eius.

cōmunio cur nominetur 1. cor. 10. 16 Damasc. lib. 4 orth. fid c. 14. Idem fere habet Iren. lib. 5. cap. 2

4 *Quare hoc Sacramentū Comunio, pacis & caritatis sacramentum nuncupetur?*

Frequenter etiam nomine sacrificij declaratur de quo mysterio paulo post latius dicendum erit. Vocatur præterea,

Com-

chry. hom. 45. in Ioan. cyr. lib. 7. in Ioan. c. 13. cyril. Hier. catech. 4. aug. ult. trac. 26. In Ioan. Ses. 13. concil. Trid. de Eucharistia. in præfa. coc. Nicæ. c. 21 & carthago. 4. cap. 77. & 78. Aurensicum c. 6. & 26. q. 6 ca. si quis. de &. c. qui recedunt. & c. 11. &. c. de his vero. 1. cor. 11. 24.

Cõmunio: quod verbũ ex illo Apostoli loco sũptum esse liquet, vbi ait: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? & panis quẽ frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Nam, vt Damascenus explanauit, hoc Sacramentum Christo nos copulat, atque eius carnis, & deitatis participes efficit, nosque internos in eodem Christo conciliat, acconiungit, & veluti vnum corpus coagmentat, Ex quo factum est. vt Sacramentum etiam pacis, & charitatis diceretur, vt intelligeremus, quam indigni sint Christiano nomine, qui inimicitias exercent, odiaque, dissidia, & discordias, vt teterrimas fidelium pestes omnino exterminandas esse: cum præsertim quotidiano religionis nostræ sacrificio, nihil nos studiosius seruare, quam pacem & charitatem profiteamur.

5 *Qua ratione idem Sacramentum Viaticum & Cœna dicatur,*

Sed Viaticum etiam frequenter a sacris scriptoribus appellatur, tum quia spiritualis cibus est quo in huius vitæ peregrinatione sustentamur tum quia viam nobis ad æternam gloriam, & fœlicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto seruari videmus, vt nemo fideliũ sine hoc Sacramento è vita excedat. Ac vetustissimi quidem Patres, Apostolorum auctoritatem secuti, Cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt: quod in illo nouissimæ cœnæ salutari mysterio a Christo Domino sit instituta.

Cęna a Cypr hoc Sacramẽtum dicitur in lib. de cęna Domini. Aieiunis conficienda & sumenda est Eucharistia. D. Aug. epi 118. cap. 6. conc. carthag 3. can. 29. & de consec. dist 1. cap. Sacramento altaris

6 *Eucharistia cibo, aut potu sumpto confici, & sumi non potest.*

Nec

Neque vero pręterea à cibo, aut portione illā conficere, aut sumere licet, quod ab Apostolis salutariter introducta cōsuetudo, quemadmodū veteres scriptores memoriæ prodiderunt, perpetuo retenta, asseruata est, vt a ieiunis tantū perciperetur.

sess.13.concil Trid, de Eucharistia.cap3 August. lib,3 de Trinita, cap 4.& lib. 20,cont. Fau cap.13.

83 A num.º 7.º usq.º ad 15.m

7 *Eucharistia veri nominis Sacramentum est.*

Sed explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum esse Sacramentum, atque vnū ex illis septem, quæ sancta Ecclesia semper religiose coluit, ac venerata est, nam cum calicis consecratio fit, mysterium fidei appellatur. Pręterea vt infinita pene sacrorum scriptorum testimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum esse, perpetuo senserunt, ex ipsa ratione, & natura Sacramenti, idem conuincitur. Etenim in eo signa sunt externa, & sensibus subiecta. Habet deinde gratiæ significationem, & efficientiam. Præterea de Christi institutione, neq; Euangelistæ, neque Apostoli dubitādi locū relinquunt. Quę omnia cū in vnū conueniāt ad Sacramēti veritatē cōfirmādā, nullis alijs argumētis opus esse perspicitur.

Amb. lib.2 offic .c.21.l.1. de, saci'c.2.vl de item Tho In. 3.p.q.73 part. Matt.26 26. luc.22.19 20.

8 *Multa esse in hoc sacramēto, quibus sacramenti nomen conueniat.*

Marc. 14.22, 1.cor.11.14 25 Verba sunt. Lanfran. cōt. Bereng. quæ sub nomine Aug. citantur de cos.d.st.2, c.hoc est.qui bus simi. habet, Augustin de catec.rud. cap.16. Simi lia item habet iren.lib.4.cap 34. Eucharistia adoranda. sess.13.conc Trid. de Eucharist.cap.1, ibibem,cans

Sed illud Pastoribus diligēter obseruandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquādo Sacramenti nomē sacri scriptores tribuerūt. Interdū enim & Cōsecratio, & perceptio, frequēter vero & ipsum Domini corpus, & sanguis qui in Eucharistia continetur, Sacramentū vocari cōsueuit: inquit enim diuus Augustinus, Sacramentū hoc duobus cōstare, visibili, scilicet, elementorū specie, & inuisibili carne & sanguine ipsius Dñi nři Iesu Christi: Atq; ad eūdē modum hoc Sacramentum adorandum

Eucharistiæ species proprie dicuntur sacramentum

rãdum esse, nimirum corpus, & sanguinem Domini intelligẽtes affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie dici Sacramenta perspicum est. Ipsæ autem panis & vini species, veram, & absolutam huius nominis rationem habent.

Magist. in 4. dist. in 10. lite Tho. in 3 p. q. 73. ar. 3. Sess. 13 cc. Trid. de Euchrist. c. 2. & can. 4. Hæc differẽtia colligi potest ex Aug. in 3. lib. de Trinit. c. 4 & Ambr. lib. 4 de sac. c. 4. vt habetur decõsecr. dist. 4. c. Panis est. Vide item Tho. in 3 p. q. 73. art. 1. ad 3 Verum enim legendum putarem, non vtrumque.

9 *Quomodo differat Eucharistia a reliquis omnibus Sacramentis.*

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta, materiæ vsu perficiuntur, dum, scilicet, alicui administrari ea contingit. Baptismus enim Sacramenti naturam tunc adipisci tur, cum re ipsa homo aqua abluitur, at vero ad Eucharistiæ perfectionem, satis est ipsius materiæ consecratio: vtrumque enim Sacramentum esse non desinit, quamuis in pyxide asseruetur. Deinde in conficiendis alijs Sacramentis, nulla fit materiæ atque elemẽti in aliam naturam mutatio. Etenim Baptismi aqua, aut Chrismatis oleum, cum illa Sacramẽta administrantur, priorem aquæ & olei naturam non amittunt. In Eucharistia vero, quod panis, & vinum ante Cõsecrationem erat, confecta Consecratione, vere est corporis & sanguinis Domini substantia.

10 *Duplex Eucharistiæ materia duo Sacramenta non constituit.*

Licet autem duo sint elementa, panis scilicet & vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, sed vnum tantũ esse, Ecclesiæ auctoritate docti confitemur, aliter enim septenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque a Concilijs Lateranensi, Florenti

Vnum Eucharistiæ Sacramentum, nõ duo, vide Th. in 3. p. q. 73. ar. 2. Lateranense Concilium magnum non recenset septẽ Sacramenta, ex eo tamen in c. 1. & alijs colligi possunt, sicut ex c. ap abolendam, ti. de hæ

rentino, & Tridentino decretũ est, constare non poterit, nam cum huius Sacramenti gratia vnum corpus mysticum efficiatur, vt Sacramentum ipsum, rei, quam efficit, conueniat: vnum esse oportet, atque vnũ quidem, non quia indiuiduum sit, sed quia vnius rei significationem habet, Nam quemadmodum cibus, & potio, quæ duæ diuersæ res sunt, ad vnam tantum rem adhibentur, vt scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diuersa Sacramenti species respondere, consentaneum fuit, quæ cibum spiritualem significarent, quo mentes sustinentur, & recreantur, Quare a Domino Saluatore dictum est: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Sed diligenter explicandum est quid Eucharistiæ Sacramentum significet: vt fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiã diuinarum rerum contẽplatione animũ pascãt.

Seſſ.13. Conſilium autẽ Conſtancienſ ſeſſ.13. Florẽ in doctrina. de ſacram. & Trident. ſeſſ. 7. c.1. c. deſiniũt. Ioan, 6. Sacramẽtũ Euchariſtiæ ſignificat & efficit vnionẽ mẽbrorũ Eccleſiæ.

11 *Quarum rerum significatio hoc Sacramento includatur.*

Seſ.13. Concil. Trid. de Euchariſtia in proœmio & cap. 8.

Tria vero sunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum est Christi Domini passio, quæ iam præteriit: ipse enim docuit: Hoc facite in meam commemorationem: & Apostolus testatus est: Quotiescumque manducabitis panẽ hunc, & calicem bibetis mortem Domini annũciabitis, donec veniat. Alterum est diuina, & cælestis gratia, quæ præsens ad animam alendã, & conseruandam hoc Sacramento tribuitur.

Euchariſtiæ Sacramentũ tria ſignificat myſteria. Tho. ea. q. art. 4. Primum. præteritum. Luc 22.19. 1. Cor. 11, 26. Secundum. præſens. Tertul in li. de reſur. car. conc Florent. in doct. de Sacr. Tho. ea. q. ar 1. Tertium futurum.

Quemadmodum enim Baptismo in nouam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, vt Satanæ repugnare & palam Christi nomen profiteri possimus: ita Eucharistiæ sacramento alimur, ac sustentamur. Tertiũ est, quod futurum prænuntiat, æternæ iucun-

Q di-

ditatis, & gloriæ fructus quos in cælesti patria ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria quæ instantis, præteriti, & consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, vt totum Sacramentum quamuis ex diuersis speciebus constet, ad singula horum declaranda, tanquam ad vnius rei significationem referatur.

12 *Quæ sit huius Sacramẽti materia, & cuiusmodi panis est consecrandus.*

Materia Eucharistiæ duplex. Alexã. 1. in epist. ad oẽs orthodoxos 1. ca. 4. & habet. de cõs dist. 2. ca. 1. Cypr. lib. 2. ep. 3 ad Cæcilium & habet. ibi. ca. 2. & ex Conc. Mat. ca. 55. ibid. ca. non oportet. Irenæ. lib. 4. c. 34 & li. 5. c. 2. Matt. 26. 20, Marc. 14. 22,

Sed in primis cognoscenda est huius Sacramenti a Pastoribus materia, tum vt ipsi rite illud possint conficere: tũ etiam vt fideles admoneantur, cuius rei symbolum sit, atque eius rei, quam significat, studio, & desiderio exardescãt. Duplex itaque est huius Sacramenti materia, altera panis ex tritico confectus de qua primo agetur, de altera postea dicendum erit. Nam vt docent Euangelistæ, Matthæus, Marcus, & Lucas Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens: Hoc est corpus meum. Apud Ioannem quoque idem Saluator noster seipsum panem appellauit, cum inquit: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Cum autem varia sint panis genera, vel quia materia differunt, vn cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus cæterisque terræ fructibus, confectus est, vel quia diuersis qualitatibus præditi sunt, (vnienim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers esse potest) quod ad primum attinet, Saluatoris verba ostendunt, panem ex tritico confici oportere: cõmuni enim loquendi cõsuetudine, cum panis absolute dicitur, panem ex tri-

Luc. 22. 19. Ioan. 6. 51. Panis triticeus est propria huius sacramenti materia.

Thom. in 3. p. q. 74. ar. 3.

tico intelligi satis constat, Id etiam veteris testamenti figura declaratur. Præceptum enim a Domino fuerat, vt panes propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerentur.

13 *Panem ex quo Eucharistia conficitur, azymũ esse conueniens est.*

Honorius. 3. Brixiẽsi episcopo, vt habetur de celeb. missarũ. cap fin. & Thom. in. 3. p. q. 74. ar. 4. Matt. 26. 17. Mar, 14. 12. Luc. 22. 7. Exo. 12 19.

Sed quemadmodum nullus panis nisi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus est (hoc enim Apostolica traditio nos docuit, & Ecclesiæ Catholicæ auctoritas firmauit) ita etiã ex iis, quæ Christus Dominus gessit, azymum esse debere facile intelligitur ipse enim primo azymorum die, quo nihil fermentati domi habere Iudæis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque instituit.

Ioan. 13. 1

Quod si quis Ioannis Euangelistæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia ante diem festum Paschæ acta esse commemorat, ea ratio facilè dissolui potest. Etenim quem primum azymorum diem cæteri Euangelistæ appellarũt, quod feria quinta vesperi dies festi azymorum inciperent, quo tempore Saluator noster Pascha celebrauit: eum ipsum diẽ Ioannes pridie Paschæ fuisse describit, vt qui diei naturalis spatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notãdum existimarit, Quapropter D. etiam Chrysostomus primum azymorum diem interpretatur eum diem, quod ad vesperam azyma comedẽda essent Sed azymi panis cõsecratio, quãtũ cõueniat integritati, & mẽtis mũditiæ, quã fideles ad hoc Sacramẽtũ afferre debẽt, ab Apostolo docemur, cũ inquit: Expurgare vetus fermẽtũ, vt sitis noua cõspersio, sicut estis azymi, Etenim Pascha nostrũ immolatus est Christus itaque epulemur non in fermento veteri

D. Chrysost. hom. 82. in Matth.

1 Cor. 5. 7. 8

teri neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.

14 *Panis azymus ad Eucharistiam non omnino necessarius.*

Florent: cōc. sess. vltima. Thom. ibid, Eucharistia in pane fermētato confici posset, sed non licet.

Neq, tamē ea qualiter adeo necessaria existimanda est, vt, si illa pani desit, Sacramentum confici non possit: vtrumque enim panis genus veram, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet priuata aucto ritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritum immutare Atque eo minus id facere Latinis sacerdotibus permissum est, quibus prętcrea Pontifices Maxime præceperunt, vt ex azymo tantum sacra mysteria conficerent At que hæc de altera huius Sacramenti materia ex posuisse satis sit: in quo tamen illud animaduer tendum est, quam multa

Lib. 5. decre. tit. de cele. c. litera.

Qua multa materia consecrari debeat non est materia ad Sacramentum conficiendum vti oporteat, definitum non esse, cum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut possint aut debeant sacra mysteria percipere.

definitum. Tom. ead. q. art. 2.

15 *Quæ materia sit vsurpanda ad Consecrationē sanguinis Domini.*

Superest, vt de altera huius Sacramenti materia, & elemento, dicatur, est autē vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permixtum sit, Nam Dominum Saluatorē vino in huius Sacramenti institutione vsum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cū ipse dixerit: Nom bibā amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum. Quo in loco Chrisostomus, de Genimine, inquit, vitis, quæ certe vinū, nō aquā produxit, tanto ante illorū hæresim, qui aquam solā in hisce mysterijs adhibēdā senserunt, conuellere videretur.

Vinum vitis aqua mixtū, ad consecrationem sanguinis necessarium est. Tom. ead, q. art. 5. Matt. 26. 29. Marc. 14. 25. chrysos. homil. 82. in Matth.

84 A num. 13 usq. ad 24.

16 *Aqua in Sacramento vino est admiscenda.*

Th. ead. q. ar 6. Alex. 1. in ep. ad omnes fideles. ca. 4. & habetur de cōs. dist. 2. c. 1 Conc. Flor. Cart. 3. c. 24. Aqua sola in hoc sacram. nō consecrā da. Sess. 22. Conc. Trid. de sacramento Missæ c. 7 & can. 9.

Aquam vero Dei Ecclesia vino semper admiscuit: primum, quod id a Christo Domino factum esse Conciliorum authoritate, & sancti Cypriani testimonio comprobatur, Deinde, quod sanguinis, & aquæ, quæ ex eius latere exierunt, hac permixtione memoria renouatur, Tum vero aquæ, vt in Apocalypsi legimus, populum designant: quare aqua vino admixta, fidelis populi cum Christo capite coniunctionem significat. Atque hoc ex Apostolica traditione perpetuo sancta Ecclesia seruauit.

117 *Non est necessarium absolute aquam adhiberi, & minor aquæ, quam vini quantitas esse debet.*

S. Cypr. lib. 2 epist. 3. ad Cōcilium. Ioan. 19. 34. Apoc. 17. 1. Cypr. lib. 2. epist. 3 ad Concilium.

Sed quamuis aquæ admiscendæ rationes ita graues sint, vt eam sine mortali peccato prætermittere non liceat; ea tamen si desit Sacramentū constare potest. Illud autē sacerdotibus animaduertendum est, quemadmodum in sacris mysterijs aquam vino adhibere oportet, sic etiam modicam infundendam esse, nam Ecclesiasticorum scriptorum sententia, & iudicio, aqua illa in vinū conuertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita scribit: Perniciosus in tuis partibus inoleuit abusus, videlicet, quod maior quantitas aquæ, in sacrificio, quam vini adhibetur, cum, secundū consuetudinem rationalem Ecclesiæ generalis longè plus vini, quam aquæ adhibendum sit. Huius igitur Sacramenti hæc duo tantum elemēta sunt: ac merito pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed iam videndum est hec duo panis, & vini symbola, quàm apta sint ad

Tho. q. ead. ar. 6. Honor. lib. 3. decret. tit. de missa. celebr. c. pernicios.

Cur aquę paruæ quantitas esse debeat. De consi. dist. 2. c. 1. 2. & sequent.

ad eas res declarandas, quarum sacramenta esse credimus, & confitemur

18 *Quot, & quantæ res panis & vini symbola in hoc sacramento repræsentent.*

Panis & vini symbola, christum in hoc sacramẽto vt significent. Tho. 1a 3. p. q. 74. ar. 1. Ioan. 6. 55.

Primum enim Christum nobis significant, vt vera est hominum vita ipse enim Dominus ait: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Cum igitur corpus Christi Domini vitę æternæ alimentum illis præbeat, qui eius Sacramentum pure, & sancte suscipiunt: recte ijs potissimum rebus conficitur, quibus hæc vita continẽtur: vt fideles facile possint intelligere, pretiosi corporis, & sanguinis Christi communione, mentem animumque saturari.

Ex ipsis elemẽtis quomodo fideles ad huius sacramenti veritatem cognoscẽ

Nonnihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, vt eam cognitionẽ accipiant homines, esse in Sacramento corporis, & sanguinis Domini veritatem, nam cum panẽ & vinum in humanam carnem, & sanguinẽ quotidie vi naturæ immutari animaduertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, vt credamus panis, & vini substãtiam in veram Christi carnem, verumque eius sanguinẽ, cœlesti benedictione conuerti.

dam venire possint. Damas. lib. 4. de fide orthod. cap. 14.

Quæ fiat ex sua p. Eucharistiæ sacramẽti in anima mutatio vide c. cũ Marthæ de cele. Miss. §. quæsiuisti.

Affert etiam aliquid adiumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Vt enim, etsi nulla extrinsecus panis, & vini mutatio apparet, tamen eorũ substantia in carnem & sanguinem Christi vere transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatũ videtur, interius tamen ad vitam renouamur, dũ veram vitam Eucharistię sacramẽto accipimus.

Quomodo hæc symbola Ecclesiæ veritatẽ designẽt. Rom. 12. 4. 5. 1. Cor. 10. 17. & 12. cap. 12.

Accedit ad hæc, quod cum vnum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit: nulla re magis elucet ea coniunctio, quàm panis vinique

que

que elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudine racemorum existit, atque ita nos cũ multi simus huius diuini mysterii vinculo arctissime colligari, & tamquã vnũ corpus effici, declarant.

29 *Quæ forma ad consecrandum panem vti oporteat.*

Sequitur nunc vt de forma, qua ad consecrandum panem vti oporteat agatur. Non quidem eius rei causa, vt hæc mysteria fideli populo, nisi necessitas cogat, tradantur: (eos enim, qui sacris initiati non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne formæ ignoratione, in Sacramento cõficiendo a sacerdotibus turpissime peccetur. Itaque sanctis Euangelistis Matthæo & Luca, itemque ab Apostolo docemur illam esse formam, HOC EST CORPVS MEVM. Scriptũ est enim: Cœnantibus illis, accepit Iesus panem & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit Accipite, & mãducate. Hoc est corpus meum, Quæ quidem Cõsecrationis forma, cum a Christo Donino seruata sit, ea perpetuo Catholica Ecclesia vsa est. Prætermitenda sunt hoc loco sanctorum Patrũ testimonia, quæ infinitum esset enumerare, & Concilij Florentini decretum quod omnibus patet, atque in promptu est, cũ præsentim ex illis Saluatoris verbis: hoc facite in meam commemorationem: idem liceat cognoscere. Nam quod Dominus faciendum præcepit nõ solum adid, quod egerat, sed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet, atque ad verba maxime pertinere intelligendum est, quæ non minus efficiẽdi, quãsigni ficãdi causa prolata erãt Sed ratione etiam id facile

De forma cõsecrationis huius sacramenti agit. Magist. in 4 dist. 8. lit. c. & D. Tho. q. 78 in 3. p. & probatur ex Amb lib. 4. de Sacram. c. 4. Matt. 26. 26. Marc. 14 22. Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. Amb lib. 4. de Sacrã 4. & S. Chry. ho. de prodit Iudæ. August. li. 3. de Trinit. c. 4

Iren. li. 4. contr. hær. c. 34. Orig. lib. 8. cõt. Celsum. Hesich. lib. 6 in Leuit. cap. 22.

cyrill alex. In ep ad calosyrium epist. Tertul. lib. 4 cont. Marc. Hier. ep ist. I ad Heliod.

facile persuaderi potest nam forma ea est, qua illud significatur, quod in hoc Sacramēto efficitur Cum autem hæc verba, idquod fit, significēt, ac declarent, hoc est, panis conuersionem in verum Domini nostri corpus, sequitur formam in illis ipsis verbis constituendam esse: In quam sententiam, quod ab Euangelista dictum est, Benedixit licet accipere: perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset: accipiens panem benedixit dicens. Hoc est corpus meum.

Conc. Flor. In decr. de Sac. Trid. sess. 13 cap. 1. Luc. 22. 19. 1. cor. 11. 24. Hanc esse veram huius Sacramenti formam demonstrat. Thom. ead. q. art. 2. Matt. 26. 26. Sic exponit Tho. ead. q. art. 1. ad 1.

20 Non *omnia verba, quæ ex consuetudine Ecclesiæ ad Consecrationem adhibentur sunt necessaria.*

Quamuis enim Euāgelista verba illa ACCIPITE, ET COMEDITE, præposuerit: illis tamen non materiæ consecrationem, sed vsum tantummodo significari, perspicuum est. quare a sacerdote quidē omnino proferri debēt sed ad Sacramentum cōficiendum omnino necessaria non sunt: quemadmodum etiam profertur coniunctio illa, ENIM, in corporis & sanguinis consecratione aliter enim fiet, vt, si hoc Sacramentum nemini administrandum sit, cōfici non oporteat, aut non posit quidem, cum tamen dubitare non liceat, quin sacerdos prolatis ex more, atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere cōsecret, quamuis deinde contingat, vt nulli vnquam sacra Eucharistia administretur.

Matt. 26. 26.

8b
A num.° 21 usq.e ad 26 m

21 *Quæ sit forma conficiē di sanguinis.*

Iam vero quod ad vini, quæ est altera huius Sacramēti materia, Cōsecrationem attinet, ob eandem causam, quam supra cōmemorauimus, opus

De forma consecrationis vini, vide e. cum Marthæ de celeb. miss. sarum. Forma consecrandi vini

opus est, vt sacerdos eius formam congnitam, & perspectam habeat. Eam igitur his verbis cõprehendi certo credendũ est. HIC EST CALIX SANGVINIS MEI, NOVI, ET AETERNI TESTAMENTI, MYSTERIVM FIDEI, QVI PRO VOBIS, ET PRO MVLTIS EFFVNDETVR, IN REMISSIONEM PECCATORVM. Ex quibus verbis plura quidem a sacris scripturis colliguntur, quædam vero in Ecclesia ex Apostolica traditione conseruata sunt. Nam quod dicitur: Hic est calix: a D. Luca, & ab Apostolo scriptum est, quod vero sequitur: Sanguinis mei vel Sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis & pro multis, effundetur in remissionẽ peccatorũ: partim a diuo Luca, partim a D. Matthæo dictum est. Verba autẽ illa, Æterni, & Mysteriũ fidei, sancta traditio Catholicæ veritatis interpres, & custos, nos docuit.

Luc. 22. 20. 1. cor. 11. 25. Luc. 22. 20. Matt. 26. 28.

22 *Quod hæc sit vera consecrationis forma ostenditur.*

Verum de hac forma nemo dubitare poterit, si quod antea dictum est de forma consecrationis quæ ad panis elementũ adhibetur, hoc etiam loco attendatur, constat enim iis verbis, quæ vini substantiam in sanguinem Domini conuerti significant, huius elemẽti formam cõtineri. Quare cum verba illa hoc apertẽ declarent, perspicuum est, aliam formam constituendam non esse. Exprimunt autem præterea quosdam effusi sanguinis in passione Domini admirabiles fructus, qui ad hoc Sacramẽtum maxime pertinẽt. Vnus est aditus ad æternã hæreditatẽ, que noui, atque æterni Testamẽti iure ad nos venit. Alter est, aditus ad iusti iam per mys-

Tho. quæst. ead. art. 5.

Sanguinis Christi effectus duplex.

Heb. 10. 19. Rom. 3. 25.

Quamuis in textu le tur Pro tionẽ, M S. ex ria, & A & Syr. h. Propitiato. & sic possunt Græca verti

mysterium fidei: Iesum enim per fidem in sanguinem eius propitiatorem Deus proposuit, vt ipse sit iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi. Tertius est remissio peccatorum.

23 *Forma consecrationis sanguinis exponitur.*

Quoniã vero hæc ipsa Consecrationis verba plena mysteriorũ sunt aptissimeque ad rem cõueniunt, diligentius perpẽdere ea oportet: quod verò dicitur: HIC EST CALIX SANGVINIS MEI, sic intelligendum est: Hic est sanguis meus, qui hoc calice continetur. Recte autem, & apposite dum sanguis hic, vt est fideliũ potus consecratur, calicis mentio facienda est, Neque enim sanguis huiusmodi potionem satis significare videretur nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde, NOVI TESTAMENTI: quodquidem ob eam rem additum est vt intelligeremus Christi Domini sanguinem non figura, quemadmodum in veteri Testamento fiebat, (de eo enim apud Apostolum ad Hebræos legimus, sine sanguine Testamentum dedicatum non esse, sed vere, & reipsa hominibus tradi, quod ad nouum Testamentum pertinet Quare Apostolus inquit Ideo noui testamẽti mediator est Christus, vt morte intercedente, repromissionem accipiant qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. Verbum vero, AETERNI, ad hæreditatem æternam, quę Christi Domini æterni testatoris morte, ad nos iure peruenit, referendum est.

QVOD subiungitur MYSTERIVM FIDEI, non rei veritatem excludit, sed, quod occulte latet, atque ab oculorum sensu remotissimũ est, certa fide credendũ esse

Rom. 3. 26. Heb. 9. 14. Expositio cõsecrationis vini sumpta ex c. cũ Marthæ de celeb. Missa. & Tho. vbi supra. Forma consecrandi sanguinis explicatur

Heb. 9. 18. Heb. 9. 15.

Quomodo vinum cõsecratum sit mysterium fidei.

esse significat. Diuersa vero hisce verbis sententia hoc loco subiecta est ab ea, quám habent cum Baptismo etiam tribuuntur. Nam quod sanguinē Christi, sub vini specie latentē: fide cernimus, mysterium fidei dicitur, Ac Baptismus quoniam vniuersam Christianæ fidei professionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis mysterium iure appellatur. Quamquam alia etiā ratione sanguinem Domini fidei mysterium dicimus, quod scilicet in eo maxime, plurimum difficultatis, & negotij humana ratio experiatur, cū nobis fides credendū proponit, Christum Dominum verum Dei filiū, simulque Deum, & hominem mortem pro nobis pertulisse: quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur.

Baptismus cur fidei sacramentum dicatur, vide Th. 1.2. q. 102. ar. 5. ad 3 & in 3 1. q. 39. art. 5. & 66, art. 1. & 73. artic. 1 & Aug. epist. 23 ad Bonif. & de consf. dist. 2. c hoc est.

24 *Cur maxime in sanguinis consecratione mortis mentio fiat.*

Quapropter hoc loco apposite potius, quam in consecratione corporis, passio Dominica commemoratur, his verbis, QVI EFFVNDETVR IN REMISSIONEM PECCATORVM. Sanguis enim separatim cōsecratus, ad passionem Domini, & mortē & passionis genus ante omnium oculos ponendum, maiorem vim & momentū habet. Sed verba illa, quæ adduntur: PRO VOBIS ET PRO MVLTIS, a Matthæo & Luca, singula singulis sumpta sunt quæ tamen sancta Ecclesia Spiritu Dei instructa, simul coniunxit: pertinent autē ad passionis fructum, atque vtilitatē declarādam. Nam si eius virtutem inspiciamus; pro omnium salute sanguinem a Saluatore effusum esse fatendum erit: si vero fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, nō ad omnes, sed ad multos tantum

Matt. 26. 28. Luc. 22. 20. cur in consecratione calicis dicatur pro vobis & pro multis.

tantum eam vtilitatem peruenire, facilè intelligimus. Cū igitur PRO VOBIS dixit: eos, qui aderant, vel delectos ex Iudæorum populo, quales erant discipuli, excepto Iuda, quibuscum loquebatur, significauit. Cū autē additur, PRO MVLTIS, reliquos electos ex Iudæis aut gentibus intelligi voluit. Rectè ergo factum est, vt pro vniuersis non diceretur, cum hoc loco tantū modo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit, Atque huc spectant verba illa Apostoli: Christus semel oblatus est, ad multorum exhauriēda peccata. Et quod Dominus apud Ioannem inquit: Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Plurima alia in huius Consecrationis verbis latent mysteria, quæ pastores assidua rerum diuinarum meditatione, & studio: ipsi per se iuuante Domino facile assequentur.

Heb.9.28.

Ioan.17.9.

86 Anum. 25 usq. ad 31.

25 *Non expedit in hoc Sacramento sensuum adhibere iudicium.*

Sed iam ad earum rerum explicationem oratio reuertatur: quæ vt a fidelibus ignoretur: nullo modo commitendum est.

Ac quoniam Apostolus admonet, grauissimū scelus admitti ab ijs, qui non diiudicant corpus Domini: hoc in primis doceant Pastores animum, atque rationem omni studio a sensibus auocādam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri sibi persuaserint, quę sensibus percipiunt, in summam impietatem adducantur necesse est: cum nihil aliud, præter panis & vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentiētes panem tantummodo ac vinum in sacramento esse iudicauerint. Curandum igitur est, vt fideliū men-

1.cor.11.29. In hoc sacramēto sensuū iudicium reijciendū est. Vide Thom opusc.58, c.5.

mentes, quàm maxime fieri potest a sensuum iudicio abstrahantur, atq; ad immensam Dei virtutem, & potentiam contemplandam excitẽtur.

16 *Quid mysticæ consecrationis virtute in hoc Sacramento potissimum efficiatur.*

Tria per consecrationem in hoc Sacramento effici.

Tria enim sunt maxime admiranda, atque suscipienda, quæ in hoc Sacramento verbis Consecrationis effici: fides Catholica sine vlla dubitatione credit, & confitetur. Primum est, Verum Christi Domini corpus illud idem, quod natum ex virgine, in cœlis sedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum est, nullã in eo elementorum substantiam remanere, quãuis nihil a sensibus magis alienum, & remotũ videri posit. Tertium est, quod ex vtroque facile colligitur, & si verba consecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut alijs sensibus percipiuntur sine vlla re subiecta esse, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet videre: quæ tamen nulli substãtiæ inhærent, sed per ipsa constant, cum panis, & vini substantia, in ipsum Domini corpus, & sanguinem ita mutetur, vt panis, & vini substantia omnino esse desinant.

Corpus Christi verum est in hoc Sacramento.

Dion. de Eccle. Hier. c. 3. Ignat. epist. ad Smyrn. Iustl. apolog. 2.

Iren. lib. 4. c. 34. & 5. c. 2. & omnes alij quotquot vnquam fuerũt scriptores Catholici. Transubstantiatio est antiquissima Ecclesiæ doctrina. Idem qui sup. Cypr. de cœna Domini. Euse. Emi. ho. 5. de Pasc. Cyril. Hier. catec. 1. 3. & 4. Amb. li. 4. de Sacramẽ. c. 4. Chrys. ho. 83 in Mat. & 60. ad pop. Anti. Conc. Later. mag. c. 1. & innumerabiles alij. Marc. 14 22. Luc. 22. 19. 20. 24. Matt. 26. 26. 28. Veritas corporis christi in Sacramẽto ex scripturis ostẽditur.

27 *Certum est idem Christi corpus, quod natum est de Maria Virgine, in Eucharistia contineri.*

Verum, vt prius de primo agamus, conentur Pastores explicare, quam perspicua, & clara sint Saluatoris nostri verba, quæ corporis eius veritatem in Sacramento demonstrant. Nam cum inquit

inquit: HOC EST CORPVS MEVM HIC EST SANGVIS MEVS: nemo qui modo sanæ mentis sit, ignorare potest quid nobis intelligendū sit, præsertim cum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo vere fuisse Catholica fides dubitare neminem patitur: vt vir sanctissimus atque doctissimus Hilarius præclare scripserit, De veritate carnis & sanguinis Christi, cū ex ipsius Domini professione, & fide nostra. Caro eius verè sit cibus, relictum non esse ambigendi locum.

Sess. 13. Concil. Trid. de Euch. c. 1. Ibidem S. Hilar. 8. lib de Tri. tractans illud, Vt sint vnum &c. vide Th. in 3. p. q. 75. ar. 1. & 76. per totum, & in opus. 58. & 4. contr. Gentr. c. 61.

28 *Quomodo item verum Christi corpus in Eucharistia esse conuincatur.*

Verum alter præterea locus a Pastoribus enucleādus est, ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus, & sanguinē in Eucharistia contineri. Nam Apostolus posteaquam commemorauit panem & vinū a Domino consecratum, & sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subiungit: Probet autem se ipsum homo, ac sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini. Quod si vt hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum esset præter memoriam, & signum passionis Christi: quid opus erat tam grauibus verbis fideles hortari, vt se ipsos probarent? Graui enim illa IVDICII voce, declarauit Apostolus nefarium aliquod scelus ab eo admitti, qui impure sumiens corpus Domini, quod in Eucharistia occultê latet, ab alio ciborū genere nō distinguit quod etiam supra in eadem epistola vberius explicauit Apostolus his verbis: Calix benedictio-

1. Cor. 11. 28 25.

Refutatur Zinglianismus & Caluismus.

1. Cor. 10. 16

ctionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frãgimus nonne participatio corporis Domini est? Quæ quidem verba verã corporis, & sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant. Hæc igitur scripturæ loca Pastoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in his dubij, aut incerti relictum esse, præsertim cum hæc Ecclesiæ Dei sacrosancta authoritas interpretata sit.

29 *Ecclesiæ Christi sentẽtia de sensu scripturarum & veritate corporis* Do*mini in* Eu*charistia, quo modo sit perquirenda.*

Primo inquirendus est Patrum & Doctorum Ecclesiæ peromnia cõsensus

Ad cuius sententię cognitionem duplici via, & ratione possumus peruenire. Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesiæ, atque omni deinceps ętate floruerunt, & Ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt, cõsulimus, hi vero, summo cõsensu omnes huius dogmatis veritatem apertissime tradiderunt, quorũ singula testimonia afferre, quoniam operosi laboris esset, satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus iudicium de cæteris facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius fidem suam proferat, qui in libro de ijs, qui initiantur mysteriis, testatus est, verum Christi corpus in hoc sacramẽto sumi, sicut verũ ex Virgine sumptũ est, idque certissima fide tenendum esse. Et alio loco docet ante cõsecrationem, panẽ ibi esse, post Consecrationem autem carnẽ Christi. Accedat alter testis Diuus Chrysostomus, non minoris fidei, & grauitatis, qui quidem cum multis alijs in locis hanc ipsam veritatẽ profitetur, & docet, tũ vero pręcipuè homi. 60. de iis qui sacra mysteria impure sumũt, itẽq. homilia.

D. Ambr. de ijs qui myst. init. c. 5. & de cõsec. dist. 2. c. sicut verus & ea. in illo. & c. reu. lib. 4. de sacr. c. 4. & de consec. di. 2. c. panis est Chry. ad pop. Antioc. homi. 60. 61.

milia. 44. & 45. in sanctum Ioannem: inquit enim: Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur aduersari quod dicitur: Ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur. His vero omni ex parte consentiunt, quæ diuus Augustinus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, semper docuit: atque in primis titulum Psalmi 33. exponens: Portabatur in manibus suis, homini impossibile est, soli que Christo conuenire potest: ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: HOC EST CORPVS MEVM. Ac Cyrillus, (prætereo Iustinum, & Ireneum) adeo aperte libro 4. in Ioannem, veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, vt eius verba nullis possit fallacibus & captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirerent, facile erit sanctos Dionysium, Hilarium, Hieronymum, Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorū de hac re grauissimas sententias Doctorum, & piorum hominum industria, & labore in vnū congestas, passim legimus.

S. Aug. conf. 3. tract. illud ad 1. Reg. 21 secund. 70. legit. Et ferebatur in manibus suis. S. Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 13. 14. & lib. 10. ca. 13. Iustin. apolo. 2. sub finem, ad Antonium pium B. Iren. lib 5. cōtr. Hæret. c. 2. Dionys. c. 3. Eccl. Hier. Hila. lib. 8. de Tri. Iren. lib 4. c. 34. Hier. epist. ad Damas. de filio prodi. Et epi. ad Heb. q. 5. Damas. lib. 4 de orth. fide cap. 14. Vide

de cōs. dist. 2 Canisij opus Cathe. de sacra Euch. Garetiū, & alios

Secundo veritas corporis Christi in Eucharistia per contrariæ sententiæ damnationem Ecclesiasticam potuit cognosci

30 *Quoties contraria opinio in Concilijs Ecclesiæ condemnata sit.*

Altera restat via, qua sanctæ Ecclesiæ iudiciū in ijs, quæ ad fidem pertinent inuestigare liceat contrariæ scilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero constat semper corporis Christi veritatem, in sancto Eucharistiæ Sacramento, ita per vniuersam Ecclesiā diffusam, & disseminatā esse, & consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, vt, cum

Berengarius sententiam suam in Vercellensi Concilio abiurauit, vt constat ex cap.

ante

Ego Bereg garius, de consec. dist. 2. Imo etiã altera abiurationem fecit quã Surius tom. 3. conc. edidit. Conc Late. cap. 1. & habet. de summa Trinit. & fide catholica. firmiter. Conc Floré in. do ctrl. de Sacra cap. 4. & can 22. Cóc. Tri ses. 13. Tho. In. 2. 2. q. 1. art. 8.

ante quingentos annos cõfirmare, & pioru men tes summa quadã lętitia & voluptate afficere po terunt,

Berengarius id negare ausus esset, ibique signũ tantummodo esse assere ret, statim in Vercellen si Concilio, quod Leo. nis. IX. auctoritate conuocatum fuerat, omniũ sententijs condemnatus, ipse hæresim suam anathemati addixerit: qui postea cum ad eandem impietatis insaniã redijsset, tribus alijs Cõ cilijs Turonensi, & duo bus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. al terum Gregorius VII. Pontifex Max, conuocatur, damnatus est: Eam postea sententiam Inno centius, III. in Concilio Lateranensi magno con firmauit: ac deinceps a Florentina, & Tridentina Synodis eiusdem veritatis fides apertius declarata, ac stabilita est Hæc igitur, si Pastores diligenter exposuerint, (vt nihil dicamus de ijs qui erroribus obcæcati, nihil magis quã veritatis lucẽ oderũt) & infirmos

31 Quomodo in symbolo dogma de veritate corporis Christi in hoc Sacramento includatur.

87. A num. 34 usq. ad 37.

Cum præsertim fide libus dubitare nõ liceat quin inter cæteros fidei articulos huius etiã dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei summam omnium rerũ potestatem credunt, & confitentur, credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi huius operis ef ficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento ad miramur, & colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario sequitur, vt simul credant eam esse, quam explicauimus. huius Sacramenti veritatem

R Quo

milia. 44. & 45. in sanctum Ioannem: inquit enim: Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur aduersari quod dicitur: Ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur. His vero omni ex parte consentiunt, quæ diuus Augustinus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, semper docuit: atque in primis titulum Psalmi 33. exponens: Portaresc in manibus suis, homini impossibile est, soli que Christo conuenire potest: ferebatur enim ille in manibus suis, quādo commendans ipsum corpus suum, ait: HOC EST CORPVS MEVM. Ac Cyrillus, (prætereo Iustinum, & Ireneum) adeo aperte libro 4. in Ioannem, veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, vt eius verba nullis possit fallacibus & captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirerent, facile erit sanctos Dionysium, Hilarium, Hieronymum, Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorū de hac re grauissimas sententias Doctorum, & piorum hominum industria, & labore in vnū congestas, passim legimus.

S. Aug. conf. 3. tract. illud ad 1. Reg. 21 secund. 70. legit. Et ferebatur in manibus suis. S. Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 13. 14. & lib. 10. ca. 13. Iustin. apolo 2. sub finem, ad Antonium pium B. Iren. lib 5. cōtr. Hæret. c. 2. Dionys. c 3. Eccl. Hier. Hila. lib. 8. de Tri. Iren. lib 4. c. 34. Hier. epist. ad Damas. de filio prodi. Et epi. ad Heb. q. 5. Damas. lib. 4 de orth. fide cap. 14. Vide

de cōs. dist. 2 Canisij opus Cathe. de sacra Euch. Garetiū, & alios

Secundo veritas corporis Christi in Eucharistia per contrariæ sententiæ damnationem Ecclesiasticam potuit cognosci

30 *Quoties contraria opinio in Concilijs Ecclesiæ condemnata sit.*

Altera restat via, qua sanctæ Ecclesiæ iudiciū in ijs, quæ ad fidem pertinent inuestigare liceat contrariæ scilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero constat semper corporis Christi veritatem, in sancto Eucharistiæ Sacramento, ita per vniuersam Ecclesiā diffusam, & disseminatā esse, & consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, vt, cum ante

Berengarius sententiam suam in Vercellensi Concilio abiurauit, vt constat ex cap.

Ego Bereñgarius, de con. sec. dist. 2, Imo etiā altera abiurationem fecit quā Surius tom. 3. conc. edidit. Conc Late. cap. 1, & habet. de summa Trinit. & fide catholica. firmiter. Conc Florē in. do ctri. de Sacra cap. 4 & can 22. Cōc. Tri sess. 13. Tho, In. 2. 2, q. 1. art. 8.

ante quingentos annos Berengarius id negare ausus esset, ibique signū tantummodo esse assereret, statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis. IX. auctoritate conuocatum fuerat, omniū sententijs condemnatus, ipse hæresim suam anathemati addixerit: qui postea cum ad eandem impietatis insaniā redijsset, tribus alijs Cōcilijs Turonensi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifex Max, conuocatur, damnatus est: Eam postea sententiam Innocentius, III. in Concilio Lateranensi magno confirmauit: ac deinceps a Florentina, & Tridentina Synodis eiusdem veritatis fides apertius declarata, ac stabilita est Hæc igitur, si Pastores diligenter exposuerint, (vt nihil dicamus de ijs qui erroribus obcæcati, nihil magis quā veritatis lucē oderūt) & infirmos cōfirmare, & piorū mentes summa quadā lętitia & voluptate afficere poterunt,

31 *Quomodo in symbolo dogma de veritate corporis Christi in hoc Sacramento includatur.*

Cum præsertim fidelibus dubitare nō liceat quin inter cæteros fidei articulos huius etiā dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei summam omnium rerū potestatem credunt, & confitentur, credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi huius operis efficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario sequitur, vt simul credant eam esse, quam explicauimus. huius Sacramenti veritatem.

R Quo

Dignitas Sacramenti Eucharistiæ, & Ecclesiæ propter illud.

32 *Quanta sit Ecclesiæ militantis dignitas ex huius mysterij maiestate.*

Hæc habet magna ex parte D. Tho. in 3 p. q. 8. art. 1. S. Dionys. de Ecclesi. Hierar. ca. 5. p. 1

Sed nihil est profecto quod ad piorum iucunditatem, & fructum addi posit, cum huius altissimi Sacramenti dignitatem contemplatur, Primum etiam intelligunt, quanta sit Euangelicæ legis perfectio, cui datũ est, id reipsa habere, quod signis tantum, & figuris, Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare diuinitus dictum est a Dionysio, Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam, & supremam Ierusalẽ, ac propterea vtriusque participem. At pro- fecto satis mirari fideles nunquam poterunt, sanctæ Ecclesiæ perfectionem, eiusque gloriæ altitudinem, cum inter eam & cœlestẽ beatitudinẽ vnus tantum gradus interesse videatur, Hoc enim nobis cum cœlitibus commune est, vt vtrique Christum Deum, & hominem præsentẽ habeamus: sed, quo vno gradu ab iis distamus, illi præsentes beata visione perfruuntur, nos præsentem, & tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma, & constanti fide veneramur, Præterea, fideles hoc Sacramẽto Christi Saluatoris nostri perfectissimam charitatem experiuntur eius enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis sumpserat, a nobis nũquã subtrahere, sed quãtũ fieri posset, esse versariq; nobiscum velle, vt illud omnitẽpore vere, & proprie dictũ videretur Deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Prouib 8. 31

33 *Ossa, nerui, & quæque ad hominis perfectionem pertinent, vna cum diuinitate hic vere adsunt.*

De [?]concomitanti partium corporis christi in hoc Sacramẽto.

Iam

de conf. dist. 2. cap. singuli & cap. vbi pa uis est. Ambr in lib. de iis qui myst. init ca. 9. & habet ead. ca. ante benedictionem.

Thom in 3. p. q. 76. ar. 1 christus nomen Dei, & hominis est.

Iam vero hoc loco etiam explicandum est, non solum verum Christi corpus, & quicquid ad veram corporis rationem pertinent, veluti ossa, & neruos, sed etiã totum Christum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Christum, nomen esse Dei, & hominis, vnius scilicet personę, in quo diuina, & humana, natura coniuncta sit: quare vtramque substantiam, & que vtriusque substã tiæ consequentia sunt, diuinitatem & totam humanam naturam, quæ ex anima & omnibus corporis partibus, & sanguine etiam constat, complectitur: quæ omnia in Sacramento esse credendum est. Nam cum in cælo tota humanitas diuinitati in vna persona, & hypostasi, coniuncta sit, nefas est suspicari, corpus, quod in Sacramento inest, ab eadem diuinitate seiunctum esse.

34 *Sanguis, anima, & diuinitas, non eodem modo in Eucharistia, quo corpus Christi, sunt.*

In quo tamen Pastores animaduertant, necesse est, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc sacramento contineri. Quædam enim sunt, quæ ex vi, & efficientia Consecrationis, in sacramento esse dicimus: nam cum verba illa efficiãt quicquid significãt, id esse in sacramento ex vi sacramenti, diuinarũ rerum scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur ita si contingeret, vt aliquid ab aliis rebus omnino seiunctum esse, id solum quod forma significaret in Sacramento esse, cætera nõ item esse docuerunt quædam vero, in Sacramento continentur, quia illis rebus coniuncta sint, quæ forma exprimuntur nã cũ forma, quæ ad panẽ cõsecrandum adhibentur, cor-

Ex concilio Ephesino in epist. ad Nestorium. & refertur de co dist. 2. c. necessario hoc colligit D. Thom. loco supra citato.

Quid in Sacramento Eucharistiæ vi ipsius sacramenti efficiatur, & præ sens ad ipsit quidquid natura (?) sit ex ca. Se ... conciono Trid. de Eucharistia 32 Matt. 26

pus Domini ſignificet, cum dicitur: HOC EST CORPVS MEVM, ipſum Chriſti Domini corpus ex vi Sacramenti in Euchariſtia erit. At quia corpori ſanguis, anima, & diuinitas coniungitur: hæc quoque in Sacramento erũt omnia, non quidem ex Conſecrationis virtute ſed, vt ea quæ corpori coniuncta ſunt, Atque hæc ex concomitantia in Sacramento eſſe dicuntur, quæ ratione totũ Chriſtum in Sacramẽto eſſe perſpicuũ eſt. Si enim duo aliqua inter ſe reipſa coniungantur, vbi vnum ſit ibi etiam alterum eſſe neceſſe eſt. Sequitur itaque, totum Chriſtum vſque adeo tam in panis, quam in vini ſpecie contineri, vt, quemadmodum in panis ſpecie non corpus modo, ſed etiam ſanguis & totus Chriſtus vere ineſt, ſic contra in vini ſpecie non ſolum ſanguis, ſed corpus, & totus Chriſtus vere inſit.

Sub altera Euchariſtiæ ſpecie totum Chriſtũ per concomitantiam contineri.

35 *Cur in Euchariſtia duplex fiat conſecratio.*

Sed quamquam hæc ita ſe habere omnibus fidelibus certum, & perſuaſiſsimum eſſe debet: optimo tamen iure inſtitutum eſt, vt ſeparatim duæ Conſecrationes fierent. Primo enim vt paſſio Domini, in qua ſanguis a corpore diuiſus eſt, magis referatur, cuius rei cauſa in conſecratione ſanguinem effuſum eſſe meminimus. Deinde maxime conſentaneum fuit, vt, quoniã Sacramento ad alendã animam vtendum nobis erat tanquam cibus, & potus inſtituerretur, ex quibus perfectum corporis alimentum conſtare perſpicuum eſt,

Tho. Io. eadem. q. ar. 2.

De hoc articulo vide D. Tho. q. ead. art. 1. De conſ. diſt. 2. c. ſinguli.

36 *Totus Chriſtus in quauis vtriuſque ſpeciei particula præſens adeſt.*

Neque vere illud præter-

termittendum, non ſolum in vtraque ſpecie ſed in quauis vtriuſque ſpeciei particula totam Chriſtum contineri, ſic enim Auguſtinus ſcripptum reliquit. Singuli accipiunt Chriſtum Dominū, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulos minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis. Atque id prę terea ex Euangeliſtis facile colligi poteſt, neque enim credendū eſt, ſingula panis fruſta propria verborum forma à Domino conſecrata eſſe, ſed eadem ſimul omnem panem, qui ad ſacra myſteria conficienda, atque Apoſtolis diſtribuēda ſatis futurus eſſet, id quod de calice factum eſſe appareret, cùm ipſe dixit: Accipite & diuidite inter vos. Hactenus quæ explicata ſunt, eò pertinent, vt oſtendant Paſtores, verum Chriſti corpus, & ſanguinem in Euchariſtiæ Sacramento contineri.

Lib. In Miſſ. Ambroſ. In præfat. dñic. 5. poſt Epiph. Idque citant Suidmūdus lib. 1. contra Bereg. & Algerus & ſuo. cōcordat. c. vbi pars ea. diſt. Iſtud paulò poſt fuſius explicatur, Seſſ 3. Conc. Trid, cap. 3. & can. 3. & ſeſſ. 21. de comm. ſub vtraque ſpecie. cap. 1. Luc. 22. 17 De tranſſubſtantiatione ſeſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. cap. 4. & can. 2.

37 *Poſt Conſecrationē nulla materiæ huius Sacramenti remanet ſubſtantia.* [vt numero ... vsq. ad 44]

Nunc, quod alterum erat propoſitum, docebunt etiam panis & vini ſubſtantiam in Sacramento poſt Conſecrationem non remanere. Hoc verò quamuis maximā admirationem meritò habere poſsit, tamē cum eo, quod prius demonſtratum eſt, neceſſario coniungitur. Etenim ſi eſt verum Chriſti corpus ſub panis, & vini ſpecie poſt Conſecrationem, omnino neceſſe eſt, cùm ibi antea non eſſet, hoc vel loci mutatione, vel creatione vel alterius rei in ipſum conuerſione factum eſſe. At verò fieri non poſſe conſtat, vt Corpus Chriſti in Sacrament ſit, quod ex vno in alium locum venerit, ita enim fieret, vt à cœli ſedibus abeſſet, quoniam nihil

Quomodò corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe incipiat. Tho. In. 3. p. q. 75. art. 2.

Non per loci mutationem.

Nō per creationem.

tantum eam vtilitatem peruenire, facilè intelligimus. Cũ igitur PRO VOBIS dixit: eos, qui aderant, vel delectos ex Iudæorum populo, quales erant discipuli, excepto Iuda, quibuscum loquebatur, significauit. Cũ autẽ additur, PRO MVLTIS, reliquos electos ex Iudæis aut gentibus intelligi voluit. Rectè ergo factum est, vt pro vniuersis non diceretur, cum hoc loco tantũmodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli: Christus semel oblatus est, ad multorum exhauriẽda peccata. Et quod Dominus apud Ioannem inquit: Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Plurima alia in huius Consecratio nis verbis latent mysteria, quæ pastores assidua rerum diuinarum meditatione, & studio: ipsi per se iuuante Domino facile assequentur.

Heb. 9. 28.

Ioan. 17. 9.

25 *Non expedit in hoc Sacramento sensuum adhibere iudicium.*

Sed iam ad earum rerum explicationem oratio reuertatur: quæ vt a fidelibus ignoretur: nullo modo commitendum est.

Ac quoniam Apostolus admonet, grauissimũ scelus admitti ab ijs, qui non diiudicant corpus Domini: hoc in primis doceant Pastores animum, atque rationem omni studio a sensibus auocãdam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri sibi persuaserint, quę sensibus percipiunt, in summam impietatem adducantur necesse est: cum nihil aliud, præter panis & vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentiẽtes panem tantummodo ac vinum in sacramento esse iudicauerint. Curandum igitur est, vt fideliũ men-

1. cor. 11. 29. In hoc sacramẽto sensuũ iudicium reijciendũ est. Vide Thom opusc. 58, c. 5.

46 A num. 25 usq. ad 31.m

mentes, quàm maxime fieri potest à sensuum iudicio abstrahantur, atq; ad immensam Dei virtutem, & potentiam contemplandam excitētur.

26 *Quid mysticæ consecrationis virtute in hoc Sacramento potissimum efficiatur.*

Tria per consecrationem in hoc Sacramento effici.

Tria enim sunt maxime admiranda, atque suscipienda, quæ in hoc Sacramento verbis Consecrationis effici: fides Catholica sine vlla dubitatione credit, & confitetur. Primum est, Verum Christi Domini corpus illud idem, quod natum ex virgine, in cœlis sedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere, quāuis nihil a sensibus magis alienum, & remotū videri possit. Tertium est, quod ex vtroque facile colligitur, & si verba consecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut alijs sensibus percipiuntur sine vlla re subiecta esse, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet videre: quæ tamen nulli substātiæ inhærent, sed per ipsa constant, cum panis, & vini substantia, in ipsum Domini corpus, & sanguinem ita mutetur, vt panis, & vini substantia omnino esse desinant.

Corpus Christi verum est in hoc Sacramento.

Dion. de Eccle. Hier. c. 3. Ignat. epist. ad Smyrn. Iustl. apolog. 2.

Iren. lib. 4. c. 34. & 5. c. 2. & omnes alij quotquot vnquam fuerūt scriptores Catholici.

Transubstantiatio est antiquissima Ecclesiæ doctrina. Idem qui sup. Cypr. de cœna Domini. Euse. Emi. ho. 5. de Pasc. Cyri. Hier. catec. 1. 3. & 4. Amb. li. 4. de Sacramē. c. 4. Chrys. ho. 83 in Mat. & 60. ad pop. Anti. Conc. Later. mag. c. 1. & innumerabiles alij. Marc. 14 22. Luc. 22. 19. 20. 24. Matt. 26. 26. 28.

27 *Certum est idem Christi corpus, quod natum est de Maria Virgine, in Eucharistia contineri.*

Veritas corporis christi in Sacramēto ex scripturis ostēditur.

Verum, vt prius de primo agamus, conentur Pastores explicare, quam perspicua, & clara sint Saluatoris nostri verba, quæ corporis eius veritatem in Sacramento demonstrant. Nam cum

inquit

Sess. 13. Concil. Trid. de Euch. c. 1. Ibidem S. Hilar. 8. lib de Tri. tractans illud, Vt sint vnum &c. vide Th. in 3. p. q. 75. ar. 1. & 76. per totum, & in opusc. 58. & 4. contr. Gent. c. 61.

inquit: HOC EST CORPVS MEVM HIC EST SANGVIS MEVS: nemo qui modo sanæ mentis sit, ignorare potest quid nobis intelligendũ sit, præsertim cum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo vere fuisse Catholica fides dubitare neminem patitur: vt vir sanctissimus atque doctissimus Hilarius præclare scripserit, De veritate carnis & sanguinis Christi, cũ ex ipsius Domini professione, & fide nostra. Caro eius verè sit cibus, relictum non esse ambigendi locum.

28 *Quomodo item verum Christi corpus in Eucharistia esse conuincatur.*

Verum alter præterea locus a Pastoribus enucleãdus est, ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus, & sanguinẽ in Eucharistia contineri. Nam Apostolus posteaquam commemorauit panem & vinũ a Domino consecratum, & sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subiungit: Probet autem se ipsum homo, ac sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini. Quod si vt hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum esset præter memoriam, & signum passionis Christi: quid opus erat tam grauibus verbis fideles hortari, vt se ipsos probarent? Graui enim illa IVDICII voce, declarauit Apostolus nefarium aliquod scelus ab eo admitti, qui impure sumiens corpus Domini, quod in Eucharistia occultê latet, ab alio ciborũ genere nõ distinguit quod etiam supra in eadem epistola vberius explicauit Apostolus his verbis: Calix benedictio-

1. Cor. 11. 28 29.

Refutatur Zinglianismus & Caluinismus.

1. Cor. 10. 16

ctionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quem frāgimus nonne participatio corporis Domini est? Quæ quidem verba verā corporis, & sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant. Hæc igitur scripturæ loca Pastoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in his dubij, aut incerti relictum esse, præsertim cum hæc Ecclesiæ Dei sacrosancta authoritas interpretata sit.

29 *Ecclesiæ Christi sentētia de sensu scripturarum & veritate corporis* Do*mini in* Eu*charistia, quo modo sit perquirenda.*

Primo inquirendus est Patrum & Doctorum Ecclesiæ perom nia cōsensus

Ad cuius sententię cognitionem duplici via, & ratione possumus peruenire. Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesiæ, atque omni deinceps ętate floruerunt, & Ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt, cōsulimus, hi vero, summo cō sensu omnes huius dogmatis veritatem apertissime tradiderunt, quorū singula testimonia afferre, quoniam operosi laboris esset, satis erit pauca notare, vel indicare potius, ex quibus iudicium de cæteris facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius fidem suam proferat, qui in libro de ijs, qui initiantur mysteriis, testatus est, verum Christi corpus in hoc sacramēto sumi, sicut verū ex Virgine sumptū est, idque certissima fide tenendum esse. Et alio loco docet ante cōsecrationem, panē ibi esse, post Consecrationem autem carnē Christi. Accedat alter testis Diuus Chrysostomus, non minoris fidei, & grauitatis, qui quidem cum multis alijs in locis hanc ipsam veritatē profitetur, & docet, tū vero pręcipue homi. 60. de iis qui sacra mysteria impure sumūt, itēq. homilia.

D. Ambr. de ijs qui myst. init. c. 9. & de cōsec. dist. 2. c. sicut verus & ca. in illo, & c. reue. lib. 4. de sacr. c. 4. & de consec. di. 2. c. panis est Chry. ad pop. Antioc. homi. 60. 61.

milia. 44. & 45. in sanctum Ioannem: inquit enim: Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur aduersari quod dicitur: Ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur. His vero omni ex parte consentiunt, quæ diuus Augustinus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, semper docuit: atque in primis titulum Psalmi 33. exponens: Portaret se in manibus suis, homini impossibile est, soli que Christo conueniret potest: ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: HOC EST CORPVS MEVM. Ac Cyrillus, (prætereo Iustinum, & Ireneum) adeo aperte libro 4. in Ioannem, veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, vt eius verba nullis possit fallacibus & captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirerent, facile erit sanctos Dionysium, Hilarium, Hieronymum, Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorũ de hac re grauissimas sententias Doctorum, & piorum hominum industria, & labore in vnũ congestas, passim legimus.

S. Aug. conf. 1. tract. illud ad 1. Reg. 21 secund. 70. legit. Et ferebat se in manibus suis. S. Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 13. 14. & lib. 10. ca. 13. Iustin. apolo 2. sub finem, ad Antonium pium. B. Iren. lib 5. cõtr. Hæret. c. 2. Dionys. c. 3. Eccl. Hier. Hila. lib. 8. de Tri. Iren. lib 4. c. 34. Hier. epist. ad Damas. de filio prodi. Et epi. ad Heb. q. 5. Damas. lib. 4 de orth. fide cap. 14. Vide de cõs. dist. 2 Canisij opus Cathe. de sacra Euch. Garetiũ, & alios

Secundo veritas corporis Christi in Eucharistia per contrariæ sententiæ damnationem Ecclesiasticam potuit cognosci

30 *Quoties contraria opinio in Concilijs Ecclesiæ condemnata sit.*

Altera restat via, qua sanctæ Ecclesiæ iudiciũ in ijs, quæ ad fidem pertinent inuestigare liceat contrariæ scilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero constat semper corporis Christi veritatem, in sancto Eucharistiæ Sacramento, ita per vniuersam Ecclesiã diffusam, & disseminatã esse, & consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, vt, cum ante

Berengarius sententiam suam in Vercellensi Concilio abiurauit, vt constat ex cap.

Ego Berēgarius, de cons. sec. dist. 2. Imo etiā altera abiurationem fecit quā Surius tom. 3. conc. edidit. Conc Late. cap. 1. & habet. de summa Trinit. & fide catholica. firmiter. Conc Floré in. doctr. de Sacra cap. 4 & can 22. Cóc, Tri sess. 13. Tho. In. 2. 2. q. 1. art. 8.

ante quingentos annos Berengarius id negare ausus esset, ibique signū tantummodo esse assereret, statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis. IX. auctoritate conuocatum fuerat, omniū sententijs condemnatus, ipse hæresim suam anathemati addixerit: qui postea cum ad eandem impietatis insaniā redijsset, tribus alijs Cōcilijs Turonensi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifex Max, conuocatur, damnatus est: Eam postea sententiam Innocentius, III. in Concilio Lateranensi magno confirmauit: ac deinceps a Florentina, & Tridentina Synodis eiusdem veritatis fides apertius declarata, ac stabilita est. Hæc igitur, si Pastores diligenter exposuerint, (vt nihil dicamus de ijs qui erroribus obcæcati, nihil magis quā veritatis lucē oderūt) & infirmos cōfirmare, & piorū mentes summa quadā lętitia & voluptate afficere poterunt,

31 *Quomodo in symbolo dogma de veritate corporis Christi in hoc Sacramento includatur.*

Cum præsertim fidelibus dubitare nō liceat quin inter cæteros fidei articulos huius etiā dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei summam omnium rerū potestatem credunt, & confitentur, credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi huius operis efficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario sequitur, vt simul credant eam esse, quam explicauimus. huius Sacramenti veritatem.

R Quo

Dignitas Sacramēti Eucharistiæ. & Ecclesiæ propter illud.

Hæc habet magna ex parte D. Tho. in 3 p. q. 58. art. 1, S. Diony. l. de Eccles. hierar. ca. 3. p. 1

32 *Quanta sit Ecclesiæ militantis dignitas ex huius mysterij maiestate.*

Sed nihil est profecto quod ad piorum iucunditatem, & fructum addi posit, cum huius altisi mi Sacramenti dignitatem contemplatur, Primum etiam intelligunt, quanta sit Euangelicæ legis perfectio, cui datū est, id reipsa habere, quod signis tantum, & figuris, Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare diuinitus dictum est a Dionysio, Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam, & supremam Ierusalē, ac propterea vtriusque participem. At profecto satis mirari fideles nunquam poterunt, sanctæ Ecclesiæ perfectionem, eiusque gloriæ altitudinem, cum inter eam & cæleste beatitudinē vnus tantum gradus interesse videatur, Hoc enim nobis cum cælitibus commune est, vt vtrique Christum Deum, & hominem præsentē habeamus: sed, quo vno gradu ab iis distamus, illi præsentes beata visione perfruuntur, nos præsentem, & tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma, & constanti fide veneramur, Præterea, fideles hoc Sacramēto Christi Saluatoris nostri perfectisimam charitatem experiuntur eius enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis sumpserat, a nobis nū quā subtrahere, sed quātū fieri posset, esse versari q; nobiscum velle, vt illud omni tēpore vere, & proprie dictū videretur Deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Prouerb 8. 31

33 *Ossa, nerui, & quæque ad hominis perfectionem pertinent, vna cum diuinitate hic vere ad sunt.*

De concomitanti partium corporis christi in hoc Sacramēto.

Iam

de conf. dist. 2. cap. singuli & cap. vbi pars est. Ambr in lib. de iis qui myst. init ca. 9. & habet ead. ca. ante benedictionem.

Iam vero hoc loco etiam explicandum est, non solum verum Christi corpus, & quicquid ad veram corporis rationem pertinent, veluti ossa, & neruos, sed etiã totum Christum in hoc Sacramento contineri.

Thom in. 3. p. q. 76. ar. 1 christus nomen Dei, & hominis est.

Docere autem oportet, Christum, nomen esse Dei, & hominis, vnius scilicet personę, in quo diuina, & humana, natura coniuncta sit: quare vtramque substantiam, & quę vtriusque substãtiæ consequentia sunt, diuinitatem & totam humanam naturam, quæ ex anima & omnibus corporis partibus, & sanguine etiam constat, complectitur: quæ omnia in Sacramento esse credendum est. Nam cum in cælo tota humanitas diuinitati in vna persona, & hypostasi, coniuncta sit, nefas est suspicari, corpus, quod in Sacramento inest, ab eadem diuinitate seiunctum esse.

34 *Sanguis, anima, & diuinitas, non eodem modo in Eucharistia, quo corpus Christi, sunt.*

Ex concilio Ephesino in epist. ad Nestorium. & refertur de cons. dist. 2. c. necessario hoc colligit D. Thom loco supra citato.

In quo tamen Pastores animaduertant, necesse est, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc sacramento contineri. Quædam enim sunt, quæ ex vi, & efficiẽtia Consecrationis, in sacramento esse dicimus: nam cum verba illa efficiãt quicquid significãt, id esse in sacramento ex vi sacramenti, diuinarũ rerum scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur ita si contingeret, vt aliquid ab aliis rebus omnino seiunctum esse, id solum quod forma significaret in Sacramento esse, cætera nõ item esse docuerunt quædam vero, in Sacramento continentur, quòd illis rebus coniuncta sint, quæ forma exprimuntur nã cũ forma, quæ ad panẽ cõsecrandum adhibentur, cor-

Quid in Sacramento Eucharistiæ vi ipsius sacramenti efficiatur, & præsens adsit quidquid non sit ex ca. Se inst. conciliorum Trid. de Eucharistia 32 Matt. 26 1

pus Domini significet, cum dicitur: HOC EST CORPVS MEVM, ipsum Christi Domini corpus ex vi Sacramenti in Eucharistia erit. At quia corpori sanguis, anima, & diuinitas coniungitur: hæc quoque in Sacramento erũt omnia, non quidem ex Consecrationis virtute sed, vt ea quæ corpori coniuncta sunt, Atque hæc ex concomitantia in Sacramento esse dicuntur, quæ ratione totũ Christum in Sacramẽto esse perspicuũ est. Si enim duo aliqua inter se reipsa coniungantur, vbi vnum sit ibi etiam alterum esse necesse est. Sequitur itaque, totum Christum vsque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri, vt, quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam sanguis & totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum sanguis, sed corpus, & totus Christus vere insit.

Sub altera Eucharistiæ specie totum Christũ per concomitantiam contineri.

35 *Cur in Eucharistia duplex fiat consecratio.*

Sed quamquam hæc ita se habere omnibus fidelibus certum, & persuasissimum esse debet: optimo tamen iure institutum est, vt separatim duæ Consecrationes fierent. Primo enim vt passio Domini, in qua sanguis a corpore diuisus est, magis referatur, cuius rei causa in consecratione sanguinem effusum esse meminimus. Deinde maxime consentaneum fuit, vt, quoniã Sacramento ad alendã animam vtendum nobis erat tanquam cibus, & potus institueretur, ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est,

Tho. lo. eadem. q. ar. 2.

36 *Totus Christus in quauis vtriusque speciei particula præsens adest.*

Neque vero illud præter-

De hoc articulo vide D. Tho. q. ead. art. 1. De consf. dist. 2. c. singuli.

termittendum, non ſolum in invtraque ſpecie ſed in quauis vtriuſque ſpeciei particula totam Chriſtum contineri, ſic enim Auguſtiuus ſcriptum reliquit. Singuli accipiunt Chriſtum Dominū, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulos minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis. Atque id pręterea ex Euangeliſtis facile colligi poteſt, neque enim credendū eſt, ſingula panis fruſta propria verborum forma à Domino conſecrata eſſe, ſed eadem ſimul omnem panem, qui ad ſacra myſteria conficienda, atque Apoſtolis diſtribuēda ſatis futurus eſſet, id quod de calice factum eſſe appareret, cùm ipſe dixit: Accipite & diuidite inter vos. Hactenus quæ explicata ſunt, eò pertinent, vt oſtendant Paſtores, verum Chriſti corpus, & ſanguinem in Euchariſtiæ Sacramento contineri.

Bāb. In Miſſ. Ambroſ. In præfat. dńic. 5. poſt Epiph. Idque citant Suidmūdus lib. 1. contra Bereg. & Algerus & Iuo. cōcordat. c. vbi pars eadiſt. Iſtud paulò poſt fuſius explicatur, Seſ 3. Conc. Trid, cap. 3. & can. 3. & ſeſ. 21. de comm. ſub vtraque ſpecie. cap. 1. Luc. 22. 17 De tranſſubſtantiatione ſeſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. cap. 4. & can. 2.

37 *Poſt Conſecrationē nulla materia huius Sacramenti remanet ſubſtantia.* a num. 37 uſq. ad 44

Nunc, quod alterum erat propoſitum, docebunt etiam panis & vini ſubſtantiam in Sacramento poſt Conſecrationem non remanere. Hoc verò quamuis maximā admirationem meritò habere poſsit, tamē cum eo, quod prius demonſtratum eſt, neceſſario coniungitur. Etenim ſi eſt verum Chriſti corpus ſub panis, & vini ſpecie poſt Conſecrationem, omnino neceſſe eſt, cùm ibi antea non eſſet, hoc vel loci mutatione, vel creatione vel alterius rei in ipſum conuerſione factum eſſe. At verò fieri non poſſe conſtat, vt Corpus Chriſti in Sacrament ſit, quod ex vno in alium locum venerit, ita enim fieret, vt à cœli ſedibus abeſſet, quoniam nihil

Quomodō corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe incipiat. Tho. In. 2. p. q. 75. art. 2.

Non per loci mutationem.

Nō per creationem.

mouetur nisi locum dese-rat, à quo mouetur. Creari autem Corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest: relinquitur ergo, vt in Sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum conuertatur, quare nulla panis substantia remaneat, necesse est.

Adest per panis cõuersionem.

38 *Transsubstantiatio a Concilijs approbata in scripturis fundamentum habet.*

Lateran. Cõcil. cap. 1. Eugen. 4. In epist. ad Armen. data approbata a Cõc. Flor. Trid. Syno. sess. 13. 4. decret.

Hac ratione adducti Patres, & maiores nostri in Concilijs, Lateranensi magno, & Florentino huius articuli veritatem apertis decretis confirmarunt: a Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum est: Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiã panis, & vini, vna cum corpore, & sanguine Domini nostri Iesu Christi anathema sit. Hæc verò ex testimoniis scripturarũ facilè fuit colligere: primũ, quòd in eius Sacramenti institutione, ipse Dominus dixit: Hoc est corpus meũ: vocis enim Hoc, ea vis est, vt omnẽ rei præsentis substãtiam demonstret, quòd si panis substãtia remaneret, nullo modo verè dici videretur: Hoc est corpus meum. Deinde Christus Dominus apud Ioannẽ, Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: panem videlicet carnem suam vocãs Ac paulo post subiecit: Nisi manducaberitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, & rursus: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus vere est potus Cum ergo tam claris, & perspicuis verbis carnẽ suam panẽ, & verum cibum sanguinem itẽ verũ potum nominauerit, satis videtur declarasse nullã in Sacramento substãtiam panis, & vini remanere.

Transsubstantiatio in scripturis statuitur.

Matt. 26. 26. Mar. 14. 2. Luc. 22. 2. 1. Cor. 11. 24

Ioan. 6. 52.

Ibidem. 53.

Ibidem. 55.

rius exponendus docuit quamuis extrinsecus panis, & vinum videatur, verè tamē corpus, & sanguinem Domini esse.

Gen. 18. Act. 1. 10. Vide Diuum Tho. in. 3. p. q. 75. ar. 3. & 4.

39 *Quomodo Patres in hoc sacramento Trāsubstantiationem agnouerint.*

Transsubstantiatio ex consensu patrum ostenditur.

Atque hanc perpetuò sanctorum Patrum consentientem fuisse doctrinam, qui eos euoluerit, facilè intelliget. D. quidē Ambrosius ita scribit. Tu fortè dicis: Meus panis est vsitatus: sed panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: vbi accesserit Consecratio, de pane fit caro Christi, quod quidem vt facilius probare posset, varia deinde affert exempla, & similitudines. Alibi verò cùm verba illa interpretaretur, Omnia quæcumque Dominus voluit, fecit in cœlo, & in terra, Licet, inquit, figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud, quàm caro Christi, & sanguis post Consecrationem credēdum est. Atque iisdem ferè verbis eandem sententiam sanctus Hila

D. Ambr. lib. 4. de Sacramen. cap. 4. & habetur de conf. dist. 2. cap. panis est.
Vide quæ supra annotauimus.
Psal. 134. 6.
Ex lib. 4. de sacram. c. 4. & 6. habet De consec, dist. 2, cap. omnes
Paschasius autem id habet, lib. de Euch. cap. 1. & Rabanus. cap. 3. Citatur ex Hilario ead. distin. cap. corpus, & Algerus hoc cit. ex Augus. de sacra. altar.

40 *Qua ratione Eucharistia post Consecrationē etiam panis dicitur.*

Sed moneant Pastores hoc loco, mirandum non esse, si post Consecrationem, panis etiam vocetur, hoc enim nomine Eucharistia appellari consueuit, tum quia panis speciem habeat, tum quia naturalem alendi, & nutriendi corporis vim, quæ panis propria est, adhuc retineat. Eam autem esse sacrarum litterarum consuetudinē, vt res ista appellet cuiusmodi esse videantur, satis ostendit, quod in Genesi dictum est, tres viros Abrahæ apparuisse, qui tamen tres Angeli erāt. Et duo illi, qui Apostolis ascendente in cœlum Christo Domino, apparuerunt, cùm essent Angeli, viri, dicuntur.

40 Quomodo fiat tam admirāda substantiarum cōuersio.

Quam admirabilis sit cōuersio.

Difficillima est omnino huius mysterij explicatio, sed tamen conabuntur Pastores, ijs, qui magis in diuinarum rerum cognitione profecerunt (Nam qui adhuc imbecilliores sunt, verēdū esset ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur inquam, tradere huius admirabilis conuersionis modum: quæ ita fit, vt tota panis substantia, diuina virtute, in totam corporis Christi substantiam, totaque vini substantia, in totam sanguinis Christi substātiam, sine vlla Domini nostri mutatione conuertatur. Neque Christus, aut generatur, aut mutatur, aut, augescit, sed in sua substantia totus permanet, quod mysterium cum D. Ambrosius declararet: Vides, inquit, quam operatorius sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quæ non erant, mundus scilicet: quanto magis operatorius est, vt sint ea, quæ erant, & in aliud commutentur? In quam sententiam alij etiam veteres, & grauissimi Patres scriptum reliquerunt: D. quidem Augustinus, Fideliter fatemur ante consecrationem panem esse, & vinū quod natura formauit, post consecrationem vero, carnem Christi, & sanguinem, quod benedictio cōsecrauit. Damascenus Corpus secūdum veritatem coniunctum est diuinitati, corpus ex sancta virgine, nō quod ipsum corpus assumptum de cælo descendat, sed quod ipse panis, & vinum in corpus & sanguinem Christi transmutentur.

(.?.)

D. Ambr. li, 4. de Sacra. cap. 4, & habet. de cons. dist. 2. cap. panis est. vbi notatum est quædam exēplaria habere vt quæ erant in aliud commutentur, vbi transsubstantiatio maxime adstruitur. Hab. ea. cap. nos autē ex Prosperi sententijs, sed notatur hoc a Lanfranco ex august. in lib. de catechizandis rudibus citari, vbi etiam legi dicitur inter sacramentū vero conuersionem Christi carnem & sāguinē, quas vtrasque res benedictio consecrauit Cæterū hoc caput apud Cassio dorū in Psalm. 109 Alger. lib. 1. cap. 7. luo. p. 2. cap. 9. habetur.

Damasc. lib. 4. de orth. fide. cap. 14. Trid. syno sess. 13. can. 4 quod nomē primo auctoritate. Later. Conc. manat rece ptum est ca. 1 & habetur de sum. Trinita. & fide Cathol. c. 1 Consule D. Thom. in 3. p. q. 75. ar. 4. & cap. cum Marthæ. de celeb. Miss. Sacrosan

Stu-

ctum Eucharistiæ Sacramentum pie credendum non curiose scrutandum. Quomodo Christi corpus in minima panis particula totum contineatur vide D.Tho.in.3 p.q.75 .art.3 & Concil. Tri.ses.13.ca 3.& de cons. dist.2.cap.singuli. & Florent.Concil in decr.de Sacram.

41 *Stupendæ huic conuersioni commodum nomen impositum est Transsubstantiatio.*

Hæc itaque admirabilis conuersio, cõueniẽter, & proprie a sancta Catholica Ecclesia Trãssubstantiatio est appellata, quemadmodum sacra Tridentina Synodus docuit. Vt enim generatio naturalis, quod forma in ea mutatur, recte & proprie transformatio dici potest: ita etiam, quod in Sacramento Eucharistiæ tota vnius rei substantia in totam alterius rei substantiam transeat verbum Transsubstantiationis recte, & sapienter a maioribus nostris inuentum est.

42 *Modus Transsubstãtiationis, & loci, quo Christus est in hoc Sacramento, curiosius non inquirendũs.*

Sed illud sæpissime a sanctis Patribus repetitum, fideles admonendi sunt, ne curiosius inquitant, quo pacto ea mutatio fieri possit: nec enim percipi a nobis potest, nec in naturalibus mutationibus, aut in ipsa rerũ creatione eius rei exẽplum aliquod habemus: verum, quid hoc sit, fide cognoscendum est: quo modo fiat, non curiosius inquirendum. Non minorem vero cautionem Pastores adhibeãt, oportet in eo etiam mysterio explicando, quomodo Christi Domini corpus in minima panis particula, totum cõtineatur, vix enim vnquam huiusmodi disputationes instituendæ erunt: sed tamen, quando Christiana charitas hoc postulauerit, primũ quidẽ, meminerint fideliũ animos illa voce præmunire, Nõ erit impossibile apud Deũ omne verbum. Luc.ca.1.37

43 *Christi corpus Eucharistia nõ est, vt in loco.*

Christus in Sacramento non est vt in loco, seu, vt magnus vel paruus, sed vt substãtia, quę integra & in par-uo, & magno spatio continetur.

Thom. in ead. q. ar. 5.

Deinde vero doceant, Christum Dominũ in hoc Sacramento, vt in loco, nõ esse, etenim locus res ipsas consequitur, vt magnitudine aliqua prædit§ sunt, Christumvero Dominum ea ratione in Sacramento esse non dicimus, vt magnus, aut paruus est, quod ad quantitatem attinet, sed vt substantia est: substantia enim panis in Christi substanciam, non in magnitudinem, aut quantitatẽ conuertitur nemo vero dubitat substanciam, æque in paruo, atque in magno spatio contineri nam & aeris substancia, totaque eius natura, sic in parua, vt in magna aeris parte: item que tota aquæ natura non minus in vrnula, quam in flumine, insit, necesse est Cum igitur panis substã tiæ, corpus Domini nostri succedat: fateri oportet, ad eundem plane modum in Sacramento esse, quomodo panis substantia ante Consecrationem ea vero, vtrũ sub magna, an sub parua quantitate esse, nihil ad rem omnino, pertinebat.

89

44 *In hoc Sacramento nulla est substantia, cui accidentia panis & uini inhæreant.* a num.° 44 usq.e ad 50.m

De subsistentia accidentium panis & vini sine aliqua rẽ subiecta.

colligi hoc potest ex. c, nos autẽ. de cnsf. dist. 2. & cap. cum Marthæ. de celeb. Missarum. §. quæsiuisti. & probat D. Tho. 3. p. q. 75. ar. 2. & q. 77. art 1. & sæpe alibi. & cõcil. cõstan. sess. 8.

Tertium restat, quod in hoc Sacramento maximum, atque admirabile videatur: quod quidem, iam duobus aliis explicatis, facilius a Pastoribus tractari posse existimandum est: panis videlicet, & vini species in hoc Sacramento sine aliqua re subiecta constare. Nam cum antea demonstratum sit, corpus Domini, & sanguinem vere in Sacramento esse ita, vt amplius nulla sub sit panis, & vini substantia: quoniam ea accidentia Christi corpori, & sanguini inhærere non possunt: relinquitur, vt supra omnem naturæ ordinem, ipsa se nulla alia

re nisa

re nisa sustentent. Hæc perpetua, & constans fuit Catholicæ Ecclesiæ doctrina: quæ etiam facile eorum testimoniorū auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum est, nullam residere in Eucharistia panis, aut vini substantiam.

45 *Quare Christus sub panis, & vini specie corpus & sanguinem suum tradere voluerit.*

Vide cyril. li. 4. in Ioan. ca 22. cyp. de cæna domini August. tracta 27. in Ioanné. Tho. in. 3 p. q. 74. ar. 1. & 75. ar. 1

Sed nihil magis fidelium pietati conuenit, quam, omissis subtilioribus quæstionibus, huius admirabilis Sacramenti maiestatem venerari, & colere, ac deinde in eo summam Dei prouidentiam suspicere, quod sacrosancta mysteria sub panis, & vini specie administranda restituerit, nam cum a communi hominum natura maxime abhorreat, humanæ carnis esca, aut sanguinis potione vesci, sapientissime fecit, vt sanctissimū corpus, & sanguis sui ea rū rerū specie, panis, inquā, & vini, nobis administraretur: quorū quotidiano & communi alimēto, maxime delectamur Adiunctæ vero etiā sunt duæ illæ vtilitates, quarū prima est: quod ab infideliū calumnia liberati sumus, quas facile effugere nō possemus, si Dominū sub propria specie comedere videremur: altera est: quod dū corpus & sanguinē Domini ita sumimus, vt tamen, quod vere fit sensibus percipi non posit, hoc ad fidem in animis nostris augendā plurimum valet: quæ quidem, vt sancti Gregorij sententia peruulgatū est, ibi nō habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Hæc autē, quæ hactenus exposita sunt, non nisi magna adhibita cautione, pro audientiū captu, & temporum necessitate explicanda erunt.

Prima ratio.

Secunda ratio.

D. Greg. Pontif. hom. 26. sup. Euang.

Quid

46 *Quid boni consequantur, qui corpori, & sanguini Domini digne communicauerint.*

De multiplici, & admirabili fructu tanti sacramenti agitur sel. 13. Conc. Triden. de Eucharist, c. 2. & c. 5. Vid. Iren, lib. 4. c. 4 Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 12 & 14. Chry. hom, 84 in Ioa. Tho. In 3. p. q. 79, per totam & alibi

Verum quę de huius Sacramenti admirabili virtute, & fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibus maxime necessaria videri non debeat, Vt enim Eucharistiæ vtilitatē fideles intelligant, ob eā potissimū causam, quæ de hoc Sacramento tā multis verbis disserūtur, cognoscēda sunt, Sed quoniam immensæ eius vtilitates, & fructus nulla oratione explicari possunt, vnus aut alter locus à Pastoribus tractandus erit, vt ostendant quanta in sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia, & affluentia inclusa sit, hoc vero aliqua ex parte ita assequenrur, si omniū Sacramentorum, vi, atq: natura patefacta, Eucharistiā fonti, cætera riuulis comparauerint, verè enim, ac necessario fons omnium gratiarum dicenda est, cùm fontem ipsum cœlestium charismatum, & donorum, omniumque Sacramentorū auctorem Christum Dominum admirabili modo in se contineat, a quo tanquā à fonte, ad alia Sacramēta, quidquid boni, & perfectionis habent, deriuatur. Ex hoc igitur diuinæ gratiæ fonte amplissima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facilè colligi poterunt,

47 *Quæ commoda panis & vinum corpori, ea Eucharistiæ animæ affert.*

Ambr. lib. 5. de Sacr. cap. 4, & Chry. hom 45. in Ioan.

Per Eucharistiam nos Deo & Deus nobis coniūgitur

Commode etiam fieri videtur, si panis, & vini natura, quæ huius sacramenti symbola sunt, perpendatur nam quos vsus corporis panis, & vinum affert, eos omnes animæ

animæ saluti, iucundita ti, meliori quidem, ac perfectiori ratione, Eucharistiæ sacramentum præbet. Neque enim hoc sacramentum in substantiam nostram, vt panis & vinum mutatur, sed nos quodammodo in eius naturam conuertimur, vt recte illud Diui Augustini ad hunc locum trāsferri posſit: Cibus sum grandium, cresce, & mā ducabis me: nec tu me mutabis in te, sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.

Conferatur his locus cū secti 6. vlti. ar. sym.
S. Aug. lib. 7 confess. c. 10

48 *Quomodo per hoc Sacramentum gratia conferatur.*

Ioan. 1. 17.

Quod si gratia & veritas per Iesum Christum facta est, in animam quoque influat, est necesse cum eum pure & sancte accipit, qui de se ipso dixit. Qui manducat meā carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo, nam qui pietatis, & religionis studio affecti hoc sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita filium Dei in se admittant, vt eius corpori tanquam viua membra inserantur: siquidem scriptum est: Qui manducat me, & ipse viuet propter me: item: Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quem locum Cyrillus dum interpretaretur, inquit: Dei verbum vniens se ipsum propriæ carni fecit ipsam viuificatiuam. Eum ergo decebat miro quodammodo vniri corporibus per sacram eius carnem, & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam in pane, & vino

Ioan. 6. 56.

Ibidem. 57.

Ibidem. 51.
B. Cyril. li. 4 in Ioan. c. 12 14. & epist. 10. ad Nest.

49 *Homo peccatis fœdatus ac mortuus, Eucharistiæ sumptione, non viuificatur, etiam si hoc sacramē tum gratiam conferre dicatur.*

Verum quod dicitur, Eucharistia gratiam tribui,

Quomodo hoc sacramē tum in

bui, Pastores admoneat oportet, ita intelligendū non esse, perinde ac necesse non sit, vt, qui reipsa hoc Sacramentum vtiliter percepturus est, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim quem admodum mortuis corporibus naturale alimētum nihil prodest, ita etiam animæ, quæ spiritu non viuit, sacra mysteria non prodesse, ac propterea panis & vini speciem habent, vt significetur, non quidem reuocandæ ad vitam animæ, sed in vita conseruādæ causa, instituta esse. Verum hoc ideo dictū est, quoniam prima etiā gratia, (qua omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere audeant, ne iudicium sibi manducent & bibant.) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum Sacramentū desiderio, & voto percipiāt. Est enim omnium Sacramentorum finis, & Ecclesiasticæ vnitatis ac coniunctionis symbolum: neque extra Ecclesiam consequi gratiam vllus potest.

gratiæ causa Tho. in 3. p. q. 79. ar 3. Vide lib. de Eccle. dogm. c. 53. Cōc. Tri. sess. 13. c 7. & can. 11. & de cons. dist. 2. c. qui scelerate, & c. timorem, &c. quid est Christum, & c. si, ut Iudas.

Cor 11. 29.

90

50 *Quomodo anima hoc spirituali cibo reficiatur, & augeatur.* A num.° 50 usq. ad 55.m

Deinde quoniā vti corpus cibo naturali nō cōseruatur modo, sed etiā augetur, gustus que nouam quotidie ex eo voluptatem, & suauitatem percipit ita etiam sacræ Eucharistiæ cibus, non solum animā sustentat, sed vires illi addit, efficitque vt spiritus diuinarum rerum delectatione magis commoueatur ob eam causam fit, vt gratiam hoc Sacramento tribui, recte & verissime dicatur. Iure enim mannæ cōparari potest, ex quo omnis saporis suauitas percipiebatur.

Quomodo hoc sacramētum sit de necessitate salutis, scilicet in voto vide apud Th. in 3. p. q. 73. ar. 3 & q. 9 ar 1. p. 1. 8. ap 16. 10. Ioan. 6. 49.

51 *Per Eucharistiam peccata leuiora dimittuntur.*

Remitti vero Eucharistia, & condonari leuiora peccata, quæ veniali a dici solent, nō est quod dubitari debeat.

Quic

In no.3. lib.4 demyst.a'ta, c.44. Tho in ead.q.79.a.4 Bern. ser. de cœna Domini Cyr.lib.4. In Ioan.c.17 & lib.3.c.37. D.Amb.lib.4 de Sacr.c, 6. & lib 5.c.4. Tho.in 3.p. q.79.artic. 6. ex Ioāc.6.50 Chrysost. de sacerd.lib.6,

Quicquid enim cupiditatis ardore anima amisit, dum leui aliqua in re parum offendit, totum Eucharistia, eas ipsas minores culpas abstergens, restituit: quemadmodum etiam (neque enim a proposita similitudine discedendū videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento sentimus. Quare merito a D Ambrosi de hoc cælesti Sacramēto dictū est: Iste panis quotidianus sumitur, in remediū quotidianæ infirmitatis. Verū hęc de ijs peccatis inteligēda suntquorū sensu & delectatione animus nō permouetur.

52 *Per hoc item Sacramētam anima a futuris malis preseruatur.*

Th.ead.q.79 art.6.ex Ioa ead.6.50 Aug.tract.26 In Ioannem.

Illa præterea in sacris mysteriis vis est, vt nos a criminibus puros, & integros, atque a tentationum impetu incolumes seruet, ac tanquam cœlesti medicamēto animā præparet, ne alicuius mortiferæ perturbationis veneno facile infici, aut corrumpi queat. Atque ob eam etiam causam, vt testatur Cyprianus, cum olim a tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Christiani nominis confessionem vulgo raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate, victi, in salutari certamine deficerent vetus in Ecclesia Catholica mos fuit, vt eis ab Episcopis Dominici corporis, & sanguinis Sacramēta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimit dū enim charitatis igne animos magis incēdit, cōcupiscētię ardorē extiguat necesse est

S.Cyp.lib.1 epist.2. ad Cornel.

3 *Quomodo per hoc Sacramentū aditus ad æternā gloriam patcat.*

Postremo, vt vno verbo omnes huius Sacramenti vtilitates, & beneficia comprehandantur, dicendum est sacrę Eucharistię summā vim

vim esse ad æternam gloriam comparandum: scriptum est enim: Qui mãducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Huius videlicet Sacramenti gratia fideles, dum hanc vitam degunt, summa conscientiæ pace, & trãquillitate perfruuntur.

Ioan.6.54.

3.Reg.19.8

Deinde eius virtute recreati, nonsecus atque Elias, qui, subcinericij panis fortitudine ambulauit vsque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus aduenit, ad æternam gloriam, & beatitudinem ascendunt. Hæc omnia a Pastoribus latissime explicabuntur, si vel D. Ioãnis cap. 6. in quo multiplices huius Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum sumpserint, vel admiranda Christi Domini facta percurrentes ostenderint, cum eos iure, ac merito beatissimos fuisse existimamus, in quorum tecta mortalis receptus est, vel qui illius vestis, aut fimbriæ tactu, sanitatem recuperarunt, multo nos beatiores, & fœlitiores esse, in quorum animam immortali gloria præditus ingredi non grauetur, vt eius vulnera sanet omnia, eamque amplissimis muneribus ornatam, sibi coniungat.

Matt.8.14. & 9.10. Luc.10.38. Mat.9.21.

54 *Quot modis corpori, & sanguini Domini communicemus.*

Verum docẽdum est, a quibus ingentes illi sacræ Eucharistiæ fructus, qui modo commemorati sunt, percipi possint, neque vnam tantum esse communicandi rationem, vt fidelis populus discat meliora charismata æmulari. Recte igitur & sapienter maiores nostri: vt in Tridentina synodo legimus, tres huius Sacramenti sumendi rationes distinxerunt. Alij enim tantum Sacramentum

De modis recipiendi Eucharistiam vi de Tri.Cõc. sess.13.c.8. 1.Cor.12.29 Aug. de cõs. dist.2.c.quid est. & In tra. 26.in Ioan. & libro.5.de bapt. cont.

tum accipiunt, vt peccatores, qui sacra mysteria impuro ore, & corde accipere non verentur, quos Apostolus ait indigne mãducare, & bibere corpus Domini. De his D. Augustinus ita scribit: Qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubio non manducat spiritualiter eius carnẽ, licet carnaliter, & visibiliter premat dentibus Sacramẽta corporis & sanguinis. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum sed ipso Apostolo teste iudicium sibi manducãt & bibunt. Alij vero spiritu tantum modo Eucharistiam sumere dicuntur ij sunt, qui desiderio, & voto, propositum cœlestem illũ panẽ comedunt fide vera incensi, quæ per dilectionem operatur: ex quo, si nõ omnes maximos certe vtilitatis fructus cõsequuntur. Alij denique sũt qui Sacramẽto & spiritu sacrã Eucharistiam percipiũt qui cum ex apostoli doctrina prius se probauerint, ac veste nuptiali ornati ad diuinã hanc mẽsam accesserint, ex Eucharistia capiunt vberrimos illos, quos antea diximus fructus. Quare perspicuũ est, eos se maximis, & cælestibus bonis priuare, qui cum ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantùm sacram communionem accipere.

Donat. c. 1. 8. & magist. in 4. dist. 6. lit. b & Thom. in 3. p. q. 80 art. 1

Triplici modo sumitur Eucharistia.

Sacramentaliter tantum & corporaliter.

1. Cor. 11. 16.

Spiritualiter tantum.

Gal 5. 9.

Sacramentaliter & spiritualiter simul.

1. Cor. 11. 28.

Matt 25. 11.

Qui cõmunicare sacramentaliter negligunt, quantis se priuent fructibus.

55 *Antequam quis ad Eucharistiam accedat præparandus animus esse ostenditur.*

A num.° 55 usq.e ad 59.m

Sed iam docẽdum est, qua ratione præparatos fideliũ animos esse oporteat, antequam ad Sacramentalem Eucharistiæ perceptionem veniant. Ac primum quidem, vt pateat, eam præparationem maxime necessariã

De præparatione ad Eucharistiã, Ses. 13 Concil. Trid. de Eucharistia. c. 7 & ca. 1 1 Vide Basil. q. 172. in reg. breuio.

esse, saluatoris nostri exemplum proponendum est. Nam antequã Apostolis preciosi corporis, & sanguinis sui sacramẽta daret, quamuis iã mũdi essent, Pedes eorum lauit vt declararet omnẽ diligentiam adhibẽdam esse ne quid nobis ad summã animi integritatem, & innocentiam desit, cum sacra mysteria percepturi sumus. Dein de vero fideles intelligãt quemadmodum, si optime affecto & præparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis cælestis gratiæ muneribus ornatur: ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incõmoda, & detrimenta eũ accipere. Optimis enim rebus & maxime salutaribus hoc proprium est, vt si in tempore ijs vtamur, vehemẽter prosint si in alieno tempore adhibeantur, perniciem, & exitium afferant. Quare mirandum non est, ingẽtia quoque, & præclarissima Dei dona, cum bene constituto animo accipiuntur, ad cælestem gloriam consequendam maximo nobis adiumento esse: at vero, cum ijs nosipsos indignos præbemus, sẽpiternã mortẽ afferre. Id vero, arcæ Domini exemplo comprobatur. arca enim fœderis qua nihil præstantius Israeliticus populus habuit: cui etiam per illam maxima, & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, Philistæis ablata, summam illis pestem, & calamitatem, cũ æterno dedecore coniunctam importauit, sic etiã cibi, qui ore accepti, in stomachum bene affectum illabuntur, copora alunt, & sustentant: qui vero in stomachum vitiosis humoribus plenum infundi solẽt, graues morbos efficiunt.

(?)

Et ser. 2. de bap. Cypr. in sermo. de lap. Chryso. homil. 83. in Matth. august. ser. 1. de temp. Ioan. 13. 5.

Vide Tho. in. p. 3. q. 80. art. 4.

Exo. 26. 21. 22.

1. Regũ. 5. per totum.

56 Quo

56 *Quo pacto animus ad Eucharistiam sit præparandus.*

Ad dignam Eucharistiæ sumptionem primó discernendus est cœlestis panis a communi.

Psalm. 96.8.
Heb. 1. 5.
Iob. 26. 11.
Isai. 6.3.
1.Cor.11.26.
1.Cor.11,29

Primam itaque illam præparationem fideles adhibeant, vt discernant mensam a mensa hanc sacram ab alijs profanis, cœlestem hunc panem a communi, atque hoc sit, cum certo credimus præsens esse verum corpus, & sanguinem Domini, quem in cœlo Angeli adorant, ad cuius nutum columnæ cœli cõ tremiscunt, & pauent, cuius gloria plenum est cælum & terra. Hoc nimirum est diiudicare corpus Domini, quod Apostolus admonuit cuius tamẽ mysterij magnitudinem venerari potius oportet, quam indisputationibus eius veritatẽ curiosius perquirere.

Secundo, recõciliatio cũ inimicis facienda est.
1, Ioan. 3. 14.

Altera vero illa præparatio maxime nessaria est, vt vnusquisque a seipso quærat, num pacẽ cum alijs habeat, num proximos vere atque ex animo diligat. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.

Matt. 5. 24. 25.
Recõciliari legunt ex Ms. Rom. Græ & Syria. exemp.

Tertio, conscientia per Sacramentũ pœnitentiæ a capitalib. vitijs abluẽda est.
Chry. hom. 30. in Gen. &, 10. in, Matth.
Cyp. in ser de lap.
Syn. Triden sel. 13. can. 13.

Deinde conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, ne forte exitiali aliquo peccato contaminati simus, cuius pœnitere necesse sit, vt prius contritionis, & Confessionis medicamento illud eluatur. Definitum est enim a sancta Tridentina Synodo: nemini licere, quem peccati mortalis conscientia stimulet, si Sacerdotis facultas data sit, antequã se Sacramentali confessione purgarit, quantumuis sibi cõtritus esse videatur, sacram Eucharistiam accipere.

S 2 Præ-

Quarto præmittenda est humilis de se ipso existimatio

Præterea, taciti tecum animis nostris cogitemus, quam indigni simus, quibus diuinum hoc beneficium à Domino tribuatur: Quare illud Centurionis, de quo idẽ ipse saluator testatus est se non inuenisse tantam fidem in Israel, ex animo dicendum est, Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meũ.

Matt.8.20. Ibi .8.

Quinto, est videndum an vera charitate simus præditi

Exquirimus etiam a nobis ipsis, an illud Petri vsurpare nobis liceat, Domine, tu scis quia amo te. Meminisse enim oportet, eum, qui sine veste nuptiali in conuiuio Domini accubuerat, in tenebrosum carcerẽ cõiectum, sempiternis pœnis aditum fuisse.

Ioan.21.15 Matt.22.11

58 *Etiam corporis aliqua ratio, communicare volenti est suscipienda.*

Ieiunos cõmunicantes est necesse esse. Aug. epist.118.c.6

Neque verò animi solùm, sed etiam corporis præparatione opus est: nam ieiuni ad sacram mensam accedere debemus, ita vt saltem, à dimidia antecedentis diei nocte, vsque ad illum temporis punctum, quo sacram Eucharistiam accipimus, nihil omnino comederimus, aut biberimus. Postulat etiam tanti Sacramenti dignitas, vt qui matrimonio iuncti sunt, aliquot dies à concubitu vxorum abstineant, Dauidis exemplo admoniti, qui cùm panes propositionis a sacerdote accepturus esset, puros se, & pueros suos ab vxorum consuetudine tres ipsos dies professus est. Hæc ferè sunt, quæ maximè obseruari à fidelibus oportet, vt se ad sacra mysteria vtiliter accipienda antea parent: reliqua enim quæ in hac re prouidenda esse videantur, ad hæc ipsa capita facile redigi poterunt.

& habetur de cõs. dist. 2.c. liquida. Item castus vide Greg. in respons. ad Augus. & cap vir cum propria. 31.q.4. & cap. omnis homo de cõs. dist. 2. August. in ser. 2. de tempo. & 244. 1. Reg. 21. 3.

92 A num.° 59 usq. ad 65.m

59 *Christiani omnes Eucharistiam sumere saltem semel in anno tenentur.*

Sed

Sed, ne forte aliqui segniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quod tantā præparationem adhibere graue admodū & difficile ducant, fideles sæpe admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse, vt sacram Eucharistiā accipiant, Præterea constitutum est ab Ecclesia, vt qui semel saltē singulis annis in Pascha non communicauerit, ab Ecclesia arceatur.

Cōcil. Late. cap. 21. & habetur. de pœn. & remissio cap. omnis. Ses. 13. Concil. Trid. de Eucharistia. can. 9. c. 6.

90 *Quoties, & quibus temporibus percipienda sit Eucharistia.*

Sæpius communic andū S. August. de ver. do. ser. 28 qui desumptus est ex Ambr. li. 5 de Sacrā. cap. 4. Vide itē Augustin. li. 50 ho. 41. hom. & de bono perseuer. c. 14. & epist. 118. ad Ianuar. Vide itē cap. peracta, & ca. quotidie & c. si quo tiescumque, & c. si non tan

Neque tamen fideles satis habeant, se, huius decreti auctoritati obtēperantes, semel tantum modo corpus Domini quotannis accipere, verum sæpius iterandā Eucharistiæ cōmunionem existiment, Vtrum autē singulis mēsibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula; præscribi nō potest. Verum tamē illa sancti Augustini norma certissima, Sic viue vt quotidie possis sumere, Quare Parochi partes erunt fideles crebro adhortari, vt quemadmodum corpori in singulos dies alimentum subministrare necessarium putant: ita etiam quotidie hoc Sacramento alēdæ & nutriendæ animæ curam non abiiciant, neque enim minus spirituali cibo anima, quam naturali corpus, indigere perspicuum est. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, & diuina beneficia, quæ vt antea demōstratum est, ex Eucharistiæ Sacramentali cōmunione cōsequimur. Illa etiam figura erit addenda, cū sigulis diebus corporis vires Manna reficere oportebat: Itē que sanctorum Patrum auctoritates, que frequentem huius Sacramenti perceptionem magnopere cōmendant. neque enim

ca Aut. de consecr. 2, Exod 16. 15. D. Aug. ser. 28. de verbis Domini. Ignat. in epist. ad Eph. basil ad Cæsariam Patr. Ambr. lib. 5. de Sacr c. 4. Chry, hom. 61. ad pop. antioch Cypr. ser. 6. de ora. Dñi. Hierom. ad Lucin. epist. 28. Cyril 3. in Ioan ca. 37. Acto. 2. 42. 46.

 vnius

vnius sancti Patris Augustini ea fuit sententia: Quotidie peccas, quotidie sume: sed siquis diligenter attenderit, eundem omnium Patrum qui de hac rescripserũt, sensum fuisse, facilè comperiet.

61 *Communicandi morẽ in Ecclesiam olim frequentem fuisse demonstratur.*

S. Anac. epistο. 1. & cita. de conf. dist. 2. c. episcopus, & dist. 2 c. per tacta, Vid: Dionysiũ areo. de Eccle. Hier. c. 3. part. 2.

Hac tempus quidem olim fuisse, cùm fideles quotidie Eucharistiam acciperent, ex Apostolorum actis intelligemus, omnes enim, qui tunc fidem Christianam profitebantur, vera, & sincera charitate ita ardebant, vt cùm sine intermissione orationibus, & aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad sacra Dominici corporis mysteria sumenda parati inuenirentur. Eã postea consuetudinem, quæ intermitti videbatur, Anacletus, sanctissimus Martyr, & Pontifex, aliqua ex parte renouauit: præcepit enim vt ministri, qui missæ sacrificio interessent, communicarent, quod ab Apostolis constitutũ esse affirmaret, diu etiã in Ecclesia ille mos fuit, vt Sacerdos, per acto sacrificio, cùm Eucharistiam sumpsisset, ad populum, qui aderat, conuersus, his verbis ad sacram mensam fideles inuitaret: Venite fratres ad Communionem, tũc qui parati erant, summa cum religione sacrosancta mysteria sumebant. Sed cũ deinde charitatis & pietatis studium adeò refrixisset, vt raro admodum ad Communionem fideles accederent, sancitum est à Fabiano Põtifice, vt ter quotannis, Natali Domini, & Resurrectione, & Pentecoste omnes Eucharistiam sumerent id quod postea à multis Concilijs, præsertim vero ab Agathensi primo confirmatum

Quotidie in Ecclesia Rom. solere cõmunicari nor. D. Hie. in epist. 28.

ad Lucinũ & Greg. li. 2, dial. c, 23.

S. Fab. epist. 3. a d Hil. Episc. & habe. de coni. dist. 2, ca. etsi

præcipitur vt fideles ter in anno, communicet. Turo. Con. 3. cap. 50. Con. Agarens. cap. 18, & Cambil, 2. Con, Later. cap. 1 ca, 21 & citat. de pœn. & remiss, c. omnis, & Trid. sess. 13. canone. 9.

tum est. Ad extremum cum res adducta esset, vt non modo sancta illa, & salutaris perceptio non seruaretur, sed in plures etiam annos sacræ Eucharistiæ Communio differretur, decretum est in Lateranensi Concilio, vt semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes sacrũ Domini corpus acciperent qui vero id facere neglexissent, ecclesiæ aditu prohiberentur.

Præcipitur vt fideles semel, vt minimum comunicent.

62 *Pueris nondum ratione vtentibus Eucharistiam administrare non conuenit.*

Verum quamuis hæc lex Dei, & Ecclesiæ auctoritate sancita, ad omnes fideles pertineat, docendum est eos tamen excipi, qui nondum rationis vsum propter ætatis imbecillitatem habent. Si enim neque sacram Eucharistiam à cõmuni, & profano pane sciunt discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, & religionem afferre possunt. Atque id etiam à Christi Domini institutione alienissimum videtur, inquit enim: Accipite, & commedite. Infantes autem idoneos non esse, qui accipiant, & commedant, satis constant. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, vt infantibus etiã sacram Eucharistiã præberent, sed tamen tum ob eas causas, quæ antea dictæ sunt, tum ob alias Christianæ pietati maxime consentaneas, iam diu eiusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desijt.

Thom. in 3. p. q. 80. ar. 9. Matth. 26. 26 Vide Cyp. ser. 5. de lapsis post medium.

Infantibus Eucharistia nõ est administranda. Con. Trid. Sess. 21. de cõmunione sub vtraque specie, ca. 4. & can. 4.

63 *Qua ætate pueris sacra mysteria danda sint.*

Qua vero ætate pueris sacra mysteria danda sint, nemo melius cõstituere poterit, quàm pater, & Sacerdos, cui illi confitentur peccata ad illos enim pertinet explorare, & à pueris per

cunctari, an huius admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, & gustum habeant.

64 *Licet insanos aliquando ad communionem admittere.*

Con. Arau. c.3. & habetur. 26. q.6. c. qui recedunt. Tho. ibid conc. carth. 4. cap. 76 & habe. 26. q.6. cap. Is qui per poenitentiam

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis sensu alieni sunt. Sacramenta dare minimè oportet: quamuis, si, antequam in insaniam inciderint, piã & religiosam animi voluntatem præ se tulerint licebit eis in fine vitæ ex Concilij Carthaginensis decreto, Euchari stiam administrare, modò vomitionis, aut alterius indignitatis, & incõmodi periculum nullum timendum sit.

93

A num. 65. usq. ad 69m.

65 *Laicis sub vtraque specie communicandũ non est.*

Laicis nisi accedat Ecclesiæ aucto

Quod verò ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi sanctæ Ecclesiæ lege interdictum esse, ne quis sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, præter Sacerdotes, corpus Domini in sacrificio cõficientes, sub vtraque specie sacram Eucharistiam sumat. Nam vt à Tridentina Synodo explicatum est, quamuis Christus Dominus in vltima cœna altissimum hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit: ex eo tamen nõ efficitur, hanc legem à Domino Saluatore constitutã esse, vt omnibus fidelibus sacra mysteria sub vtraque specie administranda sint. Etenim idem Dominus noster, cùm de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantùm speciei sæpius meminit, vt cùm inquit: Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & Panis, quem ego dabo caro mea est pro mundi vita: &, Qui manducat hunc panem viuet in æternum.

ritas sub alteri tantum specie communicãdum est. Videatur c. de sacramẽto ordinis. vbi agitur de ministerio diacon. Tri. syno. sess. 21 de com. sub vtraque specie, ca. 1. 2. 3. quidẽ valuerit, speciei vsum veteribus consuetũ declarat Tertul. lib. 2. ad vxorẽ. cyp. ser. 5. de lap. Orig. ho. 13 in Ex. Basil in epist. ad cæsar. patr. Aug. epist. 86. ad casul. Hie. in apol. ad Pamchi. y. ho. 41. oper. imperf. in Matt.

Ioan. 6. 51.

66 *Rationes ob quas Ecclesia alterius tantum speciei vsum laicis cōcesserit.*

Cor. Ecclesia alterius speciei vsum laicis tantum permiserit.

Multis verò, & ijs quidem grauissimis rationibus addictam esse Ecclesiam patet, vt hanc potissimùm sub altera specie communicandi consuetudinem non solum approbaret, sed etiam decreti auctoritate firmaret.

Prima ratio. Conc. Constan. ses. 13. Basil. 3. Trident. sess. 21.

Primum enim maximè cauendum erat, ne sanguis Domini in terram funderetur: quod quidem facilè vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine, eum ministrare oportuisset.

Secunda ratio. concil. Nic. can. 12. & Aurel. can. 24. & chrys. lib. 6. de sacer.

Præterea, cùm sacra Eucharistia ægrotis præsto esse debeat, magnopere timendum erat, ne si diutius vini species asseruaretur, coacesceret.

Tertia ratio.

Permulti præterea sunt qui vini saporem, ac ne odorem quidem, perferre vllo modo possint. Quare ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissimè sancitum est ab Ecclesia, vt panis tantummodò speciē fideles acciperent.

Quarta ratio

Accedit ad alias rationes, quod in pluribus prouinciis summa vini penuria laboratur: neque id aliunde sine maximis impensis, ac non nisi longissimis, ac difficillimis itineribus conuehi potest.

Quinta ratio. Totū christum in Eucharistiā cōtineri scribunt Basil. ad cæsar. patr. cyril. ad calesyr. & in Ioan. li. 4. c. 14. Eu seb. Emiss. hom. 5. de Pascha.

Deinde, quod maximè omnium ad rem pertinet, conuellenda erat eorum hæresis, qui negabant sub vtraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exangue sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri asserebant. Vt igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est, panis communio induc-

cta est: Sunt & aliæ ratio nes ab iis collectæ, qui de hoc argumento disse runt, quæ, si opus esse vi debitur, a Parochis af ferri poterunt. Iam de ministro, quamuis id a nemine fere ignorari possit, agendum est, ne quid prætermissum sit, quod ad huius Sacramē ti doctrinam pertinere videatur.

Minister Eucharistiæ solus sacerdos. Chrysost. li. 6. de sacerdos, & hom. 60. ad pop. Antioch. Hiero. ep. 1. ad Helio. & contra Lucifer. Victor. li. 2. de pers. Vand. Cyp. ep. 54. ad Cōcil. & c. perlectis. dist. 25. & c. Peruenit de cons. dist. 2. c. Thom. in. 3. p. q. 82. art. 1. & 5. Trid. Syn. ses. 23. c.

67 *Proprius huius Sacramenti minister est Sacerdos.*

Itaque tradendū est solis Sacerdotibus potestatem datam esse, vt sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant: eum autē morem in Ecclesia semper seruatum esse, vt fidelis populus a sacerdotibus Sacramenta acciperet: sacerdotes autem sacra facientes ipsi se communicarent, Sancta Tridē- dina Synodus explicauit: ostenditque hanc cō suetudinem tanquam ab Apostolica traditione profectam religiose retinendam esse, cum præsertim huius rei nobis illustre exemplum Christus Dominus reliquerit, qui & sanctissimū corpus consecrauit, & Apostolis suis manibus porrexit. Verum, vt quacunque ratione tanti Sacramenti dignitati consuleretur, non modo eius administrandi potestas solis sacerdotibus data est, sed lege etiam Ecclesia vetuit, ne quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea, & alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare auderet, modo grauis aliqua necessitas non incideret.

10. Laicis nō licet res sacras ad consecrationem Eucharistiæ necessarias attingere. dist. 23. c. sacratas & c. non oportet & c. non licet. & Sixtus 1. epist. 1. & c. sat. de cons. dist. 1. c. in. sancta. Matt. 26. 26. Marc. 14. 22. August. in. li. de Ver. Dñi. serm. 11. & li. 1. cont. Parm. c. 10. Hier. cōtra Lucifer. & c. intra Catholica m. 1. q. 1. & c. vtrum sub figura, de colec. dist. & Thom. 3. p. q. 82. ar. 5. Vide item Cōcil. Trid. ses. 14. c. 6. & can. 10.

68 *Potest Eucharistia per improbos sacerdotes vel cōsecrari, vel administrari.*

Ex quo tum Sacerdotes ipsi, tum reliqui fideles intelligere possunt, quāta religione, & sancti tate

tate præditos esse oporteat, qui ad Eucharistiã vel consecrandam, vel administrandam, vel sumendã accedunt, Quãquam, quod antea de cęteris Sacramentis dictũ est, ea non minus ab improbis administrari, si, quæ ad illorum perfectã rationem attinent, rite seruentur, idem valet in Eucharistiæ Sacraměto, neque enim hæc omnia ministrorum merito niti. Sed Christi Domini virtute, & potestate geri credendũ est. Hæc sunt quæ de Eucharistia vt Sacramentũ est, explicãda erunt, Nunc, quod restat dicẽdum, vt sacrificium est, oportet explanare, vt intelligant Parochi, quæ potissimũ de hoc mysterio, quemadmodum sancta Synodus decreuit, Dominicis & festis diebus fideli populo tradere debeant.

De Eucharistia vt est sacrificium, ses 22. Concil. Trid. in principio.

Sacramenti & sacrificij discrimen innuitur.

Eucharistiæ sacrificium

69 *Eucharistia peculiare noui testamenti sacrificium Deo est acceptissimum.*

94 A num. 69. usq. ad 74.

Etenim hoc Sacramẽtũ non solum thesaurus est cælestium diuitiarũ, quo, si bene vtamur, Dei gratiam nobis cõciliamus, & amorem, sed in eo quædã præcipua ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficijs, aliquã gratiã referre possimus. At vero hæc victima, si rite & legitime immoletur, quã grata, & accepta Deo sit ex hoc intelligitur: Si enim veteris legis sacrificia, de quib' scriptũ est Sacrificiũ & oblationẽ noluisti: & iterum, Si voluisses sacrificium, dedissem vtique, holocaustis nõ delectaberis: ita placuerunt Domino, vt scriptura Deum odoratum esse odorem suauitatis, id est, grata ei & accepta esse testetur: quid nobis sperandum de eo sacrificio, in quo ille ipse immolatur, atque offertur, de quo cælestis vox bis audita est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene com

quã sit Deo gratũ, vide Is. ca. 56. 7. & 61. 7. Iere. 33. 18. Mal. 1. 10, 11. Iusti. contra Try. August. li 20. cõt. Faust. c. 21. Psal. 39. 7. Psal. 50. 8. Gen. 8. 21.

Matt. 3. 17. & 17. 5.

Eu hastiam a Christo esse institutam cum vt sit sacramentum vt sit sacrificium.

Prouer. 9. 2. Ioā. 6. 35. 4. 8. 49. 50. 1. Cor. 10. 16. & 11. 26. Ses. 22. Concil. Trid. de Sacrificio Miss. c. 1. 2. Diony. lib. Eccle. Hier. c. 3. Igna. ad Smyrnen. Tertul. in li. de orat. Iren. lib. 4. ca. 32. Aug. li. 10. de ciu. c. 20. & 17. c. 20. & 18. c. 35. & 19. c. 23. & 22. c. 8. & passim.

complacuit? Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponent, vt cū fideles ad rem diuinam conuenerint, attente, & religiose sacra, in quibus intersunt, meditari discant.

70 Quæ sint causæ, ob quas Eucharistia a Christo Domino instituta est.

In primis igitur docebunt Eucharistiam duabus de causis institutam esse. Altera est, vt cœlestе animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri, & conseruare possemus. Altera, vt Ecclesia perpetuum sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur, & cœlestis Pater sceleribus nostris sæpe grauiter offensus ab ira, ad misericordiam, a iustę animaduersionis seueritate, ad clementiam, traduceretur. Huius rei figuram, & similitudinem in agno Paschali licet animaduertere, qui, vt sacrificium & Sacramentum a filiis Israel offerri, & comedi consueuerat. Nec vero cum Saluator noster Deo Patri seipsum in ara crucis oblaturus esset, vllam suæ erga nos immensæ charitatis illustriorē significationem dare potuit, quam cum nobis visibile sacrificium reliquit, quo cruentum illud semel in cruce paulo post immolandum, instauraretur, eiusque memoria vsque in finem sæculi, quotidie summa cum vtilitate, ab Ecclesia per vniuersum orbē diffusa, coleretur.

Similitudo agni Pasch. Ex. 12. 3. 4.

71 Quomodo Sacramentum a sacrificio secernatur.

Diffusius Sacramenti & sacrificij discrimen exponitur.

Differunt autem plurimum inter se hæ duæ rationes. Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis vero sacrificij vis in eo est, vt offeratur. Quare, sacra. Eucharis-

charistia dum in pixide continetur, vel ad ægrotum defertur, Sacramenti, non Sacrificij ratione habet. Deinde etiam, vt Sacramentum est, ijs qui diuinam Hostiam sumunt, meriti causam affert, & omnes illius vtilitates, quæ superius commemoratæ sunt: vt autē sacrificium est, non merendi solum, sed satis faciendi quoque efficientiam continet. Nam vt Christus Dominus in passione sua pro nobis meruit, ac satisfecit: sic qui hoc sacrificium offerunt, quo nobiscum cōmunicant, Dominicæ passionis fructus merentur, ac satisfaciunt.

Sacrificium noui testamenti quādo fit institutum. Trid. Syna. ses. 22. de sacrificio Missæ. cap. 1. & con. 1. & 2.

72 *Quo tempore istud noui testamenti sacrificium sit institutum.*

Iam de huius sacrificij institutione nullum ambigendi locum sancta Tridentina Synodus reliquit: declarauit enim in extrema cœna a Christo Domino institutum esse, simulque anathemati eos damnauit, qui asserant verum, & proprium sacrificium Deo non offerri: aut offerre, nihil aliud esse, quam Christum ad manducandum dari.

Luc. 22. 19. 1 Co. 11. 24. Iren. lib. 4. c. 32. Euseb. de demon. euan. lib. 1. c. 10. Augus. lib. 10. ciuit. Dei c. 20.

Soli Deo sacrificium in Missa offerri Ses. 22. Conc. Trid. c. 3. & can. 5. August. li. 10 cont. Faust. c. 21. & li. 8. ciuit. c. 27.

73 *Non licet Sanctis, aut ulli creaturæ sacrificium offerre.*

Nec vero illud prætermisit, quin diligenter explicaret vni Deo sacrificium fieri. Nam etsi Ecclesia interdum Missas in memoriam, & honorem Sanctorum celebrare consueuit: non tamen illis sacrificium, sed vni Deo, qui Sanctos immortali gloria coronauit, offerri docuit. Quare nec sacerdos inquam dicere solet, Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule: sed dum vni soli Deo immolat, gratias illi agit, pro beatissimorum Martyrum insigni victoria, eorum

Verba sunt orationis quæ S. Trinitati offertur sacrificium.

que

quæ patrocinium ita implorat, vt ipsi pro nobis intercedere dignatur in cœlis, quorum memoriã facimus in terris.

Ecclesiæ Catholicæ de sacrificio doctrina scripturis confirmatur.

Anum.° 74.° usq.e ad finem

74 *Vnde doctrina illa sacrificij, & sacerdotij nouæ legis hauritur.*

Hæc autem, quæ de huius sacrificij veritate a Catholica Ecclesia tradita sunt, ex Domini verbis accipit, cum extrema illa nocte hæc ipsa sacra mysteria Apostolis cõmendans, Hoc facite, inquit, in meam cõmemorationem, eos enim quemadmodum a Synodo definitum est, tunc sacerdotes instituit præcepit que, vt ipsi, & qui eis in sacerdotali munere successuri essent, corpus eius immolarent & offerrent. Atque id etiam Apostoli verba ad Corinthios scripta satis demonstrant, cum ait: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mẽsæ dæmoniorum. Vt enim pro dæmoniorum mensa, altera, in quo eis immolabatur, intelligẽdum est, ita etiam (vt, quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini, nihil aliud, nisi altera, in quo sacrificiũ Domino fiebat significare potest.

Luc. 26. 19. 1 Cor. 11. 24. Apostoli quãdo sacerdotes sint instituti. sess. 22. Con. Trid. de sacrificio Missæ cap. & can. 3. 1. co. 10. 21. Eucharistiæ sacrificium figuris & prophetijs veteris testamenti prædictum Malach. 1. 10. 11. Martin. in epist. ad Burdeg. cap. 3. Iust. contra Tryp. Iren. li. 4. c. 32. 33. 34. Chry. in Ps. 96 August. serm. 8. 18. c. 35. & 19. de ciui. c. 23. Aug. lib. 10. de ciuit. ca. 20. & lib. 6. cont. Faust. cap. 5. Gen. 14. 18. Heb. 7. 3. Psal. 109. 4. Cyp. ep. 63. Euseb. 5. de demonst. cap. 3. Hier. ep. 17. & 126. Aug. in Psal. 33.

75 *Quibus potissimum figuris, & prophetijs istud sacrificium olim significatum fuerit.*

Si ex veteri testamẽto huius sacrificij figuras, & oracula requiramus: Primus quidem de eo Malachias apertissime vaticinatus est, his verbis: Ab ortu Solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meũ in gentibus,

bus, dicit Dominus exercituũ. Præterea hæc Hostia tam ante, quam post latã legem, variis sacrificiorum generibus prænunciata est. Etenim bona omnia, quæ in iis sacrificiis significabãtur, hæc vna victima, tanquã omnium perfectio, & absolutio complexa est Veruntamen nulla in re eius imaginem magis expressam licet videre, quam in Melchisedec. sacrificio: ipse enim Saluator Sacerdotem secũdum ordinem Melchisedec, se in æternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum in extrema cœna sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit.

Vnum est Christi sacrificiũ, & ecclesiæ, vide de sum. Trinit. cap. firmiter. Augus. li. 10 de ciu. c. 20, & ser. 4. Ses. 22. de sacrifici Missæ cap. 2. Cruenta & incruenta hostia vnam tãtum hostiam efficiunt.

76 *Idem sacrificium quod in cruce fuit oblatum in Missa peragitur.*

Vnum itaque, & idem sacrificium esse fatemur, & haberi debet, quod in Missa peragitur, & quod in cruce oblatũ est: quemadmodum vna est, & eadem hostia, Christus videlicet Dominus noster, qui se ipsum in ara crucis semel tantum modo cruẽtum immolauit Neque enim cruenta, & incruenta hostia, duæ sunt hostiæ, sed vna tantum, cuius sacrificium postquam Dominus ita præcepit: Hoc facite in meã cõmemorationẽ, in Eucharistia quotidie instauratur.

Luc. 22. 9. 1, Co. 11. 24. Christus & qui offer. & consecrat. proprie. Chrys. ho. 2. in. 2. ep. ad Tim. & in hom. de prod Iudæ. Amb. li 4 de sacr c. 4 Missam esse nõ solũ laudis. sed propitiationis sacrificium. ses. 22 Cõc. Trid de sacrificio Missæ cap. & can.

77 *Est etiam vnus utrinque sacerdos.*

Sed vnus etiã, atque idẽ sacerdos est Christus Dominus nã ministri, qui sacrificiũ faciũt, non suã, sed Christi personã suscipiunt, cũ eius corpus, & sanguinẽ conficiunt id quod & ipsius Consecrationis verbis ostenditur neque enim sacerdos inquit, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum personam videlicet Christi

sti Domini gerens, panis, & vini substantiam in verã eius corporis & sanguinis substantiam conuertit.

78 *Missa vt laudis, ita etiam propitiationis est sacrificium.*

Fructus sacrificij Missæ, vide Mart, epist. ad Burdeg. cap. 5. Cyp. ser. de cœn. Dom. Iac. Bal & Chryso. in Il lur Hier. in, c. 1. ca. ad Titum.

Quæ cum ita sint sine vlla dubitatione docendum est, id, quod etiam sancta Synodus explicauit, sacrosanctũ Missæ sacrificium esse non solum laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationẽ sacrificij, quod in cruce factum est: sed vere etiã propitiatorium sacrificium quo Deus nobis placatus, & propitius redditur, Quare, si puro corde, accensa fide, & intimo scelerum nostrorum dolore affecti hanc sanctissimam hostiam immolemus, & offeramus, dubitandum non est, quin misericordiã a Domino cõsequuturi simus, & gratiam in auxilio opportuno. Huius enim victimæ odore ita delectatur Dñs., vt gratiæ, & pœnitentiæ donũ nobis impertiens, peccata condonet, Quã obrem & solemnis est illa Ecclesiæ precatio Quoties, huius hostiæ commemoratio celebratu, toties opus nostræ salutis exercetur: nimirũ vberrimi illi cruētæ hostiæ fructus, per hoc incruentum sacrificium ad nos manant.

Ambr. li. offic. c. 48. Augu. li. 24. ciuit. c. 8. ad, Heb 4. 16. Prodest. viuis. Secret. Dominicæ 9.

post. Pent. Trid. Syn. sess. 22. c. 26. alex. 1. P. ep. ad Orch. c. 4 Naz. inuect. 1. in Iul. Agus. ser. 4. de Innoc. Concil. Brac Cyp li. 2. epist. 66. ad Cler. & popul furnit. Cryso. ho. 41. in. 1. epi. ad Cor.

79 *Pertingit etiam sacrificij Missæ fructus ad defunctos.*

Deinde vero huius sacrificij eam vim esse Parochi docebunt, vt non solum immolanti, & sumenti prosit, sed omnibus etiam fidelibus, siue illi nobiscum in terris viuant, siue iam in Domino mortui, non dum plane expiati sint. Neque enim minus ex Apostolorum certissima traditione pro his vtiliter offertur

Augoft. li. de cur. pro mor. cap. 1. & de verbis Apo. fer. 34. lib. 9. confef. c. 11. 12. & 13.

fertur quàm, pro viuorũ peccatis, pœnis, satisfactionibus, ac quibusuis calamitatibus, & angustijs

80 *Nulla Missa, excommuni vsu Ecclesiæ celebrata, dicenda est priuata.*

Epiph. con. Aer. her. 7. Prodest dif funct. Nulla Missa priuata dicenda est. Sef. 22. Cõc. Trid. de facri missæ c. 6. & can. 8.

Ex quo facile perspicitur, omnes missas communes censendas esse, vt quæ ad communem omnium fidelium vtilitatem, & salutem pertinent.

81 *Quoniam huius sacrificij cæremoniæ pertineant.*

Ritus missæ quo pertineant. Sef. 22. conc. Trid. cap. 5. & can. 7. Vide Dion. Areo. de Ec cl. Hier. c. 3 Iust. apol. 2. August. epi. 59. & 118 & 158, & alibi, Vide D.

Habet autem hoc sacrificium, multos, eosq; maximè insignes, ac solemnes ritus, quorũ nullus superuacaneus, aut inanis existimandus est verùm omnes eò spectãt vt, & tanti sacrificij maiestas magis eluceat, & salutaribus mysterijs intuendis ad rerumdiuinarum, quæ in eo sacrificio occultę sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est, vt plura dicamus, tũquia hoc argumentum lõgiorem explicationem postulare videtur, quã propositæ institutioni cõueniat, tum quia inumerabiles penè libellos, & cõmentarios, qui hac de re à piis, & doctissimis viris conscripti sunt, sacerdotes in prõptu habebũt. Hactenus igitur satisfuerit, earum rerum quæ ad Eucharistiam, tum qua Sacramentum, tum qua Sacrificium sit, pertinẽt potiora capita, iuuante Domino exposuisse.

Thom. In, 3, p, q, 83, ar 5, & opus, 65, & 60.

DE POENITENTIÆ Sacramento.

CAPVT. V,

96

A num.° 4 usq.e ad 7.m

1 *Accurate ac frequenter doctrina Pænitentiæ Christianis auribus est inferenda.*

T Quemad

De pœniten.ia ex veterib. scripserunt Tertul. lib. de pœn, Cyp. epist. ad Antonianū, ac lib. de lapsis. Ambro, lib, duos. Gatianus li, vnum, Chry. hom, 20. & Augu. sæpe. & lib. de pœn, remed. & de vera. & falsa pœnitent, Consule. itē septē de pœnit. dist, in Decreto, accuratius de pœnitentia, quam de baptisme cō cedēdū est, Trid, Syn, sess, 6, de iustificatione, cap, 14 & Sess, 14, de pœnit, c, 2 Tertu, in li, de pœnit, Hier, in, 5. cap, Isa, super illud.

Quemadmodum humanæ naturæ fragalitas & imbecilitas omnibus nota est, eamque in seipso quisque facilis experitur: ita, tāquam habeat necessitatem Pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo potest. Quod si diligentiam, quæ à Parochis in vnoquoque argumento adhibenda est, ex rei, quā tractant, magnitudine, & pondere metiri oportet: omnino fatebimur, eos nunquam in loci huius explicatione adeò diligentes futuros esse, vt satis videri posit: quin etiam de hoc Sacramento, quā de baptismo eo accuratius agēdū est, quod Baptismus semel tātùm administratur, nec iterari potest. Pœnitentiæ verò toties locus datur eiusq repetēdæ toties necessitas imposita est quoties post baptismū peccare cōtingat, ita enim à Tridentina Synodo dictum est Sacramentum Pœnitentię non secus lapsis post Baptismum, ac Baptismum nondum regeneratis, ad salutem necessarium esse: vulgataque illa sancti Hieronymi sententia, ab omnibus, qui deinceps res sacras tradiderūt, magnoperè cōprobatur, Pœnitentiam esse secundam tabulam. Vt enim confracta naui, vnum vitæ seruandæ perfugium reliquum est, si fortè tabulam aliquam de naufragio licet arripere: ita, post amissam Baptismi innocentiam nisi quis Pœnitentiæ tabulam cō fugiat, sine dubio de eius salute desperandum est. Hæc autem nō ad Pastores solū, sed ad reliquos etiam fideles excitādos, dicta sint, ne fortè in eis rei maximè necessariæ incuria reprehendatur Primum enim cōmunis fragilitatis memores omni studio optare debent, vt diuina ope adiuti, sine casu, aut prolapsione aliqua in via Domini progredi posśint. Quod si nonūquam offenderint,

Ruit & Hierusalem, & in epist, 8, Pacianus in ep, ad Sympr, Amo, ad virg, lapsam Magist. in, 4. dist, 14, lit. a & de pœn, dist, 1. c, 2,

tum

tum verò summam Dei benignitatem intuẽtes, qui tanquam bonus pastor ouium suarum vulnera obligare, eisque mederi solet hoc saluberrimum Pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendũ esse cogitabunt.

Iõan, 10.11. Ezech.34 10.

2 *Quam varia sit verbi Pœnitentiæ significatio.*

Vt autem rem ipsam aggrediamur prius explicanda est varia huius nominis potestas, & notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim Pœnitẽtiam pro satisfactione accipiunt. Alij à Catholicæ fidei doctrina longissimè remoti, cùm arbitrẽtur Pœnitentiam nullũ præteriti temporis rationem habere, nihil aliud quàm nouam vitam esse definiunt. Docendum est igitur multiplicẽ esse huius nominis significationem. Primum enim Pœnitentia de ijs dicitur, quibus aliquid displicet, quod ante placuerit, nulla habita ratione huius cogitationis bonumne, ac malum fuerit. Sic omnes pœnitet, quorum tristitia secundum sæculum est, non secundum Deum, cuiusmodi pœnitentia non salutem affert, sed mortem. Altera est pœnitentia, cùm quis ex scelere admisso, quod quidem antea placebat, dolorem non Dei, sed sui ipsius causa concipit. Tertia est, cùm non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus vel eius doloris externum etiam aliquod signum damus, verùm vnius Dei causa in eo mærore sumus. Ac singulis quidem pœnitentiæ generibus, quæ commemorata sunt, Pœnitentiæ vox propriè conuenit.

Verbi Pœnitentiæ multiplex significatio.

Prima.

2. Cor, 7.10.

Secunda

Tertia.

Nam cùm in sacris litteris Deum pœnitere

Gen. 6. 6. 2. Reg. 15. 11 Psal. 10. 45. Hier. 2. 6. 3. 23. 19. Deum improprie alicuius rei pœnitet.

legimus, id per translationem dici perspicuum est, eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accomodatum est sacræ litteræ vtuntur, cū Deum mutare aliquid constituisse declarant: quod non aliter facere videatur, quàm homines quos si alicuius rei pœniteat, eam commutare omni studio laborant. Sic ergo scriptum est, pœnituisse eum, quod hominem fecisset, & alio loco: quod Saul Regem cō stituisset.

Gen. 6. 6. 1. Reg. 15. 11

4 *Quod sit inter Pœnitentiæ significationes discrimen.*

Actiones pœnitentiæ obtinent locū materiæ in hoc quarto Sacramento Sess. 14. Concil. Trid. de pœn c. 3. & Can 4. Vide Tho. de pœn. virtute. q. 83

Verum inter has Pœnitentiæ significationes magnum discrimen obseruare oportet. Prima enim in vitio ponenda est: altera est, quædam commoti, & perturbati animi affectio: tertia tū ad virtutem pertinere, tum Sacramentum esse dicimus, quæ significatio huius loci propria est Ac primum quidem de ipsa, vt virtutis parte agendum est, non solùm quia fidelis populus ad omne virtutis genus â Pastoribus institui debet: sed etiam, quia huius virtutes actiones tanquam materiam præbent, in qua Pœnitentiæ Sacramentum versatur, ac, nisi prius, quæ sit pœnitentiæ virtus intelligatur, Sacramenti etiam vim ignorari necesse est.

5 *Quid sit interior Pœnitentia.*

Quare in primis monendi, hortandique sunt fideles, vt omni contentione, & studio in intima animi pœnitentia, quam virtutem dicimus, elaborent, sine qua, ea quæ extrinsecus adhibetur, parum admodum profutura est, intima autem pœnitentia est illa cùm ad Deū nos ex animo conuertimus, &

Duplex est pœnitentia interior & exterior. Amb. in ser. de pœn. & hab. de pœnit dist. 3. c. pœnitentia & Aug. st. in lib. de vera & falsa pœnit. c. 8, & habetur. 16. c. pœnitentia, 11.

97

& commissa à nobis sce lera detestamur, & odio habemus, simulque illud nobis certum & deliberatum est malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendare nō sine spe veniæ a Dei misericordia consequendæ. Hanc verò dolor & tristitia, quæ perturbatio, & affectio est, & passio à multis vocatur, consequitur, veluti comes peccatorum, detestationi adiuncta, quamobrem apud plures ex sanctis Patribus Pœnitentiæ definitio huiusmodi animi cruciatu declaratur.

Greg. hom. 34 in Euāg. & lib. 9. epi. 39.

6 *Fides Pœnitentiæ pars non est.*

Verum in eo, quem pœnitet, fides Pœnitentiam antecedat, necesse est, neque enim potest quisquam se ad Deum conuertere, qui fide careat: ex quo fit, vt nullo modo Pœnitentiæ pars rectè dici possit.

Sess. 14. Concil. Trid. de Pœnitentia c. 3. & can. 4.

7 *Intima animæ pœnitentia virtus est censenda.*

A num. 7. usq. ad 11m

Quod autem intima hæc pœnitentia, vt antea diximus, ad virtutem pertineat, apertè ostendunt multa, quæ de pœnitentia tradita sunt præcepta. Lex enim de iis tantùm actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute præcepit. Negare præterea nemo potest, quin dolore, quando, quomodo, & quatenus oportet. virtutis sit. Hoc autem vt rectè fiat pœnitentiæ virtus præstat. Interdum enim euenit, vt ex admissis sceleribus minorem, quàm par est, dolorem homines capiant, quia etiam, vt à Salomone scriptum est, nonnulli sunt, qui cùm male fecerint, lætantur, rursus verò, alij ita se mœrori animi, & ægritudini dedunt, vt de salute etiam prorsus desperent: qualis fortasse Caim videri

Verā animi Pœnitētiam esse virtutē Matth. 3, 2, & 4. 17. Mar. c. 1. 11. Luc. 15. 3. Thom. in. 3. p. q. 15, ar. 1.
Lex Dei imperat, dūtaxat actiones virtuti coniunctes.
Dolor tripliciratione virtus censeri potest.
Prima ratio est si non peccetur defectu. Prou. 2. 14.
Secunda ratio, si nō peccetur excessu.

 potest

potest, qui ait: Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear, & qualis certè Iudas fuit, qui Pœnitentia ductus, suspendio vitam, & animã amisit. Vt igitur modum in dolore tenere possimus, Pœnitentiæ virtute adiuuamur.

8 *Quomodo is, quem vere pœnitet, affectus esse debeat.*

Chrys. de pœn. & ha. de pœn. di. 3. c. perfecta. Quomodo Iustitia inter Deum & homines esse posit, ex Arist. in 5. Ethica, vir. docet diuus Thom. in c. q. art. 3.

Sed idem etiam, ex iis rebus colligi potest quas sibi tanquam finẽ proponit is quem, verê peccati pęnitet. Primũ autem hoc ei propositũ est, vt peccatum aboleat omnemque animæ culpam & maculam abstergat. Alterum est, vt pro sceleribus admissis Deo satisfaciat: quod quidem ad iustitiam referri perspicuum est. Nã etsi inter Deum & homines propria iustitiæ ratio intercedere non potest, cùm tam longo interuallo inter se distent: aliquam tamen esse iustitiam constat, cuiusmodi est inter Patrem, & filios inter Dominum & seruos. Tertium est, vt homo in Dei gratiam redeat, in cuius offensionẽ & odium propter peccati fœditatem incurrit. Hæc vero omnia satis declarant, Pœnitentiã ad virtutem spectare.

9 *Quibus veluti gradibus ad diuinã illam Pænitentiæ virtutem ascendatur.*

Quæ de pœnitentiæ virtute hic tractantur, habentur de iustificatione, In Con. Tri. sess. 6. c. 6. Thre. 5. 21 Primus gradus gratia præueniens. Secũdus gradus fides. Heb. 11. 6

Sed docendum est etiã quibus gradibus ad hãc diuinam virtutem liceat ascendere. Primum itaque Dei misericordia nos præuenit, corda que nostra ad se conuertit, quod cùm precaretur Propheta: Conuerte, inquit, nos, Domine ad te, & conuertemur.

Deinde hoc lumine illustrati per fidem ad Deum animo tendimus Credere enim oportet accedentem ad Deum, vt

vt Apostolus testatur, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

Tertius gradus, timor Isa. 26. 17

Præterea motus timoris consequitur, & suppliciorum acerbitate proposita, animus à peccatis reuocatur. Atque huc videntur spectare illa Isaiç verba: Sicut quæ concipit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus. Huic deinde accedit spes impetrādæ à Deo misericordię, qua erecti vitam & mores emendare cōstituimus. Postremò charitate corda nostra accēduntur, ex qua liberalis ille timor, probis, & ingenuus filijs dignus oritur, atque ita vnum illud veriti, ne qua in re Dei maiestatem lædamus peccandi consuetudinem omnino deserimus. Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam Pœnitētię virtutem peruenitur.

Quartus gradus spes. Matthæ. 9. 2. Quintus gradus charitas Eccl. 1. 17

10 *Quis sit præcipuus Pœnitentiæ fructus.*

Quæ prorsus diuina & cælestis virtus existimanda est, qui scilicet regnum cœlorum sacræ literæ pollicentùr. Nam apud sanctum Matthæū scriptum est: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum: & apud Ezechielē: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet tum alio loco: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Quod quidem de æterna, & beata vita intelligendum esse, planè constat.

Fructus pœnitentiæ præcipuus est vita æterna. Matt. 3. 2. & 4. 17. Ezech. 18 21. Ezech. 33 11.

98 A num.° 11.° usq.e ad 16.m

11 *Quid de externa pænitentia sentiendum sit, quaque de causa Christus eam in numerum Sacramentorum referri voluerit.*

De externa verò Pęnitentia docendum est,

Quid exterior pœnitentia, & quod Sacramenti ratio in illa consistat.

Tho. in 3. p. q. 34. ar. 1.

Ezech. 13. 18

Prima ratio est. vt fides nostra de remissione peccatorũ eorũ iudicio quorum est discernere inter lepram & lepram magis cõfirmaretur. & conscientiæ nostræ pacatiores rederentur.

eam esse, in qua Sacramenti ratio consistit, habereque externas quasdam res sensibus subiectas, quibus declarantur ea, quæ interius in anima fiunt. In primis autẽ explanandum fidelibus videtur, quare factum sit, vt Christus Dominus Pœnitentiam in numerum Sacramentorũ referri voluerit. Huius autem rei illa omnino causa fuit, vt nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, cum ait: Si impius egerit pœniteniiam, & cætera minus dubitare liceret, vehementer enim pendero animo de intima pœnitentia opus esset, cum de suo cuique indicio, in ijs, quæ agit, merito timendum sit. Vt igitur Dominus huic nostræ sollicitudinis subueniret, Pœnitentiæ Sacramentum instituit, quo per sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa esse consideremus, conscientiæque nostræ ob fidem, quæ Sacramentorum virtuti merito habenda est, pacatiores redderentur. Neque enim aliter accipienda est vox sacerdotis peccata nobis legitime condenatis, quam Christi Domini, qui ait paralytico: Cõfide filij, remittuntur tibi peccata tua.

Matth. 9. 2.

Secunda ratio est. vt hominibus in promptu esset instrumentũ quo peccata post Baptismũ cõtracta id sanguine Christi eluerentur.

Conc. Trid, sess. 14. c. 1,

Inno. 1. epi 91. inter ep. August.

Cõc. Late. cap. 1.

Tho. ibidem

August. li. de adu. cõiug, cap. 28.

Deinde vero cum nemo salutẽ nisi per Christum, eiusque passionis beneficio consequi possit, consentaneum, nobisque vtilissimum fuit eiusmodi. Sacramentũ institui, cuius vi, & efficientia Christi sanguis ad nos defluens, peccata post Baptismum admissa elueret, atque ita reconciliationis beneficiũ illi vni Saluatori nostro, acceptum referre profiteremur.

12. *Quo pacto pænitentia verum sit nouæ legis Sacramentum.*

Quod

Sef. 14, Cóc. Tri. de pæni, c. 1. & eán. 1. Acto. 2. 38. Acte. 8. 22.

Quod vero Pœnitentia Sacramentum sit Pastores ita facile ostendēt vt enim Baptismus Sacramentum est, quia peccata omnia, ac præsertim quod origine contractum fuit, delet: eadem ratione Pœnitentia, quæ peccata omnia post Baptismum voluntate, vel actione suscepta tollit, vere & proprie Sacramentum dicendum est. Deinde, quod caput est, cum illa, quæ extrinsecus a pœnitente, tum a sacerdote fiunt declararent ea, quę interius efficiuntur in anima, quis neget Pœnitentiā vera, & propria Sacramenti ratione præditam esse? si quidem Sacramētum sacræ rei signum est: peccator autē quē pęnitet, rerum, & verborum notis plane exprimit se animum a peccati turpitudine abduxisse itemque ex ijs, quæ a sacerdote geruntur, & dicuntur misericordiam Dei peccata ipsa remittentis, facile cognoscimus. Quamquam hoc aperte indicant illa Saluatoris verba: Tibi dabo claues regni cælorū, &, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Absolutio enim, sacerdotis verbis enuntiata, remissionem illam peccatorū signat, quam in anima efficit.

Dilucide exponitur quomodo pęnitentia sit sacræ rei signū

August. li. 8 de ciuit. Dei cap. 10.

Actio Sacerdotis absoluentis nititur auctoritate verbi Dei. Matt. 16. 18.

13 *Pœnitentiæ Sacramentum iterari potest*

Sef. 14. Con Trid de pœnit. cap. 2.

Neque vero solum fideles docendi sunt Pœnitentiam in numero Sacramentorum habendam esse, sed eorū etiam quæ iterari possunt. Quærenti enim Petro, num septies venia peccati danda esset, Dominus respondit: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies Quare, si cum eiusmodi hominibus agendum, sit qui summæ Dei bonitati, & clementiæ diffidere videantur, confirmandus

Matt. 18. 21 Quomodo desperātes consolandi sint

dus erit illorum animus atque ad spē, diuinę gratiæ erigendus, Quod quidem facile consequentur tū huius loci, & aliorum tractatione, qui in sacris litteris permulti occurrent: tum vero ijs rationibus & argumentis, quæ ex sanctorum Chrysostomi libro de lapsis, & Ambrosij libris de Pœnitentia, petere licebit.

Chryf to. 5. lacepit. ad Theod, lap. hab. de pæn, dist. 3. c. tal s. Ambros. de pęn. li. 1. c. 1, & 2. Vide August. In. li. de vera & fals. pœnit. c, 5 citatur ex e. ad huc Insistant. De materia Sacramenti Pœnitentiæ, quod que hic sit alia eius cōsideratio, quā in aliis sacramentis. Tres actus penitętiæ qui sunt loco materię quo modo eiusdē sacramenti partes

14 *Materia Pœnitentiæ quæ & qualis.*

Iam quoniam nihil fideli populo notius esse debet, quam huius Sacramenti materia, docē dum est in eo maxime hoc Sacramentum ab alijs differre, quod aliorum Sacramentorū materia, est res aliqua naturalis, vel arte effecta, Sacramenti vero Pœnitentiæ, quasi materiæ sunt actus pęnitentis: nempe Contritio, Confessio. & Satisfactio: vt a Tridentina Synodo declaratū est: qui, quatenus in pœnitente, ad integritatem Sacramenti, & plenam, ac perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicūtur. Neque vero hi actus quasi materia a sancta Synodo appellātur quia veræ materiæ rationem non habeant, sed quia eius generis materia nō sint, quæ extrinsecus adhibeatur, vt aqua in Baptismo, & Chrisma in Confirmatione. Quod autem ab aliis dictum est, peccata ipsa huius Sacramenti materiam esse nihil plane aduersum dici videbitur, si diligenter attendamus Vt enim ignis materiam, ligna esse dicimus quæ vi ignis consumuntur, ita peccata, quæ pœnitentia delentur recte huius Sacramenti, materia vocari possunt.

esse dicentur Trid. Syno, ses 14 de pœnitentia c. 3, & can 4. Cōcil. Item Florēt. In doctrina de Sacram. Chrisōst. In serm. de pœnit vt habe. 3 c. perfecta.

15 *Quæ sit Sacramēti Pœnitentiæ forma.*

Sed

Peccata ipsa quomodo Sacramenti mate ii dici possit, Th. ea ar. 2 De for ma sacramen ti pœnitentiæ sess. 4, Conc. Trid. de pœ nit. c. 3. Conc Flo & Th ea ar 3. & opus, 22. Mart. 18. 18. Effectus proprius sa cramenti pœ nitentiæ.

Sed formæ, etiam ex plicatio Pastoribus prætermittenda non est, quod eius rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam summa cum religione huius Sacramenti gratiam. Est autem forma, EGO TE ABSOLVO quan non solum ex illis verbis licet colligere, Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis: sed ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis traditam accepimus. Ac quoniam Sacramenta id significant, quod efficiunt, illa EGO TE ABSOLVO: ostendunt peccatorum remissionẽ huius Sacramenti administratione effici, planũ est, hanc esse Pœnitentiæ perfectam formam.

Prou. 5. 22 Isa. 5. 28. Vt solius contritionis accedente tamen Confessionis voto interdũ peccata remiti Quãtæ

Sunt enim peccata tanquam vincula, quibus constrictæ animæ tenentur, & ex quibus Pœnitentiæ Sacramento laxantur, quod quidem nõminus vere de illo etiam homine sacerdos pronuntiat, qui prius ardentissimæ contritionis vt, accedente tamen Cõfessionis voto peccatorum veniam a Deo consequutus sit,

16 *Quo fructu ad formã Sacramenti preces aliæ adijciantur.*

Adduntur præterea cõplures, preces nõ quidẽ ad formam necessariæ sed vt ea remoueantur, quæ Sacramenti vim & efficiẽtiã, illius culpa cui administratur, impedire possent.

17 *Quantum differat potestas Sacerdotum Christi in diiudicanda peccati lepra, a potestate sacerdotum veteris legis.*

Quamobrem peccatores Dei ingentes gratias agant, qui tam ampliam potestaten in Ecclesia sacerdotibus tribuit. Neque enim, vt olim in veteri lege, sacerdotes

Deo agendæ sunt gratiæ propter institutum in Ecclesia pœnitẽtiæ sacramentum.

Leuit. 13. 9, 10 11. & 14, 34.

Deus est qui ministerio sacerdotis absoluit. Vide Conc. Trid. ses. 14, ca. q. Chrys, lib. 3. de sa cer. 99

A num.° 16.° usq.e ad 20.m

Aug. de ver. Dom. ser. 8. & 44. & in Io. tract. 49. & de ciuit. li. 10. c. 9. Hier. ep. I. ad Heliod. Ps. 83. 12. Rom. 8. 33.

tes testimonio suo aliquem à lepra liberatum esse, duntaxat renuntiabant, ita nunc in Ecclesia, ea tantum potestas sacerdotibus facta est, vt aliquem peccatis esse absolutum declarent, sed verè tanquam Dei ministri absoluunt id quod Deus ipse gratiæ, & iustitiæ auctor ac parens efficit.

18 *Quo habitu, quibusve ritibus suam actionem commendare Pœnitentes debeant.*

Diligenter verò ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles obseruabunt ita enim fiet, vt animo magis hæreant, quæ hoc Sacramento cõsequuti sunt nimirum se tanquam seruo clementissimo Domino, vel filius potius optimo parenti reconciliatos esse: & simul facilius intelligant, quid eos facere oporteat,, qui velint (velle autem omnes debent) se tanti beneficij gratos, & memores probare. Nã, quẽ peccatorum pœnitet, is se humili, ac demisso animo ad pedes sacerdotes deiicit: vt cùm se tam humiliter gerat, facilè possit agnoscere, superbiæ radices euellandas esse, à qua omnia scelera, quæ deflent, ortum habuerint, & enata sint. In sacerdote autem qui in eum legitimus iudex sedet, Christi Domini personam, & potestatem veneretur. Sacerdos enim, quemadmodum in alijs ita in Pœnitentiæ Sacramento administrando Christi munus exequitur. Deinde peccata sua pœnitens ita enumerat, vt se maxima & acerbissima animaduersione dignum esse fateatur, supplexque delictorum veniam petit, quæ sanè omnia vetustatis suæ certissima testimonia a sancto Dionysio habent.

Humilitas pœnitentis coram sacerdote declaranda. Eccl. 10. 15.

D. Dionys. Areo. in ep ad Demop. Tertu. in li. de pœn. c. 9. Aug. homil. 49. de temp.

19 *Quos præcipue fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiant.*

Primus fructus est beneuolentiæ diuinæ recociliatio. Conc. Trid. sess. 14. c. 3.

Sed nihil profecto tã proderit fidelibus, nihilque maiorem illis alacritatem Pœnitentiæ suscipiendæ afferet, quam si a Parochis sæpe explicatum fuerit, quantam ex ea vilitatem capiamus, vere enim de Pœnitentia illud dici posse intelligent, eius quidem radices amaras, fructus vero suauissimos esse Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis est, vt nos in Dei gratiam restituat cum eoque summa amicitia coniungat, Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum sancte & religiose percipiunt, maxima conscientiæ pax, & tranquillitas, cum summa Spiritus iucunditate cõsequi solet. Nullum est enim tam graue & nefarium scelus, quod Pœnitentiæ Sacramento non quidẽ semel sed iterum, & sæpius, non deleatur. Quare ita Dominus, per Prophetam, inquit: Si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis suis, quæ operatus est & custodierit præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omniũ iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor, & sanctus Ioannes, si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis pecata nostra. Et paulò post si quis peccauerit inquit, (nullũ videlicet peccati genus excipiẽs) aduocatũ habem⁹ apud Patrẽ Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro pecatis nostris non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

Secundus fructus est pax & tranquillitas animi.

Tertius fructus peccati quantũuis grauis remissio. Ezech. 18 21,

1. Ioan. 1, 9

1. Ioã. 2. 1, 2

500

20 *Qua ratione quędam peccata dicantur remitti non posse.*

Anum. 2 ag. ad 27

Quod

Tacitæ obiectioni silentio. Vt de Antiocho. 2. Mach. 9. 13. & de Esau. Heb. 12. 17. Peccata quædā nō remitti quomodo intelligatur. Matt. 12. 31. 32. Vide August. ser. 11. de verb. Domini. & ep. 50. ab Bonifa.

Quod autem in Scripturis legimus, quosdam a Domino misericordiā non esse consequutos, quamuis eam vehementer implorauerint, id vero idcirco factū esse intelligimus, quod eos vere, atque ex animo delicto rum non pœnitebat. Quare cum huiusmodi sententiæ in sacris litteris, vel apud Patres occurrunt, quibus affirmare videntur, aliqua peccata remitti non posse, ita eas interpretari oportet, vt difficilem admodum esse veniæ impetrationem intelligamus. Vt enim morbus aliquis ea re insanabilis dicitur, quod ęgrotus ita affectus sit, vt salutaris medicinæ vim oderit: sic quoddam est peccati genus, quod non remittitur, nec condenatur propterea quod proprium salutis remedium, gratiā repellit. In hanc sententiam a D. Agustino dictum est: Tanta labes est illius peccati, cum post agnitionem Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam inuidiæ facibus agitatur vt deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum mala conscientia agnoscere, & annūciare cogatur.

Ge..tom. 1. de Anat. vin cul. & Tho. in 2. 2. q. 14, art. 1. & 2, D. Aug. li. 1 de serm. Domini in mōte. cap. 43. & 44 vide item lib 1. retractat. cap. 29. Peccati in Spiritum sanctum grauitas. Propria vis Pœnitentiæ est delere peccata, Luc. 13. 5. Thom. in. 3. p. q. 86. ar. 2. Venialia peccata non requirūt necessario pęnitentiam talē. D. Aug. li. 50. hom. ho. . o, vide item op. 108 ad Seleuc. & Enchir. c. 71.

21 *Nullus cōdonationē peccatorum citra Pænitentiam obtinere potest.*

Sed vt ad Pænitentiā reuertamur hæc adeo propria eius vis est, vt peccata deleat, vt sine pœnitentia remissionē peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem vllo modo liceat. Scriptum est enim, Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis Quod quidem de grauioribus & mortiferis peccatis dictum a Domino est: & si quo etiam pœnitentię genere indigēt leuiora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus

ctus enim Augustinus inquit, cum quædam sit pœnitencia, quæ quotidie in Ecclesia pro peccatis venialibus agitur, illa sanè frustra esset, si peccata venialia absque pœnitentia dimitti possent.

Cóc. Tole. 4, can. 9. & Tho. in. 3. p. q. 87.

Tres pœnitétiæ partes integrales, quarum si aliqua desit, prefecta nó est, Sess. 4. Cóc. Tridé de pœn. c. 3. & can. 4. Item Conc. Flor. in doc. de sacr. & 1. Regum 16. 11, 12. item 2 Regum. 12, 13. & 24. 13. & 3. Regum 21. 27. Ioan. 3. 5. & Psal. 50. 19, Act. 19. 18. Iac. c. 5. 16. Math. 2. 8. D Chryso. ser. 1 de pœnit. qui ponitur post homil. 10. de.

22 *Quot sint partes integrales Pœnitentiæ,*

Sed quoniam, de ijs, rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, nō satis est vniuerse loqui, curabunt Pastores sigillatim ea tradere, ex quibus veræ, & salutaris Pœtentiæ ratio a fidelibus percipi queat. Est autem huius Sacramenti proprium, vt præter formā & materiam, quæ omnibus Sacramentis communia sunt, partes etiam vt antea diximus, illas habeat, quæ tanquam totam, integram que Pœnitentiam constituant, Contritionem scilicet, Confessionem, & satisfactionem, de quibus Diuus Chrysostomus his verbis loquitur: Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre, in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas, vel fructifera satisfactio Hæ autem partes ex earum partium genere esse dicuntur, quæ ad aliquod totum constituendum necessariæ sunt: quoniam quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris constat, manibus pedibus oculis, & alijs huiusmodi partibus, quarum aliqua si desit, merito imperfectum videatur, perfectum vero si nulla desideretur eodem etiam modo Pœnitentia ex hisce tribus patribus ita constituitur vt quamuis quod ad eius naturam attinet, Contritio & Confessio, quibus homo iustus fit, satis sit: tamen nisi tertia etiā pars, id est, Satisfactio accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem desit, necesse est. Quare adeo hę partes inter se cōne

partiétia. Iob & pœn. tom. 5 & de pœnit, dist. 3. c. per fecta. Vide Tho. In. 3. p. q. 9. c. Partes Pœnitentiæ quomodo cō nexa.

& In li. 50. ho. hom. 40. c. 3. & habet. de conle. dist. 4. ca. omnis qui iam. Fulgent de remiss. pec. car. cap. 22. Chrysost. de cōpunc. cordis li. 1. & 2.

ræ sunt, vt contritio confitendi, & satisfaciendi consilium, & propositū inclusum habeat, confessionem contritio, & satisfaciendi voluntas: satisfactionem vero duæ reliquæ antecedant.

23 *Quomodo hæ tres Pœnitentiæ partes colligantur.*

Tres pœnitē tiæ partes ex tribus peccandi modis colligitur. Thom. in 3. p. q. 90. ar. 2. August. in lib de vera & falsa pœnit. c. 3 & hab. de pœn. dist. 3. c. pœnitentia est quædam De contritione prima pœnitentiæ parte. Conc. Trid sess. 14. de pœn. c. 4. & can. 5. sess. 6. cap. 6. & 14. Vide Augus. ser. 7. de tēpo

Harum autem trium partium eam rationem afferre possumus, quod animo, verbis, & re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, vt nos ipsos Ecclesiæ clauibus subijcientes, quibus rebus Dei sanctissimum numen a nobis violatum esset, iisdem etiam eius iram placere, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Sed idem etiam alio argumento confirmari potest. Etenim Pœnitētia est veluti quædam delictorum compensatio, ab eius volūtate profecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commissum est, constituta. Quare & voluntas compensandi requiritur, in quo maxime Contritio versatur, & Pœnitens sacerdotis iudicio, qui Dei personam gerit, se subiiciat necesse est: vt pro scelerum magnitudine pœnam constituere in eum possit, ex quo, tum Confessionis, tū Satisfactionis ratio, & necessitas perspicitur.

24 *Quid in hac materia proprie sit Contritio.*

Quoniam vero harū partium vim, & naturā tradere fidelibus oportet: prius incipiendum est a Contritione, eaque diligenter explicāda neque enim ad vllū temporis punctum, cum ad memoriam præterita peccata redeunt, vel cū aliquid offendimus, Cōtritione animus debet vacare. Hanc Patres, in Con-

Quid sit con tritio. Conc. Trid. Ibid. & Florent.

Concilio Tridentino ita definiunt: Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato cōmisso, cum proposito non peccandi de cætero. Et paulo post de Contritionis motu subiicitur. Ita demum præparat ad remissionem peccatorum si cum fiducia diuinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua coniunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Ex hac itaque definitione intelligent fideles, contritionis vim in eo tantum positam non esse, vt quis peccare desinat, aut propositum ei sit, nouum vitæ genus instituere, aut ipsum iam instituat, sed inprimis male actæ vitæ odium, & expiationem suscipiendam esse, Id vero maxime confirmant illi santorum Patrum clamores, quos in sacris litteris frequenter profusos esse legimus: Laboraui, in quit Dauid, in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meū. Et, Exaudiuit Dominus vocem fletus mei: & rursus alius: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quas certe, & alias huiusmodi voces vehemens quoddam anteactæ vitæ odium, & peccatorum detestatio expressit.

Contrariæ opinionis refutatio, sumpta ex auctoritate Concilij & Scripturis. Conc. Trid. ibidē. & sess. 6 c. 6. & 14.

Psal. 6. 7. Vide idem Psal. 50. 6. Ezec. 18. 31. Psal. 6. 10.

Isa. 38. 15. Vide. ca. Et venit. de pæni. dist. 1. & cap. totam. de pæn. dist. 5. ex Hiero. ad Rusticum

25 *Cur contritio dolor a Patribus Concilij nominata sit.*

Quod autem contritio dolore definita est monendi sunt fideles, ne arbitrentur eum dolorem corporis sensu percipi. Contritio enim est voluntatis actio. Et S. Augustinus testatur, dolorem pœnitentiæ comitem esse, non Pœnitentiam. Verum pecati detestationem, & odiū, doloris vocabulo Patres significarunt, tum quia sacræ litteræ ita vtuntur, inquit enim Dauid: Quamdiu ponam consilia

Vera contritio non corporis sensu sed dolore animi est metienda.

Augus. li. 50. hom, homi 50. cap. 1.

Psal. 12. 2.

lia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?tum quia dolor in inferiori animæ parte. quę vim cōcupiscēdi habet, ex ipsa contritione oritur, vt non incommodè. Contritio dolore definita fuerit, quòd dolorem efficiat, ad eumq; declarandum pœnitentes vestem etiam mutare soliti sint, de quo Dominus apud sanctū Mattheum inquit: Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sydone factę essent virtutes, quæ factę sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiā egissent.

Cur pœnitétes soliti sint vestes mutare.

Matt. 11. 21. Luc 20.3. Gen. 37.34. &.3. Reg, 21 27.&.4. Regum.6. 20. Iudith. 4. 9. Ioan, 3.8,

26. *Quare peccati detestatio vulgo à Theologis Contritio appelletur.*

Recte autem Contritionis nomen peccati detestationi, de qua loquimur, ad significandam vim doloris impositum est, ducta similitudine à rebus corporeis, quæ minutatim, saxo, aut duriori aliqua materia cōtringuntur: vt eo vocabulo declararetur, corda nostra, quæ superbia obduruerunt, Pœnitentiæ vi contundi, atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parētum, & filiorū obitu, vel cuiusuis alterius calamitatis causa susceptus, hoc nomine appellatur: sed illius tantū doloris proprium est nomen, quo ex amissa Dei gratia, atque innocentia afficimur.

Vide. Thom. In 4. dist. 17. q. 1. art. 2. q. 1. & in sup. plem. q. 1 art. 1.

Dolor aliunde prouenìens non dicitur contritio.

305

27 *Quibus preterea vocabulis eadem peccati detestatio declarari soleat.*

Anum.° 27 usq.e ad 34.m

Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari solet. Nā & contritio cordis dicitur: quia cordis nomen frequēter sacræ litteræ pro volūtate vsurpant, vt enim à corde motionum corporis principium sumitur: ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur

Eadē peccati detestatio aliàs cordis contritio dicitur.

Gen. 6. 3. & 8. 21. Iob. 1. &. Psal. 4. 3. & 19. 5. Matth. 5. 25 &. 6. 21. & 11. 8, & 58.

Cordis compunctio chryſ. in lib. de compunctione cordis.
Iſid. de ſummo bono lib. 2 c 12.
cordis ſciſſio.
Ioel. 2. 12, 13

tur ac regit. Vocatur etiam à ſanctis patribus cordis compunctio, qui libros de contritione cõſcriptos. De cõpunctione cordis inſcribere maluerunt. Etenim quemadmodum fero tumida vlcera ſecantur, vt incluſum virus poſsit erumpere, ita corda, quaſi ſcalpello contritionis adhibito inciduntur, vt peccati mortiferum virus queant eiicere: quare & ſciſsio cordis à Ioele Propheta appellata eſt. Cõuertimini, inquit, ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra.

28 *Cur dolor de peccatis vocabulo contritionis incluſus, maximus, & vehementiſsimus eſſe debet.*

Thom. vbi ſup. ar. 3, q. 2. & ſequentibus. & in ſup. q. 31 art. 1.

Summum verò & maximum dolorem ex peccatis, quæ commiſſa ſunt ſuſcipiendum eſſe, ita, vt nullus maior excogitari poſsit, facile erit hiſce rationibus demonſtrare nam cùm perfecta contritio ſit charitatis actio, quæ ab eo timore, qui filiorum eſt, proficiſcitur patet eundem contritionis, & charitatis modum ſtatuendum eſſe. At quoniam charitas, qua Deũ diligimus, perfectiſsimus eſt amor, hinc ſit, vt contritio vehementiſsimum animi dolorem cõiunctum habeat, vt enim maxime diligendus eſt Deus: ita quæ nos à Deo alienant, maximè deteſtari debemus. In quo etiam illud obſeruandũ eſt, & eodem loquendi genere charitatis, & contritionis magnitudinẽ in ſacris literis ſignificari de charitate dictũ eſt, Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo Rurſus, quod ad contritionem attinet, clamat Dominus per Prophetam: Conuertimini in toto corde veſtro.

Prima ratio Ex Augu. in lib. 14. ciuit. c. 7. 8. & 9
1. Ioan. 4. 18.

Deut 6. 5.
Matt. 22. 37.
Marc. 12. 29.
Luc. 10. 27.
Ioel. 2. 12.

Præterea, ſicuti Deus ſummũ bonũ eſt inter omnia, quæ diligenda ſunt ita etiam peccatum

Secunda ratio.

summum est malum inter omnia, quæ odisse homines debent, illud sequitur, vt quam ob causam Deum summe diligendum esse confitemur, ob eandem rursus peccati summum odiũ nos capiat, necesse sit. Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum esse, ita, vt ne vitæ quidem cõseruandę causa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba: Qui amat patrem aut matrem plusquam, me, non est me dignus: & Qui voluerit animam suam saluam facere perdet eam.

Vitæ conseruandæ causa peccare non licet. Mat. 10. 37. Luc, 14. 15 Matt, 16. 25, Marc. 8. 35, Luc. 17. 33. Ioa. 12. 25. Tertia ratio.

Sed illud etiam animaduertendum est, vt quemadmodum, sancto Bernardo teste, nullum finis & modus charitati præscribitur (Modus enim, inquit ille, diligendi Deum, est ipsum diligere sine modo) ita peccati detestationi nullus modus definiatur,

S. Bern. circa med. lib. de diligẽdo Deo

Sit prætcrea non solum maxima, sed vehementissima, atque adeo perfecta, omnem que ignauiam, & socordiam excludat. Etenim in Deuteronomio scriptum est Cum quæsieris Dominum Deum, inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris tota tribulatione animę tuę, & apud Hieremiam, Quæretis me, & inuenietis, cum quæsieritis me in toto corde vestro, & inueniar a vobis, ait Dominus.

Dolor de peccatis non tantom debet esse maximus, sed etiã vehementissimus Deut. 4. 29, Sap. 1. 1 Hiere. 29. 13 14.

29 *Contritio vera esse nõ desinit, etiam si sensibilis dolor de peccatis non fuerit absolutus.*

Quamquam si id minus consequi nobis liceat, vt perfecta sit, vera tamen, & efficax contritio esse potest, sępe enim vsu venit, vt quæ sensibus subiecta sunt, magis quam spiritualia nos afficiant. Quare nonnulli interdum maiorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine, doloris sensum capiunt

Vera & vtilis contritio etiã esse potest si nõ tantum dolorẽ sentiamus de peccatis quã de rebus externis. obstãte

Idem

scilicet in naturæ imbecillitate.

Sess.14. Conc. Trid. de pœnit. c.4.

Cōtritio lacrymis tentanda.

S. August. sermo.41. de sanctis

Matt. 11. 21. Luc. 10. 3. Ioā. 3. 5. 6. 7. Matt. 12. 41. Luc. 11. 32. 2. Re. 12. 13. Psal. 50. Luc. 7. 37. 38 Mat 26. 75. Thom. in suppl. q. 2. art. 6.

Idem etiam iudicium faciendum est, si lacrymæ doloris acerbitatem nō consequantur: quę tamē in Pœnitentia summopere optandæ & commēdandæ sunt præclara est enim ea de re sancti Augustini sentencia. Non sunt, inquit, in te Christianæ pietatis viscera, si luges corpus, a quo recessit anima, animam vero a qua recessit Deus, nō luges, Atque huc spectant illa Saluatoris nostri verba, quæ supra allata sunt. Væ tibi Corozaim, ve tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Tametsi ob eam rem cōprobandam satis esse debent clarissima Niniuitarum, Dauidis, peccatricis, Apostolorū principis exempla: Qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

30 *Peccata capitalia singulatim in Contritione detestanda sunt,*

Maxime autem hortandi, & monendi sunt fideles, vt ad singula mortalia crimina, proprium contritionis dolorem adhibere studeāt: ita enim Ezechias contritionem describit, cum ait: Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ. Etenim recogitare omnes annos: est sigillatim peccata, excutere, vt ea ex animo doleamus Sed apud Ezechielē quoque scriptū legimus: Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuet. Atque in hanc sententiam, sanctus Augustinus inquit: Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate, in persona. (a.)

Isa. 38. 15.

Ezec. 18. 31

Lib. de vera & falsa. pœnit cap. 14. & habet de pœn. dist. 5. c. cōsideret.

Anum.° 31.° usq.e ad 34.m

31 *Sufficit vniuersè quãdoque peccata sua detestari.*

Non desperandum est de Dei bonitate, etiam si absolutam peccatorum contritioné non sentiamus.

Neque tamen in hac re desperent fideles de summa Dei bonitate, & clementia: is enim, cùm nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram adtribuendam nobis veniam interponit, sed peccatorem paterna charitate complectitur, simulatque ille se collegerit, & vniuersè peccata sua detestatus, quæ dein de alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat ad Dominum se conuerterit, ita enim nos per Prophetam iubet sperare, cum inquit: Impietas impij non nocebit ei, inquacunque die conuersus fuerit ab impietate sua:

Ezec. 33. 12.

32 *Quæ ad veram contritionem sint comprimis necessaria.*

Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram contritionem maximè sunt necessaria, de quibus fidelem populum accuratè oportebit docere, vt quisque intelligat, qua ratione comparare eam possit regulamque habeat, qua diiudicet, quantum absit ab eius virtutis perfectione Primum enim necesse est peccata omnia, quæ admisimus, odisse, & dolere, ne, si quædam tantum doleamus, ficta, & simulata, neque salutaris Pœnitentia à nobis suscipiatur, nam, vt à sancto Iacobo Apostolo dictum est: Quicumque totam legem seruauerit, offendit autem in vno, factus est omnium reus.

Primum, Thom. ead. art. 25. Ficta est pœnitentia in qua quibusdam de peccatis tantum dolemus,

Iacob. 2. 10.

Alterum est, vt ipsa contritio confitendi, & satisfaciendi voluntatẽ coniunctam habeat, de quibus postea suo loco agetur. Tertium est vt pœnitens vitæ emendandæ certam, & stabilem cogitationem suscipiat,

Secundum, Conc. Trid. sess. 14. c. 4. Tertium.

cipiat, hoc vero Propheta apertè his verbis nos docuit: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit, omnia præcepta mea & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & nō morietur omniū iniquitatū eius. quas operatus est nō recordabor, & paulò post: Cū auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animam suam viuificabit, & paucis interiectis: Conuertimini, inquit, & agite pœnitentiā ab omnibus iniquitatibus vestris, & nō erit vobis in ruinam iniquitas, proiicite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum. Idem etiā Christus Dominus mulieri, quæ in adulterio deprehensa est, prescripsit. Vade inquit, & iam amplius noli peccare. Item Paralytico illi, quem ad probaticam piscinam curauerat, Ecce, ait, sanus factus es, iam noli peccare.

Ezec. 18. 21. 23.

Ibid. 27.

Ibid. 30.

Ioan. 8. 11.

Ioan. 5. 14.

33 *Dolorem præteritæ culpæ, & cauendæ in posterum propositum contritioni necessarium esse ostenditur.*

Sed natura quoque ipsa, & ratio ostendunt, duo illa ad Contritionem in primis esse necessaria, dolorem scilicet peccati admissi, & propositum, cautionemque, nequid huiusmodi in posterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem iniuria aliqua affecerit, & doleat oportet, quod in eum iniuriosus & contumeliosus fuerit, & diligenter reliquo tempore prouideat, lingua in re amicitiam læsisse videatur, quæ duo obedientiam adiunctam habeant, necesse est: hominem enim legi siue

naturali, & diuinæ, siue humanæ, quibus est, parere conuenit. Quare, si quid pœnitens alteri per vim, aut per fraudem abstulit, restituat oportet: itemque alicuius, aut commodi, aut officij cõpensatione illi satisfaciat, cuius dignitatem, aut vitam, dicto, facto ve violauit, tritum enim est omnium sermone, quod apud sanctum Augustinum legimus. Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

S. August. epist. 54. ad Maced. & habe. 14. q. 6. ca. 1. & de vsuris. cap. cum tu & In. 6. de regu. Iur. cap. peccatuũ. 1.

Sob
A num.° 34.° usq.e ad 38.m

34 *Indulgendum est alijs si nobis volumus indulgeri.*

Quartum

Neque verò inter cætera, quæ ad contritionẽ maximè pertinent, minus diligenter, & necessario curandum est, vt, quidquid iniuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur, ac condonetur ita enim Dominus & Saluator noster monet, atque denunciat: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Hæc sunt, quæ fidelibus in contritione abseruanda sunt: cætera, quæ ad hãc rem à Pastoribus colligi facilè poterunt, efficient quidem, vt in suo genere Contritio sit magis perfecta, & absoluta, verum adeò necessaria existimanda non sunt, vt sine his veræ salutaris pœnitentiæ ratio constante non posit.

Matt. 6. 14 & 18. 33. Marc. 11 25 Eccl. 28. 4

35 *Quæ sit propria Contritionis vis, & vtilitas.*

Sed quoniam non satis esse Pastoribus debet si doceant, quæ ad salutem videntur pertinere, nisi etiam omni cura, & industria laborent, vt fideles ad eam ipsam rationem, quæ illis præscripta est, vitam, actionesque

nesque suas diligant, vehementer proderit, Cõtritionis vim, & vtilitatem sæpius proponere. Nam, cùm pleraque alia pietatis studia, veluti beneficentia in pauperes, ieiunia, preces, & alia id genus sancta & honesta opera, hominum culpa â quibus proficiscuntur à Deo interdum repudientur, ipsa certè Contritio nunquam illi grata, & accepta esse non potest nam inquit Propheta: Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Prima vtilitas est quod sit certissima peccatorum medicina.
Prou.15.8
Is.27.15.
& 68.3.4
&,61.8.

Psal.50.19.

Quin etiam statim, vt eam mentibus nostris concepimus peccatorum remissionem nobis à Deo tribui alio loco eiusdem Prophetæ verba illa declarant: Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Atque eius rei figuram in decem leprosis animaduertimus, qui à Saluatore nostro ad Sacerdotes missi, antequam ad illos peruenirent, à lepra liberati sunt: Ex quo licet cognoscere, veræ contritionis, de qua supra dictum est, eam vim esse, vt illius beneficio omnium delictorum veniam statim à Domino impetremus.

Altera vtilitas est, quod sit facilis, expedita, & mox sanans ægrotanti animæ medicina.
Psal,31,5.
Luc.17.14.
Conc. Trid. sess.14.ca.4.

36. *Qua ratione ad perfectionem contritionis veniatur.*

Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, si Pastores rationem aliquam tradiderint, qua se quisque ad Contritionem exercere possit. Mouere autem oportet, vt omnes conscientiam suam frequenter excutientes, videant, num, quæ à Deo, siue ecclesiasticis sanctionibus præcepta sunt seruauerint, quod si quis alicuius sceleris reum se esse cognouerit, sta-

Primum requiritur peccati agnitio
Chrys. ho. 2 in Psal. 50

Secundo sui ipsius accusatio.

Tertio confitendi ac se emendandi propositum.
Quanto diuini auxilij petitio.
Quanto vehementissima peccatorum detestatio
Psal. 50. 7. Eccl. 21. 7. Sap. 14. 9. & sæpe alias.
De confessione Sacramenti pœnitentiæ altera parte.
Confessionis quante sit præstantia, primum colligitur ex eius necessitate ad salutē consequēda.

tim se ipsum accuset, supplexque a Domino veniam exposcat, & spatiū tum confitendi, tum satisfaciendi sibi dari postulet: in primisque diuinæ gratiæ præsidio adiuuari petat, ne in posterū eadem illa peccata admittat, quæ admisisse vehementer pœnitet. Curandum erit præterea Pastoribus, vt in peccatum summū fidelium odium concitetur, tum quia summa est illius fœditas, & turpitudo, tum quia grauissima dāna, & calamitates nobis affert, nam Dei beneuolētiam, à quo maxima bona accepimus, longeque maiora expectare, & cōsequi licebit à nobis alienat, & summorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos sempiternæ morti addicit. Hactenus de Cōtritione: nunc ad Confessionem ..., quæ est altera Pœnitentiæ pars ...

37 *Quæ sit Confessionis præstantia, quamque fuerit ad Christianam salutem necessaria eius institutio.*

Quantum vero curæ, & diligentiæ in ea explicanda Pastores, ponere debeant, ex eo facile intelligēt, quod omnibus fere pijs persuasum est, quidquid hoc tempore sanctitatis pietatis, & religionis in Ecclesia, summo Dei beneficio, conseruatum est, id magna ex parte Confessione tribuendum esse: vt nulli mirandum sit, humani generis hostem, cum fidem Catholicam funditus euertere cogitat, per ministros impietatis suę & satellites, hanc veluti Christianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum esse, Primum itaque docendum est, Confessionis institutionem nobis summopere vtilem atque adeo necessariam fuisse. Vt enim hoc con-

De necessitate Confessionis paulo post.
Tridē. Syn. sess. 14. de pœn. cap. 4
Quæ contritio citra confessionem peccata de l. a.

concedamus Contritione peccata deleri, quis ignorat illam adeo vehementem, acrem, & incensam esse oportere, vt doloris acerbitas cũ scelerum magnitudine æquari, conferri que possit? Atquoniã pauci admodum ad hunc gradũ peruenirent, fiebat etiã vt a paucissimis hac via peccatorum venia sperãda esset: quare necesse fuit, vt clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret: quod quidem admirabili consilio effecit, cum claues regni cœlestis Ecclesiæ tradidit.

Vt confessionis salutis cõsequendæ ratio efficitur faciliter.

104 Anum° 38° usq.e ad 43.m

38 *Confessio Contritionem perficit.*

Mat. 16. 19. & 18. 18. & 21. 15. Amb. In ser. 1. de Quadrages. & Fab. de pœn. t. dist. 1. c. ecce nunc.

Etenim ex fideiq; Catholicæ doctrina omnibus credendum, & constanter affirmandum est: si quis ita animo affectus sit vt peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare instituat, etsi eiusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen cum peccata sacerdoti rite confessus fuerit, vi clauium scelera omnia remitti, ac condonari: vt merito a sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit Ecclesiæ clauibus aditum in cœlum aperiri. De quo nemini dubitandum est, cum a Concilio Florentino decretum legamus. Pœnitentiæ effectum esse absolutionem a peccatis.

Aug. libr. de adul. con. c. 9. Chrys. li. de sacerdot. Florentinum Conc. in decreto. Eugenij. 4.

Verum ex eo præterea licet cognoscere quantam afferat Confessio vtilitatem, quod ijs, quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil tam prodesse ad mores emendandos experimur, quam si interdum occultas animi sui cogitationes facta, dictaq; omnia prudenti, & fidelia amico patefaciat, qui eos opera, & consilio iuuare possit

Secundo confessionis excellentia inde colligitur quod sit certissimum ad mores emendandos instrumentum.

Quare

Quare ad eandem rationem maximè salutare existimandum est iis, qui scelerum conscientia agitantur, vt Sacerdoti, tanquam Christi Domini vicario, cui perpetui silētij seuerissima lex proposita est, animæ suæ morbos, & vulnera aperiant, statim enim parata sibi medicamenta inuenient, quæ non solum præsentis ægritudinis sanandæ, verum ita præparandæ animæ cæléstem quandam vim habeant, vt deinceps facile futurum non sit, in eiusdem morbi, & vitij genus recidere.

De pœniten, dist. 6. cap. Sacerdos. & de pænit. & remiss. c. omnis vtriusque.

Neque vero illa Confessionis vtilitas prætermittenda, quæ ad vitæ societatem & cōiunctionem magnoperè pertinet constat enim si Sacramentalem confessionem è Christiana disciplina exemeris; plena omnia occultis, & nefandis sceleribus futura esse, quæ postea & alia etiā multo grauiora homines, peccati consuetudine deprauati, palam cōmittere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia delinquendi cupiditati, & licentię tanquam frænos iniicit, & improbitatem coercet. Sed iam Confessionis vtilitate exposita, quæ sit eius natura, & vis Pastoribus tradendum erit.

Tertio, hinc intelligimus confessionis vtilitatem, quod vita humanę societatem publicam q; honestatem cōseruat.

39 *Confessionis Sacramentalis descriptio, & natura.*

Eam igitur definiunt esse, peccatorum accusationem, (quæ ad Sacramenti genus pertinet) eò susceptam, vt virtute clauium veniam impetremus. Recte autem accusatio dicitur, quod peccata ita commemorāda non sunt, quasi scelera nostra ostentemus, vt ij faciunt, qui lætantur cum male fecerint, nec omnino ita enarranda, quasi rem aliquā gestā otiosis auditorib⁹ delectādi

Quid sit confessio, vide Th. in sup, q. 7. art 1. & in 4. dist. 17. q. 1. ar. 1. q. 1. Peccata accusatorio animo in confessione sunt enumeranda. Prouer. 2, 14

S.Chryf.ho. 20 in Gen.

Quæ fit causa enumerationis peccatorum.

Iudicium cōfessionis est dissimille forensibus iudicijs.

di causa exponamus, verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, vt ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ causa peccata confitemur: quoniam hoc iudicium longè dissimile est, forēsibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni pœna & supplicium, non culpæ liberatio, & errati venia cōstituta est. In eandem ferè sententiam quamuis alijs verbis, sanctissimi Patres videntur Confessionem definiisse: veluti cùm sanctus Augustinus inquit, Confessio est, per quam morbus latens, spe veniæ aperitur, & sanctus Gregorius: Confessio est peccatorum detestatio, quarum vtraque, quod in superiori definitione continetur, facilè ad eam referri poterit.

Augu. serm. 8. de verbis Dñi. in libr. de vera & falsa Pœnit. c. 10. Greg. hom. 40. in Euan. & lib. 10. mor. c. 15

40 *Quæ ex causa, & quādo instituta sit à Christo Confessio.*

Sed iam quod omniū maximi faciendum est, docendum Parochi, ac sine vlla dubitatione fidelibus tradent hoc Sacramentum à Christo Domino, qui bene omnia, & vnius salutis nostræ causa fecit, ob eius summam bonitatem & misericordiam institutū esse. Apostolis enim post Resurrectionem in vnū locum cūgregatis insufflauit, dicens: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

Dei bonitas causa est instituta à Christo confessionis.

Conc. Trid. sess. 14. de pœn. ca. 5. & c. 6.

Marc. 7. 37. Ioan. 20. 22. 23. Augu. in lib. 50. hom. ho. 49. hab. de Pœn. dist. 1. cad. Auge. Orig. hom. 2. in Psal. 37. & 2. in Leuit. Chry. li. 3. de sacer.

41 *Ex quibus alijs Scripturæ locis Confessionem à Christo institutam esse colligatur.*

Atque idem significare visus est Dominus, cùm Apostolis id negotij dedit, vt Lazarum à mortuis excitatum, à vinculis soluerent, quibus constrictus erat. Nam san

Ioan. 11. 44. S. Augu. lib. de vera & fal. pœnit. c. 19. & serm. 8 de ver. Dni.

Vide item in Ioan. tract. 49. & in Ps. 101. conc. 2 & vide Aug. in lib. de vi sit. infir. c. 4. Luc. 17. 14. 15.

Locum hunc ex ipso originali emendauimus Nam cum antea sensu imperfecto legeretur, quibus crimen remittunt Domini nus nos addidimus, enim & remittit, atque sensus perfectus est.

sanctus Augustinus eum locum ita explanat. Ipsi inquit sacerdotes plus iam possunt proficere plus confitentibus parcere, quibus enim crimē remittunt, Dominus remittit, (scilicet per ipsos Apostolos) Lazarū quem de monumento iam suscitauerat, obtulit discipulis soluendum ostendens potestatem soluendi esse concessam sacerdotibus, Quo etiā pertinet quod iis, qui a lepra in itinere curati sunt, præceperat, vt sacerdotibus se ostenderēt illorumque iudicium subirent.

Sacerdotes esse peccatorum iudices docent. D. Aug. l. li. 20 de ciuit. c. 9. Hier. ep. 1. ad Heliod. Chrys. li. 3. de sacer. & homil. 5. de verbis Isa. Greg. hom. 26. in Euāg.

42 *Quomodo ex verbis Domini necessario Confessio Sacerdoti facienda colligatur.*

Cum igitur Dominus potestatem retinendi, & remittēdi peccata sacerdotibus tribuerit, perspicuū est, ipsos etiā ea de re iudices constitutos fuisse. At, quoniā vt sancta Tridentina Synodus sapienter admonuit, de quolibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis iustitiæ modus teneri non potest, nisi plane cognita, & perspecta causa fuerit: ex eo sequitur: vt Pœnitentiam Confessione, sigillatim peccata omnia sacerdotibus patefacienda sint. Hæc igitur Pastores docebunt, quæ a sancta Tridētina Synodo decreta, ac perpetuo a Catholica Ecclesia tradita sunt. Si enim sanctissimos Patres attente legimus, nusquam non apertissima testimonia occurrent, quibus confirmetur, hoc Sacramentum a Christo Domino institutum esse, & confessionis Sacramentalis legem, quam illi Exomologesin, & Exagoreusin Græco vocabulo appellant, tanquam Euangelicam accipiendam esse Quod si etiam veteris tes-

Ambr. lib. 2, de Cain. c. 4 & habet de pœn. dist. 1 ca. verbum Dei. Conc. Trid. de pœnitē. sess. 14, c. 5. can. 7.
Cur in Confessione omnia peccata sunt patefacienda.
De Exomologesi scrip serunt præter sām citatos, Tertul. in li. de pœn Cypr. de lapsis. & in epist. ad Anton. & 5. ad Cornelium Basil. quæst. 288. in reg. breui. & 229 & epist. 3. ad Amphil. Leo Papa. epist. 85. ad Theodo. & habetur de pœn. dist. 1. cap. multiplex. & epist 78. ad Episc. Campaniæ. habetur ead

cap. sufficit, Etante hos omnes Clem Rom. in epist. 1. ad Iacobū fratrem. Cōfessio veteris legis figuris est adumbrata.

Sacrificia pro peccato figura fuerunt nostræ confessionis quæ habentur Leuit. 4. per totum. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 15. & 16. & Num. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 14. 15. & pluribus aliis in locis.

Cæremoniarum concessionis vtilitas. Vide Hiero. epist. 10. In epito. Fabriciæ. & alios quos sup. sect. 18. citauimus.

testamenti figuras exquirimus, sine dubio ad peccatorum confessionem videntur pertinere varia illa sacrificiorum genera, quæ ad expianda varij generis peccata a sacerdotibus fiebat. 305 A num. 43 usq. ad 46m

43 *Quo fructu ad sacramentalem Confessionem Ecclesia certas quasdam cæremonias adiunxerit.*

Sed quemadmodum Confessionem a Domino Saluatore institutam esse fideles docendi sunt ita etiam munere eos oportet, quosdam ritus, & solemnes cæremonias Ecclesiæ auctoritate additas esse, quæ etsi ad Sacramenti rationem non spectant, eius tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accensos, ad Dei gratiam facilius consequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes sacerdotis abiecti, demisso in terram vultu, supplices manus tendentes, aliaque huiusmodi Christianæ humilitatis signa dantes, quæ ad Sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur, ex his perspicue intelligimus, cum in Sacramento cœlestem vim agnoscendam, tum a nobis diuinam misericordiam summo studio requirendam, atque efflagitandam esse.

44 *Salutē citra Confessionem recuperare non possunt, qui peccatis sunt obnoxij capitalibus.*

Iam vero, nemo existimet Confessionem a Domino quidem institutam, sed ita tamen vt eius vsum necessarium esse non edixerit. Etenim sic statuant fideles, oportere eum qui mortali scelere premitur

Necessitas salutis recuperādæ per confessionē. Hæc etiā attigit, sel. 32. 1 id. Syn de pœn. c. 5 & can. 7.

tur Confessionis Sacramento ad spiritualem vitam reuocandum esse: quod quidem pulcherrima translatione à Domino apertè significatum videmus, cùm huius Sacramenti administrandi potestatem, clauem regni cœlorum appellauit. Vt enim locum aliquem munitum, & sublimem, ingredi nemo potest, sine eius opera, cui claues commissæ sunt: sic intelligimus neminem in cœlum admitti, nisi fores à sacerdotibus, quorum fidei claues Dominus tradidit aperiantur: aliter enim nullus planè clauium vsus in Ecclesia esse videbitur: ac frustra is, cui clauium potestas data est, quempiam cæli aditu prohibebit, si tamen alia via introitus parere queat. Hoc verò præclare à sancto Augustino cognitum est, cùm inquit: nemo sibi dicat, occultè ago apud Dominum Pœnitentiam: nouit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago: ergo sine causa dictum. Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cœlos: ergo sine causa claues datæ sunt Ecclesiæ Dei? Atque in eandem sententia sanctus Ambrosius in libro de pœnitentia scriptum reliquit, cum Nouatianorum hæresim conuelleret, qui soli Domino potestatem remittendi peccata reseruandam asserebant: Et quis Deum, inquit, magis veneratur, qui mandatis illius obtemperat, an qui resistit, Deus nos iussit eius ministris obtemperare, quibus cûm pareamus, honorem soli Deo deferimus.

Potestas absoluendi cui claui comparetur.
Matth. 16. 19

Aug. lib. 50. hom. ho. 49, & habet. de pœn. dist. 1. cap. agite. Itē in 4. sent. dist. 17. litt. a.

Matt. 18. 18.
S. Amb. li. 1. de pœniten. cap. 2.
Nouatianorum hæresis

45 *Quo ætatis, & anni tempore conficiendum sit.*

Sed cum minimè dubitari possit, Confessionis legem ab ipso Domino latam, & constitutam esse, sequitur vt videndum sit, quinam, quæ ætatis,

Trid. Sino. de pœn. ca. 58. & can. 8.

Late. Conc. cap. 21. & habet. lib. 5. decretal. de pœnit. & remiss. c. omnis vtriusque sexus.

Quando pueri confiteri debeant.

ætatis, & anni tempore, ei parere debeant. Primum, itaque ex Concilij Lateranensis canone, cuius initium est: Omnis vtriusque sexus, perspicitur, neminem Confeßionis lege adstrictum esse ante eam ætatem, qua rationis vsum habere potest, neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita est: sed illud vniuerse statuendum videtur, ab eo tempore confeßionem puero indictam esse, cùm inter bonum, & malum discernendi vim habet, in eiusque mentem dolus cadere potest, nam cùm ad id vitæ tēpus quisque peruenerit, in quo de salute æterna deliberandum est, tumprimùm sacerdoti peccata confiteri debet, cùm aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur. Quo vero potißimum tempore confiteri oporteat, eo Canone, de quo antea diximus, sancta Ecclesia decreuit, iubet enim semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri.

506

46 *Quoties Christiani hoc beneficio vti debeant.* Anum.° 46 usq.e ad 50.m

Mortis periculo imprimis necessaria est confeßio. Piu etiam est viri & pij sæpius confiteri. Hoc amplificatur paulo post. Confitendum esse ante Cōfirmationem suscipiendam docet cap. vt ieiuni de consecr. dist. 5. & ante Eucharistiam.

Verum, si quid salutis nostræ ratio postulet cō sideremus, profectò quoties mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cuius tractatio homini peccatis contaminato non conueniat, veluti cùm Sacramenta administramus, aut percipimus, toties Confeßio prætermittenda non est. Atque idem omnino seruare oportet: cùm vereremur, ne nos alicuius culpæ, quam admisimus, obliuio capiat. Neque enim peccata confiteri poßumus, quæ nō meminimus: neque peccatorū veniam à Domino impetramus, nisi ea Pœnitētiæ Sacramentum per Confeßionem deleat.

47 *Omnia peccata sigillatim in cõfessione aperienda.*

Conc, Trid, sess 13.ca. 2, & ante Matrimonium. sess.14.c, 1. de reforma; Mati ñeque de aliis esse intelligendũ Doctores tradunt. De conditionibus & circunstantiis ad Cõfessionem requisitis. Primo esse debet Cõfessio integra & plena, Tridẽ. Syn. sess. 14, de pæn. cap. 5. & can, 7. Peccata venialia qua ratione dimittantur. vide Augustinum in Ench. cap. 71, citatũ de pænitẽ. dist. 3. de quotidianis, & in Concil. Tolet. 4 cap. 9.

Sed quoniam multa in Confessione obseruanda sunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non itẽm necessaria sunt, de his accuratè agendum erit neque enim desunt libelli & commentarij, ex quibus facilè est horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in Confessione curandum esse, vt integra, & absoluta sit. Etenim omnia mortalia peccata sacerdoti aperire oportet, nam venialia, quæ nos à Dei gratia non diuellunt, & in quæ frequentius labimur tamet si rectè, atque vtiliter, quod piorum vsus demonstrat. confitemur, tamen sine culpa prætermitti, multisque aliis rationibus expiari possunt. At mortifera peccata, vt iamdiximus, singula enumeranda sunt, quamuis etiam occultissimè lateant: & eius generis sint, quæ duobus tãtum extremis Decalogi capitibus interdicuntur Sæpè enim euenit, vt ea grauius animam vulnerent, quâm illa quæ apertè, ac palãpecare homines solen. ita verò à sancta Tridentina Synodo definitũ, atque à Catholica Ecclesia semper traditum est: quemadmodum sanctorum patrum testimonia declarant. Est enim apud sanctum Ambrosium in hunc modũ: Non potest quis iustificari à peccato, nisi ante confessus fuerit peccatũ. Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiaste idem planè confirmat: inquit enim. Si quem serpens Diabolus occultè momorderit, & nullo conscio, eum peccati veneno infecerit, si tacuerit, & Pœnitentiam non egerit, nec vulnus suũ fratri vel magistro voluerit cõfiteri

Omnia & singula peccata necessario confitenda docet August. in li. de vera & falsa. pæn. ca. 10. cit. de pæn. dist. 1. cap. quem pœn. & cap. 9. de pęn. dist. 3. cap sunt. pluris. & 14. de Pæn dist. 5. c. considerat,

Greg. hom. 10 super E-zech. & habet ea. dist. 3 cap. plult. S. Ambr. lib. de parad. ca. 14. & hab, de pœ-dist. 3. c. non potest. Hier. sup. Illud. cap. 10. Si mordeat serpens, &c. S. Cyp. ser-s. de. lapsis, circa finem,

fiteri. Magister, qui linguam habet ad curandū ei prodesse non poterit: Præterea sanctus Cyprianus in sermone de lapsis apertissime ; hoc docet, his verbis: Quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti sint, quoniam tamen de eo cogitauerunt, id ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter confiteantur. Denique hæc omnium Ecclesiæ doctorum communis vox est, atque sententia

48 *Peccatorum circunstātiæ, dum quis confitetur sunt patefaciendæ.*

circunstantiæ aggrauātes aperiendæ sunt Trid. Syn. de pœn. sess. 14. cap. 5. August. de vera & falsa pœnitē. c. 14. & de pœn. dist. 5. cap. consideret.

Sed in Confessione summa illa cura & diligentia adhibenda est, quam in rebus grauissimis ponere solemus, omneque studium ita eò conferendum, vt sanemus animæ vulnera & peccati radices euellamus. Neque vero solùm peccata grauia narrādo explicare oportet, verùm etiā illa, quæ vnum quodque peccatum circunstant, & prauitatem valde augēt, vel minuūt. Quædā enim circunstantiæ adeò graues sunt, vt peccati mortiferi ratio ex illis tātùm cōstet: quare hæc omnia cōfiteri semper oportet. Si quis enim hominem interemit, explicandum est, vtrum ille sacris Initiatus, an profanus fuerit. Itemque, si cùm muliere concubuit, Matrimonij ne lege libera, aut, alterius vxore, aut propinqua, aut alicuius voti sponsione Deo consecrata aperiat, necesse est. Hæc enim diuersa peccatorū genera constituunt: ita vt primum quidem simplex fornicatio alterum adulterium: tertium, incestus quartùm sacrilegium à diuinarum rerum doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum est, verum si quis aureum nummum furetur, leuius omninò peccat, quàm qui centum, vel ducētos, vel

Vide Diuū Tho. in. 22. q. 154. ar. 1.

ingentem aliquam auri vim, præsertim verò, qui sacram pecuniam abstulit. Quæ etiam ratio ad locum, & tempus pertinet, quorum exempla notiora sunt ex multorũ libris, quám, vt à nobis commemorentur. Hæc igitur, vt diximus, enumeranda sunt, quæ verò prauitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possent.

Circunstantiæ non grauantes possunt reticeri.

49 *Confessio in qua sponte aliquid grauius reticetur iteranda est.*

Confessio in qua aliquid sponte reticetur, quam sit noxia, & quod sit iteranda. Trid. Syno. sess. 14. de Pœn. cap. 5. Tho. in 4 disti. 17. q. 3. art. 4. & cap. omnis. de Pœnité. & remiss.

Sed Confessionem adeò necessarium est, vt quod antea diximus, integra sit, & absoluta, vt, siquis dedita opera, alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat, alia verò tantummodo confiteatur, non solùm ex ea confessione is nullum commodum consequatur, sed etiam nouo scelere se obstringat neque eiusmodi peccatorum enumeratio Cōfessionis nomine, in qua Sacramenti ratio insit, appellanda est: quin potius Pœnitenti Confessionem repetere est necesse, seque ipsum illius peccati reum facere, quòd Sacramenti sanctitatem confessionis simulatione violauerit.

507

50 *Confessio, in qua per obliuionem, vel incuriam leuem aliquid omissum est non iteranda.*

A num.° 50 usq.e ad 56.

Reticẽtia quæ ex obliuione, vel modica negligentia nascitur, non requirit iterationem cõfessionis. Negligentia magna & voluntaria iterationem cõfessionis postulat.

At verò, si alia de causa Confessioni aliquid defuisse videatur, vel quia pœnitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conscientiæ suæ latebras nõ ita accuratè perquisierit, cùm tamen illud in animo haberet, vt integrè omnia peccata confiteretur, nihil opus ei erit confessionem iterare, satis autem habebit, quando peccata, quæ oblitus

oblitus erat, in memoria reduxerit, ea sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animaduertendum est, ne nimis dissolutè, & remissè conscientiam nostram scrutati simus, adeoque negligenter peccata admissa memoria repetere studuerimus, vt ea ne recordari quidem voluisse, meritò videri possimus, id enim si factum fuerit cõfessionem iterare omnino oportebit.

51 *Nuda simplex, & aperta debet esse Cõfessio.*

Tertio, nuda & remotis ambagibus aperienda sunt peccata.

Præterea curandum est, vt Confessio nuda, simplex, & aperta sit, non artificiosè composita, quod à nonnullis fit, qui potius vitæ suæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur, ea enim confessio esse debet, quæ nos tales sacerdoti aperiat, quales nos ipsos nouimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubijs demonstret, Quod si peccata vel non recensentur, vel alienâ re, quàm tractamus, sermones inseruntur, perspicuum est Confessionẽ hac virtute carere.

52 *Prudens & verecunda debet esse Confessio.*

Quarto, considerata sit & verecunda confessio

Vehementer etiam commendandi sunt, qui prudentiam & verecũdiam in explicandis rebus adhibent, neque enim nimis multis verbis agendum est, sed, quæ ad cuiusque peccati naturam, & rationem pertinent, breui oratione, quæ modestiam coniunctam habeat, aperienda sunt.

53 *Confessio per internuntium, aut per litteras fieri non potest.*

Quinto, secreta sit confessio, & extra periculũ reuelandi Trid. Syn. ses. 14. cap. 5. de pœnit.

Illud verò etiam tum confitenti, tum sacerdoti maximè laborandum est, vt eorum sermo in Confessione secreto ha-

beatur. Quare fit, vt nemini omnino, neque per nuntium, neque per litteras, quoniam ea ratione nihil iam occulte agi potest, peccata confiteri liceat.

54 *Expedit homini Christiano sæpius confiteri.*

Vtilitas frequentatæ confessionis.

Sed nulla res fidelibus adeò curæ esse debet, quàm vt frequenti peccatorum confessione animam studeant expiare. Etenim cùm aliquis mortifero scelere vrgetur, nihil ei magis salutare esse potest, ob multa; quæ impendent vitæ pericula, quā statim peccata sua confiteri. Nam, vt sibi quisque diuturnū vitæ spacium polliceri queat, turpe profectò est cum in eluendis corporis, aut vestium sordibus tam diligentes simus, nō eadem saltem diligentia curare, ne animę splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

55 *Quotuplici potestate huius sacramenti minister præditus esse debeat.*

De legitimo & idoneo cōfessionis sacramentalis ministro.

Minister duplici potestate sit præditus.

Trid. Synod. sess. 14. cap. 5. & 6. de pœn. can. 10.

Ioan. 20. 23.

Ordinis potestas vnde probetur

Sed iam de ministro huius Sacramenti dicendum est. Eum autem sacerdotem esse, qui ordinariam, aut delegatam absoluendi potestatem habeat, ex Ecclesiasticis sanctionibus satis apparet, habeat enim oportet non solum Ordinis, verum etiam iurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet illustre vero huius ministerij testimonium præbēt illa Domini verba apud sanctum Ioannem: Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Neque enim omnibus, sed Apostolis tantùm hæc dicta fuisse constat, quibus in hac functione sacerdotes succedunt: idque etiam maximè consentaneum est. Nam cum omne gratiæ genus

308 A num.° 56 usq.e ad 59.

Trid. Syno. c.2. sess. ead. Iurisdictionis potestas vnde probetur. Vide causa.11.q.2. vbi ex Calixto.1. Concil. Antioch. Chalced. & alijs hæc probantur. Facit etiam ad hoc ca. Placuit de Pœn. dist. 6. & cap. omnis vtriusque de pœnit. & remissi.

genus, quæ hoc Sacramẽto tribuitur, à Christo capite ad membra deriuetur, merito debent corpori Christi mystico, id est fidelibus illud administrare, qui soli verum eiusdem corpus conficiendi potestatem habent, cùm præsertim fides hoc ipso Pœnitentiæ Sacramẽto, ad sacram Eucharistiam sumendam, apti, idoneique reddantur. Verùm quantam olim religionẽ in antiquissima Ecclesia ius ordinarij sacerdotis cõseruatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur: quib9 cautum est, ne quis Episcopus, aut sacerdos in alterius Parochia, aliquid gerere auderet, sine ipsius auctoritate, qui illi præesset, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita verò ab Apostolo sancitũ est, cùm Tito præcepit, vt in singulis ciuitatibus sacerdotes cõstitueret, qui scilicet doctrinæ, & Sacramentorum cœlesti pabulo fideles alerent & educaret.

Tit. 1.5.

56 *Potest quiuis sacerdos quemcunque peccatorem in necessitate absoluere.*

Quanta cuiusque sacerdotis in periculo mortis circa absolutionem sit potestas. Triden Syn. de pœn. sess. 14. cap. 6. & probatur ex c. si quis suadente. 17. quæst. 4.

Quamquam si mortis periculum imminet, & proprij sacerdotis facultas non datur, ne hac occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum fuisse, Conciliũ Tridentinum docet, vnicuique sacerdoti liceret nõ solum omni peccatorum genere cuiuscũque potestatis sit, illa condonare, sed etiam ab excõmunicationis vinculo soluere.

57 *Qualis cuique de sua salute solicito deligendus sit Confessionis minister.*

Eruditio & prudentia etiam in Confessario necessaria. August. li. de vera & falsa pœn. c. 10. & habet. de pœn. dist. 1

Iam, præter Ordinis, & iurisdictionis potestatem, quæ prorsus necessaria sunt, opus est inprimis, vt huius Sacramenti minister, tum scientia, & eruditione, tum prudentia præditus sit iudicis enim, &

e. quem pœnitet, & 6. c. qui vult. Cofessarius iudicis personam sustinet. Trid. Syno. sess. 14. de pœnit. ca. 6. & can. 9. confessarius medici personam sustinet. Basi. In reg. breu. quæ. 217. & Cōc. Later. c. 21. & de pœn. & rem. cap. omnis. Qualis confessarius deligendus.

medici simul personam gerit, Ac quod ad primum attinet, satis constat, non vulgarem scientiam necessariam esse, qua, & peccata inuestigare, & ex varijs peccatorum generibus, quæ grauia, quæ leuia sint, pro cuiusque hominis ordine & genere iudicare possit, Vt autem medicus est, summa quoque prudentia indiget etenim diligenter prouidendum est, vt ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animũ sanandum, & in posterum contra morbi vim muniendam, aptiora esse videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuius maximo studio curandum, vt eum sibi sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina prudens iudicium commendet, qui & quantum in eo officio cui præest, ponderis & momenti sit & quæ cuique sceleri pœna conueniat, & qui vel soluendi vel ligandi sint, optimè nouerit.

58 *Nunquam, quæ inter confitendum sunt audita, verbo, aut signo patefacere licet.*

Confessarij quanta debeat esse taciturnitas.

Sed quoniam nemo est, qui non vehementer cupiat scelera, & turpitudinem suam occultari, monendi sunt fideles, nihil esse quod timeant, ne ea, quæ ipsi Confessione patefecerint, à sacerdote vlli vnquam indicentur, ne vel aliquod ex ea periculi genus sibi vllo tempore creari possit sacræ enim sanctiones grauissime in eos sacerdotes animaduerti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confessus fuerit perpetuo & religioso silentio compressa non tenuerint, Quare in Concilio Lateranēsi magno ita legimus: Caueat, omnino sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorem.

De pœnit. dist. 6, cap. sacerdos, & de pœni, & remiss. cap. omnis. ex Concil. Lateran. c. 21.

Quæ

Anum. 58. usq. ad 62m

59 *Quæ sint præcipue obseruanda sacerdoti aliorum Confessiones excipienti.*

De his quæ ad confessionis vsum per sacerdotem circa pœnitentem sunt obseruanda.

Sed iam rerum ordo postulat, cum deministro dictum sit vt quædã præcipua capita explicentur, quæ ad Confessionis vsum, & tractationem non parum sunt accõmodata. Magna enim fidelium pars, quibus vulgo nihil longius videri solet, quam vt dies illi, qui Ecclesiastica lege Confessione præfiniti sunt, effluẽt: tantum absunt a Christiana perfectione, vt vix peccatorum suorũ meminerint, quæ sacerdoti patefaciẽda essent, nedum cætera diligenter curent, quæ ad diuinã gratiam conciliandam vim habere maximam perspicuũ est. Quare, cum illorum saluti omni studio succurrendum sit, hoc primum sacerdotes in pœnitente diligenter obseruabunt, si veram peccatorũ suorum cõtritionem habet certum que illi sit, ac deliberatum in posterum a peccatis abstinere. Quod si ita animo affectum esse animaduerterint, moneant, & vehementer hortentur vt pro tanto, & tam singulari beneficio, maximas Deo gratias agat, ab eo que cælestis gratiæ præsidium petere nunq iam desinat, quo monitus, ac tectus facile poterit prauis cupiditatibus resistere ac repugnare.

Quanta multorum scire, confessionẽ negligentia,

Primum videatur an pœnitens vt re sit contritus, & propositũ abstinendi habeat.

Docendus est etiam vt nullum patiatur esse diẽ quin aliquid de passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad eumque imitandum, & summa charitate amãdũ ipse se excitet, atque inflammet; hac enim meditatione assequetur, vt ab omnibus Dæmonis tentationibus indies se tutiorem esse sentiat. Neque enim vlla est alia causa, cur tam cito, vel

Dispiciatur an frequenter beneficij passionis Christi recordetur.

Meditatio quanti vim uersus tentationes.

leuiter ab hoste impugnati, animo, & viribus succumbamus; quam, q; ex cælestiũ rerum meditacione diuini amoris ignem concipere non studemus, quo mens recreari, atque erigi possit. Sin autem sacerdos intellexerit, eum qui velit confiteri, adeo peccata sua non dolere, vt verè contritus dicendus sit, conetur magno Contritionis desiderio eum afficire, vt deinde huius præclari doni cupiditate incensus, illud a Dei misericordia petere, & efflagitare in animum inducat.

Excitãdus est Pœnitẽs neglig…tior ad cõtritionem.

60 *Quomodo se gerere debeat Confessarius erga eos, qui sua peccata excusant.*

Mõnẽdus est confitens peccata sua vt non excuset

In primis reprimenda est quorumdam superbia, qui scelera sua, excusatione aliqua, vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam, exempli causa, cum aliquis fateatur, se ita vehementius commotum fuisse, statim huius perturbationis causam in aliũ confert, a quo prius sibi iniuriã factam esse queritur. Monendus itaque est, hoc elati animi & hominis peccati sui magnitudinem, vel despicientis, vel plane ignorantis signum esse: tũ vero eiusmodi excusationis genus ad augendum potius, quam ad minuendum peccatum pertinere. Nam qui ita factum suum probare contendit hoc videtur profiteri, se tunc patientia vsurum esse, cum a nemine lędetur, quo quidem nihil homine Christiano indignius esse potest. Etenim cum illius vicẽ maximè dolere debuerit, qui iniuriam fecit: tamen non peccati prauitate commouetur, sed fratri irascitur, ac, cũ ei præclara occasio oblata fuerit, vt Deũ patientia colere, & fratrem mãsuetudine sua corrigere pos-

posſit, ſalutis, materiam ad perniciē ſuā cōuertit

61 *Quomodo his conſulet confeſſarius, qui peccata ſua confiteri erubeſcunt, vel imparati eum adeunt.*

Perniciosior autem eſt illorum culpa exiſtimanda, qui, ſtulta quadā verecūdia impediti, peccata ſua confiteri nō audent. Iis igitur hortando animos addere oportet, monendique ſunt, nihil eſſe, quod vitia ſua operire vereantur, nullique mirum videri debere, ſi intelligat homines peccare: qui quidem cōmunis eſt omnium morbus & in humanam imbecillitatem propriè cadit.

Supina confitentium negligentia eſt caſtiganda.

Alij ſunt, qui, vel quod raro peccata ſua confiteri ſolent, vel quod nullā curam & cogitationē in peruestigandis ſuis ſceleribus poſuerunt, nec cōmiſſa confeſsione expedire, nec vnde eius officij initiū ducendū ſit, ſatis ſciunt: quos certe acrius obiurgare opus eſt atque in primis docere priuſquā ad ſacerdotem aliquis adeat, omni ſtudio curandū eſſe, vt peccatorum ſuorum contritione commoueatur: id vero præſtari nullo modo poſſe, niſi ea reminiſcēdo ſigillatim recognoſcere ſtudeat Quare ſi ſacerdos huiuſmodi homines prorſus imparatos cognouerit, humaniſſimis verbis a ſe dimittet: hortabitur que, vt ad cogitanda peccata aliquod ſpatium ſumant, ac dein de reuertantur. Quod ſi forte affirmauerint, ſe in eam rem omne ſtudiū & diligentiam ſuā cōtuliſſe, quoniā ſacerdoti maxime verendum eſt, ne ſemel dimiſsi, amplius non redeant, audiendi erunt, præſertim, ſi emēdandæ vitæ ſtudium aliquod præſeferant, adducique poſsit, vt negligentiā ſuā accuſent, quā ſe alio tempore diligenti, & accurata meditatione compenſaturos

Penitentes imparati ſūt remittendi.

turos promittant. In quo tamen magna cautio adhibenda est, si enim, audita Confessione, indicauerit, neque in enumerandis peccatis diligentiam nec in detestandis dolorem pœnitenti omnino defuisse, absolui poterit, sin autem vtrumque in eo desiderari animaduerterit, auctor illi, & suasor erit, vt maiorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat, hominemque, vt blandissimè poterit, tractatum dimittet.

110

Anum. 62. usq. ad 66m.

62 *Pudori quorundam quomodo consulendum.*

Sed quoniam interdū contingit, vt mulieres alicuius sceleris in priori Confessione oblitæ, interdum ad sacerdotem nō audeant redire, quod vereantur, ne vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudē quærere existimētur: sæpe tum publicè tum priuatim docēdum est, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta, & cogitata meminisse queat. Quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quominus ad sacerdotem reuertantur, si in memoriam alicuius criminis redierint, quod antea fuerit prætermissum: Hæc igitur, atque alia huius generis multa, in Confessione à sacerdotibus obseruanda erunt nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem veniendum est.

63 *Quid in genere, quidque in materia Confessionis significet Satisfactio*

Primum itaque Satisfactionis nomen, & vis exponenda est. Hinc enim Catholicæ Ecclesiæ hostes amplam occasionem dissidij, & discordiæ, cum maxima Christiani populi pernicie arripuerunt. Est autem Satisfa-

De satisfactione tertia Pœnitentiæ parte, eiusque exequendæ necessitate.

tisfa

tisfactio rei debitæ integra solutio: nā quod satis est, ei videtur nihil deesse: quare cum de gratiæ reconciliatione loquimur, idem satisfacere significat, quod alteri tantum præstare, quantum irato animo ad vlciscendam iniuriam satis esse posit, atque ita Satisfactio nihil aliud est, quam iniuriæ alteri illatæ compensatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, Satisfactionis nomen diuinarum rerū doctores ad declarandā eam compensationem vsurparunt, cum homo pro peccatis commissis Deo aliquid persoluit

Quid satisfactio generatim sumpta sit docet, sit definiunt. In 4 dist. 15. & In tit. de rest. spolia. Quid satisfactio vt ad pœnitētiā pertinet, vide, c. satisfactio. de pœnit. dist. 3. &, docto. In illud. & Thomā. in 4, distinu, 15, q. 1. ar, 1. q 1. & in suppl. q. 22, art. 3. Satisfactionis spiritualis varij gradus & multiplex acceptio.

64 *Quot sint gradus eius satisfactionis quæ cōpensationem aliquam peccati includit.*

Quo in genere quoniam multi gradus esse possunt, hinc fit, vt Satisfactio varie accipiatur. Ac prima quidem, & prestantissima illa est, qua pro scelerum nostrorum ratione, etiam si Deus summo iure nobiscum velit agere, quidquid à nobis debeatur, cumulate persolutum est. Hæc vero eiusmodi esse dicitur, quæ nobis Deum propitium & placatum reddidit, eam que vni Christo Domino acceptam ferimus, qui in cruce, pretio pro peccatis nostris soluto, plenissime Deo satisfecit. Neque enim vlla res creata tanti esse potuit, quæ nos tam graui debito liberaret: atque, vt sanctus Ioānes testatur, ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autē tantum, sed etiam pro totius mundi. Hæc igitur plena, & cumulata est satisfactio, scelerum omnium rationi, que in hoc sæculo commissa sunt, pariter, æqualiterque respondens: cuius pondere nominū actiones apud Deum plurimum valent, ac sine eo nulla prorsus æstimatione

Primo. Propria & plena satisfactio, Christo est adscribenda Vide Tho. in 3. p. q. 48, ar, 2. &. lōc, Gen. libr. 4. cap. 55,

1. Ioan, 2 2. Vide item Ioan. 1. 29, & 2. Cor. 5. 19. 21, 22, & Eph 2. 4. . & . . 2, & Heb, 9. 11 12. 13.

ne

Psal 115. 12

ne dignæ haberentur. Atque huc Dauidis verba videntur spectare: qui postquam secum ipse reputans, illud protulisset. Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? nihil præter hanc satisfactionem, quam calicis nomine expressit, dignum tot tantisque beneficijs inuenire potuit, quare subiecit: Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.

Ibid. 13.

Secundo accipitur pro satisfactione sacramentali, & canonica, quæ est pœna imposita a sacerdote cū proposito vitæ emendandæ persolutio.

Alterum satisfactionis genus, est ea, quæ & canonica appellatur, & certo temporis spatio definita perficitur. Quare antiquissimæ Ecclesiæ vsu receptum est, vt cū Pœnitentes a pœna soluuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cuius pœnæ solutio, Satisfactio vocari consueuit,

Tertio, accipitur pro satisfactione vltro suscepta.

Eodem vero nomine quodlibet pœnæ genus significatur, quam pro peccatis, non quidem a sacerdore constitutam sed sponte nostra susceptam, atque a nobis ipsis repetitam sustinemus,

Tridē. Sbā sess 14. de pæn. c. 8. & 9. can. 13. De hac satisfactione scripserunt Tertul. In libr. de pæn. Cyp. ep. 59. ad Fid & 10. ad Cetum Aug. in Enchri cap. 70. Ansel li, 1 cur Deus homo, c. 11,

65 *Quid sit hæc satisfactio, quæ ad Sacramentum pœnitentiæ pertinet.*

Verum hæc ad Pænitentiam, vt Sacramentū est, minimè pertinet; sed illa tantum Sacramēti pars censenda est, quā diximus ex præcepto sacerdotis Deo pro peccatis dependi: hoc a diū cto, vt statutum cum animo, & deliberatum habeamus, peccata in posterum omni studio vitare Ita enim nonnulli definierunt, Satis facere, est Deo debitum honorem impendere. Quod autem nemo debitum honorem Deo possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitare instituat satis appaaet. Et satisfacere, est peccatorum causas excidere, & eorūsuggestioni aditum non indulgere. In quam sententiā alij senserunt, Satisfactio

Augus. de Eccles. dogma, c. 54. & hab, de pæn. dist, 3. c. satisfactio.

Duo sunt quæ peccatū consequūtur macula animæ. & Pœna Hier. 5. 2. 11. Pœna æterna cū remissione culpæ semper remittitur tempo ralis non itē. Tridē. Syn. sess. 14 de pœn cap. 8. can. 12 & 13. Gen. 41 17. 18. Num, 12. 10. 11. 12. & 20. 12. 24 Exo. 32. 33. 34. Num, 14. al 22. 23. Psal. 98. 8

444

Anni 66° usq. ad 69m

factionē esse purgationem, qua eluitur, quicquid sordium propter peccati maculā in anima resedit, atque, a pœnis tē pore definitis, quibus tenebamur, absoluimur. Quæ cum ita sint, facile erit fidelibus persuadere, quam necessariū sit, vt pœnitentes in hoc satisfactionis studio se exerceant.

66 *Non semper cum remissione pœnæ æternæ, quæ consequitur condonationem culpæ pœna temporalis remittatur*

Docendi enim sunt duo esse, quæ peccatum consequuntur, macula & pœna: ac quamuis semper culpa dimissa simul etiā æternæ mortis supplicium, apud inferos constitutum cōdonetur tamen nō semper contingit, quemadmodum a Tridentina Synodo declaratum est, vt Dominus peccatorū reliquias & pœnam, certo tempore definitam, que peccatis debetur, remittat. Cuius rei perspicua sunt exempla in sacris literis Genesis tertio capite, Num. xij & xx. & aliis permultis locis: Sed illud Dauidis clarissimū & maxime illustre intuemur, cui etsi Nathan dixerat, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris, is tamen grauissimas pœnas vltro subiit, Dei misericordiā his verbis noctes dies que implorans: Amplius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me: quoniam iniquitatē meam ego cognosco, & peccatum meū contra me est semper. Quibus verbis illuc petitum est a Domino, vt non solū crimen, sed pœnā etiā crimini debitā cōdonaret atq; a peccati reliquiis purgatū, in pristinū decoris & integritatis statū restitueret, Atq; hęc cū summis precib⁹ peteret, eū tamē Dńs tū filij ex adulterio suscepti tū Absa-

Viden item Aug. libr. 1. de peccat. meritis & remiss. cap. 34. & 22. cōtra Faust. ca. 67. & in Ioannē tract. 124. Greg. lib. 9. mor. cap. 27. Chryso. 50. hom. 8. ad. pop. Ant. 1. Reg. 11. 13. 14 Vide item cles. 11 c. 24. 11. 12. Psal. 50. 4. 5. 2. Reg. 12. 18.

2 Reg. 15. 2. Regum. 18. 14. Exod. 32. 33. Vide item Aug. in Enchir. ca 70. citatum de pœnit. dist. 3. cap. sane cauendum. &c. 76. Hiero. in epist. ad Paulam 27. Ambr. de pœn. c. 6. & libr. 2. cap. 5. Vide item Canones Pœnitentiales, qui partim a quibusdam viris peculiariter sunt conscripti, partim in ipso iuris Canonici corpore habentur, qui in prima Synodo Mediolanensi iussu Reuerendissimi Cardinalis Borromæi simul collecti extant.

Absalonis, quem vnice diligebat, defectione, & morte mulctauit, aliisque pœnis, & calamitatibus affecit, quas illi antea intentarat. In Exodo etiam, etsi Dominus Moysis precibus exoratus, populo idololatræ pepercerat, tamen minatus est, se tanti flagitij graues pœnas repetiturum esse: ipseque Moyses testatus est fore, vt illud Dominus seuerissime in tertiam, & quartam vsque generationem vlciscere tur. Hæc vero a sanctis Patribus in Ecclesia Catholica semper tradita esse, ipsorũ auctoritate apertissime cõprobatur.

67 *Quare non tantum indulgeat Deus homini per Sacramentum Pœnitẽtiæ, quantum per Baptismum.*

Verum, qua de causa factum sit, vt pæna omnis Pœnitẽtiæ Sacramẽto, æque ac Baptismo non condonetur, præclare a sancta Tridentina Synodo explicatum est his verbis: Diuinæ iustitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter vero, qui semel a peccati, & Dœmonis seruitute liberati, & excepto Spiritus sancti dono scientes templum Dei violare, & Spiritum sanctũ contristare non formidauerint.

Pluribus de causis omnis pœna Sacramento pœnitentiæ, vt in Baptismo nõ remittitur. Tridẽ. Syn. eadem sess. 14. cap. 8.

Prima ratio. 1 Cor. 3. 17. Eph. 4. 30.

Et diuinam clementiam decet, ne ita nobis absque vlla satisfactione peccata dimittantur, vt, occasione accepta, peccata leuiora putantes, veluti iniurij, & contumeliosi Spiritui sancto, in grauiora labamur thesaurizantes nobis irã in die iræ. Proculdubio enim magnopere a peccato reuocant, & quasi freno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt.

Secunda ratio. Heb. 10. 26. Rom. 2. 5.

Ac-

Psal.50. 20 S. Augu. Ench.cap. 65. & habetur de pœn. dist.1.cap.in actione.& in 4.Senten. dist.20.

Accedit, vt tanquam testificationes quædam sint doloris, quem ex cõmissis peccatis, capimus qua ratione Ecclesiæ sit satis, quæ nostris sceleribus grauiter offensa est. nam, vt sanctus Augustinus ait. Cor contritũ, & humiliatum Deus non spernit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorũ notitiam per verbũ, vel alia quæcunque signa procedit, recte ab ijs qui Ecclesiæ præsunt, tempora Pœnitentiæ constituuntur, vt Ecclesiæ, in qua peccati ipsa remittũtur, satisfaciat.

68 *Quomodo ex pœnis nobis inflictis alij iuuentur.*

Præterea Pœnitentiæ nostræ exẽpla alios docent, quomodo ipsi vitam instituere. & pietatem sequi debeant. Cũ enim pœnas pro peccatis nobis irrogatas, cæteri homines intuentur, & summam cautionem sibi in omni vita, adhibendam, & mores pristinos corrigendos esse intelligant. Quare sapientissimo illud ab Ecclesia obseruatum est, vt cum ab aliquo publicè flagitium commissum esset, publica etiam Pœnitentia indicaretur, vt cæteri timore perterriti, deinceps peccata diligentius vitarent: quod etiam in occultis criminibus, quæ grauiora essent, interdum fieri solitũ erat. Sed in publicis, vt diximus, hoc perpetuũ fuit, vt, qui ea commiserant, antequam publicam Pœnitentiam suscepissent, non absoluerentur. Interim vero Pastores pro eorum salute Deum rogabant, atque, vt ipsi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari nõ desinebant. Quo in genere summa fuit sancti Ambrosij cura, & sollicitudo: cuius lacrymis fertur quamplurimos, qui

Publica crimina publice expiari olim moris fuit. Vide August. li.5. de ciuit ca. 26.& epist. 54.& in lib. 50. hom, homil.49. & de vera & fal. pœn. c. 11. Tertul. in lib. de pœn. & de pudi.

Y duro

Ambr. lib. 1. de vnica pœn. cap. 10 quod habetur. de pœn. dist. 3. cap. reperiun tur. Cypr. de lapsis. Conc. Agathen. citatũ in dist. 50. cap. pœn. & cap. in capite, & alia multa ibid. & de Pœn. dist. 3. Paulinus in vita Ambrosij sub finẽ Quã sit enervata vetus disciplina.

duro animo ad Pœnitẽtiæ Sacramentum accesserant, ita emollitos esse vt veræ contritionis dolorem conceperint. Verum postea tantũ de veteris disciplinæ seueritate remissum est, atque ita charitas refrixit, vt iam plerique ex fidelibus, ad peccatorum veniam impetrandum, nullum intimum animi dolorem atque gemitum cordis necessarium putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant.

412
Anum 69° usq. ad 73m

69 Per Pœnitentiam Christo assimilamur.

Quinta ratio

Deinde vero huiusmodi pœnarum perpessione consequimur, vt capitis nostri Iesu Christi, in quo passus est ipse & tentatus, similitudinem, & imaginem geramus, Nihil enim tam deforme videri potest, vt a sancto Bernardo dictum est, quam sub spino so capite delicatum esse membrum. Nam teste Apostolo sumus cohæredes sumus, si tamen compatimur & quod alio loco scripsit. Si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus.

Hebr. 2. 8.

D. Bernar. serm. 5. de omnibus Sãctis. Rom. 8. 17. 2. Tim. 2. 11. 12.

70 Quomodo post Dei misericordiam in peccato iustitiæ etiam locus sit.

Diuus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ, & plagam: ac turpitudinem quidem ipsã Dei misericordia tolli: verum sanandis peccatorum plagis valde necessariam esse eam curam, quæ in remedio Pœnitentiæ adhibetur. Quemadmodũ enim sanato vulnere cicatrices quædam remanẽt, quæ & ipsæ curandæ sunt, ita in anima, culpa condonata supersunt peccatorum reliquiæ purgandæ, Idẽ plane Diui Chrysostomi-

Vide item D. Tho. in 3 p. q. 88. art. 4. & 5. D. Bernar. in serm. de cœna Dñi Sanie & vulnere peccati curatis remanet cicatrix,

D. Chryso hom. 80. ad pop. antio

mi sententia confirmat, cum ait: Non satis est sagittam ex corpore extrahi, sed plaga quoque a sagitta inflicta, sanãda est: sic etiam in anima post acceptam peccati veniam, pœnitentia curanda est, plaga relicta, Frequentissime enim á sancto Augustino docemur duo hæc in pœnitẽtia animaduertenda esse Dei misericordiam, & iustitiam: misericordiã qua peccata, & pœnas æternas illi debitas condonat: iustitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

S. August. in Psal. 50. ad vers. Ecce enim veritatem.

71 *Per Penitentiam pœnas a Deo nobis præparatas effugimus.*

Duo in pœnitentia animaduertenda. Sexta ratio. 1. Cor. 11 31. 32.

Postremo, Pœnitentiæ pœna a nobis suscepta, Dei animaduersionẽ suplicia que in nos constituta anteuertit. Ita enim docet Apostolus, cum ait: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur: Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt nõ cum hoc mundo damnemur, Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quo minus ad, Pœnitentiæ opera maxime excitentur.

72 *Vnde nostra opera sint eam meritoria, tũ etiam satisfactoria.*

Passionis Christi merito opera nostra sunt & meritoria & satisfactoria Trid. Syn. sess. 14. de pœn. cap. 8. can. 13. 14. & sess. 6. de iustif. c. 16.

Eius autem quãta vis sit ex eo colligitur, quod tota a Christi Domini passionis merito pendet A quo etiam honestis actionibus duo illa maxima bona consequimur. Alterum est, vt immortalis gloriæ præmia mereamur, ita vt calix etiam aquæ frigidæ, quam in eius nomine dederimus, mercede non careat. Alterum, vt pro peccatis nostris satisfaciamus.

413

73 *Christi satisfactionẽ & meritum nostra satisfactio non obscurat.*

A num.° 73.° usq.° ad 76.m

Neque vero perfectissimam, & cumulatissimam Christi Domini satisfactionem obscurat, sed illud potius contra euenit, vt multo clariorem, & illustriorem reddat. Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse, quod non solum ea nobiscum communicantur, quæ ipse solus, sed illa etiam, quæ tanquam caput in membrum suis sanctis, & iustis hominibus promeruit, ac persoluit. Qua ratione fieri perspicuum est, vt iustæ & honestæ piorum actiones, tantum ponderis & dignitatis habeāt. Christus enim Dominus tanquam caput in membra, & vitis in palmites, gratiam suam in eos, qui sibi per caritatem coniuncti sunt, continenter infundit. Quæ quidē gratia bona opera nostra sēper antecedit comitatur, & consequitur, & sine qua mereri, aut satisfacere Deo nullo modo possumus. Atque ita, fit vt iustis nihil deesse videatur, cum operibus, quæ Dei virtute efficiunt, & diuinæ legi humana, mortalique conditione satisfacere, & vitā æternam, scilicet, si Dei gratia ornati e vita decesserint, consequentur, mereri possint. Nota est enim illa saluatoris vox Qui autem biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quā ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

74 *Ad hoc vt opus aliquod veram vim satisfaciendi habeat, quæ sint potissimum necessaria.*

Sed duo præcipue in satisfactione requiruntur: primum est, vt is, qui satisfacit, iustus sit, ac Dei amicus. Opera enim, quæ sine fide, & caritate fiūt, nullo modo Deo grata esse possunt: alterum, vt eiusmodi

opera

Videatur etiam, cap. 4. de oratione Dominica. Matt. 10. 42, & Matt. 9. 41. Merita sanctorum quomodo etiam alijs prosint & vnde cantus Ecclesiæ catholicæ thesaurus sit collectus. Conc. Trid. sess. 14. c. 8. Greg. in ca. 9. li. 1. Reg. & Basil. in reg. breu. quæst. 21. Eph. 4. 16. Ioan. 15. 4. 5. 6. 7. 8. hæc ad verbum trāsumpta sunt ex sess. 6. ca. 16. Trid. Syn. Gratia Dei Bona opera Præuenit, cō sequitur, & comitatur. Conc. Araus. can. 18. Aug. de correp. & gra. c. 11. & de gratia & libero arbit. c. 6. & ser. 15. de

verb. apost. Flugē. lib. 5. ad Mon. ca. 11. 2. Vita æternā cum Dei gratia mereri possimus 1. Cor. 3. 8. & 2. Cor. 4. 17. & 2. Tim. 4. & Heb. c. 10. & 10. 34. 35. 36. Iusti quomodo diuinæ legi satisfaciant. Ioā. 4. 13. 14. Quæ ad veram satisfactionem requirantur. Opera impiorum non sunt Deo grata, aut satisfactoria. Rom. 14. 23. Heb. 11. 6. 1. Cor. 13. 3. Vide Tho. in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. & in suppl. quæst. 14. art. 1. & 2.

Opera satisfactoria pœnalia esse necesse. Greg. lib. 4. mor. cap. 21. Tom. in 4. dist. 15. q. 1. art. 3. q. 1. & in sup. 3. p. q. 15. ar. 1. Cypr. lib. 1 epist. 3. post medium.

opera suscipiantur, quæ natura sua molestiam, & dolorem afferant, Cũ enim præteritorum scelerum compensationes sint, atque, vt S. Martyr Cyprianus, redemptrices peccatorum, omnino necesse est, vt aliquid acerbitatis habeat. Quãquam non semper illud consequitur, vt, qui se in illis molestis actionibus exercent, doloris sensu habeant. Sæpe enim vel patiendi consuetudo, vel accensa in Deũ charitas efficit, vt, quæ perpessu grauissima sunt, sentiantur quidem. Nec tamen idcirco fit, quo minus ea ipsa opera satisfaciẽdi vim habeat. siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita eius amore, & pietate inflammari, vt acerbissimis laboribus cruciati, aut nihil fere incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

75 *Quot sint opera Satisfactionis.*

Satisfactio nostra omnis oratione ieiunio, eleemosyna concluditur. Triden Syn. sess. 14. de pœn can. 13. Leo ser. 2. de ieiu. 10. mem. Bernard. in sen. sect. 11. Tho. in sup. p. 3. p. q. 15. art. 3.

Verum omne Satisfactionis genus Pastores docebunt ad hæc tria præcipuè conferendum esse, orationem, ieiunium, & eleemosynam: quæ quidem tribus bonis animæ, corporis, & iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia à Deo accepimus, respondent. Nihil verò aptius, & conuenientius ad exscindendas omnium peccatorum radices esse potest. Nam cum omne quod est in mundo, concupiscentia carnis sit, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ nemo non videt, hisce tribus morbi causis totidem medicinas, priori scilicet, ieiunium: alteri eleemosynam: tertiæ, orationem rectissimè opponi: Præterea, si eos etiam, qui peccatis nostris offenduntur, spectemus, facilè erit intellige re,

Tribus morbis tres medicinæ opponendæ. Ioan. 2. 16.

Porro Deum, proximum, & nos ipsos offendimus.

re, cur ad hæc tria potissimum, omnis satisfactio referatur, Hi vero sunt Deus, proximus, nos ipsi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemosyna satisfacimus, nos ipsos verò, ieiunio castigamus.

774

A num.° 76.° usq.e ad finem

76 *Afflictiones, quæ extrinsecus hominibus emittuntur, sunt etiam satisfactoriæ.*

Etiam afflictiones huius vitæ patienter toleratæ sunt satisfactoriæ. Côc. Trid. sess. 14. c. 9. & can. 13. Vide item, e. sunt plures. de pœn. dist. 3. & Thom. in suppl. q. 15. art. 2.

Sed quoniā multæ variæque ærumnæ, & calamitates, dum in hac vita sumus, nos premunt, illud maxime fideles docendi sunt, eos, qui patiēti animo, quiquid laboriosi, & incōmodi Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi, & merendi materiam nactos esse: qui autem inuiti, & repugnātes pœnā huiusmodi sustineāt, omni satis factionis fructu priuari, sed Dei tantum, pecata iusto iudicio vlciscentis, animaduersionē, & suppliciū perferre.

77 *Vnus pro alio satisfacere, non autem confiteri aut conterere potest.*

Satisfacere potest vnus pro alio. Tho. in 4. dist. 20. q. 1. art. 2. q. 1. & in suppl. q. 13. art. 2.

Nemo potest pro altero confiteri aut conteri. de pœn. dist. 1. cap. quem pœnitet. Gal. 6. 2.

In eo verò summa Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarū actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc cōdonauit, vt vnus posset pro altero satisfacere. Quod quidem huius partis Pœnitentiæ maxime propriū est. Vt enim, quod ad Contritionem, & Cōfessionē attinet, nemo pro altero dolere, aut cōfiteri potest: ita, qui diuina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persoluere. Quare fit vt quodam pacto alter alterius onera portare videatur.

Cur satisfactio alteri prodesse possit.

Nec verò de hoc cuiquā fidelium dubitādi locus relictus est, qui in Apostolorū symbolo, Sanctorum communionem cōfitemur. Nam cum omnes eodem Baptismo abluti, Christo renascamur, eorumdem Sacramentorum participes simus,

simus, in primis verò eiusdem corporis, & sanguinis Christi Domini cibo, & potu recreemur hoc apertissimè demonstrat, nos omnes esse eiusdem corporis membra. Quemadmodũ igitur, neque pes suæ tantum, sed etiam oculorum vtilitatis causa munere suo fungitur, neque rursus, quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omniũ mẽbrorum vtilitatẽ referẽdum est: ita communia inter nos Satisfactionis officia existimari debent.

Rom. 12. 4. 5. 1. Cor. 12. 21. Eph. 4. 7.

78 *Non omnis Satisfactionis virtus alijs cõmunicari potest.*

In satisfactione quidam cernũ turfructus, qui alijs comunicari nõ possunt. Arist. in 2. Eth. cap. 3. & Tho. in suppl. 3. p. q. 12. ar. 1.

Neque tamen id sine vlla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur spectemus. Nã Satisfactionis opera, medicinæ etiã & curationes quædam sũt, quæ Pœnitẽti ad sanãdos prauos animi affectus præscribũtur: quo quidẽ vtilitatis fructu, eos, qui per se nõ satisfaciunt, prorsus carere perspicũ est. Hæc igitur de tribus Pœnitentiæ partibus cõtritione Cõfessione, Satisfactione, copiose, & dilucidè explicanda erunt.

79 *Illi impendenda non est absolutio, qui rem ablatã restituere nõ promittit.*

Sed illud in primis à sacerdotibus obseruari oportet, vt audita peccatorum confessione, antequã Pœnitentẽ à peccatis absoluãt, diligenter curent, vt, si quid ille forte de re, aut de existimatione proximi detraxerit, cuius peccati merito dãnandus esse videatur, cumulata satisfactione compenset. Nemo enim absoluẽdus est, nisi prius, quæ cuiusque fuerint, restituere polliceatur. At quoniam multi sunt, quibus, etsi prolixè pollicentur, se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac de-

Nulli absolutio impenda da qui réablatam restituere nõ promittat. S. Ambr. lat. 2. par. summæ Trin. 2. cap. 12. & alij Theologi.

liberatum nunquam promissa exoluere, omnino ij cogendi sunt, vt restituant: sæpeque illud Apostoli eis inculcandũ est, vt, Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, vt habeat, vnde tribuat necessitatem patienti.

Eph.4.28.

80 *Cuiusmodi satisfactio Pænitenti sit imponenda.*

Iuxta peccatorum qualitatem imponenda est satisfactio. Trid. Syn. sess. 14. de pœn. c. 8. & can. 15. Vita item e tempora. & sequentia. 26. q. 5. & de pœn. dist. 3. commentaria & alia, vbi ex multis Cõcilijs. & Pontificum decretis, quales pœnitentiæ sint iniungendæ ostenditur.

In irroganda autem satisfactionis pœna sacerdotes nihil sibi suo arbitratu statuendum esse, sed omnia iustitia, prudentia, & pietate dirigẽda existimabunt. Atque vt hac regula peccata metiri videantur, & Pœnitentes suorum scelerũ grauitatem magis agnoscant, operæpretium erit eis interdum significare, quæ pœnæ, quibusdam delictis ex veterum canonum præscripto, qui pœnitentiales vocantur constitutæ sint. Igitur vniuersæ satisfactionis modum, culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maxime conuenit pœnitentibus præcipere, vt certis aliquot & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præsertim pro ijs, qui ex hac vita in Domino decesserũt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, vt sæpe eadem Satisfactionis opera a sacerdote indicta, vltro suscipiant, ac repetant, atque ita mores suos componant, vt vt ijs omnibus, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamẽ virtutis Pœnitentiæ studia, numquam intermittant. Quod si interdum etiam ob publicam offensionem, publica pœnitentia præscribenda fuerit, quamuis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus; verũ pesua-

Veterum canonũ rigor subinde inculcandus.

Vide quæ eod. c. sect. 67. notabimus.

Quæ satisfactio præcipue sit imponenda Publicã pœnitentiã de Precãti nõ mox acquiescẽdum est.

Videatur paulo ante sectio. 67.

presuadere ei oportebit bus ita docendi erunt, vt
vt quę tum sibi, tum non solum ea perfecte si
aliis salutaria futura sūt deles intelligant, sed
libenti, atque alacri ani etiam, iuuante Domino
mo suscipiat. Hæc de re ipsa pie, & religiose
Pœnitentiæ Sacramen præstare animum indu-
to singulisque eius parti cant.

DE EXTREMÆ VN-
CTIONIS SACRAMENTO

CAPVT .VI.

115
A num° 1° usq. ad 5m

1 *Quare Pastores animarum sæpius apud populum de Extremæ vnctionis Sacramento agere debeant.*

Nouissima sæpe meditanda,

Consulatur s. &. postrema 7. artic. Sym apost.

Eccli. 7. 40.

Vm sã rochi admonentur, nu
cta scri ll um tempus prætermit
ptura - tendum esse, fidelem
ruinora populum cohortandi,
cula ita vt in assidua mortis me
doceat, ditatione versetur. Quo
In omnibus operibus niam autem Extremæ
tuis memorare nouissi- vnctionis Sacramen-
ma tua, & in æternum tum non potest supre-
non peccabis, tacite Pa mi illius diei memoriam

Y 5 con-

coniunctam non habere, facile intelligitur sæpius de eo agendum esse, non solum ob eam causam, quod illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinet, aperire & explicare maxime conuenit, sed etiam, quia fideles, moriendi necessitatem omnibus propositam esse, animo repetentes, prauas cupiditates coercebunt. Quare fiet, vt in ipsa mortis expectatione se minus perturbari sentiant, sed immortales Deo gratias agant, qui vt Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiã vt ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, Extremæ vnctionis Sacramẽtum instituit.

Rom. 5. 12. Heb 9.27. Deo magnae habẽdæ gratiæ de huius Sacramẽti institutione.

2 *Quam obrem istud Sacramentum Extrema unctio appellatur.*

Vt igitur, quæ ad eã explicationem magis necessaria sunt, eodem fere ordine, qui in aliis Sacramentis seruatus est, exponantur, primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco Extremam vnctionẽ appellatum esse, quod hæc omnium Sacrarũ vnctionũ, quas Dominus Saluator noster Ecclesiæ suæ commendauit, vltima administranda sit. Quare hæc ipsa vnctio a maioribus, Sacramentum etiã vnctionis infirmorum, &, Sacramentum exeuntiũ dicta est: quibus vocabulis fideles in memoriam nouissimi illius temporis facile redire possunt.

Vide tit. de Sacra vnctione in decretalibus. Ratio nominis. Hugo, de Sacramen; par. 15. c. 2. Petr. Dam. ser. 1. de dedic. Eccles. & Thom. in suppl. q. 31. art. 1.

3 *Quomodo Extremæ vnctioni propria Sacramẽti ratio conueniat.*

Quod autem Extremę vnctioni propria Sacramenti ratio conueniat inprimis explanãdum est. Id vero maxime perspicuum fieri potest, si verba, quibus sanctus Iacobus

Extremam vnctionem vere Sacramentũ esse. Tho. 4. dist. 23. q. 2. ar. 1

& in suppl. q.29.c.1t Trid. Syn. sess. 14. de extre. vnct, in proœmio & c.1. can.1. Iac. 5.14. & Beda in hunc locum. Vide item Marc. 6. 13. Conc. Constan. Florēt. Cabilonēse. c.48. Vuormaciense, cap. 72.

cobus Apostolus huius Sacramenti legem promulgauit, attendamus. Infirmatur quis in uobis, inquit, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orēt super eum, vngentes eū oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eū Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Nā quod peccata cōdonari Apostol⁹ affirmat, in eo declarat Sacramenti vim & naturam. Hanc vero Catholicæ Ecclesiæ de Extrema vnctione perpetuam doctrinam fuisse, cum alia plura Concilia testantur, tū a Tridentina Synodo hoc ita declaratum est, vt in eos omnes anathematis pœnam constituerit, qui aliter docere, aut sentire audeant. Ac Innocentius quoque primus hoc Sacramectum fidelibus maxime commeadat.

Vnicum est extremæ vnctionis sacramentum quāuis per plures vnctiones administretur.

4 *Cum hic plures fiant vnctiones, an plura etiam ibidem dici Sacramenta debeant.*

4 Constanter ita que docendum est a Pastoribus, verum Sacramentum esse: nec plura, sed vnum, quamuis per plures vnctiones administretur, quarum singulis propriæ preces, ac peculiaris forma adhibenda est. Vnum vero est non partium continuatione quæ diuidi non possint, sed perfectione: cuiusmodi sunt cetera omnia quæ ex pluribus rebus constant. Nam quēadmodum domus, quæ ex multis, & diuersis partibus composita est, vna tantum forma perficitur, ita hoc Sacramentū, etsi ex pluribus rebus, & verbis constituitur, vnū tamen signū est, & vnius rei, quam significat efficientiā habet. Docebūt preterea Parochi, quæ sint huius Sacramēti partes Elementū, inquā, & Verbū. Hęc etiam a sancto Iacobo pretermissa nō sunt, in quibus singulis sua mysteria licet animaduertere.

Vide Tho. in suppl. q. 29. art. 1.

Iacob. 5. 14 Tho. vbi supra art. 4.

Quæ

De materia Cóc. Trid. sess. 4. de sacramento Extremæ vnctionis. c. 1.

5 *Quæ sit Extremæ vnctionis materia.*

Eius igitur elementum, siue materia, quemadmodum Concilia, ac præcipuè Tridentinum decreuit, est oleum ab Episcopo consecratum, liquor, scilicet, non ex quiuis pingui, & crassa materia, sed ex olearum baccis tantummodo expressus. Aptissimè autem hæc materia illud significat, quod vi sacramenti interius in anima efficitur. Nam vt oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit: ita Sacramenti virtus animæ tristitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatē restituit, hilaritatem affert, & lumini tanquam pabulum præbet; tum vero ad recreandas defatigati corporis vires, maxime accommodatum est. Quæ omnia quid in ægroto diuina virtute per huius Sacramenti administrationem efficiatur declarant. Hæc de materia satis sint.

De forma Conc. Trid. ibid. Thom. ca. dist. & q. art. q. 1. & in opus. ... ead. q. art. Forma huius Sacramenti ex Patrum traditione, & Ecclesiarum colen... sup ... Iacob. 5. 15.

6 *Qua forma perficitur hoc sacramentum.*

Forma vero Sacramenti est verbū, & solemnis illa precatio, quam sacerdos ad singulas vnctiones adhibet, cum inquit: *Per istam sanctam vnctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, siue narium, siue tactus vitio deliquisti*. Quod autem hæc vera sit, & propria huius Sacramenti forma, sanctus Iacobus Apostolus significat, cum ait: Et orent super eum, & oratio fidei saluabit infirmum. Ex quo licet cognoscere formā, precationis modo proferēdā esse, tamet si quibus potissimū verbis cōcipiēda Apostolus nō expresserit. Verūhoc ad nos fideli Patrū traditione permanauit, ita vt omnes Ecclesiæ eam formæ rationē retineāt, quā omniū mater, & magistra, sancta Ecclesia Romana vtitur. Nam etsi aliqui non nulla verba

Ecclesia Romana omnium Ecclesiarū mater & magistra. c. non decet. dist. in. 12. & de summa Trin. c. damnamus.

ba immutant, cum proponunt, Indulgeat tibi Deus, Remittat, vel, Parcat interdum etiam, Sanet, quicquid commisisti: tamen quia nulla sit sententiæ immutatio, cōstat eandem ab omnibus formam religiose seruari.

7 *Cur huius sacramenti forma precationis modo continetur.*

Vide Tho. ibid. art. 8

Nec vero quisquam miretur, vt aliorum Sacramentorum forma, vel absolute significet, quod efficit, vt cùm dicimus: Ego te baptizo, aut, Signo te signo crucis: vel tanquam ab imperantibus pronuntietur, vt cùm in Sacramento Ordinis administrando dicitur: Accipe potestatem: Hæc vna verò Extremæ vnctionis forma, precatione quadam absoluatur, id enim optimo iure constitutum est. Nam cùm hoc Sacramētum propterea adhibeatur, vt præter spirituale gratiam, quam tribuit, sanitatem etiā restituat ægrotis: tamen, quia non semper sequitur, vt ægri à morbis conualescant, ob eam causam precatione, forma conficitur, vt à Dei benignitate impetremus, quod Sacramenti vis constanti & perpetuo ordine efficere non solet. Adhibentur autem ritus proprij in huius quoque Sacramenti administratione: sed eorū maxima pars precationes continet, quibus sacerdos ad ægroti salutē impetrādam vtitur. Nullum enim est aliud Sacramentum quod pluribus præcibus conficiatur: ac rectè quidē, quoniam eo potissimum tēpore fideles pijs obsecrationibus adiuuandi sunt, quare & alij omnes, quos tūc adesse contigerit, & præcipuè Parochi, debent orare Deum ex animo, & eius misericordiæ laborantis vitā, & salutē omni studio cōmendare.

Extrema vnctione non tantum animus sed etiam corpus interdum curatur.

Syn. Trid. sess. 14. de extrema vnctione. c. 1. & can. 2.

Cur in hoc sacramento tot preces adhibeantur

8 Quis

Anum. 8. usq. ad 13m

Vnctionis extremæ sacramentum a Christo institutum, & quibus conferendum Trid. Syno. sess. eadē. in doct. de sacra. extre. vnct. cap. 1. & probat. & Thom in 4. dist. 23. articulo q. 3. & in suppl. q. 29. art. 3. Iac. 5. 14. 15. Marc. 6. 13. Extremæ vnctionis vsus Apostolis a Domino est imperatus. Chrys. lib. 3. de sacer. ante medium D. Bernar. in vita Malac. Coc. Meld. cap. 1. teste Durchar. lib. 4. cap. 75. Theoph. in Mar.

8 Quis nam huius Sacramenti sit auctor.

Verum cùm demonstratum sit extremam vnctionem verè, & propriè in Sacramentorum numero habendam esse: illud etiam sequitur, eius institutionem à Christo Domino profectam esse, quæ postea à sancto Iacobo Apostolo fidelibus proposita, & promulgata est. Quamquam idem Saluator huius vnctionis specimen quoddam dedisse visus est, cùm discipulos suos binos & binos ante fratrem suum misit: De illis enim apud Euangelistam ita scriptum est: Exeuntes prædicabant, vt pœnitētiam agerent, & dæmonia multa eijciebāt, & vngebant, oleo multos ægros, & sanabant. Quā quidem vnctionem non ab Apostolis inuentam sed à Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, sed mysticam potius ad sanandos animos, quā ad corpora curanda, institutam fuisse credendū est. Quam rem sancti Dionysius, Ambrosius Chrysostomus, & Gregorius Magnus asserunt, vt nullo modo dubitandum sit, quin hoc vnum ex septem Ecclesiæ Catholicæ Sacramētis, summa cum religione accipere oporteat.

Augu. lib. de visit. infir. lib. 2. cap. 4. & in lib. de rect. fid. Cathol. & de tēp. ser. 215. & Car. Mag. lib. 1. de leg. Fran. c. 156. Haymo item super Euāg. vt recēt. prætermittam Magistrum sentē. in. 4. dist. 23. & quotquot eum postea secuti sunt.

9 Extrema vnctio quibus administranda sit.

Sed docendi sunt fideles, quamuis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamē hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primum excipiuntur, qui sano & firmo corpore sunt, iis enim Extremam vnctionem tribuendam nō esse & Apostolus docet, cùm inquit. Infirmatur quis in vobis: & ratio, ostendit, siquidem ob eam rem instituta est, non

modo

Imo vero etiam Tert. in li. de præscrip. si Pamelio credimus Extrema vnctio non omnibus administranda Primo firmi. & sani excluduntur. Th. in. 4. dist. 23. quæ. 2. art. 2. quæ. 1. & in suppl. quæs. 32. art. 1.

Iacob. 5.

modo vt animæ, sed etiã vt corpori medicinam afferat. Cùm igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant, idcirco iis etiam, qui adeo periculose ęgrotari videntur, vt, ne supremus illis vitæ dies instet, metuendum sit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen grauissimè peccant, qui illud tempus ægroti vngendi obseruare solent, cùm iam omni salutis spe amissa, vita, & sensibus carere incipiat, constat enim, ad vberiorem Sacramenti gratiam percipiendam plurimum valere, si ægrotus, cùm in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidemque, & religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur. Quare Parochis animaduertendum est, vt eo potissimum tempore cælestem medicinam adhibeant: illam quidem semper vi sua admodum salutarem, cùm eorum etiam pietate, & religione, qui curandi sunt, magis profuturam intellexerint.

Tempestiue ægrotis adhiberi debet hæc vnctio.

Nemini igitur, qui grauiori morbo affectus non sit, Sacramentum vnctionis dare licet, tametsi vitæ periculum adeat, vel quia periculosam nauigationem paret, vt quia prælium initurus sit, à quo illi certa mors impendeat, vel etiam si capitis damnatus, ad supplicium raperetur. Omnes præterea, qui rationis vsu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt, & pueri, qui nulla peccata admittũt, quorum reliquias sanare huius Sacramenti remedio opus sit: amentes item, & furiosi, nisi interdum rationis vsum haberent, & eo potissimũ tempore pij animi significationem darent, peterentque, vt sacro oleo vngerentur. Nam, qui ab ipso ortu nunquam mentis, & rationis compos fuit, vngendus non est,

Sano periculũ mortis adeunti non detur extrema vnctio.

Secundo. pueri & insani nõ sunt inungendi. Tho. in suppl. q. 32. ar. 3. & 4.

est; secus verò, si ægrotus cum mente adhuc integra huius sacramenti particeps fieri voluisset, postea in insaniam, & furorem incidit.

10 *Quæ corporis partes hic debeant inungi.*

Quæ corporis partes vngi debeant. Trid. Syno. de extrema vnctio. sess. 14. cap. 3. & can. 3. Tho. vbi supra artic. 6.

Non sunt autem omnes corporis partes vngendæ, sed eæ tantùm, quas veluti sensuum instrumenta homini natura attribuit, occuli propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum, vel sermonem, manus propter tactum, qui tametsi toto corpore æquabiliter fusus est, in ea tamen parte maximè viget. Hunc autem vngendi ritum vniuersalis Ecclesia retinet, atque etiam huius Sacramenti naturæ optimè conuenit: medicamenti enim est instar. Ac quoniam in corporis morbis quamuis vniuersum corpus malè affectum sit, tamen illi tantùm parti curatio adhibetur, à qua tanquàm à fonte, & origine, morbus manat, idcirco non totum corpus sed ea mēbra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet. Renes etiam veluti libidinis, & voluptatis sedes, vnguntur: tū pedes, qui nobis ingressus, & ad locum mouendi principium sunt:

Renes.

Pedes.

11 *Extrema vnctio iterari potest.*

In quibus illud obseruare oportet, in vna, eademque ægrotatione, cùm æger in eodem vitæ periculo positus est, semel tantùm vngendum esse. Quod si post susceptā hāc vnctionē æger cōualuerit, quoties postea in id vitæ discrimē inciderit, toties eiusdē Sacramēti subsidiū ei poterit adhiberi. Ex quo patet in eorum Sacramentorū numero, quæ iterari solent, reponendum esse.

In vna eademq. ægrotatione non est iteranda vnctio, Tho. in 4. dist. 23. q. 1. art. 4. & in suppl. q. 33. art. 1.

12 Qua

12 *Qua religione & præparatione debeat istud sacramentum suscipi.*

Primo vnctionem præcat Eucharistiæ & Pœnitentiæ sacramentum. Vide quæ notauimus supr. c. 5. sect. 46. & Thom in suppl. q. 30 art. 1.

Quoniam vero omni studio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat, ei verò nihil magis aduersatur quàm alicuius peccati mortiferi conscientia, seruanda est Catholicæ Ecclesiæ perpetua consuetudo, vt ante Extremam vnctionem Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentum administretur.

Secundo est firma fides suscipienda.

Ac deinde ægroto Parochi persuadere studeant, vt ea fide se vngendum sacerdoti præbeat, qua olim, qui ab Apostolis sanandi erant se ipsos afferre consueuerant, Inprimis autem animæ salus: deinde corporis valetudo, cum illa adiunctione. *Si ea ad æternam gloriam profutura sit.* expetenda est. Nec vero dubitare fideles debent, quin sanctæ illæ, & solemnes præcedes à Deo audiantur, quibus sacerdos non suam, sed Ecclesiæ, & Domini nostri Iesu Christi personam gerens, vtitur. Qua vna maxime recohortandi sunt, vt huius saluberrimi olei Sacramentum sanctè, & religiosè sibi administrandum curent, cùm & acrior pugna instare, & vires tum animi tum corporis deficere videantur.

Tertio, tempestiue est adhibenda

118

13 *Que administrante hoc sacramentum percipiẽdum sit.*

A num.° 13 usq.e ad finem

Sacerdos huius sacramenti est minister, loco Christ. Iacob. 5. 14 Triden Sin. sess. 14 de Extrem. vnctione c. 3. & can. 4. Vide item Thomam in 4. dist. 23, q. 1 art. 2. & in suppl. q. 31, art. 1

Iam verò quis Extremæ vnctionis minister sit, ab eodem Apostolo, qui Domini legem promulgauit, didicimus, inquit enim: *Inducat presbyteros.* Quo nomine nõ eos significat, qui ætate prouectiores sunt, quemadmodum sapienter Tridentina Synodus exponit, aut qui in populo principem locum obtinent

tinent, sed sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem ritè ordinati sunt. Sacerdoti igitur huius Sacramenti administratio commissa est. Neque tamen ex sanctæ Ecclesiæ decreto cuique sacerdoti, sed proprio Pastori, qui iurisdictionem habeat, siue alteri, cui ille eius muneris fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrari licet. Illud verò maximè animaduertendum est, sacerdotem in ea administratione, quemadmodum etiam in alijs Sacramentis fit, Christi Domini nostri, & sanctæ Ecclesiæ, eius sponsæ personam sustinere.

14 *Qui fructus ex huius Sacramenti vsu ad homines redeant.*

Quæ vtilitates ex huius sacramenti vsu proueniant. Tridé. Syn.

Explicandæ sunt etiã accuratius, vtilitates, quas ex hoc Sacramento capimus, vt, si nihil aliud fideles ad eius vsũ possit allicere, ipsa saltem vtilitate ducantur: cùm ita comparatum sit, vt omnia ferè nostris commodis metiamur. Docebunt igitur Pastores hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata & in primis quidem leuiora, &, vt communi nomine appellantur, venialia remittit: exitiales enim culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad grauiorum criminum remissionem institutum est, sed Baptismũ tantum & Pœnitentia vi sua hoc efficiunt.

Ibid. cap. 2. Prima vtilitas est, quod peccata venialia delet. Vide Conc. Trid. cap. 2. de extrem. vnctione. & can. 2. sess. 14. & Tho. in suppl. q. 30. art. 1.

Altera est sacræ vnctionis vtilitas, quod animã à languore, & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & à cæteris omnibus peccati reliquijs liberat. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, cùm graui morbo afflictamur, ac vitæ periculum impendet

Secundo animum confirmat.

Quo tempore hoc Sacramentum sit suscipiendum. Tridé. Syn. Ibidem c. 3.

det. Etenim homini natura insitum est, vt nihil in rebus humanis æquè ac mortem pertimescat. Auget autem magnopere hunc timorem præteritorum scelerum memoria: cùm præsertim grauissima conscientiæ nostræ accusatio nos vrgeat, vt enim scriptum est. Venient in peccatorum suorum cogitationem timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.

Sap. 4. 21.

Deinde illa cura, & cogitatio vehementer angit, quòd paulò post stare oporteat ante tribunal Dei, à quo de nobis iustissima pro eo, ac meriti fuerimus, sententia ferenda sit. Sæpe autem euenit, vt fideles hoc terrore perculsi, se miris modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mentis tranquillitatem magis conducit, quàm si tristitiam adijciamus, & læto animo Domini aduentum expectemus, paratique simus, depositum nostrū quandocumque illud à nobis repetere voluerit, libenter reddere. Vt igitur hac solicitudine fidelium mentes liberentur animusque pio, & sancto gaudio repleatur extremæ vnctionis Sacramentum efficit.

Rom. 14. 10
2. Co. 5. 10.
Tit. 2. 13.
2 Tim. 1. 12.

15 *Quomodo in animæ exitu dæmones nobis insidientur.*

Præterea aliud etiam quod merito omnium maximum videri potest ex eo consequimur. Nam etsi humani generis hostis, quo ad viuimus, nunquam desinit de interitu, & exitio nostro cogitare: nullo tamen tempore, vt nos omnino perdat ac si fieri possit, spem nobis diuinæ misericordiæ eripiat vehementius omnes neruos contendit, quàm cùm supremum vitæ diem apropinquare animaduertit. Quam ob

1. Pet. 5. 8. Tertio aduersus diaboli insultus no. munit. Vide Ciril. Alex. in lib. de exitu animæ. Grego. lib. 24. mor. ca. 17. & 18.

rem fidelibus arma, & res hoc Sacramento subministrantur, quibus aduersarij vim & impetum frangere, & illi fortiter repugnare possint. Alleuatur enim, & erigitur ægri animus, diuinæ bonitatis spe, eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert leuius, ac ipsius Dæmonis calcaneo insidiantes artificium, & calliditatem facilius eludit.

Ioan. Cim. In lib. de 30. gradibus. grad. 7. Euse. Emisse homil. 1. ad mon. Gen. 3. 15.

16 *Quomodo ex hoc sacramento possit corporis sanitas accedere.*

Quarto sanitas corporis si ita expediat redditur

Accedit postremò, si quidem pro futura sit, etiam corporis sanitas. Quôd si ægroti eo tempore ea minus consequütur, id quidem non Sacramenti vitio, sed ob eam potius causam euenire credendum est, quòd eorum magna pars vel qui sacro oleo perunguntur, vel à quibus administratur fides infirmior est. Testatur enim Euangelista Dominum apud suos multas virtutes non fecisse propter incredulitatem illorum. Quamquam etiam rectè dici potest, Christianam religionem, ex quo altius tã quam radices egit in animis hominum, minus iam huiusmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim nascentis Ecclesiæ initio necessaria esse viderentur, sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit: vt cumque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio, & voluntate ceciderit, certa spe niti fideles debẽt, se huius sacri olei virtute spiritualem sanitatẽ cõsecuturos esse futurumque, vt si eos vitæ decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiãt, qua scriptum est: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Hæc de extremæ vnctionis Sacramento, breuiter quidem dicta sunt; verum, si hæc ipsa

Marc. 6. 7. Greg. hom 29. Euang.

Fides, & spes ægrotantiũ hoc Sacramẽto suscepto est erigenda

Apoc. 14. 13.

sa rerum capita a Pastoribus latius, & ea, qua decet diligentia explanata erunt, dubitandum non est, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

DE ORDINIS. Sacramento.

119

Amm.° 1.° ... ad 5.m

CAPVT. VII.

1 *Cur parochi magna diligentia Sacramenti ordinis doctrinam populo exponere debeant.*

SI Quis aliorum Sacramētorū naturam & rationem diligenter considerarit, facile perspiciet, ea omnia ab ordinis Sacramento ita pendere, vt sine illo partim confici, & administrari nullo modo queant, partim solemni cæremonia, & religioso quodam ritu, ac cultu carere videātur. Quare necesse est, vt Pastores institutam Sacramentorum doctrinam persequentes, eo diligentius etiam de Ordinis Sacramento sibi agēdum arbitrentur.

Præterquam quod in inicio. 23. sess. Trid, Syn. doctrina de sacra. ordinis. 4. c. & 8. can. est tradita fere etiā posteriori parte cuius, que sess. decre. de reformat. actū est eorum moribus qui ad sacros ordines sint promoti

Omnia alia sacramenta ab Ordinis sacra. pēdēt.

Vtilitas doctrinæ de ordinis sacra.

2. Tim. 2. 7.

Proderit autem maxime hæc explicatio, primum quidem, illis ipsis, deinde aliis, qui Ecclesiasticæ vitæ rationē ingressi sunt, postremo etiam fideli populo: ipsis quod dum in huius argumenti tractatione versantur, ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti sunt magis commouentur, alijs, qui in sortem Domini vocati sunt, partim vt eodem pietatis studio afficiantur, partim vero vt earum rerum cognitionem percipiant, quibus instructi, viam sibi ad vlteriores gradus facilius munire possint. Reliquis autem fidelibus, primum quidem, vt intelligant, quo honore digni sint Ecclesiæ ministri, deinde, quoniam sæpe contingit, vt multi adsint, vel qui spe liberos suos adhuc infantes Ecclesiæ ministerio de-

stinarint, vel qui sua spõte, & voluntate illud vitæ genus sequi velint, quos certè minimè ignorare æquum est, quæ precipuè ad hanc rationem pertinent.

2 *Ulla dignitas sacerdotij Ordine in terris excellentior.*

Quanta sit ordinis sacri excellentia. Sacerdotio nihil in terris dignius. Vide Ignatii In epist. ad Smyrnem. Ambr. lib. 5. epist. 32. Chry. hom. 20. ad pop. Antioch. & In Matth. hom. 83. Nazian. ora. 17. ad suos ciues. Item Chrys. hom. 4. sup. verb. Isa. Malach. 7 Exod. 22. 28. Cõstã. mag. apud Ruff. lib. 10. Hist. Eccles. cap. 2

Primum itaque fidelibus tradendum est, quanta sit huius instituti, si summum eius gradum, hoc est sacerdotium, spectemus, nobilitas, & excellentia. Nam cùm episcopi & sacerdotes, tanquam Dei interpretes, & internuntij quidam sint, qui eius nomine diuinam legem, & vitæ precepta homines edocent, & ipsius Dei personam in terris gerunt, perspicuum est, eam esse illorum functionẽ, qua nulla maior excogitari possit. Quare meritò non solum Angeli, sed Dij etiam, quod Dei immortalis vim, & numen apud nos teneant, appellantur. Quamuis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint: tamen noui testamenti sacerdotes, cæteris omnibus honore longè antecellunt. Potestas enim, tum corpus, & sanguinẽ Domini nostri conficiẽdi, & offerendi tum peccata remittendi, quæ illis collata est, humanam quoque rationem, atque intelligentiam superat: nedum ei aliquid par, & simile in terris inueneri queat.

3 *Quid diuinitus ad sacerdotium, ministeria quæ Ecclesiastica vocati censeantur.*

Deinde vero, quemadmodum Saluator noster à Patre, Apostoli autem, & discipuli in vniuersum mundum à Christo Domino missi sunt, ita quotidie sacerdotes eadem, qua illi, potestate prædιti, ad consummationem sanctorũ in opus mini

Ioan. 3. 17 & 5. 23. 24. 36. 37. Ioan. 20. 21. Matth. 28. 19. Eph. 4. 12 Quales eligendi ad sacerdotium latius tractatur sect. 26. illius capitis.

Tride. Syn. sess. 23. de ordine. cap. 1. & can. 7. Multa præterea in toto Iuris corpore ad hoc pertinentia habentur. vt dist. 23 cap. qui episcopus, & ca. his igitur. & cap. tales. & ca. quamquã omnes. Item dist. 24. cap. Episcop. & cap. quando Episcopus. Et tit. de ætate & qualitate, & ordine præficiendorum. Et multa eiusmodi. Vide item Diuum Paulum in epist. ad Titum. & Tim. Hebr. 5. 4. Vide. 2. Paral. 26. 16. Vocati à Deo qui dicantur. Hiere. 23. 21 Vide item eius. cap. 14. 14. & 27. 17. 15. & 29. 9

ministerij, in ædificationem corporis Christi mittuntur. Huius igitur tanti officij munus nemini temere imponendum est, sed ijs tantum, qui illud vitæ sanctitate, doctrina, fide, prudentia substinere possint. Nec verò quisquam sibi sumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Vocati autem à Deo dicuntur, qui a legitimis Ecclesiæ ministris vocantur. Nam qui in hoc ministerium se ipsos arroganter inserunt, atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, cum inquit: Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant. Quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miserius, nihil Ecclesiæ Dei calamitosius esse potest.

4 *Qui nam iudicandi sint perperam ad ordines sacros accedere, & aliũde in Ecclesiã ingredi.*

Sed quoniam in omni actione suscipienda magnopere refert, quem sibi quisque finem constituat, optimo enim fine posito rectè omnia consequuntur, de hoc in primis, qui sacris initiari volunt, admonendi sunt, vt nihil sibi tanto munere indignũ proponant. Qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo grauius hoc tempore ea in re peccare fideles solent. Alij enim eo consilio ad hanc viuendi rationem se conuertunt, vt quæ ad victum, vestitumque necessaria sunt, parent, ita, vt preter quæstum nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri omnes in quouis sordidi artificij genere, spectare videantur. Quamuis enim ex Apostoli sententia natura, & diuina lex iubeat, vt qui altari seruit, exaltari viuat: tamẽ quæstus, & lucri causa ad altare accedere, maximum sacrilegium est. Alios honorum

Quanta circumspectione ad sacros Ordines accedendum.

Quæstus causa ad sacerdotium aspirare sacrilegiũ est.

1. Cor. 9. 9. 10. 11. 12. 13 Deut. 18. 1. 2. & 25. 4. 1. Tim. 5. 8. Honorũ aut diuitiarum spe ad sacerdotium procedere pernitiosissimum est.

norum cupiditas, & ambitio ad sacerdotalem ordinem ducit. Alij vero, vt diuitijs affluant, initiari volunt, cuius quidē rei illud argumento est, quòd nisi opulentum aliquod Ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam sacri ordinis cogitationem habent. Hi verò sunt, quos Saluator noster mercenarios appellat, & quos Ezechiel dicebat semetipsos, & non oues pascere quorū: turpitudo, & improbitas non solum sacerdotali ordini magnas tenebras offudit, ita vt iam nihil ferè à fideli populo haberi possit contemptus, & abiectus: verùm etiam efficit, vt ipsi nihil amplius ex sacerdotio consequantur, quàm Iudas ex Apostolatus munere, quod illi sempiternū exitium attulit. Illi autē ostio in Ecclesiam introire merito dicuntur, qui à Deo legitimè vocati Ecclesiastica munera eius vnius rei causa suscipiunt, vt Dei honori inseruiant.

Ioan. 10. 2.

Ezech. 34. 8

Ambitio ac & auaritia eorum qui vere sunt mercenarij, quā tū euiluerit sacerdotium

Ioa. 10. 1. 2

Qui ad Ecclesiasticas functiones per ostia adeant

5 *Qui per ordines sacros se Ecclesiæ dedicarunt, qua parte cæteros è populo superare & excellere debeant.*

Neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi non eadē lex æquè omnibus non sit imposita, Homines enim ob eam rem cōditi sunt, vt Deū colant, quod præcipuè fideles, qui baptismi gratiam consequuti sunt, ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus præstare debent. Verum, qui ordinis Sacramento initiari volunt, hoc sibi proponant opus est, vt non solum Dei gloriam in omnibus rebus quærant, quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus, commune esse constat, sed etiam, vt alicui certo Ecclesiæ ministerio addicti, in sanctitate, & iustitia illi seruiant.

Omnes homines, ideo sunt conditi, vt Dei honori inseruiāt, sed hoc excellentius præstare debent qui vltro se Ecclesiæ tradiderunt.

Deuter. 6. 5.
Matt. 22. 37.
Luc. 10. 27.

Luc. 2. 1. 475 Amilli.

uiant. Nam vt in exercitu omnes quidem milites Imperatoris legibus parent, sed inter eos tamen alius centurio, alius præfectus est, alij, alia munera obeunt: ita quãuis omnes fideles, pietatem & innocentiam omni studio sectari debeãt, quibus rebus maximè Deus colitur, eos tamen qui Ordinis Sacramento sunt initiati, præcipua quædam munera, & functiones in Ecclesia exequi oportet: nam & sacra pro se ipsis, & pro omni populo faciũt, & diuinæ legis vim tradunt, ad eamque prompto, & alacri animo seruãdam fideles hortantur, & instituunt, & Christi Domini sacramẽta, quibus omnis gratia impertitur, & augetur, administrant, & vt vno verbo complectamur, à reliquo populo segregati, in omnium longè maximo, & præstantissimo ministerio se exercent. His igitur explicatis, accedent parochi ad ea explicanda, quæ propria huius sacramenti sunt, vt intelligant fideles, qui in Ecclesiasticum ordinem cooptari volunt ad quod nam officij genus vocentur, quantaque ipsi Ecclesiæ, eiusque ministris potestas diuinitus tributa sit.

Heb. 5. 3. Leuit. 10. 11 Deuter. 17. 8 9. & 21. 7. vide concil. Tolet. 11. c. 2. & Cartha. 4. c. 20. c. episcopus nullam dist. 88. & cõ. Trid. sess. 5. c. 7. de refor. & sess. 24. c. 4 1. Cor. 4. 1. Duplex est potestas ordinis & iurisdictionis. Tho. in sup. q. 1. art. 3. & doctores alij In. 4. sen. dist. 27. & colligitur ex. c. qui vult de pæn. dist. 6. & ex c. omnis de pœnit. & remiss. ex ccc.

6 *Quotuplex sit potestas Ecclesiastica.*

Ea autem duplex est ordinis, & iurisdictionis Ordinis potestas ad verum Christi Domini corpus in sacrosancta Eucharistia refertur, Iurisdictionis vero potestas tota in Christi corpore mysterio versatur. Ad eam enim spectat Christianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, cælestemque beatitudinem dirigere.

Trid. sess. 14. c. 6. & 7. Ordinis potestas ad quæ se extendat, vide Thom. In. 4. dist. 24. q. 1. ar. 1. §. 1. & infra q. 34 Ioan. 21. 22. Act. 13. 3. & 14. 2.

7 *Ordinis potestas ad quæ se extendat.*

Verum ordinis pote-

A num. 8. usq. ad 11.m

ſtas non ſolum conſecrā de Euchariſtiæ vim, & poteſtatem continet, ſed ad eam accipiendam hominum animos præparat, & idoneos reddit, cętera que omnia complectitur quæ ad Euchariſtiā quouis modo referri poſſūt. Eius verò plura ex ſacris literis teſtimonia afferri poſſunt, ſed illa præclara & grauiſsima ſunt quæ apud ſanctos Ioannem, & Mathæum leguntur: inquit enim Dominus. Sicut miſit me pater & ego mitto vos: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt. Et: Amen dico vobis, quæcūque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata, & in cęlo, & quæcūque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlo. Quæ quidem loca à Paſtoribus ex ſanctorū Patrum doctrina, & auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

1. Tim. 1. 12. & 4. 14. & 5. 19. 22. & 2. Tim. 1. 7. Heb. 13. 17.

Matt. 18. 18. Sacerdotium nouæ legis quanto præſtantius ſit ſacerdotio legis naturæ, vl de ea nihil In ſacrificijs de conſ. diſt. 2. & Côc. Trident. ſeſſ. 22. c. 1. Item. lib. 4 c. 34. Augu. lib. 19. de ciu. Dei cap. 23. Vbi eſt lex. ibi & ſacerdotium Seſ. 23. Trid Syn. de ordine. c. 1.

8 *Chriſti ſacerdotium legis naturæ, vel etiam Moyſi ſacerdotio ſublimius eſt*

HÆc autem poteſtas plurimum illi præſtat, quæ in naturæ lege certis hominibus, qui res ſacras curarēt, tributa eſt. Nā & illa ætas, quæ ſcriptam legem anteceſsit, ſuum ſacerdotium, ſuamque ſpiritualem poteſtatē habuerit, neceſſe eſt, cum legem habuiſſe ſatis cōſtet. Hęc duo enim ita coniuncta teſtatur eſſe Apoſtolus, vt eorum altero trāslato, ſimul etiā alterum transferri neceſſe ſit. Cum igitur naturali inſtinctu homines agnoſcerent, Deum colendum eſſe, cōſequēs erat, vt in quauis republica, aliqui ſacrorum, & diuini cultus procurationi præficerentur, quorum poteſtas aliquo modo ſpiritualis diceretur.

Heb. 7. 12. Abel fuit ſacerdos Gen. 44. omnesq. primogenitos hos fuiſſe ſacerdotes ſcribit Hier. In trad. Heb. Sacerdotiū Chriſti quanto ſit excellētius ſacerdotio Aaronis.

Eadem etiam poteſtate populus Iſraeliticus non

non caruit: quæ tametsi dignitatis superior fuit quam, qua in lege naturæ sacerdotes præditi erāt, longe tamen inferior, quàm legis Euangelicæ spiritualis potestas existimanda est. Hæc enim cælestis est, omnēque angelorum etiā virtutē superat, neque à sacerdotio Mosaico, sed à Christo Domino, qui nō secundum Aaron sacerdos fuit sed secūdum ordinem Melchisedech ortum habet: Is enim, qui summa potestate gratiā tribuendi, & peccata remittendi præditus fuit hanc potestatem, quam uis virtute diffinitam, & sacramentis adstrictam Eccclesiæ suæ reliquit, quare ad eam exercendā certi ministri instituti sunt, & solemni religione consecrati: quæ quidem consecratio ordinis sacramentum, vel sacra ordinatio vocatur.

Heb. 7. 11 Clem. ... Psal. 104. Heb. 5. & 6. 17 Christi potestas inefficacior sacramētorū qualis. vide Tho. in 3 p. q. 64. art. 3. Quomodo eam cōmunicauerit idem ea. q. 2 49. & 4. sent. dist. 5. q. 1. art. 2. & conc. Trid. sess. 23. ca. 1. Quid sit proprie & generatim Ordo. Similē definitionē ordinis habet Augu. in 19. ciu. c. 13. Ordinē siue sacra, ordinationē vere esse sacramentū docet Conc. Trid. sess. 23. de ordine. c. 1. 3. & ca. 3. 4. & 5.

9 *Quid sit ordo & cur functio Ecclesiasticus Ordo vocetur.*

Placuit autem sanctis Patribus hoc vocabulo vti quod latissimam significationem habet, vt dignitatem, & excellentiam ministrorum Dei indicarent. Est enim Ordo, si propriam eius vim & notionem accipiamus dispositio superiorum, & inferiorum rerum, quæ inter se ita aptæ sunt, vt vna, ad alteram referatur. Cum itaque in hoc ministerio multi sint gradus & variæ functiones omnia vero certa ratione distributa sint, & collocata, recte, & commodè ordinis nomen ei impositum videtur.

Conci. Flor. in decre. de sacr. Aug. li. 2. cō. ep. Parmen. c. 13. & in lib. de bono coniug. c. 24. & lib. 1 de bapti. con Donat. c. 1 leo epis. 81. ad Diosco. Gre. In. c. 10 lib. 1. Reg

10 *Ordo veri nominis est sacramentum.*

Quod autem inter cætera Ecclesiæ sacramenta, sacra ordinatio numeranda sit, sancta Tri

(?)

Tridentina Synodus ratione illa quæ sæpius repetita est, comprobauit, nam cum sacramentum sit rei sacræ signum, id verò, quod hac consecratione extrinsecus fit gratiam, & potestatem significet, quæ illi tribuitur, qui consecratur, omnino sequi perspicuum est, Ordinem verè, ac propriè sacramentum dicendum esse. Quare Episcopus ei calicem cum vino, & aqua, & patenam, cum pane porrigens, qui sacerdos ordinatur, inquit. *Accipe potestatem offerendi sacrificiũ &c.* quibus verbis semper docuit Ecclesia, dum materia exhibetur, potestatẽ cõsecrãdæ Eucharistiæ charactere animo impresso, tradi, cui gratia adiuncta sit, ad illud munus rite, & legitimè obeundum: quod Apostolus his verbis declarat: Admoneo, te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

2. Timo. 1. 7 vide Theo. in eũdẽ locũ. Quomodo ordinis sacramento potestas consecrãde Eucharis. & gratia ad illam exercẽdam requisita cõferatur.

122

A num.° 11 usq.e ad 15.m

11 *Quare in ecclesia plures sint instituti ministrorum ordines.*

Iam verò, vt sacræ Synodi verbis vtamur, cũ diuina res sit tanti sacerdotij administratio consentaneum fuit, quo dignius, & maiori cum veneratione exerceri posset, vt in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures essent: & diuersi ministrorũ ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent, atque hi quidem ita distributi, vt qui iam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad maiores ascenderent.

Quare sacra ordinis varios habeat sui exercẽdi ministros. Trid. Syn. de ordine, c. 2. c. 6. Cũctio omnis eccle. quæ sacra ordinatione instituitur septenarionum concluditur.

12 *Quot sint ordines ministrorum Ecclesiæ, quaque ratione communiter distribuantur.*

Do-

Horũ ordi nũ meminerunt. Diony. lib. Hier. Eccle c. 3. Cornel. Roma in ep. ad Fab. Antioch. apud Euse. Hi nor. Eccl. li. 9. c. 35. Cõc. Carth 4. ca. 9 Ignati, in ep. ad Antio. Caius P. in sua ep. Cõci. Roman sub Syluestro & alijs. Quo modo hæc or dino sufficiẽ tia colligat vide D. Tho in sup. q. 37 art. 2. O. di- uũ alij maio res, alij mino res, dicuntur Quid requi ratur ad ordines sacros suscipiendos & quales Episcopi mi nistros altaris eligere de beant docet Tri. Synsc. 23. decret de reformat ca. 3. & se quẽti bus. Clerica-

Docendum igitur erit, hosce omnes ordinis septenario numero cõtinere sẽperq; ita à Catholica Ecclesia traditũ esse quorum nomina hæc sũt Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Sacerdos, Hunc autem ministrorum numerum rectè ita diffinitum esse, probari potest, propter ea ministeria, quæ ad sacrosanctũ Missæ sacrificiũ, & Eucharistiam, vel cõficiendam, vel administrandã, cuius causa præcipuè sunt instituta, necessaria videntur. Ex his alij maiores, qui etiã sacri dicuntur, alij minores sunt. Maiores, vel sacri sunt, Ordo sacerdotalis, Diaconatus & Subdiaconatus: ad minores referũtur Acolyti, Exorcistæ, Lectores & Ostiarij, de quorum singulis pauca dicenda sunt, vt habeant Pastores, vnde eos potissimũ instituãt, quos nouerint aliquo ordine initiandos esse.

13 *Quid clericalis tonsura, clericique nomen sibi vellint*

In cipiendum autem est à prima tonsura, quã quidem docere oportet quandam præparationẽ esse ad ordines accipiendos. Vt enim homines ad baptismum exorcismis, ad matrimoniũ spõsalibus præparari solint: ita, cum tonso capillo, Deo dedicantur, tanquã aditus ad ordinis sacramentum illis aperitur Declaratur enim qualis esse debeat, quisacris imbui cupit. Nam Clerici nomen, quod ei primum tunc imponitur, ab eodẽ ductum est, quod Dominum, sortem, & hæreditatem suam habere inciapiat, veluti in Hebræorum populo, quidiuino cultui mancipati erant: quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partẽ in terrapromissionis illis distribui, cum inquit, Ego pars, & hæreditas tua

li tonsura est quædã præpa ratio ad suscipien. ordines vide Tho. in supp. q. 40. a. 2. Hug. li. 2 de sacra. par 3, c. 1. Mag. in 4. di. in. 24. Cle ri. nomẽ quid sibi velit Hie ro epis. 2. ad Nepot & habetur 12. q. 1 2. ca. clericus Quã integra debeat esse clericorũ vita d. serte ostẽ ditur, iã is. 14 Concil. Trid decret. de re form, in proœ mio, & sei. 22 de reformat. a Num. 18 20. Deu. 10. 9. & 18. 2. Omnes Christiani ad sor tẽ Dñi perti nẽt, sed tamẽ no ideo sunt omnes clerici omnes clerici. Corona clericalis quid significet & qualis in quolibet est debeat

tua: Ac quamuis omnibus fidelibus id commune sit præcipua tamen ratione ijs conueniat necesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt.

14 *Quare clerici rotunda corona in capite insigniantur.*

Tondentur vero capilli ad coronæ speciem & similitudinem, quam perpetuo cõseruare oportet: & vt quisque in altiori deinceps ordinis gradu collocatur sic eius orbis forma latior circũscribi debet. Quod quidẽ ex Apostolorum traditione acceptum esse, docet Ecclesia, cum de huiusmodi tondendi more sancti Dionysius Areopagita, Augustinus, Hieronymus, vetutissimi & grauissi Patres meminerint.

Quod clericorũ capita tõdeatur ex Apostolica traditione manauit. Rabanus Maurus in lib. de cler. instit. S. Dionys. de Eccles. Hier. cap. 6. par. 2 Vvolfridus in epi quæst. 6. apud. Bed l. 5. hist. Aug. cap. 22. Primo, coronę spineæ significandæ causa paratur corona in capite cleri. Sec regiæ dignitatis, vt sit decla ratio. Mag.

Primum autem omnium ferunt Apostolorum principem eamconsuetudinem induxisse ad memoriam coronæ, quæ ex spinis cõtexta, Saluatoris nostri capiti fuit imposita, vt, quod impij ad Christi ignominiam & cruciatũ excogitarũt, eo Apostoli ad decus, & gloriam vterentur, simulque significarent curandum esse a ministris Ecclesiæ, vt omnibus in rebus Christi Domini nostri speciem, & figuram gerant.

Quamquam nõnulli afferant, hac nota regiam dignitatẽ declarari, quæ ijs maximè, qui in sortẽ Domini vocati sunt, videtur conuenire. Quod enim Petrus Apostolus fideli populo. Vos genus lectum, regale sacerdotiũ, gens sancta, peculiari quadam & magis propria ratione ad Ecclesiasticos ministros pertinere facilè intelligimus.

Et si non desunt, qui vel perfectioris vitæ professionẽ a clericis susceptã circuli figura, quæ omniũ perfectissima est, significari existiment, vel

In 4. dist. 24. lite b
a 1. Pet. 2. 9.
Tertio perfectioris vitæ professiones designat.
Quarto adhibetur. adiudicãdum rerũ minus necessariũ contemptum.
Vt hoc munus & alij minores ordines pristinæ dignitati restituatur hortatur Trid. Syn. ses. 23. de reforma. c. 17. De hoc munere agit Cõc. Tole. c. 6. & hab. dist. 23, cap. ostiarius. Isid in li. de offic. Ecclec. 14 & c. perlectis dist. 25. Mag. dist. 24
Quata dignitas Ostiariorum.
Thesaurar & custodes sacrarij inter Ostiarios sũt numerãdi.
Lectoris of-

cæter-

æternarum rerum contemptionem animaque ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent, quod capilli, superuacaneum quidam in corpore tondeantur.

15 *Quæ sit Ostiatorum functio.*

Post primam, tonsurã ad Ostiarij ordinem primus gradus fieri consueuit. Eius munus est templi claues, & ianuam custodire, & aditu templi arcere eos quibus ingredi interdictum erat. Ad sanctum etiam Missæ sacrificium asſistebat, curaturus nequis propius, quàm par esset, ad sacrã aram accederet, & sacerdotem rem diuinam facientem interpellaret. Alia etiam ministeria illi commissa erant, vt ex ritibus, quæ in eius consecratione adhibentur, persdici potest. Nã Episcopus claues exaltari acceptas ei tradens quem ostiarium vult cõstituere. *Sic age*, inquit *quasi Deo redditurus ratione͂ pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.* Magnam autem in antiqua Ecclesia huius ordinis dignitatē fuisse, ex eo intelligitur, quod his tēporibus in Ecclesia seruari animaduertimus. Nã Thesaurarij officium quidem erat sacrarij custos, quod ad Ostiarios pertinebat, inter honestiores Ecclesiæ functiones etiam nunc habetur.

ficium. De hoc item munere vide locos supra citato. quo. modo autem fuerit ordo lectorũ, vel vn° Arseni° D. Atanasij lector, d quo tam multa Ecclesiastici historiographi scribunt, docere potest. sed ijs etiã antiquiores Cypr. ep. 33. & Tertu. de præscrip. c. 61. lectorũ meminerut.

123
Anum.° 56.°
usq.e ad 59.m

16 *Quod si in Eclesia Lectoris officium.*

Secundus ordinis gradus est Lectoris munus Ad eũ pertinet in Ecclesia noui & veteris Testamenti libros clara voce, & distincta recitare, præsertim verò eos, qui inter nocturnã psalmodiã legi solēt. Eius quoque partes erãt prima Christianæ religionis rudimēta fidelibus tradere. Episcopus itaque præsente populo in eius ordinatione librum, quo descripta sunt, quæ ad hãc functionem pertinent, illi tra

tradent, inquit: *Accipe, & esto uerbi dei relator, habiturus, si fideliter, & utiliter impleueris officium tuũ, partem cum ijs, qui verbum* Dei *bene ministrarunt ab initio.*

17 Exorcistis *quid ex officio incumbat.*

Tertius ordo est Exorcistarum, quibus potestas data est nomen Dñi inuocandi in eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur. Quare Episcopus cum eos instituit, librum, in quo exorcismi continentur, eis porrigit vsus ea formula verborum: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem manus imponendi super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.*

Exorcistæ munus. de eis dé agunt auctores supra memorati. Petrus item qui cũ Marcellino sub Diocletiano passus est, ab hoc munere exor. ita dictus est. Acolytorum partes. iidé qui supra. & Cypr. ep. 55. eius gradus meminerũt quidã aũt ex veteribus vocãt eos acolytos. quasi laici ne dicas non prohibitos. alij vocant acolythos quasi pedisse quos auorũ

18 *Quæ sint* Acoliti *partes.*

Acolitorum quartus est gradus, & vltimus eorum omnium, qui minores, & non sacri appellantur. Eorum munus est, ministros maiores Subdiaconos, & Diaconos in altaris ministerio assectari, eisque operam dare. Præterea lumina deferunt & asseruant, cum Missæ sacrificium celebratur præcipuè verò, cum Euangelium legitur: ex quo Ceroferarij alio nomine vocati sunt. Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Episcopo seruari consueuit. Primum quidem post quam eos officij sui diligenter admonuit, lumina eorum singulis tradit in hunc modum: *Accipe Ceroferorium, cum cereo, & scias te ad cendenda Ecclesiæ luminaria, mancipari in nomine* Domini. Deinde etiam vrceolos vacuos, quibus aqua, & vinum in sacrificio ministratur. *Accipe urceolos ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine* Domini.

maiorum ministrorum. De maioribus qui sacri dicũtur. Ordinibus.

19 Quod

18 *Quodnam sit subdiaconi ministerium, ac cuiusmodi ritus in eius consecratione adhibeantur.*

Subdiacono quid incumbat. De Subdiaconis præter auctores supra citatos scribit Cyp. ep. 24. & ep. 42. subdiacono lex perpetuæ continentię imponitur. dist. 27. c. presbyteris, Itẽ Can Apost. 25. Con. Cart. can. 2. & 5. can. 3. & Ro. sub Syl. 1. can. 8. Arelat. 2 can. 2. Aurel. 3. can. 33. & multa alia. Itẽ Inn. 1. ep. ad Hel. ner. c. 7. leo. 1. ep. 82. ad Anast. epist. Thess. & ep. 90. ad Rustic. cum Narbo.

A minoribus Ordinibus, iisdemque nõ sacris, de quibus hactenus dictum est, ad maiores & sacros legitimus aditus, & ascensus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur, cuius munus est, vt nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inseruire: sacra enim lintea, vasa, panem & vinum, ad sacrificij vsum necessaria parare debet. Nunc Episcopo, & sacerdoti aquam præbet cum manus in Missæ sacrificio abluunt. Epistolam etiam, quæ olim a Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibetque, ne sacerdos sacra faciens, a quopiam perturbari possit. Hæc autem, quæ ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus, cæremoniis, quæ in illius consecratione adhibentur, licet cognoscere. Primum enim Episcopus legem perpetuæ continentiæ huic ordini impositam esse admonet, edicitque neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum esse, cui vltro hanc legem accipere non sit propositum, deinde potest solemnem litaniarum precatione, quæ Subdiaconi munera, & functiones sint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum singuli, qui ordinantur, ab Episcopo quidem calicem, & sacram patenam accipiunt, ab Archidiacono vero, vt intelligatur Subdiaconum Diaconi officio subseruire, vrceolos aqua, & vino plenos, vnà cum lebete, & linteo quo manus absterguntur dicente Episcopo: *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, vt Deo placere possitis.* Addũtur præterea aliæ preces. Ad extremum cum Episcopus

Quod sit diaconi ministeriũ. De diaconis præter supracitatos auctores scribũt Lu. in actis c. 6. paul. Phil. 1. 1 & 1. Tim. 3. 8. 12. vide Itẽ Cle. lib. 2 const. Apos. c. 6. Cyp. sermo. de laps.

copus sacris vestibus subdiaconū ornauit, ad quarum singulas propria verba, & cæremoniæ adhibētur, tradit ei epistolarum librum, ac dicit: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis.*

20 *Quod sit Diaconi munus.*

Secundum autem sacrorum ordinum gradū Diaconus obtinet: cuius ministerium latius patet sanctiusque semper habitum est. Ad eum enim pertinet Episcopum perpetuo sequi, concionantem custodire, eique, & sacerdoti sacra facienti, vel alia sacramenta administranti, præsto esse, & in Missæ sacrificio Euangelium legere. Olim vero fidelium animos sæpius excitabat, vt sacra attenderent: sanguinem etiam Domini ministrabat, in quibus Ecclesijs ea consuetudo erat, vt fideles Eucharistiam sub vtraque specie sumerent

Ambr. lib. 1 offic. ca. 41. Diaconi dispensabant pecunias Ecclesiæ Act. 6. Leo. ser. de S. aur. Diaco sunt oculi Epis. Clem. ep. 1 ad Iacob. Dom. hab. dist. 93. cap. Diaco. Eccle & Euarist. PP epl 1 & hab. Ibi c. Diaconi. jus quasi. hoc postea ac Archid. est translatū, vt videre est de offic. Ar chid. cap. ad hæc & Con. Tri. sess. 24 in dec. de refor. c. 14.

Diacono præterea Ecclesiasticorum bonorum dispensatio cōmissa erat, vt vnicuique ad victum necessaria subministraret.

Ad Diaconum etiam pertinet tanquam Episcopi oculum, peruestigare, quidnam in vrbe pie, & religiose, quive secus vitam traducant, qui ad sacrificium & concionē statis temporibus conueniant, qui rursus non cōueniant, vt cum de omnibus Episcopum certiorem fecerit, ille vel priuatim vnumquemque hortari, & admonere, vel palam corrigere, & obiurgare possit, vti se magis profecturum intellexit. Cathecumenorum etiā nomina recitare debet, & eos, qui ordinis sacramēto initiādi sunt, ante Episcopum statuere.

Licet ei præterea, si absit Episcopus & sacerdos Euangelium explanare, non tamen è superiori

loco,

loco, vt intelligatur hoc eius proprium munus non esse.

sia Dei, *tam pro viuis, quam pro defunctis in nomine Domini.*

523 Anum.° 22 usq.e ad 26.m

21 *Quales diaconi eligendi sint.*

Diaconos cōcionari potuisse docet In primis exemplum Stephani. Act. 6, & Philippi Act. 10. 8. & S. Vincentij, qui teste August. serm. 2. de S. Vincentio prædicare. a. 1 Tim. 3 78. Act 66. Diaconos etiam olim legere consueuisse Euangelium testatur Hieron. Epist. 48 ad Sabin.

Quanta vero diligencia adhibenda sit, nequis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum ascendat; Apostolus ostendit, cum ad Timotheum Diaconi mores virtutē, & integritatem exposuit. Hoc idem satis etiā declarant ritus, & solemnes cæremoniæ, quibus ab Episcopo consecratur. Pluribus enim, & sanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad subdiaconi ordinationem vtitur Episcopus, & alia addit sacrarum vestium ornamenta. Preterea manus ei imponit: quod quidem ab Apostolis factitatum esse legimus, cum primos Diaconos instituerunt. Denique Euangeliorum librum ei tradit, his verbis. *Accipe potestatem legendi Euangelium in Eccle-*

22 *Quæ sit dignitas & amplitudo sacerdotij.*

De sacerdotij dignitate & offic vide sel. 23. conc. Tri. per totā &c. sit rector d. 43. & c. Pastoral 7. q. 1. Cur sacerdotes olim presbyteri sunt dicti. Prima ratio. c. sap. 4. 3.

Tertius, omniumque sacrorum ordinum summus gradus est sacerdotium: qui vero illo prædi ti sunt, eos veteres patres duobus nominibus vocare solent interdum enim Presbyteros appellant, quod Græce seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem, quæ huic ordini maxime necessaria est, sed multo magis propter morum grauitatem, doctrinam, & prudentiam, vt enim scriptum est, Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Interdum vero Sacerdotes vocant, quia tum Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet Sacra-

Altera ratio.

menta administrare sacrasque res, & diuinas tractare.

23 *Quotuplex sit, cũ nouæ, tum veteris legis Sacerdotium*

duplex sacerdotium internum & externum. Omnes fideles quomodo sint sacerdotes, & quas hostias offerant.

Sed quoniam duplex sacerdotium in sacris literis describitur, alterum internum, alterum externum, vtrũque distinguẽdum est, vt de quo hoc loco intelligatur a pastoribus explicari possit. Quod igitur ad interius sacerdotiũ pertinet, omnes fideles, postquam salutari aqua abluti sunt, sacerdotes dicuntur, præcipue iusti, qui Spiritum Dei habent, & diuinæ gratiæ beneficio IESV Christi summi sacerdotis viua membra effecti sunt, hi enim à fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant: quo in genere bonæ omnes, & honestæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. Quare in Apocalypsi ita legimus: Christus lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo, & Patri suo. In quam sententiam ab Apostolorum principe dictum est: Ipsi tãquã lapides viui super ędificamini domus spirituales, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Et Apostolus nos hortatur, vt exhibeamus corpora nostra hostiam viuentem, sanctum Deo placentem, rationabile obsequium nostrum. Dauid item multo ante dixerat. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatũ Deus nõ despicies. Quæ omnia ad interius sacerdotium spectare facile intelligitur.

Amb. li. 4. de sacrament. c. 1. Bas. serm. 1. de Bap 68. Aug. libr. 10. de ciu. c. 10. Leo. ser. 3. anniuers. Pontificatus vide caput mult. d. 4. Gal. 59. 1. Pet. 2, 5. Aug. lib 10. ciu. c. 6. Apo. 1. 5. 6. 1. Pet. 2. 5. Rom. 12. 1. Alij legunt rationale vi de not. Bibl. Louau. Psa. 50. 19. Despiciet legunt Roma. He. Aug. vetũ M. S. & Hebr. & Chal. textu suffr. gat. Externum sacerdotiũ nõ ceadit in omnes Christianos Tri. Syn. de ordin. ses. 23. cap. 1. & c. 2.

24 *Præter internum sacerdotium, aliud esse externũ demonstratur.*

Externum vero sacerdotium non omnium fidelium

delium multitudini, sed certis hominibus conuenit, qui legitima manuū impositione, solemnibusque sanctæ Ecclesiæ cæremonijs instituti, & Deo consecrati, ad aliquod proprium, sacrumque ministerium adscribantur. Hoc sacerdotio discrimē in veteri etiam lege obseruari potest, nā de interiori Dauidem esse locutum, paulo ante demonstratum est; externi vero, nemo ignorare potest, quam multa Dominus Moysi, & Aaroni præcepta dederit. Præterea Leuiticam tribus ministerio tēpli adscripsit, ac lege cauit, ne quis ex alia tribu in eam functionem se inferre auderet. Quare Ozias Rex lepra a Domino percussus, quod sacerdotale munus vsurpasset, arrogantiæ & sacrilegij sui grauissimas pęnas dedit. Quia igitur eandem sacerdoti distinctionem in lege Euangelica licet animaduertere, docendi erunt fideles nuuc de externo sacerdotio agi, quod certis hominibus attributum est, hoc enim tantummodo ad ordinis Sacramētum pertinet.

Duplex sacerdotium in veteri lege etiā inuenitur.
a Ex.28,&29 &40.& totus Leuiticus & & sæpe alias.
b.Num.3.10 c.2.Par. 26.18.19.
Sacramentū ordinis respectu externi sacrificij institutum.

25 *Quæ sint sacerdotum propriæ functiones.*

Sacerdotis igitur munus est Deo sacrificium facere, Ecclesiastica Sacramenta administrare, quemadmodum ex consecrationis ritibus perspicitur. Nam Episcopus, cum sacerdotem aliquē instituit, primum quidē manus ei, vnà cum omnibus sacerdotibus, qui adsunt, imponit, deinde stolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucē Christi Domini, & iugum suaue diuinę legis perferre, eamque non verbis solū, sed vitæ sanctissimæ, & honestissimæ actæ exemplo tradere. Postea manus

Sacerdotis quæ sit functio.
Cæremoniæ quæ in consecratione sacerdotum adhibentur explicantur.
a Luc 24.49
b Matth.11.30.

nus sacro oleo inungit: tum vero calicem cum vino, & patenam cum hostia tradit, dicens: *Accipe potestatem offerendi sacrificiũ Deo, missasque celebrandi, tam pro viuis, quam pro defunctis.* Quibus cæremonijs & verbis, interpres ac mediator Dei, & hominum instituitur, quæ præcipua sacerdotis functio existimanda est. Ad extremum vero, manibus iterum eius capiti impositis. *Accipe, inquit, Spiritum sanctum quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt:* eique coelestem illam, quam Dominus discipulis suis dedit, peccata retinendi, ac remittendi potestatem tribuit. Hæc vero sunt sacerdotalis propria & præcipua munera.

Ioa. 20. 23.

Vnus est sacerdotij ordo, sed in plures dignitatis gradus distinctus.

26 *Quamuis vnus sit sacerdotij ordo, non tamen vnus est sacerdotium gradus*

Primus gradus sacerdotum inferiorum.

Secundus gradus est Episcoporum seu Pontificum.

Qui tametsi vnus est ordo sacerdotalis, varios tamen dignitatis & potestatis gradus habet. Primus est eorum, qui sacerdotes simpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declaratæ sunt.

Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus præpositi sunt vt non solum ceteros Ecclesiæ ministros, sed fidelem populum regant, & eorum saluti, summa cũ vigilantia & cura, prospiciant. Quare in sacris literis Pastores ouium sæpe appellantur: quorum munus & officium Paulus descripsit, vt in Apostolorum actis legimus, in ea concione, quam ad Ephesios habuit. Itemq, a Petro Apostolorũ principe, diuina quędam Episcopalis ministerij regula tradita est: ad quã si Episcopi suas actiones dirigere studeant, dubitandum non erit, quin pastores boni, & sint, & habeãtur. Sed ijdem Episcopi & Põtifices dicuntur, accepto ab

Act. 20. 28. 29. 30.

1. Petr. 5. 2. 3.

526
A num.° 26.° usq.e ad 31.mi

ab Ethnicis nomine, qui Principes sacerdotum Pontifices appellare consueuerunt.

Tertius est Archiepiscoporum seu Metropolitanorum, qui licet iurisdictione, ordinatione tamē ab episcopis non differunt.

Tertius gradus est Archiepiscoporū, qui pluribus Episcopis præsunt: qui Metropolitani etiam vocantur, quod illarum vrbium antistites sint, quæ tanquam matres habeantur illius prouinciæ: quare superiorem, quam Episcopi, locū & ampliorem potestatem habent tametsi ab Episcopis ordinatione nihil differūt.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur, id est, primi supremique Patres.

27 *De sedibus antiquis Patriarcharum.*

Quartus gradus est Patriarcharū qui quatuor olim in tota Ecclesia numerabuntur. sij que digni tate impares. Constatinopolitanus Patriarchapost Ro primus Constanti

Olim in vniuersa Ecclesia præter summum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares: nam Constantinopolitanus, etsi ad eū post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob imperij maiestatem altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus cuius Ecclesiam Marcus Euangelista iussu Principis Apostolorum fundauit. Tertius Antiochenus, vbi Petrus primo sede locauit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Iacobus frater Domini rexit.

napolitanæ. &c renouantes. dist. 22 De reliquis sedibus Patriarchalibus, vide concil. Nic. can 6. Chalc. Anacl ep. 3 co. ep. 53. Gregor. lib. 6. ep. 37.

28 *Romanus Pontifex omnium est Episcoporum maximus, idque iure diuino.*

Præter hos omnes Catholica Ecclesia Romanum Pontificem Maximum, quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexādrinus, Archiepiscopum totius orbis terrarum patrem, & Patriarcham appellat, semper venerata est: cum enim in Petri Apostolorum principis cathedra sedeat, in qua vsque ad finem sedisse constat, summum in eo dignitatis gradum, & iurisdictionis amplitu-

tuæ: Ac quamuis omnibus fidelibus id commune sit præcipua tamen ratione ijs conueniat necesse est, qui se Dei ministerio consecrarunt.

14 *Quare clerici rotunda corona in capite insigniantur.*

Quod clericorũ capita tõdeatur ex Apostolica traditione manauit. Rabanus Maurus in lib. de cler. instl. S. Dionys. de Eccles. Hier. cap. 6. par. 2 Vvolfridus in epi quæsti. 6. apud. Bed l. 5. hist. Aug. cap. 22. Primo, coronę spine e signalficandæ causa paratur corona in capite cleri. Sec. regi e dignitatis, vt sit declaratio. Mag.

Tondentur vero capilli ad coronæ speciem & similitudinem, quam perpetuo cõseruare oportet: & vt quisque in altiori deinceps ordinis gradu collocatur sic eius orbis forma latior circũscribi debet. Quod quidẽ ex Apostolorum traditione acceptum esse, docet Ecclesia, cum de huiusmodi tondendi more sancti Dionysius Areopagita, Augustinus, Hieronymus, vetutissimi & grauissi Patres meminerint.

Primum autem omnium ferunt Apostolorum principem eam consuetudinem induxisse ad memoriam coronæ, quæ ex spinis cõtexta, Saluatoris nostri capiti fuit imposita, vt, quod impij ad Christi ignominiam & cruciatũ excogitarũt, eo Apostoli ad decus, & gloriam vterentur, simulque significarent curandum esse a ministris Ecclesiæ, vt omnib⁹ in reb⁹ Christi Domini nostri speciem, & figuram gerant.

Quamquam nõnulli afferant, hac nota regiam dignitatẽ declarari, quæ ijs maximè, qui in sortẽ Domini vocati sunt, videtur conuenire. Quod enim Petrus Apostolus fideli populo. Vos gen⁹ lectum, regale sacerdotiũ, gens sancta, peculiari quadam & magis propria ratione ad Ecclesiasticos ministros pertinere facilè intelligimus.

Et si non desunt, qui vel perfectioris vitæ professionẽ a clericis susceptã circuli figura, quæ omniũ perfectissima est, significari existiment, vel

In 4. dist. 24. lite b
a 1. Pet. 2. 9.
Tertio perfectioris vitæ professiones designat.
Quarto adhibetur. adiudicãdum rerũ minus necessariũ contemptum.
Vt hoc munus & alij minores ordines pristinæ dignitati restituatur hortatur Trid. Syn. ses. 23. de reforma. c. 17. De hoc munere agit Cõc. Tole. c. 6. & hab. dis. 23, cap. ostiarius; Isid in li. de offic. Eccle. 14 & c. perlectis dist. 25. Mag. dist. 24
Quãta dignitas Ostiariorum.
Thesaurar & custodes sacrarij inter Ostiarios sũt numerãdi.
Lectoris of-

g ter-

ficium. De hoc Item munere vide locos supra citato. quo modo autem fuerit ordo lectorũ, vel vnus Arseni⁹ D. Atanasij lector, de quo tam multa Ecclesiastici historiographi scribunt, docere potest. sed ijs etiã antiquiores Cypr. ep. 33. & Tertu. de præscrip. c. 6. lectorũ meminerut.

123
A num.° 15.° usq.e ad 19.m

æternarum rerum contemptionem animaque ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent, quod capilli, superuacaneum quidam in corpore tondeantur.

15 *Quæ sit Ostiatorum functio.*

Post primam, tonsurã ad Ostiarij ordinem primus gradus fieri consueuit. Eius munus est templi claues, & ianuam custodire, & aditu templi arcere eos quibus ingredi interdictum erat. Ad sanctum etiam Missæ sacrificium asistebat, curaturus nequis propius, quàm par esset, ad sacrã aram accederet, & sacerdotem rem diuinam facientem interpellaret. Alia etiam ministeria illi commissa erant, vt ex ritibus, quæ in eius consecratione adhibentur, persdici potest. Nã Episcopus claues exaltari acceptas ei tradens quem ostiarium vult cõstituere. Sic age, inquit *quasi Deo redditurus rationẽ pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.* Magnam autem in antiqua Ecclesia huius ordinis dignitatẽ fuisse, ex eo intelligitur, quod his tẽporibus in Ecclesia seruari animaduertimus. Nã Thesaurarij officium quidem erat sacrarij custos, quod ad Ostiarios pertinebat, inter honestiores Ecclesiæ functiones etiam nunc habetur.

16 *Quod si in Eclesia Lectoris officium.*

Secundus ordinis gradus est Lectoris munus Ad eũ pertinet in Ecclesia noui & veteris Testamenti libros clara voce, & distincta recitare, prę sertim verò eos, qui inter nocturnã psalmodiã legi solẽt. Eius quoque partes erãt prima Christianæ religionis rudimẽta fidelibus tradere. Episcopus itaque præsente populo in eius ordinatione librum, quo descripta sunt, quæ ad hãc functionem pertinent, illi

tra

tradent, inquit: *Accipe, & esto uerbi dei relator, habiturus, si fideliter, & utiliter impleueris officium tuũ, partem cum ijs, qui verbum Dei bene ministrarunt ab initio.*

17 *Exorcistis quid ex officio incumbat.*

Exorcistæ munus. de eis dẽ agunt auctores supra memorati. Petrus item qui cũ Marcellino sub Diocletiano passus est, ab hoc munere exor. ita dictus est.

Tertius ordo est Exorcistarum, quibus potestas data est nomen Dñi inuocandi in eos, qui ab immundis spiritibus obsidentur. Quare Episcopus cum eos instituit, librum, in quo exorcismi continentur, eis porrigit vsus ea formula verborum: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem manus imponendi super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.*

18 *Que sint Acoliti partes.*

Acolytorum partes. Iidẽ qui supra. & Cypr. ep. 55. eius gradus meminerũt quidã aũt ex veteribus vocãt eos acolytos. quasi latine dicas non prohibitos. alij vocant acolythos quasi pedisse quos aliorũ

Acolitorum quartus est gradus, & vltimus eorum omnium, qui minores, & non sacri appellantur. Eorum munus est, ministros maiores Subdiaconos, & Diaconos in altaris ministerio asseclari, eisque operam dare. Præterea lumina deferunt & asseruant, cum Missæ sacrificium celebratur præcipuè verò, cum Euangelium legitur: ex quo Ceroferarij alio nomine vocati sunt. Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Episcopo seruari consueuit. Primum quidem postquam eos officij sui diligenter admonuit, lumina eorum singulis tradit in hunc modum: *Accipe ceroferarium, cum cereo, & scias te ad accendenda Ecclesiæ luminaria, mancipari in nomine Domini.* Deinde etiam vrceolos vacuos, quibus aqua, & vinum in sacrificio ministratur. *Accipe urceolos ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini.*

maiorum ministrorum. De maioribus qui sacri dicuntur. Ordinibus.

19 Quod

124
A num.° 19.° usq.e ad 22.m

19 *Quodnam sit subdiaconi ministerium, ac cuiusmodi ritus in eius consecrationeadhibeantur.*

Subdiacono quid incumbat. De Subdiaconis præter auttores supra citatos scribit Cyp. ep. 24. & ep. 42. subdiacono lex perpetuæ continentiæ imponitur. dist. 27. c. presbyteris, Itē Cam Aposto. 25. Con. Cart. can. 2. & 5. can. 3. & Ro. sub Syl. 1. can. 8. Arelat. 2 can. 2. Aurel. 3. can. 33. & multa alia. Itē Inn. 1. ep. ad Hel ni er. c. 7. leo. 1. ep. 82. ad Anast. epist. Thess. & ep. 90. ad Rusticum Narbo.

A minoribus Ordinibus, iisdemque nō sacris, de quibus hactenus dictum est, ad maiores & sacros legitimus aditus, & ascensus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur, cuius munus est, vt nomen ipsum declarat, Diacono ad altare inseruire: sacra enim lintea, vasa, panem & vinum, ad sacrificij vsum necessaria parare debet. Nunc Episcopo, & sacerdoti aquam præbet cum manus in Missæ sacrificio abluunt. Epistolam etiam, quæ olim a Diacono in Missa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam testis ad sacrum assistit, prohibetque, ne sacerdos sacra faciens, a quopiam perturbari possit. Hæc autem, quæ ad Subdiaconi ministerium spectant, ex solemnibus cæremoniis, quæ in illius consecratione adhibentur, licet cognoscere. Primum enim Episcopus legem perpetuæ continentiæ huic ordini impositam esse admonet, edicitque neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum esse, cui vltro hanc legem accipere non sit propositum, deinde potest solemnem litaniarum precatione, quæ Subdiaconi munera, & functiones sint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum singuli, qui ordinantur, ab Episcopo quidem calicem, & sacram patenam accipiunt, ab Archidiacono vero, vt intelligatur Subdiaconum Diaconi officio subseruire, vrceolos aqua, & vino plenos, vnà cum lebete, & linteo quo manus absterguntur dicente Episcopo: *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, vt Deo placere possitis.* Addūtur præterea aliæ preces. Ad extremum cum Epis-

Quod sit diaconi ministeriū. De diaconis præter supra citatos auctores scribūt Lu. in actis c. 6. paul. Phil. 1. & 1. Tim. 3. 8. 12. vide Itē Cle. lib. 2 const. Apos. c. 6. Cyp. sermo. de lapsi.

copus sacris vestibus sub diaconū ornauit, ad quarum singulas propria verba, & cæremoniæ adhibētur, tradit ei epistolarum librum, ac dicit: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis.*

20 *Quod sit Diaconi munus.*

Secundum autem sacrorum ordinum gradū Diaconus obtinet: cuius ministerium latius patet sanctiusque semper habitum est. Ad eum enim pertinet Episcopum perpetuo sequi, concionantem custodire, eique, & sacerdoti sacra facienti, vel alia sacramenta administranti, præsto esse, & in Missæ sacrificio Euangelium legere. Olim vero fidelium animos sæpius excitabat, vt sacra attenderent: sanguinem etiam Domini ministrabat, in quibus Ecclesijs ea consuetudo erat, vt fideles Eucharistiam sub vtraque specie sumerent.

Ambr. lib. 1 ofic. ca. 41. Diaconi dispensabant pecunias Ecclesiæ Act. 6. Leo. 1 ser. de S. aur. Diacon sunt oculi Epis. Clem. ep. 1 ad lacfra Dom. hab. dist. 93. cap. Diaco. Eccle & Euarist. PP epl 1 & hab. ibi c. Diaconi. jus quasi. hoc postea ac Archid. est translatū, vt videre est de ofic. Ar chid. cap. ad hæc & Con. Tri. sess. 24 in dec. de refor. c. 4.

Diacono præterea Ecclesiasticorum bonorum dispensatio cōmissa erat, vt vnicuique ad victum necessaria subministraret.

Ad Diaconum etiam pertinet tanquam Episcopi oculum, peruestigare, quidnam in vrbe pie, & religiose, quive secus vitam traducant, qui ad sacrificium & concionē statis temporibus conueniant, qui rursus non cōueniant, vt cum de omnibus Episcopum certiorem fecerit, ille vel priuatim vnumquemque hortari, & admonere, vel palam corrigere, & obiurgare possit, vti se magis profecturum intellexit. Cathecumenorum etiā nomina recitare debet, & eos, qui ordinis sacramēto initiādi sunt, ante Episcopum statuere.

Licet ei præterea, si absit Episcopus & sacerdos Euangelium explanare, non tamen è superiori

loco, vt intelligatur hoc eius proprium munus non esse.

21 *Quales diaconi eligendi sint.*

Diaconos cõcionari potuisse docet in primis exemplum Stephani. Act. 6, & Philippi Acto. 8. & S. Vincentij, quiteste Augu serm 2. de S. Vincentio prædicare. a. 1 Tim. 3 78. Act 66. Diaconos etiam olim legere consueuisse Euangelium testatur Hieron. Epist. 48 ad Sabin.

Quanta vero diligencia adhibenda sit, nequis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum ascendat; Apostolus ostendit, cum ad Timotheum Diaconi mores virtutẽ, & integritatem exposuit. Hoc idem satis etiã declarant ritus, & solemnes cæremoniæ, quibus ab Episcopo consecratur Pluribus enim, & sanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad subdiaconi ordinationem vtitur Episcopus, & alia addit sacrarum vestium ornamenta. Prçterea manus ei imponit: quod quidem ab Apostolis factitatum esse legimus, cum primos Diaconos instituerunt. Denique Euangeliorum librum ei tradit, his verbis. *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis in nomine Domini.*

523
A num° 22 usq. ad 26.m

22 *Quæ sit dignitas & amplitudo sacerdotij.*

De sacerdotij dignitate & offic vide ses. 23. conc. Tri. per totá &c. sit rector d. 43. & c. Pastoral 7. q. i. Cur sacerdotes olim presbyteri sunt dicti. Prima ratio. c. sap. 4. 3.

Tertius, omniumque sacrorum ordinum summus gradus est sacerdotium: qui vero illo prædicti sunt, eos veteres patres duobus nominibus vocare solent interdum enim Presbyteros appellant, quod Græce seniores significat, non solum propter ætatis maturitatem, quæ huic ordini maxime necessaria est, sed multo magis propter morum grauitatem, doctrinam, & prudentiam, vt enim scriptum est, Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Interdum vero Sacerdotes vocant, quia tum Deo consecrati sunt, tum quia ad eos pertinet Sacra-

Altera ratio.

menta administrare sacrasque res, & diuinas tractare.

23 *Quotuplex sit, cũ nouæ, tum veteris legis Sacerdotium*

Sed quoniam duplex sacerdotium in sacris literis describitur, alterum internum, alterum externum, vtrũque distinguendum est, vt de quo hoc loco intelligatur a pastoribus explicari posit. Quod igitur ad interius, sacerdotiũ pertinet, omnes fideles, postquam salutari aqua abluti sunt, sacerdotes dicuntur, præcipue iusti, qui Spiritum Dei habent, & diuinæ gratiæ beneficio IESV Christi summi sacerdotis viua membra effecti sunt, hi enim à fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis suæ spirituales Deo hostias immolant: quo in genere bonæ omnes, & honestæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ sunt. Quare in Apocalypsi ita legimus: Christus lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo, & Patri suo. In quam sententiam ab Apostolorum principe dictum est: Ipsi tãquã lapides viui super ędificamini domus spirituales, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Et Apostolus nos hortatur, vt exhibeamus corpora nostra hostiam viuentem, sanctum Deo placentem, rationabile obsequium nostrum. Dauid item multo ante dixerat. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatũ Deus nõ despicies. Quæ omnia ad interius sacerdotium spectare facile intelligitur.

duplex sacerdotium internum & externum. Omnes fideles quomodo sint sacerdotes, & quas hostias offerant.
Amb. li. 4. de sacrament. c. 1. Bas. serm. 2 de Bap 68. Aug. libr. 10. de ciu. c. 10. Leo. ser. 3. anniuers. Pontificatus vide caput mult. d. 4. Gal. 59. 2. Pet. 2, 5. Aug. lib 10. ciu. c. 6. Apo. 1. 5. 6. 1. Pet. 2. 5. Rom. 12. 1. Alij legunt rationale vi de not. Bibl. Louan. Psa. 50. 19. Despiciet legunt Rom. Hic. Aug. ve rũ M. S. & Hebr. & Col. textul suffr. gãt. Externum sacerdotiũ nõ e dit in omnes Christianos Tri. Syn. de ordin ses. 23. cap. 1. & c. 2.

24 *Præter internum sacerdotium, aliud esse externũ demonstratur.*

Externum vero sacerdotium non omnium fidelium

delium multitudini, sed certis hominibus conuenit, qui legitima manuū impositione, solemnibusque sanctæ Ecclesiæ cæremonijs instituti, & Deo consecrati, ad aliquod proprium, sacrumque ministerium adscribantur. Hoc sacerdotio discrimē in veteri etiam lege obseruari potest, nā de interiori Dauidem esse locutum, paulo ante demonstratum est: externi vero, nemo ignorare potest, quam multa Dominus Moysi, & Aaroni præcepta dederit. Præterea Leuiticam tribus ministerio tēpli adscripsit, ac lege cauit, ne quis ex alia tribu in eam functionem se inferre auderet. Quare Ozias Rex lepra a Domino percussus, quod sacerdotale munus vsurpasset, arrogantiæ & sacrilegij sui grauissimas pęnas dedit. Quia igitur eandem sacerdoti distinctionem in lege Euangelica licet animaduertere, docendi erunt fideles nunc de externo sacerdotio agi, quod certis hominibus attributum est, hoc enim tantummodo ad ordinis Sacramētum pertinet.

Duplex sacerdotium in veteri lege etiā inuenitur.
a Ex. 28, & 29 & 40. & totus Leuiticus & & sæpe alias.
b. Num. 3. 10
c. 2. Par. 26. 18. 19.
Sacramentū ordinis respectu externi sacrificij institutum.

25 *Quæ sint sacerdotum propriæ functiones.*

Sacerdotis igitur munus est Deo sacrificium facere, Ecclesiastica Sacramenta administrare, quemadmodum ex consecrationis ritibus perspicitur. Nam Episcopus, cum sacerdotem aliquē instituit, primum quidē manus ei, vnà cum omnibus sacerdotibus, qui adsunt, imponit, deinde stolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur sacerdotem virtute indui ex alto, qua possit crucē Christi Domini, & iugum suaue diuinę legis perferre, eamque non verbis solū, sed vitæ sanctissimæ, & honestissimæ actæ exemplo tradere. Postea ma-

Sacerdotis quæ sit functio.
Cæremoniæ quæ in consecratione sacerdotum adhibentur explicantur.
a Luc 24. 49
b Matth. 11. 30.

nus sacro oleo inungit: tum vero calicem cum vino, & patenam cum hostia tradit, dicens: *Accipe potestatem offerendi sacrificii Deo, missasque celebrandi, tam pro viuis, quam pro defunctis.* Quibus cæremonijs & verbis, interpres ac mediator Dei, & hominum instituitur, quæ præcipua sacerdotis functio existimanda est. Ad extremum vero, manibus iterum eius capiti impositis. *Accipe,* inquit, *Spiritum sanctum quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt:* eique cœlestem illam, quam Dominus discipulis suis dedit, peccata retinendi, ac remittendi potestatem tribuit. Hæc vero sunt sacerdotalis propria & præcipua munera.

Ioa. 20. 23.
Vnus est sacerdotij ordo, sed in plures dignitatis gradus distinctus.

26 *Quamuis vnus sit sacerdotij ordo, non tamen vnus est sacerdotum gradus*

Qui tametsi vnus est ordo sacerdotalis, varios tamen dignitatis & potestatis gradus habet.

Primus gradus sacerdotum Inferiorum.

Primus est eorum, qui sacerdotes simpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declaratæ sunt.

Secundus gradus est Episcoporum seu Pontificum.

Secundus est Episcoporum, qui singulis Episcopatibus præpositi sunt vt non solum cęteros Ecclesiæ ministros, sed fidelem populum regant, & eorum saluti, summa cũ vigilantia & cura, prospiciant. Quare in sacris literis Pastores ouium sæpe appellantur: quorum munus & officium Paulus descripsit, vt in Apostolorum actis legimus, in ea concione, quam ad Ephesios habuit. Itemq, a Petro Apostolorũ principe, diuina quędam Episcopalis ministerij regula tradita est: ad quã si Episcopi suas actiones dirigere studeant, dubitandum non erit, quin pastores boni, & sint, & habeãtur. Sed ijdem Episcopi & Põtifices dicuntur, accepto ab

Act. 20. 28. 29. 30.

1. Petr. 5. 2. 3.

526
a num.o 26.o
usq.e ad 33.mi

Tertius est Archiepiscoporum seu Metropolitanorum, qui licet iurisdictione, ordinatione tamē ab episcopis non differunt

ab Ethnicis nomine, qui Principes sacerdotum Pontifices appellare consueuerunt.

Tertius gradus est Archiepiscoporū, qui pluribus Episcopis præsunt: qui Metropolitani etiam vocantur, quod illarum vrbium antistites sint, quæ tanquam matres habeantur illius prouinciæ: quare superiorem, quam Episcopi, locū & ampliorem potestatem habent tametsi ab Episcopis ordinatione nihil differūt.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur, id est, primi supremique Patres.

Quartus gradus est Patriarcharū qui quatuor olim in tota Ecclesia numerabantur, ijque dignitate impares. Constatinopolitanus Patriarcha post Ro primus Constanti

27 *De sedibus antiquis Patriarcharum.*

Olim in vniuersa Ecclesia præter summum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares: nam Constantinopolitanus, etsi ad eū post omnes alios hic honos delatus est, tamen ob imperij maiestatem altiorem locum obtinuit. Proximus est Alexandrinus cuius Ecclesiam Marcus Euangelista iussu Principis Apostolorum fundauit. Tertius Antiochenus, vbi Petrus primo se de locauit. Extremum gradum habet Hierosolymitanus, quam Ecclesiam Iacobus frater Domini rexit.

napolitanæ. &c renouantes. dist. 22 De reliquis sedibus Patriarchalibus. vide concil. Nic. can 6. Chalc. Anacl ep. 3 Leo. ep. 53. Gregor. lib. 6. ep. 37.

28 *Romanus Pontifex omnium est Episcoporum maximus, idque iure diuino.*

Præter hos omnes Catholica Ecclesia Romanum Pontificem Maximum, quem in Ephesina Synodo Cyrillus Alexādrinus, Archiepiscopum totius orbis terrarum patrem, & Patriarcham appellat, semper venerata est: cum enim in Petri Apostolorum principis cathedra sedeat, in qua vsque ad finem sedisse constat, summum in eo dignitatis gradum, & iurisdictionis amplitu-

Conferatur. hac cum.10 &.11 sect. articuli noni simboli Apostolor. Primatus Romani Pontificis nõ humani sed diuini est iuris Vide Anacl. ep.3. cap. & habet. dist 22.c. sacrosan. & Greg. lib.7.epis, c. 3.&.64. hab ea.c.de Constantinopolitan. & Nico. Pap. ca. omnes concil. Chalc in epis. ad Leon Bern. li.2. de considerat. Minister sacramenti ordinis est Episc. Trid. Syn. de ordine sessio. 23 c.3 decr. de reforma. c.10 Idque docet. conc. Antioc c. 10. & Ancyran. 12. Epiph. hær. 75. Hie. ep. 85 Damas. &

dinem non quidem vllis Synodicis, aut alijs humanis constitutionibus, sed diuinitus datam agnoscit, quamobrem omnium fidelium, & Episcoporum cęterorumque antistitum quocumque illi munere & potestate præditi sint, pater, ac moderator, vniuersali Ecclesiæ vt Petri successor Christique Domini verus, & legitimus vicarius in terris præsidet. Ex his itaque Pastores docebunt, & quæ sint Ecclesiasticorum ordinum, ac graduũ præcipua munera, & functiones, quis huius sacramenti minister sit.

29 *Quis sit legitimus sacramenti ordinis minister.*

Constat enim ad Episcopum eam administrationem pertinere: quod etiam sanctarum literarũ authoritate, certissima traditione, omnium Patrum testimonio, Conciliorum decretis, sanctæ Ecclesiæ vsu & consuetu-

[illegible]

dine facile erit comprobare: Quamuis autem nõnullis Abbatibus permissum sit, vt minores, & nõ sacros ordines interdum administrent, tamen hoc proprium Episcopi munus esse nemo dubitat, cui vni ex omnibus, præterea nemini licet, reliquis ordinibus qui sacri & maiores dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos Diaconos & Sacerdotes vnus tantum Episcopus ordinat, Episcopi ex Apostolorum traditione, quę perpetuo in Ecclesia custodita est, a tribus Episcopis consecratur.

30 *Cur in promouendis ad ordines singularis probitas requiratur.*

SEQVITVR nunc vt explicetur, quidnam ad hoc Sacramentum, in primisque ad sacerdotalem ordinem apti sunt, & quæ in eis potissimum requirantur. Ex hoc enim difficile nõ erit statuere, quid in alijs ordi-

leo ep. 88. vide item de tempore ordinationum & ca. nec Episcopi Abbatibus aliquando cõceditur vt minores Ordines conferãt sed is qui alicuius Episc. iurisdictioni non subsunt, vt declaratur 1.8. Syn ses. 23. decr. de reformat c.10. Episcoporum consecratio a tribus Episcopis fiat. Con Apost. 1 & Nic. conc. cã 4. Carth 8. ca 12.&.3. ca 39 & 4. ca. 2. & 9 ca. 4 & Anacl. ep. 2 idque colligitur ex Paul. 1. Tim 4 14.

Comparatio sacramẽti ordinis cũ alijs sacramentis. hęc ratio colligitur ex d. Tho. in sup.

A num. 31 usq. ad finem

ordinibus dandis, pro cuiusque officio, & dignitate, obseruare oporteat. Maximam autem in hoc sacramento cautionem adhibendā esse, ita colligitur, quod cætera gratiā ad illorum sanctificationem, & vsum tribuunt, a quibus percipiuntur: at vero, qui sacris initiātur ob eam rem cœlestis gratiæ participes fiunt, vt eorum ministerio, ecclesię, atque adeo omnium hominum saluti cōsulatur. Ex quo factum esse intelligimus, vt statis tantummodo diebus, quibus etiam solemnia ieiunia ex vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more indicātur, ordinationes fiant: vt scilicet fidelis populus eiusmodi sacrarum rerū ministros, pijs & sanctis precationibus a Deo impetret, qui ad tanti ministerij potestatem recti, & cum ecclesiæ vtilitate gerendam aptiores esse videantur.

q. 36 artic. 1. quam etiam probat testimonio Dionys. libr. de Eccl. Hiera. cap. 3.

Ordines cur statis diebus ieiuniorum pręcipue instituantur. quæ vero sint tempora a iure statuta habetur. d. 75. capit. fin. ex Gelas. ad episcop. per Lucaniam ep. 1 c. 15. & Gre. lib. 2. ep. 3. & de tempori bus ordinationum ety. c oc to autem.

31 *Quanta vitæ, & morū integritas in ordinando requiratur.*

Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus est, vitæ & morum integritas commēdetur magnopere oportet, non solū quia, si mortiferi alicuius peccati conscius se initiari curet, vel etiam patiatur, nouo se, & maximo scelere obstringit, sed etiam quia virtutis, & innocētiæ lumen alijs perferre debet, ea de re quid Apostolus Tito, & Timotheo præcipiat, Pastoribus declarandū erit: & simul illud docendum ea corporis vitia, quæ in veteri lege ex Domini præscriptione aliquem ab altaris ministerio excludebant, in Euangelica lege ad animæ vitia præcipue transferēda esse. Quare sanctam illam consuetudinem in Ecclesia seruari animaduertimus vt qui sacris initiandi sunt, prius pœnitētiæ Sacramento conscientiam

Tit. 1. 7. 8. 9 1. Tim. 3. per totum c. Leuit. 21 17. 18. 19. 2. Greg. p. 1. pastor. cur. ę ca. ii.

Rerum diuinarum duabus de causis sint periti. quod etiam initio catecalogi latius repetitur. vide Tho. in sup. q. 36. q. 2.

tiam purgare diligenter studeant.

32 *In sacerdote quae, & quanta doctrina requiratur.*

Praeterea in Sacerdote non solum ea cognitio requirenda est qui ad sacramentorum vsum & tractationẽ pertinet, sed etiam sacrarum literarũ scientia ita instructum esse oportet vt populo Christianae fidei mysteria, & diuinę legis praecepta tradere ad virtutem & pietatem excitare, a vitijs reuocare fideles possit. Sacerdotis enim duo sunt munera: quorum alterum est, vt sacramentũ rite conficiat & administret: alterum, vt populũ si dei suae commissum ijs rebus & institutis, quae ad salutem necessaria sunt erudiat Malachias enim ita testatur: Labia sacerdotis custodiēt scientiã, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituũ est,

Duo sacerdotis munera,

Malach. 2, 7

Vt igitur in horum altero, si mediocri cognitione sit ornatus: praestare, quod debet posita: alterum certe non vulgarem sed exquisitam potius doctrinam desiderat: quamuis aeque ab omnibus sacerdotibus summa recõditarum rerum scientia non exigatur, sed quae ad suscepti officij, & ministerij functionem vnicuique satis esse possit.

33 *Qui nam ad sacerdotij dignitatem non sint admittendi.*

Quiad sacerdotium non sint admittendi.

Pueris autem & furiosis, vel amentibus, quod vsu rationis carent, hoc sacramentum dandum non est: quamuis, si ijs quoque administraretur sacramenti characterem in eorum animam imprimi certo credendum sit. Qui vero aetatis annus in singulis ordinibus sit expectandus ex sacri Tridentini Concilij decretis facile erit cognoscere.

Pueri ad ordines sacros non debent promoueri, 77. dist cap. vel non est. vide item dist 77. & 78. per totam. Furiosus & amens non ordinandus. 33. dist. cap. Maritũ Si quis ordinẽ ante aetatẽ susciperet, characterẽ quidem accepit, sed non

Exci

vsum Tho. In sup. q. 39 art. 1. Trid. Syn. sess. 23. c. 12. reform. Serui prohibetur ordinari. dist. 54. c. 1. & 2. & c. qui ex famil. lijs. Item de seruis non ordinandis per totum titulū

Excipiuntur etiam serui: neque enim diuino cultui dedicari debet, qui non sui iuris, sed in alterius potestate est.

Homicidæ. dist. 50. c. clericum & c. sequitur & cap. de his clericis & de homic. vol. & presbyterū

Viri præterea sanguinarii, & homicidæ, quia Ecclesiastica lege repelluntur, & irregulares sunt.

Spurij & illegitimi. de his vide dist. 56 per totum & tit. de filijs presbyter. non ordin.

Spurij quoque, & ij omnes, qui ex legitimis nuptijs nō sunt procreati. Decet enim, vt qui sacris addicuntur, nihil in se habeāt, quo ab alijs merito contemni, & despici posse videantur.

Quinto arcē disunt corporibus deformati. vide tit. de corpore vitiatis. & dist. 55. per tot. Multi alij excluduntur ab ordinibus vt bigami & alij. de quibus vide doc

Ad extremum etiam admitti non debent, qui aliquo insigni corporis vitio deformes, aut manci sunt: ea enim fœditas, & debilitatio tum offensionem habet, tum vero sacramentorum administrationem impediat, necesse est,

34 *Qui sint præcipui huius sacramenti effectus.*

Sed iam his rebus expositis, superest, vt Pastores doceant, qui sint huius sacramenti effectus. Constat vero, quamuis ordinis sacramentum, vt antea dictum est, maxime ad Ecclesiæ vtilitatē & pulcritudinē spectet, tamen in eius quoque anima, qui sacris initiatur, sanctificationis gratiā efficere, qua idoneus habilisque ad recte muneres suo fungendum, sacramentaque administranda reddatur: quemadmodum etiam baptismi gratia, quilibet ad alia sacramenta percipienda aptus efficitur.

tores. [illegible] de nota [illegible] gularitatis disputant.

Primus effectus est, sanctificatio illius, qui ordinatur. vide Thom. in supp. q. 5. ar. 1. Aug li 2. Cōt. [illegible]

Alia quoque gratiā hoc sacramento tribui perspicuum est, præcipuā videlicet potestatem, quæ ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum refertur, in sacerdote quidē plenā, & perfectā, vt qui Domini nostri corpus: & sanguinē vnus potest cōficere, in alijs vero inferioris ordinū ministris, maiorē minorēve quo quisq; ministerio suo magis,

Secundus gradibus quibusdam homines prouehi ad offerendum Domino noui testamenti sacrificium.

Quomodo Ordinis sacramentum characterē imprimat. Trid. Syn. Sess. 23 de Ordine c. 3. canno 4. Tho. ca. art

magis, minusve ad altaris sacramenta accedit. Atque hęc potestas, etiam character spiritualis dicitur, quod qui sacris imbuti sunt, interiori quadam dota animæ impressa, ab alijs fidelibus distinguantur, ac diuino cultui mancipentur, ad quem Apostolus videtur spectasse, cum ad Timotheũ ait: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij, & alibi: Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Hæc de Ordinis Sacramento satis dicta sint, potiora enim tantum rerum capita Pastoribus tradere professi sumus, vt illis fidelis populi docendi, & in Christiana pietate erudiendi argumenta suppeditarent.

1. Tim. 4. 14

2. Tim. 1. 7.

DE MATRIMONII Sacramento.

CAP. VIII. SECTIO PRIMA.

128

A num.° 1.° usq.e ad 5.m

1 *Cur parochi sedulo debeant inuigilare, vt populus Christianus matrimonij naturam, & sanctitatem cognitam habeat.*

Quoniam Pastoribus beata, & perfecta Christiani populi vita proposita esse debet ijs quidẽ maxime optãdũ esset, quod Apost. se cupere ad Corint. scribebat his verbis Volo omnes homines esse, sicut meipsum, nimirũ vt omnes continẽtiæ, virtutem sectarentur: nihil enim beatius in hac vita fidelibus potest contingere, quã, vt animus nulla mundi cura distractus, sedataque, & restincta omni carnis libidine, in vno pietatis studio, & rerum cœlestium cogitatione conquiescat. Sed quoniam, vt idem Aposto-

1. Cor. 7. 7.

Doctrina de sacramento matrimonij & canones subiectis, decem capitib. de eiusdẽ reformatione explicantur initio; sess. 24 Trid. Synod.

ftolus teftatur, vnufquif-
Cor. 7. 7. Caftitatis excellentia nō in omnes cadit 1. Cor. 7. 7. Ioan. 2. 2. 3. Vtilitas doctrinæ de matrimonio 1. Cor. 7. per totum. Eph. 5. 22. 23. 24. Coloff. 3. 18. 19. 1. Pet. 2. 1. 3.
que proprium donum habet ex Deo, alius quidē fic alius vero fic: & matrimoniū magnis, diuinifq; bonis ornatum eft, ita vt inter alia Catholicæ Ecclefiæ facramenta verè, ac propriè numeretur, ac Dominus nuptiarum celebritatem præfentia fua honeftarit: fatis apparet eius doctrinam tradendā effe, cū præfertim liceat animaduertere, tum fanctum Paulum, tum Apoftolorum Principem, quç non folum ad dignitatē, fed etiam ad officia matrimonij pertinebāt, pluribus locis accuratè fcripta reliquiffe. Diuino enim fpiritu afflati, optimè intelligebant, quanta, & quam multa commoda ad Chriftianam focietatem peruenire poffent, fi fideles matrimonij fanctitatem cognitā haberent, & inuiolatam feruarent: contra vero, ea ignorata, vel neglecta plurimas, maximafque calamitates, & detrimen-

ta in Ecclefiam im[illegible]ri. Primum itaque matrimonij natura, & vis explicanda eft, nam cum vitia fæpe honefti fimilitudinē gerant, cauere oportet, ne fideles falfa matrimonij fpecie decepti, turpitudine, & nefariis libidinibus animam commaculent: cuius rei declarādæ caufa, a nominis fignificatione ordiendum eft.

2 *Quapropter fancta illa copula Matrimonij, coniugij, aut nuptiarum nominibus exprimatur.*

Matrimonium ab eo dicitur, quod fœmina idcirco maximè nubere debet, vt mater fiat, vel quia prolem concipere parere, educare, matris munus eft. Coniugium quoque a coniūgendo appellatur, quod legitima mulier cum viro quafi vno iugo adftringatur. Præterea nuptiæ, quia, vt inquit Sanctus Ambrof. pudoris gratia puellæ fe obnuberent: quo etiam de-

Matrimoniū vnde dicatur Aug. lib. cōt. Fauft. ca. 26. Ambr. lib. 1. de Abraham c. 9. infi. & 30 q. 5. ca. fœminæ; & 33. q. 5 c. mulier, & Ifid. lib. 2, de Eccl. of. c. 19 Mag. in 4. dif 27. libr. 4. & Grat. 27. q. 2 in principio quæftionis, ex inftit. tit.

cla-

clarari videbatur, viris obedientes, subiectasq; esse oportere.

3 *Quid sit matrimonium?*

Ita vero ex communi Theologorum sententia definitur: Matrimoniũ est viri, & mulieris maritalis coniunctio, inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinẽ retinens, cuius definitionis partes, vt planius intelligantur, docendũ est, quamuis hæc omnia in perfecto matrimonio insint, consensus videlicet, interior, pactio externa verbis expressa, obligatio, & vinculum, quod ex ea pactione efficitur, & coniugum copulatio, qua matrimonium consummatur, nihil horum tamen matrimonij vim, & rationem propriè habere, nisi obligationem illam, & nexum, qui coniunctionis vocabulo significatus est. Additur vero, maritalis, quoniam alia pactionum genera, quibus viri, & mulieres obligantur, vt mutuam operam præstent, vel pretij, vel alterius rei causa, prorsus aliena sunt a matrimonij ratione. Sequitur deinde, inter legitimas personas: quoniam, qui a nuptiarum coniunctione legibus omnino exclusi sunt, ij matrimonium inire non possunt, neque si ineãt, ratum est, exempli gratia: qui intra quartum gradum propinquitate coniuncti sunt, puerque ante decimum quartum annũ, aut puella ante duodecimũ, quæ ætas legibus constituta est, ad matrimonij iusta fœdera ineum da apti esse non possunt. Quod vero extremo loco positum est, Indiuiduã vitæ consuetudinem retinens, indissolubilis vinculi naturam declarat, quo vir & vxor colligantur.

4 *Vbi præcipua vis matrimonii consistat.*

Ex his igitur patet matri-

de patria pot:sta l'b.1. & ff. de ritu nupti.l.2. vide Thom.in supra q.44.a.3 Quæ ad perfectum matrimonium cõcurrant. Matrimonij vis in quo præcipue cõsistat. Matrimoniũ inter illegitimas personas cõtractũ est irritũ, quæ aũt personæ non possint cõiũgi aut. etiam coniunctæ separari debeãt pluribus capitibus exponitur sess. 24 Conc. Trid. decret. de reform matri. Indissolubile est matrimonij vinculum.

Matrimonij natura non

tam in cõsensu quam in obligationis vinculo consistit. Cõsensus est matrimonij causa efficiens Cõ. Florẽt. in ep. Eug. 4, ad Armæ, idem habes. 27. q. 2. c. matrimoniũ & cap. omnis res & cõcor. ff. de reg. iur. l. nuptias, & Mag. in 4. d. 27. lit. c. Consensus verbis tẽporis præsentis exprimendus est, isque mutuus esse debet. habe. de sponf. & mat. & ca. Tuæ fraternitati, & consent. Mag. ibi lit. c. Interior cõsensus nõ sufficit ad matrimon.

trimonij naturam, & rationem in vinculo illo cõsistere. Nã quod aliæ clarissimorum virorum definitiones hoc videntur consensui tribuere, vt cũ dicunt, coniugium esse consensum maris, & fœminæ, hoc ita accipiendũ est, consensum ipsum matrimonij causam esse effectricẽ esse: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio, & nexus oriri nõ potest, nisi ex consensu, & pactione.

5 *Qualis in matrimonio requiratur consensus, quaque ratione sit declarandus.*

Sed illud maxime necessarium est, vt consensus verbis, quæ præsens tempus significant, exprimatur, neq; enim matrimonium est simplex donatio, sed mutua pactio, atque ita fit, vt consensus alterius tantum, ad matrimonium coniungendum satis esse nõ possit, sed duorum inter se mutuum esse oporteat atqui, ad declarandũ mutuum animi consensum, verbis opus esse perspicuum est. Si enim ex interiori tantum consensu, sine externa aliqua significatione matrimonium constare posset, illud etiã sequi videretur, vt cum duo qui disiunctissimis, & maxime diuersis in locis essent, ad nuptias consentirent, antequam alter alteri voluntatem suã vel literis, vel nuntijs declarasset, veri, & stabilis matrimonij lege coniungerentur: quod tamen à ratione, & sanctæ Ecclesiæ cõsuetudine & decretis alienum est.

6 *Mutuus consensus verbis futuri temporis expressus matrimonium non efficit.*

Cõsensus verbis futuri tẽporis expressus matrimoniũ non efficit, hoc habetur de spons. & matr. ca. si inter virum & Mag. vbi supra.

RECTE autem dicitur oportere, vt consensus verbis exprimatur, quæ præsentis temporis significationem habeant, nam quæ futu-

rum

129

A num.º 63 usq.e ad 9m

rum tempus indicant, matrimonium non coniungunt, sed spondent: deinde quæ futura sunt nondum esse perspicuũ est, quæ vero non sunt parũ, vel nihil firmi, aut stabilis habere existimãdum est. Quare nondum conubij ius in eam mulierem quisquam habet, quam se in matrimonium ducturum esse pollicetur, neque statim ab eo impletum est, quod se facturum promisit: tametsi fidem præstare debet: quod si nõ faciat, violatæ fidei reus esse cõuincitur. At vero, qui matrimonii fœdere alteri iungitur, quamuis postea pœniteat, tamen quod factũ est mutare, irritumve, & infectum reddere nõ potest. Cum itaque coniugij obligatio nuda promissio non sit, sed eiusmodi abalienatio, qua re ipse vir mulieri, & vicissim mulier viro corporis sui potestatem tradit, idcirco necesse est, verbis, quę præsens tẽpus designãt, matrimonium contrahi: quorum verborum vis, etiam postquam enunciata sunt, permanet, virumque & vxorem indissolubili vinculo constrictos tenet.

Qui quod se facturũ promisit, postea non præstat tametsi fidẽ violet, matrimonium tamen non dissoluit.

Qualis promissio requiratur ad perfectionem matrimonij.

7 *Si pudore, aut alio impedimento consensus verbis nõ exprimatur, nutus & signa verborum locum habent.*

Sed verborum loco, tũ nutus, & signa, quæ intimum consensum apertè indicent, satis ad matrimonium esse possunt, tũ ipsa etiam taciturnitas, cum puella propter verecundiam non respondet, sed pro ea parentes loquuntur.

Verborũ loco nutus, & signa satis esse aliquando posse.

8 *Ad verum matrimonium concubitus non requiritur.*

Ex iis igitur Parochi fidelibus tradent, matrimonij naturam, & vim in vinculo, ac obligationẽ sitam esse, ac præter consensum, eo quo dictum est,

Matrimoniũ nõ concubitu, sed vinculo cõsensus cõsistere. Adam & Eua in statu innocen-

æ non concubuere runt. Genes. 2 S. Amb. de Instit. virg. c. 6. Chrysost. in oper imperf. hom. 32. Isi. lib. 9. etym. cap. 7.

est, modo expressum, vt verum matrimoniũ existat, concubitum necessario non requiri: nam & primos parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula intercesserat, vero matrimonio iunctos fuisse planè constat: Quare à sanctis Patribus dictum est, matrimonium non concubitu, sed consensu existere. Quod etiam à sancto Ambrosio in libro de virginibus repetitum legimus.

Duplex matrimonij ratio vt est officium naturæ & vt sacramentũ. Matrimoniũ est a natura ff. de iust. & iure. l. 1. 1. Corint. 15. 46.

9 *Quotuplex sit matrimonij consideratio.*

Iam vero hisce explicatis, illud docẽdum erit, matrimonium duplicem rationem habere. Nam vel vt naturalis coniunctio (coniugium enim nõ ab hominibus inuentum, sed à natura) vel vt Sacramentum, cuius vis naturalium rerum conditionem superat, considerandum est. Ac, quoniam gratia naturam perficit, (neque prius, quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale) rei ordo postulat, vt de matrimonio, vt natura constat, & ad naturæ officium pertinet, prius agendum sit. tũ vero, quæ illi, vt Sacramẽtum est, conueniunt, explananda erunt.

De matrimonio vt ad naturæ officiũ pertinet.

130
A num.º 9º usq.e ad 12m

Matrimoniũ vt naturæ officium. diuinitus est institutum.

10 *Quis matrimonij, vt officium naturæ significat, sit auctor.*

Gen. 2. 27. 28. Ibi. 10. 21.

In primis itaque docẽdi sunt fideles, matrimonium à Deo institutum esse: scriptum est enim in Genesi Masculum & fæminã creauit eos: benedixitque illis Deus, & ait. Crescite, & multiplicamini, &c. non est bonũ hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Ac paulo post, Adæ vero non inueniebatur adiutor similis eius Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam cumque obdormisset, tu

lit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea, & ædificauit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eā ad Adam: Hoc nunc os, de ossibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quæ ipso Domino authore apud sanctum Matthæum, ostendunt matrimonium diuinitus institutum esse.

Hęc pareonomasia in Hebræo venustior est. Is enim est vir, vnde fit Fœmina. Ista, quid mulieré denotat. Septē MS. exēp. Hæb & Cal. addūt suum, textus tamen est. vt hic habetur. Mart. 10. 6. Matrimoniū vt est naturalis coniūctio etiā nequit dissolui.

Synodus declarat, perpetuum etiam & in dissolubilem nodum ei addixit: Siquidem Saluator ait. Quod Deus coniungit, homo non separet. Quamuis enim matrimonio, quatenus naturæ est officium, conueniat, vt dissolui non possit: tamen id maximè fit, quatenus est Sacramentum. Qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ lege, eius propria sunt, summam perfectionem consequitur. Tamen & prolis educandæ studio, & alijs matrimonij bonis repugnat, vt eius vinculum dissolubile sit.

can. 5. 7. & c. fraternitatis 35. quo. & c. debitū de bigamis & de coniug le- prof. inprin

331

11 *Matrimonium vt naturæ officium consideratum, dissolui non potest.*

12 *Omnibus hominibus lex contrahendi non est imposita.*

A num. 12 usq. ad 16m

Mar. 19. 6. Tridentina Synodus in principio sessionis. 24. &

Neque verò Deus matrimonium tantummodo instituit, verum, vt sancta Tridentina

Quod verò à Domino dictum est, Crescite, & multiplicamini: ideò

Gen 1 28. Sic interpretatur hunc locum Tertul. in lib. de monogam. ante mediũ. Cypr. in lib. de habitu. virg. Hier. li. 1. in Iou. & Aug de san. virg. cap. 9. Matrimoniũ causa multiplicandi genus humanũ diuinitus est institutum. Virginitas matrimonio est præstantior Trid. Syn. sess. 24. de matri. ca. 9. 10.

ideò spectat, vt cuius rei causa matrimonium institutum erat, declaret: non vt singulis hominibus necessitatem imponant. Nunc enim aucto iam humano genere, non solum vlla lex vxorem ducere aliquem non cogit, sed potius virginitas summoperè commendatur, & vnicuique in sacris literis suadetur, vt quæ matrimonij statu præstantior sit, maioremque in se perfectionem, & sanctitatem contineat: Dominus enim Saluator noster ita docuit: Qui potest capere, capiat. Et Apostolus ait: Dei virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do tanquam misericordiam consequutus a Domino, vt sim fidelis.

13 *Vir & mulier coniungi cur debeant.*

Sed quibus de causis vir & mulier coniungi debeant explicandum est. Prima igitur ratio est, hæc ipsa diuersi sexus natura instinctu expetita societas, mutui auxilijspe conciliata, vt alter alteris ope adiutus, vitæ incommoda facilius ferre, & senectutis imbecillitatem sustentare queat.

Matth. 11 1. Cor. 7. 25. Secunda. Causę hę p feruntur partim a D. aug. li. 7. de gen. & lib. c. 7. & lib. 6. supra. Gen. ca. & a Mag. in. 4. dist. 29. lit. b. partim a D. Tho. in sup. q. 42. a. 2. vide item. 32. q. 2. per totã. Tob. 6, 16. 17.

Altera est procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, vt bonorum, & diuitiarum hæredes relinquantur, quàm, vt veræ fidei & religionis cultores educentur, quod quidem maximê sanctis illis Patriarchis, cùm vxores ducerent, propositum fuisse, ex sacris literis satis apparet. Quare Angelus, cum Tobiam admoneret, quo pacto mali dæmonis vim posset repellere. Ostendam inquit, tibi, qui sunt, quibus præualere potest dæmonium. Hi nam-

Psal. 31. 19. Tob. 6. 22. Gen. 1. 23. Illus naturæ violant, qui partum impediũt Aug. li. 1. de nup. & concup. ca. 15. & hab. 32. q. 2. cap. aliquando.

que qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & à sua mente excludāt, & suæ libidini ita vacēt, sicut & mulus, quibus nō est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Deinde subiecit. Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus, vt in semine Abrahæ benedictionem in filijs consequaris. Atque vna hæc etiam causa fuit, cur Deus ab initio matrimonium instituerit. Quare fit, vt illorum sic scelus grauissimum, qui matrimonio iuncti, medicamētis vel conceptu impediunt, vel partū abigunt. Hæc enim homicidarum impia conspiratio existimanda est.

14 *Post peccatum cur matrimonium institutum fuerit.*

Tertia causa, vide Aug. 14. ciuit. ca. 15. 16. & 17.

Tertia est, quæ post primi parentis lapsum ad alias causas accessit, cum propter iustitiæ, in qua homo conditus erat amissionem appetitus rectæ rationi repugnare cœpit. vt scilicet, qui sibi suæ imbecillitatis conscius est, nec carnis pugnam vult ferre matrimonij remedio ad vitanda libidinis peccata vtatur: de quo ita Apostolus scribit, propter fornicationem, vnusquisque suam vxorē habeat, & vnaquæque suum virum habeat. Ac paulo post cum docuisset, interdum orationis causa à matrimonij debito abstinendum esse subiecit. Et iterum reuertimini in idipsũ, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hæc igitur sunt causæ, quarum aliquam sibi proponere quisque debet, qui piè & religiosè, vt sanctorum filios decet nuptias velit contrahere.

1. Cor. 7. 2

ibid. 5.

Quod si ad eas causas alia etiam accedant, quibus homines inducti, ma-

Causæ secundariæ matrimonij si eius sanctitatem nũ impediãt minime damnandæ sunt.

matrimonium ineant, atque inhabendo vxoris delectu hanc illi præponãt, vt hæredis relinquendi desiderium, diuitiæ, forma, generis splendor, morum similitudo, huiusmodi sanè rationes damnandæ non sunt, cùm matrimonij sanctitati non repugnent. Neque enim in sacris literis. Iacob, Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem eius pulchritudine illectus Liæ prætulerit. Hæc de matrimonio, vt naturàlis coniunctio est, docenda erunt:

Gen. 29.17.18.

15 *Cur matrimonium Sacramenti dignitate per Christum sit auctum.*

Vt autem Sacramentum est, explicare oportebit, ei naturam multò præstantiorem esse, & omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim matrimonium, vt naturalis coniunctio ad propagandum humanum genus ab initio institutum est, ita deinde, vt populus ad veri Dei, & Saluatoris nostri Christi cultum, & religionem procrearetur, atq; educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa est. Cùm enim Christus Dominus vellet arctissimæ illius necessitudinis, quæ ei cum Ecclesia intercedit, suæque erga nos immensæ charitatis certum aliquod signum dare, tanti mysterij dignitatem hac potissimum maris, & fœminæ sancta coniunctione declarauit, Quod quidem aptissimè factum esse, ex eo intelligi potest, quod ex omnibus humanis necessitatibus, nulla inter se homines magis, quàm matrimonij vinculum constringit, maximaque inter se vir, & vxor charitate, & beneuo-

De matrimonio vt sacramentum est. Finis instituti matrim. cũ in lege naturæ, tũ in lege gratiæ pulchræ explicatur. Vide Th. in supp. q. 42. art. 3. Immensa Christi & Ecclesiæ per charitatẽ cõiunctio matrimonij Sacramento altissime significatur. Vide cap. de Sitũ de bigamis non ordin. Matth. 22. 2. & 25. 10. Apoc. 9. 67.

lentia deuincti ſunt: atque idcirco fit, vt frequenter ſacræ literę nuptiarum ſimilitudine diuinam hanc Chriſti, & Eccleſiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

132

A num.° 16.° usq.ᵉ ad 19.ᵐ

16 *Quomodo matrimonium ſit verum Euangelicæ legis ſacramentum.*

Ephe. 5. 28. 29. 30. Probatur matrimoniũ eſſe ſacramentum quod etiam veteres diſerte tradiderunt vt Tertulia. in lib. de monag. Aug. de fid. & oper. cap. 7. lib. 1. de nup. & cõcup. cap. 10. & 21. Amb. in 5. ep. ad Epheſ. Pet. Dam. ſer. 1. de dedicat. Eccl. Lucius Papa 3. vt hab. de here

Iam vero matrimonium ſacramentum eſſe, Eccleſia, Apoſtoli auctoritate confirmata, certum & exploratum ſemper habuit: ita enim ad Epheſios ſcribit: Viri debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua. Qui ſuam vxorem diligit, ſe ipſum diligit, nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus, Eccleſiam: quia membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſsibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Nam quod inquit, ſacramentum hoc magnum eſt: nemini dubium eſſe debet, ad matrimonium referendum eſſe, quod ſcilicet viri & mulieris coniunctio, cuius Deus auctor eſt, ſanctiſsimi illius vinculi, quo Chriſtus Dominus cum Eccleſia coniungitur, ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum ſit.

ticis c. ad bolendam. Trid. Syn. in princ. ſeſ. 24. de matrimon. & cã. 1. Florent. & Conſtant.

17 *Quomodo matrimonium ſacramentum eſſe ex Pauli verbis cõuincatur.*

Atque hanc eſſe eorum verborum veram & propriam ſententiam, veteres ſancti Patres, qui eum locum interpretati ſunt, oſtendunt: idemque ſancta Tridentina Synodus explicauit. Conſtat ergo, virum

virum Christo, vxorem Ecclesiæ ab Apostolo comparari, virum esse caput mulieris, vt est Christus Ecclesiæ, eaque ratione fieri, vt vir vxorem diligere, & vicissim vxor virum amare, & colere debeat, Christus enim dilexit Ecclesiam, & pro ea semetipsum tradidit: rursus verò, vt idem Apostolus docet, Ecclesia subiecta est Christo. Sed gratiam quoque hoc sacramento significari, & tribui, in quo maximè sacramenti ratio inest, ea Synodi verba declarant. Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christus venerabilium sacramentorum institutor, atque perfector, sua nobis passione promeruit. Quare docendum est, huius sacramenti gratia effici, vt vir & vxor, mutuæ charitatis vinculo coniuncti, alter in alterius beneuolentia conquiescat, alienasque, & illicitos amores, & concubitus non quærat, sed in omnibus sit honorabile connubium & thorus immaculatus.

Ephes. 5. 25. Ibid. 24. Quomodo matrimoniū gratia significatam tribuat. Trid. Syn. ibid.

18 *Quantum matrimonium Euangelij, a legis naturæ vel Moysi matrimonio differat.*

Sed quantum matrimonij sacramentum ijs matrimonijs præstet, quæ ante vel post legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quod etsi gentes matrimonio diuini aliquid inesse arbitrabātur, atque ob eam rem vagos concubitus, à naturæ lege alienos esse, itemque stupra, adulteria & alia libidinis genera vindicanda ea esse iudicabant, tamē eorum connubia nullam prorsus sacramenti vim habuerunt.

Heb. 13. 4. Gentes matrimonium vt rem sanctam venerata sunt, & concubitus vagos & incestas nuptias dānarunt, vi d'iuris ciuilis

Cod. inter infideles matrimoniū nō est sacramentum. c. quanto tu. de diuort.

Apud Iudæos verò religiosius omnino nuptiarum leges seruari consueuerant: neque dubitandum, quin eorum matrimonia maiori sanctitate prædita essent. Cùm enim promissionem accepissent, forè aliquando, vt omnes gentes, in semine Abrahæ benedicerentur, magnæ apud eos pietatis officium merito esse videbatur, filios procreare, electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Saluator noster, quo ad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare: sed illæ quoque coniunctiones vera sacramenti ratione caruerunt.

Gen. 12. 3. & 18. 18. & 22, 18.

Gen. 4. 19. & 16. 2. 5. & 26. 22. 23. 24 Deut. 24. 1. Matth. 19. 8.

133 A num. 19° usq. ad 23m

19 *Matrimonium in lege naturæ post peccatum, aut in lege Moysi, originis suæ, quam ex Deo habuit decorem non retinuit.*

Huc accedit, quòd siue naturæ post peccatum, siue Moysis legem spectemus facilè animaduertimus, matrimonium à primi ortus sui decore & honestate decidisse, dum enim naturæ lex vigebat, multos ex antiquis Patribus fuisse comperimus, qui plures simul vxores ducerent. Deinde verò in lege Moysis dato repudij libello, permissum erat, si causa fuisset, diuortium cum vxore facere: quorum vtrumque ab Euangelica lege sublatum matrimoniumque in pristinum statum restitutum est. Nam quòd polygamia à matrimonij natura aliena esse, (etsi aliqui ex priscis Patribus accusandi non sunt, quod non sine Dei indulgentia plures vxores ducerent) Christus Dominus ostendit illis verbis, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit

Vxorum pluralitas a matrimonij natura est aliena, ac Christianis prohibita. c. gaudemus, de diuort. imo etiam iure ciuili, C. de iudæis. l. nemo Iudæorum, & C. de incest. nupt. lib. 2.

Trid. Syn. sess. 24. de matrimon. c. 2. Matth. 19.

Matrimoniū duorum duntaxat coniūctione definitur.

Sola mors

bit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Deinde subiungit: Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.

Marc.10.11. Matth.5.32. &.19.9. Luc.16.18

Quibus verbis planum fecit, matrimonium ita à Deo institutum esse, vt duorum tantùm non plurium coniunctione definiretur. Quod etiam alibi apertissimè docuit, inquit enim: Quicunque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, etsi vxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœchatur. Nam si viro liceret plures vxores ducere nulla omnino causa esse videretur, cur magis adulterij reus esse dicēdus esset, quòd præter eam vxorem, quàm quod priore dimissa, cum alia coniungeretur. Atque ob eam rem fieri intelligimus, vt si infidelis quispiam, gentis suæ more, & consuetudine, plures vxores duxisset, cum ad veram religionem conuersus fuerit iubeat cum Ecclesia cæteras omnes relinquere, ac priorem tantum iustæ, & legitimę vxoris loco habere,

Quid faciendum sit cum Infideli ad fidem conuerso. qui prius plures vxores duxerit. vid. cap. gaudemus, de diuortijs.

Matth.5.32. Matth.19. Marc.10.4. Luc.16.18. matrimonij nexum potest dissoluere.

20 *Vinculum matrimonij diuortio dirumpi non potest.*

Verumeodē Christi Domini testimonio faci lè cōprobatur nullo diuortio vinculum matrimonij dissolui posse: si enim post libellum repudij mulier à viri lege soluta esset, liceret ei sine vllo adulterij crimine alteri viro nubere, Atqui Dominus apertê denunciat. Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur. Quare coniugij vinculum nulla re, nisi morte dirumpi, perspicuum est: quod quidem etiam Apostolus confirmat, cum inquid, Mulier alli

1. Cor.7. 39, Rom.7.2 A lege non est in textu, sed MS. quædam haben 1. Cor.7.10 conc. Tri. sess. 24. cant. 5. & 7. conc. Item Milem. c, 17, citatum, 32. q.7. cap. placuit.

Aug. lib.1. de serm, Domi, c, 15. citatus ei Dominus & similia multa in ea.q.

[illegible] inter coniuges [illegible] campêda

gata est legi, quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est à lege: cui vult, nubat, tantum in Domino. Et rursus: His, qui matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut, viro suo reconciliari. Eam verò optionem Apostolus mulieri, quæ iusta de causa virum reliquisset, detulit, vt innupta maneat, aut viro suo reconcilietur. Neque enim sancta Ecclesia viro & vxori permittit, vt sine grauioribus causis alter ab altero discedat.

21 *Cur nulla ratione dissolui matrimonium expediat.*

Vide Thom: in 4. dis. 31. q. 2. art. 1, & sequent. & in supp. q. 47. art. 1

Ac ne forte alicui videatur durior matrimonij lex, quod nulla vnquam ratione dissolui possit, docendum est: quæ sint cum ea vtilitates coniunctæ. Primum enim homines in coniungendis matrimonijs virtutem potius, & morum similitudinem, quam diuitias & pulchritudinem spectandam esse, hinc intelligent: qua quidem recommuni societati maxime consuli nemo dubitare potest. Præterea, si diuortio matrimonium dissolueretur, vix vnquam dissidendi causæ hominibus, quæ ijs ab antiquo pacis, & pudicitiæ hoste quotidie obijceretur, ne essent. Nunc vero, cum fideles secum cogitant, quamuis etiam coniugij conuictu, & consuetudine careant, se tamen matrimonij vinculo constrictos teneri, omnemque alterius vxoris ducendæ spem sibi præcisam esse, ea re fit, vt ad iracundiam, & dissidia tardiores esse consueuerint. Quod si interdum etiam diuortium faciant & diutius coniugis desiderium ferre non possunt, & facile per amicos

recon

reconcillari ad eius con uictum redeunt.

22 *Per libellum repudij separati possunt rursum coniungi.*

Sed hoc loco prætermittenda non est Pastoribus S. Augustini salutaris admonitio: is enim, vt ostenderet fidelibus, haud grauate faciendũ esse, vt cum vxoribus, quas adulterij causa dimisissent, si eas delicti pæniteret, in gratiam reducerentur: Cur inquit, vir fidelis non recipiet vxorem quam recipit Ecclesia; aut cur vxor viro adultero, sed pænitenti, non ignoscat, cui etiam ignouit Christus? Nam quod scriptura stultum vocat, qui tenet adulteram, de ea sentit, quæ cum deliquerit, pœnitere, & à cœpta turpitudine desistere recusat. Ex ijs itaque perspicuum est, fidelium coniugia perfectione & nobilitate, tum Gentilium, tum Iudæorum matrimonijs longe præstare.

Ob adulterium dimissi si pœniteant in gratia possunt recipi ab altera coniuge. Sanct. Aug. li. 2. de adulter. coniug. capit. 6. & 9. Prouer. 18. 22. Matrimonij triplicia sunt bona. Aug. libr. 5. cont Iul. cap. 5. & de Gen. ad lit. lib. 6. c. 7. Mag. in 4. dist. 31. Tho. in 4. 31. 2. 1. & seq. & in supp. q. 46. per totam. 1. Cor. 7. 18.

23 *Quæ sint bona, quæ ex hoc sacramento ad coniugatos redeunt.* A num.° 23 usq.e ad 28.

Docendi præterea sunt fideles, tria esse matrimonij bona, prolem, fidem, sacramentum: quorum compensatione illa incommoda leniuntur, quæ Apostolus indicat his verbis. Tribulationem carnis habebunt huiusmodi. Efficiturque, vt coniunctiones corporum, quæ extra matrimonium, merito damnandæ essent, cum honestate coniunctæ sint.

Primum igitur bonum est proles, hoc est liberi, qui ex iusta, & legitima suscipiũtur vxore: id enim tanti fecit Apostolus, vt diceret Saluabitur mulier per filiorum generationem

Primum matrimonij bonum est proles. 1. Tim. 2. 15

134

Ibid. Porro quædam M.S. legunt permanserint. Eccl. 6. 25 sed fusius, 30 fere per totũ Prou. 13. 24. & Deut. 6, 7. Ephes. 6. 4. Col. 3. 20. Tob. 4. per totum. Iob 1. 5.

nerationem. Nec vero hoc de procreatione solum, sed de educatione etiam & disciplina, qua filij ad pietatem erudiuntur intelligendum est. Sic statim subdit Apostolus: Si in fide permanserint. Monet enim scriptura: Filij tibi sunt; erudi illos, & curua illos a pueritia illorum. Idem etiam Apostolus docet, eiusque institutionis pulcherrima exempla, Tobias, Iob, & alij sanctissimi Patres in sacris litteris præbent. Quæ verò sint parentum, & filiorum officia, in quarto præcepto latius explicabitur.

24 *Fides in matrimonio quid sit, & quomodo seruanda.*

Secũdum bonum est fidelitas mutua

Sequitur fides, quod est alterum matrimonij bonum, non ille virtutis habitus, quo imbuimur, cum baptismum percipimus, sed fidelitas quædam, qua mutuo vir vxori & vxor viro seita obstringit, vt alter alteri sui corporis potestatẽ tradat, sanctumque illud coniugij fœdus nunquam se violaturum pollicetur. Id facile colligitur ex illis verbis, quæ à primo parente enunciata sunt, cum Euam vxorem suam accepit: quæ deinde Cristus Dominus in Euangelio comprobauit, Quare relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Item ex eo Apostoli loco: Mulier sui corporis potestatem non habet sed vir, similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Quare optimo iure grauissimæ animaduersiones à Domino in adulteros, quod hanc fidem maritalem frangant, in veteri lege constitutæ erant.

Gen. 2. 24 Matth. 19, 5. Ephes. 5. 31. 1. Cor. 7. 4. Vide cap. sunt qui, &c. Multorũ & c. Agathosa & multa alia 27. q. 2. & titulum de cõuer cõiugat. Leuit. 20. 10. De, 22, 22

Postulat præterea matrimonij fides, vt vir, & vxor singulari quodam, sanctoque, & puro amore

Vir qualiter vxorē dilige re debeat. Hic.li.1.cōt. Io.in. & corl go.32.q.4. Eph.5.25. Col.3.16. Tertiū matri monij bonū est sacramē. 1.Cor.7. 10.11. Vide quæ supra no tauimus sect. 20. vide item

amore coniuncti sint: neque vt adulteri interse ament, sed vt Christus dilexit Ecclesiam. Hāc enim regulam Apostolus præscripsit, cum ait: Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, quam certè immensa illa charitate, non sui commodi gratia, sed sponsæ tantum vtilitatem sibi proponens, complexus est.

25 *Quid sit sacramentum dum inter matrimonij bona numeratur.*

Aug lib.1.de adult. coniu. ca.21. &.22. & de bon. coniug.c.7. & de nup. & concu. lib.1. cap.10. Ephes.5.22. 23.& seq. Col.3.18.19. 1.Tim.5.14.

Tertium bonum, sacramentum appellatur, vinculum, scilicet matrimonij, quod nunquam dissolui potest. Nam, vt est apud Apostolum, Dominus præcepit vxorem à viro non discedere: quod si discesserit: manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir vxorem non dimittat. Si enim matrimonium, vt sacramentum est Christi coniunctionem cum Ecclesia signat, necesse est, vt Christus se nunquam ab Ecclesia disiungit, ita vxorem à viro, quod ad matrimonij vinculum attinet, separari non posse. Verum, vt hæc sancta societas sine querela facilius conseruetur, viri & vxoris officia quæ à S. Paulo, & à Principe Apostolorum Petro descripta sunt, tradenda erunt.

1.Pet.3.1.2. & seq. Mariti officia præcipua. Primum mariti officium. gen.3.2.

26 *Quæ sint præcipua mariti officia.*

Cur mulier ex viri pedibus vel capite non sit cōdita Aug. li. 12.de ciuit. Dei cap. 29. Hugo de S. Vict. in annotat. sup. Gen. Secundū officiū vide.c. si quis de relin. nt dist.30. & cap. duo sunt 23.q.4. &.c. no puteseadem.q.5.

Ergo viri munus est, vxorem liberaliter & honorifice tractare. Qua in re meminisse oportet. Euam ab Adamo sociam appellatam esse, cum inquit. Mulier, quam dedisti mihi sociam. Cuius rei causa aliqui Patres factum esse docuerunt, vt ea non ex pedibus, sed ex latere viri formaretur: quemad

quemadmodum etiam ex capite condita non est vt se viri Dominam non esse intelligeret, sed viro potius subiectam. Decet præterea virum in alicuius honestę rei studiosum & occupatum esse, tum vt ea suppeditet, quæ ad familiam sustentandam necessaria sunt, tū ne inerti otio languescat: a quo omnia fere vitia fluxerunt. Deinde vero familiam recte constituere, omnium mores corrigere, singulos in officio continere.

27 *Vxoris officium quid requirat.*

Vxoris quæ sunt præcipua officia. 1. Pet. 3. 12.

Rursus autem vxoris partes sunt, quas Apostolorum Princeps numerat, cum inquit: Mulieres subditæ sint viris suis, vt &, si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifaciant, considerantes in timore sanctam conuersationē vestram, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis, homo in corruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples, sic enim aliquando & sanctę mulieres sperantes in Deo, ornabant se subiectæ proprijs viris, sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans, Earumquoque præcipuū studium sit, filios in religionis cultu educare, domesticas res diligenter curare. Domi verò libenter se contineant, nisi necessitas exire cogat: idque sine viri permissu facere nunquam audeant. Deinde, in quo maxime maritalis coniunctio sita est, meminerint semper secundum Deum, magis quam virum, neminem diligendum esse, eōue pluris faciendum esse neminem cui etiam omnibus in rebus, quæ Christia

Textus habet castā, cui Græca exēp. respondent, sed MS. habēt sanctam quæ secutus est auctor. Quod legunt M.S. quædam. Gen. 18. 12.

Christianæ pietati non aduersantur morem gerere, & obtemperare summa cum animi alacritate oporteat.

135
Anum.º 28.º
usq.e ad finem.

28 *Quid de matrimonij ritibus sentiendum sit.*

De ritibus matrimonij Tri.Syn. sess.24. decre de reforma trimonij c.1 Matrimonia occulte sine Parochi auctoritate cõtracta, sunt nulla Trid.Syn ibidẽ.c.1.vl. de itẽ.ca.alliter,&.c.nullus & ca.nostrates & multa alia.30.q.5.itẽ ca. non omnis.& ca honoratur. 32.q.2, & tit. de clandest. desponsat. Intelligit doctores ca suũ conscientiæ, qui de im

Harum rerum explicationi consequens erit, vt Pastores ritus etiam doceant, qui in matrimonio contrahendo seruari debeant. De quibus non est, expectandum vt hoc loco præcepta tradantur, cum à sancta Trid. Synodo, quæ in hac re maximè obseruanda sint copiose & accuratè constituta fuerint, neque illud decretum à Pastoribus ignorari posit. Satis igitur est eos admonere, vt quæ ad hanc partem attinent, è sacri Concilij doctrina cognoscere studeant, eaque fidelibus diligenter exponant.

29 *Clandestina matrimonia rata non sunt.*

In primis autem, ne adolescentes, & puellæ, cui ætati inest maxima imbecillitas consilij, falso nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incaute ineant sæpissimè docebunt, ea neque vera neque rata matrimonia habenda esse, quæ præsente Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, vel ordinarii licencia, certoque testium numero non cõtrahantur.

30 *Tradenda etiam esse matrimonij impedimẽta docet.*

pedimentis matrimonij multa scripserunt. De his etiam agunt Theologi post magistrum in.4.d, 34.& seque, & Th. in sup pl,q,50,& sequent,

Sed quæ matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt: in quo argumento plerique graues, & doctissimi viri, qui de vitijs, & virtutibus conscripserũt, adeò diligenti versati sunt, vt facile omnibus futurum

turum sit, quæ illi scriptis suis tradiderunt, in hunc locum transferre, cum præsertim necesse habeant Pastores, eos ipsos libros nunquam fere e manibus deponere. Itaque tum illas præceptiones, quæ a sancta Synodo sancita sunt de impedimento, quod vel cognatione spirituali, vel à iustitia publicæ honestatis, vel à fornicacione oritur, attente legent, & tradenda fidelibus curabunt.

Ibidem ca. 2. 3. & 4.

31 *Quo animo affecti esse debeant, qui ad matrimonium accedunt.*

Ex quibus perspici potest, quo animo affectos esse oporteat fideles cum matrimonium contrahunt, Neque enim humanā aliquam rem se aggredi, sed diuinam putare debent, in qua singularem mentis integritatem & pietatem, adhibendam esse, Patrum veteris legis exempla satis ostendunt: quorum matrimonia, tametsi sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen semper maxima cum religione & sanctimonia, colenda esse existimarunt.

Filij consensum parentū prius quā cōtrahant postulent.

32 *Parentum consensus ad matrimonij soliditatem requirendus.*

Inter cetera autē maxime hortādi sūt filij familias, vt parentib⁹, & ijs in quorum fide, & potestate sunt, eum honorem tribuant, vt ipsis inscientibus, nedum inuitis, & repugnantibus, matrimonia non ineant. Nam in veteri testamento licet animaduertere, filios à patribus semper in matrimonium collocatos esse. Qua in re plurimū illorum voluntati deferendum esse, Apostolus videtur etiam his verbis indicare. Qui matrimonio iungit virginem suā, benefacit, & qui nō iungit melius facit

Tridē Syn. sess. 24. decret de refor mat. matrimonij. c. 1.

Gen. 24. per totum & 28. & 26. & 21. 21. 1. Cor. 7. 28.

33 Quid

33 *Quidnam de actu coniugali sit præcipiendum.*

De matrimonij vsu.

Extrema illa restat pars, quæ ad matrimonij vsum pertinet: de quibus ita agendum est a Pastoribus, vt nullum ex eorum ore verbum excidat: quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut pias mentes lædere, aut risum mouere queat. Vt enim eloquia Domini, eloquia casta sunt: ita etiam maxime decet Christiani populi doctorem eiusmodi orationis genere vti, quod singularem quandam grauitatem, & mentis integritatem, præseferat. Quare duo illa maximè docendi sunt fideles, primum quidem, non voluptatis aut libidinis causa matrimonio operam dandam esse: sed eo vtendum intra illos fines, qui, vt supra demonstrauimus, a Domino præscripti sunt. Meminisse enim conuenit, quod Apostolus hortatur: Qui habent vxores, tanquam non habentes sint. Tum verò à sancto Hieronymo dictum esse: Sapiens vir iudicio debet amare coniugem, non affectu: reget impetus voluptatis, nec præceps feretur ad coitum. Nihil est fædius, quam vxorem amare quasi adulteram.

Psal. 11. 7.

Duo in matrimonij vsu sūt præcipuè obseruanda. Primū vt voluptatis causa matrimonio non vacetur.

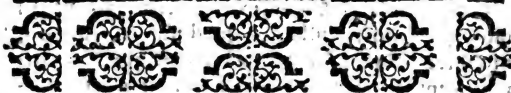
1. Cor. 7. 29. S. Hier. lib. 1 cont. Iouin. in fine, & habetur in cap. orig. 32. q. 4. Quibus temporibus a cōiugij actu abstinendū esse Vide. 33. q. 4 per totā. & c. omnis homo de cōsec. dist. 2. Hie. in apolo. pro lib cō tr Ioui. post mediū, & in c. 12. Iud. In die planctus magnus erit. Fructus tori immaculati. Rom. 5. 5.

34 *Coniugibus aliquando ab officio matrimonij abstinendum.*

SED quoniam bona omnia sanctis precationibus impetrāda sunt â Deo, alterum est, quod fideles docere oportet, vt Deum orandi, & obsecrandi causa, à matrimonij officio interdum abstineant, imprimisque id sibi obseruandum sciant, tribus saltem diebus, antequam sacram Eucharistiam percipiāt, sępius verò cum solemnia. Quadragesimæ ie-

iuniacelebrantur, quemadmodum Patres nostri recte, & sancte praecepe runt. Ita enim fiet, vt ipsa matrimonij bona maiori indies diuinæ gratię cumulo augeri sentiant, & pietatis studia sectantes, non modo hanc vitam tranquille & placide traducant, sed æternę etiam Dei benignitate consequendæ, vera & stabili spe: quæ non confundit, nitantur.

CATHE-

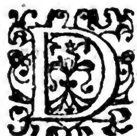
CATHECHISMI ROMANI PARS TERTIA DE DECALOGO DIVINISQVE LEGIBVS. CAP. I.

SECTIO. I.

536
Anum.° 1.°
usq.e ad 5.m

1 *Decalogum omnium præceptorum summam esse demonstrat.*

Decalogus legũ omniũ & præceptorũ diuinorũ est epitome
S. Aug. q. 140 supr. Exod.
Vide D. Th. In 1. 2. q. 100 art. 3. & 9.
Exod. 31. 18 & 32. 15.

Ecalogũ legum omnium summã, & epitomẽ esse S. Aug. literis commendauit. Nam cum multa loquutus sit Dominus, duę tamẽ tantũ tabulæ dãtur Moysi lapideæ, quæ dicũtur tabulę testimonij futuri in arca: nimirũ cętera omnia, quæ præcepit Deus, ex illis decem prę ceptis, quæ duabus tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quæratur, vt recte intelligantur: quomodo hæc ipsa rursus decẽ præcepta, duobus illis nituntur, dilectionis, scilicet, Dei & proximi, in quibus tota lex pendet, & Prophetæ.

Decẽ pręcepta ex duobus caritatis præceptis pẽdẽt.

2 *Cur pastores maxime decalogum diserte tenere, & explicare conueniat.*

Itaque cum sit totius legis summa Pastores oportet in eius contemplatione die, noctuque versari: nõ vt vitã suã modo ad hanc normã cõponãt, sed etiam, vt populum sibi creditum in lege

Matt. 22. 40.

Psal. 1. 2.

Mal. 2. 7.

Domini erudiant. Nam labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legē requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est, quod ad Pastores nouæ legis maxime pertinet, qui Deo propiores, à claritate in claritatem transformari debent, tanquam a Domini spiritu: & cum eos lucis nomine nuncupauit Christus Dominus, propriæ sunt illorum partes, vt sint lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditores insipientium, magistri infantium: & si quis præocupatus fuerit in aliquo delicto, ipsi qui spirituales sunt, huiusmodi instruant.

2. Cor. 3. 18. Mat. 5. 15. Ro. 2. 20. Sacerdotum præcipuū officium. Gal. 6. 1. Id ostensum est supr. de sacr. pœnit. Decalogus est regula qua honestæ actiones ab improbis secerni debeat. 1. Tim. 4. 16. Timot. 4. 3. Conferatur hic locus cū 4. sect. 1. petitionis Dominicæ oratio.

In confessionibus etiā iudicis personam sustineant, ac pro genere, & modo peccatorum sententiam ferunt. Quare nisi suam sibi inscitiam, alijs etiam esse fraudi velint, in eo sint, necesse est, quam vigilantissimi, & in diuinorum præceptorum interpretatione exercitatissimi, vt ad hanc diuinam regulam, de quacumque & actione & officij prætermissione iudiciū facere possint, & vt est apud Apostolorum sanam doctrinam tradant, idest, quæ nullum contineat errorem, & animorum morbis quæ sunt peccata, medeatur: vt si populus Deo acceptus, sectator bonorum operum. Iam verò in huiusmodi tractationibus ea pastor sibi, & alijs proponat, quibus legi parendum esse persuadeat.

Tit. 2. 14. Exhortādus populus ad legis obseruationē. Deus author est decalogi. vide Thom. in p. 2. q. 98. art. 2. Galat. 3. 19. Act. 7. 28. Exod. 24. 1. Leu. 4. 2. 27. Isai. 33. 22.

3. *Quis Decalogi & legis naturæ autor sit.*

INTER cætera autem quæ animos hominum possunt ad huius legis iussa seruanda impellere, illud maximam vim habet Deum esse huius legis auctorem. Quamuis enim per Angelos data esse dicatur, nemo tamen dubitare potest, ipsum Deum esse:

esse legis auctorem. Cuius rei satis amplum testimonium prębent, non solũ ipsius legislatoris verba, quæ paulo post explicabuntur, sed infinita penè scripturarũ loca, quæ pastoribus facilè occurrent. Nemo enim est quin sibi a Deo legem in animo insitam esse sentiat, qua bonum à malo, honestum à turpi, iustum ab iniusto, possit secernere. Cuius vis & ratio legis, cum ab ea, qua scripta est, diuersa nõ sit, quis est, qui vt intimæ, se scriptæ legis auctorem Deũ negare audeat.

Deus legis naturalis conditor. Rom. 2. 14. 15. dist. 1. c. ius naturale. & ff. de iusti. & iur. lib. 1. vide Tho. in 1. 2. q. 91. art. 2.

Lege naturæ diuturna peruersitate obscurata, per legem scriptã renouatur ac illustratur.

Hanc igitur diuinam lucem, penè iam prauis moribus, & diuturna peruersitate obscuratam, cũ Deus Moysi legẽ dedit, eam potius illustriorem reddidisse, quam nouam tulisse docendum est, ne fortè populus cum audit legi Moysis derogatum esse, putet his legibus se nõ teneri. Certissimum enim est, non propterea his præceptis parendum esse, quod per Moysen data sunt, sed quod omnium animis ingenita, & per Christum Dominum explicata sunt, & confirmata.

Tho. 1. 2. 98. artic. 6. Legi Moysi cur sit parẽdũ Th. ead. art. 5. vide item Aug. lib. 3. contra duas epl. Pelag. c. 4

4 *Quomodo ad legem seruandam ab ipso legis auctore populus excitari possit.*

Iuuabit tamen plurimum, & ad persuadendũ magnum habebit momẽtum illa cogitatio, Deum esse, qui legem tulit: de cuius sapientiæ, & æquitate dubitare non possumus, neque eius infinitã vim, atque potentiam effugere. Quare cum per Prophetas Deus iuberet seruari legem, dicebat se Dominum Deum esse, & in ipso Decalogi exordio, Ego sum Dominus Deus tuus, & alibi: Si Dominus ego sum, vbi est timor meus?

Leuit. 18. 5. & 19. 3. 4. & 20. 8. Exod. 20. 2 Malach. 1. 6.

Gratiæ semper Deo agẽdę, quia lege sua nobis suã voluntatem notam fecit.

837 A num.° 5.° usq.e ad 8.m

5 *Quantum sit beneficium legem a Deo accepisse.*

Non solum autem excitabit fidelium animos

ad seruanda Dei præcepta, sed ad gratiarum etiã actionem, quod suam Deus, quæ salutem nostram contineret, voluntatẽ explicarit. Quare non vno loco scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, vt suam dignitatẽ, ac Dei beneficentiam cognoscat, veluti in Deuteronomio. Hęc est inquit vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audiẽtes vniuersi præcepta hæc, dicant: En populus sapiens, & intelligens, gens magna: & rursus in Psalmis Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

Deut. 4. 6

Psal. 147. 20.

6. Quare tanta maiestate legem suam Israelitis olim Deus tradere voluerit.

Quanta maiestate lex decalogi data.

Verum si Parochus præterea rationem latæ legis ex scripturæ authoritate demonstrarit, facile intelligent fideles, quã pie ac suppliciter acceptam Dei legem eollere oporteat: triduo enim antequam ferretur lex, Dei iussu dictum est omnibus vt vestimenta lauarent, vxores non attingerent, quo sanctiores ac paratiores essent ad accipiendã legem, vt ad diem tertiũ adessent. Deinde, cum ad montem essent adducti, vnde Dominus illis legem per Moysen erat laturus, vni Moysi dictũ est, vt in montem ascenderet: quò Deus maxima cum maiestate venit, & locum tonitruis, fulgoribus igne, densisque nebulis circumfundit, ac loqui cum Moyse cœpit eique leges dedit: quod diuina sapientia nullam aliam ob causam factum voluit, nisi nos vt moneret casto humilique animo, legem Domini accipiendam esse, quod si præcepta negligeremus paratas a diuina iustitia pœnas imminere.

Exod. 19. 10. 11. 12. Hæc paulo post se ct. 7. diffusi⁹ explicantur.

(?)

7. Quo

Lex obseruatu nō modo posibilis. sed etiam facilis est. Tri. Syn. sess. 6. de iustificatione. c. 11. & can 18. 19. 20

Vide item conc. Arausi. can. 2. Hiero in exposi. Symbol. ad Dam. & ad Ctesipho. aduers. Pel. Augustin ser 191. de temp. & de na. & Grat. c. 43. l. 3. de peccat. meri. & remiss. c. 6. & de grat. & li. arb. c. 16

Chrys. homil. 2. de pœni. eo ser. 5. de quadrag. Ser 47. de sanctis.

Ro. 13. 8. c 1. Io. 5. 3. Mat 11. 30. Bernar Lib. de dili gē. Deo. Aug lib. 1. confess. c. 5. Virtus perficiendæ legis per Spiritum sanctū

7 *Quomodo lex tanto terrore promulgata ab hominibus impleri possit.*

Quin etiam legis iussa difficultatem etiamnō habere ostendat Parochus quod vel vna hac ratione ex sancto Augustino docere poterit, cum inquit, Qui, quæso, dicitur impossibile esse homini amare: amare, inquam, creatorem beneficum, patrem amantissimum deinde etiam, & carnem suā in fratribus suis at vero qui diligit, legē impleuit. Quare Ioannes Apostolus præcepta Dei grauia nō esse aperte testatur: nihil enim iustius, nihil cum maiore dignitate, nihil maiore fructu ab homine, teste beato Bernando, exigi potuisset. Quamobrem summā Dei benignitatem admiratus est August. Deum ipsum sic affatus: Quid tibi sum ipse, vt amari te a me iubeas, etsi non faciā ingentes minaris miserias, parua ne est ipsa miseria, si non diligam te, Quod si quis eam afferat excusationem, impediri se, quominus Deū amet infirmitate naturæ docendum est Deum, qui amorem requisiuit, amoris vim inserere cordibus per Spiritū sanctū suum: hic autem spiritus bonus petentibus a patre cælesti datur: vt merito sanctus Augustinus precatus sit, Da quod iubes & iube quod vis. Quia igitur Dei auxilium præsto nobis est, maxime post Christi Domini mortem, per quam princeps huius mundi eiectus est foras: non est quod quispiam rei difficultate deterreatur: nihil enim est, amanti difficile.

hominis etiā imbecillis pręstatur. Rom. 5. 5 Luc. 11. 13 S. August. lib. 10 confess. ca. 29 31. 37. & de bono perse uer. cap. 20. Ioan. 12. 31 August. in Psal. 111. Bernad. Inser de Domi. in ram. pal. & in ser. de Magdalena. & in l. de cōscie. c 30.

138

8 *Teneantur ne omnes homines necessario ad legis obseruationem.*

A num.° 8. usq.e ad finem

Præterea, ad eandem rem persuadendam

Quomodo omnes ad legi observationē teneantur. Sess. 6. conc. Tridē c. 10. & 11. & can. 18. & 19 Idque docēt. ex Mat. c. 28 18. Hieron. In 28. Mat. Beda in eun. Theophy in eum. Cypri. In li. de vnit Eccles. Augu li. 83. quæst, q. 76. & de fide & ope. c. 15. & 16. c. Ro. 26. 7. 3. 9 & 1. Cor. 13. 29. 30. 31. 32. & 1. Cor. 5. 6 7. 8. 9. & 2 Ti. 4. 8. & Heb. 5. 6. & 2 Pet. 1. 10 1. Cor. 7. 10. Gal. 5. 6. & 6. 15. Ioan. 14. 21. Ibid. 23. Ad Gal. 6. Quæ sit noua in Christo creatura. Quomodo potest iustificari homo

plurimum valebit, si explicabitur, necessario legi obtemperandum esse, præsertim cum nostris tēporibus non defuerint, qui, siue facilis, siue difficilis lex sit, ad salutem tamen nequaquam necessariam esse, impie, & magno ipsorum malo dicere non sunt veriti. Quorum nefariam impiamque sententiam, sacræ Scripturæ testimoniis Parochus confutabit, eiusdem maxime Apostoli, cuius illi auctoritate impietatem suam tueri conantur. Quid igitur ait Apostolus? Non præputium, non circuncisionē quicquam esse, sed obseruationem mandatorum Dei. Quod vero eandem sententiam alibi repetit, & nouam creaturam in Christo tantum dicit valere intelligimus plane eum nouam creaturā in Christo dicere, qui mandata Dei obseruat. Is enim, qui habet mandata Dei, ac seruat, diligit Deum, Domino ipso teste apud Ioanem: Si quis diligit me sermonē meū seruabit. Nam etsi iustificari potest homo, & ex impio fieri pius, antequā singula legis præcepta externis actionibus impleat: tamen fieri non potest, vt qui per ætatem ratione vti queat, ex impio fiat iustus, nisi animum habeat paratum, ad omnia præcepta Dei seruāda.

etiam sine operibus legis. De legis diuinæ fructibus de quib. Psal. 18. per tot. agitur.

9 *Quos fructus consequuntur, qui legem diuinam obseruant.*

Ad extremum vero, nequid prætermittat Parochus, quo fidelis populus adducatur, vt legem seruet, quam sint eius vberes, suauesque fructus demonstrabit: quod facile poterit ex iis, quæ Psalmo decimo octauo scripta sunt, probare: in eo enim legis Dei laudes celebrantur: quarum hæc est vel maxime, quæ Dei gloriam, & maiestatem multo amplius explicat,

quam

Psal.18.2. quam decore suo, atque ordine faciant ipsa cælestia corpora: quæ, vt omnes quamuis barbaras nationes in sui ad miratio-
Ro.1.20. Psal. 18.2. nem rapiunt, ita efficiũt vt rerum omnium opificis & conditoris gloriam sapientiam ac potentiam agnoscant. Ac lex quidẽ Domini conuertit animas ad Deum, Agnoscentes enim vias eius, & Dei sanctissimam voluntatẽ per legem, conuertimus pedes nostros in vias Domini. At, quia soli timentes Deum, vere sapien-
Iob.28.28. tes sunt, hoc illi deinceps tribuit, vt sapientiam præstet paruulis, Hinc veris gaudijs, & mysteriorum diuinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, & præmijs & in hac vita, & in futuro sæculo illi cumulantur, qui Dei legem obseruant.

20 *Cum omnia voluntatem Dei faciant, hominem eandem voluntatem sequi æquissimum ostenditur.*

Nec vero tam nostræ vtilitatis gratia, quam Dei causa, nobis est seruanda lex qui suam hominum generi in lege voluntatem aperuit: quam, cum cæteræ creaturæ se- Psal.102.1& 148.8.
quantur, hominem ipsũ eandem sequi multo est æquius,

Ne id quidem silentio prætereũdum est, vel in hoc maxime Deum suam in nos clementiam & summæ bonitatis diuitias ostendisse, quod cũ sine vllo præmio nos potuisset, vt suæ gloriæ seruiremus, cogere, voluit, tamen gloriam suam cum vtilitate nostra coniungere, vt quod homini vtile, idem Deo esset gloriosum. Quoniam igitur id maximum & præclarissimum est docebit Parochus vt a Propheta vltimo loco dictum est, in custodiendis illis retributionem multam esse. Non enim illæ tantũ

Psal 18 12. benedictiones & temporales, & æternas. qui obseruant mandata merentur. Deut. 28. per totũ Isa. 1. 19 Mat. 5. 12. Luc. 6, 38.

nobis benedictiones promissa sunt, quæ ad terrenam fœlicitatem magis spectare videbantur, vt benedicti simus in ciuitate benedicti in agro, sed copiosa merces in cœlis, & mensura bona confertta coagitata, & superfluẽs proposita est quam pijs & iustis actionibus meremur, diuinæ misericordiæ adiumento.

Ego sum Dominus Deus tuus, Qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies, tibi sculptile, &c.

¶ *Quo pacto lex Moysi omnium ætatum homines obliget, quaque occasione Israelitis promulgata fuerit.*

Exod. 19. 20. & Exod. 20 Deuter. 5. 2. Ro. 2. 15. 16. Deuter. 5. 5. Gal. 3. 19.

QVAMVIS Hæc lex Iudæis in monte à Domino data fuerit, tamen quoniam natura omnium mentibus multo ante impressa, & consignata erat: atque ob eam rem Deus vniuersos homines illi parere perpetuo voluit plurimum proderit verba illa, quibus Moyse ministro atque interprete, Hebræis promulgata est & populi Israelitici historiam, quæ mysteriorum plena est, diligenter explicare.

Deu. 4. 37. & 7. 6. 7. 8 & 24 & 14, 2. & 26 18.

Principio narrabit ex omnibus nationibus, quæ sub cœlo erant vnam Deum delegisse, quæ ortum habuit ab Abraham, quem peregrinum esse voluit in terra Chanaam, cuius possessionem cum ei pollicitus esset, tamen & ille, & posteri eius amplius quadringentos annos vagi fuerunt antequam promissam terram incolerent: in qua quidem peregrinatione nunquam curam eorum dimisit, transibant quidem illi de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, sed nunquam illis iniuriam fieri passus est, imo vere, in reges animaduertit.

Gen. 12. Genes. 13. 14. Gene. 15. 13. Exod. 12. 36 Ps. 104. 13. Historia populo Israelitici breuiter decurritur, & explicatur, vt ratio legis promulgãdæ melius percipiatur.

Priuſ-

Abraham auctor Israelitici generis. In quanta Dei cura fuerit, videatur quæst. 6. cap. 9. de precat. Dominic. Psal. 104. Gen. 20. 3. Gen. 37. 36. & 39. 1 Ex. 1. 12 13. Exod. 3. & 4. Cur Deus posteritatem Abrahæ pauperum & neglectam præ cæteris potentioribus nationibus elegerit. Deut. 7. 7. & 9. 5. 6 vi de Thom. in 1. 2. q. 98. ar 4

Priusquam autem in Ægyptum descenderent, virum præmisit, cuius prudentia & illi, & Ægyptij fame liberarentur. In Ægypto vero eos illos benignitate cõplexus est, vt repugnante, & ad illorum perniciem incumbente Pharaone, mirum in modum augerentur, & cum valde affligerentur, ac tanquam serui durissime tractarentur, ducem Moysen excitauit, qui eos in manu potenti educeret. Huius præcipue liberationis initio legis meminit Dominus his verbis: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo seruitutis.*

12 *Cur Iudæi in populũ a Deo delecti fuerint.*

Ex his vero illud Parocho maxime animaduertendum est: Vnam a Deo ex vniuersis nationibus electam esse quam populum vocaret suum, & cui se cognoscendum & colendum præberet, non quod cæteras iustitia aut numero vinceret quemadmodũ Hebræos monet Deus: sed quod ipsi Deo sic placuit, potius vt gentem inopem, & exiguam augeret, & locupletaret quo eius potentia, & bonitas notior apud omnes esset, & illustrior. Cum ea igitur esset illorum hominum conditio, ijs conglutinatus est, & eos amauit, ita vt, cum esset Dominus cœli, & terræ, non confunderetur vocari Deus eorum quo cæteras gentes ad æmulationem prouocaret, vt perspecta Israelitarũ felicitate, omnes homines ad veri Dei se cultum conuerterent: quemadmodum etiam Paulus testatur, se gentium felicitate proposita, & vera Dei cognitione, qua eas instruxerat, ad æmulationem carnem suam prouocare.

Deut. 10. 15. Deut. 4. 6. 5. Rom. 11. 14.

(?)

13 Cur

13 *Cur Hebræi diu multũ quæ vexati sunt, antequam legem acciperent.*

Cur Abrahã & eius posteros Israelitas multis calamitatibus passus sit Deus diuexari Iacob. 44.

Deinde fideles docebit, Deum Hebræos Patres diu peregrinari passum esse, posteros etiam durissima seruitute premi, diuexariq; permisisse, ob eam rem, vti doceremur, amicos Dei fieri, non nisi mundi inimicos ac peregrinos in terris. Itaque in Dei familiaritatem facilius recipi, si nihil omnino nobis sit cõmune cum mundo: tum vero vt ad Dei cultũ trãslati, intelligeremus, quã to demum feliciores sint ij qui Deo, quam qui mũdo, seruiunt: cuius rei scriptura nos commonet. Inquit enim: Verumtamen seruient ei, vt sciant distantiam seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarum. Præterea explicabit; post amplius quadringentis annis Deum promissa præstitisse, vt ille populus fide, ac spe aleretur. Alumnos enim suos Deus a se perpetuo pēdere vult, atque in eius bonitate omnem spem suã collocare, vt inprimi præcepti explanatione dicetur.

2. Par. 12. 8.

Cur Deus sua promissa post tan longa tẽpora Israelitis persoluit.

14 *Cur tali loco & tempore lex data fuerit.*

Postremo, locum, ac tempus notabit, quibus hanc legem populus Israel a Deo accepit, nempe, postquam eductus ex Ægypto in desertum venit, vt beneficij recentis memoria allectus, & loci asperitate, in quo versabatur, deterritus, ad accipiendam legem redderetur aptior. Homines enim ijs maximê deuinciuntur, quorum beneficentia experti sunt, atq; ad Dei præsidium confugiunt, cũ se spe omni humana destitutos esse agnoscunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectẽdam cœlestem doctrinam eo propensiores esse, quo se magis a mundi illecebris, & carnis volupta-

Cur in deserto post Aegyptiacam liberationem potius quã alijs lex sit tradita

Quando sit oportunissimũ præcepta viuẽdi populo inculcare.

Esai. 28.6 luptatibus abstraxerint sicut per Prophetam dictum est: Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum ablactatos a lacte, auulsos ab vberibus.

DE PRIMO PRÆCEPTO,

CAPVT. II.

SECTIO PRIMA.

Quid sibi istud exordium velit.

339 *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis,*

A num. 1. usq. ad 5.m

Legislator noster est creator, & cõseruator noster.

ENITATVR itaque Parochus, & quãtum potest, efficiat, vt fidelis populus hæc verba semper in animo habeat: Ego *Dominus Deus tuus*: ex quibus intelliget legislatorem se creatorem habere, a quo & conditi sunt, & conseruantur: iureque illud vsurpent: Ipse est Dominus Deus noster, & nos populus pascuæ eius, & oues manus eius. Quorum verborum vehemẽs & frequens admonitio eam vim habebit, vt ad legem colendam fideles promptiores reddantur & a peccatis abstineant. Quod autem sequitur, *Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruitutis*. etsi Iudæis tantum videtur conuenire, Ægyptiorum do-

Psal. 94.7

Legislator est vindex & liberator noster.

Col. 1. 13. dominatu liberatis, tamen, si interiorem salutis vniuersæ rationem spectemus, multo magis ad Christianos homines pertinet: qui nō ex Ægyptiaca seruitute, sed e peccati regione, & potestate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filij dilectionis suæ translati sunt, Cuius beneficij magnitudinem intuens Hieremias prædixit illud, Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur vltra, viuit Dominus qui eduxit filios Israel de terra Ægypti sed viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, & de vniuersis terris ad quas eieci eos, & reducam eos in terram, suam quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mitam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos, & quæ sequuntur. Pater enim indulgentissimus per filium suum filios, qui erant dispersi cōgregauit in vnum, vt iam non vt serui peccato, sed iustitiæ seruiamus illi in sanctitate & iustitia, corā ipso, omnibus diebus nostris.

Hier. 16. 14. 15. & 23. 7. 8

Ioan. 11. 52. Rom. 6. Luc. 1. 74 75

Quanta pietate Christiani legem diuinam perficere debeant, suumque seruatorem redamare. Rom. 6. 2. 2 Cor. 5. 15.

2 *Quomodo ex principio huius decalogi fideles affici debeant.*

Quare fideles omnibus tentationibus opponet tamquam clypeū illud Apostoli, Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo, iam non sumus nostri sed eius, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit ipse est Dominus Deus noster, qui nos suo sanguine sibi acquisiuit, quomodo peccare poterimus in Dominum Deum nostrum, ipsumque iterum cruci affigere. Vt igitur vere liberi, & ea quidem libertate, qua nos Christus liberauit, sicut exhibueramus membra nostra seruire iniustitiæ, ita exhibeamus seruire iustitiæ in sanctificationem.

Act. 20. 2. Gen. 39. 9. Heb. 6. 6

Gal. 4. 31. Rom. 6. 19

Decalogi partitio, & eius ratio.

Cur, quæ ad Deum perti nét in primis homin. quæ tera debeat, declaratur etiam sect. 1. c. 10. de orat Dominica.

Duplex præ ceptum primo Decalogi præcepto contineri.

Deus fide, spe, & chari tate colitur. Aug. in Enchi. cap. 2.

Non habebis Deos alienos coram me.

3 *Quid hoc primum præceptũ obseruandũ fugiendumue complec titur.*

Priorem in Decalogo locum obtinere quæ ad Deum pertinent, posteriorem vero, quæ ad proximum, docebit Parochus, quia eorum, quæ proximo præstamus causa Deus est, tum enim ex Dei præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus: ea vero sunt in priori tabula descripta. Secundo loco in verbis iis, quæ proposita sunt, duplex contineri præcetum ostendet: quorum alterum iubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur: Non *habebis deos alienos coram me*, eam habet sententiam coniunctam, Me verum Deum coles, alienis diis cultum non adhibebis.

4 *Quomodo hoc præcepto fides, spes, & charitas contineantur.*

In priori autem continetur præceptum fidei spei, & charitatis, Nam cum Deum dicimus, immobilem incommutabilem, perpetuo eundem manentem, fidelem, rectum, sine vlla iniquitate confitemur, ex quo oraculis eius assentientes, omnem ipsi fidem, & auctoritatem tribamus, necesse est Qui vero omnipotentiam, clementiam & ad benefaciendum facilitatem, ac propensionem illius cõsiderat, poterit ne spes omnes suas in illo nõ collocare, At si bonitatis & dilectionis ipsius effusas in nos diuitias contempletur, illum poterit ne non amare, Hinc est illud proœmiũ hinc illa conclusio, qua in præcipiendo, mandando que in Scriptura vtitur Deus Ego Dominus

5 *Præceptum hoc, vt negatiuum est, exponitur.*

Altera autem præcepti pars illa est. Non *habebis deos alienos coram me* Qua loquendi formula legis

Mal. 3. 6. Iaco 1. 7 17 Ps 101. 28. Deut 32. 4.

Rom. 2. 4. Leu. 4. 6. 28 & passim.

Negatiua præcepti parte multitudo Deorum prohibetur, & cur eã legẽ formulam legislator vsurpauit. Vide Thom in 2. 2. q. 122. art. 2. & in opus. 5. Cum veri Dei cultu nõ sunt Dei alieni admittendi. 3 Reg. 18. 21.

540 A num.° 5° usq.e ad 10.m

legislator vsus est, non quod satis explicata nō esset hæc sententia affirmatione præcepti, in hūc modum, Me vnum Deū coles: si enim Deus est, vnus est: sed propter cæcitatem plurimorum, qui olim verum se Deum colere profitebantur, multitudinem tamen Deorum venerabantur, cuius modi inter Hebræos ipsos permulti fuerunt qui vt Helias eis obijciebat, in duas partes claudicabant: quod & Samaritæ fecerunt, qui Deum Israelis, & Deos gentium colebant.

6 *Qomodo hoc præceptum omnium maximū censendum sit.*

His explicatis addendum erit, hoc præceptū esse omnium primum, & maximum: non ordine tantum ipso, sed ratione, dignitate, præstantia. Debet enim Deus obtinere apud nos infinitis partibus maiorem quam Domini quam regis charitatem, & auctoritatem. Ipse nos creauit, idem gubernat ab eo in vtero matris nutriti, atque inde hanc in lucem educti sumus: ipse nobis ad vitam victūque res suppeditat necessarias.

7 *Qui præcipue sint rei violati huius præcepti.*

Peccant autem in hoc præceptum qui fidem, spem & charitatem non habent: quorum peccatum latissime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæresim labuntur, qui non credunt ea, quæ sancta mater Ecclesia credenda proponit, qui somnijs, auguris, cæterisque vanissimis rebus fidem habent, qui de sua salute spem abijciunt nec diuinæ bonitatis cōfidunt, qui diuitijs tantū qui corporis valetudine ac viribus nituntur. Quę fusius ab ijs explicata sunt, qui de vitijs, & pec-

4. Re. 17. 27. 28. 29. Primum præceptum cęteris omnibus est dignius & præstantius. Quantopere Deum colere debeamus. Vide ca a recta. & ca. memor sum & ca. hæc est fides & multa alia di. 24. q. 1. & c. firmiter de Sūma Trinitate, & Cod. eo. leg. cūctos populos. c. Leu. 19 26. Deut. 13. 10. Aug. In li de deuinat. dæmo. cap. 5 & habetur 26 q. 4. cap. scilé dum Deuter 18. 10. Isa. 2. 6 Ierem. 27. 9. Orig. hom. 5 In Iosue. & habetur. 26 quęst. 3. c. sed. & illud & Aug li. 2. de doctr Christia. c. 19 & 20. vt habetur eodem c. illud quod est. &. Conc. Carth. 4. c. 89 & hab. ead. quęs. c. & multa alia alia. De his ag tur 27. quæst. 1. c. illud quod est. &. c. illos planetarios. & eadem, quęst. 3. c. igitur & c. non liceat, & cap. nec mirum De cultu & veneratione sanctorum reliquiarumque hono. e. Tridentina Synodus sessione. 17. de sacrifi cio missæ, ca 5. & in fine, 25 sub princ c. de inuocatione sanctorum.

Cuiusmodi honorẽ Christiani sanctis eorumque reliquijs præstare possint. Vide Syn. 7. Acto. 6. in fine Aug. lib 8 de Ciuitat. Dei ca. 27. & 10. c. l. & lib 21. cont Faust. c. 21. Basi. homil. 10. in. 40 Mar. & 26 de mar. Mamã. Nazanzen. orat. in laud. S. Cypria. & alios.

peccatis conscripserunt.

8 *Non aduersatur huic præcepto cultus, qui ex recepto Ecclesiæ vsu sanctis tribuitur.*

Verum illud etiam in huius præcepti explicatione accurrate docendum est, venerationem, & inuocationem sanctorum angelorum, ac beatarum animarum, quę cœlesti gloria perfruuntur, aut etiam corporum, sanctorumque cinerum cultum, quem semper Catholica Ecclesia adhibuit huic legi non repugnare. Quis enim adeo demens est, qui edicẽte rege, ne se pro rege quisquam gerat, aut regio cultu, atque honore affici patiatur, cõtinuo putet, nolle regem suis vt magistratibus honos deferatur. Etsi enim angelos Christiani adorare dicuntur exemplo sanctorum veteris testamenti, non eam tamen illis venerationem adhibent, quam Deo tribuũt

Gen. 18. 2. & 19. 1. & Num. 2. 31. Iosu. 5. 14. Apoc. 19, 10. Apoc. 22 9.

Quod si legimus interdum angelos recusasse, ne se homines venerarẽtur, eo fecisse intelligendum est, quod sibi eum honorem haberi nolebãt qui soli Deo deberetur.

9 *Quomodo sanctos angelos colere liceat ex scripturis ostenditur.*

Spiritus enim sanctus qui ait, Soli Deo honor, & gloria, idem præcepti vt honore parentes, & seniores afficeremus. Sancti preterea viri, qui Deũ vnum colebant reges tamen, vt est in diuinis literis, adorabant, id est supplices venerabantur. Quod si reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiũtur Angelicis spiritibus, quos Deus ministros suos esse voluit, & quorum opera non modo ad Ecclesiæ suæ, sed etiam ad reliquarum rerum gubernationem vtitur, quorum que ope maximis tum animæ, tũ corporis

1 Tim. 1. 17. Exo. 20. 12. Leu. 19. 3. Deut. 5. 16. Gen. 33. 23 & 42. 6. 1. Re 2. 49. & 25. 23. & 2. Reg 9. 6. 8. & 4. 4. & 16. 18.

Quid sit adorare.

Quanto angeli Reges dignitate antecellat, Iustin. 2. Apolo pro Christi meminit honoris quẽ Christiani angelis tribuebãt & Orig. li. 8 cõ Celsũ Basi. or. in 40 mar.

Dd peri

Dan. 12. 13 vide, Gre lib. 17. mor. c. 8. Teod. in Dan. & Tho. in 1. p. q. 113. ar. 1.

Tob. 12.

Apoc. 8. 3.

Quantoamore Angeli homines prosequantur.

Matt. 18.

periculis quotidie liberamur, etiam si se nobis in conspectum non dent, tanto maiorem honorem non habebimus, quanto beatæ illæ mentes dignitate regibus ipsis antecellant? Adde charitatē, qua nos diligunt, qua ducti, pro ijs prouincijs, quibus præsunt, vt ex scriptura facile intelligitur, preces fundunt: quod etiam præstare ijs, quorū sūt ipsi custodes ne dubitandū quidē est: nostras enim preces Deo offerunt, & lacrymas. Quam obrem in Euangelio docuit Dominus pusillos scandalizandos nō esse: quod Angeli eorum in cœlis, semper vident faciem Patris, qui in cœlis est.

Gen. 32. 27. 28.

Gen. 48. 16.

A num. 10. usq. ad 45.

10 *Inuocandos esse sanctos Angelos ex scripturis probatur.*

Inuocandi itaq; sunt, quod & perpetuo Deum intuentur, & patrociniū salutis nostræ, sibi delatū libentissime suscipiunt. Extant diuinæ scripturæ testimonia huius inuocationis. Iacob enim ab Angelo, qui cū luctatus fuerat, petit, vt sibi benedicat, imo etiam cogit: se enim non dimissurum illum profitetur, nisi benedictione accepta: neque solum sibi ab eo tribui, quem intuebatur, sed ab eo etiam, quem minime videbat, tum cum dixit: Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.

11 *Sanctorum inuocatione & reliquarum veneratione nihil honori Dei detrabitur.*

EX quibus etiam colligi poterit: tantum abesse vt sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis, atque inuocādis & sacris eorum reliquijs, cineribusque venerandis Dei gloria minuatur, vt eo maxime augeatur, quo magis hominum spem excitat, confirmat, & ad sanctorum imitationem

Nicæn. Con 2. Act. 6. Gāgren canon. 20. & hab. dist. in. 30. c. si quis per superbia. Cōc. Trid. sessio 25. itē Conc chalced sub finem. & Act 2. & lu. 6. Syno Ged. c. 7 & Gerundc. 3 Aurel 1. c. 29. Damasc li. 4 de Ortho fi de cap. 16.

nem

544

Sanctorũ inuocatio ex apostolica tradit. manauit. Vt probari potest ex his quæ de ea scribunt Dio c. 7. Hierem. Eccles. item lib. 5. contra hær. c. 19. Atnan. sermone in Euãge. de S. deip. Euse. li. 13. præpar. Euan. c. 7. Corn. Pot. epist. 1. Hilar. in Psal. 129. Ambr. in lib. de viduis & innumerabiles alij

Sãctorũ laudes esse celebrandas scriptura docet. Eccl. 44. 45. & sequẽtib. vsque ad finẽ libro. Hebr. 11 fere per totum, & passim per totã biblia Sancti pro nobis intercedunt, suisque meritis nos adiuuãt Luc. 15. 7. 10.

nem cohortatur. Quod officium Nicæno altero, & Gangrensi Tridentino Concilijs, & sanctorũ Patrum auctoritate comprobatur,

12 *Quibus potissimum argumentis Sanctorum inuocatio stabilienda sit.*

Quod autem sit ad refutandos eos instructior Parochus, qui huic veritati aduersantur, sanctos Hieronymum contra Vigilantium, & Damascenum potissimum legat, ad quorum rationẽ quod caput est, consuetudo accedit ab Apostolis accepta, & in Ecclesia Dei perpetuo retenta, & conseruata. Cuius rei quis firmius aut clarius requirat argumentum diuinę scripturæ testimonio, quæ sanctorum laudes celebrat admirabiliter, extant enim quorũdam sanctorum diuina præconia: quorum laudes cum sacris celebrentur quid est quod illis singularẽ honorẽ non habeãt homines. Etsi ob eã etiã causam magis colẽdi, & inuocandi sunt, quod pro salute hominum preces assidue faciunt: multaq; eorum merito & gratia, Deus in nos confert beneficia, Si enim gaudiũ est in cęlo super vno peccatore pœnitentiã agente, none etiã cælestes ciues pænitentes adiuuabunt: nonne rogati, & peccatorũ veniam impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam,

Obiectionis tacitę solutio S. Augu quæst. 9.

13 *Illa sanctorum inuocatio, ex quadam auxilij diuini diffidentia, fideique imbecillitate non proficisci demõstratur.*

Quod si dicatur, vt a nõnullis dicitur, superuacaneũ esse sanctorũ patrociniũ quod Deus sine interprete precibus nostris ocurrat: has impiorũ voces, illud sancti Aug. facile conuincit multa Deũ non concedere, nisi mediatoris ac deprecatoris opera, & officiũ accesserit.

tir. Quod illustribus Abimelec & Iob amicorum exemplis confirmatur: quorum peccata non nisi Abraham, & Iob precibus condonauit. Si vero etiam afferatur, fieri inopia, & imbecillitate fidei; vt sanctos inter nuntios, & patronos adhibeamus: quid ad illud respondebunt Centurionis exemplum, qui vel in singulari illo fidei praeconio quod Dominus impertiuit, seniores tamen Iudaeorum ad Saluatorem misit, vt laboranti puero salutem impetrarent;

14 *Doctrina de vno mediatore Christo non tollit sanctorum inuocationem.*

Quare etsi fatendū est vnum nobis mediatorem propositum Christum Dominum, qui scilicet vnus nos per sanguinem Patri caelesti reconciliauit, & qui aeterna redemptione inuenta, semel in sancta ingressus, pro nobis interpellare non cessat: ex eo tamen nullo modo sequi potest quominus ad sanctorum gratiam confugere liceat. Nam, si propterea subsidij sanctorum vti non liceat, quod vnum patronum habemus Iesum Christum, nunquam id commisisset Apostolus, vt se Deo tanto studio fratrum viuentium precibus adiuuari vellet: neque enim minus viuorū preces, quam eorū, qui in caelis sunt, sanctorum deprecatio, Christi mediatores gloriā, & dignitatē imminuerent.

142 A num.° 15 usq.e ad 20.m

15 *Vnde nam reliquiarū virtus confirmetur.*

Sed cui fidem non faciant & honoris qui sanctis debetur, & patrocinij quod nostri causa suscipiunt, mirabiles effectus ad eorum sepulchra, & oculis, & manibus membrisque omnibus captis in pristinum statum restitutis, mortuis ad vitam reuoca

Marginal notes (left): sup. Exo. & 1. c. 1. & 4 de sant. Stepha. Mut. 4 Deus nisi preces aliorū inter uenia: non concedit. Gen. 20. 7. 17. Iob 42. 8. Alterius calumniae retectio. Matt. 8. 10. 11. Luc. 7. 5. 1 Tim. c. 2. 5. Rom. 8. 10. & 2. Cor. 1. 5. 18. Heb. 9. 12. Heb. 7. 25. Rom. 15. 30. 2. Eph. 6. 18. 19. 2. Thes. 3. 1. & 1. Thes. 5. 25.

Sanctorum honor, & inuocatio miraculis diuinitus editis saepe fuit approbata. Vide praeter eos Basil. in orat. in S. Mamantē. Greg. Cyp. Chryso. in lib. contra Naz. in orat. cent. Hiero. contra Vigil. Sulp. in vita S. Mar. Gre. Ro. in

Marginal notes (right): dial. Gre. Turon. li. de glor. confess. & marty. amb. epist. 85 & ser. 91. Aug. lib. 22. de ciuit. dei. c. 8. & epist. 1. 7. 4. Reg. 13. 21. Act. 19. 12. Act. 5. 15.

Sanctorũ reliquiarũ quã talis virtus.
4 Reg. 13. 21
August. sup. Exo. q. 71. & In Psalm. 32 con. 2. Eccle
August. sententiã in præceptorum distinctio amplectitur libẽtius. vide Magis. In 3. dist. 37. Tho. In 1 2. q. 100. ar 4
imagines fuerunt in lege naturæ.
Gen. 28. 18 & 31 45. 14 fuerunt etiam in lege. scripta.
Exo. 25. 18
Num. 21. 8. 9
& In lege Euang.
Apostolorũ tẽporibus vt Imago Christi fusa iis. Euse lib 7. c. 14. & ea, quam Nicodemus habuit. Athan In li. de pass. Imag. Christi & ad Agabata missa
Euang. li 4.

reuocatis, ex corporibus hominum eiectis dæmonijs, quæ non audisse vt multi non legisse, vt plurimi grauissimi viri, sed vidisse, testes locupletissimi sancti Ambrosius & Aug, literis tradiderunt. Quid multa, si vestes sudaria, si vmbra sanctorũ, priusquã e vita migrarẽt depulit morbos, viresq, restituit, quis tandẽ negare audeat, Deum per sacros cineres, ossa cæterasque sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere. Declarauit id cadauer illud, quod forte illatũ in sepulcrũ Elisei, eius tacto corpore subito reuixit.

16 *Verba sequencia non alterum, sed vnũ cũ præcedentibus præceptum constituunt.*

Quod vero sequitur, Nõ facies tibi sculptile, neq, omnẽ similitudinẽ quæ est in cœlo, & quæ in terra deorsũ, neq, eorũ quę sunt in aquis sub terra, Non adorabis ea, neq, celos. Quidã hoc alterũ præcepum existimãtes, duo postrema ipsa, vnius præcepti vi contineri voluerunt: at sanctus Aug. illa extrema diuidens hęc ipsa verba ad primũ præceptum pertinere voluit, quam sententiã, quia in Ecclesia celebris est, libẽter sequimur. Etsi in prõptu ratio est illa verissima, cõsentaneum fuisse, præmium, & pœnam cuiusque cum primo præcepto coniungi,

hist. Eccles 6
Vnde imagines habere esse Apostolicam traditionem scribunt patres
Nic. conc. actio. 7 Exo 25 18. 3 Reg 6 23 24 & 2 Paral. 3 7. 11, 21. 8
Qua ratione vel admittantur vel prohibeãtur imagines

17 *Aduersus hoc præceptũ non pugnat receptus in Ecclesia imaginum vsus.*

Nec vero quis existimet omnino pingendi fingendi, aut sculpendi artẽ hoc præcepto prohiberi: nã in scripturis, iussu Dei, simulacra, & imagines effectas legimus, Cherubin serpentis ænei; super est igitur, vt imagines ob eã rem vetitas interpretemur, ne quid simulachris quasi diis colendis, de vero Dei cultu detraheret.

 Qui-

Duplici ratione imaginibus violari potest diuina maiestas.
Isa. 10. 10. 11 & 40. 15. 16. & 44. 12. 13. Sap. 13. 16. 17. 18 Psal. 113. vel. secũdum Heb. 115. 8. de Deu. 4. 16. 17. Isa. 40. 18. Acto. 17. 21.
Secunda ratio Damasce lib. 4. de orthodox. fide cap. 17.
Rom. 3. 23.

18 *Quibus præsertim modis per imagines dicuntur numen violari possit.*

Duplici autem potissimum ratione quod ad hoc præceptum attinet, Dei maiestatem vehementer lædi perspicuum est altera, si idola, & imagines, tanquam Deus, colatur, aut credatur inesse in his aliqua diuinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis aliquid sit petendum vel quod fiducia sit in imaginibus figenda, vel uti olim fiebat a gentibus quæ in idolis spem suam collocabant, quod passim sacræ literæ reprehendunt.

Altera, si quis conetur diuinitatis formam aliquo artificio effingere, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit. Quis enim Deum, vt inquit Damascenus, qui sub aspectum non cadit, qui corporis expers est, qui nullis terminis circumscribit, nec vlla figura describi queat, possit exprimere, quæ res in altera Nicæna Synodo vberius explicatur. Præclare igitur Apostolus eos mutasse Dei incorruptibilis gloriam in similitudinem incorruptibilis hominis & volucrum, & quadrupedum, ac serpentium dixit: hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum imagines poneret. Quo circa Israelitæ, qui ante vituli simulacrum clamabant, Hi sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti idolatræ sunt appellati, quia mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.

Exod. 32. 4. Psal. 105. 20.
Posterioris Patris præcepti scopus est idololatriã prohibere, nõ Ecclesiasticum vsum imaginum.
Isai. 40. 18. Acto. 17. 29. Syn. 7. Acto. 2. & 3. vide item concil. Trid. sel. 25. non. procul Princ.
Deuter. 4. 16.

19 *Quis sit posterioris istius partis præcepti sensus*

Cum igitur Dominus deos alienos coli prohibuisset, vt penitus idololatriam tolleret, imaginẽ diuinitatis ex ære duci, aut

aut quauis alia materia fieri prohibuit: quod Isaias declarans inquit, Cui similem fecistis Deũ aut quam imaginem ponetis ei, Atque in hoc præcepto hanc sententiam contineri præter sanctorum Patrum scripta, qui eam, quemadmodum in septima Synodo expositum est, sic interpretantur. Illa etiam Deuteronomij verba satis declarant, vbi Moyses populum ab idololatria auertere cum vellet, aiebat. Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est nobis Dominus in Horeb de medio ignis. Quod sapientissimus legis lator ideo dixit, ne quo errore ducti diuinitatis imaginem fingerent, Deoque debitũ honorem rei creatæ tribuerent.

Christiani Trinitatis personas effingunt, non vt diuinitatẽ sed vt aliquas eius proprietates exprimant.

143 A num.° 20 usq.e ad 24m

Gen.18.2. Aug.lib.2.de Trin.11.Item Genere.28.13 Exo.33.23. Matt.3.16. & 17.5. Dan.7.9. Dei Patris Imago. Dan.7.6. Angelorum

20 *Hoc præceptum, qui Trinitatis personas effingunt non violant.*

Nemo tamen propter ea, quæ nunc sunt dicta cõtra religionem Dei que legẽ quicquam committi putet, cum sanctissimæ Trinitatis aliqua persona quibusdã signis exprimitur, quæ tã in veteri quã in nouo Testamẽto apparuerũt: nemo enim tã rudis est, vt illa imagine diuinitatem credat exprimi, sed illis declarari doceat Pastor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuũtur, veluti, cum ex Daniele pingitur antiquus dierũ in throno sedere, ante quẽ libri aperti sũt Dei æternitas & infinita sapiẽtia significatur qua omnes hominũ, & cogitationes, & actiones, vt de ijs iudiciũ ferat intuetur.

21 *Angeli qua ratione pingantur.*

Angeli etiã tũ humana species tũ alæ affingũtur vt intelligãt fideles quã propensi sint in humanũ genus, & tãquã parati ad ministeria Dñi exequenda: omnes enim administratorij spiritus sunt propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.

Imago quid significet Vide Diony. li. de cęl. Hier. cap. vltim.

In textu legitur capiet. sed MS. quædam Rom. & Græc. exẽpl. legũt capiũt Ad Hib.1.14

Spiritus Sancti imago. Matth.3.16. Marc.1.10. Luc.3.21. Ioan.1.32. Act.2.2

Christi & sanctorũ hominũ imagines

Imaginũ vsus

22 *De columba, in qua Spiritus sanctus depingitur.*

Columbæ verò species, & linguæ tanquam ignis in Euangelio, & actis Apostolorum, quas Spiritus sancti proprietates significent, multò notius est, quam vt oporteat pluribus verbis explicari.

23 *Christi, & Sanctorum imagines pingi & honorari debent.*

At verò cum Christus Dominus eiusque sanctissima, & purissima mater cæterique omnes sancti, humana præditi natura, humanã speciem gesserint, eorũ imagines pingi, atque honorari, non modo hoc præcepto interdictum non fuit, sed etiam sanctorũ, & grati animi certissimum argumentum semper habitum est: quod & Apostolicorum temporum monumenta & œcumenicæ Synodi, & tot sanctissimorum, doctissimorumq. patrum inter se consentientiũ scripta confirmant.

24 *Quis sit legitimus in Ecclesia imaginũ usus.*

Non solum autẽ licere in ecclesia imagines habere, & illis honorem, & cultũ adhibere, ostendet Parochus, cũ honos, qui illis exhibetur, referatur ad prototypa, verũ etiam maximo fidelium bono ad hanc vsque diẽ factum declarabit, vt ex Damasceni libro, quem de imaginibus edidit, & septima Synodo, quæ est secunda Nicæna, intelligitur. Verùm quia sanctissimum quodq. institutum hostis humani generis suis fraudibus, & fallaciis deprauare contendit, si quid fortè populo hac in re peccatum fuerit, Parochus Tridẽ. Concilij decretũ sequutus, quoad eius fieri poterit, studebit corrigere: ac

est Apostolicæ traditionis Concilio Ni. 2. Act. 7. Hist. tripart. lib. 6. ca. 41. Euseb. lib. 9. hist. Eccl. ca. 14. Cyril. lib. 9. con. Iul. Aug. l. 1. de cons. Euang. c. 10. vide iste Syn 6. cã 82. & Rom. sub Greg. 3. & alia in villa g...iliaci & alia Ro. sub Stepha. 3. & plurimas alias. Honos Imaginibus delatus ad prototypa refertur Basil. cap. 18. l. de Spir. san. Da. l. 4. de fi. orto. c. 17. Con. Nic. 2. passi. Si quis in populo circa imagines error obrepsit, vsu relicto ille corrigatur Trid. sy. ses. 25. sub prin.

c. de Innocatione sanctorum. Quis sit legitimus imaginum vsus.

544 A num. 24 usq. ad 29.

ac decretū quidē ipsum, cùm res tulerit, populo interpretabitur, tū rudes, & qui imaginū ipsarū institutum ignorāt, docebit, imagines factas ad vtriusq. testamēti cognoscendi historiā, atq. eius memoriā identidem renouandā: qua diuinarū rerū memoria excitati, ad colendum atq. amandū ipsum Deū vehementius inflāmemur: sanctorum quoque imagines in templis positas demonstrabit, vt & colantur, & exemplo moniti, ad eorū vitā ac mores non ipsos conformemus.

Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrū in filios in tertiam & quartam generationem eorū, qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia iis, qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea.

25 ***Nō pertinet hæc appendix duntaxat ad primum præceptum.***

Lex omnis aut pœna aut

Duo sunt in extrema parte huius præcepti diligenter explicanda. Primum est, quod, etsi ob summum scelus præuaricationis primi præcepti, atq. hominū ad id cōmittendum propensionem, apte hoc loco pœna proponitur, cōmunis tamen est omnium appendix præceptorū. Omnis enim lex ad præcepta seruanda homines pœna, & præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in sacris literis, & crebræ Dei promissiones. Vt enim innumerabilia pene veteris testamenti testimonia prætermittamus, in Euangelio scriptum est: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et alibi: Qui facit voluntatē Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorū. Tum illud. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignē mittetur. Et, Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Atque alibi: Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

præm lo... hemanesma deratur dis. 3. cap. c...nis aiunt.

Matth. 19. 17.
Matth. 7. 21.
Matth. 3. 10.
Exciditur & In ignē, mittitur legunt. MS. Græg. & Syr. exemplar.
d. Matt 6. 14.
Sine causa addunt MS. Græ. & Syr. exemplar.
Matth. 6. 15.

26 *An eodem modo pœna prævaricatoribus hic intentata, carnalibus, & perfectis inculcanda sit.*

Alia ratione pfectis, alia carnalib⁹ hominibus pœna preuaricatoribus proposita inculcari debet.

Alterum est, quòd longè alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi sunt. Perfectis enim, qui spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, instar est cuiusdam lętissimi nuncij, & magnum argumentum propensæ in eos diuinę voluntatis: agnoscunt enim, sui amantissimi Dei curam, qui nunc præmijs, nunc pœnis ad sui cultum & venerationem homines prope compellat. Agnoscunt immensam eius in se beneuolentiam, qui sibi imperare, suaq. opera ad diuini nominis gloriam vti velit. Neq. solum agnoscunt, sed magna spe sunt, illum, cùm, quòd vult, iubeat, etiam daturum vires, quibus legi ipsius parere possint, At carnalibus, qui nondum a spiritu seruitutis liberati sunt, magisque metu pœnarum, quàm amore virtutis abstinent a peccatis, eius appendicis sensus grauis, & acerbus est. Quamobrē sunt pijs exhortationibus subleuandi: & quo lex spectat, quasi manu ducendi, Parochus autē, quoties alicuius explicandi præcepti occasio inciderit, eadem hæc sibi habeat proposita.

Ro. 8. 14.
Perfecti quid in pœna hic proposita, cōtemplentur.
Aug. lib. 10. confess. c. 29.
Obseruatores legis carnales quomodo sint tractandi.
Rom. 8. 15.
Pœna primo præcepto subiecta post singula præcepta est refricanda.
Duobus aculeis excitat Deus homines ad legis obseruationem.

27 *Quid verba illa, Ego sum Deus fortis, meditandum proponant.*

Primo cum auditur quod legislator sit Deus fortis, carnalis præsumptio frāgitur.

Carnalibus perinde tamen ac spiritualibus, duo in primis quasi aculei sunt admouendi, qui ad legem obseruandam hac ipsa in appēdice positi homines maxime incitent. Nam quod Deus fortis dicitur, ideo diligentius est explicandū, quo caro sæpè, quæ terroribus diuinæ cōminationis minus commouetur,

tur, varias sibi ipsa rationes fingit, quibus iram Dei effugere ac propositam pœnā vitare possit. Cui autem certo persuasum est, Deum fortē esse, illud magni Dauidis vsurpat, Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Eadem quoque diuinis interdum diffisa promissis, tantas hostiū vires esse credit, vt ad sustinendum minimè parem se esse existimet. At firma, & stabilis fides nihil titubans, cum diuina vi ac virtute nitatur, homines contrà recreat, ac confirmat: inquit enim: Dominus illuminatio mea, & salus mea quem timebo.

Psal. 138. 7.

Carnalis timor retunditur.

Iac. 1. 6.

Psal. 26. 1.

28 *Quid sibi velit, quod Deus se etiam dicat zelotem.*

Secundū ad legis obseruationem incitamentum est zelus diuinus.

Alter verò aculeus, zelus ipse diuinus est. Nonnunquam enim homines putant Deum humana nō curare, ne illud quidem, legem ipsius seruemus, ac negligamus: ex quo sequitur magna vitæ confusio. Cum autē Deū zelotem credimus, eius rei meditatio facilè nos in officio continet.

Iob. 22. 13. 14

Psal. 72. 11.

zelus quid sit vide Tho. in 1. 2. q. 28. ar. 4

345

29 *Cuiusmodi zelus Deo sit attribuendus.* A num.° 29 usq.e ad 34m

Zelus verò, qui Deo tribuitur, nullam animi significat perturbationē, sed diuinum illum amorem & charitatem, qua Deus nullam a se animā patitur impunè fornicari: quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Est itaque zelus Dei, tranquillissima eius, syncerissimaq. iustitia, qua anima, falsis opinionibus, prauisq. cupiditatibus corrupta, repudiatur & à Dei cōiugio tanquā adultera remouetur. At vero zelū hunc Dei suauissimum ac dulcissimū experimur, cum summa eius atq. incredibilis in nos voluntas, zelo ipso demōstratur. Nec.n. aut amor ardentior inter homines

Ps. 72. & 80.

nes

nes aut maior, arctio-q. coniunctio, quã eorũ, qui coniugio copulati sunt, reperitur. Igitur, quam nos valde diligit, ostendit Deus, cum crebro se, vel sponso vel marito cõparans, zelotem vocat. Quamobrem doceat Parochus hoc loco, sic diuini cultus, atque honoris cupidos homines esse debere vt zelantes potius, quam amantes, iuridice possint, illus exemplo qui de se ipso, zelo, inquit zelatus sum pro Domino Deo exercituum. Imo vero Christum ipsũ imitentur, cuius illud est Zelus domus tuæ comedit me.

Q anto zelo diuinæ honoris studio homines esse debeant. 3 Reg. 19. 19. Psal, 63, 19 Ioan, 2, 18

Quod alio in loco significans Moyses, Et scies, inquit, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis, & fideiis custodiens pactum, & misericordiam diligentibus se, & ijs, qui custodiunt præcepta eius, in mille generationes, & reddens odiẽtibus se statim. Iosue, Nõ poteritis inquit seruire Domino: Deus enim sanctus, & fortis æmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis, si dimiseritis Dominum, & seruieritis Dijs alienis conuertet se: & affliget vos, atq. subuertet

Iosue. 24, 19, 20.

30 *Quæ sit comminationis hic intentatæ sententia.*

Est autem comminationis explicanda sententia non inultos peccatores passurum Deum, sed eos vel tanquam parentẽ castigaturum vel tanquam iudicem acriter ac seuere in eos animaduersurũ.

Deus transgressores mãdatorum nõ finit impunitos Deut, 7. 9,

31 *Quomodo Deus visitet peccata patrum in filios, in tertiam & quartam generationẽ.*

Docendus autem est populus comminationis pœnam ad tertiam, quartamque impiorum, & facionorosorum generationem pertinere: non quod posteriores ma-

maiorum scelerum pœnas sem, er luant: sed licet illi, liberique eorum impunè tulerint, non omnis tamen eorum posteritas iram Dei, vel pœnam euitabit. Quod Iosiæ Regi accidit: huic enim propter singularem pietatē cum pepercisset Deus, dedissetque, vt in pace in sepulchrum maiorū suorum inferretur, ne videret consequentium temporum mala, quę propter Manassis, aut impietatē Iudæ & Hierusalē erant euentura, eo mortuo, posteros eius est vltio Dei consequuta, sic, vt ne filijs quidem Iosiæ pepercerit.

4.Reg.21.19 30.& 2.Parali 34. 27.28 4.Reg. 23. 30 2 Paralit. 35.24 4.Reg 23.11 Iere 22 4 4.Reg.24.3

32 *Quomodo hæc verba cum verbis Ezechielis conueniant.*

QVA autem rationē hæc legis verba sententiæ illi, qui est apud Prophetam, non aduersentur. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur, sancti Gregorij authoritas, cū reliquis omnibus antiquis patribus consentiēs aperte ostendit: inquit enim: Quisquis praui parētis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto constringitur: quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur: nequaquam illius delicto grauatur: vnde fit, vt iniquus filius iniqui patris non solum sua quę addidit, sed etiam patris peccata persoluat, cum vitijs patris, quibus iratum Dominum non ignorat; suam etiam malitiam adiungere non formidat; & iustum est, vt qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti, etiam culpas parentis iniqui persoluere. Cōmemorabit deinde Parochus, quantum Dei iustitiam superet eiusdem bonitas, ac misericordia irascitur tertiæ, quartæque generationi Deus, misericordiam vero in millia impertit.

Obiectionis solutio, Ezech.18. 4. Greg lib.15. mora.c. 31 Aug.epi.75. ad Aul. vide item Th.1.2 q.87.art.8 & 2.2.q.10 ',a, 4. vel misericordia longe eiusdem iustitiam superat Iac.2,13.

33 Quo-

33 *Quomodo diuinarum legum præuaricatores Deũ odisse censeantur.*

Odium Dei omnium est peccatorum maximum. Tho. in. 1. 2. q. 73. ar. 4. & in. 2. 2. q. 34. a. 2. Ioã. 14. 2. 1

In eo autem quod dictum est, eorum, qui oderunt me peccati magnitudo ostenditur. Quid enim flagitiosius, ac detestabilius, quã summam ipsam bonitatem, summam veritatem odisse? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod quemadmodum, qui habet mandata Dei, & seruat ea, Deum diligit, ita, qui legem Domini contemnit, & mandata eius non seruat Deum odisse merito dicendus est.

34 *Quid sit illud, faciens misericordiam his qui diligunt me.*

Primũ. præceptum sua amplitudine secundum continet. De hoc Præcepto vide D. Thom in. 2. 2 q. 100. ar. 5. & 1. 2. q. 122. ar. 3. vide item Mag. in 3. dist. 29. Malach. 1. 6.

Quod vero extremum est, & ijs qui diligũt me, seruandæ legis modum, ac rationem docet. Necesse est enim, eos qui legem Dei seruant eadem charitate atque amore, quo in Deum sunt, ad eius obedientiam, adduci: quæ deinceps in singulis præceptis commemorabuntur.

146 A num.° 34 usq.e ad finem

147

DE SECVNDO PRÆCEPTO, CAPVT. III.

A num.° 1.° usq.e ad 6.m

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanũ.

1 *Cur Deus hanc legem de suo ipsius nomine honorando ferre voluerit.*

Amore & charitate lex perficienda. Videatur ca. 11. Tridenti. Syn. de iusti fica. ses. 6

QVamquã primo diuinæ legis præcepto quo Deũ pie, sancteque colere iubemur, hoc quod secundo loco sequitur, necessario cõtinetur. Nã qui sibi honorem tribuit vult, idẽ postulat, vt summo verborũ honore prosequamur, prohibetq; cõtraria, quod & illa Dñi verba apud Mala. aperte

aperte indicãt: Filius honorat patrē, & seruus dominū suum: si ergo pater ego sū, vbi est honor meus? Deus tñ pro rei magnitudine hãc de suo ipsius diuino & sanctitatis plenissimo nomine honorãdo, legē separatim ferre, idq; nobis disertis & pspicuis verbis prescribere voluit.

2 *Quantum niti parochi debeat in huius præcepti explicatione.*

Quam frequens sit hominum in iurando transgressio

Quod sane Parocho ipsi argumento in primis esse debet, nequaquã satis fore, si hac de re generatim loquatur, sed eiusmodi locū hunc esse, in quo diutius ipse commorari, & quæcunq; ad hãc tractationē pertinent distinctè, dilucidè, accurateq; apud fideles explicare, necesse sit. Neq; vero nimia hæc diligentia cēsenda est; cum non desint qui adeo errorum tenebris obcæcati sint, vt, quē Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur. Neq; enim lege semel lata deterrentur, quo minus Dei maiestatē quotidie imminuere, imo singulis penè horis, ac momētis, impudētissimè audeant. Quis enim non videat, omnia iureiurãdo affirmari, oĩa imprecationibus, & execrationibus referta esse: vsq; adeo vt nemo fere vel vēdat aliquid vel emat, vel negotiū aliquod gerat, qui nō iurisiurãdi religionē interponat, Deiq; sanctissimū nomē millies, vel in re leuissima, & inani, temere nō vsurpet; quo maior Parocho cura, & diligentia adhibenda est, vt sæpe fideles admoneat, quam graue hoc scelus sit, & detestabile.

Mal.18.8

3 *Quid secundũ istud præceptũ imperet vel phibeat.*

Sub præcepto negatiuo opposita affirmatio includitur.

Iã vero, in huius præcepti explicatione id primũ constet, cũ eo, pplex fieri prohibet, earũ etiã rerũ preceptionē cõiunctã esse, quas præstare homines debēt. Vtrunq; autem separatim docendum est, primum quidē,

vt

Nomē tetragramaton.

vocali scribit Hier. ep. 136. Iudæosque in hac partemulti Christiani sequuntur vide Geneb. li 1. Chronol.

vt ea, quæ tradenda sunt facilius exponātur, quid iubeat lex, mox etiam quid vetet. Nam, quæ imperat, illa sunt, nomen Dei esse honorandum, ac per illud sancte iurandum. Hæc rursus, quæ prohibet: nemo diuinū nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neue per ipsum aut falso, aut frustra aut temere iuret.

4 *Quid Dei nomine hic intelligatur.*

In ea itaque parte, qua iubemur diuino nomini honorem tribuere Parochus fidelibus præcipiat, Dei nomē ipsius inquam literas & syllabas, aut omnino per se nudum verbum tantūmodo attendendum non esse, sed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quæ omnipotentem, & sempiternam maiestatem vnius, & trini numinis significat Ex his autem facile colligitur inanē esse non nullorum Iudæorum superstitionē, qui quod scriberent Dei nomen, pronunciare non auderent, quasi in quatuor illis literis non in rediuina vis esset. Sed quamuis singulari numero prolatum sit, Non assumes nomen Dei, id nō de vno aliquo nomine, sed de omnibus quæ Deo tribui solent, intelligendum est, multa enim Deo imposita sunt nomina, vt, Domini omnipotētis, Domini exercituum, regis regum fortis, & alia id genus, quæ in scripturis leguntur, quæ parem, eādemque venerationem habent omnia. Deinde docendū est, quomodo diuino nomini debitus honor adhibeatur, neque enim Christiano populo, cuius ore Dei laudes assidue celebrandæ sunt, rem vtilissimam, & pernecessariam ad salutē, ignorare fas est

5 *Qua ratione diuinum nomen venerari, aut honorare censemur.*

Quamuis autem multi-

Ex. 15. 3. Isa. 42. 8. Apoc. 19. 16. de his Dei nominibus vide Hier. ep 136. De nomine vero Dei proprio Thom. In. 1. p. q. 13. ar. 11. Diuinum nomē lauc atur per ipsius cōfessionem. Matt. 10. 32.

plex

plex sit ratio laudandi diuini nominis, tamen inijs de quibus deinceps hic dicetur, vis & pondus omniũ videtur esse.

Primum igitur laudatur Deus, cum in omniũ conspectu Deum, ac Dominum nostrum fidẽter confitemur, Christum que salutis nostræ auctorem, quemadmodum agnoscimus, ita etiã prædicamus.

Etcum eius sermones reuerenter tractamus. 2. Cor. 2. 17. Et cum ei de omnibus gratias agimus. Iob. 1. 21. & 2. 10

Itemque cum verbo Dei, quo eius voluntas enunciatur, sancte & diligenter operam damus in eius meditatione assidue versamur, studiose illud addiscimus, aut legendo, aut audiendo, perinde, vt cuiuque personæ aut muneri aptum & consentaneum est.

Deinde diuinum nomen veneramur & colimus, cum officij, & religionis causa diuinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus, tum prosperis, tum aduersis illi singulares gratias agimus: inquit enim Propheta: Benedic anima mea Domino, & nolli obliuisci omnes retributiones eius. Extantque plurimi Dauid psalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate diuinas illius laudes suauissime decantat. Extat ad mirabile illud patientiæ exemplum Iob, qui cum in maximas illas, horribilesque calamitates incidisset, Deum tamen excelso, & inuicto animo laudare nunquam intermisit. Nos itaque cum animi, corporisque doloribus cruciamur cũ miserijs & ærumnis torquemur, statim ad Deum laudatum omne studium & animi nostri vires cõuertamus, illud Iob dicẽtes: Sit nomen Domini benedictum.

Psal. 102. 2. Psal. 9. & 30. & 34. & 65. & plurimi alij, Iob. 1. 21. & 2. 10.

Psalmo. Item 1iz. 2.

Item, dum fideliter inuocatur.

548 Anum. 6. usq. ad 10. m

6 *Quomodo huic itẽ prę cepto alias pareamus.*

Psal. 49. 15 per iusiurandum Dei nomẽ laudatur

Neque vero minus Dei nomen honoratur, si fidenter opem eius imploramus, quo nos scilicet, aut ab illis liberet, aut ad eadem fortiter

Ee per-

Deut. 6. 13. vide item 22. q. 1. & 2. & 4. & 5 fere per totas, & de iure iurando in decretal. vide item quomodo sit licitum apud Tho. in 2. 2. q. 89. art. 2

Quomodo autem nō sit frequentādū vide ead. c. 5 & Eccl. 23. 8. 9 10.

perferenda constantiam & robur largiatur. Hoc enim fieri vult Dominus: Inuoca, inquit, me in die tribulationis, & eruā te, & glorificabis me. Cuius implorationis cum multis alijs in locis tum præcipue in psalmis 16, 43, & 118. illustria exempla reperiuntur.

Præterea Dei nomen honore prosequimur, cū fidei faciendæ causa testamur Deum: qui modus a superioribus valde differt. Nam quæ supra memorauimus, ita suapte natura bona sunt, atque expetenda, vt nihil beatius nihil homini optabilius possit esse, quam si in illis sedulo exequendis, ipsum se noctes, & dies exerceat. Benedicam inquit Dauid, Dominum in omni tempore semper laus eius in ore meo. At iusiurandum licet bonum sit eius tamen frequens vsus minime est laudabilis;

psal. 33. b.

Colitur ius iurandū seruatur, quisue fuisit legitimus vsus.

7 *Quare iusiurandi frequentior vsus non sit probandus.*

Huius autem discriminis ratio in eo posita est, quod iusiurandum ea tantum de causa institutum est, vt esset tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, ad probandum quod dicimus necessarium instrumentum. Vt enim corpori medicamenta adhibere nō expedit, nisi necesse sit, eorundem vero frequentatio omnino perniciosa est: ita etiam, nisi cum grauis & iusta causa subest, iure iurando vti non est salutare: quod si sæpius adhibeatur, tantū abest, vt prosit, vt magnū detrimentum afferat. Quamobrem præclare docet sanctus Chrysostomus, non nascente, sed iam adulto mundo, cum mala longe lateque propagata vniuersum terrarum orbem occupassent nihilque suo loco, & ordine consisteret, sed perturbata omnia, & permi-

xta

Iurisiurandi consuetudo salutaris non est, habuit exemplar Venetum,

Tho. hæc refert. loco sup. citato cō cordat. Aug. in ser. Dom. in mont. lib 1 c. 3. & hab. 22. q. 1. cap. ita ergo, vide item ca. ca est. Chryf. hom, 26 ad pop. Antioch

xta sursum, deorsumque magna rerum confusione ferrentur, & quod malorum omnium grauissimum est, mortales fere omnes in fœdam idolorum seruitutem se ipsos abiecissent, tum denique longo sane interuallo iusiurandum in hominum consuetudinem irrepsisse: nam cum in tanta hominū perfidia, & iniquitate nemo facile ad credendum adduceretur, Deum testem inuocabant

8 *In quo consistat iuramenti ratio, quidque proprie est iurare.*

Iurare quid valeat apud scripturas. Aug. ser. 28. de verb Apo Tho. 2. 2. q. 89. art. 1. & glo. 22. q. 1 in princ.

Cum per rē creata iuratur, Deus qui vim rebus addidit non excluditur, vide Thom. ead. art. 5. Vide cap. Si aliqua. 2. q. 1

Verum cum in hac pręcepti parte, pręcipua illa sit ratio docendi fideles quomodo iusiurandū pie, sanc̄teque, adhibere debeant primum dicendum est *iurare* nihil aliud esse, nisi Deum testari, quacunque id verborum forma & cōceptione fiat Nam & testis est mihi Deus, & per Deum, idem sunt. Est etiam illud iusiurandum, cum ad satiēdam fidem per res creatas iuramus, vt per sacra Dei Euangeli, per crucē, per sanctorum reliquias & nomen, & cætera id genus: neque enim hæc ipsa per se iure iurando auctoritatem, aut robura liquod afferunt sed Deus ipse hoc præstat, cuius diuinæ maiestatis splendor illis in rebus elucescit ex quo sequitur, vt per Euangelium iurātes, per Deum ipsum iurrēt, cuius veritas Euangelio contineter, & declaratur: similiter & per sanctos, qui templa Dei sunt, quique euangelicæ veritati crediderunt, eamque omni obseruantia coluerunt, & per gentes, & nationes latissime disseminarunt.

De hac forma iurisiurā di Thom. in ea. q. art. 1

9 *De ea, iurisiurandi forma, quæ per execrationem fit.*

Eadē est ratio illius iurisiurādi, quod per execrationem

tionem profertur: quale est illud sancti Pauli. Ego testem Deum inuoco in animam meam: etenim hoc pacto aliquis Dei iudicio tanquam mendacij vltori subijcitur. Neque propterea negamus nonnullas ex his formulis ita accipi posse, quasi iurisiurandi vim non habeant: sed tamen vtile est, quæ de iureiurando dicta sunt, in his etiam seruare, atque ad eãdem prorsus normam, & regulam dirigere.

2. Cor. 1. 23.

340

A num.° 10 usq.e ad 15.m

10 *Quotuplex sit iuramẽtum.*

Duo sunt iuramentorum genera Th. ibid. & doct. In tit. de iure iuran.

Duo autem sunt iurãdi genera, primum quidem quod assertorium appellatur, nimirum cũ aliquid de re præsenti, aut præterita Religiose affirmamus, vt Apostolus in Epistola ad Galat. Ecce coram Deo, quia non mentior.

Gal. 1. 20.

Alterum vero promissorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus spectãs cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus: cuiusmodi est illud Dauidis, qui Bersabeæ coniugi iurans per Dominum Deum suum promisit Salomonem eius filiũ, regni hæredem fore, atque in ipsius locum successurum.

3. Reg. 1.

11 *Quot sint ad legitimũ iuramentum requisita.*

Iuramẽtum tres habere comites scribit Hier. 4. 2. D. Hier. In eũdem locũ, vt habetur 22. q. 2. cap. animaduertẽdũ & in 3 dist. 39 vide itẽ c. et si Christus, de iureiur. & Th. in 2. 2. q q. 89. a. 3. Primo exigitur vt quod iure iur. asseritur vel promittitur sit verũ, minimeque fraudulẽtũ, vide Aug. ser 18 de verb. Apostol.

Verum enimuero, licet ad iusiurandum satis sit, Deum testem adhibere; tamen vt rectum sanctũque sit, multo plura requiruntur, quę sunt diligenter explicanda: ea verò breuiter, teste diuo Hier. Ierem. enumerat, cum inquit: Iurabis, viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: quibus sanè verbis illa breuiter, summatim que complexus est, quibus omnis iurisiurandi perfectio continetur, veritas-

ritatem, inquam, iudiciũ & iustitiam.

12 *Quomodo iuramentum præstetur in veritate.*

Primum itaque in iureiurando locum veritas habet, nimirum, vt, quod asseritur, & ipsum verum sit, & qui iurat, id ita esse arbitretur, non quidem temere aut levi coniectura adductus: sed certissimis argumentis. Alterũ vero iurisiurandi genus quo aliquid promittimus eodem plane modo veritatem requirit: nam qui aliquid pollicetur, ita animatus esse debet, vt, cum tempus aduenerit, id re ipsa præstet, & promissũ exoluat: neque enim vir probus id vnquam se facturum recipiet, quod sanctissimis Dei: præceptis & voluntati aduersari putet, sed quicquid promittere, & iurare licuerit, id semel promissum nunquam mutauit: nisi fortasse commutata rerum cõditione, tale esse incepe rit, vt iam fidem seruare, & promissis stare si velit Dei odium & offensionẽ subiret. Veritatem autẽ iureiurando necessariam esse, Dauid quoque indicat il'is verbis: Qui iurat proximo suo, & non decipit.

Vide. 22. q. 4 vbi multa habes sanctorum dicta de non seruãdo male præstito.

Psal. 14. 4.

13 *Quis dicitur iurare in iudicio, quamque ob causam pueris iuramentum non sit deferendum.*

Secundo requiritur, vt considerate & non præcipitanter. sed que necessitate exigente iuretur.

Sequitur secundo loco iudicium: neque enim iusiurandum temere, & inconsiderate, sed consulto, & cogitato adhiberi debet. Itaque iuraturus primum quidem consideret, vtrum necessitate cogatur, nec ne, remque totam accurate expendat, an eiusmodi sit, vt iureiurando indigere videatur: Tempus præterea spectet, locum attendat, aliaque permulta quę rebus adiũcta sunt, circũspiciat, nõ odio, nõ amore, aut animi perturbatione aliqua impellatur, sed

Aduersus hãc conditionem peccauit Iephte. Temeraria quorundã iureiurãdi consuetudo quã sit vitiosa. Pueri ante annũ 14. non sunt admittẽdi ad iusiurãdũ præstãdũ can. 22. q. 5. c. Honestũ. habetur ex Cor. Pap. cæteri q̃ accollecta res ex eodẽ idẽ c. hat. sen hoc cap. in cap. in cap li. 1 cap. 63. repetitũ est, Hulc autẽ decreto cõcordant paruuli ex eisdẽ. ca. de supplũ. & e pueri, ex eco Eub. r. quæ habetur ad. Tertio requiritur, vt iureiurãdo interueniẽt quod promittit sit honestũ & iustam.

ipsius rei vi, & necessita te. Etenim, nisi hæc consideratio, & diligens animaduersio accesserit, sanè iusiurãdum præceps, & temerarium erit: cuiusmodi est illorum religiosa affirmatio, qui in re leuissima, & inani, nulla ratione, aut cõsilio, sed praua quadam consuetudine iurãt. Id vero passim quotidie à venditoribus & emptoribus fieri videmus: nam illi, vt quã plurimo vendant, hi rursus, vt quam minimo emant res venales, vel laudare, vel vituperare iureiurando non dubitant. Cum itaque iudicio, vel prudentia opus sit, pueri vero ita dante perspicere, ac distinguere nondum per ętatem possint: idcirco constitutum est a sancto Cornelio Pontifice, ne a pueris ante pubertatem, hoc est ante decimũ quartum annum iusiurãdum exigatur.

14 *Quo pacto in iustitia iuretur.*

Reliqua est iustitia quę maxime in promissis requiritur: quare si quis in iustum aliquid vel inhonestum promittit & iurãdo peccat, & promissis faciendis scelus scelere cumulat. Extat huius rei in euangelio exemplum Herodis regis: qui temerario iureiurando obstrictus puellæ saltatrici caput Ioannis Baptistæ tanquam saltationis pręmium dedit. Tale enim fuit Iudæorum iusiurandum, qui se ipsos, vt est in Actis Apostolorũ, ea conditione deuouerunt nihil gustaturos donec Paulum occidissent.

Mar. 6. 23. Act. 23. 12. Psal. 8. 8. Rom. 7. 12. 23 Deuter. 6. 13. e. Psal. 62. 12.

150
A num.° 15 usq.° ad 20.m

15 *Quibus præcipue rationibus intelligatur iusiurandum esse aliquando licitum.*

His ita explicatis nulla plane dubitatio relinquitur, quin illi tuto iurare liceat, qui hæc omnia seruauerit: quique his conditionibus tãquam presidijs quibusdã iusiurandũ munierit: sed & argumẽtis multis

id

probare facile est: nam lex Domini, quæ immaculata est, & sancta, hoc præcepit Dominum inquit, Deum tuum timebis, & illi soli seruies: ac per nomen illius iurabis & a Dauide scriptum est Laudabuntur omnes qui iurant in eo.

Iurare licitũ esse tradunt Patres in cõcil. Tol. 8. 2. vt hab. 22. q. 1 c. 1. & Aug. sup. epist. ad Galat. c. 2. & in epi 154. & multis alijs quæ habẽtur ead. q. Itẽ ex c. & si Christus de iur. iu. Apost. iurát. Rom 1. 9. & 1 Cor. 15. 31. 2, Cor. 1. Angeli iurant. Apoca. 10. 1. Daniel. 12. 7. Deus ipse iurat,

Præterea sacræ litteræ indicant, ipsa Ecclesię lumina, sãctissimos Apostolos, iure iurando aliquã do vsos esse: id que ex Apostoli epistolis apparet.

Adde, quod & angeli ipsi interdum iurant. Nam a sancto Ioanne Euangelista in Apocalypsi scriptum est, Angelũ iurasse per viuentem in sæcula.

Quin etiam, & Deus ipse iurat angelorum Dominus, & in veteri testamento multis in locis Deus promissiones suas iureiurando confirmat, vt Abrahæ, & David, qui illud de Dei iureiurãdo prodidit: Iurauit inquit, Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in eterenum secundũ ordinem Melchisedec.

Ad Heb. 6, 17

16 *Iusiurandum rite præstitum, esse in laude reponendum probatur.*

Neque vero obscura est ratio ad explicandũ, cur iusiurandum laudabile sit, si quis attentius totam rem consideret, & ipsius ortum finemque intueatur. Etenim iusiurandum a fide originem ducit, qua homines credũt Deum totius veritatis esse auctorem, qui nec decipi vnquam possit nec alios decipere: cuius oculis nuda sunt omnia, & aperta, qui denique vniuersis rebus humanis admirabili prouidentia cõsulit, mundumque administrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis testem adhibent, cui fidem nõ habere, impiũ, & nefarium erit.

Gen, 22, 10. & Psal, 104, 9 Exod. 33, Psal. 109. Psalm, 13. 11. Quodiu iurãdũ ille præstitum sit laudabile. probat D. Tho. In 2. q. 29. ar. 1. & 4. iusiurandi vsurpandi origo. Hebræ. 4. 13. Sap. 8. 1 Matthæi, 16. 17. & 10. 19.

(,',)

Iusiurādi quis scopus esse debeat. vide. Thom In. 2. 2. q. 98, art. 1.

17 *Ius iurandi finis est, cō trouersiarum & litium finis*

Heb. 6. 16. Obiectionis tacitæ solut Mat. 5. 34.

Quod vero adfinem attinet, eo tēdit iusiurandū atque id omnino spectat vt hominis iustitiam, & innocentiam probet, finemque litibus & controuersijs imponat. Quod etiā Apostolus in epistola ad Hebræos docet.

18 *Quomodo Christus iuramentum prohibuerit.*

Neque huic sententiæ verba illa Saluatoris nostri apud sanctum Matthæum repugnāt: Audistis quia dictū est antiquis Non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, nō iurare omnino neque per cęlum quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum eius neque per Hierosolymam, quia ciuitas est regis magni, neque per caput tuum iuraueris quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, est, est, non nō: quod autem his abundantius est, a malo est. His enim verbis iusiurādum vniuerse, & generatim damnari non est dicē dum, cum iam supra vidimus Dominum ipsum Apostolosque frequēter iurasse, sed peruersum Iudæorum iudicium Dominus redarguere voluit, quo sibi in animum induxerant, nihil in iureiurādo cauendum esse, præter mendacium. Itaque de rebus leuissimis & nullius momenti, & ipsi iurabant frequentissime & ab alijs iusiurandum exigebant. Hunc morem Saluator reprehendit, atque improbat, docetque omnino a iure iurando abstinendum esse, nisi cogat necessitas,

Matt. 23. 22 Isa. 66. 1.

Iac. 5. 12.

Falsa Iudæorum de iure iurando opinio,

19 *Quomodo Christus dixerit, illud quod ad simplicem veritatis assertionem accedit esse a malo dit.*

Nam

Quomodo Iuramentum permittat Christus.

Quomodo Iuramentum sit a malo.

Aug. ita interpretatur. li 1 de ser. Dom. cap. 30. & habe. 22. q. 1. c. Ita ergo.

Nam propter humanā imbecillitatem iusiurandum institutum est & re vera a malo prouenit: quando quidem aut iurātis inconstantiam indicat, aut illius, cuius causa iuramus, contumaciam, qui, vt credat, aliter adduci non potest. Sed tamē iurandi necessitas excusationem habet Et quidem, dum inquit Saluator, sit sermo vester, est, est, non, non, hac loquendi formula satis declarat se iurandi consuetudinē in coloquijs familiariū, & leuium rerum prohibere. Quamobrem illud præcipue a Domino admonemur, ne faciles nimium, & propensi ad iurandum simus. Idque sedulo docendum erit, & fideliū aurib⁹ inculcandū infinita enim fere mala ex iurandi nimia consuetudine emanare, & sacrarum literarum auctoritate, & sanctissimorum Patrum testimonijs cōprobatur. In Ecclesiastico scriptum est: Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Item: Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non discedet a domo illius plaga. Plura hac de re legi possunt apud sanctos Basilium, & Augustinum in libris contra mendacium. Et hactenus de iussis, nunc de vetitis dicatur.

Matt. 5. 37.

Eccl. 23. 11, S. Basil. in illud. Psal. 14. Qui iurat proximo suo Vide cap. primum est 1. 2 q. 2. ex lib de men. d. ca. 14

Quanta mali iurandi cō suetudo secū trahat.

Eccl. 23. 8, & 28. 15.

454

20 *Cur iuramentum falsum & temerarium, sit tam grande peccatum.* A num.° 20 usq.e ad 26.m

Vetamur diuinum nomen invanum assumere apparet enim eum graui pecato se obstringere qui non consilio sed temeritate ad iurandum fertur. Grauissimum autem delictum hoc esse, illa etiam verba declarant, *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum*, Quasi rationē afferret, cur hoc facinus scelestum adeo, ac nefarium sit, nimirum propterea ꝙ eius maiestas minuitur, quem nos Deum

Peccant grauiter aduersus hoc præceptum primum illi, qui falso iurant. vide Tho. in 22. q. 98. ar. 2

Quis falso iuret, aut, peieret.

Aug. de ver. Apost. ser. 28 & hab. 22. q 2 c. homines

Quid sit mendacium.

Aug. in libr. cont. mend. c. 4. & Tho. in 2. 2. q. 100. artic. 1.

Qui iurat sine animo adimplendi peccat, 2. 2. q. 2. cap. 1. & 2.

Qui non facit, quod promisisse factum peccat. si vero de iu reiurando & Tho. in. 2. 2. q. 89. art. 7.

ac Dominum nostrum esse profitemur: Hoc igitur præcepto prohibetur ne homines falsum iurēt. Nam qui a tāto scelere non refugit, vt Deū falso testetur, hic insignē Deo iniuriā facit, quippe qui, aut illi inscitiæ notam inurit, dum ipsum alicuius rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis, aut praui affectus qui mendacium testimonio velit confirmare.

21 *Quomodo peierent illi, qui iurant esse verum, quod verum est.*

Iurat autem falso nō is solum, qui quod falsū scit, verum esse iurando affirmat, sed ille etiam, qui iure iurando id asserit, quod cum verum sit tamen ipse falsum putat. Nam cum mendacium ea re mendaciū, sit quod contra mentem, & animi sententiam profertur perspicum est, hunc plane mentiri, & periurum esse.

22 *Iurans falsum, quod verum esse putat, quomodo peccet.*

Simili quoque ratione peierat, qui id iurat, quod verum existimat, tamen reuera falsum est nisi quantum potuit, curam & diligentiam adhibuerit, vt totam rem compertam atque exploratam haberet. Quāuis enim ipsius oratio menti consentiat, tamē huius præceti reus est.

23 *Qui non seruat quod iurauit, aut nouit se facturum vt peccet.*

Eiusdem vero peccati reus censendus est, qui se aliquid iureiurando facturum promitit, cū tamen, aut promissum implere in animo non fuerit, aut, si fuit, quod promisit, re ipsa non præstat. Quod etiam ad eos pertinet, qui cum se votisponsione Deo obligarunt, non præstant.

4. Vota sāncte seruanda traditur. Let 27 per tot. m & Num. 6. per totum. Deut 23. 21. 22. & sequent. Iud 11. 3. Psal. 75 12. Eccl. 5. 3. & multis in alijs scripturę locis præter mitto reliqua quod esset immensum.

Iniurādū de re mala prohibitū. 2.2.q 4.ca. In malis &c. qui sacramēto &c. nō semper & ca necesse est. Peccat qui iurat se nō obtēperaturum consilijs Euangelicis Tho. in 2. 2 q. 89. ar. 7 ad 2. Quarto, hic peccant leuiter verum iurantes.

24 *Peccatum mortiferum iurans, vel contra consilium Euangelicum vt peccet.*

Preterea in hoc precepto peccatur, si desit iustitia, quæ ex tribus iurisiurandi comitibus vna est. Itaque si quis iuret peccatum aliquod mortiferum commissurum, exempli causa, cædem hominis huius præcepti reus est, licet ille serio, atque ex animo dicat at que iusiurandum veritatem habeat, quam alio loco requiri declarauimus. His adiungi debēt illa iurandi genera, quæ a contemptu quodam proficiscuntur, cum quis iurat se non obtemperaturum consilijs Euangelicis: cuiusmodi suntque ad cælibatum, & pauper tatem hortantur. Quanuis enim nemo eo necessario sequi debeat: si quis tamen iuret nolle se illis parere consilijs, is eo iureiurando diuina consilia contemnit, & violat.

25 *Leuibus coniecturis adductus iurans, peccat.*

Præterea hanc legē is violat, & iudicio peccat qui quod verum est, iurat, idque ita se habere existimat, leuibus quibusdam coniecturis adductus, & longe petitis. Nam etsi eiusmodi iusiurandum veritas comitatur, subest tamen aliquo modo falsum: nam qui sic negligenter iurat in magno peierandi periculo versatur.

Exod. 23. 13. Per falsos Deos iurantes, peccant. 2. 2 q. 1. c. mouet ex Aug epis. 154. & Inuit. Tho. in 2. 2. q. 25, ar. 1. Leuit. 19. 12

26 *Qui per falsos Deos iurat, grauiter peccat.*

Falso præterea iurat qui per falsos Deos iurat Quid enim est a veritate alienus, quam mendaces & fictitios Deos tanquā verum Deum testari.

552 A num.° 26 usq.e ad finem

27 *Dei verbum in honorans, vel mala interpretando, vel ad vana conuertendo peccat.*

Verumquoniam scriptura, cū periurium interdixit

dixit, inquit: Nec pol-
Iud 3. 20. lues nomē Dei tui: negle-
Sexto, sacra scripturas ad hæresim inflectentes & quomodo cū que deulantes peccant, 2. Pet. 3. & 2. Cor. 2. 17. & 4. c. 2. vide item cap. hæresis. 24. q 3. & Can. Syno Trull. ca. 19 & ca. ex ijt de verb. signifi in. 6

ctio prohibetur quæ fu-
giendaest in reliquis, qui-
bus ex præcepti huius au-
ctoritate honor debetur:
quale est verbum Dei cu-
ius maiestatem non solū
pij, sed impij etiam inter-
dum reuerentur, vt in
Iudicum historia de
Eglon Moabitarum rege
memoriæ traditum est.
Dei autem verbum sum-
ma iniuria afficit qui cun-
que sacram scripturam
à recta & germana eius
sententia ad im piorum
dogmata & hæreses fle-
ctit. Cuius sceleris admo-
net nos Princeps Aposto-
Trid. Syno sess. 4 in fine lorum illis verbis: Sunt
quædam difficilia intelle-
ctu, quæ indocti & instabi-
les deprauant, sicut & cæ-
teras scripturas ad suam
ipsorum perditionem.
Præterea fœdis & hones-
ris maculis sacra Scriptu-
ra contaminatur, cum
eius verba & sententias
quæ omni veneratione
colenda sunt, ad profana
quæque nefarij homines
torquent, ad scurrilia
scilicet, fabulosa vana,
assentationes, detractio-
nes, sortes, libellos famo-
sos, & si quæ alia sint id
genus: in quod peccatū
sacra Tridentina Syno- Septimo, Deum nō inuocantes Psal. 13. 5. & 52. 6
dus animaduerti iubet.

28 *Qui Deum in suis cala-
mitatibus non inuocant
vt peccent.*

Deinde, vt ij Deum
honorant, qui eius opem
atque auxilium in suis
calamitatibus implorant:
ita debitum Deo hono-
rem is negat, qui illius
subsidium non inuocat, Blasphemi quantum peccent, vide Leuit. 24. 15. 16 16. Num. 16. 30, Isa. 1. 4 & 37. 4.
quos redarguit Dauid,
cum inquit: Deum non
inuocauerunt: illic trepi-
dauerunt timore, vbi nō
erat timor.

29 *Grauissima omnium ho-
rum peccatorum est in
Deū, eiusque sanctos blas-
phemia.*

At vero longe magis de-
testabili se sceleream adstrin-
gunt, qui sacrosanctum
Dei nomē ab omnibus
creaturis benedicen-
dū, & summis laudibus
ex-

extollendum aut etiam sanctorum nomen, cum Deo regnantium, impuro & contaminato ore blasphemare, atque execrari audent. Quod quidem peccatum, vsque adeo atrox, atque immane est, vt interdum sacrę literæ, si de blasphemia sermo incidat, benedictionis nomine vtantur.

3. Reg. 21. 13. Iob. 1, 11. 2. 9.

30 *Cur huic præcepto suæ quædam minæ sint subiectæ.*

Quoniam vero pœnę, & supplicij terror peccandi licentiam vehementer coercere solet, idcirco Parochus, vt hominũ animos magis permoueat, atque ad hoc præceptum seruandum facilius impellat, alteram illius partem, & quasi appendicem diligenter explicabit. *Neque enim habebit in sortem Dominus eum, quia assumpserit nomen* Domini *Dei sui frustra.* Ad primũ quidẽ doceat, summa ratione factũ esse, vt huic præcepto minæ adiungerentur: quo quidẽ & peccati grauitas, & in nos Dei benignitas agnosci tur: qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipsius iram, & offensionem subeamus, his ce salutaribus minis nos deterret, nimirum, vt illum potius beneuolum, quàm iratũ experiamur. Vrgeat hunc locum Pastor, insistetque summo studio, vt populus sceleris grauitatem agnoscat, & illud detestetur vehemẽtius, & in eo euitãdo, maiorem diligẽtiam, & cautionem adhibeat.

Cur huic pręcepto sicut & primæ subiectę sint declarat D. Th. in 1. 2. q. 100. a. 2, ad 5. Exo. 20. 7. Tob. 3. 21, Sap. 1. 13.

Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.

Ostendat præterea, quanta sit hominum procliuitas ad hoc peccatũ committendum, vt non solum satis fuerit legem ferre, nisi etiam minę adderentur. Incredibile enim est quantum hæc cogitatio vtilitatis habeat. Nam vt nihil æque nocet, vt incauta quædã animi securitas, ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodest

Hominũ procliuitas ad hoc peccatũ

Tum

Tum illud etiam declaret nullum a Deo certũ supplicium constitutam fuisse: sed tantum vniuerse minari, quicunque se hoc scelere astrinxerit, non impune laturũ. Quapropter diuersa supplicia, quibus quotidie affligimur, huius peccati nos admonere debent. Hinc enim facile licet conijcere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quod huic præcepto non obtemperẽt. Quibus sibi propositis, cautiores eos in posterum fore verisimile est. Fideles itaque sancto timore perterriti, omni studio peccatum hoc fugiant. Nam si omnis verbi otiosi in extremo iudicio reddenda ratio est: quid de grauissimis sceleribus dicendum, quæ magnam diuini nominis despicientiam præ se ferunt?

Supplicia varia quotidie nasci propter secũdi præcepti violatiõné. Matt. 12, 39.

DE TERTIO PRÆCEPTO.

CAPVT. IIII.

553
A num°. 5°
usq. ad 6m

In eo non reperitur in 12 MS. Ra. He. & Græ. excep. at in Reg. & Gr. exempl. habetur.
Gen 2, 2

Memento, vt diem sabbathi sanctifices.
Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.
Septimo autem die Sabbathum Domini *Dei tui est.*
Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua iumentum tuum, aduena, qui est intra portas tuas. *Sex enim diebus fecit* Dominus *cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo, idcirco benedixit* Dominus *diei sabbathi, & sanctificauit eum.*

Deuter. 5, 16. Tertio præcepto externũ Dei cultũ iubemur interno animi cultui adiungere. Trident. Syn. suo finé

1 Quid

vltim æsessio nis. decreto de ciborum delectu & re. stis diebus. I de item D. Th. in 2 2. q. 122. arti. 4 de conse. dist 3. c. pronum, & c. irreligio sa & c. per permouit & de ferijs. c. 1 & 2. & 3.

1 *Quid tertio hoc præcepto fidelibus imperatur.*

HOC legis præcepto externus ille cultus qui Deo a nobis debetur, recte, atque ordine præscribitur: est enim hic veluti quidam prioris præcepti fructus: quoniam quem intimis sensibus pie colimus, fide, & spe adducti, quam in eo positam habemus, non possumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab ijs qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile præstari possunt certum tempus statutum est, quo ea commode effici queant.

Quanti referat tertium præceptum diligenter obseruare. Festis diebus conciones sacræ sunt audiendæ.

2 *Cur præcipue danda opera sit parrocho, vt quod hic præscribitur, perpetua fidelium memoria retineatur.*

Itaque cũ hoc præceptũ huiusmodi sit, vt fructum & admirabilẽ vtilitatem afferat maxime interest Parochi, summã in eo explicando diligẽtiam adhiberi. Ad eius autem inflammandũ studiũ magnam vim habet, primum illud præcepti verbum, *Memento*. Nam quemadmodum fideles tale præceptũ meminisse debent sic Pastoris est, in eorum memoriã illud & monendo, & docendo sæpe redigere. Quantum vero fidelium referat hoc præceptum colere, ex eo percipitur, quod eo diligenter colendo ad reliqua legis iussa seruãda facilius adducentur. Cum enim inter cetera, quæ diebus festis præstare debet necesse habeant, verbi Dei audiendi causa, ad Ecclesiã conuenire, cũ edocti fuerit diuinas iustificationes, illud etiã consequentur, vt ex toto corde custodiant legem Domini. Quamobrem sæpissime sabbathi celebritas, cultusque præscripitur in sacris literis vt in Exodo

Conc. Char. 4. c. 2. & Tri. sel. 24. r. de refo. & po test. colig. ex Act. 13. 27. 42. 44. & 15. 21. & 18. 4 Psal. 18. 13 14. Ex. 16. 21. 30 & 20. 7. 8. & 31. 13. 14. 15. 35. & 2.

Leuit 16. 31 & 19. 3. 30. & 26. 2
Deut. 5. 12. 13. 4
Isa. 56. 2. 4. 5. & 58. 13.
Hie. 17. 21. 22 24. 27.
Ezech. 20 13. 16. 20. & 22. 8. 26. & 23. 38. & 44. 24.
Exod. 16. 20, 31.

Exodo, Leuitico, Deuteronomio, apud Esaiam Hieremiam & Ezechielem Prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de sabbathi cultu traditum est præceptum.

3 *Quomodo principes ad Ecclesiæ præsidibus opitulandum hortandi sint.*

Magistratum etiam cultū Dei externū promouere.

Tri. Syn. ses. vlt. decr. de reformatione. ca, 20, vide item canos ad fidem & ca. Cun ad verum & c. si & multa dist 96. inde etiā factū est. vt pij principes legibus fidé tutati sint, vt pater Codde summa ni

Monendi vero, & hortandi sunt Principes, & Magistratus, vt in ijs maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum atque augendum pertinēt Ecclesiæ Præsides sua auctoritate iuuent, iubeantque populum sacerdotum præceptis obtemperare, Quod autem ad huius præcepti explanationem attinet, danda est opera, vt fideles doceantur, quibus rebus hoc præceptum, cum cæteris conueniat, quibusque differat ab iis. Hoc enim pacto causam ille, rationemque cognoscet quare non sabbathum, sed diem Dominicum colamus, sanctumque habeamus.

Tri. & fid. Cath. & cod, de heret

4 *Qua ratione hoc præceptum a cæteris Decalogi legibus discrepet.*

Decalogi omnia præcepta sunt naturali. exece pto præcepto de Sabbathi obseruatione.

Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi præcepta, naturalia sunt, & perpetua, neque vlla ratione immutari possint. Quo factum est, vt quamuis lex Moysis abrogata sit omnia tamen præcepta, quæ duabus tabulis continentur, populus Christianus seruet Quod ideo fit, non quia Moyses ita iusserit, sed quia naturæ ita conueniunt, cuius vi ad illa seruanda homines impellunt. Hoc autem de sabbathi cultu præceptum, si statutum tempus spectatur, non fixum, & constans est, sed mutabile neque ad mores, sed ad cæremonias pertinet, neq, naturale, quoniam non a natura

Aug. epist. 119 ad Ianuar. ca. 12. Tho. in 2. 2. q. 122. ar. 4

Etiam ante legem Moysi datam, præceptum colendi Sabbathum fuit. Ex. 16. & 20. 23. 26. Cæterum nonnullis mũdi principio Patri sabbathũ coluisse ferunt id q. ex Gen. 2. 3. colligunt

Morte Christi cæremoniæ veteris legis sublatæ. Ro. 3. 20. 21. 27. 28. & 4. & 5. & 6 & 7. & 8. ad Galat. & Hebr. fere per totam. Et decreto Apostolorũ omnino abrogatæ sunt. Act. 15. 28. 29. vide item Tho. in 1. 2. q. 103. ar. 3. & 4. Ioan. 1. 5 & 3. 12. Ioan. 2. 17. & 14. 6.

a natura ad id docti aut instituti sumus vt illo die potius quam alio externum Deo cultum tribuamus: sed ex eo tempore quo populus Israeliticus a pharaonis seruitute est liberatus, diem sabbathum coluit.

5 *Tempore morti Christi legis cæremonijs sabbatis etiã sabbathũ qua parte fuit cæremoniale sublatum.*

Tempus autem, quo cultus tollendus erat, illud idem est, quo cæteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte scilicet Christi: nam cum illæ cæremoniæ, sint quasi adumbratæ imagines lucis, & veritatis, illud vtique necesse erat, vt lucis, ac veritatis, quæ Iesus Christus est, aduentu remouerentur: qua de re sanctus Paulus ad Galatas ita scripsit, cum Mosaici ritus cultores reprehenderet: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis: in quam etiam sententiam scripsit ad Colossenses: & hæc de differentia.

Gal. 4. 10. 11 Colloss. 2. 16. 17.

6 *Quo pacto tertium hoc præceptum cum reliquis nouem consentiat*

Tertij præcepti cum cæteris quæ sit cõuenientia ex D. Tho. in 2. 2. q. 122. ar. 4

554 A num.° 6.° usq.e ad 12.m

Conuenit autem hoc præceptum cum reliquis non ritu, & cæremonijs, sed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæque ius attineat. Nã Dei cultus, ac religio, quæ hoc præcepto exprimitur, a naturæ iure exsistit, cum illud natura comparatum sit, vt aliquot horas in ijs, quæ ad Dei cultum pertinent, versemur cuius rei argumento est, quod apud omnes nationes, statas quasdam ferias easque publicas fuisse cernimus, quæ sacris rebus, ac diuinis obeundis erãt consecratæ. Est enim naturale homini vt is certum quoddam tempus necessarijs rerum functioni

bus det, vt Iuti corporis quieti, somno & alijs huiusmodi rebus, & quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione sanctum est, vt menti etiam aliquid temporis concederet, quo in Dei contemplatione sese reficeret: atque ita cum aliqua temporis pars esse debeat, quo res diuinæ coluntur, cultusque Deo debitus tribuatur, hoc sane ad morum præcepta pertinet.

7 *Diem Dominicum pro die Sabbatho Apostoli colendum ordinauerunt.*

Dominici diei consecratio ab Apost. promanauit Apo 1 10. 1 Cor 16 2. Act 20. 7. Hunc locum S. Chrys. homil. 43. in 1. Cor. Ambr. i e & Theophy. & plurimi alij inter

Quam ob causam Apostoli ex illis septem diebus, eum, qui primus est, ad diuinum cultum consecrare statuerunt, quem & diem Dominicum dixere: nam & sanctus Ioannes in Apocalypsi Dominici diei meminit: & Apostolus per vnam sabbathi, que est dies Dominicus, vt sanctus Chrysostomus inter pretatur, collectas fieri iubet, vt intelligamus, iã tum in Ecclesia diem Dominicum sanctum habitum esse. Iam vero, vt sciam fideles, quid eo die agere, a quibusue actionibus abstinere debeant: non alienum est, vt Parochus totum præceptum, quod in quatuor partes recte distribui potest, ad verbum diligenter interpretetur.

pretatur præter quos habemus, antiquissima de die Dñica testimonia ca. Apost. Can. 67. Ign. ep. ad Magnes. & Iust. apol. 2.

8 *Quid hoc verbo, Memento hic generatim præscribatur.*

Itaque primum generatim proponat, quid ijs verbis præscribatur, *Memento vt diem Sabbathi sanctifices.* Ob eam vero causam initio præcepti verbum illud, Memento, apposite additum est, quod huius diei cultus ad ceremonias pertineat: qua de re populus admonendus esse videbatur, cũ naturę lex, etsi aliquo tempore Deum religionis ritu colendũ esse doceat, hoc tamen

Tert. in apol. cap. 16. & de Cor. mil. c. 3. & de Idol. ca 14 Cypr. ep. 33. & 39 c̃le, Alex. li. 2. Str. Ori. hõ. 7. in Exo. & alios

Cur hoc præceptũ memo

men, quo potissimum die fieri deberet, nō præscripsit. Præterea fideles docendi sunt, ex ijs verbis modum & rationem colligi posse, qua in tota hebdomada opus facere cōueniat: ita scilicet, vt diē festū semper spectemus: quo die, cum actionum & operum nostrorum, Deo quasi reddenda ratio sit, eiusmodi opera efficiamus, necesse est quæ neque Dei iudicio repudientur, neque nobis, vt scriptum est, in singultum sint, & in scrupulum cordis.

Ita conmendandum tradatur. ex Tho. I. a. I. 2. q. 100. ar. 7. ad 5

Omnes dies pijs operibus sunt transigendi.

I. Reg. 25. 31.

9 Postremo id docemur, quod certe animaduertere debemus non defuturas scilicet occasiones, quamobrē nos huius præcepti capiat obliuio, vel aliorum, qui illud negligunt exemplo adductos, vel spectaculorum, ludorumque studio, quibus plerunque ab huius diei sancto, religiosoque cultu adducimur. Sed iam ad id veniamus quod sabbathi significatione demonstratur.

Nulla occasione a sabbathi sanctificatione abstinendum est.

10 *Quid sabbathum, & sabbathizare in sacris literis denotet.*

Sabbathum Hebraicum nomen, si Latine interpretaris, cessatio dicitur: sabbathizare propterea cessare, & requiescere Latino vocabulo appellatur: qua significatione factū est vt sabbati nomine dies septim⁹ diceret quoniam absoluta, perfectaque mundi vniuersitate Deus ab omni opere, quod fecerat, requieuet: ita hunc diē in Exodo Dominus vocat. Postea vero, non solum septimus hic dies, sed ob eius dignitatem ipsa etiā hebdomada eo nomine appellata est: inquemsensum Pharisæus apud sanctum Lucam dixit: Ieiuno bis in sabbatho. Atque hoc quidem de sabbathi significatione.

Quid sit sabbathū. Hier. in interpret. nom. Hebr. a verbo schabath, id est, quiescere vel cessare, Gen. 2. 3.

Exod. 20. 11 & 31. 7. Deut. 5. 14.

Luc. 18. 12.

11 *Quomodo fideles sabbathum sanctificare dicātur*

Sanctificatio autem sabbathi

Quid sit sanctificatio sabbathi.

bathi sacris in literis, cessatio est, quæ fit a corporis laboribus, & a negotijs, vt apertè ostendunt hæc, quæ sequuntur, præcepti verba. *Non facies in eo quicquam operis*: Neque vero id solum significat, aliter enim satis fuisset dicere, vt est in Deuter. *Obserua diem Sabbathi*: sed cũ eodem in loco addatur. *Vt sanctifices eum*, hoc verbo ostenditur, sabbathi diem religiosum esse, diuinisque actionibus, ac sanctis rerum officijs cõsecratum. Itaque diem sabbathi tũ plene & perfecte celebramus cũ pietatis, & religionis officia Deo præstamus: hocque planè sabbathũ est, quod Isaias delicatum appellat: quoniam dies festi sunt veluti deliciæ Domini, & piorum hominum. Quare si religioso huic, sanctoq; sabbathi cultui misericordiæ adiunguntur opera, certè maxima sunt, & multa præmia, quæ nobis eodem capite proponuntur.

Deut 5. 15.

Isa. 58. 13.

Isa. 58. 6. 7

12 *Quæ sit germana superiorum verborum sententia.*

A num.° 12 usq.e ad 17.m

Itaque verus, ac proprius huius præcepti sensus eo spectat, vt homo & animo, & corpore in eam curam incumbat, vt statuto aliquo tempore, a negotijs corporisque laboribus feriatus, Deum pie colat, ac veneretur.

Sensus tertij præcepti ex Thom. in 2. 2. q. 122. art. 4 ad 3.

13 *Quid altera præcepti parte demonstratur.*

Altera vero præcepti parte demonstratur diẽ septimum Dei cultui diuinitus dedicatum esse: nam ita scriptum est. *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo autem die sabbathum* Domini *Dei tui est*. Quæ verba ad eam sententiam referuntur, vt sabbathum Domino cõsecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, septimumque diem intelligamus, signum esse quietis Domini.

14 *Cur Iudæis expedierit certum diem, cumque septimum ad religionis officia præscribere.*

Hic vero dies diuino cultui dicatus est: quia rudi populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitratu suo diligendi, ne forte Ægyptiorum sacra imitaretur. Itaque ex septem diebus, vltimus ad Deũ colendum delectus est: quæquidẽ res plena mysterij est. Quare Dominus in Exodo, & apud Ezechielem signum vocat: Videte itaque ille inquit, vt sabbathum meũ custodiatis quia signum est inter me, & vos in generationibus vestris, vt sciatis quia ego Domin' qui sanctifico vos.

Exod. 31. 13.
Ezech. 20. 12.

15 *Quarum rerum signũ fuerit sabbathi celebritas.*

Itaque signum fuit, quod indicabat homines Deo se dedicare oportere, sanctosque eidem præbere, cum diem ei dicatum videamus esse: siquidem ille dies sanctus est, quod tum præcipue sanctitatem & religionem homines colere debeant.

Vide Aug. epist lib. ca. 12. Hier. l. 15. in Isa. In c. 50. & lib. 6. in c. 58. & in Eze. 13. in c. p. 44 Tho. in 1. q. 110. ar. 4 ad 2 & in 2. 2. q. 122 art. 4.

Deinde signum est, & quasi monumentum conditæ huius admirandæ vniuersitatis. Signum prę terea fuit Israelitarũ memoriæ traditum, quo admoniti, se Dei auxilio a durissimo Ægyptiacæ seruitutis iugo solutos, ac liberatos esse meminissent, id quod Dominus ostendit, illis verbis: memento quod & ipse seruieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus, in manu forti, brachio extento: idcirco præcepit tibi vt obseruares diem sabbathi. Et signum item, tum spiritualis, tum cœlestis sabbathi.

Deut. 5. 15.

16 *Quod sit spirituale populi Christiani sabbathū*

Aug. de Gen. ad lit. lib. 4. c. 11. & epi. 19. cap. 13. vbi supra & Tho. Rom. 6. 6 Eph. 4. 22. Ibid. 11. Cyr. li. 4. in Ioan. c. 51. Heb. 4. 9

Spirituale vero sabbathum, in sancta quadam, & mystica quiete consistit, nimirum, cum vetus homo Christo consepultus, ad vitam renouatur, atque ijs in actionibus, quæ Christianæ pietati conueniunt, se studiose exercent, debent enim qui aliquando erant tenebræ, nunc autem lux in Domino sunt, vt filij lucis in omni bonitate, iustitia & veritate ambulare, neque communicare operibus infructuosis tenebrarum.

156

Anum° 17° usq; ad 21m

17 *Quod sit beatis etiam suum sabbathum.*

Esa. 35. 8. Au. cōt. Adimatū lib. 1. ca. 2, & 22 de ciuit. Dei ca. vltimo & alij

Cœleste vero sabbathum est: vt ait D. Cyrillus, cum locum Apostoli tractans. Relinquitur ergo sabbatismus populo Dei, illa vita, in qua omnibus bonis cum Christo viuentes fruentur, peccato radicitus extirpato, secundum illud, Non erit ibi leo, nec praua bestia illuc ascēdet, sed erit ibi via pura, & via sancta vocabitur, omnia enim bona mens sanctorum in visione Dei adipiscitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, & a Pastore incitandi: Festinemus ingredi in illam requiem. Sap. 7. 11. Heb. 4. 11.

18 *Iudæis alijs dies, quam septimus fuere festiui.*

Vide Exo. 12 14. 15. & 23. 14 15. 16 & 34 18. 20. 21 & Leui. 23. fere per totum, & Num. 29 fere per totum. & Deut. 16. per totū, & ad intelligendam horū festorū moralē rationē vide li. 17. Cyril. de adorat. spir. & verit. & Tho. in 2. 2. q. 102. ar. 4 ad 10

Præter diem septimū habebat populus Iudęus alios etiam festos, sacros dies diuina lege constitutos, & quibus maximorū beneficiorum memoria renouaretur.

19 *Quare Apostoli non septimum hebdomadæ diē, sed primum diuino cultui consecrarint.*

Cur Dominicus dies loco sabbathi celebratur, vide Au. ep. 119. ca. 13. & ser. 1. 4. de tēpo & Leo. ep. 81. ad Di. Iust. in 2 apo. Genes. 1. 3.

Placuit autē Ecclesiæ Dei, vt diei sabbathi cultus, & celebritas in Dominicum transferatur diē. Nā, vt eo die primū lux orbi terrarum illuxit: sic Redemptoris nostri, qui

ad

ad vitam æternam nobis aditum patefecit, resurrectione, quæ eo die fuit tenebris ad lucem vita nostra reuocata est: vnde & Dominicum diem Apostoli dici voluerūt. Solemnē præterea hunc diem esse in sacris literis animaduertimus, quod eo die mundi creatio initium habuit, quod Spiritus sanctus discipulis datus sit.

20 *Quamobrem ad diem Dominicum alia festa Christianis accesserint.*

Alios autem dies festos ab Ecclesiæ initio & consequentibus deinde temporibus, Apostoli, & sancti Patres nostri instituerunt, vt pie & sancte Dei beneficiorum memoriā coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob redēptionis nostræ mysteria religioni consecrati sunt deinde, qui sanctissimæ Virgini matri, tum vero Apostolis, Martyribus, cæterisque sanctis cum Christo regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas & potentia laudatur, ipsis debiti honores tribuuntur, atq. ad eorum imitationem fidelis populus incitatur

Mar. 16. 2. Apoc. 1. 10. Gē. 1. 3. Act. 2. 2. De aliis diebus festis vide pronunciandum de cōse: dist. 3. & con quæstus de feriis Quo modo autem hæc festa traditione Apostolica emanarint colligi potest ex

Act. 20. 16. & 1. Cor. 10. 8 Cā. Apost. cā. 7. Agu. ep. 118 cap. 1. Tertul de cor. mil. & aliis.

21 *Quomodo ex hoc præcepto ad otium fugiendum incitantur.*

Et quoniā ad hoc præceptum seruandum, magnam vim ea ipsius pars habet, quæ illis verbis expressa est. *Sex diebus operaberis, septimus autem dies sabbathum Domini Dei tui est.* Parochus debet illam partem diligenter explicare, Etenim ex his verbis colligi potest, fideles hortandos esse, ne otiosi, & desides vitā traducant: sed potius Apostolicæ vocis memores, ne gotiū suū quisque agat & operetur manibus suis, sicut ab eo præceptum fuerat. Prętereà hoc pręcepto illud Dominus iubet, vt sex ipsis diebus opera nostra efficiamus, ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ

Christianis prętextu sabbathi non est otiandum. 1. Thess. 4. 11. Eph. 4. 28 2. Thess. 3. 10.

Seruilia opera diebus festis sunt prohibita. vide. ieiunia, de consec. dist. 3. & c. omnes dies, de ferijs, vide Item D. Tho in 2. 2. q. 122. & c. fin. de fer. Diebus festis a peccatis maxime cauendum. Aug. tract. 3. In Ioan. in Psa. 32. conc. 1 & in li. de decem chordis c. 3. sed hoc non ita accipiendum est vt nouum peccatum circumstantia diei festi inducat.

diebus fieri, agi ve oportere, in diem festum reijciatur, at que ita animus a rerum diuinarum cura studio que auocetur.

22 *Quid maxime diebus festis agere sit prohibitum.*

Tertia deinde præcepti pars explicanda est, quæ quodammodo describit, qua ratione Sabbathi diem colere debeamus, præcipue autem explicat quid illo die facere prohibemur. Quare inquit Dominus. *Non facies omne opus in eo, tu & Filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla, tua, iumentum, et aduena, qui est intra portas tuas*. Quibus verbis ad id primum instituimur, vt quæcunque diuinum cultum impedire possunt, omnino vitemus. Facile enim perspici potest, omne seruilis operis genus prohiberi, non quidem ea re quod sua natura aut turpe, aut malum sit, sed quoniam mentem nostram a diuino cultu, qui finis præcepti est, abstrahit. Quo magis peccata fidelibus vitanda sunt, quæ non solum animum a diuinarũ rerum studio auocant, sed nos a Dei amore prorsus seiungunt.

Tho. 2, 2. q. 122. art. 4. Actiones seruiles ad Dei cultũ spectãtes exerceri possunt Tho in. 2. 2. q. 122 art. 4

23 *Externæ actiones, quæ ad Dei cultum referuntur sabbatho non interdicuntur.*

Neque tamen eæ actiones, nec ea opera vetãtur, quæ ad diuinum cultum attinent, etiam si seruillia sint, vt altare instruere, tẽpla alicuius festi diei causa ornare, & reliqua huius generis. Ideo que a Domino dictum, Sacerdotes in templo sabbathum violare, & sine crimine esse.

Matth. 12. 5. vide itẽ Leu 24. 8. num. 28. 9. & Ioan 7. 22. 23.

24 *Quædam etiam seruilia opera ob necessitatem diebus festis conceduntur.*

multa licent in diebus festis, vide ca. licet. de ferijs & cap cõquestus eod. in fine & c. solet. ff. eodem

Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi existimandum est quarũ iactura facienda sit, si die festo prætermittantur, que-

Mat.1.3 4. 5.11.12.Mar. 3.4.Luc.6 3.4 8,9. Ioan.5,8.9.16 17.& 7.22.23 &.9.6.7. vide item Deut. 22.1.3.4. &.1 Macha.2.41, 42.&.4. 2.3. &.c discipulos de consecr.dist.5. seruil.& ancillæ die festo non sunt iaculatu Dei auocandi.

quemadmodum sacris etiam canonibus permissum est. Multa alia Dominus in Euangelio festis diebus fieri posse declarauit, quæ facile Parochus apud sanctos Matthæum, & Ioãnem obseruabit.

25 *Cur iumenta, quiescere Dominus voluerit.*

Sed vt nulla res prætermitteretur, cuius actione hic sabbathi cultus impediretur, facta est iumẽti mentio, quo animaliũ genere impediuntur homines, quo minus sabbathi diem colant. Si enim die sabbathi alicui operis actioni iumenti vsus destinatur, necessaria est etiam ad id hominis opera, qui iumentum agat. Itaque solum per se opus facere non potest: sed hominem, qui illud molitur, adiuuat, Eo autem die nemini opus facere licet: ergo neque iumentis, quorum ad id opera homines vtuntur. Itaque huius præcepti lex eo etiam spectat, vt si iumentorum laborib⁹ Dominus parcere vult, eo certe magis ipsi cauere debeant, ne inhumani sint in eos quorum opera, atque industria vtuntur.

26 *Quibus præcipue in operibus Christiani dieb⁹ festis se exercere debeant*

Neque vero Parochus illud prætermittere debet, vt diligenter doceat, quibus in operibus atque actionibus Christiani homines diebus festis exercere se debeant. Illæ vero eiusmodi sunt, vt ad Dei templum accedamus, eoque loco pia syncera que animi attentione sacrosanctæ missæ sacrificio intersimus, diuina Ecclesia sacramenta, quæ ad salutem nostram instituta sunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus.

Nihil vero est, quod oportunius, aut melius Christianis hominibus fieri posit quam si pecca

458
A num. 26 usq. ad finem

Missa die festo integre audienda.cõ Agath.c.47, & de consec. d.1.c. Missas, item conc, Aurel, can. 28,ibi,ca, cũ ad celebrandas, item Tribur,can, 35, de.ca. Apost vt hab', ead, dist,cap,omnes fideles, Pœnitentię & Eucharistiæ

Sacramentum diebus festis frequentandum. Aug. de Eccl. dogm. cap. 53. & habetur, de con secr. dist. 2. c. quotidie.

ta sua sacerdotibus sæpe confiteantur, ad quam rē perficiendam poterit Parochus populum adhortari, sumpta huius probandæ rei ratio & copia ex ijs quæ de Pœnitentiæ Sacramento suo loco tradita, & præcepta sunt. Neque solum ad hoc Sacramentum populum excitabit, sed sedulo etiam atque etiam ad illud adhortabitur, vt Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum crebro percipiant,

Concio. frequentanda, Iust. Apol. 2. ex Actis. 20, 7.

Attente præterea, diligenterque sacra concio fidelibus audienda est: nihil enim minus ferendum est, neque tam profecto, indignum, quam Christi verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, & studium fidelium in precibus, diuinisque laudibus frequens esse debet præcipuaque eorumdē cura, vt, quæ ad Christianæ vitæ institutionem pertinent, ea diligenter addiscant, seduloque se exerceant in ijs officijs quæ pietatem continent pauperibus, & egenis eleemosinam tribuendo, ægros homines visitando mœrentes, quique dolore afflicti iacent, pie consolado. Nam vt est apud sanctum Iacobum: Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum. Ex hisque dicta sunt, facile erit colligere, quæ contra huius præcepti regulam committuntur.

Tertul. In Apol. & in lib. ad martyr. & in 2. ad. vxoré prope finé. & colligi pot, ex Apost. 1 Cor. 16. 1. 2 Iacob, 1 27, Legant, ad hoc argumétum de consec dist. 2, & titulum de ferijs in Decret. & eod Conc. matis. 2, cap. 1, & 37. &

27 *Cur necesse fuerit certos quosdam dies diuino cultui deputare.*

Parochi vero officium in eo item esse debet, vt certos quosdam locos in promptu habeat, vnde rationes, atque argumenta sumat, quibus populo illud maxime persuadeatur, vt huius præcepti legē summo studio, acurataque diligētia seruet. Ad hoc plurimū valet, vt populus

Tilbrul ca. 35. Ignat, In ep Phil. Leo ser, 3. de quadrag. Aug. ser. 251 de temp.

pulus scilicet intelligat, ac plane perspiciat, quã iussũ, ac rationi consentaneũ sit, nos certos quosdam dies habere, quos totos diuino cultui tribuamus Dominumque nostrum a quo summa & innumerabilia beneficia accepimus, agnoscamus colamus, ac veneremur. Si enim iussisset nos quotidie religionis cultum sibi tribuere nonne pro suis erga nos beneficijs quæ maxima & infinita sunt, omnis opera danda esset vt prompto, alacrique animo eius dicto audientes essemus nunc vero paucis ad eius cultum institutis diebus non est cur nos negligentes atque difficiles in eius officij functione simus, quod sine grauissima culpa prætermitere non possumus.

Sic qui festa Mosaicæ legis Hierosolimys legitime obseruabant, in conspectum Domini venire dicebantur. Exo. 23. 17. & 34. 23. 24. & Deut. 16. 16.

28 *Quæ vtilitas ad eos redeat, qui sedulo huic præcepto obtemperauerint.*

Demonstret deinde Parochus, quanta huius præcepti virtus, vt ij, qui illud recte seruauerint, in conspectu Dei esse cum eo que colloqui videantur. Nam & precibus faciẽdis Dei maiestatem contemplamur, & cum eo colloquimur: & concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus quæ ad aures nostras eorum opera peruenit, qui de rebus diuinis pie sancteque cõcionantur, tum in altaris sacrificio præsentem Christum Dominũ adoramus, & his quidem bonis illi maxime fruuntur qui hoc præceptum seruant diligenter

29 *Quid contra de illis sentiendum sit, qui hanc legem omnino neglexerint.*

Huius præcepti transgressores quam sint infelices Matth. 18. 17, Luc. 10. 16 Ioan. 12. 21, Heb. 13. 17.

Qui vero hanc legem omnino negligunt, ij, cũ Deo, & Ecclesiæ non obediant, neque eius præceptum audiant; & Dei & sanctarum legũ hostes sunt. quod animad uerti potest ex eo quod præceptũ hoc

eius-

eiusmodi est, vt nullo labore seruari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat: quos vel difficillimos eius causa suscipere deberemus, sed quietos illis diebus festis a terrenis curis liberos esse iubeat, magnę temeritatis indicium est, huius præcepti legem recusare. Exemplum nobis esse debẽt supplicia, quę de illis Deus sumpsit, qui illud violarunt, vt ex libro numerorum licet intelligere. Ne igitur in hanc Dei offensionem incidamus, operæ pretium erit, sæpe illud verbum, *Memento*, cogitatione repetere, magnasque illas vtilitates, & commoda sibi ante oculos proponere, quæ ex festorum dierum cultu percipi supra declaratum est, & multa alia ad id genus pertinẽtia, quæ bonus, & diligẽs Pastor, vt occasionis ratio postulabit, copiose lateque persequi poterit.

Nu. 15. 35. 36.

DE QVARTO PRÆCEPTO.

CAPVT. V.

159.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longęuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

A num.° 1.° usq.e ad 5.m

1 *Quæ sit huius præcepti dignitas, & quomodo cum superioribus conueniat.*

In præceptis primę tabulę magna dignitas, sed in secũdæ tabulæ præceptis est magna necessitas; vide August. in Psalm. 32. conc. 2.

CVM in superioribus præceptis summa sit vis & dignitas, merito, quæ nunc prosequimur, quia maxime necessaria sunt, proximum locum obtineat.

Nam

Nam illa finem, qui Deus est, continuo spectant: hæc nos ad proximi charitatem erudiunt: & longius progressa ad Deum, id est, illud extremum, cuius gratia proximũ ipsum diligimus perducunt. Quamobrẽ Christus Dominus præcepta illa duo de diligẽdo Deo & proximo, similia inter se esse dixit. Hic autem locus, dici vix potest, quantas habeat vtilitates cũ, & suos fructus ferat, vberes quidem illos, & præstantes, & sit tanquã signũ, ex quo primi præcepti obedientia, & cultus elucet. Qui non diligit, inquit Diuus Ioãnes fratrem suum, quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Ad eundem modũ si parentes quos secundũ Deum diligere debemus non veneramur, & colimus, cum nobis in conspectu fere semper sint: Deo summo parenti, & optimo qui nullum sub aspectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus? Ex quo perspicuum est, vtraque præcepta inter se congruere.

1. Timo. 1. 5. Aug. lib. 3. de Doct. Christ. c. 10. & l. 50. hom. 38. Tho. in 22. q 27. art. 8. Matt. 22. 39. Mar. 12. 31. 1. Ioan. 4. 20. M. S 4. Ro. & Græ. exẽ. legũt vidit. Signũ dilectionis Dei ex dilectione parẽtum elucet. Malach. 1, 6.

2 *Quam late pateat huius præceptiuis, & quantum parentes ex hoc præcepto adiuuentur.*

Huius autem præcepti vsus latissime patet. Nam præter eos, qui nos genuerunt, multi præterea sunt, quos in parentũ loco colere debemus, vel potestatis, vel, dignitatis, vel vtilitatis, vel præstantis alicuius muneris, & officij nomine. Parentum præterea, maiorumque omnium laborem leuat cum enim id in primis curent, vt quos habent in sua potestate, ij recte, & diuinæ legi conuenienter viuant, erit hæc cura perfacilis, si omnes intelligant, Deo authore, & monitore, summum honorem parentibus tribui oportere. Quod vt præstare possimus, necesse est, nosse quandam differentiam, quæ est inter

Parentis nomen cum late pateat, sit, vt istud præceptũ ad plures extẽdatur, vt 4 Reg. 5. 13. vt 1. Cor. 15. Eccles. 4. 10. primę & secũdæ tabulę differẽtia latius exponitur.

præ-

Ex.24.12. & 31.18.&. 34. 1 Deut.4.13 &. 22.&9 10. Clem. Alexan. lib. 6. Stro. Aug. In Exod. q. 17. & epist.119.c 11. Aug.In. 3 d st. 37. & scholastic. ibid & Tho In.1.2.q. 100 art. 4

præcepta primæ, & secundæ tabulæ.

3 *Præceptorum legis in duas tabelas quorsum facta sit distinctio,*

Ergo hæc primum a Parocho sunt explicanda:id que in primis moneat, diuina Decalogi præcepta, fuisse in duabus tabulis incisa: inquarum altera, quemadmodum a sanctis Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ iam sũt exposita: reliqua vero in alteram tabulam erant inclusa, atque hæc nobis perapposita fuit descriptio, vt præceptorum rationem ordo ipse distingueret. nam, quicquid in sacris literis diuina lege iubetur, aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero. Aut enim erga Deum aut erga homines charitas in omni officio spectatur. Etquidem charitatem in Deum, superiora tria præcepta docẽt quod vero ad hominum coniunctionem, & societatem pertinet, id reliquis septem præceptis continetur. Quo circa nõ fine causa eiusmodi facta est distinctio, vt alia ad priorem, alia ad alteram tabulam præcepta referantur.

Vide Aug. in Psal. 32. con. 1. & Tho. In 2.2.q.122, ar 1.&.2.& In opus.7.c. de primo. præcepto, Deus per se amandus Bernat. In l. de dilligẽdo Dec.

Quomodo omnes homines propter Deum diligẽdi Aug In 3 de doct. Chri

Aug. c. 19. & in 4. cont. c.9.10 11 12.&Prosp. l.3. de vita cõtempl.c.13. vt habetur de pen. dist. 2 c. charitas est.

4 *Quomodo charitas erga Deum tribus primis præceptis, & charitas erga proximum cæteris contineatur, & quæ sit inter vtranque differentia.*

Nã superioribus tribus præceptis, de quib⁹ dictũ est, quasi subiecta materies, quam tractent, est Deus, id est, sumum bonum, cæteris vero proximi bonum, illis summus his proximus amor est propositus, illa finẽ, hæc autem ea quæ ad finem referuntur, spectant.

Preterea charitas Dei ex ipso pendet; Deus enim per se, non alterius rei causa, summe diligendus est: charitas autem proximi, a charitate Dei ortum habet, atque ad

ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda est. Nam si parentes charos habemus, si dominis paremus, si dignitate antecedentes reueremur, id ea re maximè faciendum est, quod eorũ procreator est Deus, eosque alijs præesse voluit, quorum opera cæteros homines regit, ac tuetur: qui cum nobis author sit, vt eiusmodi personas reuereamur, idcirco id præstare debemus, quia a Deo hoc ipso honore dignantur. Ex quo fit, vt honor, quem parentibus habemus, Deo potius, quàm hominibus haberi videatur: sic enim apud sanctũ Matthæum est, cum de obseruantia in superiorem agitur: Qui recipit vos, me recipit: & Apostolus in Epistola ad Ephesios, seruos instituens: Serui, inquit, obedite dominis carnalibus cum timore, tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo; non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed quasi serui Christi.

Mat 10.40. Ephe.6.5. Idé habetur. 1. Petri. 2.18.

Augeri charitas in infinitũ potest. Aug. 35. ib

sup. Ps. 61. & Th. In 2.2. q. 24. ar. 7. & 8. & cõfirmatur ex c. cũ sancta. de pœni. dist. 2. & Cle. ad nostrũ Pe hæreticis & ex Apos. Phi. 3.12. Deut. 6. 5. Mat. 22.37 Mar. 12.30

5 *Quomodo charitas Dei nullo fine; charitas vero proximi suis finibus circumscribatur.*

ACCEDIT quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus satis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite potest: propterea que nostra erga illum charitas in dies fiat ardentior, necesse est, quem ex eius iussu, ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, suis finibus circumscribitur: iubet enim Dominus proximos diligere, sicut nos ipsos: qui si quis eos fines egressus fuerit, ita vt parem Deo, & proximis amorem tribuat, is maximum scelus admittit. Si quis venit

360 A num. 5° usq. ad 9m

Luc. 1.27. Leuit. 19.18 Matt. 22.39. Deus & pro-

Animus ne qua quā parsiamore diligēdi vide Tho. in. 2. 2. q. 26. art. 1.

Luc. 14. 26.
Matth. 8. 22.
Luc. 9. 60.
Matth. 10. 37

Secundum Deum parētes diligendi & colendi sunt. vide Tho. in 2. 2. q. 101. ar. 4

Deut. 32. 6.
Isa. 63. 16. & 64. 8.
Hiero. 41. 9.
Math. 2. 10.

Parentibus filij quando teneantur non obedire vide Tho. vbi sup & 2. 2. q. 189. ar. 6. & cap. paella. 20. q. 3. 2. ex conc. Trib. ca. 24. Act. 5. 29 idē habetur Act 4. 19.

Honorare quid sit. vide Tho. in. 1 2. q. 2. art. & In 2. 2. q 63. art. 3 & Aris. in 1. Eth. c. 5

venit ad me, inquit Dominus, & non odit patrē suum, & matrem suam, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus in quam sententiam etiam dictum est: Sine, vt mortui sepelliāt mortuos suos: cum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi: cuius rei dilucidior illa apud sanctum Matthæum explicatio est. Qui amat patrem, aut, matrem plusquam me, non est me dignus.

6 *Quomodo parentes sint amandi, quaque ex causa illis subinde non obtemperandum sit.*

Nec tamen vlla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi, obseruandique sint; sed ad pietatem imprimis necessarium est Deo, qui parens est, & effector omnium, præcipuum honorem, & cultū tribui, ideoque mortales parentes amari, vt ad celestem sempiternumque patrem tota amoris vis referatur, quod si interdum parentum iussa Dei præceptis repugnent, non dubium est, quin liberi parentum cupiditati, Dei voluntatem anteferre debeant, diuinæ illius sententiæ memores, Obedire oportet Deo, magis quam hominibus.

7 *Quid in huius præcepti sententia proprie honorandi vox denotet.*

Quibus rebus expositis, Parochus verba præcepti interpretabitur, atque illud primum. *Honorare*, quid sit. Etenim de aliquo honorifice sentire & quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia coniuncta sunt, amor obseruantia, obedientia, & cultus. Scite autē in legē posita est honoris vox, non amoris aut metus etiā si valde amandi, ac

Cur hic honoranoi verbum positum sit Tho. in 1. 2. q. 122 ar. 5. ad 3.

Primo dicuntur patres secundū carnē

di, ac metuendi parentes sunt, etenim qui amat, nō semper obseruat, & venerat̄ qui metuit, nō semper diligit quē vero aliquis ex animo honorat, itē amat, & veretur. Hęc cū Parochus explicarit, tū aget de patribus, quique sint ij, qui vocentur hoc nomine.

Secundo Ecclesiæ Præsides & sacerdotes.

8 *Qui nam patris nomine hic intelligantur.*

1. Cor. 4. 14. & Iud. 17. 10 & 18. 19. & 4 Reg. 2. 12. & 13. 14. & 6 21 & Isai. 22. 21 & Psal. 44. 17 & Gal. 4. 19. Eccl. 44. 1.

Nam et si de ijs præcipue patribus lex loquitur ex quibus generati sumus: tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen quos etiam complecti lex videtur quemadmodum ex pluribus diuinæ Scripturæ locis facile coligimus. Præter illos igitur, qui nos procrearūt, patrū genera itē alia sunt in sacris litteris quod antea attigimus, quibus singulis suus honor debetur: ac primum Ecclesię Presides, & pastores, & Sacerdotes patres dicuntur, quemadmodum ex apostolo constat, qui ad Corinthios scribens: Non, inquit vt confundam vos hæc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo: nā si decem millia pedagogorū habeatis in Christo, sed non multos Patres: nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. Et in Ecclesiastico scriptum est, Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Deinde ij, quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempublicam gubernant, patres appellantur. Sic Naamā a famulis pater vocabatur Præterea patres eos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati, sapientiæque alij commendantur: cuiusmodi sunt tutores & curatores pædagogi, & magistri. Quare Eliam & Eliseum filij Prophetarum patrē vocabant.

Tertio magistratus.

4 Reg. 5. 13. Item 4 Re. 2. 12. & 13. 14.

Quarto tutores, curatores, pædagogi & magistri

1. Mach. 2. 65. & ff. per tot. tit. de auctor. tutor. & curat.

Postremo patres dicimus senes, & ætate confectos, quos etiam vereri

Quisnā grauioris Leu. 19. 32. Sap. 2. 10 & 4. 6.

debemus. Atque hoc in Parochi præceptis maximum sit, vt doceat patres cuiusque sint generis, præsertim vero eos, ex quibus nati sumus, a nobis honorandos, de quibus diuina lex præcipue legitur.

361

Anum. 9. usq. ad 13.m

9 *Cur parentibus secundū carnem Christianorū filij præcipuum honorem impendere debeant.*

Patres secundū carnē sunt Dei simulacra. Quod nostri sint alterum principiū Th. in 2. 2. q. 101. ar. 1 Matribus quāta filij debeāt vide Tob. c. 3. 4. & Eccl. 7. 29. 30. & 2. Matth. 3. 27.

Sunt enim immortalis Dei quasi quædam simulacra, in ijsque ortus nostri imaginem intuemur: ab eis nobis vita data est: ijs Deus vsus est, vti nobis animum, mentemque impertiret: ab ijs ad sacramenta deducti, ad religionem ad humanum cultum, ciuilemque instituti, ad morum integritatem, & sanctitatem eruditi sumus. Doceat vero Parochus merito nomē matris, in hoc præcepto expressum, vt eius beneficia, & merita erga nos cōsideremus, quā ta cura, quantaque solicitudine nos in vtero gesserit, quanto cum labore & dolore peperit, ac educarit.

10 *Quibus rationibus honore afficiantur carnales parentes.*

Primus modus quo parētes debēt honorari.

Porro ita obseruandi parentes sunt, vt quem eis tribuimus, honor, ex amore, atque intimo animi sensu depromptus videatur: quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos sint ita affecti, nullum vt laborem nullam contentionem, nulla pericula nostra causa refugiant, nihilque illis accidere possit iucundius, quam vt filijs se charos esse sentiāt, quos maxime diligunt Ioseph cū in Ægypto honore & amplitudine Regi esset proximus: patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: & Salomon matri aduenienti assurrexit, eamque veneratus, in regio solio, ad dexteram collocauit.

Gen. 40. 39. 40. Genc. 46. 25. 30. & 47. 7. 3. Reg. 2. 19

Alia præterea sunt hono-

noris officia, quæ in parētes conferri debent: nam eos etiam tum honoramus, cum a Deo suppliciter petimus, vt eisdem bene, & fœliciter omnia eueniant, vt in maxima gratia, & honore sint apud homines vt ipsi Deo, ac sanctis, qui in cælis sunt commendatissimi sint.

Pro eis Deus orandus. Eorum volūtas acum est vide c. al ter 30. q. 5.

Item parentes honoramus, cum nostras rationes, ad eorum arbitrium voluntatemque conferimus, cuius rei suasor est Salomon, Audi, inquit fili mi, disciplinam patris tui et ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo, cuiusmodi sunt etiam diui Pauli cohortationes: Filij, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est. Item, Filij, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino: et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur Etenim Isaac, cum a patre ad sacrificium vinciret, modeste sine recusatione paruit: et Rechabitæ, ne a patris consilio vnquam discere parent, vino se in perpetuum abstinuerunt.

Prou. 1. 8. vide etiā Eccle 3. fere per totum. Ephe. 6. 1 Colo. 3. 20. Gene. 22. 9 Iere. 35. 6. 7 8 Parētes studiose imitandi

Item, parentes honoramus, cum eorum recte facta, moresque imitamur: ijs enim plurimum tribuere videmur, quorū esse volumus, quam simillimi. Item, parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur.

11 *Quomodo parentibus in necessitate constitutis sit subueniendum: & maxime in mortis periculo.*

Quomodo subueniendū parentibus vide apud Bas. in hom de honore parētū & in Hexa. ho. 9 item Amb l. 5. Hexa. c 16. Con Gang. ca. 16 & ca. est probanda. & ca. cæterū & ca. pasce dil. 86. vide etiā Tho in 2. 2. q 101, art. 2. & 4 Matt 15. 4 5 vide Heir. id i. 2 com. in Math, August libr. 1. quæst. Euange. cap. 14.

Item, quibus subuenimus, ea impertientes, quæ victus, cultusque desiderat: quod Christi testimonio comprobatur, qui Pharisæorum impietatem redarguens Quare & vos, inquit, transgredimini mādatum Dei propter traditionē vestrē Nā

Deus dixit: Honora patrē & matrē: & Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis. Quicūq; dixerit patri, vel matri munus, quodcunque est, ex me proderit, & non honorificabit patrē suū, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionē vestram.

Et honoris quidem officia parentibus tribuere semper debemus, sed tū maxime cum periculose ægrotant. Danda enim opera est, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum cōfessionem attinet, vel ad reliqua sacramenta, quæ a Christianis hominibus percipi debent, cū mors appropinquat: idque nobis curæ sit, vt pij, religiosiq; homines, eos crebro interuisant, qui vel imbecillos confirment, & consilio iuuent, vel optime animatos, ad spē immortalitatis erigant, vt cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conijciant in Deum Sic fiet, vt fidei, spei, & charitatis beatissimo comitatu, ac religionis præsidio muniti, mortem nō modo non pertimescendam, cum necessaria sit, sed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam censeant.

12 *Quemodo mortuis parētibus honorem exhibeamus.*

Postremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, ijs funus facimus, si exequias cohonestamus si honorem sepulturæ impertimus, si iusta, & sacrificia anniuersaria curamus, si quæ ab ijs legata sunt, diligenter persoluimus.

162 Anum.º 13 usq.e ad 17.m

Vide Gen. a. 25. & 35. 28. 29. & 50. per totum Vide c. admonere. & c. cōsideratio. 36. q. 16. 1. & de testam. c. fin. Nos qu'et & c. si hæredes

13 *Quo pacto Episcopi, & sacerdotes sint honorandi.*

Honorandi autē sunt non modo ij, ex quibus nati sumus, verum etiam alij,

patres hono re & officio qui sint.
Episcopi, pastores & sacerdotes.

alij, qui Patres appellātur vt, Episcopi, & sacerdotes, vt reges, vt principes vt, magistratus, vt tutores vt, curatores, vt, magistri vt, pædagogi, vt, senes, & cæteri huiusmodi, digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiāt, sed alius, alio magis. De Episcopis, & alijs Pastoribus ita scriptum est, Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina. Iam vero, quāti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt. Quibus is præclarum illud beneuolentiæ testimonium tribuit. Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis & dedissetis mihi.

1. Timo. 5. 17. vide Ambr. in cōm. in eum locum & Hie. in ep. ad. Gerunt.
gal. 4. 15.
Sacerdotibus suppeditāda sunt ad victū necessaria.

Quin etiam sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ vsus necessarios requiruntur. Quare Apostolus Quis, inquit, militat suis stipendijs vnquam, Et in Ecclesiastico scriptum est Honorifica sacerdotes, & propugnate cum brachijs da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & purgationis, Illis etiam obtemperandum esse, docet Apostolus: Obedite, inquit, præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilāt, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Quin potius a Christo Domino præceptum est vt vel improbis Pastoribus obtemperemus, cum dicat, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

dem.' co[...] matur ex [...] 10. 10. & 2[...] & Luc. 10 & 1. Tim 5. Ob quam [...] tionem de[...] mæ eis iu[...] diuino. de[...] tur. Leuit. [...] 31. 32. & n[...] 18. 21. 22. [...] Deu. 12. 6. [...] 14 34. & tra[...] tum est in Conc, Aurel 1. cap. 17

1. Cor. 7.
MS. 7. legunt. & propugnato cum brachijs. Sed In græco exemp. hoc. desideratur, vide plura ibi-

14 *Quomodo Sacerdotib⁹ necessaria ad victum suppeditari debeant.*

(?)

15 *Magistratibus Politicis honor deferendus ostenditur.*

Mat. cõensi. 2 cap. 5. soto iul. cap. vid mola: er mag no. cap. 52. 34. Trid. sess 25. cap. 13 vi de itemul a. cap 16. q. 1 & 7. & titulum de Decimis, in Decretal. & Tho. in. 2. 2. q 8. Eccli. 7 33. 34 Heb. 13 17. Mat. 23. 2 3. Græc & Sy exe. habent. quæ dixerint vobis seruare seruate. j& c.

Idem de Regibus, de Principibus, de Magistratibus, & reliquis quorum potestati subijcimur dicendum est. Ijs vero quod honoris, cultus, obseruantiæ genus tribuẽdum sit, Apostolus ad Romanos late explicat: pro quibus etiam orandum esse monet, & Diuus Petrus, subiecti, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter Deum siue regi quasi præcedenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur: habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia diuinæ potestatis est instar: in quo etiam Dei prouidentiam ijs attribuit quibusque vtitur tanquã potestatis suæ ministris.

Magistrat. Politici. c. Rom. 13. 1. 2 3. 4. vide itẽ Sap. 6. 2. 3. 4 & Titu. 3. 1 & Tho. in 2. 2 quæst. 103. 1. Tim. 2. 2. Vide Tert. in. Apoc. c. 32 & 29, & ad Scapulam. 1. Pet. 2. 13. vide ca. magnum. 11 q. 1 & cap. solite de maior. & obed.

(*)

16 *Cur magistratibus politicis etiam improbis sit obtemperandum, & quando non sit.*

Vide Isaia 5. 6 & 45. 1 2 Hier. 17 6. 7. 8. Ezech. 25. 18 19. Aug. li 5. de ciui. c. 10, li. 14. & 15.

Nec enim hominum improbitatem aut nequitiam, si tales sunt Magistratus sed diuinam auctoritatem quæ in illis est, reueremur vt quod permirum fortasse videtur, quamuis in nos sint inimico, infensoque animo quamuis implacabiles, tamen non satis digna causa sit, cur eos non perofficiose obseruemus Nã Dauidis magna in Saulẽ officia extiterunt, cum ei tamen esset offensior: quod innuit illis verbis Cum ijs, qui oderunt pacem, eram pacificus. 1. Reg. 17. & 18. & 19. Psal. 115. 7.

At vero, si quid improbe, si quid inique imperent, cum id non ex potestate, sed ex iniustitia, atque animi peruersitate agant, omnino non sunt audiendi. Vbi hæc Parochus sigillatim exposuerit, deinceps consideret,

sideret, quodnam præmium, quamque consentaneum ijs propositum sit, qui diuino huic præcepto obediunt.

163

A num.º 17.º usq.e ad finem

17 *Quod præmiũ obedientiæ in parentes diuinitus sit propositum.*

Cur filij parẽtibus morigeri diu viuat Tho. in 2. 2. q. 122. ar. 5. ad 4.

Nam in eo fructus est maximus, vt diu viuant, propterea ꝙ digni sunt qui beneficio quam diutissime perfruantur, cuius memoriam perpetuo conseruant. Cum igitur qui parentes colunt, ijs, gratiam referunt, a quibus lucis, & vitæ vsũ habent, iure & merito vitam ad summam senectutem perducunt. Tum adiungenda est diuinæ promissionis illustris explanatio, neque enim solum sempiternæ, ac beatæ; sed huius etiam quam in terris agimus, vitæ vsus promittitur: cuius sententiæ interpres est Diuus Paulus, cum inquit: Pietas ad omnia vtilis est, habẽs promissionẽ vitę, quæ nunc est & futuræ.

Vtriusque vitæ fælix vsus promittitur. 2. Tim. 4. 8.

18 *Diuturnæ vitæ promissio quam hic faciẽda sit.*

Nec vero hęc merces aut exigua est, aut continenda, etiam si sanctissimis viris, vt Iob vt Dauidi, vt Paulo, mors fuerit optabilis, & ærumnosis, ac, miseris hominibus vitæ propagatio sit iniucunda. Nam illorum verborum adiunctio. *Quam Dominus Deus tu⁹ dabit tibi.* Nõ modo temporis diuturnitatem ad viuendũ sed otium, quietem, incolumitatem, ad bene viuendum pollicetur nam in Deuteronomio non solum inquit: vt longo viuas tempore, sed, illud etiam addit, & bene sit tibi: quod deinde ab, Apostolo repetitum est.

Iob. 3. 3. & 10. 1. Psal. 116. 5 philip. 1. 23.

Deut. 5. 16

Ephes. 6. 3

19 *Quomodo qui parentes honorant, etiam si quo moriuntur, huius præcepti præcapiant.*

Premiū hic promissum non tam in diuturnitate quā in columitate vitæ est repositum. Sap.4.11. Ne.2.MS & exemp.Græ. non habent.

Hæc autē bona ijs suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat: aliter enim diuini promissi fides & constātia non erit, cum interdū qui maiorem pietatem parentibus præstiterunt ijs vita breuior sit: quibus id quidem contingit, vel quod ijs optime consulitur, qui prius è vita excedunt, quam a virtutis, & officij religione discedant: rapiuntur enim ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animā illorum: vel quia dū pernicies, & rerum omniū perturbatio impendet, è corporibus euocantur, vt communium temporum acerbitatem euadant. A facie enim malitiæ, inquit Propheta, collectus est iustus. Quod fit, ne eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel ne tristissimus temporibus ex propinquorum, amicorumque calamitatibus, acerbissimos luctus sentiant. Quare metuendum est maiorem in modum, cum bonis viris immatura mors accidit.

Isai.57.1. Cū boni viri immatura morte tolluntur, superstitibus superuenire solent plagę. Ingrati filij grauiter puniendi.

20 *Quibus pœnis ij afficiantur, qui huius præuaricatores existunt.*

Ac quemadmodum iis, qui grati in parentes sunt, officij merces, & fructus est a Deo propositus: sic ingrati & impij filij grauissimis pœnis reseruantur, scriptum est enim. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Et qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus est, & infelix. Et qui maledicit patri suo, vel matri, extinguetur lucerna ei⁹ in medijs tenebris. Et oculum, qui subsanat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiāt eum corui de torrētibus, & comendant eum filij aquilæ. Qui parentibus iniuriam intulerunt, multo

Exod.21.16. Leuit.20.9. Mat.15.4. Prou.19.26. Hebr. Chal. & Græ.exēp, legūt fugat. Prou.20.20. Prou.30.17. Quali pena proterui filij digni sint. vide in Deut.21 18.19.& C.de pat.potest.l. si filius.

Gen.9,22,23 & 26.34.35. 27.& 49.4. 2.Reg,18.14 15.16.

tos fuisse legimus,in quibus vlciscendis,Dei iracundia exarsit: nō enim Dauidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit Absalon, quem,ob eius scelus, tribus transfixū hastis puniuntur.

Deut 17.12. vide c. absit 11.q.3.ex Hiero.in ep 1.ad Heliod.& c, per venerabilem qui filij sint legitimi.

De ijs vero, qui sacerdotibus non obtemperant,scriptum est: Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tēpore ministrat Domino Deo tuo,ex decreto iudicis morietur homo ille.

21 *Quibus potissimum rationibus parentes se dignos honore illo diuinitus præscripto reddere possint.*

Quod si Parētū in filios officiū, colligi potest ex Gene.20.19. Ex. 12.26 27.& 13.8.Iob.1.5. Prou.19. 17. Eccl.7.26,& prou.13,24. Eccl.30.fere per totum.

Et quemadmodum diuina lege sancitum est, vt parentibus filij honorem habeant,vt pareant vt obsequantur:sic parētum propria officia sunt atque munera,vt sanctissimis disciplinis,ac moribus filios imbuant, ijsq, optima dent viuendi prę cepta, vt ad religionem instructi,& parati, Deū sancte,inuiolateque venerentur,quod a parentibus Susannæ factum esse legimus.

Danie.13.3. Tria parentibus in educatone liberorum vitanda. primū a Col. 3 21.Ep,6.4.

Itaque sacerdos parētes commoneat, vt se liberis magistros præbeāt virtutis,æquitas, continentiæ,modestiæ,& sanctitatis,triaque præsertim declinent,in quibus offendere sæpe consueuerunt: primum nequid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuant: quod Apostolus in Epistola ad Colossenses ita præcepit:Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt nō pusillio animo fiant. Nā periculum est,ne fracto, abiectoque animo sint, dum omnia timent.Quare illud præcipiat, vt nimiam seueritatem effugiant,ma intque liberos corrigere. quam vlcisci.

22 *Quomodo parentes erga liberos remissi esse non debeant, nec eis vt nimis amplum patrimonium relinquant, nimis laborare.*

Secundū Heli exemplū nimiæ parentū idulgētiæ Reg.1.2.22.23 sic. & Dauid 2.Reg.13.20 22.&.5. Regi.6. Itē. mater filiorū Zebedei Math.20.21.vide Amb.l.1.5 de fide ad Gratia.

Dinde, si qua culpa cōmissa est, cum necessaria sit castigatio, & obiurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant: sæpe enim filij parentum nimia lenitate & facilitate deprauantur: quamobrem a dissoluta indulgētia deterreat exēplo Heli summi sacerdotis: qui quod in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus.

2.Reg.4.18 Tertium. Præpostera parētū cura. Huc referri possunt quæ habentur. Eccle.2.18.19.& 5.12.13.&.6.2.3.

Postremo, ne, quod fœdissimum est in filiorum educatione, ac doctrina præpostera consilia ineāt Etenim permulti in hac vita cogitatione curaque versantur, vt opes, vt pecunias, vt lautum ampliūque patrimonium liberis relinquant quos non ad religionem non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinę, sed ad auaritiam, & ad rē familiarem augendam cohortantur, nec de filiorum existimatione, aut salute sunt solliciti, dummodo pecuniosi sint & prædiuites quo quid dici, aut cogitari turpius potest, ita fit, vt ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera, & flagitia transferant quibus tandem non ad cælum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad Tobiæ exemplum ac similem virtutem excitet, vt cum filios ad Dei cultū & sanctimoniam probe erudierint, ab ijs etiam amoris, & obseruantiæ, & obsequij vberrimos fructus capiant.

Top.4.pecto rum.

DE

DE QVINTO PRÆCEPTO.

CAPVT. VI.

Non occides.

1 *Quæ sit eius doctrinæ, quæ hoc præcepto includitur, fructus & vtilitas.*

MAGNA illa, quæ pacificis hominib⁹ proposita est felicitas, quoniam filij Dei vocabuntur, Pastores maxime cōmouere debet, vt huius præcepti disciplinam fidelibus diligenter accurateque tradant. Nā ad conciliandas hominū voluntates nulla melior ratio iniri potest, quam si eiusmodi præcepti lex recte explicata, ab omnibus, ita, vt oportet, sancte seruetur: quoniam tū sperare, licet vt sūma animi consensione cōiuncti homines, concordiā, & pacē maxime collant.

Matth.5.9 Duo. MS. & Reg. Græ. & Sirlacum exép. addunt

Sed quā necesse sit præceptū hoc explicari, ex eo perspicit, q̄ immēsa illa vniuersæ terræ inūdatio nefacta hoc vnū in primis est, q̄ De⁹ est, hominib⁹ interdixit Sanguinē, inquit, requirā animarū vestrarum de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis. In euāgelio etiam, quo primum veteres leges a Domino explicatæ sunt, in ijs hæc prima est, de qua apud Sanctū Matthæum ita

Deus etiam ante legē homicidium interdixit.

De qua Gene.6.& 7 per totum. Gen.9.5.

Matt.5.21 ita scriptum est, Dictum est enim, *Non occides*, & reliqua, quæ hac de re eo ipso loco deinceps commemorantur.

Fideles præterea attente, libenterque præceptum hoc audire debent. Si enim eius vis spectatur ad vitam cuiusque tuendam valet, quoniam ijs verbis. *Non occides*. homicidium omnino interdictum est. Itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent perinde ac si ita Dei proposita, alijsque grauissimis pœnis, nominatim prohibitum sit, ne quis eorum lædatur. Ergo vt præceptum hoc auditu iucundum est ita eius peccati cautio quod præcepto prohibetur, iucunditatem habere debet.

Deus vitæ nostræ hoc præcepto consuluit.

2 *Quid hoc præcepto cum vetetur, tum iubeatur.*

Matth.5.22. 23.24. vide Ex.21.12.13 14. Leuit. 24 17.

Cum autem huius legis vim Dominus explicaret in eo duo contineri ostendit, alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum est, alterum quod facere iubemur, vt concordi amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patienter feramus.

Col.3.8.12. 13. Eph.4.26

3 *Licet bestijs vesci & animalia occidere,*

Bestiarum cædes non est prohibita vide Thom. in 2.2 q.64. art.1 Gen.9,2 Exo.12 per totum & passim Aug. li.1. de ciuit. c.20. vide eundem de morib. Manich. li.2. ca.13.14. 15.

In eo autem, quo cædes prohibetur, illud primum docendum est, quæ cædes sint eiusmodi, quæ hac præcepti lege non vetentur. Nam bestias occidi non est prohibitum quoniam si illis vesci, a Domino hominibus est concessum, fas item est illas occidi. Qua de re ita sanctus Augustinus. Cũ audimus, inquit, Non occides, non accipimus hoc dictum esse de frutetis, quia nulus est iis sensus, nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociãtur.

4 *Licet homines in iudicios vel morti adiudicare vel interimere.*

Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos Magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua, ex legũ præscripto, iudicioque, in facinorosos homines animaduertunt, & innocentes defendunt. Quo in munere cum iuste versantur, non modo ij cædis non sunt rei sed huic diuinæ legi, qua cædes vetatur, maxime obediũt cum enim legi huic finis is propositus sit, vt hominum vitæ, salutique consulatur, magistratuum item, qui legitimi sunt scelerum vindices, animaduersiones eodem spectant, vt, audacia, & iniuria supplicijs repressa, tuta sit hominum vita. Quare Dauid, In matutino, inquit, interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

Aug. epist. 1.4. ad publicola, & habetur. 23. q. 5. c. de occidẽdis & in ep. 54. ad Maced. & hab. ea. c. nõ e. l. iniquitatis. & multa alia ibidẽ. vid itẽ Thom. in 2. 2. q. 64. art. 2. & 108. ar. 3. & 3. cont. Gen. c. 140.

Psal. 100. 8. Bello iusto licere homin. occidere colligitur ex

5 *Quomodo etiam, qui in bello iusto occidũt, rei cędis non sint.*

Qua ratione, ne illi quidem peccant, qui iusto bello, non cupiditate, aut crudelitate impulsi, sed solo publicæ vtilitatis studio, vitam hostib⁹ adimunt. Sunt præterea eiusmodi cædes quæ nominatim Dei iussu fiunt: Leui filij non peccauerunt, qui vno die tot milia occiderunt. Qua cęde facta, sic ad eos loquutus est Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino.

Gen. 14. 15. Ex. 17. 6. 10. 1. Reg. 14. 12. 14. & 15. 2. 3. & 7. 30. 31. & Luc. 3. 14. Aug. l. Ciuit. ca. 26. habet. 23. q. 5. c. miles. vid. de bello Tho. in 2. 2. q. 40. Ex. 32. 26. & ibid. 29

565

6 *Huius præcepti reus non est, qui hominem fortuito casu interimit.* Anum.ᵒ 6 usq.ᵉ ad 10.ᵐ

Neque vero huius præcepti reus est, qui nõ spõte nec meditato, sed fortuito hominem occidit: qua de re in Deuteronomij libro ita est, Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri, & nudiustertius nullum cõ

Fortuita cædes culpam non habet si in re honesta & licita occupatione ea coniugat.

tra

venit ad me, inquit Dominus, & non odit patrẽ suum, & matrem suam, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus in quam sententiam etiam dictum est: Sine, vt mortui sepelliãt mortuos suos: cum quidam primum humare patrem vellet, postea Christum sequi: cuius rei dilucidior illa apud sanctum Matthæum explicatio est. Qui amat patrem, aut, matrem plusquam me, non est me dignus.

6 *Quomodo parentes sint amandi, quaque ex causa illis subinde non obtemperandum sit.*

Nec tamen vlla dubitatio est, quin parentes vehementer amandi, obseruandique sint; sed ad pietatem imprimis necessarium est Deo, qui parens est, & effector omnium, præcipuum honorem, & cultũ tribui, ideo que mortales parentes amari, vt ad celestem sempiternumque patrem tota amoris vis referatur, quod si interdum parentum iussa Dei præceptis repugnent, non dubium est, quin liberi parentum cupiditati, Dei voluntatem anteferre debeant, diuinæ illius sententiæ memores, Obedire oportet Deo, magis quam hominibus.

7 *Quid in huius praecepti sententia proprie honorandi vox denotet.*

Quibus rebus expositis, Parochus verba præcepti interpretabitur, atque illud primum. *Honorare*, quid sit. Etenim de aliquo honorifice sentire & quæ illius sunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia coniuncta sunt, amor obseruantia, obediencia, & cultus. Scite autẽ in legẽ posita est honoris vox, non amoris aut metus etiã si valde amandi, ac

Ximus nequaquã pariamo re diligẽdi vide Tho in. 1. 2. q. 26. art. 8.
Luc. 14. 26.
Matth. 8. 22.
Luc. 9. 60.
Matth. 10. 37.
Secundum Deum parẽtes diligendi & colendi sunt. vide Tho. in 2. 2. q. 101. ar. 4.
Deut. 32. 6.
Isa. 63. 16. & 64. 8.
Hiero. 41. 9.
Math. 2. 10.
Parentibus filij quando teneantur non obedire vide Tho. vbi sup & 2. 2. q. 189. ar. 6. & cap. puella. 20. q. 3. 2. ex conc. Trib. ca. 24.
Act. 5. 29 idẽ habetur. Act. 4. 19.
Honorare quid sit. vide Tho. in. 1. 2. q. 2. art. & in 2. 2. q. 63. art. 3. & Aris. in I. Eth. c. 5.

Cur. hic honorandi verbum positum sit Tho. in 1. 2. q. 122 ar. 5. ad 3.

Primo dicuntur patres secundũ carnẽ

di, ac metuendi parentes sunt, etenim qui amat, nõ semper obseruat, & venerat͂ qui metuit, nõ semper diligit quẽ vero aliquis ex animo honorat, itẽ amat, & veretur. Hęc cũ Parochus explicarit, tũ aget de patribus, quique sint ij, qui vocentur hoc nomine.

Secundo Ecclesiæ Præsides & sacerdotes.

8 *Qui nam patris nomine hic intelligantur.*

1. Cor. 4. 14. fa. Iud. 17. 10 & 18. 19. & 4 Reg. 2. 12. & 13. 14. & 6 21 & Isai. 22. 21 & Psal. 44. 17 & Gal. 4. 19. Eccl. 44. 1. Tertio. magistratus. Reg. 5. 13. Item 1. Re. 24 12. Saul. Quarto tutores. curatores pædagogi & magistri 1. Mach. 2. 65. &. ff. per tot. tit. de autor. tutor. & curat.

Nam et si de ijs præcipue patribus lex loquitur ex quibus generati sumus: tamen ad alios quoque pertinet hoc nomen quos etiam complecti lex vidètur quem ad modum ex pluribus diuinæ Scripturæ locis facile coligimus. Præter illos igitur, qui nos procrearũt, patrũ genera itẽ alia sunt in sacris litteris quod antea attigimus, quibus singulis suus honor debetur: ac primum Ecclesię Presides, & pastores, & Sacerdotes patres dicuntur, quemadmodum ex apostolo constat, qui ad Corinthios scribens: Non, inquit vt confundam vos hæc scribo, sed vt filios meos charissimos moneo: nã si decem millia pedagogorũ habeatis in Christo, sed non multos Patres: nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. Et in Ecclesiastico scriptum est, Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Deinde ij, quibus aut imperium, aut magistratus, aut potestas commissa est, qui rempublicam gubernant, patres appellantur. Sic Naamã a famulis pater vocabatur Præterea patres eos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati, sapientiæque alij commendantur: cuiusmodi sunt tutores & curatores pædagogi, & magistri. Quare Eliam & Eliseum filij Prophetarum patrẽ vocabant.

Postremo patres dicimus senes, & ætate confectos, quos etiam vereri

Gg de-

debemus. Atque hoc in Parochi præceptis maximum sit, vt doceat patres cuiuſque ſint generis, præſertim vero eos, ex quibus nati ſumus, a nobis honorandos, de quibus diuina lex præci pue legitur.

Quintogra u dæui Leu. 19 32. Sap. 2. 10 & 4. 6.

564

Anum. 9. 9 usq. ad 13m

9 *Cur parentibus ſecundũ carnem Christianorũ filij præcipuum honorem impendere debeant.*

Patres ſecundũ carni ſunt Dei ſimulacra. Quod nostri ſint alterum principiũ Th. In 2. 2. q. 101. ar. 2 Maius quá ta filij debeat vide Tob. c. 3. 4. & Eccl. 7 29. 30. & 2. Matth. 3. 27.

Sunt enim immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra, in ijſque ortus noſtri imaginem intuemur: ab eis nobis vita data eſt: ijs Deus vſus eſt, vti nobis animum, mentemque impertiret: ab ijs ad ſacramenta deducti, ad religionem ad humanum cultum, ciuilemque inſtituti, ad morum integritatem, & ſanctitatem eruditi ſumus. Doceat vero Parochus merito nomẽ matris, in hoc præcepto expreſſum, vt eius beneficia, & merita erga nos cõſideremus, quãta cura, quantaque ſolicitudine nos in vtero geſſerit, quanto cum labore & dolore peperit, ac educarit.

10 *Quibus rationibus honore afficiantur carnales parentes.*

Primus modus quo parẽtes debẽt honorari.

Porro ita obſeruandi parentes ſunt, vt quem eis tribuimus, honor, ex amore, atque intimo animi ſenſu depromptus videatur: quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos ſint ita affecti, nullum vt laborem nullam contentionem, nulla pericula noſtra cauſa refugiant, nihilque illis accidere poſsit iucundius, quam vt filijs ſe charos eſſe ſentiãt, quos maxime diligunt Ioſeph cũ in Ægypto honore & amplitudine Regi eſſet proximus: patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: & Salomon matri aduenienti aſſurrexit, eamque veneratus, in regio ſolio, ad dexteram collocauit.

Gen. 41. 39. 40. Gen. 46. 29. 30. & 47. 7. 3. Reg. 2. 19

Alia præterea ſunt hono-

noris officia, quæ in parē tes conferri debent: nam eos etiam tum honoramus, cum a Deo suppliciter petimus, vt eisdem bene, & fæliciter omnia eueniant, vt in maxima gratia, & honore sint apud homines vt ipsi Deo, ac sanctis, qui in cælis sunt commendatissimi sint.

Pro eis Deus orandus. Eorum volū tas accum est vide.c. al ter 30.q.5.

Item parentes honoramus, cum nostras rationes, ad eorum arbitrium voluntatemque conferimus, cui⁹ rei suasfor est Salomon, Audi, inquit fili mi, disciplinam patris tui et ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo, cuiusmodi sunt etiam diui Pauli cohortationes: Filij, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est. Item, Filij, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino: et sanctissimorum hominum exemplis confirmatur Etenim Isaac, cum a patre ad sacrificium vinciret, modeste sine recusatione paruit: et Rechabitæ, ne a patris consilio vnquam discre parent, vino se in perpetuum abstinuerunt.

Prou. 1.8. vide itē Ecclę 3. fere Per totum. Ephs.6.1 Colo.3.20. Gene.22.9 Iere.35,6.7 8 Parētes studiose imitandi

Item, parentes honoramus, cum eorum recte facta, mo: esque imitamur: ijs enim plurimum tribuere videmur, quorū esse volumus, quam simillimi. Item, parentes honoramus, quorum consilia non modo exquirimus, verum etiam sequimur.

Quomodo subueniendū parentibus vide apud Bas. In hom de honore parētū & in Hexa. ho.9 item Amb l.5. Hexa.c 16. Conc Gang. ca.16 & ca. est probanda. & ca. cæterū & ca. pasce dis. 86. vide hīc Tho in 2.2.q 101, art.2 & 4 Matt 15.4 5 vide Heir. id .i. 2 com. in Math, August libr. 1. quæst. Euange. cap.14.

11 *Quomodo parentibus in necessitate constitutis sit subueniendum: & maxime in mortis periculo.*

Item, quibus subuenimus, ea impertientes, quæ victus, cultusque desiderat: quod Christi testimonio comprobatur, qui Pharisæorum impietatem redarguens Quare & vos, inquit, transgredimini mādatum Dei propter traditionē vestrē Nā

Deus dixit: Honora patrẽ & matrẽ: & Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis. Quicũq; dixerit patri, vel matri munus, quodcunque eſt, ex me proderit, & non honorificabit patrẽ ſuũ, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionẽ veſtram.

Et honoris quidem officia parentibus tribuere ſemper debemus, ſed tũ maxime cum periculoſe ægrotant. Danda enim opera eſt, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum cõfeſsionem attinet, vel ad reliqua ſacramenta, quæ a Chriſtianis hominibus percipi debent, cũ mors appropinquat: idque nobis curæ ſit, vt pij, religioſiq; homines, eos crebro interuiſant, qui vel imbecillos confirment, & conſilio iuuent, vel optime animatos, ad ſpẽ immortalitatis erigant, vt cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conijciant in Deum. Sic fiet, vt fidei, ſpei, & charitatis beatiſsimo comitatu, ac religionis prę ſidio muniti, mortem nõ modo non pertimeſcendam, cum neceſſaria ſit, ſed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam cenſeant.

12 *Quemodo mortuis parẽtibus honorem exhibeamus.*

Poſtremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, ijs funus facimus, ſi exequias cohoneſtamus ſi honorem ſepulturæ impertimus, ſi iuſta, & ſacrificia anniuerſaria curamus, ſi quæ ab ijs legata ſunt, diligenter perſoluimus.

13 *Quo pacto Epiſcopi, & ſacerdotes ſint honorandi.*

Honorandi autẽ ſunt non modo ij, ex quibus nati ſumus, verum etiam alij,

162
Anum. 13 usq. ad 17.m

Vide Gen. a. 25. 8. 5 & 35 28. 29. & 50. per totum
Vide c admonere, & c cõſideratio. 36. q. 16. 1. & de teſtam. c. fin. Nos qu'e & c. ſi hæredes

patres hono re & officio qui sint.
Episcopi, pastores & sacerdotes.
1. Timo. 5. 17. vide Ambr. in côm. in eum locum & Hie. in ep. ad. Gerunt. gal. 4. 15. Sacerdotibus suppeditâda sunt ad victû necessaria.

alij, qui Patres appellãtur vt, Episcopi, & sacerdotes, vt reges, vt principes vt, magistratus, vt tutores vt, curatores. vt, magistri vt, pædagogi. vt, senes, & cæteri huiusmodi, digni enim sunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope nostra fructus percipiãt, sed alius, alio magis. De Episcopis, & alijs Pastoribus ita scriptum est, Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina. Iam vero, quãti erga Apostolum amoris documenta Galatæ dederunt. Quibus is præclarum illud beneuolentiæ testimonium tribuit. Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis & dedissetis mihi.

1. Cor. 7.
MS. 7. legunt. & propugnato cum brachijs. Sed In græco exemp. hoc. desideratur, vide plura ibi-

14 *Quomodo Sacerdotib⁹ necessaria ad victum suppeditari debeant.*

Quin etiam sacerdotibus ea suppeditanda sunt, quæ ad vitæ vsus necessarios requiruntur. Quare Apostolus Quis, inquit, militat suis stipendijs vnquam, Et in Ecclesiastico scriptum est Honorifica sacerdotes, & propugnate cum brachijs da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & purgationis, Illis etiam obtemperandum esse, docet Apostolus: Obedite, inquit, præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilãt, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Quin potius a Christo Domino præceptum est vt vel improbis Pastoribus obtemperemus, cum dicat, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

dem. con matur ex 10. 10. & 2 & Luc. 10 & 1. Tim. 5. Ob quam tionem de mæ eis iu diuino. de tur. Leuit. 31. 32. & n 12. 21. 22. & Deu. 12. 6. 14 34. & tra tum est in Conc. Au el 1. cap. 17

15 *Magistratibus Politi cis honor deferendus ostenditur.*

Idem de Regibus, de Principibus, de Magistratibus, & reliquis quorum potestati subijci mur dicendum est. Ijs vero quod honoris, cultus, obseruantię genus tribuē dum sit, Apostolus ad Romanos late explicat: pro quibus etiam orandum esse monet, & Diuus Petrus, subiecti, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter Deum siue regi quasi præcedenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Nam si quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur: habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia diuinæ potestatis est instar: in quo etiam Dei prouidentiam ijs attribuit quibusque vtitur tanquā potestatis suæ ministris.

(*)

16 *Cur magistratibus politicis etiam improbis sit obtemperandum, & quando non sit.*

Nec enim hominum improbitatem aut nequitiam, si tales sunt Magistratus sed diuinam auctoritatem quæ in illis est, reueremur vt quod permirum fortasse videtur, quamuis in nos sint inimico, infensoque animo quamuis implacabiles, tamen non satis digna causa sit, cur eos non perofficiose obseruemus. Nā *Dauidis* magna in Saulē officia extiterunt, cum ei tamen esset offensior: quod innuit illis verbis Cum ijs, qui oderunt pacem, eram pacificus.

At vero, si quid improbe, si quid inique imperent, cum id non ex potestate, sed ex iniustitia, atque animi peruersitate agant, omnino non sunt audiendi. Vbi hæc Parochus sigillatim exposuerit, deinceps considerei,

Ad Ecc. ensi, cap. 5. soto ul. cap. vlti nolaster mag io. cap. 5. 14. Trid. sess 25. cap. 13 vi de itē mul 2. cap 16. q. 1 & 7. & titulum de Decimis, in Decretal. & Tho. in. 2. 2. q 8. Eccli. 7 33. 34 Hebi3 17. Mat. 23. 2 3. Græc & Sy r. e. habent. quæ dixerint vobis seruare seruate, & c. Magistrat. Politici. c. Rom. 13. 1. 2 3. 4. vide itē Sap. 6. 2. 3. 4 & Titu. 3. 1 & Tho. 1a2. 2 quæst. 103. 1. Tim. 2. 1. Vide Tert. in. Apoc. c. 32 & 29, & ad Scapulam. 1. Pet. 2. 13. vide ca. magnum. 11 q. 1 & cap. solite de maiorit & obed.

Vide Isaio 5. 6 & 45. 1 2 Hier. 17 6. 7. 8. Ezech. 29. 18 19. Aug. li 5. de ciui. c. 10, ii. 14. & 15.

1. Reg. 17. & 18. & 19. Psal. 115. 7.

sideret, quodnam præmium, quamque consentaneum ijs propositum sit, qui diuino huic præcepto obediunt.

163

A num.° 17.° usq.e ad finem

17 *Quod præmiũ obedientiæ in parentes diuinitus sit propositum.*

Cur filij parẽtibus morigeri diu viuat Tho. in 2 2. q.122.ar.5.ad 4.

Nam in eo fructus est maximus, vt diu viuant, propterea q̃ digni sunt qui beneficio quam diutissimè perfruantur, cuius memoriam perpetuo conseruant. Cum igitur qui parentes colunt, ijs, gratiam referunt, a quibus lucis, & vitæ vsarũ habent, iure & merito vitam ad summam senectutem perducunt. Tum adiungenda est diuinæ promissionis illustris explanatio, neque enim solum sempiternæ, ac beatæ; sed huius etiam quam in terris agimus, vitæ vsus promittitur: cuius sententiæ interpres est Diuus Paulus, cum inquit: Pietas ad omnia vtilis est, habẽs promissionẽ vitę, quæ nunc est & futuræ.

Vtriusque vitæ fælix vsus promittitur. 2.Tim.4.8.

18 *Diuturnæ vitæ promissio quam hic faciẽda sit.*

Nec vero hęc merces aut exigua est, aut contimnenda, etiam si sanctissimis viris, vt Iob vt Dauidi, vt Paulo, mors fuerit optabilis, & ærumnosis, ac, miseris hominibus vitæ propagatio sit iniucunda Nam illorum verborum adiunctio. *Quam Dominus Deus tu⁹ dabit tibi.*

Iob.3.3, & 10.1. Psal. 116.5 philip. 1.23.

Nõ modo temporis diuturnitatem ad viuendũ sed dotium, quietem, incolumitatem, ad bene viuendum pollicetur nam in Deuteronomio non solum inquit: vt longo viuas tempore, sed, illud etiam addit, & bene sit tibi: quod deinde ab, Apostolo repetitum est.

Deut.5.16

Ephes.6.3

19 *Quomodo qui parentes honorant, etiam si quo moriuntur, huius præcepti precapiant.*

Præmiū hic promissum non tā in diuturnitate quā in columitate vitæ est repositum. Sap. 4. 11. Ne. 2. MS & exemp. Græ. non habent.

Hæc autē bona ijs suppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat: aliter enim diuini promissi fides & constātia non erit, cum interdū qui maiorem pietatem parentibus præstiterunt ijs vita breuior sit: quibus id quidem contingit, vel quod ijs optime consulitur, qui prius è vita excedunt, quam a virtutis, & officij religione discedant: rapiuntur enim ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animā illorum: vel quia dū pernicies, & rerum omniū perturbatio impendet, è corporibus euocantur, vt communium temporum acerbitatem euadant. A facie enim malitiæ, inquit Propheta, collectus est iustus. Quod fit, ne eorum aut virtus, aut salus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel ne tristissimus temporibus ex propinquorum, amicorumque calamitatibus, acerbissimos luctus sentiant. Quare metuendum est maiorem in modum, cum bonis viris immatura mors accidit.

Isai. 57. 1. Cū boni viri immatura morte tolluntur, superstitibus superuenire solent plagę. Ingrati filij grauiter puniendi.

20 *Quibus pœnis ij afficiantur, qui huius præuaricatores existunt.*

Ac quemadmodum iis, qui grati in parentes sunt, officij merces, & fructus est a Deo propositus: sic ingrati & impij filij grauissimis pœnis reseruantur, scriptum est enim. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Et qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus est, & infelix. Et qui maledicit patri suo, vel matri, extinguetur lucerna ei⁹ in medijs tenebris. Et oculum, qui subsanat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiāt eum corui de torrētibus, & comedant eum filij aquilæ, Qui parentibus iniuriam intulerunt, multo

Exod. 21. 16. Leuit. 20. 9. Mat. 15. 4. Prou. 19. 26. Hebr. Chal. & Græ. exēp. legūt fugat. Prou. 20. 20. Prou. 30. 17. Quali pęna proterui filij digni sint. vide in Deut. 21. 18. 19. & C. de pat. potest. L. si filius.

Gen.9,22,23 & 26.34.35. 22.& 49.4. 2.Reg,18.14 15.16.

tos fuisse legimus, in quibus vlciscendis, Dei iracundia exarsit: nõ enim Dauidem inultum reliquit, sed sceleri debitas pœnas dedit Absalon, quem, ob eius scelus, tribus transfixũ hastis puniuntur.

Deut.17.12. vide c. absit 11.q.3.ex Hiero.in ep.1.ad Heliod.& c. per venerabilem qui filij sint legitimi.

De ijs vero, qui sacerdotibus non obtemperant, scriptum est: Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tẽpore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.

21 *Quibus potissimum rationibus parentes se dignos honore illo diuinitus præscripto reddere possint.*

Quod si Parẽtũ in filios officiũ, colligi potest ex Gene.20.19. Ex. 12.26.27.& 13.8.Iob.1.5. Prou.29.17. Eccl.7.26,& prou.13.24. Eccl.30.fere per totum.

Et quemadmodum diuina lege sancitum est, vt parentibus filij honorem habeant, vt pareant vt obsequantur: sic parẽtum propria officia sunt atque munera, vt sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant, ijsq, optima dent viuendi præcepta, vt ad religionem instructi, & parati, Deũ sancte, inuiolateque venerentur, quod a parentibus Susannæ factum esse legimus.

Danie.13.3. Tria parentibus in educatione liberorum vitanda. primũ a Col. 3 21.Ep,6.4.

Itaque sacerdos parẽtes commoneat, vt se liberis magistros præbeãt virtutis, æquitas, continentiæ, modestiæ, & sanctitatis, triaque præsertim declinent, in quibus offendere sæpe consueuerunt: primum nequid acerbius in liberos aut loquantur, aut statuant: quod Apostolus in Epistola ad Colossenses ita præcepit: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt nõ pusillio animo fiant. Nã periculum est, ne fracto, abiectoque animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, vt nimiam seueritatem effugiant, ma intque liberos corrigere, quam vlcisci.

22 *Quomodo parentes erga liberos remissi esse non debeant, nec eis vt nimis amplum patrimonium relinquant, nimis laborare.*

Secundũ Heli exemplũ nimiæ parentũ idulgẽtiæ Reg.1.2.22.23 &c. & Dauid 2.Reg.13.10 22.&.5. Regil.6. Itẽ. mater filiorũ Zebedei Math.20.21. vide Amb.l.5 de fide ad Gratia. 2.Reg.4.18 Tertium. Præpostera parẽtũ cura. Huc referri possunt quæ habentur. Eccle.2.18. 19.& 5.12.13. &.6.2.3.

Dinde, si qua culpa cõmissa est, cum necessaria sit castigatio, & obiurgatio, ne quid liberis per indulgentiam dissolute remittant: sæpe enim filij parentum nimia lenitate & facilitate deprauantur: quamobrem a dissoluta indulgẽtia deterreat exẽplo Heli summi sacerdotis: qui quod in liberos indulgentior fuerat, maximo supplicio est affectus.

Postremo, ne, quod fœdissimum est in filiorum educatione, ac doctrina præpostera consilia ineãt Etenim permulti in hac vna cogitatione curaque versantur, vt opes, vt pecunias, vt lautum ampliũque patrimonium liberis relinquant quos non ad religionem non ad pietatem, non ad bonarum artium disciplinę, sed ad auaritiam, & ad rẽ familiarem augendam cohortantur, nec de filiorum existimatione, aut salute sunt solliciti, dummodo pecuniosi sint & prædiuites quo quid dici, aut cogitari turpius potest, ita fit, vt ad illos non tam rerum copias, quam sua scelera, & flagitia transferant quibus tandem non ad cælum se duces præbent, sed ad inferorum supplicia sempiterna. Sacerdos igitur optimis præceptis parentes instituat, eosque ad Tobiæ exemplum ac similem virtutem excitet, vt cum filios ad Dei cultũ & sanctimoniam probe erudierint, ab ijs etiam amoris, & obseruantiæ, & obsequij vberrimos fructus capiant. Top.4.pertotum.

DE

DE QVINTO PRÆCEPTO.

CAPVT. VI.

Non occides.

564

Anum.° 5.° usq.e ad 6.m

1 *Quæ sit eius doctrinæ, quæ hoc præcepto includitur, fructus & vtilitas.*

Matth. 5. 9
Duo. M S. & Reg. Græ. & Sirlacum exép. ad[illegible]

MAGNA illa, quæ pacificis hominib⁹ proposita est felicitas, quoniam filij Dei vocabuntur, Pastores maxime cōmouere debet, vt huius præcepti disciplinam fidelibus diligenter accurateque tradant. Nā ad conciliandas hominū voluntates nulla melior ratio iniri potest, quam si eiusmodi præcepti lex recte explicata, ab omnibus, ita, vt oportet, sancte seruetur: quoniam tū sperare, licet vt sūma animi consensione cōiuncti homines, concordiā, & pacē maxime collant. Sed quā necesse sit præceptū hoc explicari, ex eo perspicit, q immēsa illa vniuersæ terræ inūdatio ne facta hoc vnū in primis est, q De⁹ est, hominib⁹ interdixit Sanguinē, inquit, requirā animarū vestrarum de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis. In euāgelio etiam, quo primum veteres leges a Domino explicatæ sunt, in ijs hæc prima est, de qua apud Sanctū Matthæum ita

Deus etiam ante legē homicidium interdixit. De qua Gene. 6. & 7 per totum. Gen. 9. 5.

Matt.5.22 ita scriptum est, Dictum est enim, *Non occides*, & reliqua, quæ hac de re eo ipso loco deinceps com memorantur.

Fideles præterea attente, libenterque præceptum hoc audire debent Si enim eius vis spectatur ad vitam cuiusque tuendam valet, quoniam ijs verbis. *Non occides*. homicidium omnino interdictum est. Itaque singuli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent perinde ac si ira Dei proposita, alijsque grauissimis pœnis, nominatim prohibitum sit, ne quis eorum lædatur. Ergo vt præceptum hoc auditu iucundum est ita eius peccati cautio quod præcepto prohibetur, iucunditatem habere debet.

Deus vitæ nostræ hoc precepto consulult.

2 *Quid hoc præcepto cum vetetur, tum iubeatur.*

Math.5.22. 23.24. vide Ex.21.12.13 14. Leuit. 24 17.

Cum autem huius legis vim Dominus expli caret in eo duo contineri ostendit, alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum est, alterum quod facere iubemur, vt concordi amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus, cuncta denique incommoda patiēter feramus.

Col.3.8.12. 13. Eph.4 26 Bestiarum cędes non est prohibita vide Thom. In 2.2q.64. art,1 Gen.9,2 Exo.12 perto tum & passim Aug.li.1. de ciuit. c.20. vide eundem de morib. Manich.li.2. ca,13.14.15.

3 *Licet bestijs vesci & animalia occidere,*

In eo autem, quo cædes prohibetur, illud primum docendum est, quæ cædes sint eiusmodi, quæ hac præcepti lege non vetentur. Nam bestias occidi non est prohibitum quoniam si illis vesci, a Domino hominibus est concessum, fas item est illas occidi. Qua de re ita sanctus Augustinus. Cũ audimus, inquit, Non occides, non accipimus hoc dictum esse de frutetis, quia nulus est iis sensus, nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione sociãtur.

4 *Licet homines in iudicios vel morti adiudicare vel interimere.*

Alterum permissum cædis genus est, quod ad eos Magistratus pertinet, quibus data est necis potestas, qua, ex legũ præscripto, iudicioque, in facinorosos homines animaduertunt, & innocentes defendunt. Quo in munere cum iuste versantur, non modo ij cædis non sunt rei sed huic diuinæ legi, qua cædes vetatur, maxime obediũt. cum enim legi huic finis is propositus sit, vt hominum vitæ, salutique consulatur, magistratuum item, qui legitimi sunt scelerum vindices, animaduersiones eodem spectant, vt, audacia, & iniuria supplicijs repressa, tuta sit hominum vita. Quare Dauid, In matutino, inquit, interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

Aug. epist. 1.4. ad publicola, & habetur. 23. q. 5. c. de occidẽdis & in ep. 54. ad Maced. & hab. ea. c. nõ e. l. iniquitatis. & multa alia ibidẽ. vide itẽ Thom. in 2. 2. q. 64. art. 2. & 108. ar. 3. & 3. cont. Gen. c. 140.

Psal. 100. 8.

Bello iusto licere hominem occidere colligitur ex

5 *Quomodo etiam, qui in bello iusto occidũt, rei cędis non sint.*

Qua ratione, ne illi quidem peccant, qui iusto bello, non cupiditate, aut crudelitate impulsi, sed solo publicæ vtilitatis studio, vitam hostib⁹ adimunt. Sunt præterea eiusmodi cædes quæ nominatim Dei iussu fiunt: Leui filij non peccauerunt, qui vno die tot milia occiderunt. Qua cęde facta, sic ad eos loquutus est Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino.

Gen. 14. 15. Ex. 17. 6. 10. 1. Reg. 14. 12. 14. & 15. 2. 3. & 7. 50. 31. & Luc. 3. 14. Aug. l. Ciuit. ca. 26. habet. 23. q. 5. c. miles. vid. de bello Tho in. 2. 2. q. 40. Ex. 32. 26. & ibid. 29

565

6 *Huius præcepti reus non est, qui hominem fortuito casu interimit.* Anum.° 6 usq.e ad 10.m

Neque vero huius præcepti reus est, qui nõ spõte, nec meditato, sed fortuito hominem occidit: qua de re in Deuteronomij libro ita est, Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri, & nudiustertius nullum cõ-

Fortuita cædes culpam non habet si in rei hone-stæ & licitæ occupatione ea coniugat.

vid. dist. 50. c si quid. & ca. sæpe. & ca. si duo, item de homic. volūt vel de lusu, a li. ca labor. & continebat & Tho. in 2. 2. q 64. art. 8.

Videatur. Triden. Syn sess. 14. decret. de reform. cap. 6. S. Agu. epist. 25 ad publ. & hab 23. q3 cap. de occidēdis & Tho vbi supra Via dæ Exod. 22 & c. cōsuluis ti 2. q5 & c.

tra eum odium habuisse comprobatur, sed obijsse simpliciter cum eo in syl uam ad ligna cædenda, & in succesione lignorū securis fugerit manum ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit. Hæ cædes eiusmo di sunt, quæ, quia non vo luntate neque de industria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur: quod sancti Augustini senten tia comprobatur. Absit enim, inquit, vt ea, quæ aut propter bonum, aut licitum facimus, si quid præter voluntatem nostram quidquam mali acciderit, nobis imputetur

7 *Quomodo homicidij re⁹ est, qui casu cædem fecit*

In quo tamen duabus de causis peccari potest, altera, si quis in re iniusta occupatus, hominē occiderit: exempli causa: si quis grauidam mulierem pugno, vel calce percuteret, ex quo abortus sequeretur, fuisset quidem illud præter percussoris voluntatem, non tamen præter culpam, cum, illi non liceret vllo modo grauidam mulierem percutere. Altera, si non om nibus circumspectis, negligenter, & incaute aliquem occiderit.

8 *Licet etiam salutis suæ tuendæ causa alterum occidere,*

Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendēdæ causa omnia adhibita cautione alterum interemerit hac lege non teneri satis appater. Atque hę quidem, quas modo commemorauimus, cædes sunt, quæ hoc legis præcepto non continentur, quibus exceptis reliquæ omnes prohibentur, siue homicidam quis spectet, siue qui occiditur, siue modos, quibus cædes fit.

9 *Nemini licet priuata autoritate cædem facere.*

Moyses. 32. q 2. & Tho. vbi supra lice etiam cum m deramine inculpatæ tutelę alterum occidere, vt colligitur ex capitul. ius naturale dist 1 & ca. signi ficast 2 de homic idio & c si vero. de sēt ent. exco. & ff. de iust. & iur l. vt vim ff. & vi & vi arm l. 1 § vt vim. & l. sciē tiam. ff. ad legem Aquilia & Tho. probat. 22. q 64. ar. 7

Nam

Dominis in seruos necis potest. tecno habet. ff. de his que sui vel alieni sūt l. i & C. de emēdat seru. l. vnica neq. parentes in liberos C. de patr. potest. &. l. fin. &. C. de his qui pa rentes vel li beros occide runt, leg. vni ca. vide item Thom. in. 2. 2. q. 65. ar. 2.

366
A num.° 10.° usq.e ad 14.m

Nam quod ad eos pertinet, qui cædem faciunt nemo plane excipitur, non diuites: potentes nō homines, non domini nō parentes: sed delectu omni & discrimine remoto occidere vetitum est omnibus.

10 *Nemo prorsus est, qui hac lege tutus esse non possit.*

Si vero ij spectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc lex pertinet nec quisquam est tam humilis, & abiectæ conditionis homo, quin legis huius vi defendatur. Neque vero se ipsum interficere cuipiam fas est, cum vitæ suæ nemo ita potestatem habeat, vt suo arbitratu mortem sibi consciscere liceat: ideoque huius legis verbis non ita præscriptum est Ne alium occidas, sed simpliciter, Ne occidas.

11 *Quot modis hoc præceptum violari contingat.*

Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo est, qui excipiatur: nō solum enim suis cuiquam manibus, aut ferro aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno, vitam homini eripere non licet, sed consilio, ope auxilio, aut alia quacunque ratione, id fieri prorsus vetitū est: in quo summa tarditas, stuporque Iudæorum fuit, qui crederent se hoc præceptum seruare, si manus tantum a cæde abstinerent: sed homini Christiano, qui interprete Christo, didicit hanc legem spiritualem esse, nempe, quæ non manus solum puras, sed animum etiam castum, sincerumque nos habere iubet, illud non satis omnino est, quod illi satis cumulata se præstare arbitrabantur: nam, ne irasci, quidem cuiquam licere, in Euangelio traditum est, cum dicat Dominus. Ego autem dico vobis.

Vilissimum etiam hominem non licet vlli occidere licitas est sibi man⁹ inferre aug. l. 1. ciuit. c. 17, 18 & 20. 22. 23. q. 5. cap. si non. licet &, cap. placuit, ex concill. Brach. c. 34. i &. Tho. in. 2. 2. q. 64. ar. 5. Homicidiū mentale prohibitum. Iudæorum quam stupidū fuerit de homicidio iudicium.

Omnis

Addunt hic MS. & Græc. & Syr. exēp sine causa de ira autē vide Basil. ho. 10. Chry. hō. 29. ad pop. ant.

Omnis irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit cōsilio, qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.

12 *Quomodo quis irascendo peccare, vel non peccare potest.*

Tho in. 2. 2. q 15. 8. Mat. 5. 23. Interpretatio verborū Christi ex Aug. lib. 1 de ser. Dom. in monte, vide item Th. in ead. q. ar. 3 Iust. lib. Ps. 4. Ephes. 4. 26. Videtur alluere ad l. quo ait lex ff. ad l. Iul. de adu. & ad l. Græcus C. eo. vel ad ca. quid credele & c. ea vindi & 1. 2 3. q. 3. c. 1. Cor. 6. 19.

Ex quibus verbis perspicuum est, eum culpa non carere, qui fratri succenseat, quamuis irā animo inclusam contineat, qui vero eius iræ significationem aliquā dederit, grauiter peccare: at multo grauius, qui non vereatur fratrem durе recipere, & ei conuitium facere. Et quidem hoc verum est, si nulla subsit irascendi causa: nā iræ causa quæ a Deo, legibusque conceditur ea est, cum in eos animaduertimus, qui nostro imperio, potestatique parent, si in eis sit culpa. Christiani enim hominis ira non a carnis sensibus, sed a Spiritu sancto proficisci debet, cum nos templa sancti Spiritus, in quibus Iesus Christus habitet, esse conueniat.

Ephes. 3. 17. Mat. 5. 39 Lucæ. 6. 29. vbi non habetur in dexteram, sed in maxillā, quod etiā in quibusdā exempl. non hab. scribit Hier. in hūc loc. vid. August. ep. 5. ad Mar. & in l. de ser. D. in mont. c. 10. art. 1.

13 *Quomodo homines perfecte hanc legem obseruent, & quam multi in eam peccent.*

Multa præterea sunt a Domino tradita, quæ ad perfectam huius legis rationem pertinent: qualia illa sunt, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere: & tunicā tuam tollere, dimitte ei & palliū: & quicūq; te angariauerit mille passus, vade cū illo alia duo. Ex iis quæ iam commemorata sunt animaduerti licet, quam procliues sint homines ad ea peccata, quæ hoc præcepto vetita sunt, quā que multi reperiātur, qui si minus manu animo saltē cædis scelus cōmittūt

MS. 6. & Syr. & Gr. exēp. non habent alia. De cæmedijs homicidij & odij. Quam graue peccatum sit homicidium

14 Quan-

Anum. 14. 14 uig. ad 18m

14 *Quantum in sacris literis homicidium Deũ detestetur.*

Gen. 4. 10. 11 24. Le. 24. 12 Gen 9. 5. Exod. 21. 28 29.

Et quoniam huic tam periculoso morbo remedia in sacris literis adhibita sunt, Parochi est officium ea diligenter fidelibus tradere: præcipuũ autem illud est, vt intelligant, quam nefarium sit peccatum, hominis cędes: idque vel plurimis, maximisque sanctarum literarũ testimonijs perspici potest: vsque enim adeo homicidium detestatur Deus in sanctis literis, vt a bestijs cædis hominum pœnam se repetiturum dicat, ac belluam, quæ hominem læserit, occidi iubeat: neq, aliam ob causam a sanguine hominem abhorrere voluit, nisi vt omni ratione a nefaria hominis cæde, & animum, & manus abstineret.

Hác rationē tāgit D. Th. In 2. 2. q. 64. art. 5.

15 *Quantum sit scelus hominis cædes ratione demonstratur.*

Sunt enim homicidæ, humani generis, atque adeo naturæ hostes acerbissimi, qui quantum in eis est, vniuersum Dei opus euertunt, cum hominem tollũt, cuius causa is omnia, quæcunque procreata sunt, se fecisse testatur: imo vero in Genesi, cum prohibitum sit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginē suam, & similitudinem creauit insignem Deo iniuriam is facit, quasique violentas illi manus afferre videtur, qui eius imaginē è medio tollit. Hoc diuina animi cogitatione meditatus Dauid, grauissime de sanguinarijs hominibus conquestus est illis verbis: Veloces pedes eorum ad effundēdum sanguinem. Neque simpliciter dixit: Occidunt, sed effundunt sanguinem: quæ verba ad detestabilis illius sceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem ostendendam protulit. Vtque decla-

Gen 1. 26. vide Th. in 1. p q. 96. ar. 1. & 2. Gen. 9. 6.

Psal. 13. 3. Prou 1. 16 Isa 59. 7. Rom. 3. 15.

Psal. 13

psal.13. ret inprimis quam præcipites illi diabolico quo ad impulsum ad id facinus ferantur, dixit: Veloces pedes eorum

pax & dilectio mutua seruanda. Ro.12.18. Heb.12.14.

16 *Quid in hoc præcepto Deus faciendum imperat.*

Iam vero, quę in hoc præcepto seruanda esse Christus Dominus iubet eo spectant, vt pacem cum omnibus habeamus inquit enim cum hunc locum interpretaretur: Si offers munus tuum ad altera, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuū ante altare, & vade pri⁹ reconciliari fratri tuo, & tunc veniens, offeres munus tuum: & quæ sequūtur. Quæ ita a Parocho explicabuntur, vt doceat sine vlla exceptione, omnes charitate complectendos esse: ad quam maxime poterit, incitabit: quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet. Cum enim odiū hoc præcepto aperte vetetur, quoniam qui fratrem suum odit, homicida est: certe illud consequitur, vt amoris, & charitatis præceptum detur

Matth.5.24. MS.6.& Græc. & Syr exem. legūt reconciliare

1.Ioan.3.15 Dilectio proximi hic præcipitur, & virtutes, quæ hanc consequuntur. 1.Cor.13.5. Quomodo

charitas hæc omnia sit vide. Th. In.2.2.q.23.art.4. ad.2. Luc.21.12. Beneficentia & eius officiū. vid. Th. in.22.q.3.art 1 1.Cor. 13.

17 *Quæ officia sint charitatis, quæ hoc præcepto continentur.*

Cumque hac lege de charitate, & amore præceptum sit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ charitatem ipsam consequi solent, præcepta traduntur. Charitas patiens est inquit Diuus Paulus Patientia igitur nobis præcipitur, in qua nos animas nostras possessuros Saluator docet. Beneficētia deinde charitatis comes est, & socia quoniā charitas benigna est Benignitatis autem, atque beneficētiæ virtus lata patet eiusque officium in ijs rebus maxime versatur, vt pau-

pauperibus suppeditemus res necessarias, cibū esurientibus, sitientibus potum demus, nudos vestiamus, & quo quisque opis nostræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

Hæc pluribꝰ explicabūtur in 8 præcep. Inimicorum dilectio, quomodo cadat sub præcepto & quę sint inimicis caritatis officia exhibēda, vide Th. 1. 2 2. q. 25. ar. 8. & 9. Mat. 5 44 Rom. 12. 20. & Prouer. 25 21. 1. Cor. 13. 4.

18 *Quomodo omnium charitatis officiorum perfectissimum sit inimicorum dilectio.*

Hæc beneficentiæ, & bonitatis officia, quęper se sunt illustria, eo fient illustriora, si inimicis præstentur: ait enim Saluator: Diligite inimicos vestros: benefacite ijs qui oderunt vos. Quod etiam Apostolus monet illis verbis: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius: noli vinci a malo, sed vince in bono malum. Deinde, si charitatem spectemus, quæ benigna est, omnia quæcū que ad mansuetudinem, lenitatem, aliasque id generis virtutes pertinent officia colere, ea lege pręscribi intelligemus.

Mansuetudo Leuitas, Condonādas esse iniurias hæc loca scripturę demōstrāt

568
A num°. 18°. usq. ad 22m

19 *Qua præcipue re charitas proximi, quæ hic imperatur, elucescat.*

At vero longe omniū præstantissimum officiū quod charitatis plenissimum est, in quo nos maxime exercere cōuenit, illud est, vt iniurias, quas accepimus, æquo animo remittamus, atque condonemus. Quod vt plane efficiamus, sæpe nos diuinæ literæ, vt antea dictum est, monent, atque hortantur, cum non beatos solum eos dicant, qui ita prorsus faciunt, sed erratorum etiam veniā ijsdem a Deo datam affirment. Qui vero hoc ipsum facere negligūt, aut omnino recusant, illam non consequuntur. Sed quoniam vlciscendi libido hominum mentibus fere insita est, Parochus maximam in eo diligētiā ponat necesse est

Deut. 32. 35. & 1. Reg. 25. 32. 33. & 26. 6. 7. 8. & 24. 5 7. 8. & 2. Reg 19. 20. & Ps. 7 5. & Eccl. 28. per tot. Isai. 58. 6. Matt 6. 14. 15. & 18. 35 Mar. 11. 25. 26 Luc. 6. 38. & 23. 34. & Act 7. 66.

Vid. Tert. in Apolo. c. 31. & 37. Augu. tracta. 81. in Ioan. & l. 50 hom. ho. 6. & ſer. 61, de tẽpo. & 168.

vt iniuriarũ obliuiſci, eaſque remittere Chriſtianum hominem oportere, non doceat ſolum, ſed penitus etiam fidelibus perſuadeat. Cumque hac ipſa de re apud ſacros ſcriptores multa fiat mẽtio, eos conſulat, ad refellendam eorum pertinaciam, qui in vlciſcendi cupiditate animo obſtinato ſunt, atque obfirmato, argumenta in promptu habeat quæ illi Patres grauiſsima, atque ad eam rem maxime accõmodata pie adhibuerũt.

20 *Quibus præſertim rationibus odium reprimendum ſit, inducendique ſint fideles ad iniuriarũ obliuionem.*

Prima ratio reprimendi odij.

Verum hæc potiſsimũ tria explicãda ſunt. Primum eſt, vt qui ſe iniuriam accepiſſe putat, ei maxime perſuadatur, illum detrimenti, aut iniuriæ præcipuã cauſam non fuiſſe, quem ipſe vlciſci cupit. Sic admirabilis ille Iob fecit, quia a Sabęis hominibus, à Caldæis, & a dæmone grauiter læſus, nulla tamen habita eorũ ratione, vt vir rectus, & homo admodũ pius, recte, pieque ijs verbis vſus eſt: Dominus dedit, Dominus abſtulit. Itaque patientiſsimi illius viri oratione, & exẽplo: Chriſtiani homines ſibi perſuadeant, quod veriſsimum eſt, omnia quæcunque in hac vita patimur, a Domino, qui iuſtitiæ omnia, miſericordiæque parens eſt, & autor proficiſci.

Iob. 1. 12. & 20 21.

21 *Homines nos perſequẽtes Dei miniſtri ac ſatellites ſunt, quamuis id ex mala voluntate faciant.*

Neque vero ille nos, quę eius eſt immenſa benignitatis, vt inimicos punit, ſed vti filios corrigit, ac caſtigat. Nec profecto, ſi recte animaduertimus, in hiſce rebus homines aliud omnino ſũt, niſi miniſtri, & quaſi

Pęnas omnes & afflictiones diuinitus hominibus immitti ad certã aliquã vtilitatem omnibus debet eſſe perſuaſiſsimũ Amos 3. 6

Prou.3.12 Heb. 12.6. Apoc.3.19. Ge.4.5.6.7 2.Reg.16.10 & 12.

quasi satellites Dei: & quamquam homo potest male aliquem odisse, pessimeque illi cupere, tamen, nisi permissu Dei, nocere nullo modo potest. Hac ratione adductus Ioseph fratrum impia consilia, sic Dauid iniurias sibi a Semei illatas æquo animo tulit. Ad hanc item rem illud argumẽti genus valde pertinet, quod Sãctus Chrysostomus grauiter atque erudite pertractauit, neminem scilicet, nisi a se ipso lædi. Nam qui se iniuriose tractatos esse opinantur, si rem recta secũ via reputent, cõperiẽt nullã profecto se ab alijs iniuriam, aut damnum accepisse. Etsi enim, qui bus ipsi læduntur, ea extrinsecus eueniunt tamẽ se maxime ipsi offendunt, cum animum odio cupiditate, inuidia nefarie contaminant.

Chry tom.5 In hoc quod nemo læditur nisi a seipso.

169

22 *Quæ ad eos commoda proueniant, qui iniurias libenter condonant.*

A num. 22. usq. ad finem.

Alterum est, quod duo præcipua cõmoda cõplectitur, quæ ad eos pertinent, qui pio erga Deum studio adducti, iniurias libenter remittunt. Quorum primum illud est, quod aliena debita remittentibus, promisit Deus fore, vt ipsi etiam peccatorum veniam impetrent. Ex quo promisso, quam gratum illi sit hoc pietatis officium facile apparet. Alterum cõmodum est, quod nobilitatem quandam, & perfectionem assequimur, quoniam condonandis iniurijs, quodammodo Dei similes efficimur, qui solem suum oriri facit super bonos & malos & pluit super iustos & iniustos.

Secunda ratio inducens ad iniuriarũ obliuionem. Matt. 26.14. & 18.33

Matth.5.45. Luc.6.27.

23 *Quæ & quot incommoda ex odio inimicorum proueniant.*

Postremo explicanda sunt incõmoda illa, in quæ nos tunc incidimus cum iniurias, quæ nobis

Tertia ratio.

Odij peruer sitas vide Thom. in. 2 2 q. 34. art. 3. & 4.

illatæ sunt, cōdonare no lumus. Itaq. Parochus il lis, qui sibi in animum in ducere non possunt, vt inimicis ignoscant, ob oculos ponat, odium nō solum graue peccatum esse, sed etiam diuturni- tate peccandi grauius in hærere. Cum enim is in cuius animo hic affectus insederit inimici sangui nem sitiat, illius vlciscen di spe plenus, dies noctes que in perenni quadam mala mentis agitatione, ita versatur vt nunquam à cædis, aut nefariæ ali cuius rei cogitatione ces sare videatur. Quo fit, vt is vel nunquam, vel ma ximo negotio ad id im pellatur, vt aut prorsus ignoscat, aut aliqua saltē ex parte iniurias remit tat. Quare merito vulne ri comparatur, cui telū infixum hæret.

24 *Multa peccata ex odio nasci demonstrantur.*

Multa præterea incō moda, & peccata sunt, quæ hoc vno odij pecca to, tāquam vinculo quod ad coniuncta tenentur: ideoque D. Ioannes in hanc sententiam ita di xit: Qui fratrem suum odit in tenebris est, & in tenebris ambulat & nes cit, quo eat: quia tene bræ obcæcauerunt ocu los eius, itaque sæpius la batur, necesse est. Ete nim quo pacto fieri po test, vt dicta aliquis, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria iniqua iudicia existunt, iræ, inuidiæ, obtrectatio nes, & alia eiusmodi, qui bus illi quoque implica ri solent, qui aut cogna tione, aut amicitia iun cti sunt. Itaque sæpe fit, vt ex vno peccato, multa existant. Neque iniuria dicitur hoc pec catum est diaboli. quan doquidem ipse ab initio homicida fuit. Quamob rem Dei filius Domi nus noster Iesus Chri stus cum sibi mortem af ferre Pharisæi cuperent, illos a patre diabo lo genitos esse dixit.

Ioan. 1. 2.

1. Ioan. 3. 10. 1 Ioan. 8. 44. Diabolus ho micidij & odij verus pa rens.

Ioan. 8. 44. Christi exem plū valet ad reprimēdum odium.

25 Re-

25 *Remedia aduersus peccatum odij.*

Sed præter hæc, quæ dicta sunt, vnde de sceleris huius detestandi rationes peti possunt, alia quoque remedia, ea profecto maxime opportuna, sanctarum literarum monumētis tradita sunt. Ac primum omnium remedium, & maximum est, Saluatoris nostri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, cū ne minima quidem peccati suspicio in eum cadere posset, virgis cęsus, spinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem plenissimam pietatis: Pater dimitte illis, nō enim sciūt quid faciunt. Cuius aspersionem sanguinis testatur Apostolus melius loquente quam Abel.

Isa. 53. 9.
Ioan. 8. 49.
1. Pet. 2. 2.
1. Ioan. 3. 5.
Luc. 2. 23. 4.

Heb. 12. 24.

Nouissimorum memoria ad odium reprimendū,
Eccle. 1. 7. 40

Alterum autem remedium ac Ecclesiastico propositum est, vt mortem, atque illum iudicij diē recordemur. Memorare inquit ille, nouissima tua, & in æternum non peccabis. Quæ sententia eodē spectat, ac si dicat. Illud sæpe etiā atque etiā cogita, breui fore, vt mortē obeas: proinde quia tali tempore tibi optatissimum erit, & maxime necessarium, summā Dei misericordiam impetrare, eam tibi ob oculos iam nunc, perpetuoque proponas, necesse est, ita enim fiet, vt immanis illa vlciscendi cupiditas tibi exhauriatur cum ad misericordiam Dei implorandam, nullum aptius, maiusve remedium inuenias, quam obliuionem iniuriam, & amorem in eos, qui te, aut tuos re, aut oratione violarint.

(,?,)

DE SEXTO PRÆCEPTO.

CAPVT. VII.

Non mœcaberis.

170

Anum.° 1.° usq.e ad 3.m

1 *Quo pertineat istud præceptum, quaque ratione a Parochis tractandum sit.*

Quare post præceptũ de homicidio, illud ponatur, quod adulterii spectatur

QVONIAM viri, & vxoris vinculum arctissimum est, & nihil vtrique iucundius accidere potest, quam intelligere se mutuo quodam, & singulari amore diligi, contra nihil molestius, quam sentire a se debitum, & legitimum amorem alio transferri: recte quidem, atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, legem hæc, quæ de mœchia siue adulterio est, consequitur vt sanctam illam, & honorabilem matrimonij cõiunctionem, vnde magna charitatis vis existere solet, nemo vllo adulterij scelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipsa re explicanda cautus ad modum sit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius desiderat, quam orationis copiam. Verendũ est enim, ne, dum is late atque copiose nimis explicare studet, quibus modis homines ab hu-

De adulterio recte & moderate est loquendum.

ius legis praescripto discedant, in illarum rerum sermonem forte incidat, vnde excitandae potius libidinis materia quam restinguendae illius ratio, emanare solet.

2 *Quae in hoc praecepto iussa comprehendantur.*

Vide Tho. in 2. 2. q. 100. ar. 5. & 2. 2. q. 122. art. 6. ad. 2. & ca. meretrices. 32. q. 4 ex Aug. 1. Ex. q. 71.

Sed quoniam hoc praecepto multa continentur quae praetermittenda non sunt, ea suo loco explicabuntur a Parochis. Eius igitur duplex vis est, altera, quia disertis verbis adulterium vetatur, altera quae eam sententiam inclusam habet vt animi, corporisque castitatem colamus.

Quid sit adulterium Gratia. 36. q. 1 c. 2. §. cũ vero Hoc praecepto omnem impuram libidinẽ prohiberi

3 *Quid sub nomine Moechiae, seu adulterij hic prohibeatur.*

Vt autem ab eo, quod prohibitum est, docendi initium sumatur. Adulterium est legitimi tori iniuria, siue alienus, siue proprius ille sit. Etenim si maritus cum muliere soluta rem habet, suum ipse torum violat: si vero solutus vir alienam vxorem cognoscat: adulterij labe totus alienus inquinatur. Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi, D. Ambrosius & Augustinus auctores sũt quaecunque in honesta sunt, & impudica. In hãc sententiam haec verba accipienda esse, ex sacris literis tum noui, tum veteris testamenti licet colligere: nam praeter adulterium, alia libidinis genera apud Mosen puniũtur.

D. Ambr. li 1 off. c. 50. in fi D. Aug. q 71 super Exod. De varijs libidinũ formis vide Gratl. in c. 2. §. cũ ergo. 36. q. 1 adiuncto ca. mulier. 15. q. 1. & 1 epi. extraordinaria & Tho. in. 2. 2. q. 154. ar. 1 Gen 38. 24. Deu. 23. 16.

4 *Variae libidinum species, quae in Scripturis numerantur.*

Est Iudae in Genesi iudicium in nurum suã. Est praeclara illa in Deuteronomio Mosis lex, ne de filiabus Israel vlla esset meretrix. Extat

Tob. 4. 13. præterea Tobiæ ad filium eiusmodi adhortatio. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, Ecclesiasticus item, Erubescite, inquit, a respectu mulieris fornicariæ. In euãgelio etiam Christus Dominus inquit, de corde exire adulteria, & fornicationes, quæ coinquinant hominẽ Apostolus vero Paulus hoc vitium sæpe multis, grauissimisque verbis detestatur: Hæc est, ait, voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos a fornicatione: & Fugite fornicationem: & Ne commisceamini fornicarijs: Fornicatio autẽ inquit, & omnis immũditia, aut auaritia, nec nominetur, in vobis: & Neque fornicarij, neque adulteria, neque molles, neque masculorum concubitores, regnum Dei possidebunt:

Eccles. 42. 13

Matt. 15. 19.

1. Thes. 4. 9.

1. Cor. 6. 18.

1 Cor. 5. 9.

Ephe. 5. 3.

1. Cor. 6. 9.

471

a num.° 5.° usq. ad 8.m

5 *Cur præcipue in hoc præcepto adulterij sit facta mentio.*

Præcipue vero ob eam rem adulterium diserte vetitum est, quia præter turpitudinẽ, quæ illi cum alijs intemperãtiæ generibus communis est, iniustitiæ quoq; peccatum non solum in proximum, sed etiam in ciuilem societatem adiũctum habet. Est illud itẽ certum, qui se a libidinum cæterarum intemperantia non abstinet, eum ad hanc, quæ adulterii est, incontinentiam facile labi. Quare hoc adulterijs interdicto facile intelligim᾽ omne impuritatis, & impudicitiæ genus, quo polluitur corpus prohiberi: imo vero omnem intimi animi libidinem hoc præcepto vetitam esse, tum ipsius legis vis significat, quam spiritualem esse constat tum Christus Dominus docuit illis verbis: Audistis, quia dictum est antiquis, Non mæchaberis Ego autem dico vobis, quod omnis qui viderit mulierem ad cõcupiscẽdum

Cur legislator omnẽ impurã libidinẽ Prohibitur, peculiariter adulterij meminerit,

Volũtas pro facto hic habetur.

Matth. 5. 28, 29.

dum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Hæc sunt, quæ fidelibus publice tradenda duximus, si tamen ea addantur, quæ sacra Tridentina Synodo in adulteros & eos qui scorta, & pellices alunt, decreta sunt prætermissis multis alijs ac varijs impudicitiæ, & libidinis generibus, de quibus priuatim vnusquisque a Parocho admonendus erit vt temporis, & personarum ratio postolabit. Sequitur nũc vt ea explicentur, quæ iubendi vim habent,

Trid. Syn. sess. 24. c. 8. de refor. Castitas vnicuiq. pro diuersitate status necessario seruanda, art. 2. Cor. 7. 1. Castitas in triplici hominũ genere inuenitur. vide de castita. Thomã. in. 2. 2. q. 151. & de virginitate q. 152 Trid. Sy. se. 24. de matri. ca. 9. & sess. 25. de regularibus ca. 1. Castitatis ratio in eo consistit. vt quis a vetita libidine purũ & integrum seruet.

6 *Quid præterea quæ prohibentur, hic necessario obseruandum præscribatur.*

Docendi igitur sunt fideles, ac vehementer hortandi, vt pudicitiam & continentiam omni studio colant, mundent que se ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei: Inprimis autem admonendi sunt, quamuis castitatis virtus, in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud, ac plane diuinum virginitatis propositum sancte, & religiose colunt, tamen ijs etiam conuenire, vel qui cælibem vitam agunt, vel matrimonio iuncti, a vetita libidine sepuros &, integros seruant.

7 *Quæ sit potissimum cogitanda volenti libidines suas edomare.*

Quoniam vero multa a sanctis Patribus tradita sunt, quibus docemur domitas habere libidines, & coercere voluptates, ea parochus studeat populo accurate exponere, atque in hac tractatione diligentissime verset. Hæc autẽ eiusmodi sunt partim quæ in cogitatione cõsistunt partim quæ actione, Quod in cogitatione remediũ positũ est id in eo maxime versat vt intelligamus quanta sit huius peccati turpitudo, & pernicies,

Quibus cogitationibus remediũ aduersus libidines sit quærendũ quaque perniciosa sit libido.

qua

prima ratio, 1. Cor. 6. 9. Apoc. 22. 15. Gal. 19. 20.

qua cognita facilior fiet eius detestandi ratio, Pernitiosum vero scelus esse: intelligi ex eo potest, quoniam propter hoc peccatum e Dei regno pelluntur, atque exterminantur homines, quod malorum omniũ vltimum est.

Secunda. 1. cor. 6. 18.

Et hæc quidem calamitas omnium scelerum communis est: illud autẽ huius peccatì proprium quod qui fornicantur, in sua ipsi corpora peccare dicuntur, ex sentẽtia Apostoli ita scribentis, Fugite fornicationẽ: omne enim peccatum, quod cunque fecerit homo: extra corpus est: qui autem fornicatur in corpus suum peccat. Quod ob eam causam dictum est, quoniam illud iniuriose tractat, cum eius violat sanctitatem. Quare ad Thessalonicenses ita D. Paulus: Hęc est, inquit, voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos a fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderii, sicut & gentes, quæ ignorant Deum.

Vox hæc enim. non habetur in contex. sed M.S. & Syr. habét,

1. Thes. 4 5. 6

Tertia ratio

Deinde id quod scelestius est, si homo Christianus meretrici se turpiter dedat, membra, quæ Christi sunt, ea meretricis facit: ita enim Diuus Paulus ait: Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi, tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis, absit. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur.

1. cor. 6. 15.

Quarta ratio

Est præterea homo Christianus, vt idem testatur, templum Spiritus sancti: quod violare, nihil aliud est, nisi ab eo Spiritũ sanctum eijcere

1. cor. 6. 19.

172

8 *Quibus rationibus adulterij enormitatem intelligere liceat.*

A num.° 8.° usq.e ad finem

In adulterij autem scelere

1. Cor. 7. 4. lere magna inest iniquitas. Si enim, vt vult Apostolus, qui matrimonio iuncti sunt, ita eorum alter, alterius potestati mãcipatus est, vt neuter sui corporis potestatem, iusque habeat, sed mutuo quodam sint inter se quasi seruitutis vinculo ita deuincti, vt vir ad vxoris voluntatem, contraque vxor ad viri nutum, voluntatemque se accommodare debeat, certe si alteruter corpus suum, quod est alieni iuris, ab eo, cui illud adstrictum est, disiungit, is admodũ iniqu⁹ est, & nefarius. Et quoniam infamię metus & ad ea quæ iussa, vehementer incitat homines & a vetitis magnopere deterret: docebit Parochus, adulterium hominibus insignem turpitudinis notam inurere: nã sacris literis ita proditũ est: Qui adu ter est propter cordis inopiam, perdet animam suam, turpitudinem, & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. Verum huius sceleris magnitudo ex supplicij seueritate, facile perspici potest: adulteri enim lege a Domino in veteri Testamento præscirpta, obruebantur lapidibus.

Quod suum non est alteri tradit adulter.

turpitudinis notã inurit adulterium.

Prouerb. 6. 31. 33.

Lapidibus obruendi.

Triden Syn sess. 24. decr. de refor. matrimon. ca. 8.

9 *Cuiusmodi pœnæ impuras libidines fere consequi soleant.*

Quin etiam ob vni⁹ libidinem, non solũ, qui scelus admisit, sed vniuersa interdum ciuitas, vt de Sichimitis legimus deleta est. Multa diuinæ aniduersionis exẽpla in sacris litteris prodita sunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines Parochus colligere poterit, vt Sodomæ, & reliquarum finitimarum vrbium interitus Israelitarum, qui fornicati sunt cũ filiabus Moab in deserto supplicium, Beniamitarum deletio Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamẽ dolores, ac pœnarum cruciatus,

I eui. 20. 10. Ioan. 8. 5.

Ob libidinẽ integra ciuitas deletur,

Genesr. 4. 25. 20. 27.

Pentapoleos regia abiicitur.

Gen. 19. 24. num. 25. 4. Iud. 20. per totum.

Israelita in deserto trucidantur,

Beniamitæ proprie delentur.

Homines mẽte obcęcãtur & ad omniũ Ine p ! effici untur.

ciatus, quibus sæpe plectuntur, non effugiunt: nam mente cæci, quæ pœna grauissima est, ita fiunt, vt neque famæ neque dignitatis, neque filiorum denique vitęque suæ rationem habeant: hocque pacto, adeo nequam & inutiles fiunt, vt nihil graue committi eis debeat, & an nullum fere officij munus idonei sint. Huius rei exēpla a Dauide, & Salomone petere nobis licet: quorum alter postquam adulteratus est, repente sui dissimillimus, ex mitissimo crudelis extitit vt Vriam optime de se meritum morti obtulerit, alter cum se totum in mulierum libīdinem profundisset, ita a vera Dei religione se se auertit, vt alienos Deos sequeretur. Aufert igitur, vt Oseas dixit, hoc peccatum cor hominis sæpeque excæcat: nunc ad ea remedia veniamus, quæ in actionē consistunt.

2. Reg. 11. & 12. per totum.

3. Reg. 11. per totum.

Ose. 4. 11.

10 *Quibus modis homines ad libidinem incitētur, quos illi euitare præcipue debeat.*

De remedijs libidinum in actione consistentibus.

Otia fugiēda

Crapula vitāda.

Quorum primum illud est: vt otium maxime fugiamus: in quo Sodomitæ homines, vt est apud Ezechielem, cum hebescerent, in spurcissimum illud nefariæ libidinis scelus præcipites lapsi sunt.

Ezec. 16. 49. Hier. 5. 7. vide Hier. de custodia virg. ca. 22.

Deinde crapula magnopere est vitanda. Saturaui eos inquit Propheta, & mœchati sunt. quoniam venter expletus & saturatus, libidinem parit. Hoc ipsum illis verbis Dominus significauit: Attendite vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate: hoc itē Apostolus. Nolite inebriari vino in quo est luxuria.

Luc. 21. 33. Rom. 13. 13.

Ephe. 5. 18.

Obtutus.

Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari solet, quo pertinet illa Christi Domini sententia: Si oculus tuus scandalizat te erue

Matth. 5. 30. & 18. 9. Mar. 9. 47. Iob. 31. 1. Thren. 3. 51. Eccle. 9. 5.

eum

eum, & proijce abs te. Multæ præterea sunt Prophetarum de eadem re voces, vt est apud Iob Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Sed multa denique, ac pœne innumarabilia exempla malorum, quæ ex oculorũ aspectu ortũ habuerũt Sic Dauid, sic rex Sichẽ peccauit, hocq; itẽ pacto senes illi Susannæ calumniatores delinquerunt.

2.Reg.11.2. Gen.34.2. Dan.13.8

11 *Mulierum exquisitus ornatus, sermonesque obscœni, & alia luxuriæ incitamenta fugienda.*

Ornatus elegãs & exquisitus.

Elegantior item ornatus, quo oculorum sẽsus valde excitatur, occasionem libidini nõ paruam sæpe præbet: ideoque Ecclesiasticus monet: Auerte faciem tuam a muliere compta. Cum igitur mulieres in nimio ornatus studio versentur non alienum erit, si Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, vt eas interdũ moneat, obiurgetque verbis, quæ hac de genere grauissima Apostolus Petrus ita protulit: Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, Diuus Paulus item, Non intortis inquit, crinibus, aut auro aut margaritis, vel veste pretiosa: multæ enim auro, & margaritis adornatæ, ornamenta mentis & corporis perdiderunt.

Eccl.9.8.

1.petr. 3 3.

1.Tim.2.9.

Obscœnus sermo.

Hoc autem libidinis incitamentum quod e vestium exquisito ornatu existere solet, alterũ sequitur, quod est turpis obscœnique sermonis: nam verborum obscœnitate, quasi face quadam subiecta, adolescentum animi incenduntur. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala, inquit Apostolus,

1.Cor.15.33

Saltationes & cantus moles.

Hocque ipsum cum maxime efficiãt delicatio-

res,

res, & moliores cantus, ac saltationes, ab ijs quoque diligenter cauendũ est.

libri obsceni Imagines foede.

Triden. Syn sessio. 25. in, decret. de sanctis imaginibus.

Quo in genere numerantur item libri obscoene & amatorie scripti: qui ita vitandi sunt, vt imagines, quæ aliquam turpitudinis speciẽ præ se ferunt: cum ad turpes rerum illecebras, inflammandosque adolescentum animos vis in illis sit maxima, Sed Parochus in primis curet, vt, quæ de ijs a sacrosancto Tridentino concilio piè, religioseque cõstituta sunt ea sanctissime seruentur Hæc vero omnia, quæ commemorata iam sunt, si magno adhibito studio curaque vitentur, omnis fere libidines materia tollitur.

Castitas Dei dónũ est

Sap. 8. 21. Matt. 6. 19. 11. 1. Co. 10. 13. Castitas recte petẽtib' non negatur Matt. 19. 12. add. Patres qui cõtinere in hominis potestate posuerũt, quod nõ fecissẽt si Deo petenti bus denegaretur, Vide Tertu. in fin li. de mono 9 Naziá. orat. 31 Basi. de virg. vltra med. Chrif,

12 *Confessionis, & Eucharistiæ, & piarum rerum vsus ad castitatem cõsequendam est necessarius.*

Sed ad illius vim opprimendam maxime valet frequens Confessionis, & Eucharistiæ vsus: tum assiduæ, ac piæ quidem ad Deum preces, cum eleemosynis, atque ieiunio coniunctæ. Est enim castitas donum Dei, quod recte petentibus no denegat, nec patitur nos tẽtari supra id, quod possumus.

& Hier. In ca 19. Matt. Aug. li. 6. cõf cap. 11. 1. Co. 9. 25.

13 *Corpus castitatem sectanti domandum.*

Corpus autem non ieiunijs modo, & ijs præsertim, quæ sancta Ecclesia instituit, sed vigilijs etiam, pijs peregrinationibus, atque alijs afflictationũ generibus exercendum est, sensuũque appetitionis reprimendæ: in his enim, atque alijs huiusmodi rebus, maxime cernitur temperantiæ virtus: in quam sententiam ad Corinthios Diuus Paulus ait: Omnis qui in agone cõtendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt cor-

Ibid. 27. corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam: & paulo post Castigo, inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cũ alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et alio loco, Carnis curam ne feceritis in desiderijs.

Rom. 13. 14.

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

CAPVT. VIII.

Non furtum facies.

173

A num.° 1.° usq.e ad 5.m

1 *Quanta sit huius præcepti commendatio & cum duobus præcedentibus connexio.*

VETEREM hunc Ecclesiæ more fuisse, vt huius præcepti vis, & ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apostolum obiurgatio eorum, qui cæteros ab ijs vitijs maxime deterrerent, quibus ipsi cumulati reperiebantur Qui enim, inquit alium doces, teipsum nõ doces Qui prædicas non furandum furaris, Quo doctrinæ, bono non solum frequens illorum temporum peccatum corrigebant, sed etiam turbas, ac lites sedabant, aliasq, malorum causas, quæ furto commoueri solent Inijs, & delictis, & delictorum incommodis, atque calamitatibus, cum nostra etiam hæc ætas misere versetur, ad exẽplũ sanctorum Patrũ, & Christianæ disciplinæ

Rom. 2. 21

Vtilitas huius doctrinæ

Quanta Deo sit cura vt homines tranquillam agant vitam & ab omnibus inimicis liberam

magistrorum, Parochi hunc vrgebunt locum, & assidue, ac diligenter huius præcepti vim, ac sententiam explicabũt. Ac primum, officium & diligentiam suam conferent, ad declarandum infinitum Dei amorem erga genus humanum, qui non modo illis duobus interdictis. *Non occides*, *Non mœchaberis*, quasi præsidijs, & vitam, corpusque nostrum, & famã existimationemque nostram tueatur, sed etiam hoc præceptum. *Non furtum facies*, tanquam custodia quadam externa, res ac facultates muniat, ac defendat.

2 *Quæ sit huic præcepto subiecta sententia.*

Quam enim hæc verba subiectam habent notionem, nisi eamquam supradiximus, cum de alijs præceptis loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc nostra, quæ in eius tutela sint, a quoquã auferri, autem violari. Quod diuinæ, legis beneficium quo maius est, eo nos in ipsius beneficij auctorem Deum gratiores esse oportet. Et quoniam & habendæ, & referendæ gratiæ nobis optima ratio proposita est, vt nõ tantum præcepta libenter auribus accipiamus, sed etiam re ipsa probemus ad hoc colendũ pręcepti officium fideles excitandi & inflammandi sunt. Est autem hoc præceptum quemadmodũ superiora, diuisum in duas partes: quarum altera quæ furtũ vetat, aperte est annuntiata, alterius sententia, & vis, qua iubemur benigni, & liberales esse in proximos, in priore oculta est, & inuoluta. De priore igitur prius dicetur. *Non furtũ facies.*

Quid septimo præcepto prohibeatur Tho. In 1. 2. q. 100. art. 7. & In 2. 2. q. 122. ar. 6.

Hoc præceptum vt alia in duas partes diuiditur.

3 *Quid furti vocabulo hic legislator significatum velit.*

In quo illud animaduertendum est, furti nomine non id modo intelligi, cũ occulte ab inuito do

Furtum quid hoc loco designet, Aug. quęst. 71. In Exod. & 39. quæst. 4. cap. meretricem.

1.Co.6. 10, 1.Corin.5, 10. Rapina furto est deterior. Vide Thom. In 2. 2. q.50. ar.4. &.9. & ca. pœnale.14.4. Furtũ latius pate qua rapina vide. ff. de furtis.l.1 & Instit. de obligation, quæ ex delic 4. nasc.

domino aliquid aufertur, sed etiam cũ aliquid alienum contra voluntatem scientis domini possidetur.

Nisi forte existimã dum est, eum, qui furtũ prohibeat, rapinas factas per vim, & iniuriam non improbare, cum extet illud Apostoli Rapaces regnum Dei nõ possidebunt. Quorum omnem rationem, & consuetudinem fugiendam esse idem scribit Apostolus, Quamquam vero maius peccatum, rapinę sint, quam, furtum quæ, præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & maiorem imponunt ignominiam.

4 *Cum omnem iniustam rei alienæ vsurpationem Deus hic prohibere velit, cur potius furti quam rapinæ meminerit.*

Qui leuiora prohibet procul dubio grauiora non admittit.

Mirandum tamen nõ est, quod leuiore hoc furti nomine notatum sit diuinę legis præceptum, non rapinæ, id enim sũma ratione factũ est: quia furtum latius patet, & ad plura pertinet, quam rapinæ, quas tantummodo illi facere possint, qui potentia, & viribus præstant. Quamquam nemo non videt, exclusis eiusdem generis leuioribus peccatis: grauiora etiam facinora prohiberi.

5 *Enumerantur furti latius sumpti species.*

Variis autem nominibus notatur iniusta possessio, & vsus rerum alienarum ex varietate eorũ quæ & inuitis & inscijs dominis auferuntur. Nã si priuatum quid priuato adimitur, furtum dicitur, si surripitur publico peculãtus appellatur. plagium vocant si homo liber, vel seruus alienus in seruitutem abducitur si vero sacra res eripitur nominatur sacrilegium quod facinus maxime nefarium, ac scelestum adeo in mores inductum est vt bona, quæ necessario, & sacrorum cultui, & Ecclesiæ ministris,

Quid proprie furtum. Depeculatu vide ff. ad Iul peculatus & sacrilegij. Antea legebatur in Cod quidã Veto plagiatũ, & Antue. plagiarũ vtrũq, falsum. Nam plagium hoc crimẽ. l. non statim. ff de l. fabia de plagiarijs dictu & C. eo l. 1 & sæpe ibidem. Quid sacrilegiũ. vide ca. qui rap. 17. q. 4. & ca. quisquis & cap. si quis contumax: ea q. Furãdi volũtas etiam prohibetur.

574 A num.° 5.° usq.e ad 9.m

ſtris, & pauperum vſui pie, ac ſapienter fuerant attributa, in priuatas cupiditates, pernicioſaſq, libidines conuertantur.

6 *Non illi dumtaxat hoc præceptum transgrediuntur, qui de re ipſa aliena poſsident.*

lex quę Chriſtianis eſt propoſita eſt cogitat onū rationē habet. Quid ſacrilegiu vide cap. qui rapit. 17 q. 4. & c. quiſquis & cap. ſi quis contumax ea q. Furandi voluntas etiam prohibetur.

Sed præter ipſum furtum, id eſt, externam actionem, furandi etiam animus, & voluntas, Dei lege prohibetur. Eſt enim ſpiritualis lex, quę animum, fontem cogitationum, & conſiliorum inſpicit. De corde enim inquit Dominus apud ſanctum Matthæum, exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia.

7 *Vnde potiſsimum furti grauitatem metiri poſſimus.*

Sed quam graue ſcelus furtum ſit, ipſa naturæ vis, & ratio ſatis oſtēdit: eſt enim iuſtitiæ cōtrarium, quæ ſuum cuique tribuit. Nam bonorum diſtributiones, & aſſignationes iam inde ab initio iure gentium conſtitutas, diuinis etiam & humanis legibus confirmatas, ratas eſſe oportet, vt vnuſquiſque niſi humanam ſocietatem tollere vellimus, ea teneat, quæ ei iure obtigerunt. Nam vt Apoſtolus ait, Neque fures, neq, auari, neque ebrioſi, neque maledici, neq, rapaces regnum Dei poſſidebunt. Et ſi huius ſceleris importunitatem, & immanitatem permulta declarant, quæ furtū conſequūtur. Fiunt enim iudicia temere, & inconſulto, multa de multis: erumpunt odia: ſuſcitantur inimicitiæ: exiſtunt interdum acerbiſsimæ innocentium hominum damnationes.

Mat. 15. 19. Iuſtitiæ propiū ff. de iuſt. & iur. l. iuſtitia eſt. Bonorū diſtributio iure gentiū introducta eſt, diſt, 1 c. ius gentium, 1 Cor. 6. 10. Mala quæ furtū conſequūtur,

8 *Quomodo ſint ablata neceſſario reſtituenda.*

Reſtitutio rei ablatæ,

Quid dicemus de neceſ-

cessitate, quæ diuinitus imposita est omnibus satisfaciendi ei, cui aliquid ademptum sit? Nō enim inquid Augustinus, remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: quę restitutio, cū quis assueuerit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem, præter id, quod vnusquisque, & ex aliorum consuetudine, & de suo sensu iudicare potest, ex testimonio Abacuc Prophetæ licet intelligere: inquit enim Vęe, qui multiplicat nō sua, vsquequo & agrauat contra se densum lutum. Lutum appellat densum rerum alienarum possessionem, vnde emergere & expedire se homines difficile possint. Furtorum autem tā multa sunt genera, vt ea dinumerare sit difficillimum. Quare de his duobus, furto, & rapinis dixisse satis erit ad quæ tanquam ad caput, reliqua quæ dicemus, referuntur. Ad ea igitur detestanda, & ad fidelem populum a scelesto facinore deterrendū conferent omnem curā ac diligentiam Parochi. Verū huius generis partes prosequamur.

Necessaria S. Aug epist. 54 ad Macedo. hab. 14. q. 6. c. 1. & in 6. de vsuris c. cum & eod. de regu. iur. c. peccatum. Abb c. 6. Lutum densum.

575

9 *Quæ sint præcipua furtorum genera, quique furibus sunt annumerandi.*

A num.° 9 usq.e ad 12.m

Sunt igitur fures etiā, qui furto sublatas res emunt, vel aliquo modo inuentas, occupatas, aut ademptas retinent: ait enim sanctus Augustinus: Si inuenisti, & non reddidisti rapuisti. Quod si rerum dominus nulla ratione inueniri potest, illa sunt bona in vsus pauperum conferenda quę vt restituat, qui adduci non potest ea facile probat, se vndique ablaturū omnia si posit.

Res furto sublatas emere non licet.

Nec inuētas retinere. Au. lib. 50. hom. & de verb. Apo. ser. 19. Inuenta merito pauperibus danda c. cū tu de vsuris. Mercatores, qui fraude & dolo vtuntur sunt fures.

Et eodem se alligāt scelere, qui in emendis, vendendisque rebus fraudes adhibent, & vanitatem orationis. Horum fraudes vindicabit Dominus. Grauiores, & iniquiores in

in hoc furtorum genere sunt ij, qui fallaces, & corruptas merces vendunt pro veris, & integris, qui ve pondere, mẽsura, numero & regula decipiunt emptores. Est enim in Deuteronomio Non habebis in sacculo diuersa pondera: & in Leuitico: Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura, statera iusta & æqua sint pondera iustus modius, æquusq; sextarius. Est & alio loco: Abominatio est apud Dominum pondus & põdus, statera dolosa nõ est bona.

Deut. 25. 17. Leu. 19. 35.

Prou. 20. 23. Item. Prou. 11. & 20 lo.

Operarij qui nõ operãtur, quãtũ debẽt sunt fures, & serui infidi.

Furtum etiam apertum est operariorum, & artificium, qui totam, & integram mercedem ab ijs exigunt, quibus ipsi iustam, ac debitam operam non dederunt. Nec vero distinguuntur a furibus serui dominorum, rerumque custodes infidi, quin etiam eo sunt detestabiliores, quam reliqui fures, qui clauibus excluduntur, quod furaci seruo nihil domi obsignatum, aut occlusum esse potest.

Fures etiam sunt ficti mẽdici.

Furtum præterea facere videntur, qui fictis, simulatisque verbis, qui ve fallaci mendicitate pecuniã extorquent, quorum eo grauius est peccatum, quod furtum mẽdacio cumulant. Illiquoque in furum numerore ponendi sunt, qui cum ad priuatum aliquod, publicumue officium conducti sũt, nullam vel paruam operam nauantes munus negligunt, mercede tantum, ac pretio fruuntur Reliquam furtorum multitudinem a solerti auaritia, quæ omnes pecuniæ vias nouit excogitatam, persequi longum est, & vt diximus difficillimum,

Qui muneri suo non satis faciunt

10 *Quæ sint rapinarum genera, quique raptores dicendi.*

Itaq; de rapinis, quod est alterum horum scelerum caput, dicendum vidętur, si prius monuerit

Parochus

Parochus Christianum populum, vt meminerint illius Apostoli sententia: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli. Nec vllo loco sibi patiatur excidere præceptum hoc, Quæcunq. vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Et illud cogitent perpetuo: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquãdo alteri facias. Rapinæ igitur patent latius: nam qui debitam operariis mercedem nõ persoluunt, sunt rapaces quos sanctus Iacobus ad pænitentiam inuitat his verbis: Agite nunc diuites, plorare vllulantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis, Cuius pœnitentiæ causam subiũgit: Ecce enim merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras quæ fraudata est a vobis clamat: & clamor eorũ in aures Domini sabbaoth introiuit. Quod genus rapinarum in Leuitico, in Deuteronomio, & apud Malachiam & apud Tobiam vehementer improbatur. In hoc crimine rapacitatis includuntur, qui quæ Ecclesiæ Præsidibus, & Magistratibus debentur, vectigalia, tributa decimas, & reliqua huius generis non dissoluunt, vel interuertunt & ad se transferunt.

1. Tim. 6, 9. Mat. 7, 12. Tob. 4. 16. Luc. 6. 31. De rapinarũ & raptorum generibus. Primũ gen. Iac. 5. 1. Ibi. 4. Leu. 19. 13. Deut. 24. 14. Malach. 3. 5. Tob. 4. 15. Quid vsura: Vide c. plerique. & c. vsura. 14. q. 3. & totã q. & sequentẽ & di. 47. fere et totã & titulũ de vsuris in decr. & Th. in 2. 2. q. 78.

11 *Fœnerari est rapinã commitere, & quam graue scelus illud sit.*

Huc etiam referuntur fœneratores, in rapinis acerrimi, & acerbissimi, qui miseram plebẽ compilant, ac trudãt vsuris. Est autẽ vsura, quidquid præter sortem & caput illud, quod datum est accipitur, siue pecunia sit, siue aliquid aliud, quod emi, aut æstimari possit pecunia: sic enim apud Ezechielem scriptũ est: ad vsurã nõ cõmodauerit, & superabũdantiam

Ezec. 18. 8. 13. 17. vide item Exo. 22. 25. Leuit. 25. 36. Deut. 23. 19. 20. ps. 14. 5. Prou. 22. 16. & 1. 28. 8.

tiam non acceperit. Et Dominus apud Lucam: Mutuum date, nihil inde sperantes. Grauissimum semper fuit hoc facinus, etiam apud gentes & maxime odiosũ: hinc illud: Quid fœnerari? quid hominem in quit occidere, Nam qui fœnerantur, bis id vendunt, aut id vendunt, quod nõ est.

Hier. 25. 10, Luc. 6, 34, Catonis. Cẽsorij sententia quam refert M. Tullius, officiorũ extremo. vide item D. Amb. cap. 14,

576

Anum. 12° usq. ad 16m

12 *Iudices venales, & creditorum fraudatores rapinas committunt,*

Item rapinas faciunt nummarij iudices, qui venalia habent, iudicia, & prætio muneribusq, deliniti optimas tenuiorum, & egentium causas euertunt. Fraudatores creditorum, & inficiatores quique sumpto temporis spatio ad soluẽdum sua, vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem rapinarum crimine: quorum etiam delictum, grauius est, quod mercatores, illorum destitutionis, & fraudationis occasione, magno detrimento ciuitatis carius vendunt omnia: in quos illa Dauidis sententia videtur conuenire multuabitur peccator, & nõ soluet,

Psal. 36. 21 M. S. I. Reg. Hẽ. Chal. exip legunt mutuatur.

13 *Locupletes, qui ablatis pignoribus pauperes comprimunt, inter raptores numerantur.*

Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui soluendo non sunt, quod commodarũt exigunt acerbius, & pignora etiam ea auferunt, contra Dei interdictum quæ ad eorũ corpus tuẽdum sunt necessaria, inquit enim Deus: Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddas ei: ipsum enim est solum, quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat si clamauerit ad me exaudiam eum: quia miseri-

Exod. 22. 26, vlt. Deu. 24, 6. 10. 11. 12. de pignoribus multum habes in decre, tit. de pignoribus & aliis canonibus. Amb. lib. 3 offic. ca. 6.

cors sum, Horum exactationis acerbitatem, iure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus,

14 *Frumenta necessitatis tempore comprimentes sunt raptores.*

Ex numero eorum, qui raptores dicuntur a sanctis Patribus, sunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentũ, faciuntque, vt sua culpa carior, ac durior sit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum, & ad vitam necessariis, ad quos illa Salomonis pertinet execratio Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. Quos suorum scelerum admonitos. Parochi liberius accusabunt ac propositas illis peccatis pœnas explicabunt vberius, Hæc de vetitis Nunc ád iussa veniamus in quibus satisfactio vel restitutio primum locũ habet peccatum enim non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Prouerbl. 11, 26.

Quæ iubeat hoc præceptum.

De restitutione & qui a illam teneantur. Aug. epis. 54 ab Macedo.

15 *Quosnam ad restitutionem obligari iudicandum sit.*

Sed quoniam non is solum qui furtum fecit, ei cui furatus est, id debet restiuere, sed omnes præterea, qui furti participes fuerunt, hac lege restitutionis tenentur, aperiendum est, qui sint illi, qui hanc satis faciendi, vel restituendi necessitatem effugere nõ possint,

De restitutione vid. Tho. in 2. 2. quæs, 62. per. tota, & tit. de restitu. spoli, in decreta. Imperantes.

Sunt autem plura hominum genera: ac primum est eorum, qui furari imperant: qui non modo ipsi sunt furtorũ socij, & auctores, sed etiam in illo furum genere deterrimi:

Suasores.

Alterum genus par voluntate primis, potestate dispar, in eodem tamen furum gradu ponẽdum, eorum, qui cum iubere non possint suasores sunt, atque impulsores furtorum.

Cõsentientes & participantes.

Tertium genus est eorum, qui cum furibus consentiunt:

Quartũ genus est eorum qui participes furtorum inde ipsi etiã lucrũ faciunt: si lucrum dicendum est, qui nisi resipuerint, eos addicit æternis cruciatibus: de quibus sic loquitur David: Si videbas furẽ, currebas cũ eo.

Psal. 87. 18.

Nõ obstãtes.

Quintum genus est furum, qui cũ furta possint prohibere tantum abest, vt illis occurant, & obsistant, vt eorum licentiam permittant, atque concedant.

Non manifestantes.

Sextum genus est eorum, qui cum, & furtũ factum, & vbi factũ sit certo sciant, non indicãt rẽ sed eam se scire dissimulant.

Receptores & alios.

Postremum genus est, quod omne scõplectitur furtorum adiutores, custodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium: qui omnes & satisfacere debent ijs, quibus aliquid detractum est, & ad illud necessarium officium vehemẽter cohortãdi sunt.

Laudatores.

Ne huius quidẽ sceleris omnino sunt expertes approbatores furtorum, & laudatores. Nec vero etiam ab eadem culpa sunt alieni, filij familias & vxores, qui pecunias a patribus, & viris surripiunt.

177

16 *Quid de eleemosynis quæ inuoluta hic etiam præscribuntur, sentiendum.*

Anum^o. 16 usq.^e ad 21.^m

Iã vero huic præcepto & illa subiecta sententia est, vt pauperum, & inopum misereamur, eorũ que difficultates & angustiis nostris facultatib9, & officijs subleuemus. Quod argumentũ, quia sæpissime, & copiosissime tractãdum est, petẽt ea Parochi ex virorum sanctissimorum Cypriani Ioannis, Chrysost. Greg. Nãziazeni, & aliorũ libris, qui de eleemosyna præclare scripserunt, quibus huic muneri satisfaciant. Sunt enim inflammandi fideles ad studium, & alacritatem opitulãdi ijs, qui bus

De operibus misericordię per eleemosynas in pauperes. Quomodo sint fideles ad eleemosynarum largitionem excitandi. Eleemosynæ necessitas

Cyp. in libr. de opere & eleemosy.

bus aliena misericordia viuendum est. Sunt vero etiam docendi quantam habeat necessitatem ele emosyna, vt videlicet, re, & opera nostra in egẽ tes simus liberales, veris simo illo argumẽto quod summo illo iudicij die detestaturus sit eos Deus & sempiternis ignibus addicturus, qui eleemo synæ officia prætermise rint, ac neglexerint: illos autem collaudatos in cæ lestem patriam introdu cturus, qui benigne fece rint indigentibus. Est vtraque Christi Domini ore pronunciata senten tia: Venite benedicti Patris mei, posidere pa ratum vobis regnum: & discedite a me maledic ti in ignem æternum,

Matt. 25. 41. 42. Ibid. 34.

17 *Quibus modis populi ad eleemosynam excitandi.*

Vtentur præterea sa cerdotes accommodatis illis ad persuadendum locis, Date: & dabitur vobis: Proferent Dei promissum, quo nihil vberius, nihil magnifi centius ne cogitari qui dem potest: Nemo est, qui reliquerit &c. Qui non accipiet centies tan tum nunc in tempore hoc, & in futuro sæculo vitam æternam Ad jiciẽt illud, quod a Christo do mino dictum est, Facite vobis amicos de mam mona iniquitatis: vt cũ defeceritis, recipiant vos in eterna tabernacula Huius vero necessarij muneris partes exponẽt vt qui largiri non possũt indigentibus, quo vitam substentent, saltem com modent pauperi iuxta Christi Domini præs criptum. Mutuum date, nihil inde sparantes. At que huius rie felicitatẽ beatus Dauid expressit Iucũdus homo, qui mise retur, & commodat,

Lcc. 6. 38. Marc. 10. 29. Luc. 16. 9. Varia sunt ra tiones eleemosynæ exer cendæ. Luc. 6. 34. Psal. 111. 5.

18 *Ad largiendas eleemo synas, otijque vitandi cau sa laborandum est.*

Est autẽ Christianæ pie tatis, nisi sit aliũde facul tas, bene merendi de ijs quibus ad victũ aliena misericordia opus est, vitã-

Chry. ho. 32 ad pop. Ant. & 33. & 34. & 34. In Mat. & 36. & 37. ad pop. Ant. Nazi. oratio de pa-pe rũ amore vi de ité Augu. ser. 50. & 227 de temp. Itẽ hom. 18. 19. 29. 45. 50. ho

Pluẽ est laborare vt habeas vnde tribuas necessitatẽ patienti e. 1. Thes. 3, 7 1. Thes. 4. 11 Ephe. 4. 28.

vitandi etiam ocij causa, labore, opera, ac manib⁹ ea quærere, quibus inopum indigentiam leuare possint. Ad id omnes suo exemplo hortatur in epistola ad Thessalonicenses Apostolus illis verbis. Ipsi enim scistis, quemadmodum oporteat imitari nos. Item ad eosdem Operam detis, vt quieti sitis, & vt vestrũ negotium agatis, & operamini manibus vestris, sicut præcepimus vobis Et ad Ephesios: Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret operando manibus quod bonum est, vt habeat, vnde tribuat necessitatem patienti,

19 *Parce viuendum est ad aliorum subleuandã inopiam.*

Nimio sumptu alijs non oportet esse graues.

Est etiam frugalitati consulendum, parcendumque bonis alienis, ne cæteris graues, aut molesti simus, quæ temperantia sane quam elucet in omnibus Apostolis, sed maxime eminet in diuo Paulo, cuius illud est ad Thessalonicenses. Memores estis fratres laboris nostri, & defatigationis, nocte ac die operantes ne quẽ vestrum grauaremus, prædicauimus in vobis Euangeliũ Dei Atque idem alio in loco Apostolus, In labore, & in fatigatione nocte, & die operantes, nequẽ vestrum grauaremus.

2. Thess 2. 9. Item Act. 11. 34. 1. Cor. 4. 12. 2. Thess. 3. 8. Quam detestada sint furta & rapinæ.

20 *Quibus rationibus populus Christianus in detestationem furtorum & studium benignitatis adducendus sit.*

Sed vt ab vniuerso hoc genere nefariorum facinorum abhorreat fidelis populus. Parochis a Prophetis petere, & a reliquis diuinis libris parerit detestationem furtorum, & rampinarum & horribiles minas a Deo propositas iis, qui illa scelera cõmittunt, Clamat

Amos

Amos Propheta. Audite hoc, qui conteritis pauperem & deficere facitis egenos terræ dicẽtes, quando transibit mẽsis, & venundabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentum, vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum & supponamus stateras dolosas, Sunt in eadem sententia multa apud Ieremiam, in Prouerbiis, & apud Ecclesiasticum. Nec vero dubitandum est quin hæc malorum semina, quibus malis opprimi, hæc ætas, magna ex parte in his inclusa sint causis. Verum vt assuescant Christiani homines prosequi omni liberalitatis, ac benignitatis officio egentes, & mẽdicos, quod ad alteram huius præcepti partem pertinet, proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, & largis & in hac & in futura vita daturũ se De⁹ pollicetur

Amo. 8.5. Messis est in contextu sed.i.M.S. Reg Hiere. Gr.& Heb. exẽpl habẽt mensis. Ierẽ.5. 26. 27.28.& 21. 12.& 22.13. 14.14.16. vide item Isa. 31 12.14. 15. &. 10.1.2.3.&. Amos.5. 11. 12. Zach.7 10 11 mala. 3. 5. Prou. 21.6.13. 16.& 22.19 22.23 Ecl 10.6.10& 31.8.6. & 35. 17.18

Furta & rapinæ nõ postrema sunt causa publicnũ calamitate

Furtum, & rapina nulla ratione apud Deũ excusatur Primũgenus est nobilium quorũdã sua furta inani excusa

21 *Quid de illis sentiendum sit, qui vano prætextu, sua furta, & sacrilegia excusant,*

Sed quia non desũt qui etiam se furtis excusent, ad monendi sunt fore vt nullam eorum peccati excusatiẽonaccipiat Deus, imo vero futurum vt illa purgatio ne non modo non leuetur peccatum, sed mirum in modũ augeatur Ecce nobilium hominum non ferendæ deliciæ, qui culpam extenuare sibi vidẽtur, si se affirmarint, non cupiditate, aut auaritia ad detrahendum alteri suadescendere, sed tuendæ causa amplitudinis familiæ, & maiorum suorum, quorum existimatio & dignitas rueret, nisi rerum alienarum accessione fulciretur. Quibus pernicio sus error eripiendus est simulque demõstrãdum vnam esse rationem conseruandi, & amplificandi copias, & opes, maiorẽque gloriam, si Dei volũtati

Anum° 21 usq. ad finem tione suis plẽdoris tegentium. Vide Syn Sess, 22. decret. de reforma. c. 11. add. Itẽ coc Aurel. 5.c. 22. paris. 1. c. I. Turo. 2. c. 25. Aurel. 5. c. 15. magũt. c. 6. & 11. con Vuormacẽ. c. 75. conc. Aquisgran. c 88. vide itẽ cap. prædia. 12. q. 2 & c

quicunque & reliqua omnia … eiusdem quæst. Mandatorũ diuinorum obseruatione opus conseruantur & augentur neglectu habitæ etiã euertuntur. Isa. 1. 1. 23. Inobedientes, M. S. legunt & Hieron. declinantes. Hebr. rebelles Chald. Græc.

tati paruerint si eius præcepta seruauerint, quib' contemptis, fundatæ, & optime constitutæ opes euertuntur, reges ex regio solio, & summo gradu honoris præcipites exturbantur, in quorũ locũ infimi interdũ homines, & qui summo illis in odio fuerunt, diuinitus vocantur. Incredibile est, quãtopere his succenseat Deus: cui rei testis est Isaias, apud quem sunt illa Dei verba Principes tui infideles socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones: propter hoc ait Dominus Deus exercitũ, fortis Israel, Eheu consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & conuertam manum meã ad te, & excoquam ad purũ scoriam tuam.

22 *Quomodo ijs respondendum, qui commoditate se ad aliena rapienda adigi compelluntur*

Non desunt, qui non iam illam afferant causam splendoris, & gloria sed victus, & vitæ commodiorem facilitatem, & elegantiam: qui refellendi sunt, docendique quam impia sit eorum & actio, & oratio, qui vllã commoditatem anteferant Dei voluntati, & gloriæ, quam negligendo eius præcepta, offendimus mirandum in modum: etsi quæ potest esse in futuro commoditas, quod summa incommoda consequantur. Super furem enim, inquit Ecclesiasticus, est confusio, & pœnitentia. Sed fac esse, vt cum illis nõ agatur incommode: dedecorat fur diuinum nomen: repugnat eius sanctissimæ voluntati, salutaria ipsius præcepta contẽnit quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas. Eccle. 5. 17

23 *Quid dicendum sit ijs qui locupletibus spoliandis, vel consuetudine sua furta obtegũt*

Quid

Quid quod audire licet interdum fures, qui nihil se eo peccare contẽdant, quod detrahant aliquid locupletib⁹ & copiosis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne sentiant quidẽ: misera sane, & pestifera defensio. Putat alius satisfactionem suam accipi debere, quod eam furandi consuetudinem cepit, vt nõ facile possit ab illa mente, & actione desistere: qui nisi audierit Apostolum dicentẽ: Qui furabatur, iam non furetur, velit, nolit, etiã consuetudinem capiet æternorum supliciorum

Ephes. 4. 18.

24 *Quid rursus illis dicẽdum est, qui vel occasione vel vlciscendi libidine ad furandum induci causantur.*

Nonnulli sunt, qui excusant se, occasione data alteri aliquid ademisse, est enim illud tritũ sermone prouerbium fures qui non sint, fieri occasione: qui hac ratione sunt de nefaria sententia deducendi, resistendum esse prauis cupiditatibus. Nam si continuo est re perficiendum, id quod libido persuaserit, quis modus, quis finis scelerum, ac flagitiorum Turpissima igitur est illa defensio, & potius intẽperantiæ, & iniustitiæ confessio: nam qui dicit se nõ ideo peccare, quia nullam habet peccandi occasionem, idem propemodum fatetur se semper oblata occasione peccaturum. Sunt qui furari se dicant vlciscendi causa, quod ab alijs eadem iniuria sint affecti: quibus ita respondendum est: primum nemini licere iniurias persequi: deinde non posse quemquam rei suæ iudicem esse: tum multo minus concedi, vt pœnas ab alijs repetant corũ, quæ alij in eũ peccauerunt.

(*)

Quid

25 *Quid illis dicendum, qui vt ære alieno liberētur, furantur.*

Postremo furtum quidā illa ratione satis defensum, tectumque arbitrantur, quod cum sint ære alieno oppresſi, aliter eo liberari non posſint, nisi illud furto disſoluant: quibus cū ita agendum est, nullum esse grauius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cuius in diuina precatione quotidie meminimus. Dimitte nobis debita nostra. Quare illud insanisſimi hominis esse, plus velle Deo debere, id est, plus peccare, vt, quod debet hominibus, disſoluat, multoque præstare, conijci in carcerem, quam mandari supplicijs inferorum sempiternis: longè etiam esse grauius, Dei, quam hominum iudicio condemnari: porro autem supplices ipsos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, a quo quid opus sit, posſint impetrare. Sunt alia excusationum genera: quibus Parochi prudentes, ac sui officij diligentisſimi, facile poterunt occurrere, vt aliquando habeant populum sectatorem bonorum operum.

Mat. 6. 21.

Tit. 2. 14.

DE

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

CAPVT. IX.

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

579 Anum: 5. usq: ad 6.m

1 *Quam vtilitatem hoc praeceptum comprehendat.*

Quantam non modo vtilitatem sed etiã necessitatẽ habeat assidua huius, & præcepti explicatio, & officij admonitio, nos diui Iacobi monet auctoritas, illis verbis: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: Et idẽ. Lingua modicum quidem membrũ est, & magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnam syluam incendit: & quæ sequuntur in eandem sententiam. Quibus duo monemur, primum latissime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetæ sententia cõfirmatur, Omnis homo mendax, vt propemodum vnum hoc sit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterũ, inde proficisci mala innumerabilia cum sæpe maledici hominis culpa, facultates, fama, vita, animæ salus amittatur, vel eius, qui læditur, quod contumelias patienter ferre non possit, sed eas impotenti animo persequatur, vel ei⁹ qui lædit, quod prauo pudore, & falsa cuiusdã

Iaco. 3. 2. Ibid. 5. Quantulus legunt Græc & Syr. exem linguæ vitium, quam late pateat & perniciosum sit.

Psal. 115. 11. Rom. 3. 4.

Vide item prou. 18. 21. Eccl. 19. 16. 33. & 28. 27.

 exisi

existimationis opinione deterritus, adduci non possit, vt illi, qui offensus sit, satisfaciat. Quare hoc loco monendi fideles erunt, vt quantas possunt, maxima Deo gratias agant, de hoc salutari præcepto non dicendi falsi testimonij, quo non solum ipsi alijs iniuriam facere vetamur sed etiam hac obedientia ab aliorũ iniuria prohibemur.

2 Quæ sit huic præcepto subiecta sententia.

Duæ leges vno hoc præcepto vt in alijs comprehenduntur,

Verum hoc præcepto eadem ratione, & via progrediendum est, qua in cæteris progressi sumus, vt videlicet animaduertantur in eo duæ leges: altera, prohibens, ne falsum dicatur testimonium: iubens altera, vt simulatione, fallacisque sublatis, dicta, & facta nostra simplici veritate metiamur, Cuius officij Apostolus Ephesios illis verbis admonuit: Veritatem facientes in caritate, in illo crescamus per omnia.

Ephes.4.15. Zach.8.16,

Vide Tho.in 2.2.q.10.art.3, &.1.2.q.112 art3

3 Quid maxime hoc præcepto caueatur.

Sed prior huius præcepti pars habet hanc rationem, vt quamuis nomine falsi testimonij significetur, quidquid in bonam, vel in malam partẽ de altero constanter dicatur, siue in iudicio, siue extra iudicium, tamen præcipue prohibeatur illud testimonium, quod in iudicio falso dicitur a iurato. Iurat enim per Deum testis, quod ita testificantis, & diuinum nomen interponentis, oratio plurimum fidei habet & ponderis. Itaque, quia periculosum est hoc testimonium, idcirco præcipue prohibetur, iuratos enim testes, nisi legitimis exceptionibus, excludantur, aut eorum aperta sit improbitas, & peruersitas, ne iudex quidem ipse potest reijcere præsertim cum extet ius sum

Testis iurisiurandi religione interposita testatur Cod. de testibus, iurisiurandi, & ca. quotiés de testib & attestat.

Iurati testes non possunt in iudicio reprobari.

Deu.19.15 Matt.18.16 Ioan.8.17. 2.Cor.13.2. Heb.10.28.

sum diuinæ legis, vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Sed, vt præceptum plane fideles intelligant, docendi erunt, quid significet hoc Proximi, vocabulum, in quem falsum testimoniũ dicere minime licet.

Luc. 10. 39. 37. vide Aug. ep. 2. ad Maced. & lib. 1. de doctrin. Christ. ca 30 & locut. de ex. 55. & de 4 catech. ind. cap. 26.

4 *Quis proximi nomine hic designetur.*

Est autem proximus, vt ex Christi Domini doctrina colligitur, qui cunque, eget opera nostra, siue ille propinquus sit, siue alienus siue ciuis siue aduena, siue amicus siue inimic⁹. Nefas enim est existimare, contra hostes licere falsum aliquid dicere pro testimonio, quos nostra Dei ac Dñi nostri diligere oporteat. Quin etiã, quia sibi quisque quadã ratione proximus est, nemini fas est falsum in se testimoniũ dicere, quod qui cõmittant: sibi ipsi notã inurẽtes ignominiæ, ac turpitudinis, & seipsos, & Ecclesia lædũt, cuius sunt mẽbra: quomodo etiam qui sibi mortẽ cõsciscũt nocẽt ciuitati, ita enim est apud S. Augustinũ. Non recte intelligentib' poterat videri, nõ esse prohibitum, vt aduersus se ipsum quisque, falsus testis assisteret, eo quod in præcepto additũ fuit, *Contra proximum tuũ*. Sed non ideo, si aduersus se ipsum, quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putet alienum, quandoquidem regulã diligendi proximi, a semetipso dilector accepit,

Matt. 5. 44. S. Aug. lib. 5. de ciuita Dei ca 20. & habetur 23. q. 5. c. si non licet

5 *In vtilitatem proximi falsum testari, aut mentiri non licet.*

Verum, quia prohibemur proximum lædere falso testimonio, propterea contrarium permitti nobis arbitretur; vt peierando liceat conciliare ei qui nobiscum natura, ac religione coniunctus sit, aliquid vtilitatis, & commodi. Nemini enim mendacio, & va-

Nõ licet amici gratia in iudicio præsertim mentiri vide Tho. in 2. 2. q. 7. artic. 1. & 110. art. 2. & 3.

180 A num.° 5. usq.e ad 8m

8. Aug. c. 12. 13. lib. de mēdacio. vide eundē ca. 14 eiusdē libri. & hab 22. q. 2. c. primum est ite corde, In 5. Psal & habe ea. c. ne quis arbitretur. & ca. faciat. 1. Cor. 15. 15. Iudex falsis testibus adductus cōtra Ius iudicare compellitur ca. pastoralis de offi. & potest. iudic. de leg. & l. illicitas ff. de officio præsidis. Tho. in 2. 2 q 67. tic. 2.

nitate, multo minus periurio studendum est. Quare S. Augustinus de mendacio ad Consentium docet ex Apostoli sententia, mendacium in falsis testimonijs numerandum esse, etiam si in cuiusquam falsa laude dicatur. Nam locum illū tractans, Inuenimur autem & falsi testes Dei, si testimonium diximus aduersus Deum, quod suscitauerit Christum, quem non suscitauit, si mortui non resurgent. Falsum, inquit, testimonium vocat Apostolus, si quis de Christo, & quod ad eius laudem videtur pertinere, mentiatur.

6 *Quot mala falsum testimonium in gratiam alterius prolatum consequantur.*

Sæpissime vero etiā contingit, vt qui alteri fauet, obsit alteri. Certe errandi causa affertur iudici, qui interdum falsis testibus adductus, cōtra ius secundum iniuriā statuit, & iudicare cogitur. Nonnunquam etiā fit, vt qui ob falsum alicuius testimonium causam iudicio vicerit, idque impune tulerit, exultans iniqua victoria assuescat corrumpere, & adhibere falsos testes quorum opera sperat se posse ad id quodcunque concupierit, peruenire. Est vero id & ipsi testi grauissimum quod & ab eo, quem iureiurando subleuarit, & adiuuerit falsus, & periurus agnoscitur: & ipse, quod ei e sententia succedit scelus, quotidie maiorem exercitationem & consuetudinem capit impietatis, & audaciæ.

7 *Peccata eorum omnium, qui iudicia tractant, & in vniuersum omne mendaciū hoc præcepto prohibetur.*

Aduocatorũ & pcuratorũ iniqua actio prohibita.

Vt igitur testium vanitas, mendacia & periuria prohibentur, sic accusatorum, & reorum, & patronorum, & cognitorũ & procuratorum aduocatorum & omnium denique qui iudicia constituunt. Postremo vetat Deus omne testimoniũ non modo in iudicio, sed etiam extra iudicium, quod alteri incommodũ aut detrimentum posſit afferre. Eſt enim in Leuitico, quo loco hæc præcepta iterantur, his verbis: Non facietis furtum non mentiemini, nec decipiet vnuſquiſque proximũ ſuum. Vt nemini dubium eſſe poſſit quin a Deo omne mendaciũ hoc præcepto eiectum cõdemnetur: quod apertiſsime teſtatur Dauid in hunc modum: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

Leuit. 19. 11.

584 A num.° 8.° uſq.e ad 14.m

Omne mẽdacium hoc præcepto vetatur

8 *Hoc præceptum, ad detractionis vitium, etiam extenditur.*

Pſalm. 5: 7.

Prohibetur autẽ hoc præcepto non modo falſum teſtimonium, ſed deteſtabilis etian libido & conſuetudo de trahẽdi alteri: qua expeſte incredibile eſt, quan multa & quan grauia, & incommoda, & mala naſcantur Hoc vitium maledice & contumelioſe dicẽdi occulte in alterum paſsim improbant diuinæ litere Cum hoc, inquit Dauid non edeban. Et S. Iacobus. Nolite detrahere alterutrũ, fratres mei. Nec vero præcepta ſolum ſacræ literæ, ſed etiã exẽpla ſuppeditant, quibus ſceleris magnitudo declaratur. Nam & Amam, cõfictis criminibus, adeo incendit in Iudæos Aſſuerum, vt is omnes eius gentis homines imperarit occidi. Referta eſt huiuſmodi exemplis ſacra hiſtoria, quorum cõmemoratione ſacerdotes operam dabunt: vt fideles a rei improbitate deterreant.

Detractionis vitiũ quam deteſtabile. vide c. deteriores & cap. ſumma. 6. q. 1. & Tho. in 2. 2. q. 73. art. 1. & 2.

Pſa. 100. 5.

Iacob. 4. 11. Item Ex. 22. 28. & Prouer. 4. 24. Sap. 1. 11. Eſther. 13. per totum.

9 *Qui nam in obtrectatorum numerum sint referendi.*

10 *Qui audiunt detrahentes, vel inter amicos dissidia serunt, sunt detractores*

Detractores sunt, qui peccata aliorum vel augent, vel publicat.

Vt autem peccati huius vis, quo de altero detrahitur, omnino perspiciatur, sciendum est, nō tantum adhibenda calūnia offendi hominū existimationem, sed & augēdis, amplificandisque criminibus: & si quod occultius ab aliquo commissum sit, quod vbi rescitū fuerit, graue, aut turpe sit ad famam: eam rem qui, vbi, quando, quibus necesse non sit, promulgarit, is obtrectator, & maledicus iure dicitur.

Hæretici obtrectatorum genus pessimum.

Verum totius obtrectationis nulla est capitalior quam eorum, qui Catholicæ doctrinæ, eiusque prædicatoribus obtrectant. In simili culpa sunt qui malarum doctrinarū & errorum magistros extollunt laudibus,

(.?.)

Nec vero ab horum hominū numero, & culpa seiunguntur, qui detrahentibus, & maledicentibus hominibus patefaciētes aures, non reprehendunt obtrectatores, sed illis libenter assentiuntur. Detrahere enim, vel detrahentem audire scribunt sācti Hieronymus & Bernardus, vtrum dānabilius sit, non facile cōstat. Nō enim essēt qui detraherent, si non adessent, qui detrahentes audirent.

S. Hieron. in epist. ad Nepo. circa finē, in Bernar. de consider. Euseb. in fin. Hac parte nostri temporis hęreticis excellunt.

In eodem genere sunt, qui suis artificijs distrahunt homines, & inter se cōmittunt, magnopereque serēdis discordijs delectantur, vt summas coniunctiones, ac societates fictis sermonibus dirimētes, amicissimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma cōpellant, Hanc pestem sic de-

Leuit.19. 16. Populis legũt 19. MS. & Heb. exé. S Vide.1Reg.cap.22.6.7.8 &.24.10.

detestatur Dominus: Nõ eris criminator, neq; susurro in populo. Tales erãt multi ex consiliarijs Saulis qui eius voluntatem a Dauide alienare & in illum regem concitare conabantur.

Assentatores quam sit reprehendẽdi, ac fugendi.

11 *Assentatio hac lege etiam interdicta est.*

Peccant denique in hanc partem blandi homines, & assentatores qui blandicijs, simulatis laudibus influunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam pecuniam, & honores aucupantur, dicentes, vt est apud Prophetam, Malum bonum & bonum malum: quos vt arceamus, & pellamus a consuetudine nostra, monuit nos Dauid oratione illa Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quãquam enim isti proximo minime maledicunt tamen ei maxime nocent qui vel laudandis eius peccatis afferunt ipsi causam perseuerandi in vitijs, quandiu vexent. Et quidem hoc in genere illa est assentatio deterior quæ ad proximi calamitatem & perniciem adhibetur. Sic Saul cum Dauidem furori, & ferro Philistæorum obijcere cuperet, vt occideretur ei blandiebat illis verbis Ecce filia mea maior Merob: ipsam dabo tibi in vxorem: tantummodo esto vir fortis, & præliare bella Domini. Sic Iudæi insidiosa oratione suæ assati Christum Dominũ, Magister, scimus, quia verax es, & viã Dei in veritate doces.

a Isa.5.20.

Psal. 140.5.

1.Reg.18. 17.

Matt.22.16

Marc.12 14. Luc. 20. 21.

Genus assentationis perniciosissimum

12 *Amici quomodo amico periculose ægrotanti pernitiose assententur.*

Morbũdum spe longioris vitæ alere, & procrastinatione sacramentorũ fouere species est falsi testimonij.

Longe autem perniciosior est oratio amicorum, affinium, & cognatorum, qua ad eos interdũ vtuntur assentatorie,

 qui

Mentiri de religionis rebus pernicio sissimum

Aug lib. de mendacio c. 14. & habetur 22. q. 2. c. 1. est primum Tho. in 2. 2. q 100. art 4.

Libelli famosi prohibiti, vide Cod. de libellis famosis & ff. de iniurijs & libellis fam. & 5. q 1. c. qui in alterius & seq. & Bullã Pij V. quæ incipit Romani & Greg. 13. quæ incipit ea est rerum

Mendaciũ iocosum & officiosum prohibetur vide Tho. in 2. 2. q. 110. cap. 3. & 4.

Eph. 4. 25.

De simulatione seu hypocrisi vide To in 2. 2. q 111 per totum.

Matt. 15. 7. & 23. & sæpe alias.

qui mortifero morbo affecti, iam sint extremo spiritu, dum affirmant nullũ esse tum ei a morte periculum, dum lætum, & hilarem esse iubent, eumque a peccatorũ cõfessione: tanquam a tristissima cogitatione deterrent, dum denique eius animũ auertunt ab omni cura, & meditatione extremorum periculorum, in quibus maxime versatur. Quare fugiendum est omne mẽdaciorum genus, sed illud in primis, quo graui damno quisquam affici possit Plenissimum vero impietatis est mendacium, cum quis in religionem, vel de religione mentitur.

13 *Impingunt etiam in hoc præceptum libellorum famosorum auctores, ioco officij causa mẽtientes, & hypocritæ.*

Sed illis etiam maledictis, & probris grauiter offenditur Deus, quæ committuntur libellis, quos famosos vocant, & alijs huius generis contumelijs.

Præterea ioco, vel officij causa fallere mendacio, & si nemo in illo dãnum, vel lucrum fecerit, tamen omnino indignum est, ita enim nos Apostolus admonet. Deponentes mendacium, loquimini veritatem. Nam in eo est ad frequens grauiusque mendatium magna procliuitas, & ex iocosis mendacijs capiunt homines mentiendi consuetudinem, vnde veniũt in opinionem, non esse veraces. Quamobrem, vt fidem faciat eorum oratio, necesse habẽt iurare perpetuo.

Rom. 14. 4.

Forensia iudicia, iuste & secundũ prescriptas leges exercenda.

Postremo, priore parte huius præcepti simulatio repudiatur: nec modo quæ simulate dicuntur sed quæ ita fiunt cum scelere coniuncta sunt. Tã enim verba quam facta, notæ, ac signa quædam sunt eorum, quæ sunt in animo cuiusque. Ob eamque, causam Dominus sæpe Phariseos arguens, hypo

crita

critas appellat. Et hæc de priore præcepti lege quę ad vetandum spectat, Nunc explicemus quid in altera iubeat Dominus.

Iudicia extra cuiusque iurisdictionem nō sunt vsurpanda.

Iudex in primis non potest non subditum iudicare de priuilegijs in 6. c. si & c. postulasti de foro cō pe. & . ff. de iurisdictione leg. extra & Cod. si a non competente leg. 1 Item ferre sententiā causa incognita vide Thom. 2. 2. q. 60. art. 3. Act. 7. 57. 58.

182

A num.° 14.° usq.° ad 19.m

14 *Quid nam in altera legis huius parte verbis inuoluta, de iudicijs forensibus præscribatur.*

Pertinet autem hæc præcepti vis, & ratio, ad id, vt iuste, & ex legibus forensia iudicia exerceātur, neuè occupent homines, & vsurpent iudicia: Non enim fas esse alienum seruum iudicare, vt scribit Apostolus: ne, re, & causa incognita, sentētiam ferant. Quo in vitio fuit sacerdotum, & scribarum consilium, qui de Sāctus Stephano iudicarum Quod item peccatū fuit magistratus Philippē sium, de quibus inquit Apostolus: Cæsos nos publice indemnatos Romanos, miserunt in carcerem, & nunc oculte nos eijciunt. Ne condemnēt innocentes, & nocentes absoluant, ne pretio aut gratia, ne odio aut amore moueātur. Sic enim Moses seniores admonent quos populi iudices cōstituerat Quod iustū est iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, nulla erit distantia personarū: ita paruum audietis, vt magnū nec accipietis cuiusque personā, quia Dei iuditiū est.

Act. 16. 37 Ex. 23. 4 Dan. 13. 3. Iudices nō debēt moueri prauis adiudicandū affectibus. VI dec. quatuor modis. 11. q. 3 Deut. 1. 16 17. & 16. 18. Ioa. 7. 24.

15 *Rei per ligitimum Magistratum interrogati non possunt mentiri.*

De reis autem, & sontibus, vult eos Deus verū confiteri, cum ex iudici formula interrogantur, est enim testimonium ac prædicatio quædam, illa confessio laudis, & gloriæ Dei ex ipsius Iosuæ sententia, qui Achan ad veri confessionem adhortatus inquit: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel.

Rei iuridice interrogati mentiri non possunt, vide c. quacunq. arti. 22. q. 5. Tho. in 2. 2, q. 69. 1. 21. 2 Iol. 7. 19.

KK 5 Quod

Teſtimonia falſa prohibē da.

Teſtimonij veri maximus vſus,eſt Iſidori,libro 3.de ſummo bono.c.59& hab.11.q.3. c.quiſquis & de crimne falſi.c.1.vide Tho. in.22, q.70.ar 1.

Extra iudicium licet interdū tacero verum. Non ſunt pro certis affirmanda quę certo non! ſcidt. Tho. in.2.2. q.170.art.4. ad 1.

Aduocatus tēpore neceſſitatis pauperi debet patrocinari.86. diſt.c.paſce. Tho.2.2.q. 71.ar.1.

Non debet maiorē iuſta art.4.

16 *Quod nam ſit teſtium officium.*

Sed quoniam hoc præceptum teſtes potiſsimū attingit, de his etiam diligenter a Parocho agendum erit Nam præcepti vis ea eſt ,vt non ſolū prohibeat falſum teſtimonium,ſed verum etiā dici imperet .Eſt enim in humanis rebus maximus vſus veri teſtimonij quod ſunt innumerabiles res quas a nobis ignorari neceſſe ſit, niſi eas ex teſtium fide cognoſcamus.Quare nihil tam neceſſarium eſt,quam teſtimoniorum veritas in ijs rebus , quas nec ipſi ſcimus , neque tamen licet ignorare. De quo extat illa S. Auguſtini ſententia.Qui veritatem occultat , & qui dicit mendacium,vterque reus eſt,ille,quia prodeſſe nōvult, hic,quia nocere deſiderat.Licet vero interdum verum tacere , ſed extra iudicium:nam in iudicio vbi teſtis legitime interrogatur a iudice , vera omnino pateſacienda ſunt Quo loco cauendū tamē eſt teſtibus,ne ſuæ memoriæ nimium confiſi,quod exploratum nō habēt, id procerto affirmēt Reliqui,ſunt patroni cauſarum,& aduocati actores de inceps,& petitores.

17 *Qua ratione aduocati,& cauſarum procuratores ſuum officium explere poterunt.*

Illi igitur opera,ac patrocinio ſuo,non deerūt neceſſatijs hominum tēporibus & egentibus benigne ſubuenient : tum iniuſtas cauſas defendendas non ſuſcipiēt,neque calumnia lites protrahēt nec alent auaritia,

Quod ad mercedem attinet laboris,& operæ ſuæ,illa iure,& æquo metiantur.

mercedē accipere c.nō ſane.14.q.5.& Tho. ead.q.

18 *Petitores,& accuſatores,quo pacto ſuo officio non recte fungentur.*

Petitores verò,& accuſatores monēdi ſunt,

ne

Petitores nō debent malo animo reū in ius vocare c cū minister. 23.q.5.

ne cuiquam amore, aut odio aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creet. Iussum hoc deni que diuinitus præscriptum est pijs omnibus, vt in congressibus, & colloquijs vere semper, atque ex animo loquantur, nihil dicant, quod alterius existimationi posit offi cere, ne de illis quidem, a quibus lædise, & exagitari intelligunt, cum illud propositū habere de beāt sibi cū illis eā necessitudinem, & societatem intercedere, vt membra sint eiusdem corporis.

583 A num.° 19.° usq.e ad finem

19 Diabolus pater mēdacij. a Ioan. 8, 44. vide Aug. tra cta. 42. in Io an &. n14. de ciuit. Dei cap. 3.

Quibus rationibus Christiani ad agnitionem fœditatis, quæ mēdacio inest, perduci po runt.

Vt autem libentius hoc mendacij vitium caueant fideles, proponet eis Parochus summam huius sceleris miseriam, ac turpitudinem, Nam in sacris litteris mendacij pater Dæmom dicitur. quod enim dæmon in veritate non stetit, mēdax est, & mendacij parens.

Adiunget ad eijciendum tantum flagitium ea mala quæ mendaciū consequuntur, & quoniā ea mala innumerabilia sunt: fontes, & capita incommodorū, & calamitatū demonstrabit: ac primū In quantam cadat Dei offensionem, quantumue eius odiū incurrat homo vanus, & mendax Salomonis auctoritate declarabit eo loco. Sex sunt, quæ odit Dominus & septimum detastatur anima eius, oculos sublimes, linguā mendacē manus effundētes innoxiū sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, veloces pedes adcurrendum in malum, proferentem mendacia: testē fallacem: & quæ sequuntur. Quis igitur ei præstet incolumitatē, qui insigni in odio sit apud Deū quo

Deus odit mendacium a prouerb. 6 16.17.

Lingua ad mētiendum abuti quam graue sit.

quo minus grauissimis afficiatur supplicijs.

20
49 *Quae incommoda mēdacia humanae societati inferant.*

Deinde, quid impurius, aut foedius, vt inquit sanctus Iacobus, quam in eadem lingua, qua benedicimus Deum, & Patrē, maledicere homines, qui ad imaginem, & similitudinem Dei facti sunt, ita vt fons de eodem foramine emanet dulcem & amaram aquam. Quae enim lingua prius laudē & gloriam Deo tribuebat, postea, quantum in ea est, eum ignominia afficit, ac dedecore, mentiendo.

Iacob. 3.9.

Chrys. hom. 14. epist. ad Ephes.

Quare fit, vt a caelestis beatitudinis possessione mendaces excludantur. Cum enim in hunc modū quaereret a Deo Dauid Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? respōdit Spiritus sanctus, Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit do-

Mendaces a caelesti beatitudine excluduntur.

Psalm. 14.1.2

lum in lingua sua.

Maximum vero etiā illud in mendacio incommodum est, quod fere insanabilis est is animi morbus. Cum enim peccatū, quod, inferendo falso crimine, aut proximi famae aut existimationi obtrectando, commissum sit, nō remittatur, nisi calūniator ei, quem criminatus fuerit, satisfaciat iniuriarum: id autem difficile fiat ab hominibus primo vt antea monuimus, pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato sit, hunc addictum esse aeternis inferorum poenis, dubitare non possumus. Neque enim quisquam speret, se calumniarum, vel obtrectationis veniam consequi posse, nisi prius ei satisfaciat, de cuius dignitate, & fama, aut publice in iudicio aut etiam in priuatis & familiaribus congressibus, aliquid detraxerit.

Mendacium morbus insanabilis. Restituenda est fama quę per detractionē diminuta est c. quidā. 5. q. ex Greg. ep. 30. lib. 5.

Praeterea latissime patet hoc detrimentum, & in

Mendacia rebus huma[nis] magnū detrimentum afferunt.

tū,& in cæteros diffunditur: quia vanitate, ac mendacio, fides ac veritas tolluntur, arctissima vincula societatis humanæ: quibus sublatis sequitur summa vitæ confusio vt homines a dæmonibus nihil differre videātur.

Loquacitas fugienda.

Docebit porro, vitandam esse loquacitatem, Parochus: cuius vitatione,& reliqua peccata fugiūtur,& est magna cautio mendacij, a quo vitio loquaces sibi haud facile temperare possunt.

21

Vanæ mendationum excusationes diluuntur.

Ob nullā mētiendū est cōmoditatem.

Postremo ijs illum errorē eripiet Parochus, qui se in vanitate orationis excusant, & mendacium, prudentium exemplo defendunt: quorum esse aiunt, mentiri in tēpore. Dicet id, quod verissimum est prudentiā carnis mortem esse. Hortabitur auditores, vt in difficultatibus, & angu-

Rom. 8. 6.

stijs Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant. Nam illo, qui vtuntur perfugio, facile declarant se sua magis niti prudentia quam in Dei prouidentia spem ponere.

Propter alterius mendacium, no est mentiendum. Rom. 12. 17. & 1. pet. 3. 9 Rom. 12. 2.

Qui causam sui mendacij conferunt in eos, a quibus sunt mendacio decepti, hi docendi sunt non licere hominibus se ipsos vlcisci, neque malum malo compensandū esse, se potius vincendū in bono malum: quod si etiam fas esset, hanc referre gratiam, nemini tamen vtile, se suo vlcisci detrimento, est autem id grauissimum detrimentum, quod mendatio dicendo facimus.

Contra eos, qui humanā fragilitatem opponunt, vel consuetudinem.

His qui afferunt humanæ naturæ imbecillitatem, & fragilitatem, tradendum erit hoc officij præceptum, vt diuinum auxilium implorēt nec infirmitati humanitatis obtemperent. Qui consuetudinem opponunt, admonendi sunt, si mentiri

in aduersis, & Parochus in ijs quæ sequuntur tradendis diligentior, & ad audiendum fideles erunt attentiores.

2 *Quo pacto duo illa præcepta inter se differant.*

Nono præcepto cupiditas inordinata lucri prohibetur. Decimo autem cupiditas impuræ voluptatis vetatur.

Sed quamquam hæc duo præcepta coniunxerimus, propterea quod cum non dissimile sit eorum argumentum, eandem docendi viam habent. Parochus autem & cohortando & monendo poterit communiter vel separatim, vt commodius ipsi videbitur, ea tractare, sin autem Decalogi interpretãdi munus susceperit, demonstrabit, quæ sit horum duorum præceptorum dissimilitudo, quidve vna cõcupiscentia ab altera differat. Quam differentiã libro quæstionũ in Exodum Diuus Augustinus declarat: Nam ex his altera solum spectat quid vtile sit, quid fructuosum alteri propositæ sunt libidines & voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiscit, is lucrum potius, & quod vtile est, cõsectatur, quã voluptatem: si vero alienam vxorem appetit, nõ vtilitatis, sed voluptatis cupiditate ardet.

Aug. q. 77. in Exo. vide itẽ D. Th. in 2. 2 q. 122. art. 6. ad 3. & 4.

3 *Nũ sexto & septimo præcepto satis fuerit explicatum quod his duobus postremis comprehenditur.*

Nonũ & decimum præceptum illustrat sextum & septimum.

Verum horum præceptorum duplex fuit necessitas: altera, vt sexti, septimique præcepti sententia explicaretur: nam etsi quoddam naturæ lumine intellectũ est, alienæ vxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio, nam si cõcupiscere liceret, fas itẽ esset potiri: tamen plerique ex Iudæis peccato obcæcati, in eam opinionem adduci non poterãt vt crederent, id à Deo prohibitum esse: imo vero lata, & cognita hac Dei lege, multi, qui se

Legis Moysi quidam interpretes sexti præcepti sententiam peruerterunt.

legis

Matth.5.7

Nono & decimo præcepto quędam explicate ve antur q sexto & spetimo aperte non ve abantur. Vide aliam rationem apud D.Tho.In 1.2.q.100, art. 5.ad.5. & 6.

legis esse interpretes profitebantur, in caso errore versati sunt, id q animaduertere licet ex illo Domini sermone apud sanctum Mathæum, Audistis, qui dictum est antiquis. Non mœchaberis: ego autem dico vobis, & quæ sequentur. Altera est horum præceptorum necessitas, quod aliqua distincte, explicateque vetantur, quæ sexto & septimo explicate non prohibebantur. Nam, exempli causa, septimum præceptū prohibuit ne quis iniuste concupiscat aliena, aut eripere conetur. Hoc autem vetat, ne vllo modo quis concupiscat, etsi iure, legeque assequi id posit, ex cuius adeptione proximo damnum importari videat.

4 *Quale quantumque sit Dei beneficium, quo nobis legis huius mandatū est collatum.*

Sed illud in primis, antequam ad præcepti explicationem veniamus, docendi sunt fideles, nos hac lege non solum ad id institui, vt cupiditates nostras cohibeamus: sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa est, cognoscamus. Nam cum superioribus legis pręceptis, nos quibusdam quasi præsidiis muniuisset, ne quis nos ipsos, aut nostra violaret, hoc adiuncto præcepto, illud maximè prouidere voluit, ne appetitionibus nostris nos ipsi læderemus: quod facile futurum fuit, si omnia cupere, atque optare liberum nobis, atque integrum esset. Hac igitur non cupiscēdi lege præscripta, illud à Deo prouisum est, vt cupiditatū aculei, quibus ad perniciosa quæque incitari solemus huius legis vi quodammodo excussi, nos minus vrgeant, maiusque propterea temporis spatium nos, molesta illa cupiditatum sollicitudine liberati, ad ea præstanda pietatis, & religionis officia

Quomodo concupiscentia sit Infinita, declarat Tho.In. 1.2 q.30.art.4.

Quid duo postrema præcepta præstent.

ficia habeamus, quæ Deo multa, maxima quę debemus.

Legem Dei esse spiritalē.

5 *Quod discrimen hæc duo præcepta inter leges diuinas & humanas esse insinuet.*

Neque id solum hæc lex non docet: verū etiā illud ostēdit, legem Dei eiusmodi esse, quæ non externis solum munerū functionibus, sed etiam intimo animi sensu seruanda sit. Hocque inter diuinas, & humanas leges interest, quod hæ rebus tantum externis cōtentæ sunt, illæ vero a quoniam animū Deus intuetur ipsius animi purā sinceramque castitatem atque integritatem requirunt. Est igitur diuina lex, quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuemur. Quāobrem dicit Apostolus: Concupiscentiā nesciebam, nisi lex diceret. Non concupisces. Cum enim concupiscentia, id est peccati fomes, qui ex peccato originē habuit, perpetuo nobis infixus inhæreat, ex hoc agnoscimus in peccato nos nasci: quapropter supplices ad eum confugimus, qui solus potest peccati sordes eluere.

Leges hūmanę internos animi motus no reprimūt, vnde lex cogitationis ff. de pœnis & de pœn dist. 1. cap. cogitationis.

1. Reg. 16. 7. psal. 7. 10. Hier. 11. 20. & 17. 10. 12.

Lex diuina speculum est cum honesta rum, cum vitio sarū actionum.

Rom. 7. 7.

6 *Quæ concupiscentia hic non prohibeatur, quidue sit concupiscentia.*

Habent autē hæc singula præcepta illud cum cæteris commune, vt partim aliquid vetent, partim iubeant. Quod ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, cōcupiscentiam illā quæ vitio caret, aliquo modo vitiū esse, vt cōcupiscere spiritū aduersus carnem vel expetere iustificationes Dei in omni tempore, id quod David summopere cupiebat. Parochus doceat, quæ concupiscentia illa sit, quam huius legis præscripto fugere oporteat. Quare sciendum est, concupiscentiā esse

Galat. 17. Psal. 18.

Quid sit concupiscentia ex Arist. li. 1.

185 A num.° 6 usq.e ad 10.m

Rhet. & Tho in. 1.2 q. 30. art. 1. Concupiscentia nõ eis mala vide quæ notauimus in 2. p. ca. de Baptismo.

Concupiscentiam à Deo partim esse, partim non esse docet D. Tho. in ea. q. ar. 3. cum eã in naturalé, & non naturalé diuidit.

esse commotionem quãdam, ac vim animi, qua impulsi homines, quas non habeut, res iucundas appetunt. Et quemadmodum reliqui animi nostri motus, non perpetuo mali sunt: ita hæc cõcupiscendi vis non semper in vitio est ponenda. Neque enim propterea malum est, si cibum, aut si potum appetimus, aut cum frigemus, si calescere, aut contra, cum calemus, si frigescere cupimus. & quidem recta hæc concupiscenci vis, Deo auctore, a natura nobis insita est, sed primorum parentum nostrorũ peccato factũ est, vt illa, naturæ fines transiliens, vsque adeo deprauata sit, vt ad ea concupiscenda sæpe excitetur, quæ spiritui, ac rationi repugnant.

Concupiscẽtia quæ rationi conformis homini etiã est vtilis. Prima ratio.

7 *Quas præcipue vtilitates concupiscentia rectæ rationi conformis homini præstet.*

Quin etiam hæc vis, si moderata est, suisque finibus continentur, sæpe etiam non mediocres vtilitatis præbet. Nam illud primum efficit, vt asiduis precibus Deum oremus, suppliceśque ab eo petamus, quæ maxime cupimus. Oratio enim cupiditatis nostræ interpres est. Quod si recta hæc concupiscendi vis abesset, nõ tam multę preces essent in Ecclesia Dei.

Secũda ratio. Efficit præterea, vt cariora sint nobis Dei munera. Quo enim vehemẽtiori alicuius rei cupiditate flagramus, eo carior illa nobis res est, atque iucundior, cum eã adepti sumus.

Tertia ratio. Tum vero delectatio ipsa, quam ex recupita sentimus, facit, vt maiore pietate gratias Deo agamus. Itaque si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est, nõ omnem concupiscendi vim prohibitam esse.

8 *Quomodo Apostolus cō cupiscentiam vocet.*

Quomodo paulus dicat quod concupiscentia sit peccatum.

Et quamquam D. Paulus concupiscentiam peccatum esse dixit, id in eā tamen sententiam accipiendum est, in quā Moyses locutus est, cuius ille testimonium affert, id, quod ipsius Apostoli oratio declarat. Nam illam carnis concupiscentiam vocat in epistola ad Galatas. Spiritu, inquit, ambulate, & desideria carnis non perficietis.

Rom. 7. 20. Ex. 20. 16. Trid. Synod sess. 5. sub. finem decret de peccato originali. Gal. 5. 16.

9 *Quæ concupiscentia hic omnino non prohibeatur nec peccati rationem nō habeat.*

Naturalis igitur illa cupiditatis, & moderata, quæ finis suos non egreditur, non vetatur, multo que minus spiritualis illa rectę mentis cupiditas, quam ad eorū appetitionē incitamur, quæ carni repugnāt. Ad hanc enim ipsam sacræ literæ nos adhortantur, Concupiscite sermones meos, & Transite ad me, omnes qui concupiscitis me.

Sap. 6. 2. Eccl. 24. 26.

A num. 10. usque ad 14. m

10 *Quæ sit concupiscentia hic interdicta.*

Vsus praua cupiditatis nō omnis cōcupiscēdi vis hic prohibentur.

Itaque hoc interdicto nō ipsa concupiscēdi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum vti licet, sed vsus prauæ cupiditatis, quæ carnis concupiscentia, & peccati fomes vocatur ac si animi assensionem ad iunctam habeat, semper in vitijs numerāda est, omnino prohibetur. Ergo ea tantum concupiscendi libido vetita est, quam carnis concupiscentiam vocat Apostolus, illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent neque finibus à Deo constitutis continentur.

Clare cōcludit quid hic vetetur. Gal. 5. 16. 19. & 1. Petr. 2. 11. & 1. Ioann. 2. 16.

11 *Quibus ex causis, agnoscatur concupiscentiam esse peccatum.*

Cōcupiscentia est mala primo ob res quæ appetuntur.

Hæc cupiditas damnata est, vel quia malū appetit

petit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, & alia eiusmodi nefaria scelera. De quibus *ita* Apostolus, Non simus, inquit concupiscentes malorum, quemadmodū & illi concupierunt.

1. Cor. 10. 6 Secūdo quia est rerū prohibitarum.

Vel quia, etsi res natura sua malæ non sunt, causa tamen aliunde extat, quare illas concupiscere nefas sit. Quo in genere sunt ea, quæ ne possideamus, Deus, aut Ecclesia prohibet: nō enim ea appetere nobis licet quæ possidere omnino nefas sit, qualia olim veteri lege fuerunt, aurum & argentum, ex quibus idola cōflata erant, quæ Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupisceret. Ob eam præterea causam hæc cupiditas vitiosa prohibetur quoniam quæ appetuntur aliena sunt, vt domus, seruus, ancilla, ager, vxor, bos, asinus, & alia multa, quæ cum aliena sint, ea concupiscere vetat diuina lex, rerumque eiusmodi cupiditas nefaria est, & in peccatis grauissimis numeratur cum illis concupiscendis animi præbetur assensus.

Deute. 7. 26. & 2. Macha. 12. 41. Tertio quia est rerū alienarum.

Quomodo consensus in peccatum sit peccatū mortale vide Tho. in. 1. 2. q 74. ar. 7. & 8. & Aug. li. 12. de Trin. c. 12 de lectatione morosa, vide eosdem ib 1 c. 1. 14. 15. vide item Aug. in. 1. li de ser. dom in m te c. 23 & habet de pœ, dist. 2. c, sicut tribus Greg. Hom. 16. in euang. & li. 4. Mora c. 27: & in res pos. 11. ad. interrog. Aug Hiero;

12 *Concupiscentiæ peccatum vbi maxime consistat.*

Nam tum peccatum natura existit, cum post cupiditatum malarum impulsum animus rebus prauis delectatur, atque his vel assentitur, vel nō repugnat: id quod D. Iacobus cum peccati originem, & progressionem ostendit, illis verbis docet. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus; deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.

13 *Quæ sit duorum extremorum præceptorum sententia.*

Cum igitur lege ita

 cauetur

Amos. & hab. de præd. c. supra tribus, Quæ cupiditates hic vetentur.
Eccl. 5. 9
Isa. 5. 8.

cauetur, *Non concupisces.* hæc verba ad eum sensum referuntur, vt nostras cupiditates à rebus alienis cohibeamus. Alienarum enim rerum cupiditatis sitis immensa est, atque infinita, neque vnquam satiatur, vt scriptū est, Auarus non implebitur pecunia: de quo est ita apud Isaiam. Væ qui cōiungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Sed ex singularū vocum explicatione facilius intelligetur huius peccati fœditas, & magnitudo.

Noni & decimi præcepti singula verba declarantur.

187
Anum. 14. usq. ad 19m.

14 *Quid Domus vocabulo in huius præcepti formula intelligendum sit.*

Quare parochus docebit *Domus.* vocabulo nō locum modo, quem incolimus, sed vniuersam hæreditatem significari, vt ex diuinorum scriptorū vsu, consuetudi neque cognoscitur. In Exodo scriptum est. Obstetricibus à Domino domus es se ædificatas. Sententia eo spectat, vt illarū facultates ab eo auctas esse, atque amplificatas interpretemur. Ex hāc igit interpretatione animaduertimus, hac præcepti lege vetitū nobis esse, ne diuitias auide expetamus, neq; alienis opib⁹ potētiæ, nobilitati inuideamus, sed statu nostro qualis ille sit, siue humilis siue excelsus, contenti simus. Alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitā esse intelligere debemus nam hoc item ad domū pertinet.

Exo. 1. 21.

15 *Quid Bouis & Asin. vocibus contineatur.*

Quod vero sequitur *Non bouem non asinum*, id ostēdit, non solum: quæ magna sunt, vt *Domus*, nobilitas, & gloria, ea cum aliena sint, nobis concupiscere nō licere, sed etiā parua, qualia illa sint, siue animata, siue inanimata.

16 *De quibus seruis in hoc præcepto sit sermo.*

Se-

Serui aliorũ per cupiditatem non sollicitandi.

Sequitur deinceps, *Non seruum non ancillam*, quod intelligendum est, tam de capitiuis, quã de reliquo genere seruorũ, quos vt cætera alterius bona, concupiscere non debemus. Liberos vero homines, qui voluntate seruiunt, vel mercede cõ ducti, vel amore, obseruantiaque impulsi, nullo modo, neque verbis, neque spe, neque pollicitationibus, neque præmijs quis corrumpere, aut sollicitare debet, vt eos deserant, quibus se ipsi spõte ad dixerunt: imo vero si ante id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserant, ab illis recesserint, huius præcepti auctoritate admonendi sunt, vt ad eos ipsos omnino reuertantur.

17 *Cur etiam in hoc præcepto mentio proximi fiat*

Quod autem in præcepto mentio fiat *Proximi* id eo pertinet, vt hominũ vitium demostretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem eiusmodi, quæ secum continens sit, appetere solent. Vicinitas enim quæ in parte amicitiæ ponitur, ab amore ad odium, cupiditatis vitio, traducitur.

18 *Non præuaricantur istã legem, qui res venales proximi iusto pretio emere cupiunt.*

Hoc vero præceptũ ij minime violãt, qui res quas proximi venales habẽt, emere de illis cupiũt aut iusto pretio emũt. Ij enim non modo proximum non lædunt, sed valde adiuuant, cum ei pecunia maiore commodo, vsuique futura sit quam res illæ, quas ipse venditat.

19 *Quomodo decimum præceptum de nõ concupiscenda vxore proximi intelligendum sit.*

Hanc de re aliena non concupiscenda legem, al-

Explicatur decimũ præceptum de nõ concupiscenda vxore proximi.

tera sequitur, quæ prohibet ne alienam concupiscamus vxorem. Qua lege concupiscendi libido non ea quidem tantum prohibita censetur, qua adulter alterius vxorem appetit, sed etiam qua affectus aliquis alterius vxorem in matrimoniũ ducere concupiscit. Eo enim tempore, cum repudij permittebatur libellus, illud facile euenire poterat, v, quæ ab vno repudiata esset, eam alter vxorem acciperet. At hoc Dominus vetuit: ne aut mariti ad vxores relinquendas solicitarentur, aut vxores maritis difficiles se, ac morosas ita præberent, vt eam ob causam, quasi quædã necessitas viris imponeretur, illas repudiandi. Nunc vero grauius est peccatum, cum mulierem, etiam si a viro repudiata sit, alteri in matrimonium ducere non liceat, nisi marito mortuo. Itaque qui alterius vxorem concupiscet, facile ex vna in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet.

Atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatæ sunt. Neque enim has item concupiscere licet, cum ii, qui hæc pacta rescindere student, violent sanctissimum fidei fœdus.

Et quemadmodum, quæ alteri nupta est, eam concupiscere omnino nefas est: sic, quæ ad Dei cultum, religionemque consecrata est, nullo pacto licet illam vxorem appetere.

20 *In hanc legem non peccat, qui mulierem, quam putat maritum amisisse solicitat ad matrimonium.*

Si vero quis mulierem quæ nupta est, cum eam inuptam esse opinetur, vxorem sibi dari concucupiscit, neque, si in matrimonium alij collocatam

tam

tam intelligeret, eam nuptam sibi dari cuperet, id quod Pharaoni, & Abimelech contigisse legimus, qui Saram in matrimonium habere concupierunt, cum eam minime nuptam, Abrahæque sororem, non vxorem arbitrarentur. Ille certe, qui eo animo est, eiusmodi præcepti legem violare non videtur.

21 *Quid præterea, quæ proponentur, hoc præcepto facienda imperentur.*

Sed vt Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc cupiditatis vitium accomodata sunt explicare alteram præcepti rationem debet, quæ in eo consistit, vt, si diuitiæ affluant, cor non apponamus, easque pietatis, & diuinarum rerum studio abijcere parati simus, & in subleuandas pauperum miserias libenter pecuniam erogemus, si desint facultates, egestatem æquo animo, & hilari feramus. Et quidem si rebus nostris dandi liberalitate vtemur, rerum alienarum cupiditates restringemus. De paupertatis autem laudibus, diuitiarumque despicientia, in sacris literis, & apud sanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, & fideli populo tradere. Hæc item lege præcipitur, vt ardenti studio summaque cupiditate optemus id potissimum effici, nō quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur. Voluntas autem Dei in eo maxime est, vt singulari nos quodammodo efficiamur, animumque nostrum syncerum, atque ab omni labe purum, integrumque cōseruemus, & exerceamus nos in ijs mentis, ac spiritus officijs, quæ corporis repugnant sensibus, horumque edomitis appetitionibus, ratione ac spiritu duce, rectum vitæ cursum teneamus, quiue

Vide de laudibus paupertatis volūtariæ.

præterea sensus materiam cupiditatibus nostris, libidinique præbēt eorum vim maxime reprimamus.

22 *Quæ sint potissimum Christianis meditanda, vt vim concupiscentiæ refrenent.*

Sed ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum, plurimum etiam hoc potest, si, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum vero illud incommodum est, quod, quoniam eiusmodi cupiditatibus paremus in anima nostra regnat summa peccatis vis, ac potestas. Quamobrē monuit Apostolus, Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscētijs eius Nam quemadmodum, si cupiditatibus resistimus peccatis vires concident ita, si ijs sucūbimus, Dominum à regno suo expellimus, & in eius locum peccatum introducimus.

Alterum præterea incōmodū est quod ab hac concupiscendi vt veluti fonte quodā omnia peccata manant. Vt D. Iacobus docet D. item Ioannes. Omne, inquit, quod est in mundo, cōcupiscētia carnis est, & concupiscentia oculorū, & superbia vitæ.

Tertium est quod per eā iudicium obscuratur.

Tertium incōmodum in eo est, quoniam rectū animi iudicium his cupiditatibus obscuratur. Homines enim ij, cupitatum tenebris obcæcati, honesta & præclara putant omnia, quæcumque ipsi concupiscunt.

Quartum est quod verbū Dei ger eam opprimitur Mar. 4. 17. 18

Opprimitur præterea cōcupiscendi vi verbū Dei, quod in animis nostris à magno illo agricola Deo insitū est. Sic enim apud D. Marcum scriptum est. Alij sunt qui spinis seminantur: hi sunt qui verbum audiunt, ærūnæ sæculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocāt verbum & sine

& ſine fructu efficitur.

23. *Qui cupiditatum laqueis maximè implicētur*

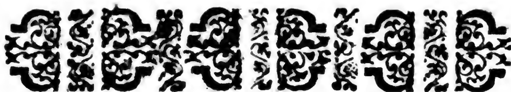
Lusibus dediti, & mercatores alienis rebus inhiant.

Iam vero qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant. quoſque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi ſunt, qui luſionibus non honeſtis delectantur, aut qui ludis immoderatè abutuntur: mercatoreſque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt, atque id ægrè ferunt, vt alij præter ipſos ſint, qui vendāt, aut emāt quo carius vendere, aut vilius emere ipſi poſsint qua in re itē peccat, qui alios egere cupiūt, vt aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur.

Milites medici, & cauſidici in hoc peccant,

Peccant etiam milites qui bellum expetunt, vt furari ipſis liceat: medici item, qui morbos deſiderant: iureconſulti, qui cauſarum, litiumque vim, copiamque concupiſcunt: tum artifices, qui quęſtus auidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, vt inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere grauiter ij peccant, qui alienæ laudis, gloriæque auidi, atque appetentes ſunt, non ſine aliqua famæ alterius obtrectatione, idque præſertim, ſi, qui illam appetunt, ignaui, nulliuſque pretij homines ſunt: fama enim, & gloria virtutis atque induſtriæ, non ignauiæ, aut inertiæ præmium eſt.

CATE

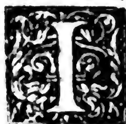

CATECHISMI ROMANI PARS QVARTA DE ORATIONE eiusque in primis neccessitate. Caput. I.

589
A num. 1.
usq. ad finem.

SECTIO. I.

Quomodo Deus sit orandus.

N officio, & munera Pastorali cō primis necessaria est ad salutem populi, præceptio Christianæ precationis, cuius vim, ac rationē necesse est multos ignorare, nisi pia, & fideli Pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem præcipua Parochi cura versari debet in eo, vt pij auditores intelligant, quid à Deo, & quomodo orandum sit. Omnes autem necessariæ precationis numeros continet diuina illa formula, quam Christus Dominus Apostolis, & per illos, eorumque sucessores omnibus deinceps, qui Christianam religionem susciperent, notam esse voluit, cuius verba, & sententias sic animo, ac memoria comprehendere oportet vt in promptu habeamus: Vt autem in hac orandi ratione supeditet Parochis facultas instituendi

Dominica oratio inter omnes precādi formulas est perfectissima.

De oratione præter scripturā, cuius nos locos subinde proferemus, scripserunt. Tertull. &. Cypr.

August. epist. 121. ad prob

Chrysostom. homil. 25. Cassia. lib. 9. collationum & Tho. in opusc. &. 2. 2. q. 83. & innumerabiles alij.

di fideles auditores, quæ magis opportuna visa sunt, hic proposuimus, sumpta ab ijs scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, & copia maxime laudatur: nam reliqua si opus fuerit, Pastores ex ijsdem fontibus haurire poterunt.

2 *Vsus orandi ad salutem necessarius est.*

Orare ex præcepto Domini tenemur. Luc.18.1. Eccle.18.22. & 1.Thes.5.17 & Ephe.6.18 Colos.4.2.

Præfatio orationis Dominicæ in Missa vide ité Th. in 2.2.q. 83. a.1. & 3. ad 2.

Luc. 11.1.7. Christi exéplo orandú. & Apostolo rú præscripto Luc.6.12.

Primum igitur docendum est, quam sit oratio necessaria, cuius præceptum non solum consilij causa traditum est, sed etiā necessarij iussi vim habet: quod a Christo Domino declaratum est illis verbis. Oportet semper orare. Hanc orandi necessitatem ipsa, etiam illo Dominicæ precationis procemio, ostēdit Ecclesia. Præceptis salutaribus moniti, & diuina institutione formati, audemus dicere. Itaque cum esset necessaria precatio Christianis hominibus, & illud a discipulis ipse rogatus esset. Dñe doce nos orare, præscripsit eis orādi formā Dei filius, & spem atulit impetrationis eorum, quæ postularent: & ipse documentū fuit precationis, qua nō solum vtebatur assiduè, sed in ea etiam pernotabat, cuius deinde officis, ijs, qui se ad Iesu Christi fidem contulissent, Apostoli præcepta tradere non destiterunt. Nam santi Petrus, & Ioannes de ea re diligentissime pios admonent, & eius rationis memor Apostolus pluribus locis hortatur Christianos ad salutarem orandi necessitatem.

1.Pet.3.7.9. & 4.7. 1.Ioan.3.21 22.& 5.14.15 Rom.12.13. & Phil.4.6. & 1.3. Tim. 2.1.& 5.5. & Heb.4.16.

3 *Qua potissimum ratione homines adduci possint in cognitionem necessarij huius offici.*

Præterea tam multis indigemus bonis, & commodis, ad animum, corpusque tuendum necessarijs, vt ad precationem confugere, oporteat, tanquam ad vnam omnium op-

optimam & indigentiæ nostræ interpretem, & conciliatricem eorum, quibus egemus. Nam, cum nihil cuidam debeat Deus reliquum profecto est, vt quæ nobis opus sunt, ab eo precibus expetamus, quas preces, tanquam instrumentum necessariũ nobis dedit, ad id, quod optaremus, consequendum.

Rom. 8. 35.

Oratione necessariis consequimur.

Oratione dæmones fugamus. Matth. 17. 21

4 *Non alia via omni indigentiæ nostræ satisfacere licet, quam per orationẽ.*

Donorũ singularium facultatẽ sibi adimunt, qui orationi non vacant.

Præsertim cum quædam esse constet, quæ nisi eius adiumento non licet impetrare. Habent enim sacræ preces præstãtem iam virtutem, qua maxime dæmones eijciũtur. Est enim quoddam dæmoniorũ genus, quod non eijcitur nisi ieiuno & oratione. Quare magnam sibi adimunt facultatem singularium, donorum, qui hanc consuetudinem, exercitationem-que non adhibent, pie ac diligenter orandi. Petitione enim nõ solum honesta, sed etiam assidua opus est ad impetrandum, quod concupiscas. Nam, vt inquit sanctus Hieronymus, scriptum est, Omni petenti datur. Ergo si tibi non datur, ob id non datur, quia non petis: petite ergo accipietis.

Iac. 5. 16. Hieron. in ca. 7. Mat. Matt. 7. 7. & 21. 22 Marc. 11. 24. Luc. 11. 9. Ioan. 14. 13. & 16. 23, 24.

DE VTILITATE orationis, caput secundum.

SECTIO. I.

1 *Quis sit primus fructus, quem parit illa orandi necessitas.*

HAbet autem hæc necessitas iucundissimam vtilitatem, quę fructus ex se edit vberrimos: quorum copiam sumẽt Pastores à sacris scriptoribus, cum opus erit illos impertiri fideli populo. Nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic tem-

Has orationis vtilitates persequitur. Isid. l. de summo bon. c. 7. & serm. 230. de tem. & ep. 121. ad probã Per orationes Deum primo honoramus. psalm. 140, 2.

tempori accommodatos duximus. Primus autem fructus, quem inde capimus, est is, quod orantes Deo honorem habemus: siquidem est quoddam religionis argumentum oratio, quæ in diuinis literis thymiamati comparatur. Dirigatur enim inquit Propheta, oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Quare nos hac ratione Deo subiectos esse profitemur, quē bonorum omnium authorem agnoscimus, & prædicamus, in quem solum spectamus, quod vnum incolumitatis, salutisque præsidium, atque perfugiū habemus. Huius fructus illis etiam verbis admonemur. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.

psal.49.15.

2 *Quæ sit altera vtilitas, quam orando consequimur.*

Secūdus fructus,

Sequitur fructus amplissimus, & iucundissimus orationis, cum a Deo preces audiuntur. Est enim ex sancti Augustini sententia, cæli clauis oratio. Nam ascendit, inquit precatio, & descendit Dei miseratio. Licet alta sit terra, altum cœlū, audit tamen Deus hominis linguam. Cuius crandi muneris tanta vis est, tanta vtilitas, vt ea re cælestium donorum amplitudinem consequamur. Nam & impetramus nobis, vt ducem, & adiutorem adhibeat Spiritum sanctum: & fidei assequimur conseruationem, & incolumitatem, & vitationem pœnarum, & diuinum patrocinium in tētationibus, & ex diabolo victoriam: omnino in est in precatione singularis gaudij cumulus. Quā obrē sic loquebatur Dominus: petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.

Aug. ser. 226 de tempore.

Oratione amplissima dona consequimur.

pacem quæ secūdū Deū parit oratio;

Ioan. 16. 24.

3 *Semper pias preces exaudit Diuina Maiestas:*

Nec vero, quin huic petitioni præsto sit, & occurrat

ira Dei benignitas, vllus relictus est dubitandi locus. Quod multa cō probant diuinæ Scripturæ testimonia, quæ, quia sunt in promptu, illa solum modo apud Isaiam exēpli causa attingemus.

Isa. 58. 9. Tunc enim, inquit vocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, ecce adsum. Et rursus.

Isai. 65. 24 item Psa. 90. 15. & 144. 18. Prou. 15. 29. & Eccles. 3. 4. & 28. 9. Eritque antequā clamēt, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Exempla autem eorum, qui Deum exorauerunt, quia propemodū sunt & infinita, & posita ante oculos omittimus.

4 *Qui fiat, vt quæ petimus interdum non impetremus.*

At interdum fit, vt quæ petimus a Deo non impetremus. Ita est: sed tū maximè prospicit vtilitati nostræ Deus, vel quod alia nobis maiora & ampliora bona nobis impertitur, vel quod necessarium nobis est, nec vtile, quod petimus: imo vero fortasse superuacaneum id futurum sit, si dederit, atque pestiferū. Quædam enim inquit S. Augustinus, negat propitius Deus quæ concedit iratus. Nonnunquam etiam fit, vt adeo remisse, ac negligēter oremus, vt ne ipsi quidem, quod dicimus attendamus. Cū autem sit oratio mentis ascensus ad Deum referri debet, peregrinatur nulloque studio, nulla adhibita pietate, temere precationis verba fundūtur, quomodo inanē huius orationis sonitum, Christianam precationem esse dicemus? Quare minime mirum est, si Deus nostræ non obsequitur volūtati cum vel ipsi nolle id nos quod petimus, pene probemus nostra negligencia, & ignoratione precationis, vel postulemus ea quę nobis sunt obfutura.

S. Aug. serm. 53. de verbis Dñi & tract. 73. in Ioan.

Quid sit oratio Damas. lib. 3. de fid. orthod. c. 24 Aug lib. 2. de ser. Dnīc. in monte. ca. 7. & serm. 130. de tempore.

5 Dig-

Sedulo orantibus Deus fere maiora præstat quã petunt. Ephes. 13. 20 Lu. 1.

5 *Digne postulantes, plus impetrãt, quã postulent.*

Contra vero scienter ac diligenter petentibus multo plus tribuitur, quã à Deo postulauerint Quod & Apostolus testatur in epistola ad Ephesios, & illa Prodigi filij similitudine declaratur, qui præclare secum actũ esse existimaturus fuit, si in loco mercenarij famuli habuisset eum pater. Et si recte cogitantibus, non solum postulantibus nobis, cumulat gratiam suam Deus, non modo munerũ copia, sed etiam celeritate tribuendi. Quod ostendunt diuinæ literæ, cum illa vtuntur loquendi formula, Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, intimis enim & tacitis egentiũ studijs, ne expectata quidem eorum voce Deus occurrit.

Deus cogitationes no expectata voce sæpe exaudit. psal. 9. & secundũ Heb. 10. vid. 17 itẽ fere habes,

594 a num.^o 1.º usq.^e ad finem

psal. 20. 3. & 20. 5. prou. 10. 24. Tertius orationis fructus. Ex fide debet procedere oratio.

6 *Quis sit tertius orationis fructus.*

Accedit et etiam ille fructus, quod orando animi virtutes & exercemus, & augemus, maxime vero fidem, Vt enim rite illi non orant, qui fidem Deo non habent. Quomodo enim, inquit, inuocabunt, in quem nõ crediderunt? sic fideles, quo studiosius orant, eo maiorem ac certiorem fidem habent diuinæ curę & prouidentiæ, quæ potissimum id requirit de nobis, vt ad se de ijs, quæ nobis opus sunt, referentes, omnia postulemus.

Rom. 10. 14. videitẽ. Mat. 4. 21. 21. 2. Mar. 11. 22, 23. Iac. 1. 6.

7 *Cur Deus, cum sciat quibus indigeamus, oratione nostra velit sollicitari,*

Posset vero Deus nõ petentibus, ne cogitantibus quidem, abunde nobis omnia, dilargiri, quomodo & animantibus rationis expertibus cuncta suppeditat ad vsus vitæ necessarios; sed beneficentissimus parens vult à filijs inuocari: vult nos

quotidie rite petēdo petere fidentius vult, impetratis ijs, quę postulamus in dies magis testificare ac prædicare suam in nos ipsos benignitatem.

8 *Quomodo nostra in Deū charitas per orationes exerceatur.*

Amplificatur etiam charitas: nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum, vtilitatūque nostrarum, quanta cum possumus maxima charitate amplectimur: & vt amantes colloquio, & congressu magis ad amorem incenduntur: sic pij homines quo sępius Deo facientes preces, & eius implorantes benignitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eo maiori in singulas preces affecti lætitia, ad eum amandū, & colendum incitantur ardentius.

9 *Precationis assiduitate tum digni diuina gratia euadimus, tum humilitatem & arma contra diabolū cōparamus.* Aug. epist. 121. cap. 8

Præterea nos hac vti vult exercitatione precationis, vt flagrantes petendi studio, quod optamus, tantum ea assiduitate, & cupiditate proficiamus, vt digni simus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea ieiunus, & angustus noster animus capere non poterat. Vult prætetea id quod est intelligere, ac præ nobis ferre, si cælestis gratiæ auxilio deseramur nostra opera nihil consequi posse, propterea que toto animo ad oran-

Quarto vt humilitas crescat.

quinto vt tanto generosiorem victoriā reportemus.

Hilar. In psal. 63.

orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tanquam orationis arma contra naturæ nostræ hostes acerrimos: inquit enim sanctus Hilarius. Aduersus Diabolum, armaque eius orationum nostrarum sonitu certandum est.

10 *Quæ sit quarta vtilitas ex oratione in homines profluens.*

quartus orationis fructus

PRÆCLARVM præterea illum orationis fructum consequimur, quod cum procliues simus ad malum, & ad libidinis varius appetitus vitio infirmitatis ingeniæ, patitur Deus se nostris cogitationibus concipi, vt, dum illum oramus, & mereri eius contendimus munera, accipimus innocentiæ voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purguemus.

11 *Quis sit postremus orationis fructus.*

quintus orationis fructus

Hier. in ca. 7 Iere. super illud. Nō obsistas mihi.

Postremo ex sancti Hieronymi sententia, iræ diuinæ resistit oratio. Itaque sic ad Moysem loquutus est Deus. Dimitte me: cum quidem pænas eum ab illo populo petere volentem, precibus impediret. Nihil enim est, quod æquè Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferēdas æque retardet, ac reuocet

Exo. 32. 10.

uocet à furore, ac preces piorum hominum.

DE PARTIBVS & Gradibus oratio, nis caput tertium,

SECTIO. I.

592

A num.° 1.° usq.e ad finem

1 *Quibus partibus constet Christiana oratio.*

EXposita necessitate, & vtilitate Christianæ precationis, scire præterea oportet fidelem populum, quot & quibus partibus ea constet oratio, id enim ad huius officij perfectionem pertinere testatur Apostolus, qui in Epistola ad Thimotheum cohortans ad pie, sancteque orandum, orationis partes diligenter enumerat. Obsecro, inquit, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Quod vero subtilis quædam est harum differentia partium, si eius explicationem auditoribus Parochi conducere existimabunt, consulent inter cæteros S. Hilarium, & August.

2 *De postulatione & gratiarum actione.*

Sed quoniam duæ sunt præcipuæ partes orationis, postulatio, & gratiarum actio, à quibus, tanquam à capite, manant reliquæ, minime eas prætermittendas duximus: Nam ad Deum accedimus, vt, cultum ei ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficijs quibus assidue ab eius benignitate ornamur, & augemur, gratias agamus. Vtramq; hanc, maxime necessariam, partem orationis, Deus ipse pronuntiauit.

1. Tim. 2. 2. 1.
Hilar. In. Psal. 140 ad vers. Dirigatur oratio.
Aug. Epist. 59 ad paul. in fol. q. 5. vi de item Cass. collat. 9. c. 9 & sequentib' & Thom. 2. 2 q. 83. art. 17. item cap. de hymnis de cons. d. 1.
De duabus his præcipuis orationis formis vide. Basil. li. con st'it Monast. cap. 2.
psal. 49. 15.

tiauit, ore Dauidis illis verbis. Inuoca me in die tribulationis eruam te, & honorificabis me. Quantum autem egeamus diuinæ bonitatis, ac liberalitatis, quis ignorat modo summam hominum egestatem & miseriam intueamur.

3 *Dei in omnes homines benignitas, & liberalitas prædicatur.*

Quam libera lis sit in genus humanum Deus.

Quam vero sit propensa Dei voluntas in genus humanum, quam effusa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum, & mentis præditi sint. Nam quocunque oculos conijcimus, quocunque nos cogitatione conuertimus nobis admirabilis lux diuinæ beneficentiæ, ac benignitatis oboritur. Quid enim habent homines, quod a Dei largitate profectum non sit? & si omnia sunt eius dona, ac munera bonitatis, quid est, quod nõ omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione prosequantur? Sed vtriusque officij & petendi aliquid a Deo, & ei gratias agendi, multi sunt gradus: quorum alius alio est altior, atque perfectior. Vt igitur fidelis populus non solũ oret, sed etiam optime fungatur illo munere orationis proponent ei Pastores summam, perfectamque orandi rationem, & ad eã quam diligentissime poterunt, hortabuntur.

1. Cor. 4. 7.

Alius orandi modus alio est perfectior.

4 *Quinam optimus sit orãdi modus, summusque precationis gradus.*

Sed quinam est optimus orãdi modus, & summus precationis gradus, nempe is, quo pij, & iusti homines vtũtur, qui freti veræ fidei stabili fundamento, quibusdam optimæ mentis, orationisque gradibus in illum locum perueniunt, ex quo infinitam Dei potentiam, immensamque benigni-

Quidnã orantes ad præcipuam contẽplationis arcem euehat. vide Bernar. ... de qua ... & Bas. ...

benignitatem, ac sapien
tiam contemplari pos-
sunt: vbi etiam in spem
certissimam veniunt, se
& quidquid petierint in
præsentia, & illam in ex
plicabilium bonorũ vim
consecuturos esse, quæ
pollicitus est Deus largi
turum seijs, qui diuinum
auxilium pie, & ex ani
mo implorarint. His, qua
si duabus alis: elata in cæ
lum anima, ardenti stu-
dio peruenit ad Deum,
quem omni gratiarum,
& laudum honore prose
quitur, quod summis ab
eo beneficijs affecta sit,
tum vero singularia ad
hibita pietate, ac venera
tione, quasi vnicus filius
charissimo parenti, quid
sibi sit opus, non dubitan
ter exponit. Quem pre-
candi modum, effunden-
di voce, exprimunt diui-
næ literæ; inquit enim
Propheta, Effundo in
conspectu eius orationẽ
psal.141.3. meam, & tribulationem
vide item 1. meam ante ipsum pro-
Reg. 1. 15. & nuncio, Quæ vox eam
psal.100.b. vim habet, vt nihil reti

ceat, nihil occultet, sed
effundat omnia is, qui ad
orandum venit, fidenter
confugiens in sinum aman-
tissimi parentis Dei. Ad
id enim nos doctrina cæ
lestis illis verbis horta- psal.61.9.
tur: Effundite coram illo psal.54. 23.
corda vestra: & Iacta su-
per Dominum curam
tuam. Hunc autem pre-
cationis gradum signifi-
cat sanctus Augustinus,
cum inquit in eo libro, S. August. Enchir. c. 7.
qui inscriptus est Enchi Secũdus orationis gradus.
ridion, Quod fides cre-
dit, spes, & charitas orat.

Iac 2.17. & 5.6.

§ *Quæ sit altera orandi ratio.*

Alius eorum gradus
qui mortiferis peccatis
oppressi, fide tamen ea, Peccatores quomodo exaudiatur vide Aug. tracta. 44. in Ioan. & 73. & de verbo Dom ser. 53. & Tho. in. 2 2. q. 13. ar. 16.
quæ mortua dicitur, ni-
tuntur se se erigere: & ad
Deum ascendere, sed
propter intermortuas vi
res summamque fidei im
becillitatem, se altius à
terra tollere non possunt
veruntamen sua peccata
recognoscentes, & eo-
rum

rum conscientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demissè, ex illo maximè longinquo loco pœnitentes scelerum à Deo veniam, & pacem implorant. Horum oratio suum obtinet locum apud Deum: nam eorum preces audiũtur, imo vero huiusmodi homines liberalissime misericors Deus inuitat: Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Ex horum hominũ numero fuit ille publicanus, qui cum oculos ad cælum tollere non auderet, exijt tamen inquit, de templo magis iustificatus, quam Pharisæus.

Mat. 11. 28.

Lucæ 18. 9. 10.

6 *Quo in gradu tertium genus peccatorum consistat.*

Est præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucem acceperunt, veruntamen, diuina benignitate exiguum illorũ naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad studium, cupiditatemque veritatis, quam vt docentur, summis precibus petunt. Qui si manent in voluntate, a Dei clementia eorum studiũ non repudiatur. Quod exemplo Cornelij Centurionis comprobatum vidermus: nemini enim, id ex animo petenti, clausæ sunt fores diuinæ benignitatis.

Act. 10. 2. 3. & sequent.

7 *Qui nam inter deprecatores extremo in gradu, hæreant.*

Postremus est gradus eorum, quos non modo facinorum, & flagitiorum non pænitentes, sed scelera cumulantes, tamen non pudet, sæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perseuerare: qui tali statu ne ab hominibus quidem audere deberent, vt sibi ignoscerent, postulare: horum oratio a Deo

Quomodo Deus petenti ex animo gratiã conferat vide. Th. 1. 2. q. 112. artic. 3.

Quartus gradus.

non auditur. Sic enim de Antiocho scriptum est. Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo nō esset misericordiam consecuturus. Quare vehementer hortandi sunt, qui in graui illa miseria versantur, vt abiecta peccandi voluntate, vere & ex animo se cōuertant ad Deū.

2. Mach. 9. 13

DE IIS QVÆ petenda sunt.

503

CAPVT. IIII.

§ num° 1° 19° ad finem

1 *Quænam a Deo petere liceat.*

Quod iustū & honestum est peti debet. vide inter alios. Tho. 2. 2. q. 83. art. 5. Mat. 20. 22. Mar. 10. 38. Iac. 3. 3. Ioā. 15. 7. & 14. 13. & 16. 23.

QVoniam in singulis petitionibus quid postulā dum, quid nō suo loco dicetur, satis hic erit fideles vniuerse illud admonere, vt quę iusta quęque honesta sint, a Deo petāt homines, ne si contra quā deceat, postularint, illo responso repellātur. Nescitis, quid petatis. Quicquid autē recte optari potest, petere licet. Quod illa Domini vberrima promissa testantur, Quodcūque volueritis petetis, & fiet vobis. Omnia enim se concessurum pollicetur.

2 *Quæ res, primo & per se a Deo petendæ sint.*

Sūma & præcipua oratio nostra pro summi boni consecutione esse debet. Deinde pro ijs qui nos eo deducunt.

Quare primum optandū ac desiderium nostrū ad eam regulam dirigemus, vt ad Deū, qui summum est bonum, summū studium, desideriumque referatur. Deinde cupiemus ea quæ cum Deo maxime nos cōiungant quæ vero nos inde seiungant, aut causam aliquam afferant disiunctionis, ab omni studio & cupiditate nostra, emonēda sunt. Hinc licet colligere secundum illud summum, & perfectum bonum, quomodo reliqua, quæ dicuntur bona, & optanda sint, & a parente Deo postulanda.

De his quomodo a Deo peti possunt v. de Aug. ep. 121 & Th. ca. ar. 6

3 *Corporis & externa bona quatenus a Deo petēda sint*

Nam

Nam hæc corporis, quæ vocant, & externa bona, vt sanitas robur, pulchritudo, diuitiæ, honores, gloria, quia facultatē ac materiam sæpe dant peccato, (quare fit, vt nō omnino pie, aut salutariter petantur) erit illorum petitio his præscribenda finibus, vt hæc vitæ commoda postulentur, necessitatis causa; quæ precandi ratio refertur ad Deū. Licet enim nobis precibus ea petere, quæ & Iacob, & Salomon postularunt, ille enim in hunc modum. Si dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum Salomon his verbis, Tribue tantum victui meo necessaria,

Gen. 28. 20.

Prouerb. 30. 8.

benignitate suppeditetur ad victum, & ad cultum par est: nos illius Apostoli cohortationis recordari. Qui emunt, tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi: Item diuitiæ si affluant, nolite cor apponere: quarum fructum tā tummodo, & vsum nostrū esse, sed ita vt cum cæteris communicemus ab ipso doctore Deo didicimus: si valemus, si reliquis externis, & corporis bonis abundamus, eo illa nobis tributa esse meminerimus, vt & facilius Deo inseruire possimus, & proximo omnia eius generis commodare.

31. 15. 16. prou. 19. 7. & 21. 23. & 18. 27. Mat. 1. 15. 19 Luc. 14. 13. & 16. 1. 3. 4.

Diuitiæ si habeantur alijs sunt communicandæ.

Corporis bonis quomodo vtēdum

Animi bona quatenus sunt petenda.

Ad diuitias cor non apponendum c 1. Cor. 7. 30. 31. psal 61. 11. Leuit. 25. 35. 36. & Deut. 28. 10 & 1.

4 *Diuitijs, & alijs bonis corporis, quomodo vtendum sit, quando ea Dei benignitate possidemus,*

Cum vero nobis Dei

5 *Ingenij & doctrinæ bona quomodo petenda sint.*

Ingenij autem bona, & ornamenta, cuius generis sunt artes, atque doctrinæ petere etiam licet,

Eccl. solent. Col. 1. 13. Ro. 9. 22. 23. Pro mortuis. S. Dionys. eo li. de Eccl. Hier. ca. 7 Clemés ep. 1 & li. 8. cont. Apost. Tert. de coro. mil. & in exhort. ad Cast. & in li. de monog Cyp. ep. 66. & innumerabilis alij. c. 1. Ioan. 5.

exemplis omnis hominũ generis, quos quotidie ereptos à potestate tenebrarum transfert Deus in regnum filij dilectionis suæ, & ex vasis iræ, facit vasa misericordiæ, in quo plurimum valere piorum obsecrationem, nemo, qui recte sentiat, dubitare potest,

4 *Quomodo etiam ad mortuos extendi possit hoc beneficium.*

Preces autem quæ pro mortuis fiun t, vt ab igne Purgatorij liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt: qua de re satis dictum ste, cum de sacrificio Missæ loqueremur.

5 *Non prodest illis aliena oratio, qui peccant ad mortem.*

In ijs autem, qui pec care dicuntur ad mortem vix quicquam precibus votisque proficitur. Veruntamen est Christianæ charitatis, & precari pro illis, & lacrymis contẽdere, an ijs possint reddere placatum Deum.

6 *Quomodo execrationes, quæ in scripturis leguntur, sint accipiendæ.*

Execrationes vero sanctorum hominum, quibus in impios vtuntur, ex patrum sententia, constat esse vel prædictiones eorũ quæ illis euentura sunt, vel adhibitas contra peccatum, vt, saluis hominibus, peccati vis intereat.

7 *Quis sit vsus gratiarũ actionis.*

In altera autem parte orationis, maximas Deo gratias agimus, pro diuinis eius immortalibusque beneficijs, quibus & semper affecit, & quotidie afficit humanũ genus Maxime autẽ fungimur hoc munere gratiarũ actionis, sanctorũ omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus, & eorũ victoriæ, & triũphi, quẽ de omnibus, & intimis, & externis hostibus, eius benignitate deportarunt.

8 In

8 *Inter eas gratulationes, quæ sanctorum causa Deo exhibentur, quænam in Ecclesia primas partes obtineat.*

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ salutationis, cum ea ad precandum vtimur: (Aue Maria gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.) Nam Deū summis & habendis laudibus, & gratijs agendis celebramus, quod sanctissimam Virginem omni cœlestium donorum munere cummulauit, ipsiq; Virgini singularem illā gratulamur fœlicitatem. Iure autem sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni preces etiam, & implorationem sanctissimę Dei Matris adiūxit, qua pie atque suppliciter, ad eam confugeremus, vt nobis peccatoribus sua intercessione cōciliaret Deum, bonaque, tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria, impetraret. Ergo nos exules filij Euæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, assidue misericordię matrē ac fidelis populi aduocatam inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac prece opem, & auxilium implorare, cuius & præstantissima merita apud Deū esse, & summam voluntatem iuuandi humanum genus, nemo, nisi impie, & nefarie, dubitare potest.

QVIS ORANDUS SIT,

CAPVT. VI.

SECTIO. I.

1 *Ad quē dirigenda sit præcipue oratio.*

Deum autem orandū esse, & eius nomen inuocandum, ipsa loquitur naturæ vis, insita in hominum mentibus: non solū tradunt diuinæ literæ, in quibus licet audire impe-

Deus inuocandus.

Psalm 49.15

rant-

195 Anum. 5° virg. ad finem

rantem Deum. Inuoca me in die tribulationis: sed Dei nomine tres personas intelligi oportet.

2 *Sunt ne etiam sancti cum Christo regnantes inuocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia sanctorū qui in cœlo sunt: quibus etiam preces esse faciendas, ita certum est in Ecclesia Dei, vt piis nulla de eo dubitatio posſit accidere: quæ res quia separatim suo loco est explicata, eo & Parochos, & cæteros transmittimus: sed vt tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere fidelem populum, quid intersit inter hanc inuocandi rationem.

3 *Aliter Deum, & aliter sanctos imploramus.*

Aliter Deus, aliter sancti inuocandi. Thom. ibid.

Non enim eodē modo Deum, & sanctos eius imploramus. Nam precamur Deum, vt ipse vel bona det, vel liberet a malis: a sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, vt nostri patrocinium suscipiant, vt nobis a Deo impetrēt ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus præcādi formulas modo differentes: ad Deū enim proprie dicimus, Miserere nobis, Audi nos: ad sanctum, Ora pro nobis.

4 *Quomodo a sanctis petere posſimus, vt nostri misereantur.*

Sic Iob. 19. ri & 33. 24. teste ipso Aug. angeli vt misereantur hominum rogātur.

Quanquam etiam licet alia quadam ratione petere a sanctis ipsis, vt nostri misereantur: sunt enim maxime misericordes: itaque possumus precari eos, vt conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia, ac deprecatione iuuent. Quo loco illud maxime cauendum est omnibus, ne, quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuant: imo vero cum ad imaginem sancti alicuius

Quo affectu oratio Dominica ad imaginem sancti alicuius sit recitanda.

alicuius quis Dominicam orationem pronunciat, ita tũ sentiet se ab illo petere, vt secũ oret, sibiq; postulet ea, quæ Dominicę orationis formula cõtinẽtur, & sui denique sit interpres, & deprecator ad Deum : nam eos, hoc fungi officio, docuit sanctus Ioannes Apostolus in Apocalypsi.

DE PRÆPARAtione adhibenda.

196
Anum.° 1.°
usq.e ad 3.m

CAPVT. VII.

1 *Quibus maxime virtutibus animus ad orationem sit præparandus.*

EST In diuinis literis, Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

Tentat enim Deum is, qui cum benè orat, male agit, & cum loquatur cum Deo, a precibus animus eius aberrat. Quare cum tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum pijs auditoribus. Primum igitur gradus ad orationem erit, vere humilis, ac demissus animus, scelerum quoque recognitio, quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modo dignum non esse, qui quicquam impetret à Deo, sed, qui ne in eius quidem conspectum veniat oraturus. Huius præparationis sæpissime faciunt mentionem diuinæ literæ, quæ & illud loquuntur, Respixit in orationem humilium, & nõ spreuit precem eorum. Item, Oratio humiliantis se nubes penetrauit. Sed occurrẽt Pastoribus eruditis loci innumerabiles, qui in eam sententiam conueniant: quamobrem plurium nõ necessaria

primum requiritur. Vt sit humilis oratio.

psal. 101. 18. Eccl. 35. 21. Iud. 9. 16. psal. 17. 28. & 33. 19. & Isa. 37. 15. & 66. 2.

exemplis omnis hominū generis, quos quotidie ereptos à potestate tenebrarum transfert Deus in regnum filij dilectionis suæ, & ex vasis iræ, facit vasa misericordiæ, in quo plurimum valere piorum obsecrationem, nemo, qui recte sentiat, dubitare potest,

Eccl. solent. Col. 1. 13. Ro. 9. 22. 23. Pro mortuis. S. Dionys. eo li. de Eccl. Hier. ca. 7 Clemēs ep. 1 & li. 8. cōstit. Apost. Tert. de coro. mil. & in exhort. ad Cast. & in li. de monog Cyp. ep. 66. & innumera bilis alij. c. 1. Ioan. 5.

4 *Quomodo etiam ad mortuos extendi possit hoc beneficium.*

Preces autem quæ pro mortuis fiun t, vt ab igne Purgatorij liberentur, ex Apostolorum doctrina fluxerunt: qua de re satis dictum ste, cum de sacrificio Missæ loqueremur.

5 *Non prodest illis aliena oratio, qui peccant ad mortem.*

In ijs autem, qui peccare dicuntur ad mortem vix quicquam precibus votisque proficitur. Veruntamen est Christianæ charitatis, & precari pro illis, & lacrymis contēdere, an ijs possint reddere placatum Deum.

6 *Quomodo execrationes, quæ in scripturis leguntur, sint accipiendæ.*

Execrationes vero sanctorum hominum, quibus in impios vtuntur, ex patrum sententia, constat esse vel prædictiones eorū quæ illis euentura sunt, vel adhibitas contra peccatum, vt, saluis hominibus, peccati vis intereat.

7 *Quis sit vsus gratiarū actionis.*

In altera autem parte orationis, maximas Deo gratias agimus, pro diuinis eius immortalibusque beneficijs, quibus & semper affecit, & quotidie afficit humanū genus Maxime autē fungimur hoc munere gratiarū actionis, sanctorū omnium causa, quo in officio singulares Deo laudes tribuimus, & eorū victoriæ, & triūphi, quē de omnibus, & intimis, & externis hostibus, eius benignitate deportarunt.

8 *Inter eas gratulationes, quæ sanctorum causa Deo exhibentur, quænam in Ecclesia primas partes obtineat.*

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ salutationis, cum ea ad precandum vtimur: (Aue Maria gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.) Nam Deū summis & habendis laudibus, & gratijs agendis celebramus, quod sanctissimam Virginem omni cœlestium donorum munere cummulauit, ipsiq; Virgini singularem illā gratulamur fœlicitatem. Iure autem sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni preces etiam, & implorationem sanctissimę Dei Matris adiūxit, qua pie atque suppliciter, ad eam confugeremus, vt nobis peccatoribus sua intercessione cōciliaret Deum, bonaque, tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria, impetraret. Ergo nos exules filij Euæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, assidue misericordię matrē ac fidelis populi aduocatam inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac prece opem, & auxilium implorare, cuius & præstantissima merita apud Deū esse, & summam voluntatem iuuandi humanum genus, nemo, nisi impie, & nefarie, dubitare potest.

QVIS ORANDUS sit,

CAPVT. VI.

SECTIO. I.

1 *Ad quē dirigenda sit præcipue oratio.*

Deum autem orandū esse, & eius nomen inuocandum, ipsa loquitur naturæ vis, insita in hominum mentibus: non solū tradunt diuinæ literæ, in quibus licet audire impe- Deus inuocandus. Psalm 49. 15

rari.

rantem Deum. Inuoca me in die tribulationis: sed Dei nomine tres personas intelligi oportet.

2 *Sunt ne etiam sancti cum Christo regnantes inuocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia sanctorũ qui in cœlo sunt: quibus etiam preces esse faciendas, ita certum est in Ecclesia Dei, vt piis nulla de eo dubitatio posit accidere: quæ res quia separatim suo loco est explicata, eo & Parochos, & cæteros transmittimus: sed vt tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere fidelem populum, quid intersit inter hanc inuocandi rationem.

3 *Aliter Deum, & aliter sanctos imploramus.*

Aliter Deus, aliter sancti inuocandi. Thom. ibid.

Non enim' eodẽ modo Deum, & sanctos eius imploramus. Nam precamur Deum, vt ipse vel bona det, vel liberet a malis: a sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, vt nostri patrocinium suscipiant, vt nobis a Deo impetrẽt ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus præcãdi formulas modo differentes: ad Deũ enim proprie dicimus, Miserere nobis, Audi nos: ad sanctum, Ora pro nobis.

4 *Quomodo a sanctis petere possimus, vt nostri misereantur.*

Quanquam etiam licet alia quadam ratione petere a sanctis ipsis, vt nostri misereantur: sunt enim maxime misericordes: itaque possumus precari eos, vt conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia, ac deprecatione iuuent. Quo loco illud maxime cauendum est omnibus, ne, quod Dei proprium est, cuiquam præterea tribuant: imo vero cum ad imaginem sancti alicuius

Sic Iob. 19. 21 & 33. 24. teste ipso Aug. angeli vt misereantur hominum rogantur.

Quo affectu oratio Dominica ad imaginem sancti alicuius sit recitanda.

alicuius quis Dominicam orationem pronunciat, ita tũ sentiet se ab illo petere, vt secũ oret, sibiq; postulet ea, quæ Dominicę orationis formula cõtinẽtur, & sui denique sit interpres, & deprecator ad Deum: nam eos, hoc fungi officio, docuit sanctus Ioannes Apostolus in Apocalypsi.

DE PRÆPARAtione adhibenda.

196
Anum. 1.° usq.e ad 3.m

CAPVT. VII.

1 *Quibus maxime virtutibus animus ad orationem sit præparandus.*

EST In diuinis literis, Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

Tentat enim Deum is, qui cum benè orat, male agit, & cum loquatur cum Deo, a precibus animus eius aberrat. Quare cum tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum pijs auditoribus. Primum igitur gradus ad orationem erit, vere humilis, ac demissus animus, scelerum quoque recognitio, quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modo dignum non esse, qui quicquam impetret à Deo, sed, qui ne in eius quidem conspectum veniat oraturus. Huius præparationis sæpissime faciunt mentionem diuinæ literæ, quæ & illud loquuntur, Respixit in orationem humilium, & nõ spreuit precem eorum. Item, Oratio humiliantis se nubes penetrauit. Sed occurrẽt Pastoribus eruditis loci innumerabiles, qui in eam sententiam conueniant: quamobrem plurium nõ necessaria

primum requiritur, Vt sit humilis oratio.

psal. 101. 18. Eccl. 35. 21. Iud. 9. 16. psal. 17. 28. & 33. 19. & Isa. 37. 15. & 66. 2.

Luc. 18. 1?. 37
Luc. 7. 37. vide aliud de Achab. 3. Reg. 21. 27 28.

saria commemoratione supersedemus, tantum vero, quæ aliàs attigimus, ne in hâc quidem parte, quia sunt apposita adhāc rationem, duo illa exempla prætermittemus. Publicanus est ille notissimus, qui longe consistēs, oculos humo tollere non audebat. Est etiā mulier illa peccatrix, quæ dolore permota, lachrymis pedes Christi Domini perfudit, vterque, quantum afferat orationi pondus humilitas Christiana declarauit.

Secundo orationē præeat dolor cōmissorum peccatorum.

Sequitur angor quidē in recordatione delictorum, vel saltem aliquis doloris sensus ob eā causam, quod dolere nō possimus: quorum vtrumque vel certe alterum, nisi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non potest.

a *Quæ potissimum scelera volenti cū fructu orare sint cauenda.*

Sed quia sunt quædam scelera, quæ maxime obstant, quo minus in precatione Deus postulatio ni nostræ concedat, vt cædes, & illata vis, manus abstinendæ sunt ab hac crudelitate & violentia, de quo facinore sic Isaiæ ore loquitur Deus: Cum extenderitis manus vestras, auertā oculos meos a vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.

Tertio. Abstinendum cædibus & violētia.

Hanc vocem S. M. S. non Hier. & Heb. sed additum est a Græc. & Chal. exp.

Fugienda est ira, ac dissidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur, de quibus est illud Apostoli, Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira, & disceptatione.

Quarto Ira fugienda.
1. Timo. 2. 8.

Videndum est prætere a, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in iniuria: nā sic affecti Deū precibus adducere non poterimus, vt nobis ignoscat. Cum enim stabitis, inquit ipse, ad orandū, dimittite, si quid habetis, & si non dimiseritis

Iniuriarū ad sit obliuio.
Mar. 11. 25.
Matth. 6. 15

tis

Eccli 28.7. Sexto, Misericordiæ affectus inducendi. — tis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra

Cauendum quoque est, ne duri simus, & inhumani egentibus. Nam in eiusmodi homines illud dictum est: Qui obturat

Prou. 21, 13: aurem suam ad clamorē pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

Septimo Superbia euellēda. Iaco. 4. 6. 1. Pet. 5. 5. Prouer. 3. 34. Quid dicemus de superbia? quæ quantopere Deū offendat, testis est illa vox, De⁹ superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Octauo. Contemptus verbi diuini corrigendi. Prou. 28, 9. Quid de contemptione diuinorum oraculorū In quam extat illud Salomonis: Qui declinat aures suas, ne audiat legem oratio eius erit execrabilis. Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ iniuriæ, non cædis non iracundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non superbiæ, non despicientiæ diuinæ orationis non denique reliquorum scelerum, si ignoscendi venia petatur.

3 *De fide in Deum, quæ ad orationem necessaria censetur.* Fiducia adhibenda.

597 A num.º 3.º usq.ᵉ ad finem

Est vero ad hanc quoque præparationem animi, fides necessaria, quæ si desit neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia vnde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio. Quemadmodum docuit ipse Christus Dominus. Omnia inquit, quæcunque petieritis in oratione, credentes accipietis. De huiusmodi fide scribit sanctus Augustinus de verbis Domini: fides deficit, oratio perijt. Caput igitur est ad rite orandum, quod iam dictum est, vt fide firmi, ac fixi simus. Quod Apostolus ex contrario ostendit Quomodo inuocabunt, in quem non crediderūt Itaque credamus oportet, vt & orare possim⁹, & ne nos fides ipsa deficiat, qua salutariter oramus. Fides enim est, quæ pre- Mat. 21, 22. S. Aug. serm. 3. de verbo Domini. Rom. 10, 14.

quotidie rite petēdo petere fidentius vult, impetratis ijs, quę postulamus in dies magis testificare ac prædicare suam in nosipsos benignitatem.

8 *Quomodo nostra in Deū charitas per orationes exerceatur.*

Amplificatur etiam charitas: nam illum auctorem agnoscentes omnium bonorum, vtilitatūque nostrarum, quanta cum possumus maxima charitate amplectimur: & vt amantes colloquio, & congressu magis ad amorem incenduntur: sic pij homines quo sępius Deo facientes preces, & eius implorantes benignitatem, quasi cum ipso colloquuntur, eo maiori in singulas preces affecti lætitia, ad eum amandū, & colendum incitantur ardentius.

9 *Precationis assiduitate tum digni diuina gratia euadimus, tum humilitatem & arma contra diabolū cōparamus.* Aug. epist. 121. cap. 8

Præterea nos hac vti vult exercitatione precationis, vt flagrantes petendi studio, quod optamus, tantum ea assiduitate, & cupiditate proficiamus, vt digni simus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea ieiunus, & angustus noster animus capere non poterat. Vult præterea id quod est intelligere, ac præ nobis ferre, si cælestis gratiæ auxilio deseramur nostra opera nihil consequi posse, propterea que toto animo ad oran-

Quarto vt humilitas crescat.

quinto vt tanto generosiorem victoriā reportemus.

Hilar. In psal. 63.

orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tanquam orationis arma contra naturæ nostræ hostes acerrimos: inquit enim sanctus Hilarius. Aduersus Diabolum, armaque eius orationum nostrarum sonitu certandum est.

10 *Quæ sit quarta vtilitas ex oratione in homines profluens.*

quartus orationis fructus

PRÆCLARVM præterea illum orationis fructum consequimur, quod cum procliues simus ad malum, & ad libidinis varius appetitus vitio infirmitatis ingeniæ, patitur Deus se nostris cogitationibus concipi, vt, dum illum oramus, & mereri eius contendimus munera, accipimus innocentiæ voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purguemus.

11 *Quis sit postremus orationis fructus.*

Postremo ex sancti Hieronymi sententia, iræ diuinæ resistit oratio. Itaque sic ad Moysem loquutus est Deus. Dimitte me: cum quidem pœnas cum ab illo populo petere volentem, precibus impediret. Nihil enim est, quod æquè Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas sceleratis inferēdas æque retardet, ac reuocet

quintus orationis fructus
Hier. in ca. 7 Iere. super illud. Nō obsistas mihi.
Exo. 32. 10.

uocet à furore, ac preces piorum hominum.

DE PARTIBVS & Gradibus oratio, nis caput tertium,

592
A num.° 1.° usq.e ad finem

SECTIO. I.

1 *Quibus partibus constet Christiana oratio.*

EXposita necessitate, & vtilitate Christianæ precationis, scire præterea oportet fidelem populum, quot & quibus partibus ea constet oratio, id enim ad huius officij perfectionem pertinere testatur Apostolus, qui in Epistola ad Tnimotheum cohortans ad pie, sancteque orandum, orationis partes diligenter enumerat. Obsecro, inquit, primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Quod vero subtilis quædam est harum differentia partium, si eius explicationem auditoribus Parochi conducere existimabunt, consulent inter cæteros S. Hilarium, & August.

2 *De postulatione & gratiarum actione.*

Sed quoniam duæ sunt præcipuæ partes orationis, postulatio, & gratiarum actio, à quibus, tanquam à capite, manant reliquæ, minime eas prætermittendas duximus: Nam ad Deum accedimus, vt, cultum ei ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipsi de beneficijs quibus assidue ab eius benignitate ornamur, & augemur, gratias agamus. Vtramq; hanc, maxime necessariam, partem orationis, Deus ipse pronuntiauit.

1. Tim. 2. 2. 1.
Hilar. In. Psal. 140 ad vers. Dirigatur oratio.
Aug. Epis. 59 ad paul. in fol. q. 5. vide item Cass. collat. 9. c. 9 & sequentib. & Thom. 2. 2 q. 83. art. 17. item cap. de hymnis de cons. d. 1.
De duabus his præcipuis orationis formis vide. Basil. li. constit. Monast. cap. 2.
psal. 49. 15.

tiauit, ore Dauidis illis verbis. Inuoca me in die tribulationis eruam te, & honorificabis me. Quantum autem egeamus diuinæ bonitatis, ac liberalitatis, quis ignorat modo summum hominum egestatem & miseriam intueamur.

3 *Dei in omnes homines benignitas, & liberalitas prædicatur.*

Quam libera lis sit in genus humanum Deus.

Quam vero sit propensa Dei voluntas in genus humanum, quam effusa in nos benignitas, omnes intelligunt, qui sensu oculorum, & mentis præditi sint. Nam quocunque oculos conijcimus, quocunque nos cogitatione conuertimus nobis admirabilis lux diuinæ beneficentiæ, ac benignitatis oboritur. Quid enim habent homines, quod a Dei largitate profectum non sit? & si omnia sunt eius dona, ac munera bonitatis, quid est, quod nõ omnes pro viribus beneficentissimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione prosequantur? Sed vtriusque officij & petendi aliquid a Deo, & ei gratias agendi, multi sunt gradus: quorum alius alio est altior, atque perfectior. Vt igitur fidelis populus non solũ oret, sed etiam optime fungatur illo munere orationis proponent ei Pastores summam, perfectamque orandi rationem, & ad eã quam diligentissime poterunt, hortabuntur.

1. Cor. 4. 7.

Alius orandi modus alio est perfectior

4 *Quinam optimus sit orãdi modus, summusque precationis gradus.*

Sed quinam est optimus orãdi modus, & summus precationis gradus, nempe is, quo pij, & iusti homines vtũtur, qui freti veræ fidei stabili fundamento, quibusdam optimæ mentis, orationisque gradibus in illum locum perueniunt, ex quo infinitam Dei potentiam, immensamque benigni-

Quidnã orantes ad præcipuam contéplationis arcem euehat. vide Bernar. ... de quadrag. & Inter ... de ... ordd. & Bas. vbi supra.

ta-

benignitatem, ac sapientiam contemplari possunt: vbi etiam in spem certissimam veniunt, se & quidquid petierint in præsentia, & illam inexplicabilium bonorū vim consecuturos esse, quæ pollicitus est Deus largiturum seijs, qui diuinum auxilium pie, & ex animo implorarint. His, quasi duabus alis: elata in cælum anima, ardenti studio peruenit ad Deum, quem omni gratiarum, & laudum honore prosequitur, quod summis ab eo beneficijs affecta sit, tum vero singularia adhibita pietate, ac veneratione, quasi vnicus filius charissimo parenti, quid sibi sit opus, non dubitanter exponit. Quem precandi modum, effundendi voce, exprimunt diuinæ literæ; inquit enim Propheta, Effundo in conspectu eius orationē meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio. Quæ vox eam vim habet, vt nihil reticeat, nihil occultet, sed effundat omnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens sinum amantissimi parentis Dei. Ad id enim nos doctrina cælestis illis verbis hortatur: Effundite coram illo corda vestra: & Iacta super Dominum curam tuam. Hunc autem precationis gradum significat sanctus Augustinus, cum inquit in eo libro, qui inscriptus est Enchiridion, Quod fides credit, spes, & charitas orat.

psal.141.3: vide item 1. Reg. 1. 1. & psal. 100. 6.

psal. 61. 9. psal. 54. 23.

S. August. Enchir. c. 7. Secūdus orationis gradus.

Iac 2. 17. 19. 6.

Quæ sit altera orandi ratio.

Alius eorum gradus qui mortiferis peccatis oppressi, fide tamen ea, quæ mortua dicitur, nituntur se se erigere: & ad Deum ascendere, sed propter intermortuas vires summamque fidei imbecillitatem, se altius à terra tollere non possunt veruntamen sua peccata recognoscentes, & eorum

Peccatores quomodo exaudiatur vide Aug. tra. cta. 44. in Ioan. & 73. & de verbo Dom ser. 53. & Tho. in 2 2. q. 13. ar. 16.

Mat. 11. 28. rum conſcientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demiſsè, ex illo maximè longinquo loco pænitentes ſcelerum à Deo veniam, & pacem implorãt Horum oratio ſuum obtinet locum apud Deum nam eorum preces audiũtur, imo vero huiuſmodi homines liberaliſsime misericors Deus inuitat Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Ex horum hominũ numero fuit ille publicanus, qui cum oculos ad cælum tollere non auderet, exijt tamen inquit, de templo magis iuſtificatus, quam Phariſæus. Lucæ. 18. 9. 10.

6 *Quo in gradu tertium genus peccatorum conſiſtat.*

Eſt præterea eorum gradus, qui nondum fidei lucem acceperunt, veruntamen, diuina benignitate exiguum illorũ naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad ſtudium, cupiditatemque veritatis, quam vt docentur, ſummis precibus petunt. Qui ſi manent in voluntate, a Dei clementia eorum ſtudiũ non repudiatur. Quod exemplo Cornelij Centurionis comprobatum videmus: nemini enim, id ex animo petenti, clauſæ ſunt fores diuinæ benignitatis. Act. 10. 2. 3. & ſequent.

7 *Qui nam inter deprecatores extremo in gradu, hæreant.*

Poſtremus eſt gradus eorum, quos non modo facinorum, & flagitiorum non pænitentes, ſed ſcelera cumulantes, tamen non pudet, ſæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perſeuerare: qui tali ſtatu ne ab hominibus quidem audere deberent, vt ſibi ignoſcerent, poſtulare: horum oratio a Deo

Quomodo Deus petenti ex animo gratiã conferat vide. Th. 1. 2. q. 112. articulo 3.

Quartus gradus.

non auditur. Sic enim de Antiocho scriptum est.
2.Mach.9 13 Orabat autem hic sceleftus Dominum, a quo nō esset misericordiam consecuturus. Quare vehementer hortandi sunt, qui in graui illa miseria versantur, vt abiecta peccandi voluntate, vere & ex animo se cōuertant ad Deū.

DE IIS QVÆ petenda sunt.

503

CAPVT. IIII.

A num.° 1.° usq.e ad finem

Quae nam a Deo petere liceat.

Quod iustū & honestum est peti debet. vide Inter alios. Tho. 2. 2. q. 83. art. 5. Mat. 20. 22. Mar. 10 38. Iac. 33. Ioā. 15. 7. & 14. 13. & 16. 23.

QVoniam in singulis petitionibus quid postulādum, quid nō suo loco dicetur, satis hic erit fideles vniuerse illud admonere, vt quę iusta quęque honesta sint, a Deo petāt homines, ne si contra quā deceat, postularint, illo responso repellātur. Nescitis, quid petatis. Quicquid autē recte optari potest, petere licet. Quod illa Domini vberrima promissa testantur, Quodcūque volueritis petetis, & fiet vobis. Omnia enim se concessurum pollicetur.

2 *Quae res, primo & per se a Deo petendae sint.*

Sūma & præcipua oratio nostra pro summi boni consecutione esse debet Deinde pro ijs qui nos eo deducunt.

Quare primum optandū ac desiderium nostrū ad eam regulam dirigemus, vt ad Deū, qui summum est bonum, summū studium, desideriumque referatur. Deinde cupiemus ea quæ cum Deo maxime nos cōiungant quæ vero nos inde seiungant, aut causam aliquam afferant disiunctionis, ab omni studio & cupiditate nostra, emenēda sunt. Hinc licet colligere secundum illud summum, & perfectum bonum, quomodo reliqua, qua dicuntur bona, & optanda sint, & a parente Deo postulanda.

De his quomodo a Deo peti possunt v. de Aug. ep. 12 & Th. ea. ar. 6

3 *Corporis & externa bona quatenus a Deo petēda sint*

Nam

Nam hæc corporis, quæ vocant, & externa bona, vt sanitas robur, pulchritudo, diuitiæ, honores, gloria, quia facultatē ac materiam sæpe dant peccato, (quare fit, vt nō omnino pie, aut salutariter petantur) erit illorum petitio his præscribenda finibus, vt hæc vitæ commoda postulentur, necessitatis causa; quæ precandi ratio refertur ad Deū. Licet enim nobis precibus ea petere, quæ & Iacob, & Salomon postularunt, ille enim in hunc modum. Si dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum Salomon his verbis, Tribue tantum victui meo necessaria. benignitate suppeditetur ad victum, & ad cultum: par est nos illius Apostoli cohortationis recordari. Qui emunt, tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi: Item diuitiæ si affluant, nolite cor apponere: quarum fructum tātummodo, & vsum nostrū esse, sed ita vt cum cæteris communicemus ab ipso doctore Deo didicimus: si valemus, si reliquis externis, & corporis bonis abundamus, eo illa nobis tributa esse meminerimus, vt & facilius Deo inseruire possimus, & proximo omnia eius generis commodare.

Gen. 28. 20.
Prouerb. 30. 8.
31. 25. 26. prou. 19. 7. & 21. 23. & 18. 27
Mat. 2. 28. 19 Luc. 14. 13. & 16. 2. 3. 4.
Diuitiæ si habeantur alijs sunt communicandæ.
Corporis bonis quomodo vtēdum
Animi bona quatenus sunt petenda.

4 *Diuitijs, & alijs bonis corporis, quomodo vtendum sit, quando ea Dei benignitate possidemus,*

Ad diuitias cor non apponendum c 1. Cor. 7. 30. 31. psal 61. 1. Leuit. 25. 35. 36. & Deut. 15 7. 8. 10 & 1...

Cum vero nobis Dei

5 *Ingenij & doctrinæ bona quomodo petenda sint.*

Ingenij autem bona, & ornamenta, cuius generis sunt artes, atque doctrinæ petere, etiam licet,

Corporis bonisquomodo vtendū. Animi bona quatenus sunt petenda.

sed ea tantùm conditione, si nobis ad Dei gloriam, & ad salutem profutura sunt. Quod autem omnino, & sine adiunctione aut conditione optandum, quærendum, postulandum est, quemadmodum antea diximus, id Dei gloria est, & deinceps omnia, quæ summo illo bono cōiungere nos queant, vt fides, timor Dei, amor, de quibus plenius dicemus in explicatione petitionum.

PRO QVIBVS orandum sit.

CAPVT. V.

124
Anm. 1. usq. ad finem

1 *Nullum genus hominum in hoc mundo est, pro quibus non liceat Deū precari.*

Pro omnibus omnino hominibus orādū. Iac. 5. 15. & 2. Tim. 2. 1. vide Tho. In 2. 2. q. 83.

His autem cognitis, quæ petenda sunt, docendus est fidelis populus, pro quibus orare debeat. Continet autem oratio, petitionem, & gratiarum actionem, quare prius de petitione dicamus. Orādum igitur est pro omnibus sine vlla exceptione, vel inimicitiarum, vel religionis, vel gentis: nam siue hostis sit, siue alienus siue infidelis, proximus est: quem quia Dei iussu amare debemus, sequitur, vt preces quoque, quod amoris officium est pro eo facere oporteat: nam eo pertinet illa Apostoli cohortatio. Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus. Qua in oratione primum petenda sunt, quæ salutem animæ complectuntur, deinde, quæ corporis. 1. Tim. 2. 1.

2 *Pro quibus præcipue orādum sit.*

Primo pro pastoribus animarū orādum est, Coloss. 4. 3. 2. Thes. 4. 3. Item facit Rom. 30. 31. & 2. Cor. 1. 11. & Ephes. 6. 16.

Debemus autem hoc precationis officium primum Pastoribus animarum tribuere, quod ab Apostolo eius exemplo monemur: scribit enim is ad Colossenses, vt orent pro se, vt sibi Deus aperiat

riat ostium sermonis: quod item facit ad Thessalonicenses. Est præterea in actis Apostolorum Oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione, pro Petro. Cuius etiam officij a Diuo Basilio in libris de moribus, admonemur: Pro ijs enim orandum esse, inquit, qui præsunt verbo veritatis.

a 1. Thes. 5. 25.

Secundo loco pro principibus nos precari oportet, ex eiusdē Apostoli sententia: quanto enim publico bono principibus pijs & iustis vtamur, nemo ignorat: itaque rogandus est Deus, vt tales sint, quales esse oportet, qui reliquis hominibus præsint.

Secundo pro principibus

Extant exempla sanctorum hominū quibus monemur, vt pro bonis etiam, pijsque deprecemur. Egent enim, & illi precibus aliorum: quod diuinitus factum est, ne superbia efferantur, dum intelligunt se inferiorū suffragijs indigere.

Pro bonis & pijs viris orādum.

3 *Pro inimicis nostris, & hostibus Ecclesiæ idē præstandum esse monstratur.*

Iussit præterea Dominus precari pro persequētibus, & calumniantibus nos.

Illud etiā sanctus Augustinus testimonio celebratum est, hanc esse consuetudinem acceptam ab Apostolis pro ijs, qui ab Ecclesia sunt alieni, preces, & vota faciendi, vt infidelibus donetur fides vt idolorum cultores ab impietatis errore liberētur: vt Iudæi, discussa animorum caligine lucem veritatis accipiant, vt hæretici, redeuntes ad sanitatem, Catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur vt schismatici, à qua desciuerunt sanctissimæ parentis Ecclesiæ communione, cum ea iterū veræ charitatis nodo iuncti copulentur. Quantam autem vim habeant preces, pro huiusmodi hominibus factæ ex animo, constat, tam multis exem-

Quarto pro hostibus nostris.

Quinto pro Ecclesia hostibus

Aug. ep. 107. ad Vitalē ex. D. Cypria. de ora. Dom. & Cælest. Pap. epist. 1. ca. ex quo hac pene ad verbis sū præsunt. vide interim precum antiquitatem quæ in die Parasceues fieri in

Eccl.folent. Col.1.13. Ro.9.22.23. Pro mortuis. S.Dionys. eo li.de Eccl.Hier.ca.7 Clemés ep.1 &.li.8.cõstit. Apoſt. Tert. de coro.mil. & in exhort. ad Caſt. & in li.de monog Cyp. ep.66. & innumera bilis alij. c.1.Ioan. 5.

exemplis omnis hominũ generis, quos quotidie ereptos à poteſtate tenebrarum transfert Deus in regnum filij dilectionis ſuæ, & ex vaſis iræ, facit vaſa miſericordiæ, in quo plurimum valere piorum obſecrationem, nemo, qui recte ſentiat, dubitare poteſt,

4 *Quomodo etiam ad mortuos extendi poſſit hoc beneficium.*

Preces autem quæ pro mortuis fiunt, vt abigne Purgatorij liberentur, ex Apoſtolorum doctrina fluxerunt: qua de re ſatis dictum ſte, cum de ſacrificio Miſſæ loqueremur.

5 *Non prodeſt illis aliena oratio, qui peccant ad mortem.*

In ijs autem, qui peccare dicuntur ad mortem vix quicquam precibus votiſque proficitur. Veruntamen eſt Christianæ charitatis, & precari pro illis, & lacrymis contẽdere, an ijs poſsint reddere placatum Deum.

6 *Quomodo execrationes, quæ in ſcripturis leguntur, ſint accipiendæ.*

Execrationes vero ſanctorum hominum, quibus in impios vtuntur, ex patrum ſententia, conſtat eſſe vel prædictiones eorũ quæ illis euentura ſunt, vel adhibitas contra peccatum, vt, ſaluis hominibus, peccati vis intereat.

7 *Quis ſit vſus gratiarũ actionis.*

In altera autem parte orationis, maximas Deo gratias agimus, pro diuiniſ eius immortalibus que beneficijs, quibus & ſemper affecit, & quotidie afficit humanũ genus Maxime autẽ fungimur hoc munere gratiarũ actionis, ſanctorũ omnium cauſa, quo in officio ſingulares Deo laudes tribuimus, & eorũ victoriæ, & triũphi, quẽ de omnibus, & intimis, & externis hoſtibus, eius benignitate deportarunt.

8 In

8 *Inter eas gratulationes, quæ sanctorum causa Deo exhibentur, quanam in Ecclesia primas partes obtineat.*

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ salutationis, cum ea ad precandum vtimur: (Aue Maria gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.) Nam Deũ summis & habendis laudibus, & gratijs agendis celebramus, quod sanctissimam Virginem omni cœlestium donorum munere cummulauit, ipsiq; Virgini singularem illã gratulamur fœlicitatem. Iure autem sancta Dei Ecclesia huic gratiarum actioni preces etiam, & implorationem sanctissimę Dei Matris adiũxit, qua pie atque suppliciter, ad eam confugeremus, vt nobis peccatoribus sua intercessione cõciliaret Deum, bonaque, tum ad hanc, tum ad æternam vitam necessaria, impetraret. Ergo nos exules filij Euæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, assidue misericordię matrẽ ac fidelis populi aduocatam inuocare debemus, vt oret pro nobis peccatoribus, ab eaque hac prece opem, & auxilium implorare, cuius & præstantissima merita apud Deũ esse, & summam voluntatem iuuandi humanum genus, nemo, nisi impie, & nefarie, dubitare potest.

QVIS ORANDUS SIT,

CAPVT. VI.

SECTIO. I.

1 *Ad quẽ dirigenda sit præcipue oratio.*

Deum autem orandũ esse, & eius nomen inuocandum, ipsa loquitur naturæ vis, insita in hominum mentibus: non solũ tradunt diuinæ literæ, in quibus licet audire impe- Deus inuocandus. Psalm 49. 15

rati-

595 Anum. 5. usq. ad finem

rantem Deum. Inuoca me in die tribulationis: sed Dei nomine tres personas intelligi oportet.

2 *Sunt ne etiam sancti cum Christo regnantes inuocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia sanctorũ qui in coelo sunt: quibus etiam preces esse faciendas, ita certum est in Ecclesia Dei, vt piis nulla de eo dubitatio posit accidere: quæ res quia separatim suo loco est explicata, eo & Parochos, & cæteros transmittimus: sed vt tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere fidelem populum, quid intersit inter hanc inuocandi rationem.

3 *Aliter Deum, & aliter sanctos imploramus.*

Aliter Deus, aliter sancti inuocandi. Thom. ibid.

Non enim eodẽ modo Deum, & sanctos eius imploramus. Nam precamur Deum, vt ipse vel bona det, vel liberet a malis: a sanctis autem, quia gratiosi sunt apud Deum, petimus, vt nostri patrocinium suscipiant, vt nobis a Deo impetrẽt ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus præcãdi formulas modo differentes: ad Deũ enim propie dicimus, Miserere nobis, Audi nos: ad sanctum, Ora pro nobis.

4 *Quomodo a sanctis petere possimus, vt nostri misereantur.*

Quanquam etiam licet alia quadam ratione petere a sanctis ipsis, vt nostri misereantur: sunt enim maxime misericordes: itaque possumus precari eos, vt conditionis nostræ miseria permoti, sua nos apud Deum gratia, ac deprecatione iuuent. Quo loco illud maxime cauendum est omnibus, ne, quod Dei proprium est, cuiquam prætereatribuant: imo vero cum ad imaginem sancti alicuius

Sic Iob. 19. 21 & 33. 24. teste ipso Aug. angeli vt misereantur hominum rogãtur.

Quo affectu oratio Dominica ad imaginem sancti alicuius sit recitanda.

aliciuis quis Dominicam orationem pronunciat, ita tū sentiet se ab illo petere, vt secū oret, sibiq; postulet ea, quæ Dominicę orationis formula cōtinētur, & sui denique sit interpres, & deprecator ad Deum: nam eos, hoc fungi officio, docuit sanctus Ioannes Apostolus in Apocalypsi.

DE PRÆPARAtione adhibenda.

196
Anum. 1°
usq. ad 3m

CAPVT. VII.

1 *Quibus maxime virtutibus animus ad orationem sit præparandus.*

EST In diuinis literis, Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum.

Tentat enim Deum is, qui cum benè orat, male agit, & cum loquatur cum Deo, a precibus animus eius aberrat. Quare cum tanti intersit, quo quisque animo Deo preces faciat, tradent Parochi vias precationum pijs auditoribus.

Primum igitur gradus ad orationem erit, vere humilis, ac demissus animus, scelerum quoque recognitio, quibus sceleribus intelligat, qui ad Deum accedit, se non modò dignum non esse, qui quicquam impetret à Deo, sed, qui ne in eius quidem conspectum veniat oraturus. Huius præparationis sæpissime faciunt mentionem diuinæ literæ, quæ & illud loquuntur, Respixit in orationem humilium, & nō spreuit precem eorum. Item, Oratio humiliantis se nubes penetrauit. Sed occurrēt Pastoribus eruditis loci innumerabiles, qui in eam sententiam conueniant: quamobrem plurium nō necessaria

primum requiritur, Vt sit humilis oratio.

psal. 101. 18. Eccl. 35. 21. Iud. 9. 16. psal. 17. 28. & 33. 19. & Isa. 37. 15. & 66. 2.

Luc. 18. 1. 37
Luc. 7. 37. vide aliud de Achab.
3. Reg 21. 27 28.

ſaria commemoratione ſuperſedemus, tantum vero, quæ aliàs attigimus, ne in hâc quidem parte, quia ſunt appoſita adhâc rationem, duo illa exempla prætermittemus. Publicanus eſt ille notiſsimus, qui longe conſiſtẽs, oculos humo tollere non audebat. Eſt etiã mulier illa peccatrix, quæ dolore permota, lachrymis pedes Chriſti Domini perfudit, vterque, quantum afferat orationi pondus humilitas Chriſtiana declarauit.

Secundo orationẽ præcat dolor cõmiſſorum peccatorum.

Sequitur angor quidẽ in recordatione delictorum, vel ſaltem aliquis doloris ſenſus ob eã cauſam, quod dolere nõ poſſimus: quorum vtrumque vel certe alterum, niſi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non poteſt.

a *Quæ potiſsimum ſcelera volenti cũ fructu orare ſint cauenda.*

Sed quia ſunt quædam ſcelera, quæ maxime obſtant, quo minus in precatione Deus poſtulationi noſtræ concedat, vt cędes, & illata vis, manus abſtinendæ ſunt ab hac crudelitate & violentia, de quo facinore ſic Iſaiæ ore loquitur Deus: Cum extenderitis manus veſtras, auertã oculos meos a vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.

Tertio. Abſtinendum cædibus & violẽtia.

Hanc vocem 8. M. S. non Hier. & Heb. sed additum eſt a Græc. & Chal. exp.

Fugienda eſt ira, ac diſſidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne preces audiantur, de quibus eſt illud Apoſtoli, Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus ſine ira, & diſceptatione.

Quarto Ira fugienda.
2. Timo. 2. 8.

Videndum eſt præterea, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in iniuria: nã ſic affecti Deũ precibus adducere non poterimus, vt nobis ignoſcat. Cum enim ſtabitis, inquit ipſe, ad orandũ, dimittite, ſi quid habetis, & ſi non dimiſeritis

Iniuriarũ ad ſit obliuio.
Mar. 11. 25.
Matth. 6. 15

tis

Eccli 28.7. tis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra

Sexto, Misericordiæ affectus induendus. Cauendum quoque est, ne duri simus, & inhumani egentibus. Nam in

prou. 21, 13: eiusmodi homines illud dictum est: Qui obturat aurem suam ad clamorē pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

Septimo Superbia euellenda. Quid dicemus de superbia? quæ quantopere Deū offendat, testis est illa vox, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam

Iaco. 4. 6. 1. Pet. 5. 5. Prouer. 3. 34

Octauo. Contemptus verbi diuini corrigendi. Quid de contemptione diuinorum oraculorū In quam extat illud Salomonis: Qui declinat aures suas, ne audiat legem oratio eius erit execrabilis. Quo tamen loco non excluditur deprecatio factæ iniuriæ, non cædis non iracundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non superbiæ, non despicientiæ diuinæ orationis non denique reliquorum scelerum, si ignoscendi venia petatur.

prou. 28, 9,

3 *De fide in Deum, quæ ad orationem necessaria censetur.*

Fiducia adhibenda.

597
A num.º 3.º usq.e ad finem

Est vero ad hanc quoque præparationem animi, fides necessaria, quæ si desit neque de summi Patris omnipotentia, neque de illius misericordia vnde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio. Quemadmodum docuit ipse Christus Dominus. Omnia inquit, quæcunque petieritis in oratione, credentes accipietis. De huiusmodi fide scribit sanctus Augustinus de verbis Domini: fides deficit, oratio perijt. Caput igitur est ad rite orandum, quod iam dictum est, vt fide firmi, ac fixi simus. Quod Apostolus ex contrario ostendit Quomodo inuocabunt, in quem non crediderūt Itaque credamus oportet, vt & orare possimus, & ne nos fides ipsa deficiat, qua salutariter oramus. Fides enim est, quæ pre-

Mat. 21, 22.

S. Aug. serm. 36 de verbo Domini.

Rom, 10, 14,

ces fundit: preces faciũt, vt omni dubitatione sublata, stabilis ac firma sit fides. In hanc sententiã. S. Ignatius hortabatur eos qui ad Deum adirent oraturi: Noli dubio esse animo in oratione: Beatus est, qui non dubitauerit. Quare ad impetrandum quod velimus à Deo, maximum pondus affert fides, & certa spes impetrandi. Quod monet Sãctus Iacobus, Postulet in fide, nihil hæsitans.

S. Ignatius epist. 10. ad Heronem.

Iaco. 1. 6.

4 *Quæ nos ad fidem impetrandi ea, quæ in oratione petimus inducere possunt*

Multa sunt, quibus nos confidere oportet in hoc officio precationis. Est ipsa Dei in nos perfecta voluntas, ac benignitas, cum iubet nos se patrem appellare, vt eius nos esse filios intelligamus. Est prope infinitus numerus eorũ, qui Deũ exorauerũt. Est summus ille deprecator, qui nobis semper præsto est Christus Domin⁹, de quo sic est apud sanctũ Ioannẽ. Si quis peccauerit aduocatũ habemus apud patrẽ Iesum Christũ iustũ, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Itẽ Paulus Apostolus: Christus Iesus, qui mortuus est, immo qui & resurrexit qui est ad dexteram Dei qui etiam interpellat pro nobis. Item ad Timotheũ. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. Tum ad Hebræos Vnde debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum. Quare etsi nos indigni sumus, qui impetremus, tamen optimi dignitate interpretis, & deprecatoris Iesu Christi, sperare, & magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum rite petierimus, concessurum Deum.

Vnde fiducia excitetur.

Matt. 23. 9. Christus pro nobis orat.

1. Ioan. 2. 1.

Rom. 8. 34 Christus noster mediator.

1. Tim. 2. 5.

Heb. 2. 17

(?)

Spiri-

5 *Spiritus sanctus nostrarũ orationũ auctor est.*

Rom. 8. 15. Gal. 4. 15. Rom. 8. 26. Denique nostre auctor est precationis Spiritus sanctus: quo duce preces nostras audiri necesse est Accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus. Abba pater: Quiquidẽ spiritus infirmitatem, qui inscitiam nostram adiuuat in hoc orandi munere: imo vero, inquit, ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Ibid. quomodo Imbecillitas fidei erigenda. Luc. 17. 5. Marc. 9. 18. non est autẽ cæcus, qui hoc dicit, sed pater pueri a demonio vexati quem Christus spumantem expulit.

6 *Quomodo in fide iuuari ad impetrand Dei beneficia debeamus,*

Quod si qui titubant interdum, nec satis esse firmos in fide se sentiunt vtantur illa voce Apostolorum, Domine adauge nobis fidem: & cæci illius Adiuua incredulitatem meam. Sed tum maxime fide, & spe vigentes, omnia à Deo optata consequemur, cum ad ipsius Dei legem, ac voluntatem, omnem mentem, actionem, & orationem nostram conformabimus, Si manseritis enim inquit, in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis Quã quam ad hanc impetrandi a Deo omnia facultatem, inprimis necessaria est, vt antea diximus, ob liuio iniuriarum, & beneuolentia, ac benefica voluntas in proximos.

Ioan. 15. 7. Bona intẽtio etiam necessaria, & conformitas voluntatis nostra cum diuina.

QVÆ RATIO IN Orando requiratur.

CAPVT. VIII.

398 A num. 1. usq. ad 6m

SECTIO. I.

1 *De optima orandi ratione docendam esse populũ & quid sit orare in spiritu & veritate.*

Oratio nisi recte fiat nõ podest. Iac. 4. 3. Primo. Ioan. 4. 23. De adoratione in spiritu & veritate septẽdecim libros scripsit D. Cyrillus.

MAxime autem refert, quomodo sacris precibus vtamur: nã etsi precatio bonum est salutare, tamen, nisi recte adhibeatur, minime prodest. Quod

 enim

enim petimus, ſæpe non aſſequimur, vt ſanctus inquit Iacobus, ob eam cauſam quia male petimus. Ergo docebunt Parochi fidelem populum, quæ ſit optima ratio bene petendi, ac priuatim ac publice orandi, quæ præcepta Chriſtianæ orationis tradita ſunt, ex Chriſti Domini diſciplina.

Alexādrin' qui nuper la... tate dona ti in lucē pro dierunt. Duplex orandi ratio mētalis & vocalis. quarum mentalis est potior ... hac autē ... ſectione vide Thom. q. 83. art. 12.

Eſt igitur orandum in ſpiritu, & veritate: nam cæleſtis Pater tales quærit, qui adorent eum in ſpiritu, & veritate. Orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi ſtudium adhibet: à qua ſpirituali precandi ratione vocalem non excludimus: verum tamen principatum iure tribuendū ducimus illi, quæ à vehementi animo proficiſcitur, obſecrationi, quam Deus, cui patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiam ſi ore nō proferatur. Audiuit Annæ, eius quæ mater fuit Samuelis, intimas preces, de qua illud legimus, flentem oraſſe, & tātum labia mouentē Orauit hoc modo Dauid, inquit enim. Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea. Huiuſmodi exempla in diuinis literis paſsim legentibus occurrent.

Deut. 31. 21. & 1. Reg. 2. 3, & 16. 7, Iob. 22. 12. 13. 1. Reg. 1. 16, 17. ibid. 13. pſal. 103. 8.

2 *Quis ſit vſus vocalis orationis præcipuus.*

Habet autem vocalis oratio propriam vtilitatem & neceſsitatem: nā incendit animi ſtudium, & religionem orantis inflammat. Quod ad Probam S. Auguſtinus ſcripſit hoc modo. Nonnunquam verbis, & aliis ſignis ad augendum deſiderium ſanctum, nos ipſos acrius excitamus. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate, & pietate, verbis afferre ſententiam: nam exultante animo lætitia, par etiam eſt linguam exultare: & decet nos vere cumulatum illud ſacrificium facere, & animæ & corporis

S. Au 121. cap. 9, quomodo ex redundantia cordis os loquatur vid. de. pſal. 13.

ris, quem Apostolorum orandi morem fuisse, ex Actis, & ex Apostolo multis locis cognoscimus.

3 *Vocis officium perinde in priuata oratione ac in publica necessarium non est.*

Sed quoniam duplex precandi ratio est priuata, & publica: priuatæ orationis pronuntiatione vtimur, vt intimũ studium, ac pietatem adiuuet in publica, quæ ad incitandam fidelis populi religionem instituta est, certis, statisque temporibus linguæ officio supersederi nullo modo potest.

vocalis oratio docet. Thom. vbi supra.

4 *Soli Christiani spiritu orant, & longas orationes non debent refugere.*

Hanc vero spiritu orãdi consuetudinem propriam Christianorũ hominum infideles minime colunt: de quibus ita licet Christum Dominum loquentem audire Orãtes nolite multũ loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur: nolite ergo assimilari eis scit enim Pater vester quid opus sit vobis, ante quam petatis eum.

Matth. 6. 7. Verbum faciunt non est in textu sed M.S. & Hieron. habent.

Cum autẽ prohibeat loquacitatem, longas tamen preces, quæ à vehementi, ac diuturno animi studio proficiscantur, tãtũ abest, vt reijciat vt, suo etiã exẽplo nos ad eũ rationẽ cohortetur qui non modo noctes in precatione consumpsit, sed ter eundem sermonem repetiit. Tantum igitur statuendum est, inani verborum sono minime exorari Deum.

Quomodo longas orationes producere liceat, declarat Aug. ep. 121. ad Probam, ca. 10. Tho. in ca. q. art. 12. Luc. 6. 12.

Matth. 26. 41. 42.

5 *Orationes hypocritarum reiicit Dominus.*

Nec vero ex animo orant hypocritæ: à quorum nos cõsuetudine deterret Christus Dominus in hanc sententiam, Cũ oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes, orare, vt

Matth. 6. 5. 6. Sicut Helisæus fecit. 4. Reg. 4. 33.

viduantur ab hominibus amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrē tuum in abscondito, & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri potest, quod non satis est ingredi, sed præterea occludi oportet, ne quid erumpat, vel influat in animas extrinsecus; quo precationis integritas violari possit; Tum enim cælestis Pater, qui omnium mentes & occultas cogitationes maxime perspicit, orantis postulationi concedit

MS. Hier. Græc. & Syr. exem. addūt tuo.

Græc. & Syr. exem. addūt in manifesto.

quid sit intra cubiculū orare.

Isa. 2?,1?. Assidue, orādum vide. Aug. ep. 121 cap. 1. & Thom. ead. q. art. 14.

Luc. 18, 1. 3

6 *Si diutius, quod postulamus, differtur, non ab hoc pietatis exercitio cessandum est.*

1?? num. 6. usq. ad finem

Requirit præterea oratio assiduitatem: quæ quantam vim habeat, iudicis illius exemplo Dei filius ostendit: qui cum nec timeret Deum, nec hominem reuereretur, victus assiduitate, ac diligentia viduæ, eius postulationi concessit. Itaque assiduæ Deo preces faciendæ sunt, nec imitandi illi qui semel, aut iterū orantes, nisi, quod petūt, impetrarint, in oratione defatigantur. Nulla enim officij huius lassitudo esse debet. Quod nos Christi Domini, & Apostoli docet auctoritas. Quod si interdum in eo voluntas defecerit, precibus à Deo petamus perseuerādi vim.

Luc. 18. 1. 1. Thessal. 5, 7.

7 *Christus, si quid a cælesti patre postulare velimus, illud in suo nomine postulandum iussit.*

Vult etiam Dei filius orationem nostrā ad Patrē suo nomine peruenire: quæ eius merito, & gratia deprecatoris id pondus assequitur, vt a cælesti Patre audiatur: est enim eius illa vox apud Sanctū Ioannem

Orandus pater cælestis per Christū

Ioan. 1?. 2? 24.

Amen

Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modo non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. Et iterum Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.

Io in. 16.

Imitãdus sanctorũ feruor in orando. Gratiarũ actio precationi iungenda. 1. Cor. 14. 17 & Eph. 5. 19. 20. 7. & Col. 3. 17. & 1. Tim. 2. 1.

§ *Feruor Sanctorum in oratione imitandus, et petitioni gratiarum actio adiungenda.*

Imitemur ardens sanctorum hominum studiũ quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionẽ cum precatione iungamus, Apostolorum exemplo, qui hanc consuetudinem perpetuo seruauerunt, quemadmodũ apud Apostolum licet videre.

Tob. 12. 8. Aug. in psal. 42, & lib. de perfect. iustit. resp. 17. Leo ser. 1. de ieiunio sept. mens. pet. Chrysol. in ser. 43 Bernar. in senten. sen. II.

9. *Vt feruens, et efficax sit oratio, ieiunium, adhibendum, et eleemosyna est.*

Ieiunium certe maxime est cum oratione sociatum. Nam, qui cibo & potu sunt onusti, horum mens oppressa est, sic, vt neque Deum intueri, neque, quid sibi velit oratio, cogitare possint. Sequitur eleemosyna, quę magnam & ipsa cum oratione societatem habet. Quis enim, cui facultas sit benigne faciendi ei, qui aliena misericordia viuat nec opituletur proximo, & fratri suo se charitate preditum dicere audeat? Aut quo ore is, qui expers sit charitatis, Dei auxilium implorabit, nisi tum peccati veniam precatur, simul & à Deo suppliciter postulat charitatem? Quare diuinitus factum est, vt saluti hominũ triplici hoc remedio subueniretur. Cum enim peccando vel offendamus Deũ, vel proximos violemus, vel nos ipsos lædamus, sacris precibus placatũ reddimus Deũ: eleemosyna redimimus hominum offensiones,

Oratione, Ieiunio & eleemosyna placanda est ira diuina, Vide Thom. in 1. 2. q. 108. art. 3. ad 4. & 4.

nes, ieiunio proprias vitæ sordes eluimus. Et quamquam singula prosint ad omnium scelerum genera, tamen propriè singulis ijs peccatis, quæ diximus apposita & accomodata sunt.

DE ORATIONIS Dominicæ proœmio, caput nono.

SECTIO I.

Pater noster, qui es in cælis.

1 *Cur in huius precationis initio Christus Patris nomen, potius quam Domini, aut iudicis nos vsurpare voluerit.*

Orationem Dominicam explicarunt Tertull. de orat. Cyp. ser. 6. de ora. Dom. Cyr. Hier. Catec. 5. myst. Chrysostom. de ora. Dom. Hier. Theop. Euthi. in cap. 6.

CVM hæc formula Christianæ precationis a Iesu Christo tradita, eam habeat vim, vt antequam ad preces postulationesque veniamus certis verbis loco proœmii nobis vtendum sit, quibus pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere possimus: Parochi officium est, illa distinctè dilucideque declarare, vt alacrior pius populus ad preces adeat, seque cum Patre Deo acturum intelligat. Proœmium autem, si spectes verba, breuissimu est; si res æstimes, grauissimum, mysteriorumque plenissimum. Ac prima quidem vox, qua Dei iussu, & institutione vtimur, in hac precatione, est: Pater. Nam etsi Saluator noster diuinam hanc orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus maiestatis haberet, excepli causa, creatoris, aut Dni, tamen hæc omisit, quæ timorem simul nobis afferre posset, illud autem adhibuit, quod orantibus, & aliquid a Deo petentibus, amorem, fiduciamque conciliat. Quid enim iucundius est Patris nomine, quod indulgētiam sonat, & charitatem?

Proœmium orat onis Dominicæ qui sit fœcundū. Cur in Dñica oratione primum verbum sit Pater. vid. Leo ser. 6. de nat Do. post su pra citatos.

2 *Quæ sit primo ratio, ob quā homines Deū merito patrem hic appellent.*

Quibus autem rationibus Patris nomen Deo con-

Quomodo rem Deus dicatur pater creaturarum vide Tho. in 1. p. q. 33. a. 1 per creationē Deus omnium est Pater. Deu. 32.

conueniat, suppeditabit facultas docendi fidelem populum ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis. Nam cum Deus creauerit hominē ad imaginem suam, nec illam cæteris animantibus impertiuerit, ex hoc singulari munere quo hominem ornauit, iure omnium hominum, nec fidelium modo, sed etiā infidelium Pater in diuinis Scripturis appellatur.

3 *Quæ sit altera ratio, ob quam Deus Pater hominum dicatur.*

Esa. 63. 16. Malach. 1. 6. & in nouo testaméto passim per gubernationem patrē etiā agi Dei Mat. 6. 26. 28 32. & 7. 11. & 23. 9.

A gubernatione vero sumere poterit argumentum, quod, prospiciendo & consulendo vtilitati hominum, præcipuo quodam curæ, & prouidentiæ modo nobis præstat patriam charitatem. Sed vt in huius explicatione argumenti, paternam Dei de hominibus curā melius agnoscat de custodia Angelorum, in quorum tutela sunt homines, aliquid dicendū videtur.

4 *Dei prouidentia illud negotium Angelis datū est, vt custodiant humanum genus.*

Quomodo Deus Pater homini Angelos ad tutelam adiunxerit. Singulis hominib⁹ datum esse Angelum custode, scriptura aperte demōstrat. Genes. 48. 16. Tob. 5. 21. Psa. 90. 11. Matt. 18. 10. Acto. 12. 15. Heb. 1. 14.

EST enim Dei prouidentia datum hoc negotium Angelis, vt custodiant humanum genus, singulisq; hominibus præstosint, ne grauius aliquod detrimentum accipiant. Nam, vt parentes, si infesta & periculosa via filijs iter faciendum sit, custodes adhibent, & periculorum adiutores: sic cœlestis parens in hoc itinere, quo ad cœlestem patriam contendimus, singulis nobis proposuit Angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hostibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, iisque ducibus rectum iter teneremus, ne obiectus aliquis error a fallaci aduersario, nos de via posset deducere, quæ ducit in cœlum.

5 Qui-

5 *Quibus argumentis clare intelligamus magnitudinẽ vtilitatis, quæ ad homines ex custodia Angelorũ redeat.*

Vtilitas custodiæ angelorum.

Quam vero habeat vtilitatem hæc de hominibus Dei cura, ac prouidẽtia singularis, cuius munus & administratio mãdata est Angelis, quorum inter Deum & homines media est, & interiecta natura, patet exemplis, quorum copiam suppeditant diuinæ literæ quæ testantur sæpe Dei benignitate factum esse, vt inspectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent, quibus monere mur innumerabilia eius generis, quæ sub oculos non caderent, à custodibus nostræ salutis Angelis effici vtiliter, ac salubriter Raphael Angelus Tobiæ comes, & dux itineris diuinitus adiũctus, illum duxit, & reduxit incolumen: cui & adiumẽto fuit, ne ab immani pisce deuoraretur, & quanta esset in eius piscis iecore, felle, & corde, vis, demonstrauit. Ille dæmonium expulit, eiusque impedita, & colligata potestate, ne Tobiæ noceret, effecit. Ille verum, & legitimum matrimonij ius & vsum adolescentẽ edocuit. Ille Tobiæ patri oculis capto, lumina restituit.

Gen.16. 8.

Tob.5. 12. & per totum librum.
Tob.6.2. 3.
Ibid.8.
Tob.8.3.

Tob.6.17.18
Tob.11.7.7.8

6 *De Angelo, per quem diuus Petrus e carcere liberatus est.*

Act.12.7.8.9.10.11.
Quanta per Angelum Deus diuo Petro beneficia contulerit: vide itẽ Act. 5.19.20. & 27.23. & 24.
Gõdit ange li ad hominum tutelã.

Angelus item ille principis Apostolorum liberator, vberem præuebit materiam ad erudiendũ piũ gregem de admirabili fructu curæ, custodiæque Angelorum, cum demonstrabunt Parochi Angelum carceris tenebras illustrãtem, & Petrum tacto eius latere ex somno excitantem, soluentem catenas, dirumpentem vincula, monentem, vt surgeret, seque sumptis caligis, &

re

reliquo vestitu sequeretur, eum docebunt ab eodem Angelo Petrum per custodias libere eductum e carcere, & aperta denique ianua, in tuto collocatum.

Plura de angelorū creatione sunt explicata in primo symboli articul. Deus quantumuis offensus nūquā hominū obliuiscitur. quātaque sit illius in nos misericordia ac prouidentia, vide Gene. 6. 13. 14.

Huius generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta est sanctarum literarum historia quibus intelligimus quanta sit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus, & internuntijs nec solum certa aliqua & priuata de re missis, sed a primo ortu nostræ curæ præpositis, & in singulorum hominum salutis præsidio collocatis. Hanc doctrinæ diligentiam illa vtilitas consequetur, vt audiētium mentes erigantur, & ad agnoscendam, ac venerandam Dei paternam de se curam, ac prouidentiam excitentur.

7 *Qua præterea ratione agnoscāt homines fideles paternam Dei de hominibus curam.*

Ezech. 7. 12. vide item psal. 9. 3. 7. 8. 7. & psal. 13. & 52, integros, & Iob. 22. 13. 14. & Eccl. 5. 3.

Commendabit autem hoc loco Parochus, & in primis prædicabit, diuitias benignitatis Dei erga genus humanum, quē cum a primo parente nostri generis, & peccati, vsque ad hanc diem offenderimus flagitijs, ac sceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit. Quem si quis existimat hominum obliuisci, amens est, & in Deum facit indignissimam contumeliam. Irascitur Israeli Deus propter eius blasphemiam, quæ se a bitrabatur cælesti ope desertā esse. Est enim in Exodo. Tentauerunt Dominum dicentes: Estne Deus in nobis, an non? Et apud Ezechielem succenset eidem populo Deus, quod dixerat. Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus Deus terram. Ergo fideles his authoritatibus, a nefaria illa opinione de

deterrendi sunt, fieri posse, vt Deum capiat hominum obliuio, In quā sententiam audire licet conquerentem de Deo apud Isaiam Israeliticum populum, contraque Deū stultam eius querimoniā benigna similitudine refellentem, Est enim ibi. Dixit Sion, Dereliquit me Dominus: & Deus oblitus est mei: cui Deus Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te.

Isai. 49. 14. 15. 16

Primorū parentū luculēto exemplo declaratur. Deum nullo vnquam tempore hominibus de esse. Exemplum iustæ in peccatores indignationis,

8 *Exemplo primi parentis Dei in nos benignitas demonstratur.*

Quibus locis, quanquā id liquido confirmatur, tamen vt fideli populo penitus persuadeatur, nullum posse tempus accidere quo depænat Deus hominum memoriā, quo eis nō tribuat patriæ charitatis officia, Parochi clarissimo primorum hominum exemplo comprobabunt: quos, post neglectum, violatumque Dei iussum, cum acerbius accusatos, & horribili illa sententia condemnatos audis, Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: cum vides è Paradiso expulsos, & vt omnis reditus spes adimeretur, cum in aditu Paradisi collocatum legis Cherubim, flammeum tenentē & versatilem gladium: cum ab vlciscente suam iniuriam Deo illos intimis, & externis molestijs conflictatos intelligis: an non actum de homine putes? an non credas nōmodo diuino illum auxilio nudatum, sed etiā cuiuis iniuriæ propositum? Verūtamen in tantis diuinę iræ, & vltionis iudicijs oborta

Gen. 3. 17. 18.

Ibid. 23.

Exemplum diuinæ in homines etiam peccantes benignitatis. Gen. 3. 21.

oborta est lux quædam Dei in eos charitatis. Fecit enim, inquit, Dominus Deus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos: quod maximum fuit argumentum hominibus nullo vnquã tempore defuturum Deum.

9 *Nullis quantumuis magnis hominum sceleribus Dei benignitatem exhauriri poss. probat.*

b Psal.76.10. vide ltē versus præcedētes,& Tob.3 22.

Huius etiam sententiæ vim: Non exauriri Dei amorem, vlla hominum iniuria, Dauid expressit illis verbis: Nunquid continebit Deus in ira sua misericordias suas? Hanc Abacuch, Deum affatus, expostulit, dum inquit: Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Hanc sic Michæas aperuit. Quis Deus similis tui? qui aufers iniquitatem, & trãsfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ: non immittet vltra furorem suum, quoniam volens misericordiam est. Omnino res ita se habet, cum perditos nos maxime, & Dei præsidio spoliatos arbitramur, tum maxime, pro immensa sua bonitate nos quærit & curat Deus, sustinet enim in ira gladium iustitiæ, nec cessat effundere in exhaustos misericordiæ thesauros.

Abacuc. 3.2. Mich.7.18. Textus habet (transis) sed Bibl. Regiæ habent, transfers.

10 *Quæ sit tertia ratio, qua patriæ charitatis beneficium in genus humanũ Deus cumulate ostendit.*

Magnam igitur vim habent ad declarandam præcipuam Dei rationẽ in amando, tuendoque hominum genere creatio, & gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem, ita eminet inter duo superiora, vt beneficentissimus Deus parensque noster summã in nos benignitatem tertio hoc beneficio cumulatam illustrarit. Quare

Tertio per redẽptionẽ Deus est hominũ parens Vide Ioan 3 16.17.& 10.14 15.22. Rom.5 7.8. Gal.4.4. & 1.Ioan.4.9 10.

re tradet spiritualibus filijs Parochus, & assidue eorum auribus inculcabit hanc præstantissimã Dei erga nos charitatem vt intelligant se, quia redempti sunt, mirabilem in mondum Dei filios euasisse. Dedit enim, inquit Ioannes, eis potesta tem filios Dei fieri, & ex Deo nati sunt. Quamobrem Baptismus, quod primum redemptionis pignus & monumentum habemus, sacramentum regenerationis dicitur, inde enim nascimur Dei filij. Nam inquit ipse Dominus: Quod natum est ex spiritu, spiritus est, & oportet vos nasci denuo. Item Petrus Apostolus, Renati non ex semine corruptibile, sed incorruptibili, per verbũ Dei viui.

Ioan.1.12.13. Baptismus redemptionis nostræ est pignus. Tit.3.5. Ioan.3.6.7. 1.Pet.1.23. per gratiam Dei in numerum filiorum Dei adoptamur.

202 Anum 44. usq. ad 14m

11 *Singulari Dei beneficio per Redemptionem filij Dei effecti sumus.*

Huius pondere redẽptionis, & Spiritum sanctum accepimus, & Dei gratia dignati sumus. Quo munere filij Dei adoptamur, quemadmodum ad Romanos scripsit Apostolus Paulus, Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Cuius vim, & efficaciam adoptionis explanat sanctus Ioannes ad hunc modum. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus.

Rom 8.15. Galat.4.5. 2.Tim.1.7. 1.Ioan.3.1. Non tantum ex secundis rebus, verũ etiam ex calamitatibus immissis metiendam esse patris cælestis benignitatem.

12 *Quid Christiani filij Dei iam effecti, post tot accepta paterne charitatis officia, vicissim patri præstare debeant.*

His expositis, admonendus est fidelis populus, quid ipse vicissim debeat amantissimo Patri Deo vt intelligat, quem amorem, ac pietatem, quam obedientiam ac venerationem creatori

tori, gubernatori, ac redemptori præstare, qua spe, ac fiducia illum inuocare oporteat. Sed ad erudiendam inscitiam, dirigendamque sententiæ peruersitatem eorum, si qui tantummodo secundas res, & prosperum vitæ cursum argumento esse existimant, Deum conseruare nobis amorem suum, rebus autem aduersis, & calamitatibus, cum a Deo exercemur id esse signum hostilis in nos animi, & prorsus abalienatæ a nobis diuinæ voluntatis, demonstrandum erit, cum tangit nos manus Domini, minime id hostiliter facere Dominum, verum percutiendo sanare, plagam a Deo venientē esse medicinam. Castigat enim peccantes, vt ea disciplina meliores faciat, & præsenti animaduersione redimat ab exitio sempiterno. Nam visitat quidem in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra, misericordiam autem suam non aufert a nobis. Quare monendi sunt fideles, vt in eiusmodi castigationi, patriam Dei charitatem agnoscat, & illud apud patientissimum Iob, in memoria, & in ore habeant: Ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt. Vt illud vsurpent, quod sub persona populi Israelitici scripsit Hieremias. Castigastime, & eruditus sum quasi iuuenculus indomitus. Conuerteme, & conuertar, quia tu Dominus Deus meus. Vt Tobiæ exemplum sibi proponant, qui cum in illa plaga cæcitatis paternam Dei manum cædentem sensisset, clauit: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, & tu saluasti me.

(.:.)

Iob. 19. 21. Deut. 32. 39.

Quo fine adhibeatur castigatio.

Ps. 88. 34. 35.

Iob. 5. 18. vide etiam ibi dé versus præcedétes & subsequentes.

Hieron 31. 18

Tob. 11. 17. vide eundé c. 13. 5. 6. 7. 8. 11. 12. & 1. Reg. 2. 6 & Iob. 13. 15. & Sap. 16 13.

Deus clare omnium afflictiones intuetur.

13 *Deum nunquam nostri oblitum esse fidelibus, inculcandum.*

IN quo maxime cauendum est, fidelibus, ne etiam si quouis incommodo affecti, quauis calamitate afflicti sint, Deũ id ignorare existiment, ait enim ipse: Capillus de capite vestro non peribit. Imo vero se ipsi illo diuini oraculi solatio consolentur, quo in Apocalipsi dictum est, Ego quos amo, arguo, & castigo. Conquiescat in Apostoli cohortatione ad Hebræos. Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dũ ab eo argueris: quem enim diligit Dominus, castigat. Flagellat autem omnem filium, quem recipit: quod si extra disciplinam estis, adulterini estis, & non fi ij. Patres quidem carnis nostræ eruditores habuimus, & reuereamur eos, nũ multo magis obtẽperabim⁹ Patri spirituum, & viuimus.

Lucæ 21.18. Apocal. 3.19. prou. 3.11.12. Hebr. 12.5.6.7.8.

Latina bibl. nostra & MS. vulgata habent (adulteri) sed Græca sequuntur (co phoi) quæ author sequi & interpretari hac voce, adulterini maluit.

Noster.

14 *Cur Deum pluralitatis vocabulo nostrum Patrem, hic appellare iubeamur.*

a num. 14. usq. ad 19.m

Cum Patrem inuocamus singuli, & nostrum appellamus, docemur, ex dono, ac iure diuinæ adoptionis consequi necessario, vt fratres sint fideles omnes, & inter se fraterne amare debeant. Omnes enim, inquit, vos fratres estis. Vnum est enim Pater vester, qui in cœlis est. Quare etiã in epistolis, fideles omnes, Apostoli fratres appellant. Ex quo item cõficitur illa consecutio necessaria, vt eadem adoptione Dei, non solum inter se fideles vniuersi fraterna necessitudine coniungantur, sed, quia homo est vnigenitus Dei filius, fratres etiam eius & nominentur, & sint. Nã in Epistola ad Hebræos cum de filio Dei loqueretur

Christiani proprie Deũ suum, patrẽ appellanto strum. primi vt donum adoptionis, qua beneficio Christi fidelibus contigit, ab omnibus agnoscatur.

Matt. 23.8.9.

retur, scripsit Apostolus. Non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nunciabo nomen tuum fratribus meis. Quod tanto ante Dauid de Christo Domino prædixerat. Ipse vero etiam Christus sic apud Euangelistam loquitur ad mulieres. Ite nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam: ibi me videbunt. Quod tum ab eo dictum esse constat cum iam excitatus a mortuis immortalitatem cõsecutus esset, nequis existimet fraternam hanc cognationem, eius resurrectione, & in cælum ascensu dissolutam esse. Tantum enim abest, vt hanc coniunctionem, & charitatem Christi resurrectio diremerit, vt ex illa maiestatis, & gloriæ sede, tum cum de omnibus omnis memoriæ hominibus iudicabit, fidelium minimos ab eo, fratrum nomine appellandos acceperimus.

Mat. 25. 31, Ibidé. 40.

Quomodo Christiani sunt Christi coheredes, Rom. 8. 17. Col. 1. 8. Heb 1. 2, 1. Cor, 3. 9, Greęce habetur, finorgoi Id est, cooperatores. 1, Co, 9, 15, 6, Heb. 9, 10, Chry. Hom, 14. op. Imp in Mat, Deus libenter audit Christianũ pro alijs etiá orantẽ, Christiani no debent se alij.

15 *Qua ratione inter Christi fratres fideles censeatur.*

Qui autem fieri potest vt Christi fatres nõ simus cuius cohæredes dicimur Est enim primogenitus ipse, constitutus hæres vniuersorum, nos vero secundo loco geniti, cohæredes eius pro modo cælestium donorum, pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos ministros, & coadiutores Spiritus sancti quo auctore ad virtutes, salutaresque actiones impellimur, & incendimur, vt eius freti gratia, in certamen salutis fortiter descendamus, quo sapienter, constanterque confecto, decursoque huius vitæ spatio, iustum coronæ præmium capimus a cælesti parente, omnibus, qui eundem cursum tenuerint, cõstitutũ. Nõ enim vt ait Apostolus iniustus est Deus vt obliuiscatur

alijs præscire vide singulare modestiæ Cristianęexẽplu in Onesimo. quẽ Apostolus etiá seruũ & fugitiuũ hero suo philemo. vt sua viscera commẽdat ibid. 12.

catur operis nostri,& dilectionis.

16 *Quomodo alij pro alijs orare, & omnes in vicem fratres æstimare debeamus*

Quam vero hanc ex animo vocem Noster, proferre debemus, S. Chrysostomi sententia declaratur, qui Deum inquit libenter Christianum audire, non solū pro se, sed pro altero deprecantem quod pro se orare naturæ est; pro altero gratiæ, pro se necessitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur. Quibus illa subiunxit: Iucundior est Deo oratio, quam fraterna charitas commendat, quam ea, quam necessitas rei pronuntiat. In hac tanta materia salutaris orationis, monere, & hortari debet Parochus omnes, omnis ætatis, generis, ordinis, vt communis huius fraternæ necessitudinis memores, comiter & modeste se gerant, neque se alijs alij præferant insolentius. Nam etsi in Ecclesia Dei diuersi sunt officiorum gradus: tamē illa varietas graduum, & munerum, fraternæ coniunctionis necessitudinē minime tollit, quemadmodum in hominis corpore varius vsus & functio diuersa membrorū, nihil agit, quamobrem, hec, vel illa corporis pars membri munus, & nomē amittat;

Rom 12.4. 1.Cor.12.12, 13. Ephes 4.7. Mutua fraternitate Christiani vere & fratris diligat. Diuersi hominum in Ecclesia Dei gradus non tollunt fraternæ necessitudinis nexum

16 *Quibus de causis Christiani sint tanta necessitudine coniunctione copulati.*

Propone tibi eum, qui regia sit potestate: an is igitur, si fidelis est frater non est omniū, qui Christianæ fidei communione continentur? Maxime, quid ita? Quia non est Deus alius is, ex quo diuites: & reges nati sunt ab eo, a quo pauperes, & qui in regum potestate sunt, extiterunt, sed vnus Deus, & parens, & Dominus omnium. Itaque vna spiritualis ortus omnium

Deus vnus & idem est diuitū & paupum cōditor Sap. 6.8 & 7.6 & ex.4.11 Mal 2.10. Nobilitas spiritualis omnium Christianorum.

vna est. nobilitas, vna dignitas, vnus splendor generis, cum omnes ex eodem spiritu, ex eodem fidei sacramento nati sumus, filij Dei, & eiusdem hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Christũ Deũ habent copiosi, & potentes homines, aliũ tenuiores, & potentes homines, alium tenuiores, & infimi, non alijs sacramẽtis sunt initiati, nec aliã hæreditatem regni cælestis expectant. Fratres sumus omnes, & vt, inquit Apostolus ad Ephesios, membra sumus corporis Christi, de carne eius, & de ossibus eius. Quod item in Epistola ad Galatas significat Apostolus. Omnes filij Dei estis per fidem in Christo Iesu: quicumque enim in Christo baptizati estis, Christũ induistis: nõ est Iudæus, neque Græcus, non est seruus neque liber, non masculus, neque fœmina. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. Hæc autem accurate versanda res est Pastoribus animarum, & scienter illis in hac sententia commorandum: est enim accommodatus locus nõ minus ad confirmandos, & excitandos inopes, & abiectos homines, quam ad coercendam, comprimendamque arrogantiã locupletium, atque potẽtium. Cui hominum incõmodo, vti mederetur, vrgebat Apostolus fraternam hanc charitatem & inculcabat fidelium auribus.

Ioan. 3. 5. & Rom 6. 3, 4. Col. 2. 12.

Eph. 5. 30.

Gal. 3. 26. vide itẽ Ioã. 17. 21. 22. 23. Act. 4. 32. 1. Cor. 10. 17. Col. 3. 11.

17 *Quid Christianus, vbi exordiũ precationis illud* Pater noster, *pronuntiabit, meditari debeat.*

Locis supra citatis & alibi pasim.

Cum igitur has Deo preces facturus es Christiane, memineris te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque cum precationem ordiris, & illud, *Pater noster*, pronũcias, cogita, quem in locũ te summa Dei benignitas extulerit, qui nõ

vt seruum ad dominum adire inuitum, ac timidũ sed vt ad patrem filium voluntarium, securumque confugere iusserit. Qua in memoria, & cogitatione, quo vicissim studio, & pietate tibi orãdum sit, considera. Dãda enim tibi est opera, te vt talem præbeas, qualem esse decet Dei filium, id est, vt oratio, & actiones tuæ indignæ non sint diuino genere, quo te dignari voluit beneficentissimus Deus. Ad hanc offícijrationem cohortatur nos Apostolus, cum ait, Estote ergo imitatores Dei sicut filij carissimi: vt vere de nobis dici possit quod ipse Apostolus scripsit ad Thessalonicẽses, Omnes vos filij lucis estis, & filij diei.

Ephes. 5. 1. 1. Thes. 5. 5.

Qui es in cælis.

18 *Cum Deus sit vbique præsens, quomodo domicilium suum peculiariter in cœlo habere dicatur.*

Constat inter omnes, qui recte de Deo sentiũt vbique locorum, & gentium esse Deum. Quod non ita intelligendum est, quasi ipse distributus in partes, vna parte locũ vnum alia alium occupet ac tueatur. Nam Deus spiritus est, omnis expers diuisionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in vestigio positum, locali cuius finibus circumscribere, cum ipse de se dicat. Nunquid non cælũ, & terram ego impleo? Quod rursum sic accipiẽdum est, Deum cælũ ac terram, quæque cælo, ac terra comprehensa sunt, vi sua, ac virtute complecti, non autem ipsum vllo loco continere. Adest enim omnibus rebus Deus, vel creans ipsas, vel conseruans creaturas nulla regione, nullis finibus, vel circumscriptus, vel ita definitus, quominus & naturam, & potestatem suam præsens vbique constituat. Quod beatus Dauid expressit illis

Quomodo Deus sit vbique, Deus est totus vbiq, & totus in singulis mundi partibus vide Tho. 1. p. q. 8. ar. 2. Au. lib. 1. Cofe. cap. 3. Hier. 23. 24. Deus est in rebus omnibus Act. 17. 28. Gre. in Ezech. ho. 8. Th. cap. q. ar. 3.

Psalm. 138. 8. Amos. 9. 2. Deus in diuinis scripturis in cœlo sæpe esse dicitur, Ps. 2. 4. & 10. 4. & 113. 3. 12. 2. & alibi. De' in cœlo cur esse dicatur.

illis verbis: Si ascendero in cœlum, tu illic es. Verum, etsi præsens adsit Deus in locis, & rebus omnibus, nullis; vt diximus, terminis definitus, tamen in diuinis scripturis sæpe dicitur habere domicilium suum in cœlo: quod ideo factum videmus, quod cœli, quos suscipimus, sunt nobilissima mundi pars, ijdemque, manent incorrupti, præstantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cęteris corporibus, certisque ac stabilibus motibus præditi. Ergo, vt excitaret hominum animos Deus ad cõtemplandam infinitam suam potestatem, ac maiestatem, quæ maxime clu c t in opere cœlorum, se in diuinis scripturis habi a e dicit in cœlis; sæpe etiam, quod res est, declarat nullam esse mũdi partem, quæ non præsenti Dei natura, ac potestate comprehensa sit.

Ps. 18. 2.

19 *Quid fidelibus meditandum exhibeat illa particula.* Anum.° 1: usq. ad fine

quies in cælis.

Quamquam in hac cogitatione cœlestis domicilij diuinæ maiestatis, fideles non solum communis omnium parentis imaginem sibi proponẽt, sed etiam in cœlo regnantis Dei, vt oraturi meminerint, mentem, animumq; referendum esse ad cœlũ quantumque spei, ac fiduciæ affert eis Patris nomen, tantum Christianę humilitatis, ac pietatis adiungat præstans illa natura, ac diuina maiestas Patris nostri *Qui es in cælis*. Quæ verba præfiniũt etiam orantibus, quid petendum sit. Omnis enim postulatio nostra, quæ ad huius vitæ vsum ac necessitatem pertineat, nisi cũ cœlestibus sit coniuncta bonis, & ad illum finẽ dirigatur, inanis est, & in lig

A Patre cœlesti cœlesti adumtaxat bona, aut quæ his coniũcta sunt expetanda. Colo. 3. 1. In vno M S Græco & Syr. exemp. nõ est cum.

na Christiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de hac ratione precationis, & ad monitionem illam Apostoli authoritate comprobabunt. Si consurrexistis cum Christo quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dexterâ Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

DE PRIMA PEtitione orationis Dominicę.

CAP. X.

SECTIO. I.

Sanctificetur nomen tuum.

205

A num.° 1.° usq.e ad 3.m

1 *Cura nominis diuini santificatione nostra deside ria exordiamur.*

QVID a Deo petendum, quoue ordine id agendum sit, Magister ipse, ac Dominus omnium docuit, & imperauit. Nam cum studij, & desiderij nostri nuncia sit, & interpres oratio, tum recte & ratione petimus, cum postulationum ordo sequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera charitas, totum vt animum, ac studiū conferamus in Deum: qui quoniam solus est in se ipso summum bonum, iure est præcipuo quodam, ac singulari amore diligendus. Nec vero ex animo, & vnice potest amari Deus, nisi rebus omnibus ac naturis, eius honor, & gloria præponatur. Bona enim, & nostra & aliena, & omnino omnia, quæcunque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta summo ipsi bono cedunt. Quare vt ordine procederet oratio, Saluator petitionem hanc de summo bono principem, & caput constituit petitionum reliquarum, docens nos, prius quam ea, quæ nobis, aut proximo cuique onus

Petitionū ordo sequi debet ordinem rerum expetēdarum.

Th, in 2. 2. q. 83. a. 9. Deus s. est in seipso summū bonū Aug. in 1. de Trinit. c. 2, & Th. in 1. p. q. 6 a. 2. Itē li. 1. c. 1. Gent. c. 4 1. & 74. Dei honor interpretendum ante omnia etiam quęrendus. Cur ante omnia petendum est, q̄ proprie ad Dei gloriam pertinet.

Desiderantur & petūtur ea, quibus quis caret.

opus sint, postulemus, quæ propria sunt Dei gloriæ, petere debere, ipsique Deo studium & desiderium eius rei nostrum exponere. Quo facto manebimus in officio charitatis, qua docemur & plus Deum, quàm nos ipsos diligere, & primum petere, quæ Deo cupiamus, deinde, quæ nobis optemus.

2 *Cum diuina natura nulla re augeri, aut carere possit, cur necesse fuerit sanctificationem nominis Dei hic postulare.*

ET quoniam desideriū & petitio sunt earum rerū, quibus caremus (nec vero Deo, idest, eius naturæ, fieri accessio potest aut augeri vlla re diuina substantia, quę inexplicabilem in modum est omni perfectione cummulata) intelligendum est, extra hæc esse, quæ à Deo ipsi Deo petimus, & ad æternam eius gloriam pertinere. Cupimus enim & petimus, vt Dei nomen notius sit gentibus, vt eius regnū amplificetur, vt plures quotidie obediant diuino numini. Quæ tria, *Nomen, Regnum, Obedientia*, non illo sunt intimo Dei bono, sed assumuntur extrinsecus.

Deo nihil addi potest quia est immutabilis. Mala. 3, 6. vide Th. in 1. p. q. 9. a. 1. Nihil petimus Deo intrinsecus accedere quod antea nō habuerit, sed exterius aliquid fieri quo eius gloria innotescat ad hominum vel utilitatem optamus.

3 *Quomodo intelligenda sit hæc prima petitio vota hac petitione Christus nos Deo Patri offerre.*

VERVM vt hæc petitiones, quam vim habeant, & quid valeant, planius intelligatur, Pastoris erunt partes, monere fidelem populum verba illa, *Sicut in cælo & in terra*, ad singulas referri posse singularum primarum postulationum, vt: *Sanctificetur nomen tuum, sicut in cælo & in terra*: item, *Adueniat Regnum tuum, sicut in cælo & in terra*, similiter, *fiat volūtas tua sicut in cœlo & in terra*.

Verba illa (sicut in cœlo & in terra) ad tres primas petitiones referri posse docet Chrisost. hom. 14. op. imper. in Matt.

Quid sibi velit prima petitio.

ra. Cum autem petimus, vt ſanctificetur nomen, Dei, id ſentim⁹ vt augeatur ſanctitas, & gloria diuini nominis. Quo loco Parochus animaduertet ac docebit pios auditores, non id dicere Saluatorem, vt eodem modo ſanctificetur in terra, quo in cælo, id eſt, vt amplitudine terreſtris ſanctificatio cæleſtem exæquet: hoc enim fieri nullo pacto poteſt: ſed vt ex charitate, ex intimo animi ſtudio id agatur.

4 *Quomodo Dei nomen per ſe ſanctum, ſanctificari a nobis poſſit.*

Pſal. 110. 10. & 137. 2. Leuit. 18. 14, & 19. 2. & 20. 7. & 2. Pet. 1. 16. Ioſ. 24. 19. & 1. Reg. 2. 2.

Dei nomen cũ per ſe ſanctum ſit, quomodo illud ſanctificare petamus.

Etſi veriſsimum illud eſt, ſicuti eſt, diuinum nomen per ſe ſanctificatione non egere cum ſanctũ & terribile ſit, quemadmodum ipſe Deus ſua ipſe natura ſanctus eſt, neque ei vlla ſanctitas, quæ ab omni æternitate præditus non fuerit poſsit accedere: tamen, quod in terris longe minori honore afficitur, quam par eſt non nunquam etiam maledictis, & nefaris vocibus violatur, propterea cupimus, ac petimus, vt laudibus, honore, gloria cœlebretur, ad exemplũ laudum honoris, & gloriæ, quæ illi in cælo tribuuntur, id eſt, vt ſic honor & cultus in mente, in animo, in ore verſetur, vt omni veneratione, & intima & externa proſequamur omni celebritate excelſum, purũ, & glorioſum Deum ad imitationem supernorum, & cæleſtiũ ciuium complectamur. Vt enim cælites ſumma cõfeſsione, gloria, & prædicatione efferunt Deum ſic precamur, vt idem cõtingat orbi terrarum, vt omnes gentes Deũ cognoſcant, colant, & venerentur, vt nulli plane mortales reperiantur, qui nõ & ſuſcipiant Chriſtianam religionem, & ſe totos Deo dicantes, credant ex eo omnem ſancti-

Beati omnes Deum perpetuo laudant. Pſal. 83. 5. & Apoc. 4. 8. Augu. lib. 22. de ciuitate Dei cap. 30.

ſtita-

ctitatis fontem existere neque quicquam esse purum, aut sanctum, quod non a sanctitate diuini nominis oriatur.

Ephes. 5. 26.

206 Anum. 5o usq. ad finem 5

5 *Quomodo fieri possit, vt Dei nomen in infidelibus sanctum esse possit.*

Mat. 28, 19, vide plura in 2. p. de sacra baptismi. Secundo specia tim petitur, vt infideles per fidē & fidei sacramēta Deo se adiungant.

Testatur enim Apostolus mundatam esse Ecclesiam in lauacro aquæ, in verbo vitæ, significat autem verbum vitæ, nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti, in quo baptizamur, & sanctificamur. Itaque quoniam nulla cuiusquam expiatio, nulla munditia, & integritas esse potest, super quo non sit innocatum diuinum nomen, cupimus, & petimus à Deo, vt omne hominum genus, relictis impuræ infidelitatis tenebris, ac radijs diuini luminis illustratum, huius vim nominis agnoscat, sic, vt in eo veram quærat sanctitatē & in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis baptismi Sacramentum suscipiens, ipsius Dei dextera, perfectam vim sanctitatis consequatur.

6 *Qua ratione Dei nomen in peccatoribus sanctificari possit.*

Tertio petitur, vt Christiani inuitia relapsi resipiscant. Matt. 22, 12

Pertinet vero optatū, & postulatio nostra non minus etiam ad eos, qui flagitijs, & sceleribus cōtaminati, puram baptismi integritatem, & innocentiæ stolam amiserūt: quare factum est, vt in illis miserrimis suam iterum sedem impurissimus spiritus collocarit. Optamus igitur, & precamur à Deo, vt in ipsis etiam sanctificetur nomē eius: vt ad cor, & sanitatem redeuntes, sacramento pœnitentiæ redimant pristinam sanctitatem, seq; ipsos purum, ac sanctum Deo templum, ac domicilium præbeant.

Isa. 46. 8.

7 *Quomodo omnes homines in se sanctificare Dei nomen poterunt.*

Oramus denique illumen, vt suum Deus præferat omnium mentibus: quo videre possint, omne datum optimum, & omne donum perfectum, descendens à Patre luminum ad nos diuinitus esse delatum: quo temperantiam, iustitiam, vitam, salutem omnia denique animi, corporis, externa, vitalia ac salutaria bona illi acceptareferant: a quo, quemadmodum prædicat Ecclesia, bona cuncta procedant: si quid luce sua sol, si quid reliqua sydera motu, & cursu prosunt hominum generi, si circumfuso hoc alimur spiritu, si terra frugum, & fructuum vbertate vitam sustinet omnium, si opera magistratuum quiete, ac tranquillitate fruimur: & hæc & huius generis bona innumerabilia nobis suppeditat immensa Dei benignitas. Quin etiã, quas Philosophi secundas causas appellant, interpretari debemus mirabiliter effectas quasdam, & ad vsum nostrum accommodatas Dei manus, quibus nobis sua bona distribuit ac longe, lateque diffundit.

Secundæ causæ sunt diuinæ potentiæ instrumenta vide Tho. in 1. p. q. 103. ar. 5. & 6. Vide sect. 20. primi articuli symboli.

pertinet diuini nominis imploratio. vide Aug. ser. 181. de tem. & Gre. li. 35. moral. ca. 6.

8 *Quomodo maxime per agnitionem, & venerationem Ecclesiæ Catholicæ Dei nomen sanctificetur.*

Act. 4. 12.

Quid prima petitione maxime meditãdũ De Christianis qui factis nomẽ Dei polluũt & vilius esficiunt. Quod. sec. 6. seq. petit. etia per tractatur.

Quod autem maxime rem continet in hac petitione, illud, est, vt omnes agnoscant, ac venerẽtur, sanctissimam Iesu Christi sponsam, & parentem nostram Ecclesiam: in qua vna est fons ille amplissimus, atque perpetuus ad eluendas, & expiandas omnes peccatorum sordes, vnde hauriuntur vniuersa salutis & sanctitatis sacramenta: quibus quasi cælestibus quibusdam fistulis in nos a Deo ille sanctitatis ros, & liquor effunditur: ad quã solam, & ad eos, quos suo sinu, & gremio complexa

Quinto optatur, vt catholica Ecclesia ab omnibus agnoscatur. Zach. 13. 1. Ezec. 36. 25. Ecclesiæ prerogatiuæ. Ad solam Ecclesiam

xta est, pertinet diuini illius imploratio nominis quod vnum sub cælo datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

9 Qua ratione nomen Dei a Christianis hodie polluatur.

Verum Parochi maxime hunc locum vrgere debebunt, boni esse filij, non solū Patrem Deū orare verbis, sed re etiam & actione conari, vt eluceat in ipso sanctificatio diuini nominis. Vtinam non essent, qui, cum oratione hanc Dei nominis sanctificationem assidue postulent, factis, quantū in ipsis est, illud minus violant, atque contaminant: quorum culpa interdum ipsi etiam Deo maledicitur: in quos dictum est ab Apostolo: Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes. Et apud Ezechielem legimus: Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt nomē sanctum meum cum diceretur de eis, populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt. Qualis enim est vita, & vt sunt eorū mores, qui religionem profitentur, sic de religione ipsa deque eius auctore religionis multitudo imperita iudicare solet. Quare qui viuunt ex Christiana religione, quam susceperunt, & ad eius regulam, orationem, & actiones dirigunt suas, magnam facultatem præbēt alijs, laudandi nomen cælestis parentis, & omni honore, & gloria celebrandi. Nobis enim ipse has partes imposuit Dominus, vt illustribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem, & prædicationem diuini nominis: ad quos loquitur in hunc modum apud Euangelistam: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrū, qui in cælis est.

Rom. 2. 24. Ezec. 36. 20. vide item Isa. 52. 5. & Tit. 1. 16.

Quomodo ex fidelium sanctitate populi ad laudandum Deum excitatur. vide Deuter. 4. 5. 6. 7.

Virtutibus sunt excitandi homines ad Dei nominis sanctificationem. Matth. 5. 17. Marc. 4. 21. Luc. 8. 16. 1. petr. 2. 12. & 3. 16. 17.

Et

Et princeps Apostolorũ: Conuersationem vestrã inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos cõsiderantes, glorificent Deum.

DE SECVNDA petitione.

CAPVT. XI.

SECTIO.I.

Adueniat regnũ tuũ.

207 A num.° 1.° usq.e ad 4.m

1 *Regni Dei prædicatio in scripturis quam sæpe commendata.*

Contentum est huius petitionis argumentum cum vltimo symbolo artic.

Mat. 3.2. Mar 1.4. Luc. 3.3. M.S.4: Reg. & Gr. & Syr. exẽpl. legũt appropinquauit. Mat. 4.17. Marc. 1.15.

REGNVM cœleste, quod altera hac petitione postulamus, eiusmodi est, vt eo referatur, ac terminetur omnis Euangelij prædicatio: nã & inde exorsus est ad pœnitentiam hortari. S. Ioãnes Baptista, dum pœnitentiam, inquit agite: appropinquabit enim regnum cœlorum. Nec aliũ defecit initiũ suæ prædicationis Saluator humani generis: & in illo salutari sermone, quo beatitudinis vias discipulis in mõte monstrauit, tanquã proposito orationis argumẽto principiũ duxit a regno cœlorum: nam, Beati, inquit, pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Quin etiã eum retinere cupiẽtibus, attulit illam causam necessariæ profectionis. Et alijs ciuitatib' oportet me euangelizare regnũ Dei: quia ideo missus sum. Hoc idem postea regnũ prædicare iussit Apostolus: & illi, qui se ire ad sepeliendum patrem suum velle dixerat respondit. Tu vade, annuncia regnũ Dei. Cum vero resurrexisset a mortuis, per illos quadraginta dies, quibus apparuit Apostolis, loquebatur de Regno Dei Quare Parochi hunc secundæ postulationis locũ diligentissime tractabũt, vt fideles auditores, quanta sit in hac petitione vis, ac necessitas, intelligant.

Mat. 5. & 6. & 7. per totum.

Matt. 5. 3. Luc. 6. 20.

Luc. 4. 43. Mat. 10. 7. Luc. 9. 60.

Act. 1. 3.

2 Quid

2 *Quid hæc secunda petitione comprehendat.*

Primum autem ipsis ad rem scienter, subtiliterque explicandã magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod etsi hæc petitio coniuncta sit cum reliquis omnibus, eam tamen separatim etiam adhiberi iusserit a cæteris, vt quod petimus, summo studio quæramus: inquit enim: Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Etquidem tanta vis, & copia cælestium munerum hac postulatione continetur, vt omnia complectatur, quę ad corpoream, & spiritualem vitam tuendam sint necessaria. Quem autem regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non sint, quæ regni salutem contineant? Quod si sunt homines de regni sui incolumitate solliciti: quanta regum omnium cura & prouidentia tueri credendum est & vitam, & salutem hominum? Hac igitur Regni Dei petitione, comprehensa sunt omnia, quibuscunque in hac peregrinatione, vel exiliopotius indigemus, quę concessurum Deus benigne pollicetur: nam statim illa subiũxit. Et hæc omnia adijcietur vobis. Quibus omnino declarauit se eum esse Regem, qui generi hominum copiose omnia, largeque suppeditat: in cuius infinitæ benignitatis cogitatione infixus Dauid cecinit, Dominus regit me, & nihil mihi deerit.

Mat. 6. 33.

Quomodo omnia quæ ad spiritualẽ & corporalẽ vitam pertinẽt, Deus suo regno prouideant, declarat sub parabola vineę. Isa. 5. 1 2. 3. & Hier. 2. 21.

& Mar. 2. 33. Matth. 6. 33. Deus rex est ditissimus valens omnia, necessaria nobis præstare. ps. 22. 1. Quomodo petendum Dei regnum.

3 *Quid his faciendum sit, qui huius petitionis fructũ consequi cupiunt.*

Verum minime satis est, vehementer petere Dei regnum, nisi ad petitionem nostram adhibeamus omnia, tanquam instrumenta, quibus illud quæritur, & inuenitur. Nam & quinque fatuæ virgines studio se illę quidem petierunt ad hunc modum.

Matt. 25. 11. Mat. 7. 21. Quam calamitosa sit pręsentis vitę conditio. Quod plurimis etiā declarabit ac duabus postremis petitionibus. Cæterum de huius vitæ miseriis potissimū agūt ex libris sacris. Iob & Eccles. & Tobias. præter quos si lubet etiam hos peculiares sacrę Scripturæ locos Parochus adhibebit.

208 à num 4°. usq ad 7m

modum: Domine, Domine aperi nobis, veruntamen, quod illius postulationis præsidia non haberent, exclusæ sunt, nec iniuria: est enim illa Dei ore pronuntiata sententia: Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.

4 *Quibus rationibus regni Dei desiderium in hominibus sit excitandum.*

Quamobrem haurient animarum curatores Sacerdotes ex vberrimis diuinarum litterarum fontibus ea, quæ fidelibus desiderium, studiumque cō moueant regni cœlorum quæ calamitosam status nostri conditionem, illis ob oculos ponant, quæ sic eos afficiant, vt respicientes, & colligentes se, in memoriā redeant summæ beatitudinis, & inexplicabilium bonorū, quibus redundat æterna parentis Dei domus. Exules enim sumus, & plane eius loci incolæ, in quo habitant dæmones: quorum odium in nos nulla ratione mitigari potest: nam sunt infestissimi & implacabiles in genus humanum. Qui domestica, intestinaque prælia, quæ inter se corpus & anima, caro & spiritus assidue gerunt; quibus perpetuo timendum est, ne concidamus: timendum autem imo statim conciderem⁹, nisi propugnaculo diuinę dexterę defenderemur. Quā vim miseriarum cū sentiret Apostolus: Infelix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Rom. 7. 24.

5 *Quanta sit hominis miseria per aliarum rerum cū homine collationem demōstrat.*

Hæc infelicitas nostri generis quamquam per se cognoscitur, tamen ex contentione reliquarum naturarum, & creatarum rerū facilius intelligi potest. In illis, siue rationis, siue

siue etiam sensus experti bus, raro fieri videmus, vt aliqua natura a proprijs actionibus, a sensu, vel motu insito declinet sic, vt a proposito, & constitu to fine deflectat. Hoc apparet in bestijs agrestibus, natantibus, volucribus, vt res declaratione non egeat quod si cęlum suspexeris, nonne verissimum id esse intelligis, quod a Dauide dictũ est. In æternum Domine, verbum tuum permanet in cælo? Nempe illud conti nent motu, & perpetua conuersione fertur, vt ne minimum quidem a præ finita diuinitus lege disce dat. Si terram & reliquã vniuersitatem consideres facile videas, aut nulla aut exigua ex parte deficere. At miserrimum hominũ genus sæpissime labitur: raro, quæ recte sunt cogi tata, persequitur: plerumque susceptas bonas actio nes abijcit, atque contemnit: quæ modo placuerat optima sententia, subito displicet, & illa reiecta, ad turpia consilia, sibique perniciosa dilabi tur.

Bestia. Cęlũ.

Psal. 118. 89.

Terra.

Hominis quã ta sit in rebus agendis incõ stantia. Incõ stantiæ humanæ & miseriarum quotidianarũ causæ.

6 *Quæ sit omnium miseriarum causa potissima.*

Quænam igitur est huius inconstantiæ, miseriæque causa. Contemptio plane diuini afflatus. Claudimus enim aures Dei monitis: oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumina diuinitus præferuntur, nec cœlestẽ Patrem salutariter præcipientem audimus. Quare huc incumbendum erit Parochis, vt & miserias oculis subijciant fidelis populi, & commemorẽt causas miseriarum, & remediorum vim ostendant.

Quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex sanctissimis vitis Ioanne Chrysostomo, & Augustino, maxime vero ex ijs, quæ in symboli expositione posuimus. Nã, illis cognitis, quis erit

Prou. 24. Isa. 65. 11. & 66. 4. Hier. 7. 13. & 35. 15. Chrysost. in ps. 118. & in 4. c. Isa. & hom. 62. ad pop. Antioc. & 63. & in ser mo. de vanitate & breuitate vitæ & al ibi. Aug li. 10. conf. c. 28 & 31. & li. 21 de ciuit. c. 14. & lib. 22. c. 22 Luc. 15. 18. 19.

erit è facinorosorum hominum numero, quin adiumento Dei gratiæ præeuntis. Euangelico illo Prodigi filij exemplo conetur exurgere & erigere se, atque in cælestis regis, Patrisque cõspectum venire.

209

a num° 7° usq. ad 12m

7 *Quidnam Dei Regnum sacris in literis designet.*

HIS explicatis, quæ sit fidelium fructuosa petitio, aperient quid sit, quod his verbis à Deo postulemus, præsertim cùm vocabulũ regni Dei multa significet: quorum declaratio, & ad reliquam scripturæ intelligentiam nõ erit inutillis, & est ad huius loci cognitionem necessaria.

Dei regnum primo generalem in res vniuersas potestatem & prouidentiæ curam significat. ps. 94. 4.

Communis igitur quædam regni Dei significatio, quæ freques est in diuinis literis, est non solum eius potestatis, quam habet in omnem hominem, rerũque vniuersitatem, sed etiam prouidentiæ, qua cuncta regit, & moderat. In manu enim eius, inquit Propheta, sũt fines terræ. Quibus finibus etiam intelliguntur, quæ occulta sunt, & abdita, in intimis terræ ac rerum omniũ partibus. In hanc sententiã Mardochæus loquebatur illis verbis: Domine Deus, rex omnipotens: in ditione enim tua cuncta sunt posita: & nõ est qui tuæ possit resistere voluntati. Dominus omnium tu es: nec est, qui resistat maiestati tuæ.

Est. 13. 9.

8 *Christi regnũ in pios quale.*

Secundo peculiarem illã beneficentiã qua pios gubernat & dirigit denotat Psal. 22. 1. Isa. 33. 22.

Item Dei regno declaratur præcipua illa ac singularis prouidentiæ ratio qua Deus pios & sanctos homines tuetur, & curat. De qua propria, & eximia quadam Dei cura, dictum est illud a Dauide: Dominus regit me, nihil mihi deerit. Tum ab Isai. Dominus rex noster, ipse saluauit nos. In qua Dei Regia potestate, etsi præcipua

cipua ratione sunt in hac vita ij, quos diximus, pij ac sancti homines: tamen monuit Pilatũ ipse Christus Dominus, regnũ suũ non esse ex hoc mundo, hoc est minime ex hoc mundo, qui & conditus est, & interiturus, ortum habere. Nam eo, quem diximus, modo dominantur imperatores, reges, respublicæ, duces, omnesque ij, qui vel expetiti, ac delecti ab hominibus, præsunt ciuitatibus, atq; prouincijs, vel per vim, & iniuriam dominatum occupauerunt. Christus autem Dominus constitutus est rex a Deo, vt ait Propheta: cuius regnum, ex Apostoli sententia, iustitia est. Inquit enim: Regnum Dei est iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.

Ioãn. 18. 36

Quomodo regnum Christi non sit ex hoc mundo.

Ps. 2. 6.

Rom. 14. 17.

9 *Qua ratione Christus in suis regnet fidelibus.*

Quomodo Christus in fidelibus suis regnet.

Regnat autem in nobis Christus Dominus, per virtutes intimas: fidem, spem, charitatem, quibus virtutibus regni quodam modo partes efficimur, & Deo peculiari quadam ratione subiecti, ad eius cultum, ac venerationem cõsecramur: vt, quemadmodum dixit Apostolus: Viuo autem, iam non ego, viuit vero in me Christus ita nobis dicere liceat, regno ego, iam non ego, regnat vero in me Christus. Id autem regnum iustitia dicitur, quia Christi Domini iustitia constitutum est. Ac de hoc regno sic loquitur apud S. Lucam Dominus. Regnum Dei intra vos est. Nam etsi Iesus Christus per fidẽ regnat in omnibus, qui gremio, ac sinu sanctissimæ matris Ecclesię continentur, præcipuo tamen modo regit eos, qui præstanti fide, spe, & charitate præditi, se tanquam pura quædam, & viua membra Deo præbuerunt: & in his regnum gratiæ esse dicitur.

Gal. 2. 20.

Quomodo regnũ Dei sit iustitia.

Luc. 17. 21.

In quib⁹ præcipue regnet Christus.

(.?.)

10 *De regno gloriæ Christi Domini nostri.*

Tertio gloriã cum c[illegible] tatẽ designat quã Deus in cœlo obtinet. Mat. 25. 34.

Ex vero etiam Dei gloriæ regnum illud, de quo Christum Dominum apud sanctum Matthæũ loquentem audimus. Venite benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Quod idem ab eo regnum, apud S. Lucã, latro admirabiliter, sua scelera recognoscens, expetebat in hunc modum. Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Sanctus etiam Ioãnes meminit huius regni. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, nõ potest introire in regnũ Dei. Meminit item Apostolus ad Ephesios: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, (quod est idolorum seruitus) non habent hæreditatem in regno Christi, & Dei. Eodem pertinent aliquot similitudines Christi Domini loquentis de regno cœlorum:

Luc. 23. 42. Ioa 3. 5. M. S. & Aug. lib. 2. 1 dant Sancto. Ephes. 5. 5. M. S. & Græ. exemp. legũt qui est idolorum seruus. Mat. 13. 31 32 33. 44. & 22. 2

11 *De regnis gratiæ & gloriæ Christi natura & diuersitate.*

Ioan. 4. 14. Quid gratia Sic A post. Roma. 6. 23. vita æternam gratia vocat Regno gratiæ frequẽter excedimus. 2. Corint. 5. 6.

Necesse est autẽ prius ponere regnum gratiæ. Neque enim fieri potest, vt in vllo regnet Dei gloria, nisi eiusdem gratia in illo regnarit. Est vero gratia, ipsius sententia Saluatoris, fons aquæ salientis in vitam ęternam. Gloriã autem quid esse dicemus nisi gratiam quandam perfectam, & absolutam. Quãdiu enim, fragili hoc & mortali corpore vestiti sumus, dum in hac cæca peregrinatione, & exilio vagi, & imbecilles absumus a Domino, sæpe labimur, & cadimus, abiecto regni gratiæ adminiculo quo nitebamur: ũ autem regni glorię, quod perfectum est lux nobis illuxerit, firmi, ac stabiles perpetuo cõsistemus, omne enim, & vitium, & incommodum exhaurietur: omnis infirmitas confirmata roborabitur: ipse denique nostra in anima, & in

1. Cor. 13. 10. Regnũ gloriæ semel ab homine possideatur nunquam amittitur.

& in corpore regnabit Deus: quæ res vberius in symbolo tractata est, cum de resurrectione carnis ageretur.

210
Anum. 12. usq. ad 15.

12 *Quid in primis igitur hac petitione Deum oremus.*

Quomodo maxime hic In terris regnum Dei aduenlat.

His igitur expositis, quæ communem regni Dei sententiam declarāt, quid sibi hæc petitio proprie velit, dicendum est. Petimus autem a Deo, vt regnum Christi, quod est Ecclesia, propagetur, vt se ad fidem Christi Domini, & accipiendam veri Dei cognitionem conuertant infideles, & Iudæi, & schismatici, ac hæretici redeant ad sanitatem, & ad Ecclesiæ Dei communionem, a qua desciuerunt, reuertantur: vt compleatur, & ad exitum perducatur, quod Isaiæ ore dixit Dominus: Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida: ad dexteram enim, & ad læuam penetrabis: quia dominabitur tui, qui fecit te, Et idem: Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui: leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, filij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent.

Isa 54.2.

Ibid. 5.

Isa. 60.3.

Ibid. 4. & 49. 18.

13 *Secundo quidnam hic postuletur.*

Tit. 1. 16. In Christianis perperam viuentibus dominatur etiā diabolus.

Verum, quia sunt in Ecclesia, qui verbis confitentes Deum, factis negātes deformatā fidē præseferant, in quibus propter peccatum dæmō habitat, ac dominatur tanquā in proprijs domicilijs, petimus etiā, vt ad eos veniat regnum Dei, quo illi, peccatorum discussa caligine & radijs diuinæ, lucis illustrati, restituantur in filiorū Dei pristinam dignitatem, vt omnibus ē suo regno, cœlestis parens, sublatis hæreticis atque schismati

maticis, effectisque offensionibus, ac scelerum caussis, aream purget Ecclesiæ, quæ Deo cultum pie, sancteque adhibēdo, quieta, ac tranquilla pace perfruatur.

Matt. 3. 12.

14 *Quid tertio loco eadem petitione quæramus.*

1. Cor. 15. 25. 1. Col. 15. 4. 26. Col. 2. 15

Petimus denique, vt solus in nobis viuat, solus regnet Deus, ne sit posthac morti locus, sed vt illa absorueatur in victoria Christi Domini nostri, qui disiecto, ac dissipato omni hosti um principatu potestate, & virtute, suo omnia subijciat imperio.

245.
A num.° 15.° usq.° ad finem

15 *Quæ Christianis huius petitionis occasione præcipue agenda, & contemplanda offerantur.*

Erit autem curæ Parochis, vt, quod postulat huius ratio petitionis, fidelē populum doceant, quibus cogitationibus, & meditationibus instructus has pie Deo preces, facere possit. Ac primum hortabuntur, vt vim, ac sententiam intueantur illius similitudinis a Saluatore introductę. Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro; quē, qui inuenit homo, abscondit & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrū illum: nam qui nouerit Christi Domini diuitias is præ illis omnia cōtemnet; huic facultates, opes, potentia sordescent: nihil enim est quod illi summo pretio comparari, imo vero, quod in conspectu eius stare possit. Quare, quibus id nosse contigerit, exclamabunt illi, vt Apostolus. Omnia detrimentum feci & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Hæc est illa insignis Euangelij margarita, inquam, qui pecuniā ex omni bonorum venditione redactam erogarit, is beatitudine fruetur sempiterna.

Matt. 13. 44
Christi regnum vt colequamur, omnia terrena sunt contemnenda.

Huc pertinere possunt quæ de Sapiētia scripsit. Iob. 28. 15. Salomon Prou. 8. 10. 11 & Sap. 7. 8. 9. 10.

(. i. .)

16 Quam

16 *Quam sit desiderabile regnum Christi hic per gratiam, & in futuro per gloriam.*

Prou. 8. 10. 11. & Sap. 7. 8. 9. 10. phil. 3. 8. Mat. 13. 45. Quam pretiosa sit diuinæ gratiæ margarita.

O nos felices, si tantum luminis nobis præferret Iesus Christus, vt illam videre possemus diuinæ gratiæ margaritam, qua ipse regnat in suis: nam & nostra omnia, & nos ipsos venundaremus, vt emptam illam tueremur. Tum enim deniq; nobis non dubitanter dicere liberet Quis nos separabit a charitate Christi? Præstantẽ vero regni gloriæ excellentiam, si quæ sit, scire volumus, eandem de illa, & Prophetæ, & Apostoli vocem, atque sententiã audiamus? Oculus non vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illũ

Rom. 8. 35. Quam excellẽs sit diuinæ gloriæ thesaurus. Isa. 64. 4. 1. Cor. 2. 9. Consideratio nostri ipsorũ ob oculos ponenda.

17 *De humilitate, quam in hac petitione, & alijs præ nobis ferre debemus.*

Proficiet autem ad impetrandũ maxime, quod petimus, si qui sumus, ipsi nobiscum reputemus, id est. Adam progenies, iure e paradyso eiecti, & exules, quorum indignitas, ac peruersitas summũ Dei odium, ac sempiternas pœnas postularet. Quare demisso tum, & abiecto animo simus oportet. Nostra etiam erit plena Christianæ humilitatis oratio: & nonino nobis ipsi diffidentes, illius more publicani confugiemus in Dei misericordiam, totũque eius benignitati tribuentes, ipsi gratias agemus immortales, qui nobis suum spiritum sit elargitus, quo freti clamare audeamus, Abba pater.

Gen. 3. 23. 24. Humiliter regnũ Dei petẽdum. Luc. 18. 13. Roman. 8. 1. Quid sequi. vel fugere debeamus vt simus beati sæpe cogitandum. Hoc docet parabola. Euangelica de vinea Matthæ. 20. 1. Matt. 11. 12. Mat. 9. 17.

18 *Quanto studio nobis incũbendum sit, vt tandem cœlorum regno potiamur.*

Suscipiemus etiam illã curam, & cogitationem quid agendum, quid contra vitandum sit, vt ad cœleste regum peruenire

Diligentia adhibenda. 1. Cor. 9. 3.

possimus. Non enim a Deo ad otium, & ad inertiam vocati sumus: quin immo inquit: regnum coelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: & Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Itaque non est satis petere regnum Dei, nisi suum ipsi etiam studium, & operam adhibeant homines: nam adiutores sint oportet, & administri Dei gratiae co tenendo cursu, quo peruenitur in coelum. Nunquā nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuo pollicitus est: vnum vt nobis videndum sit ne Deum, & nos ipsos deseramus. Ac Dei quidem sunt in hoc Ecclesiae regno omnia, quibus & vitā tuetur hominum, & salutem perficit sempiternā, & quae sub aspectum non cadunt, Angelorum copiae, & plenissimum virtutis caelestis visibile hoc munus Sacramentorum. In is tantum nobis praesidi est diuinitus constitutum, vt non modo ab acerrimorum hostium regno tuti esse, sed ipsum etiam tyrannum, eiusque nefarios satellites prosternere, & conculcare possimus.

Quomodo ipsi [illegible] diuinae gratiae adiutores.

Matt. [illegible]

Quantis praesidijs homines instruxerit Deus ad coelestis regni consecutionem.

19 Conclusio huius petitionis, & breuis illius alia expositio.

Quare vehementer ad extremum petemus a Deo Spiritu, nos vt omnia iubeat e sua voluntate facere. Satanae vt tollat imperium, nullam vt in nobis summo illo die potestatem habeat, vt vincat, & triumphet Christus, vt vigeant eius leges toto orbe terrarum, vt decreta seruentur, vt nullus vt proditor, aut desertor eius sit, sed tales se praebeant omnes, vt in regis Dei conspectum non dubitanter veniant, & constitutā illis ex omni aeternitate possessionē adeant regni coelestis, vbi beati cum Christo sempiterno aeuo fruantur.

A Dei Spiritū legūt alia exemplaria, nihil tamen mutauimus, eo quod Dei Spiritus & Dei Spiritus vna est Trinitatis persona quam inuocare omnes debent.

Matt. 25.34.

DE.

DE TERTIA petitione.

CAPVT. XII.

Fiat voluntas tua.

252
Anum. 1.
usq. ad 6.m

1 *Quare postulatio Dei regno, statim subijciatur, vt eiusdem voluntas fiat.*

Matt. 7. 21.
Multa quę in huius petitionis explicatione pertractãtur, his respondẽt quæ duobus postremis præceptis de concupiscentiæ prauæ motibus sunt in medium productæ. Præuaricatio Adæ quanta mala inuexerit.

CVM à Christo Domino dictum sit: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed, qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum coelorum; quicunque in illud cœleste regnum peruenire cupiunt, id a Deo petere debent, vt fiat voluntas eius. Quamobrem hæc hoc loco posita petitio est, statim post regni coelestis postulationem.

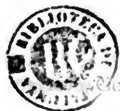
2 *Quæ methodo ad verum huius petitionis intelligentiã perueniendum sit.*

VT autem intelligãt fideles, quam necessariũ in nobis sit, quod hac prece postulamus, quantamque salutarium vim munerum ex eius impetratione consequamur, demonstrabũt Parochi, quibus miserijs, & ærumnis oppressum fuerit hominum genus propter peccatum primi parentis.

3 *Quæ mala præuaricatio primi parentis, in humanũ genus inuexerit.*

NAM a principio Deus proprij boni appetitionem creatis rebus ingenerauit, vt naturali quadam propensione suũ quærerent, & expeterẽt finem, a quo illæ nunquã nisi obiecto extrinsecus impedimento, declinant. Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deũ suæ beatitudinis authorem, parentemque eo præclarior, & præstantior vis, quod is compos esset rationis, atque consilij. Sed hunc amo

Quomodo animalia suũ expetant finẽ vide Th. in 1. q. 1. ar. 8. Homo in initio suę creationis in Deum tanquã suæ beatitudinis authorem recta ferebatur. Eccles. 7. 29. August. in 14. de ciui. c. 10. Th. in 1. p. q 95. a. 1 & 2. peccato originali & amissa iustitia, & advirtutẽ inclinatio corrupta est.

rem sibi naturaliter inge nitum, cum reliquæ naturæ rationis expertes conseruassent, quæ, vt initio procreatæ fuerunt, natura bonæ, sic in eo statu, & conditione manserunt, hodieque manent, miserum hominum genus cursum non tenuit: non enim solum bona iustitiæ originalis amisit, quibus a Deo supra naturæ suæ facultatem auctum ornatūque fuerat, sed etiam insitum in animo præcipuū virtutis studium obscurauit. Omnes inquit, declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Nam sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua, vt inde facile intelligi posit, neminem per se salutariter sapere, sed omnes ad malum esse propensos innumerabileque esse hominum prauas cupiditates, dum procliues sunt, & flagranti studio feruntur ad iram, ad odium, ad superbiam, ad ambitionem, ad omne fere malorum genus.

psa.13.3.&52.3. Gen.8.21. itē 6.5. Omnes ab adolescentia ad malū sunt procliues, ses 5. Conci. Trid. de peccato originali.

4 *Homo & si multis miseriis obrutus sit, suum tamen statum ignorat.*

QVIBVS in malis quamquam assidue versemur, tamen, quæ summa est nostri generis miseria permulta ex illis sunt, quæ nobis minime mala videantur: quæ res insignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus ac libidinibus obcæcati, non videant, quæ salutaria opinātur, plerūque esse pestifera, imo vero ad illa perniciosa mala tanquam ad optabile: & expetendum bonum, rapiantur præcipites, ab ijs quæ vere bona sunt, & honesta, tanquam a contrarijs rebus, abhorreant. Hanc opinionem corruptumque iudicium detestatur Deus, illis verbis. Væ, qui dicitis

Ad Rom. 11.22.23 Homo cupiditatibus ob cæcatus ne videt quidem suum malum quia hoc ipsum bonum esse existimat

Isai.5.20

Gustum spiritualē amisit homo. Isai. 14. 9. Hier. 4. 28. & 31. 29 Ezech 18. 2. Homines omnes post peccatū sunt ægrotis similes. psal. 6. 3. & 26. 2. & 106. 22. Isa. 24. 4. & 53. 4. Virtutes cælo dignas homo sibi relictus perficere nō potest. Repetatur hic quæ prima lectione præfationis huius Catechismi sunt explicata, & quæ sub si. q. 9. paulo post subijcientur vide itē Cælest. 1. ep. 1. can. 4. Augu. ep. 95. & li. 1. cōc. duas epi. pela. c. 2. pro sp. c. 1. colla. 22. cō. Triden. s. 6. c. 1.

citis malum bonū, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

5 *Quomodo nostram hanc miseriam sacræ litteræ nobis ob oculos subijciant.*

Itaque, nostris vt subijciant oculis nostras miserias, comparant nos diuinæ litteræ ijs, qui verum gustandi sensum amiserunt: quare fit, vt a salubri victu alieni sint: appetantque contrarium. Cū ægrotis præterea nos cōferunt: vt enim illi, nisi morbum depulerint, sanorum & integrorum hominum officia, ac munera obire non possunt: sic nos actiones, quæ Deo gratæ sint, suscipere sine diuinæ gratiæ adiumento nequimus.

6 *Institutu naturæ corrupti quanta sit ad aliquid boni agendum hominum infirmitas.*

Quod si quædam sic affecti assequimur, leuia illa sunt, & quæ ad consequendam cœlestem beatitudinem, parum, vel nihil momenti habent. At Deum, vt par est, amare & colere, quod maius quiddam, & altius est, quam vt nos humi strati id humanis viribus assequamur, nunquam poterimus, nisi adminiculo diuinæ gratiæ subleuemur.

7 *In rebus diuinis non omnino pueris esse persimiles.*

Quanquam aptissima etiam est illa comparatio ad significandam miseriam humani generis cōditionem, quod similes esse dicimur puerorum, qui suo relicti arbitrio temere mouentur ad omnia: pueri, inquā, sumus, & imprudentes, ludicris sermonibus, et inanibus actionibus dediti, si a diuino præsidio deseramur Sic enim nos obiurgat Sa-

Hominis per Adę peccatū nunc sunt ipsis pueris insipientiores. prou. 1. 22. 1. Cor. 14. 20.

213
A num.° 6.° usq.e ad 9.m

 pientia.

prudentiam salutis necessariam nisi Deo adiutore consequi nõ possumus.

pientia. Vsquequo paruu li diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient, Et in hunc modum hortatur Apostolus. Nolite pueri effici sensibus: etsi in maiori inanitate, & errore versamur, quam illa puerilis ætas, cui tantum abest humana prudentia, ad quam tamen per se tempore potest peruenire: cum ad diuinam prudentiam, quæ ad salutem necessaria est nos nisi Deo auctore, & adiutore adspirare non possimus: nisi enim præsto nobis sit Dei auxiliũ, reiectis ijs, quæ vere sunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

Ro. 7. 23. Omniũ actionũ & cogitationũ humanarum beatitas ex cõsensu, quẽ habẽt cũ diuina volũtate est metienda.

8 *Quonam hac petitione tãtorum malorum proponatur remedium.*

AC, si quis: discussa diuinitus animi caligine, has videat hominum miserias, & sublato stupore, sentiat legem membrorum ac sensus cupiditates spiritui repugnantes recognoscat, omnemque dispiciat naturæ nostræ propensionem ad malũ, qui poterit non ardenti studio opportunum tanto huic malo, quo naturę vitio premimur, remedium quærere, salutaremque illam regulam expetere, ad quam Christiani hominis vita dirigenda, & conformanda sit, Hoc igitur illud est, quod imploramus, cum ita precamur Deum, *Fiat voluntas tua*, Cum enim, a abiecta obedientia, & Dei voluntate neglecta, in has miserias inciderimus, vnum illud tantorum malorum remedium nobis diuinitus propositum est, vt ex Dei voluntate, quam peccando contempsimus, aliquando viuamus, omnesque cogitationes & actiones nostras ea regula metiamur, quod vt assequi possimus, suppliciter illud â Deo petimus,

Fiat voluntas tua.

suam autem voluntatem Deus manifestauit hominibus per decalogum.

Rom. 5. 19.

Tridẽt. syn. de iustific. sessio. 6. cap. 11.

Côc., Mileu. can. 7. & 8. Iustificati propter pronitatem ad malũ vita hac durãte semper periclitatur. Conc. Trid. ses. 6 c. 12 & 13. vide Ezec. 8. 26. Hier. 16. 2. aduer. Iou. & Aug. de hęres. hęre. 82.

9 *Etiam à iustificatis, qui iam Deo parent, vsurpanda hæc precatio est.*

ID vero illis etiam vehementer petendum est, in quorum animis iã regnat Deus, quique iam sunt radijs diuini luminis illustrati, cuius gratię beneficio, Dei obtemperent voluntati. Quibus licet ita comparatis, propriæ tamen cupiditates aduersantur propter pro cliuitatem ad malum, insitam in hominum sensibus, vt, etiam si tales simus, magnum tamẽ hoc loco nobis periculum sit a nobis ipsis, ne abstracti & illecti a concupiscentijs, quæ militant in mẽbris nostris, iterum de salutis via deflectamus: de quo nos periculo Christus Dominus admonuit illis verbis, Vigilate, & orate vt non intretis in tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Iacob. 4. 1.

Mat. 26. 41.

214

A num. 9o usq. ad 14m

10 *In iustificatis adhuc viget concupiscentia, quam quidem nemo penitus potest extinguere.*

Non enim est in hominis potestate, ne in eius quidem, qui per Dei ratiam est iustificatus, ita domitos habere carnis affectus, vt nunquam illi postea excitentur. Quippe cum eorum, qui iustificati sunt, mentem sanet Dei gratia, non etiã carnem: de qua illud scripsit Apostolus: Scio enim, quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Nam vt semel primus homo iustitiam originalem, quo tanquam fræno quodam cupiditates regebantur, amisit, minime eas postea ratio cõtinere potuit in officio, vt ea non appeterent quæ etiam rationi repugnant. Itaque in ea hominis parte peccatum, idest peccati fomitem habitare scribit Apostolus, vt intelligamus, eum non ad tempus, quasi hospitẽ diuer

Iustificatorũ mentẽ sanat Dei gratia, non etiã carnem. Iustitia originalis fuit tanquam frenum, quo carnis cupiditates regebãtur, eoq; semel amisso nũquã ita regi potuerũt, quin identidẽ noxia appeterent.

Ro. 7. 18. Fomes peccati, sua cõcupiscentia perpetuo in mẽbris nostris latitat. vnde etiã perpetuo aduersus illum querẽda sunt auxilia.

Ro. 7. 20.

diuersari apud nos, sed quamdiu viuimus, tanquam incolam nostri corporis, in domicilio membrorum hærere perpetuo Ergo domesticis, et intestinis hostibus assiduè oppugnati, facilè intelligimus, confugiendum esse ad Dei auxilium, petendumque, vt fiat in nobis voluntas eius. Iam verò faciendū est, vt sciant fideles quæ sit petitionis huius vis.

11 *Qumoodo voluntas Dei in hac petitione accipiatur*

Vide magistrū in. 1. dist 45. lit. g. h. & i. & Tho. in 1. p. q. 19. & ipsū & alios in 1. dist. 45.

Quo loco multis omissis, quæ a doctoribus scholasticis de Dei volūtate vtiliter, & copiosè disputantur, voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam signi appellare solent, hoc est, pro eo quod Deus a nobis fieri, aut caueri iusserit, aut monuerit. Quare voluntatis nomine hoc loco comprehensa sunt vniuersa, quæ nobis ad cælestem beatitudinem comparandam proponuntur, siue illa ad finem, siue ad mores pertineant: omnia denique, quæcumque Christus Dominus per se, vel per Ecclesiam suam facere, aut imperarit, aut prohibuerit: de qua voluntate ita scribit Apostolus: Nolite fieri imprudentes sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei. Ephe. 5. 17.

12 *Quam includant tertia petitio sententiam.*

Cum igitur illud precamus, *Fiat voluntas tua*, petimus in primis nobis, vt Pater cælestis facultatem concedat obtemperandi diuinis iussis, & inseruiendi ei in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris: vt ad nutum & voluntatem eius omnia faciamus: vt ea colamus officia, de quibus in sacris litteris admonemur: vt ipso duce, & auctore, reliqua omnia præstemus, quæ eos decent, qui nō ex volūtate carnis, sed ex

1. Thes. 4. 3. & Rom. 12. 1. Pet. 2. 15. Luc. 1. 74. 75.

Deo

Deo nati sunt, exemplū Christi Domini secuti, qui factus est obediens vsque ad mortem, mortē autem crucis, vt parati simus omnia perpeti potius quam vel minimum ab eius voluntate discedere.

Parere Deo, libertas est, inquit Seneca lib. de beata vi. c. 5. ex quo D. Ber. ser. 3. de San Andre, hæc sum psisse videtur seruire Deo regnare est.

13 *Quibus potissimum datum sit eorum, quæ hic petuntur, studio, & amore ardentissime flagrare.*

Matt. 12. 50. Mar. 3. 35. Luc. 8. 21. Omnes sancti diuinā voluntatē semper fieri optarūt, vt Christus Mat. 26. 47. & Paulus Acto. 21. 14. Heli, 1. Reg. 3. 18. Psal. 118. 5. Ibid 35.

Nec vero quisquam est, qui huius studio, & amore petitionis flagret ardentius, quàm is, cui cō cessum sit, vt summam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud verissime dici intelligit, Seruire Deo, & illi obedire, regnare esse. Quicunque, inquit Dominus, fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est, hoc est, cum illo summ omnibus amoris, & beneuolentiæ vinculis coniunctissimus. Nemo fere est ex viris sanctis, quin præcipuum huius petitionis munus vehemēter à Deo postularit: ac præclara quidem omnes, sed varia per sæpe oratione vsi sunt in quibus mirificum, & suauissimum Dauidem videm' illud variè postulantem. Modò enim inquit: Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiēdas iustificationes tuas. Interdū Deduc me in semitā mandatorū tuorū. Nonnunquam: Gressus meos dirige secundū eloquium tuum, vt non dominetur omnis iniustitia. Hucpertinent illa: Da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Iudicia tua doceme: Da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua. Sæpe alijs verbis eandem tractat, versatq; sententiam. Qui loci diligenter animaduertendi sunt, & fidelibus explicandi, vt, quanta sit, in prima huius petitionis parte vis, & copia salutarium rerum, omnes intelligant.

Ibid. 133. Ibid. 73. Et legūt. 6. MS. Græ. q. Heb. & Cha. Ibid. 125. Gal. 5. 19. 20 21. Hic nō tantū petitur vt bonam Dei volūtatē sequamur, sed et iā, vt ex animo opera carnis detestemur. 1. Rom. 8. 13.

Quia

245 A num°. 14°. usq. ad 19m.

14 *Quid præterea hac petitione significemus.*

Secundo loco, cum illud precamur, *Fiat volũtas tua.* detestamur opera carnis: de quibus scriuit Apostolus: Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, beneficia, inimitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidię, homicidia, ebrietates, comessationes, & hissimilia. Et si secundum carnẽ vixeritis, moriemini. Petimusque ne sinat Deus ea nos perficere, quæ sensus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas nostra suaserit, sed vt nostram volũtatem sua voluntate moderetur. Alieni sunt ab hac voluntate voluptuarij homines, qui in terrenarum rerum cura, & cogitatione defixi sunt. Feruntur enim libidine prę cipites ad potiundum, quod concupierunt, & in illo fructu prauę cupiditatis felicitatem ponunt, vt beatum etiam esse dicant, qui, quodcumque optarit, cõsequatur. Nos contra petimus à Deo, vt ait Apostolus, ne carnis curam faciamus in desiderijs, sed, vt fiat voluntas eius.

Voluptarij terrenisq; affectibus implicati, nisi illa cupiditaté exuãt, nõ vere istud precantur.

Rom. 13. 14.

15 *Melius est, id optare fieri, quod Deus vult, quam id, quod cupimus.*

Etsi non facile adducimur, vt precemur Deum vt cupiditatibus nostris non satisfaciat. Habet enim difficultatem hæc animi inductio, quod ipsi quodammodo, id petẽtes nos videmur odisse: quod etiam stultitiæ tribuunt ij, qui toti hærent in corpore: sed nos stultitiæ famam subeamus libenter Christi causa. Cuius est illa sententia: Si quis vult post me venire abneget se metipsum. Præsertim cũ sciamus multo præstare, id optare quod

Difficile est aduersus propriam cupiditatem precari, sed tamen salutare & gloriosum.
Mat. 6. 24.
Luc. 9. 23.
mar. 8. 34.

quod rectum, iustumque sit, quàm id assequi, quod à ratione, à virtute, à Dei legibus sit alienū. Et certe deteriore loco is est, quicunque ad id peruenit, quod temere ac libidinis impulsu cupiebat, quam qui, optime quod optauit, non assequitur.

16 *Etiam ea, quæ pietatis speciem non habent, a Deo petenda non sunt.*

Petitur hic etiam ne id Deus det quod suasore dæmone, simulato lucis Angelo, velut bonum esset postulamus seu ne imaginariū bonū si quando a nobis postuletur, impetremus 2. Cor. 11. 14. mat. 16. 22. Imaginariū bonū postulauit petrus, Imaginariū bonum postularunt. Iacobus & Ioannes. Luc. 9. 54. Luc. 9. 56. Ioan. 3. 16.

Quamquā non id modò petimus, ne concedatur nobis a Deo, quod ipsi nostra sponte cupimus, cum studium nostrū deprauatum esse constet, sed ne id etiam detur q, suasore, & impulsore dæmone, simulato lucis angelo, tanquam bonum interdū postulamus Rectissimum illud principis Apostolorum studiū videbatur, pietatisque plenissimum Dominum a consilio proficiscendi ad mortem auocare, conabatur: & tamē eū, qui humanis sensibus, non diuina ratione ducebatur Dominus acriter obiurgauit. Quid amantius in Dominum videbatur eo postulari potuisse, quod sancti viri Iacobus, & Ioannes, illis irati Samaritanis, qui magistrum hospitio accipere noluissent, ab eo petierunt, vt iuberet ignem è cælo descendere, qui duros illos, & inhumanos absumeret. At a Christo Domino reprehensi sunt illis verbis: Nescitis, cuius spiritus estis: Filius enim hominis non venit animas perdere, sed saluare.

17 *Cum quæ cupimus, ad naturæ conseruationem spectant, ea maxime, vt fiant si Deus velit, petendum est.*

In his etiam quæ per se malanō sunt naturaq; conseruant rogandus est etiam Deus vt, eius fiat voluntas mat. 26. 37. 38. mar. 14. 33. qualis autē in Christo fuerit tristitia & timor vide s. Tho. in 3. p. q. 15. 6. ca 17.

Neque vero solum, cū quod cupimus, malū est, aut mali speciem habet, Deum precari debemus, vt fiat voluntas eius, sed etiam, cum re vera malum non est, veluti cū voluntas sequitur primam illam

illam naturæ inclinationem, vt appetat ea, quæ naturam conseruant, & reijciat quæ ei contraria videantur. Quo circa, cũ in eum locum ventũ est, vt aliquid petere velimus huius generis: tum vero dicamus ex animo, *Fiat voluntas tua*. imittemur illum ipsum, à quo salutẽ & salutis disciplinam accipimus, qui cum naturaliter insito cruciatu, & acerbissimæ mortis timore commoueretur, tamen in illo horrore summi doloris, suam, ad Dei Patris retulit voluntatem Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat.

Luc. 22. 42.

Homines primi parentis peccato adeo imbecilles sunt effecti, vt quamuis refrænent suam cupiditatem, peccata euitare nõ possint, nisi diuinũ accedat auxiliũ. Vide Aug. in lib. de nat. & gra. cap. 26. Tho. in 1. 2. q. 109. art. 9. & 10.

18 *Cum citra Dei auxiliũ peccatum vitare non possimus, id etiam hac petitione postulamus.*

Sed mirabiliter deprauatum est, hominum genus: qui cũ vim suæ etiã attulerint cupiditati, eamque diuinæ voluntati subiecerint, tamen sine Dei auxilio, quo à malo protegimur, & in bonum dirigimur, peccata vitare non possunt. Ergo confugiendum est ad hanc precationem, & petendum à Deo, vt in nobis ipse instituta perficiat, vt exultantes cupiditatis motus comprimat, vt appetitus rationi obedientes efficiat, vt nos denique totos ad suam conformet voluntatem. Precamur etiam, vt Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat, quo diuinum mysterium absconditum a seculis, & generationibus, notum, ac peruulgatum sit apud omnes.

1. Tim. 2. 4.

Col. 1. 26.

Sicut in cælo, & in terra.

216
A num.° 19 usq. ad finem

19 *Quid sibi ista clausula velit.*

Formam præterea & præscriptionẽ illius obedientiæ postulamus, vt videlicet ad eam regulã dirigatur, quam in cælo, & seruant beati Angeli,

& colit

Precamur etiā, vt promulgata apud omnes Dei volusta teeam totus mundus sequatur.

De hac particula quędam sectione. 2. primę petitionis explicata sunt.

Vide D. Ber. in lib. de diligendo Deo, fere in medio.

& colit reliquus cælestium animarum chorus, vt quemadmodum illi sponte, & summa cum volutate obediunt diuino numini, sic nos Dei volūtati, quomodo ipse maxime vult, libentissime pareamus.

20 *Deo non pretij alicuius causa, sed amore ipsius parendum est,*

Et vero in opera, & studio, quod Deo nauamus, summum a nobis amorē Deus, & eximiam charitatem requirit, vt, etiam si spe cælestiū præmiorū totos nos ei dicauerimus, tamen ideo illa speremus, quod, vt in eam spem ingrederemur, placuit diuinæ maiestati. Quare tota nitatur illo in Deum amore nostra spes, qui mercedem amori nostro proposuit æternam beatitudinem. Sunt enim, qui amāter alicui seruiāt sed tamen pretij causa, quo amorem referunt. Sunt præterea, qui tantummodo charitate, & pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil spectant, nisi illius bonitatem, atque virtutem, cuius cogitatione, & admiratione se beatos arbitrantur, quod ei suum officium præstare possint.

21 *Aliæ item eius clausulæ expositiones.*

ET hanc habet sentētiam illa appositio, *Sicut in cœlo, & in terra.* Maxime enim nobis enitendum est, vt Deo simus obedientes, quemadmodum beatas mentes esse diximus: quorum laudes in illo summæ obedientiæ munere obeundo, eo Psal. persequitur Dauid Benedicite Domino omnes virtutes eius, ministri eius, qui facitis voluntatem eius. Quod si quis sanctū Cyprianum secutus, sic illa interpretatur, vt dicat. *In cælo*, in bonis, & pijs, *In terra*, in malis

Psal. 102. 21.

S. Cy in ser. de orat. Dom n tur etiam. n ali sicut & bon cur & spiri s tandem Deo obtemperet

Experimentet innuestigabiles voluit legere: Colos. 1. 15.

& impijs. Nos vero etiã eius sententiam cõprobamus, vt pro *Cœlo*, spiritus pro *Terra*, caro intelligatur, vt & omnes, & omnia in omnibus, Dei voluntati obediant,

22 *Quomodo etiam gratiarum actionem contineat hæc petitio.*

Gratiarum item actionem continet hæc petitio, veneramur enim Dei sanctissimam voluntatẽ, & maximo perfusi gaudio, summis laudibus & gratulationibus, omnia eius opera celebramus, qui certo sciamus eum omnia benefecisse. Cum enim constet, esse omnipotentem Deum, necessario sequitur, vt omnia eius nutu facta esse intelligamus. Cum vero etiã ipsum, sicut est, summum bonum esse affirmemus, nihil ex eius operibus non esse bonum, cum omnibus ipse suam impertiuerit bonitatem, confitemur. Quod si in omnibus diuinam rationẽ non assequimur, in omnibus tamen, & ambigui causa neglecta, & reiecta omni hæsitatione, illud Apostoli profitemur, in inuestigabiles esse vias eius. Sed ob id maxime etiã Dei voluntatẽ colimus, quod ab eo cælesti lumine dignati sumus. Ereptos enim de potestate tenebrarum transtulit in regnum filij dilectionis suæ.

Mar. 7. 37. Eccli. 39. 21. Ra. 32. 33.

Omnes legunt inuestigabiles tamẽ hic codex tã vt homo nymia tolleret quam vt vocem græcã.

23 *Quid ex hac petitione ad contemplationem referendum sit.*

Sed, vt extremo loco id explicetur, quod ad meditationem pertinet huius petitionis, redeundum est ad id, quod initio attigimus, debere fidelem populum in huius pronunciatione petitionis esse demisso, & humili animo, reputantem secum eam, quæ in natura est insita, cupiditatum vim diuinæ voluntati repugnantem, cogitantem se in eo officio vinci a naturis.

turis omnibus: dequibus ita scriptum est: Omnia seruiunt tibi: maximeq; imbecillem esse, qui nullum opus Deo gratum, non modo non perficere sed ne instituere quidem possit, nisi Dei adiumento subleuetur. Quoniam vero nihil magnificêtius est, nihil præstantius, quã vt diximus, Deo seruire, & vitam ex eius lege, ac præceptis agere, quid & optabilius esse potest homini Christiano, quam ambulare in vijs Domini, quam nihil agitare animo, nihil actione suscipere, quod a diuina volũtate abhorreat. Vt vero eam exercitationem capiat, & illud institutum teneat diligentius, petat ex diuinis libris exempla eorum, quibus, cũ illi consiliorum suorum rationem non retulissent ad Dei voluntatem, omnia male ceciderunt.

Ps. 118. 91. nullũ opus Deo gratum potest homo citra illius auxilium instituere. Ioan. 16. 6 & 2. Col. 3. 5 Psal. 118. 1. nihil optabilius, quã iuxta volũtatem Dei viuere. Infelices qui sua consilia diuinæ volũtati nõ accõmodant. Exẽplum videtur Pharaone Ex. 4. 5. & 6, & sequent. c, Quisque suæ vocationi acquiescat.

24 *Quantum commodi ad vitam tranquille agendã ex huius petitionis meditatione consequi possimus*

Moneantur postremo fideles, vt in simplici & absoluta Dei voluntate acquiescãt, ferat æquo animo conditionem suã qui sibi inferiori loco videtur esse, quam eius dignitas postulet, ne deserat ordinem suum, sed in ea vocatione maneat, in qua vocatus est, & proprium iudicium subiiciat Dei voluntati, qui nobis melius consulit, quam ipsi optare possimus. Si angustia rei familiaris, si corporis valetudine, si persecutionibus, si aliis molestijs, & angoribus premimur, certo statuendum est, nihil horum sine Dei voluntate, quæ summa omniũ ratio est, nobis accidere posse, ideoq, nõ debere nos grauiꝰ cõmoueri sed inuicto animo ferre, semper illud in ore habẽtes

1. Cor. 7. 20. & Eph. 4. 1.

Volũtas Dei est ratio summa omnium quæ sunt. vide Thom. in 1. p. q. 19. ar. 4 Actor. 21. 14. Iob. 1. 21.

tes, Domini voluntas fiat: & illud beati Iob, Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum:

DE QVARTA Petitione.

CAPVT. XIII.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

247
Annum.o 1o usq. ad 3m

1 *Quae nam in hac oratione Dominica ratio ordinis seruata sit.*

Quatuor posteriores petitiones ad tres priores referuntur.

QVarta petitio, & reliquae deinceps quibus animae, & corporis subsidia propriè, ac nominatim postulamus, ad superiores petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem, ac rationem precatio Dominica, vt postulationem rerum diuinarum consequatur earũ petitio, quae ad corpus, & ad hãc vitã tuendũ pertinẽt. Nã vt ad Deum, tanquã ad vltimum finem, referuntur homines: sic humanę vitę bona ad diuina eadẽ ratione diriguntur.

Quis ordo in precatione Dominica seruetur.

2 *Cur humanae vitae bona a Deo licite optentur, & petantur.*

Quae quidem ideo optanda, ac petenda sunt vel quod ita diuinus ordo postulat, vel quod illis adiumentis ad diuinorum bonorum adeptionem indigemus, vt iis adminiculis, propositum finem cõsequamur, qui regno, & gloria caelestis Patris; atque iis praeceptis colendis, seruandisque continetur, quam Dei voluntatem esse non ignoramus. Quare omnem vim, & rationem huius petitionis ad Deum, eiusque gloriã referre debemus.

quem Insinc nomo sitconditus,

3 *Quo fine, & modo temporalia bona sint postulanda.*

Praestabunt igitur suũ officiũ Parochi fidelibus auditoribus vt intelligant in iis petẽdis, quae ad vsũ ac fructum pertinent rerum terrenarum, esse intendendum animum, ac studium nostrum ad Dei praescriptionem, nec inde

Temporalia bona iuxta Dei praescriptum suntpostulanda. vid Thom. in 2.2.q.83. art. 6 Rom.8.26.

de vlla ex parte declinandum. Nam in eo, quod scribit Apostolus, Quid oremus, sicut oportet, nescimus: maxime peccatur his postulationibus terrenarum, & caducarum rerum. Ergo potenda sunt bona hæc, vt oportet, ne, perperam aliquid postulantes, responsum illud a Deo feramus, Nescitis, quid petatis. Erit autem certa iudicandi nota, quæ praua sit, quæue recta petitio, consilium & propositum postulantis. Nam si quis terrena petit eo animo, vt illa omnino bona existimet, & in illis tanquam in optato fine conquiescens, nihil præterea requirat, sine dubio non orat, sicut oportet. Non enim, inquit S. Augustinus, petimus temporalia hæc tanquam bona nostra, sed tã quam necessaria nostra. Apostolus etiãin Epistola ad Cor. docet, omnia quæ spectant ad vsus vitæ necessarios, ad Dei gloriam referri oportere. Si ue enim manducatis, inquit, siue bibitis siue aliud quid facitis, omniã in gloriam Dei facite.

Matth. 20. 22.

In petitione rerũ temporaliũ qualitas orationis ex proposito postulantis est metienda.

S. Aug. lib. 2. de serm. do. in mon. cap. 26. itẽ ep. 121 cap. 6.

1. Cor. 10. 31. Col. 3. 17. Vocẽ aliud due M S.

Amb. Græc. & syr. exẽpl. non habent.

4 *Quot quantisque cõmoditatibus in statu innocentiæ homo sit potitus.*

Sed vt videant fideles quantam habeat hæc petitio necessitatem, commemorabunt Parochi, quanta ad victum, & ad vitam colendam indigentia sit externarum rerum quod magis intelligent si comparatio fiet eorum quæ primo illi parenti nostri generis, & reliquis deinceps hominibus fuerunt ad viuendum necessaria. Nam etsi ille in amplissimo innocentiæ statu, vnde & ipse, & eius culpa omnis posteritas corruit, necesse habuisset adhibere cibum ad reficiẽdas vires, tamẽ inter illius & nostræ vitæ necessitates multum interest. Non enim ei vestibus ad tegumentum corporis

Primi parentes si in statu innocentiæ perseuerasent, nece aliquo vil debuissent.

vide Thom. in 1. p. q. 97. a. 3. Quam nullis indigeamus, quibus in innocẽtiæ statu nõ opus fuisset.

Homo in statu innocentiæ usu fructuum arboris vitæ immortalis permansisset. Aug. lib. de quæst. vet. & no. test. q. 19. & Thom. in 1. p. q. 97. a. 4 ex Ge. 3. 22. Labor omnis corporis in Paradiso iucundus homini fuisset terraque semper fertilis. Tho. in 1. p. q. 102. art. 3.

ris opus fuisset, non tecto ad perfugium, non armis ad defensionem, non remedijs ad valetudinem, non aliis multis, quorum subsidio nos ad hanc naturæ imbecillitatem, ac fragilitatem tuendam egemus: satis ei fuisset ad immortalem vitam ille fructus, quem felicissima vitæ arbor nullo eius aut posterorum labore præbuisset. Neque vero futurus erat homo in tantis paradisi delicijs otiosus, quem ad agendum Deus in eo voluntatis domicilio collocarat: verum nulla ei opera molesta, nullum officij munus non iucundum fuisset, tulisset ille perpetuo suauissimos fructus ex cultura felicium horto rum, nec eum vnquam opera, aut spes fefellisset.

Postero rum Adæ quanta miseria. Gen. 2. 15. Ge. 3. 17. 18.

5 *Quanta mala Adæ præuaricationem sint secuta.*

AT posterorum pro les non solū fructu priuata vitalis arboris, verum etiam horribili illa sententia condemnata est, Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: in sudore vultus tui vesceris pane tuo: donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Nobis igitur contra euenerunt omnia, atque illi, & posteris contigisset, si Dei dicto audiēs fuisset Adam. Itaque versa sunt omnia, & mutata in deterrimam partem. In quo illud grauissimū est, quod maximos sumptus, summum laborem ac sudorem sæpissime nullus fructus consequitur: cum fruges datæ in deteriorem segetem, vel succrescenti agrestium herbarum asperitate opprimuntur, vel nimbis vento, grandine, vredine rubigine perculsæ, & pro stratæ

S. M. S. & Reg. & Heb & Chal. exē. nō habēt vocem, tuo.

Opera nostra & omnis labor sæpe Ioan's propter scelerū nostrorū humanitaté, vide Leuitic. 26. is. 17 Deutero. 18. 22. 23. Psal. 106 34.

258
A num.° 5.° usq.e ad 8.m

ſtratæ intereunt, vt omnis anni labor, exiguo tẽpore, aliqua cæli, vel terrę calamitate recidat ad nihilum: quod accidit immanitate noſtrorum ſcelerum, a quibus auerſus Deus noſtris minime benedixit operibus: ſed horrenda manet ſententia, quam de nobis initio pronuntiauit.

Gen. 3. 17. 18.

6 Homines, vt ſuccurrant ſuis neceſſitatibus, laborare tenentur, qui tamen, niſi Deus faueat, fruſtra laborant.

ERGO Paſtores in huius loci tractationem incumbent, vt ſciat fidelis populus ſua culpa homines in has anguſtias, & miſerias incidere & vt intelligat deſudandum quidem, & elaborandum eſſe in parandis ijs, quæ ad viuendum ſunt neceſſaria, verumtamen, niſi laboribus noſtris benedixerit Deus, fallacem ſpem, & inanem fore omnem contentionem. Nam neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus: & Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant, qui ædificant eam.

Curandũ eſt, vt laboribus noſtris Deus benedicat.

1. Cor. 3. 7.

Pſal. 126. 1.

7 Deus rogandus, vt ea, quibus indigemus ſuppeditet quod prolixe facit

DOCEBVNT igitur Parochi, eſſe res pene inumerabiles, quæ ſi nobis deſint, vel vitam amittimus, vel agimus inſuauem. Hac enim cognita rerum neceſſitate, naturæque imbecillitate Chriſtianus populus cęleſtẽ patrẽ adire cogetur, & ab eo terrena, & cæleſtia bona ſuppliciter petere. Imitabitur Prodigũ illũ filiũ, qui, cũ in regione longinqua cœpiſſet egere, nec eſſet, cum eſuriret, qui ei ſiliquas daret aliquando ad ſe rediens, intellexit, malorum, quibus premebatur, nuſquã niſi a patre eſſe expetẽdum

Multa ad hanc vitam ſuſtẽtandam ſunt neceſſaria, quæ Dei manu pręſtatur.

Luc. 15. 16. 17

Deus filios ſuos fideter neceſſaria petentes exaudit.

dum remedium. Quo loco accedet etiam fidentius ad orandum fidelis populus, si in cogitatione diuinæ benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vocibus: nam dum hortatur nos vt panẽ petamus, eo se recte petentibus abunde largiturum pollicetur. Docẽdo enim quomodo petamus, hortatur, hortando impellit impellendo spondet, spõdendo nos in spem certissimę impetrationis inducit.

Vid. Matt. 7. v. 10. 11.

panis nomẽ in scripturis multa significat.

Gen. 18. 3. & 43. 31. & 32. 54. & 37. 25. & ... 5. 15. & alibi omne cibo rigenus significat.

Eccle. 15. 3. doctrinam salutarem, &

Luc. 14. 15. ipsam fœlicitatem.

219

A num. 8. usque ad 13.

8 *Quid panis nomine intelligatur, quæque huius petitionis sit sententia.*

Excitatis igitur, & inflammatis animis fidelis populi, sequitur, vt, quid hac petitione postuletur declarandum sit: primum quid sit ille panis, quem petimus. Sciendum igitur est, in diuinis litteris hoc panis nomine multa quidem significari, sed illa duo præcipue, primũ quicquid in victu, cęterisque rebus ad corpus vitamque tuendam adhibemus: deinde quicquid nobis ad spiritus, & animæ vitam ac salutẽ Dei munere tributum est. Petimus autẽ hoc loco huius, quam in terris agimus vitæ subsidia, sanctorum Patrum ita sentientium auctoritate.

Tertul. lib. de orat. c. 6. Cypr. lib. de orat. Domin Basil in regu. breuior, Inter. 252. Aug. li. 2. de serm. Do. in monte. c. 24. & ep. 121. & alibi. Quod terrena petere liceat.

9 *Temporalia a Deo beneficia peti posse demonstrat*

Quamobrem minime sunt audiendi, qui dicũt non licere Christianis hominibus a Deo petere terrena huius vitæ bona. Nam huic aduersantur errori, præter consentientem Patrum sententiam, exempla permulta, tum veteris, tum noui testamenti. Iacob enim vouens, sic orabat: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via, perquã ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque prospere fuero ad domũ patris

patres iidem qui supra, & alii permulti. Votum Iacob.

Gene. 28. 20.

Deus legunt MS.Reg. Rab.Heb. eod.Domin. Deus.Græc. Verbum Dni Chal exemp Prou.30.8. Mat.24.20.2 MS.& Græc. exēp.non habent in: Iac 5.13.aūt hic addunt MS.quædam Rom.15. 30. Vocem sancti.1.MS.nō habet,nec Græ.&Syr. exemp. Pro me non habent MS. quædam.

patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque, quæ dederis mihi decimas offerant tibi. Salomon etiā certum petebat huius vitæ subsidium, cum illud precabatur, Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi; tribue tantum victui meo necessaria, quid, quod Saluator humani generis illa iubet petere, quæ nemo negare audeat, ad corporis vsum pertinere. Orate, inquit, vt non fiat fuga vestra in hyeme, vel sabbatho. Quid dicemus de sancto Iacobo, cuius illa sunt. Tristratur aliquis vestrum? oret: æquo animo est? psallat. Quid de Apostolo? qui sic cum Romanis agebat: Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, vt liberet ab infidelibus, qui sunt in Iudæa. Quare, cum & diuinitus concessum sit fidelibus, vt petant hęc subsidia rerum humanarum, & perfecta hæc a Christo Domino tradita sit orandi formula, ne illud quidem dubium relinquitur, vnam ex septem hāc esse petitionem.

10 *Panis nomine quid hic ad corporis necessitatem pertinens intelligatur.*

Petimus præterea. (Panem quotidianum) idest, victui necessaria, vt panis nomine, quod satis sit, & vestium ad tegendum, & cibi ad vescendum, siue panis is sit, siue caro, siue piscis, siue quodcunque aliud intelligamus. Videmus enim vsum esse hoc loquendi modo Eliseum, cum regem moneret, vt praberet panem militibus Assyrijs, quibus magna ciborum copia data est. Illud etiā de Christo Dño scriptū scimus. Ingressus est in domū cuiusdam principis Pharisæorum

Petitionis tertia illustratur, panis nomen interdū victum & amictū significat 4.Reg.6.22. 23. Luc.14.1.panis subinde cibum & potū significat. panis nomen nō delicias, sed necessaria vitæ includit Tert. vbi sup.

Qq 5 rum

rum sabbatho manducare panem: qua voce, quæ ad cibum, quæque ad potum pertinent, significari videmus. Ad huius petitionis absolutam significationem præterea animaduertendum est hoc panis vocabulo non abundantem, & exquisitam ciborum, ac vestium copiã, sed necessariam, ac simplicem intelligi debere: quemadmodum Apostolus scripsit: Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus. (1. Tim. 6. 8.) Et Salomon, vt diximus: Tribue tantum victui meo necessaria. (prou. 30. 8.)

11 *Cur non simpliciter panem, sed panem nostrũ hic petamus.*

Huius quoque frugalitatis hac voce, quæ proxime sequitur, admonemur. (Quem primo panẽ nostrũ hic dicamus.) Cum enim *Nostrum* dicimus. *Panem*, illum ad necessitatem nostrã, non ad luxuriam petimus: nõ enim nostrum dicimus, quia cum nobis opera nostra, sine Deo, parare possimus: est enim apud Dauidẽ. Omnia a te expectãt, vt des illis escam in tempore: dante te illis colligent: aperiente te manũ tuam, omnia implebũtur bonitate: (ps. 103. 27. 28.) & alio loco. (ps. 44. 15. Hæc vox Domine, nõ est in textu, sed eã habẽt MS q. Hil. Hier. ps. 146. 16.) Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno: Sed quia necessarius est, & a parente omnium Deo, qui omnes sua prouidentia alit animantes, nobis atributus.

(Secundo, panis noster dicitur iusto labore paratus)

12 *Labore nostro parandus est nobis panis, quem esse volumus, si nostrum panẽ postulamus.*

Ob eã quoque causam panis noster appellatur, quod iure est a nobis acquirendus, non iniuria, fraude, aut furto parãdus: quæ enim nobis malis artibus conciliamus, nõ nostra sunt, sed aliena, sæpiusque illorum calamitosa est vel adeptio, vel possessio, vel certe iactura. Contra vero honestis, ac

Psal. 127. ac laboriosis piorum hominum lucris, ex Prophetę sententia, tranquillitas inest, & magna fœlicitas. Deut. 28. 8. postulatur etiam hic, vt recte partis, recte vtamur. Labores enim, inquit, manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Iam vero ijs, qui iusto labore victum quærunt, fructum suæ benignitatis eo loco pollicetur Deus. Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum, benedicetque tibi.

Neque solum petimus a Deo nobis, vt illo vti liceat, quod nostro sudore, ac virtute peperimus ei adiumento benignitatis, id enim vere dicitur nostrum, sed etiam bonam mentem postulamus, vt recte partis, recte item, ac prudenter vti possimus.

220 A num. 13 vsq. ad 17m

13 *Quare & hæc particula, Quotidianum, adiiciatur.*

prima ratio ob quã panẽ quotidianum postulare iubeamur. Quotidianum. Huic etiam voci subiecta est ea notio frugalitatis, ac parsimoniæ, quam proxime diximus. Non enim multiplicem, aut delicatũ cibum postulamus, sed eũ qui naturæ necessitati satisfaciat; vt eos pudeat hoc loco, qui fastidio communis cibi, & potionis, conquisitissima escarum, ac vinorum genera persequuntur. Nec minus hac voce, *Quotidiani*, improbantur ij, quibus horrendas illas minas proponit Isaias. Væ, qui coniungitis domum ad domum: & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. nũquid habitabitis vos soli in medio terræ. Etenim est explicabilis horũ hominum cupiditas, de quibus illud scriptũ est a Salomone. Auarus non implebitur pecunia. Ad quos dictum etiam illud pertinet Apostoli. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tẽtationẽ, & in laqueũ diaboli. Quotidianum præterea panẽ appellamus, quo viscemur eo ad reficiẽdũ vitalẽ humorẽ qui quotidie cõsumitur vi naturalis caloris; est deniq; illa huius

Illicitæ habẽdi cupiditas reprehensa.

Isai. 5. 8.

Eccle. 5. 9. 10. 1. Tim. 6. 9. Vox diaboli non habetur in MS. Amb. & Græc. & Syr. exemp.

ratio

ratio nominis, quod assidue petendus est, vt in hac consuetudine amandi, & colendi Deum retineamus, nobisque omnino persuadeamus id quod est vitam ac salutem nostram ex Deo pendere.

14 *Quid hæc duo verba,* Da nobis, *sibi velint.*

Ps. 23. 1. & 49. 12. & 94. 4. Est. 13. 9. Luc. 4. 5. Dei nutu cũcta distribuũtur, & conseruantur.

Da nobis. Quantã hęc duæ voces materiam præbeant ad cohortandum fideles, vt infinitam Dei potentiam pie, sanctęque colant, ac venerentur, in cuius manu sunt omnia & vt nefariam illam Satanæ sententiam detestentur. Mihi tradita sunt omnia, & cui volo do illa nemo non videt. Nam vnius nutu Dei distributa cuncta & conseruantur & augentur.

15 *Cur diuites, etiam si rebus omnibus abundent, his verbis vti debeant.*

Chry. ho. 14. opere imper. in Matt. hęc habet.

Sed quæ diuitibus hæc est imposita necessitas petendi quotidianum panẽ, cum rebus omnibus abundent. Hæc illis necessitas est orandi in hunc modũ, non vt dentur eis, quorũ Dei benignitate habent copiam sed, ne, quæ abunde illis adsunt, amittant. Quamobrem, vt scribit Apostolus, hinc discant diuites non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum. Huius autem necessariæ petitionis affert hãc causam S. Chrysostomus non solum vt nobis suppetat cibus, sed vt eum suppeditet nobis domini manus, quæ salubrem, atque adeo salutarem vim inferens pani quotidiano, efficit, vt & cibus copori prosit, & corpus animæ seruiat.

1. Tim. 6.

Cur petimus vt Deus det nobis panem. Chrys. hom. 14. ope. imperfe. in Mat.

1. Cor. 13. 5. vide itẽ Cyp. in H. de orat. & Th. in 2. 2. q. 83. a. 7. ad 1

16 Cur, Da nobis, *non* Da mihi, *dicamus.*

Sed quid est, quamobrẽ Da nobis, numero multitudinis dicimus, non autem mihi, quia proprium illud est Christianę charitatis, nõ vt quisq; de se vno solli-

citus

Basil.hom.5. variorum argum.quā deinde D.Amb. latinam fecit est que inter eius ser.81.

citus sit, sed vt præterea de proximo laboret,& in cura suæ vtilitatis, memi nerit etiam aliorū. Accedit eo, quod, quæ alicui munera diuinitus tribuū tur,non idcirco tribuuntur,vt solus ea possideat, vel in illis luxuriose viuat, sed vt cum alijs com municet, quæ necessitati superfuerint.Nam, inquiunt sancti Basilius, & Ambrosius. Esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est quod tu recludis: miserorum redēptio est, & absolutio,pecunia,quā tu in terram defodis.

Quomodo autem diuitū bona pauperum sint vide Th.in 2.2.q. 32.art.5.

224 A num.° 17° usq.e ad 20.m

17 *Quid vocula: Hodie, hic apposita insinuet.*

vocula hodie duo insinuant.

Hodie. Admonet nos hæc vox communis infirmitatis. Quis enim est, qui, si minus sua vnius opera prouidere se posse sperat in longinquum tē pus necessarios vitæ sumptus, saltem in diem victus subsidia paraturum non confidat. Sed ne hu-

ius quidem fiduciæ facultas nobis a Deo permittitur,qui nos singulorum etiam dierum cibum a se petere iussit. Quæ sententia habet necessariam illā rationem quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatione singulis vtēdum esse. Hæc de pane, qui ore perceptus,corpus alit, atque sustentat, qui communis fidelium,& infidelium,piorum & impiorum admirabili Dei bonitate,qui solem suum oriri facit super bonos, & malos & pluit super iustos,& iniustos,omnibus impertitur.

Oratio Dominica quotidie dicenda.

Mat 5. Luc.6. 27.

18 *Quid nam spirituali pane,qui amplitudine huius petitionis etiam includitur hic intelligendum sit.*

Reliquus est spiritualis panis,quem etiam hoc loco petimus, quo significantur omnia quæcūque in hac vita ad spiritus, & animæ salutem, & incolumitatem requiruntur.

Cibus animæ vt & corporis est multiplex

Vt

Vt enim multiplex est cibus, quo corpus alitur, & sustentatur: sic non est vnius generis esca, quæ spiritus, & animæ vitam continet. Nam & verbū Dei cibus est animæ. Sapientia enim inquit: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. Huius autem verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere solet, cum grauius nostris sceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum. Sic enim est apud Amos, Emittam famem in terram, non famen panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbū Domini. Vt autem illud est certū propinquæ mortis signum, cum non possint homines, vel cibum sumere, vel sumptum retinere: sic magnum est desperatæ salutis argumentum, cum vel non quærunt verbum Dei, vel si adsit, non sustinent, & eam impietatis vocem in Deum effundunt: Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. In hoc furore animi, & mentis cæcitate versantur illi, qui neglectis ijs, qui legitime eis præsunt, catholicis, & Episcopis, & sacerdotibus, a sancta Romana Ecclesia desciscentes, corruptoribus verbi Dei hæreticis se in disciplinam tradiderunt.

Verbum Dei panis. Prou. 9. 5

Quādo Deus fame verbi homines premat.

Amos. 8. 11.

Desperata est reipublicæ salus, in qua verbum Dei reijcitur.

Iob. 21. 14.

19 *De vero pane superstantiali, qui est Christus Dominus.*

IAM vero panis est Chistus Dominus, animæ cibus: inquit enim ipse de se. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Incredibile, est quanta voluptate, ac l. titia perfundat piorū animas hic panis, tum cum maxime terrenis molestijs, & incommodis conflictantur. Exemplo nobis est sanctus ille chorus Apostolorū, de quibus extat. Illi quidem ibant gaudētes a conspectu concilij, quo

Qui relictis legitimis pastoribus, alijs adhærent damnantur. vide c. Arcet. & cogamus, & c. A duocauit 24. q. 1. & c. ad abolēdam & c. Cum ex iniuncto. de hæreticis.

Ioan. 6. 51.

Actor. 5. 41.

Apocal. 2. 17.

Sacramentū corporis christi panis est animæ, sic hic

petitioné in-terpretatur Tertul. li. de ora. Cypr. nē & Aug. & alij Mat. 26. 26. Ioan. 6. 56. 1. Cor. 11. 24. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19.

quoniā digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati. Referti sunt huiusmodi exemplis libri de vita sanctorum hominum, & de intimis his bonorum gaudijs ita loquitur Deus Vincēti dabo manna absconditum.

222 Anum° 2o. usq° ad finem.

20 *Christus in Eucharistiæ sacramento vere continetur, atq; ideo proprie panis noster dicitur.*

Præcipue autem panis noster est ipse Christus Dominus, qui in sacramēto Eucharistiæ substantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis, dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit. Qui manducat meā carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Accipite, & manducate; hoc est corpus meum. Ea petent Parochi, quę ad fidelis populi vtilitatem pertinebunt ex eo loco, quo separatim huius sacramenti vis, ac

Quomodo Eucharistia propie sit panis noster.

ratio continetur. Et verę dicitur hic (Panis noster) quia fidelium modo hominum est, id est, eorum qui charitatem cum fide coniungentes pœnitētiæ sacramento sordes eluūt peccatorum, qui non dimittentes memoriam, se Dei filios esse diuinum sacramentum sumunt, & colunt, quanta maxima possunt sanctitate, ac veneration

21 *Cur Eucharistia quotidianus noster panis dicatur.*

Quotidianus vero quā obrem dicatur, in promptu duplex ratio est: altera, quod in sacris Christianæ Ecclesiæ mysterijs, quotidie & offertur Deo & datur pie, sancteque postulantibus, altera q quotidie sumendus est, vel certe ita viuendum, vt quotidie quo ad eius fieri possit, digne sumere queamus. Audiant, qui contra sentiunt, nisi longo interuallo salutaribus his epulis animæ vesci nō oportere, quid

Eucha. etiam quomodo sit panis quotidianus prima ratio. Secūda ratio.

Frequēter cōmunicādum. S. Amb. in li. 5. de Sacr. c. 4 vide c. per acta, & c. si quotiescunque & c. Non iste panis. alia & multa de con sec. dist. 2.

Exit• petitionis Deo est relinquendus.

quid sanctus dicat Ambrosius. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis.

22 *Quomodo affecti esse debeamus, si petitum panem mox non impetremus.*

Sed in hac petitione ad illud præcipue cohortandi sunt fideles, vt cum recte, & consilium, & industriam suam posuerint in comparandis rebus vitæ necessarijs, rei exitum Deo permittant, suumque desiderium ad eius referant voluntatem, qui non dabit in æternum fluctuationem iusto. Nam vel concedet Deus, quæ petuntur, & ita suum optatum consequentur: vel non concedet, & id erit certissimum argumentū nec salutare illud esse, nec vtile, quod pijs a Deo negatur, cui magis curæ est de eorum salute, quam illis ipsis. Quem locum instruere poterunt, explicandis ijs rationibus Parochi, quæ a sancto Augustino in epistola ad Probam præclare colliguntur.

Ps. 54. 23.

S. Aug. in ep. 121, ad Probad.

23 *Cuius rei meditandæ occasiose hic exhibeat.*

Extremum illud erit in huius tractatione petitionis, vt meminerint diuites facultates suas, & copias Deo acceptum referre, cogitentque se idcirco illis bonis esse cumulatos, vt illa distribuāt indigentibus. In quam sententiam conueniunt, quæ in prima epistola ad Timotheum ab Apostolo differuntur, vnde magnam vim Parochis petere licebit diuinorum præceptorum, ad hunc locū vtiliter, & salutariter illustrandum.

1. Tim. 6. 17. 18. 19.

DE QVINTA petitione.

CAPVT. XIIII.

Et dimitte nobis debita

ta nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

223
A num.° 1.° usq.e ad 5.m

1 *Ex passione Christi omnium peccatorum nostrorum remissio emanauit.*

SECTIO. I.

Nihil magis chari atē Dei ergahominé declarat quā Dei passio vi de Ioan. c. 3. 15. Rom. 5. 6. 7. 8. Heb. 9. 15. 28. 1. Ioan. 4. 9. Apoc. 1. 5.

CVM ita multa sint quæ infinitam Dei potentiam, cum pari sapientia, ac bonitate cōiunctam significent, vt quocunque oculos, cogitationemque conuerteris, certissima signa immensæ potestatis, ac benignitatis occurrant, nihil profecto est, quod summum eius amorem, & admirabilem in nos charitatem magis declaret, quam in explicabile mysterium Iesu Christi passionis: vnde perennis ille fons ad eluendas peccatorum sordes erupit, quo perfundi, & expiari, Deo duce ac largitore, exoptamus cum illud ab eo petimus *Dimite nobis debita nostra.*

2 *Quid hæc quinta petitio contineat.*

Continet autem hæc petitio summam quandam eorum bonorum, quibus per Iesum Christum cumulatum est humanum genus. Id enim docuit Esaias: Dimittetur, inquit, iniquitas domui Iacob, & iste omnis fructus, vt auferatur peccatum eius. Quod Dauid etiam ostendit beatos prædicans eos, qui salutarem illum fructum percipere potuerunt his verbis: Beati quorum remissæ sunt iniquitates. Quare est accurate, ac diligenter Pastoribus huius postulationis animaduertēda, & exponenda sententia, quam ad cælestem vitam consequendam tantum valere intelligimus.

Isa. 27. 9. vide eundem 53. 4. 5. 6. Rom. 4. 26. & 1. Co. 15. 5. psal. 32. 1. Rom. 4. 7.

Quomodo ante Christi aduentū passionis opera ta remissionē nostrorū peccatorū vide Tho. in 3 p. q. 49. ar. 1. & 3. dist. 19. art. 1. Diuisio orationis Dominicę ex D Tho. in 2. 2. q. 83. ar. 9. vide alia apud Aug. in enchi c. 115. & in 2. de ser Domi. in monte c. 17. Tria requisita in eo, qui

3 *Quomodo hic non sit eadē precandi ratio, quæ in superioribus fuit.*

Ingredimur autem no-

 uam

veniā pecca-ti postulat. agnitio peccati est prim' ad pœnitētia gradus Ber. serm. 3. de S. andrea.

uam precandi rationem. Nam hactenus a Deo nō solum æterna, & spiritualia bona, sed caduca, & quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petiuimus, nunc vero mala deprecamur, & animæ, & corporis, & huius, & sempiternæ vitæ,

4 *Quæ in eo, qui veniam peccati impetrare velit, requirantur.*

Dolor de Peccatis est ad peccati remissionē necessarius. Augu, epist. 48. ad Vic. & habe. de pœn. dist. 1. c. nemo nē, Tertium Hæc etiā fuere tractata sect. 4. & sequentibus de Sacramento pœnitentiæ Gen. 4. 13. Matt. 27, 4, 5. Act. 1. 18,

Sed, quoniam ad impetrandum, quod postulamus, requiritur recta postulandi ratio, quomodo affectos esse oporteat eos, qui Deum hoc orare velint, dicēdum videtur. Monebunt igitur Parochi fidelem populum primum necesse esse, vt is, qui ad hoc petendum velit accedere, suum ipse peccatum agnoscat: deinde, vt eius sensu, ac dolore commoueantur, tum, vt sibi omnino persuadeat, Deum in hac esse voluntate: vt ijs, qui peccauerunt, ita vt diximus affectis & comparatis, ignoscant: ne forte acerbā delict rum recordationem, ac recognitionem ille veniæ desperatio consequatur, quæ olim Cain & Iudæ animum occupauit, qui Deum modo vindicem, & vltorem nō etiam mitem, & misericordem exstimarunt. Ergo in hac petitione sic affecti simus, oportet, vt dolenter peccata nostra recognoscentes ad Deū, tanquam ad parentem, non quasi ad iudicem cōfugiamus, à quo, non vt ex iustitia nobiscū agat, sed ex misericordia, postulemus.

224
Anum: 5.º usq.e ad 8.m

5 *Quibus rationib[u]s homo, ad agnitionem peccatorum perducatur.*

Nemo est qui se peccatorem esse agnoscere non debeat & egere Dei gratia psa, 13. 3. & 50. Rom. 3. 21. 23.

Facile autem adducemur, vt peccatum nostrū agnoscamus, si ipsum audierimus Deum, nos in sacris litteris huius rationis admonentem. Est enim illud apud Dauidem: Omnes declinauerunt, simul

Eccle, 7. 21. & 3. Reg. 8, 46, & 2. para 6. 36. prou. 20, 9,

simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonũ, non est vsque ad vnum. In eandem sentemtiam loquitur Salomon. Non est homo iustus in terra qui faciat bonum, & non peccet. Quo illud etiam pertinet. Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato. Quod idem a S. Ioãne ad deterrendos homines ab arrogantia scriptum est. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et a Hieremia. Dixisti, absque peccato, & innocens ego sum: & propterea auertatur furor tuus a me: ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris, non peccaui. Quorum sententias omnium idem, qui eas eorũ ore protulerat Christus Dominus, hoc petitionis præscripto confirmat, quo iubet nos delicta nostra confiteri. Id enim secus interpretari prohibuit auctoritas Mileuitani concilij, in hunc modum. Placuit, vt, quicumque verba ipsa Dominicæ orationis, vbi dicimus, *Dimitte nobis debita nostra*, ita vult a sanctis dici, vt humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, & non hominibus, sed ipsi Domino mentientem, qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur debita non habere.

1. Ioan. 1. 8 & Iob 14. 4. maxime iux. tauersionem 70. & Iac. 3. 2 Hier. 2. 35. sed legat parochus totũ hoc caput ex quo multa ad sociorum dũ argumenta desumet. Mileuitanũ Cõc. c. 7. 8 & 9. Item Cõc Trid. Sess. 6. de iustif. c. 11

¶ *Quo pacto post agnitum peccatum dolor remordens, & vera eiusdem de pœnitentia in animo excitetur.*

Vide item Au. in Enchi. c. 71 ralatũ de pœnit. dist. 3. c. de quotidianis & in libr. de cor. & chor. c. 11, & id lib. 2 de sũmo bono c. 18. non simpliciter, sed cũ mœrore recognoscenda sunt peccata.

VERVM in necessaria recognitione peccatorum non est satis illa leuiter recordari. Nam vt acerba nobis sit ea memoria, vt corpungat, animũ stimulet, & dolore inurat, necesse est. Quare pertractabunt locum hunc diligenrer Parochi, vt non solũ facinorũ, ac flagitiorũ suorũ me-

De bonorū vanitate elege Esai 40. 6 7, Eccl. 4 18, Iaco. 1 10. 1. Petri 24, & Iob 7 5 6. 7. & 10. 9 10, Dei eliucō preeminēti illi maiestate, vt Iob 9 4 5 6 & 12. 13 4 5. & sępe alibi & Hier, 10 6. 7.

minerint fideles auditores, sed vt moleste, dolenterque meminerint, vt, cū angantur intimis sensibus, conferant se ad Patrem Deum, a quo, vt inhærentes euellat scelerū aculeos, suppliciter petant. Nec vero solū erratorum turpitudinem studebunt subijcere oculis fidelis populi, verum etiā indignitatem, ac sordes hominum, quicum nihil simus, nisi putrida caro, nisi summa fœditas, incomprehensibilem illam Dei maiestatem, & inexplicabilem præstantiam, incredibilem in modum audeamus offendere, presertim a quo procreati liberati, innumerabilibus maximisque beneficijs aucti sumus.

Vide Hier. c. 3. per. totū & 5. per totū 2. 13. 14.

7 *Quomodo per peccatum grauißime diaboli seruituti nos tradamus,*

Vt, quid, Vt abalienati a Patre Deo qui summum bonum est, turpissima peccati mercede, Diabolo nos addicamus in miserrimam seruitutem. Neque enim dici potest, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis, qui repulso suaui iugo Dei, ruptoque charitatis amabilissimo nodo quo parenti Deo spiritus noster adstringitur, ad hostem accerrimum desciuerunt, qui eo nomine princeps, & rector mundi, & princeps tenebrarum, & rex super vniuersos filios superbiæ, dicitur in diuinis litteris. In eos autem qui dæmonis tyrannide opprimuntur, vero conuenit illa vox Isaiæ, Domine Deus noster possederunt nos Domine absque te.

Diabolo sese per peccatum homines addicūt. Aug. n li. ex posit ad Rom.

Ioā. 12. 31. & 14. 30. Eph. 6 12. Iob. 41. 25. Isai. 26. 13.

8 *Quanta mala peccatum in animam inuehat.*

Hæc si nos minus mouent rupta fœdera charitatis, moueant certe calamitates, & ærumnæ, in quas per peccatum incidimus. Violatur enim sanctitas animæ, quam Christo desponsam esse scimus. Profanum fit illud idem.

Anima est sponsa Christi Hier. 2. 2 Oseæ 2. 19. 20. 2. Cor. 11. 2. 1 Co. 3.

225 Anum 8. 9. usq ad 55m

Est templũ Domini I. Spiritus san cti.1. Cor.6, 19.

1.Cor.3.17,

psal.37.4,

idem templum Domini quod, qui contaminant, in eos dicit Apostolus. Si quis autem templũ Dei violauerit, disperdet illũ Deus. Innumerabilia sunt mala, quæ peccatum inuexit in hominem: quam pene infinitã pestem Dauid his verbis expressit. Non est sanitas in carne mea, a facie iræ tuę non est pax in ossibus meis, à facie peccatorum meorum. Nimirum norat hanc plagæ vim, cum nullam sui partem pestifero peccato intactam fateretur. Peruaserat enim in ossa peccati virus: id est, rationem, & voluntatem, quæ maxime solidæ sunt animi partes, infecerat. Hanc late patentem pestem indicant sacræ litteræ, cum peccatores claudos, surdos, mutos, cęcos, & omnibus membris captos, appellant. Sed, præter dolorem, quem ex peccatorum, quasi scelere sentiebat, magis etiã angebatur Dauid ex ira Dei, quam in se propter peccatum commotam inteligebat. Bellum enim est sceleratis cum Deo, quorum sceleribus incredibiliter offenditur inquit enim Apostolus. Ira, & indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Nam etsi transierit actio peccati, tamen peccatum, macula, & reatus permanet, cui semper imminens ira Dei illud persequitur, tanquam vmbra corpus.

Prou. 26.6. Isai. 33,23, Hier. 51 8, Luc.24. 15, Is.42 18.10. & 43.8 3. Psal.37.5, Isa.56. 10. Is.42.18.19, & 43.8. & 56.10.&.59. 10. Bellum est sceleratis cum Deo Is, 59.2.

Ro.2.2.8.9, Peccato commisso remanet macula & reatus.

9 *Quomodo perspecta peccatorum calamitate ad pœnitentiam conuerti debeamus.*

Exẽplo Dauidis excitãdus est animus ad Pœnitentiam.

Cum igitur Dauid his vulneraretur aculeis, ad petendam delictorũ veniam excitabatur: cuius, & exemplum doloris, & doctrinæ rationem, ex quinquagesimo eius Psalmo depromptam, proponent Parochi fidelibus auditoribus, vt Prophe-

Vtilitas verę pœnitētiæ & contritionis.

tæ imitatione, & ad doloris sensum, id est, ad veram pœnitentiam, & ad veniæ spem erudiri possint. Quantam habeat vtilitatem hæc docendi ratio, vt ex peccatis dolore discamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui cum Israelem ad pœnitentiam hortaretur admonebat eum, vt malorum sensum perciperet, quæ peccatum consequantur. Vide enim, inquit, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum. Qui carent necessario hoc recognitionis, ac doloris sensu, ij apud Prophetas Isaiam, Ezechielem. & Zachariam: cor durum, lapideum, & adamantinum habere dicuntur. Sunt enim instar lapidis nullo dolore molliti, nullum vitæ, idest, salutaris recognitionis sensum habentes.

Hier. 2.19.

Isai.46.12, Ezech. 7, Ezech. 16, 26. Zachar. 7.12

10 *Quibus meditationibus post peccati agnitionē, & detestationem spes impetrandæ veniæ cōcipienda sit.*

Quomodo spes sit peccatoribus excitanda.

Sed ne peccatorum grauitate deterritus sepopulus veniam impetrare posse desperet, ipsū ad spē vocare Parochi debebūt his rationibus, quod & Ecclesiæ Christus Dominus potestatem dedit remittendi peccata, quemadmodum sacro sancti symboli articulo declaratur: & hac petitione docuit, quanta esset Dei bonitas, ac liberalitas in genus humanum: nisi enim promptus esset, ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitētibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præscripsisset, *Dimitte nobis debita nostra*. Quamobrē illud fixū in animis nostris tenere debemus, fore, vt is paternā misericordiā nobis impertiat: qui ipsam his precibus iussit exposcere.

Matt. 16.19 & 18.18. A Ioan. 20.23.

promptus est Deus ad ignoscēdum, si nobis ipsi nō desimus. vide. Hier. 3. Ezec. 18. 23, 30. I Ioel. 2. 13. 14 Ioan. 2.9.10 & in nouo testamēto passim.

226 Annum. 11. usq. ad 14.

11 *Quomodo si nos pœniteat, Deus, facile peccatis nostris indulgeat.*

peccatū proprie aduersus Deū pugnat.

Nā omnino sub hac petitione illa est subiecta sententia, sic esse in nos affectum Deum, vt vere pœnitentibus libenter ignoscat. Est enim Deus is, in quem, abiecta obedientia, peccamus, cuius ordinem sapientiæ perturbamus quantum est situm in nobis, quem offendimus, quem factis, dictisque violamus. Verum idem est ille beneficentissimus parens, qui cum posit omnia condonare, non modo se id velle declarauit, sed etiam impulit homines, vt a se veniam peterent, & quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium esse, potest, quin, illo auctore, in nostra potestate sit nobis Dei gratiam reconciliare. Et quoniā hæc testificatio propensæ ad ignoscendum diuinæ voluntatis, fidem auget, spem alit, charitatem inflammat, operæ pretium est ornare hunc locum nonnullis diuinis testimoniis, & hominum exemplis, quibus maximorum scelerum pœnitentibus Deus veniam concesserit. Quam sententiam quoniam persecuti sumus, quantum res ferebat, in procemio huius precationis, & in ea symboli parte, quæ est de remittendis peccatis, inde assument Parochi, quæ ad hunc locum instruendum pertinere videbuntur, reliqua haurient ex diuinarum literarum fontibus.

Quā sit propēsus Deus ad ignoscendū, exēplis illustretur. pœnitētię vera exēpla sūt Iud. 10. 15. 16 & 1. Re. 7. 3. & 2. Reg. 12 13. & 24. 10. 17. & 2. paral 33. 6. & 33. 12. Ionæ. 3. per totum. Iud. 7. 48. no ui testa. exēpla, notoria sunt.

12 *Quid in illa petitionis sententia debitorum nomine intelligendum sit.*

Tum vero eodē vtātur instituto, quo in cæteris petitionibus vtendum duximus, vt intelligant fideles, quid hic *Debita*, significent, ne forte decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum sit, postulent.

Primum autem scire oportet, minime petere nos nobis, vt remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra, quem omnino Deo debemus, & cuius debita solutio est ad salutem necessaria.

Deo debem⁹ amoré ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente Deut. 6.5. Matt. 22.37. Mar 12.30. quid de bitū non potest remitti Ro. 13.8 Deo ité debemus cultū & honoré quid Ite remitti nō debet. Gal 5 3 Debitū pro catū signifi cat, Luc. 7.41 Luc. 11.4.

Neque vero, quia debiti nomine, etiam obedientia, cultus, veneratio & cætera huius generis officia continentur, postulamus, vt non amplius ea debeamus.

Sed precamur, vt liberet a peccatis: sic enim sanctus Lucas est interpretatus: qui peccata pro debitis posuit, ob eā causam, quod illis comittendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus. Huius generis debitum fuit, quod Christus Dominus loquutus est ore Prophetæ. Quę non rapui, tunc exoluebam. Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse: sed etiam non esse soluēdo, cum peccator se satisfacere nullo modo pos sit.

Psal 68.5. Luc. 7.41. psal. 100.1 1. Ioan. 2 1.2.

13. *Cum peccator per se non sit soluendo, vnde debito per peccatum contracto satisfieri possit.*

Quare confugiendū erit ad misericordiam, cui, quia par iustitia respondet, cuius est retinentissimus Deus, vtendum erit deprecatione, & patrocinio passionis Domini nostri Iesu Christi, sine qua nemo vnquā veniam delictorum impetrauit, à qua omnis & satisfaciendi vis, & ratio, tanquam ex fonte proflu xit. Nam pretium illud in cruce a Christo Domino persolutum, & nobiscum per sacramenta, re, vel studio ac desiderio adhibita communicatum, tanti est, vt nobis impetret, & conficiat, quod hac petitione postulamus, vt peccata nostra remittantur.

Christi implorando patrocinium vt ex thesauro passionis ei, præstetur, quo contracta per peccatū debita nobis dissoluantur Christi passio est fons omnis nostrę satisfactionis vide Tho in 3.p q.4?, art. 1. & 2. pro remissione peccatorū venialium & capitaliū fit hæc oratio.

Hic

Anum. 14. usq. ad 18m

14 *Hic pro indulgentia, ac remissione culpæ venialis, & mortiferæ oratur.*

Peccatũ mortiferũ no remittitur sine pœnitentiæ sacram. vide quæ de sacramento pœnitentiæ in 2. p dicta sunt.

Aliter panẽ nostrũ, aliter debita nostra dicimus. Peccatum omne voluntarium.

Quo loco non id nodo pro leuibus erratis, & facillimis ad impetrandam veniam, sed pro grauibus & mortiferis peccatis deprecamur, quæ precatio in scelerum grauitate põdus non habebit, nisi id a pœnitentiæ sacramento re, vel certe desiderio susceptio, vt iam dictum est, assumpserit.

15 *Non eadem est ratio, cur* debita nostra *hic dicamus, quæ fuit dũ panem nostrum petere mus.*

Aug. lib. 1. retract. c. 13. & 15. & li. de vera relig. c. 14. & sæpe alias vide Mag. In 2. dist. 41. lit. c & f. & Th. In 1. 2. q. 74. ar. 1.

Dicimus autem (debita nostra) longe aliter atque (Panem nostrum) antea diximus. Noster enim ille est panis, quia nobis Dei munere tribuitur: at peccata nostra sunt quia illorũ culpa residet in nobis: nam nostra volũtate suscipiuntur, quę peccati vim non haberent, nisi essent volũtaria. Nos igitur eam culpam sustinentes & confitentes, ad expiandum peccata necessariam Dei clementiã imploramus. In quo non vtimur excusatione cuiusquam, nec causam in quẽ quam transferrimus, vt primi homines Adam, & Eua fecerunt, ipsi nos iudicamus, illam si sapimus Prophetæ precationem adhibentes. Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis

Non adferẽdę excusationes in peccatis.

Gen. 3. 12. 13
Psalm. 140. 4

16 *Cur in numero multitudinis* dimitte nobis debita *postulemus.*

Nec vero dicimus. *Dimitte mihi, sed nobis*: quod fraterna necessitudo & charitas, quę inter omnes homines intercedit, a nobis singulis postulat, vt de communi proximorum salute solliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem a Christo Domino tradi-

Alij pro alijs orare debemus

micis ignoscendum. Prædicent id, quod verissimū est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios: si facile remittant iniurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus, similitudo quædam cum parente Deo, qui sibi inimicissimum, & infestissimum genus hominum, filij sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliauit. Si autem huius cohortationis, & præcepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recusare nonpossumus sine summo dedecore, & pernicie Orate pro persequentibus, & calumniātibus vos vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est.

Reg. 24. 5. 6. 10. 11. & 26. 10. 11. Iob. 31 29. 30. psal. 7. 7. & 9. 13. Prou. 20. 22. & 24. 29. Eze. 25. 2. 13 Rom. 5. 8. 9. 10.

Mat. 5. 44.

20 *Quomodo cum ijs agendum sit, qui ex animo omnem iniuriarum obliuionē delere nequeunt.*

Quanta obliuio iniuriarū

Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, nequis cognita huius difficultate, ac necessitate præcepti, salutem desperet. Sunt enim, qui cum se debere intelligant conterere iniurias obliuione voluntaria, & eos diligere, qui læserunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, sed vniuersam memoriam iniuriarum sibi exauriri non posse sentiunt. Nam resident in animo quædam reliquiæ simultatis: quamobrem magnis agitantur conscientiæ fluctibus, verentes, ne parum simpliciter, & candide positis inimicitijs, Dei iusso nō obediant. Hic igitur Pastores contraria studia carnis, & spiritus explicabunt, quod illius sensus sit ad vindicationem procliuis, huius ratio propensa ad ignoscendum, hinc inter ipsos perpetuam turbam, ac rixam existere. Quare saluti minime diffidendū esse, demonstrabunt, reclamātibus, & aduersantibus

requiratur à Christianis. vide Tho. 2. 2. q. 25. art. 9. vide itē de Iniurijs vlciscēdis quæ habentur. 23. q. 4. c. si isqui. & c. est iniusta & c. displicet & multis alijs.

Mat. 26. 4. Rom. 8. 13. 15 Gal. 5. 17.

tibus

tibus rationi, corruptæ naturæ appetitionibus, modo spiritus perstet in officio, & voluntate remittendi iniurias, proximumque diligendi.

229
Anum. 21. usq. ad finem

21 *Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, possunt & debent orationem Dominicam absque culpa recitare.*

Qui ex corde obliuisci iniuriarũ nequit, non debet huius clausulæ precatione intermittere, Prima ratio. Orant Christiani nomine totius Ecclesię. Th. in 2.2. q. 83. ar.16. Cũ petitur aliquid a Deo petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini alloqui esse videtur impossibile.

Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, cum nõdum animum inducere possint, vt obliti iniurias, ament inimicos, propterea deterriti ea, quam diximus, conditione huius petitionis, Dominica precatione non vtantur, duas has rationes afferent Parochi, quibus exitiosum hunc errorẽ illis eripiãt. Nam quiuis vnus e fidelium numero preces has facit totius Ecclesiæ nomine, in qua pios aliquot esse necesse est, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur debita remiserunt.

Accedit eo, quod id a Deo petentes, vna etiam petimus, quicquid ad illud impetrandum in eam petitionem a nobis necessario conferendum est. Petimus enim, & veniã peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ: petimus facultatem intimi doloris: postulamus, vt a peccatis abhorrere, & illa sacerdoti vere, ac piè confiteri possimus. Itaque cum necesse etiam nobis sit parcere ijs, qui damnum, aut malum aliquod dederint, cum, vt nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, vt largiatur facultatem reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani illo, & prauo, timore commouẽtur, ne sibi Deum reddant offensiorem hac precatione: contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis vsum, quo a parente Deo postulent, vt sibi det eam mentem, vt ijs, qui læserint, ignoscant, & inimicos diligant.

22 Quid

22 *Quid illi sit faciendum, qui orationem de remissione peccatorum sibi cupit esse fructuosam.*

Pœnitere.

Sed vt precatio omnino fructuosa sit, primum hæc in ea est cura, meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur nisi pœnitenti. Itaque nos ea charitate & pietate præditos esse oportere, quæ pœnitentibus conueniat, conuenire autem maxime ijs, subiecta quasi oculis propria flagitia, atque facinora lachrymis expiare. Cum hac cogitatione coniungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare possint ad offendendum parẽtem Deum. In his curis versabatur Dauid, cum diceret. Et peccatum meum contra me est semper. Et alio loco. Lauabo per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratũ meũ rigabo. Proponat sibi prę terea vnusquisque ardentissimum orandi studium eorum, qui a Deo precibus impetrauerunt veniã delictorum: vt publicani illius, qui longe consistẽs præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, eam habens orationem, Deus propitius esto mihi peccatori: tum illius peccatricis mulieris, quæ Christo Domino, retro stans, rigatos a se eius pedes, capillis etiam abstersos osculabatur. Petri denique principis Apostolorũ, qui egressus foras fleuit amare:

Lachrymarij occasionis vitare peccatorum vitare.

Ps. 50. 5.

ps. 6. 7

Exempla eorum proponẽda qui precibus veniam impetrarunt. Luc. 18, 13.

Luc. 7. 38.

Mat. 26. 75.

23 *Quæ sint præcipua ad sananda animæ vulnera remedia.*

Denique, cogitandum est, quò infirmiores sunt homines, & ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eo pluribus & frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia, pœnitentia, & Eucharistia

Remedia præcipua ægrotis animæ sũt pœnit. & Eucharist. eleemosynæ vis.

charistia. Hæc igitur sæpissime adhibeat fidelis populus: deinde eleemosyna, quemadmodum tradunt diuinæ litteræ, medicina est accomodata sanandis animæ vulneribus. Quare qui pie hac prece vti cupiunt, pro viribus benigne faciãt egẽtibus: quantam enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia Angelus Domini sanctus Raphael, cuius est illa vox. Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam æternã. Testis est Daniel, qui Nabuchodonosor regem sic admonebat. Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.

Vide Deut. 15.7.8. Tob. 4.7. ps. 4. c. 2. prou. 14. 21. 22 & 19. 17. & 9. Eccl. 3. 33. Lu. 11. 41. & 12. 33. 34. & 16. 9 & sępe alibi Tob. 12. 8. 9.

Vocem misericordiam, & nõ habẽt. io. MS. Reg. & Græc. exem.

Dan. 4. 24.

Optima autem largitio, & impertiendę misericordiæ ratio, est obliuio iniuriarum, & bona volũtas erga eos qui rem, vel existimationem, vel corpus tuum tuorumue violauerit. Quicũque igitur cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatq; omnem offensionem, & pro hostibus libentissime deprecetur omnem captans occasionem, de illi ipsis bene promerẽdi. Sed quoniam hoc argumẽtũ explicatu est, cũ homicidij locũ tractauimus eo reijcimus Parochos. Qui tamen hãc petitionem hoc fine concludant, nihil iniustius esse, aut fingi posse, quam eum, qui cum hominibus durus sit, vt nemini se det ad lenitatẽ idem postulet, vt in se sit mitis, & benignus Deus.

Optima eleemosyna est iniuriarum obliuio

Indignũ est venia a Deo postulare quam offensus alijs præstare nolis.

DE SEXTA PEtitione.

CAPVT. XV.

Et ne nos inducas in tentationem.

SECTIO. I.

1 Quan-

Anno 5o. ...

1 Quantum periculum sit, ne post peccatorum remissionem perceptam iterum in peccatum relabamur.

2 Quomodo Christus nos hac oratione aduersus vaferrimi hostis insidias munire voluerit.

Qui recens sua vita emendarunt, maioribus tentationibus sunt obnoxij Bern. ser. 4. de assū. Cod. venetus legit hostis artibus ac machinis propositi sunt. Quomodo dæmon eos maxime impugnet, qui ab eo defecerunt. Vide Luc. 11. 24. 25. 26. 2. Pet. 2. 21.

NON dubium est, quin filij Dei, cum post impetratam delictorum veniam, incensi studio adhibēdi Deo cultum, & veneratione, cœleste regnum exoptant, & omnia diuino numini tribuētes pietatis officia, toti pendent a paterna eius voluntate, ac prouidentia: tū eo magis humani generis hostis omnes aduersus illos artes, excogitet omnes machinas paret, quib⁹ oppugnētur sic vt veredū sit, ne labefacta ta, & mutata sententia, rursum, in vitia delabantur, longeque deteriores euadant, quam antea fuerint, de quibus illud principis Apostolorum iure dici posit. Melius erat illis, non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditū est sancto mandato.

Quare nobis a Christo Domino datum est huius petitionis præceptum, vt quotidie nos Deo commendemus, eiusque paternam curam, & præsidiū imploremus, minime dubitantes fore, vt si deseramur diuino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hanc orandi regula iussit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem, sed illa etiam oratione, quam ad sacros habuit Apostolus sub ipsum mortis tempus, cum quidem ipsos mundos esse dixisset, eos huius officij his verbis admonuit. Orate, vt non intretis in tentationē. Quæ iterum à Christo Domino adhibita admonitio, magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitādi fidelem populum ad fre-

Ioan. 13. 10. Matt. 26. 41. Mar. 14. 38. Luc. 22. 40. Quare Christiani vehemētius ad frequentē huius precationis vsum sint excitandi.

frequentem huius vsum precationis, vt, cum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula huius generis intendantur, à Deo, qui solus illa propulsare potest petant illud assiduè. *Ne nos inducas in tentationem.*

3 *Quibus præcipue rationibus homines huius petitionis necessitatem intelligere possint.*

Matt. 26. 41. Mar. 14. 33.

Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat diuini huius adiumenti, si suæ imbecillitatis, inscitiæque meminerit: si recordabitur illam Christi Domini sententiam. Spiritus quidē prō ptus est, caro autem infirma: si ei venerit in mentem, quam graues sint, & exitiales hominum casus impellente Dæmone, nisi sustineantur dextere cælestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam sacer ille chorus Apostolorum, qui magno antea animo cum essent, primò quoque obiecto terrore, relicto Saluatore, diffugerunt? Et si illustrius etiam est illud Principis Apostolorum, qui in tanta professione singularis & fortitudinis, & amoris in Christum Dominum, cum paulo, ante, sibi benefidens, ita dixisset, Si oportuerit me mori tecum, non te negabo; statim vnius voce mulierculæ perterritus, se Dominum non esse iureiurando affirmauit. Nimirum illi in summa spiritus alacritate non respondebant vires. Quod si viri sanctissimi humanæ naturæ fragilitate, cui cōfidebant, grauiter peccauerunt: quid non timēdum est cæteris, qui ab eorum sanctitate absunt longissime.

Humanę imbecillitatis exemplū in Apostolis, Matt. 26. 35. 56. petri imbecillitas.

Matth. 26. 35. 70. 71. Mar. 14. 29. 68. 69.

Amaiori ad minus.

pericula inter quæ fideles versantur sæpius ad memoriam sunt reuocanda. Ioh. 7. 2. iuxta. 70. Triplex est in hac vita tentatio. Matth. 4. 5. 5. 9. & 1. Ioan. 2. 16.

4 *Quot quantisque tentationum periculis hominum vita sit exposita.*

Quare proponat fideli populo Parochus prælia

Aug. lib. de ver. relig. ca. 38. Vnde isti tres hostes sunt infestissimi. Hostes externi.

& pericula, in quibus assidue versamur, dum anima est in hoc mortali corpore, quos vndique caro, mundus, & Satanas oppugnant. Quid ira, quid cupiditas in nobis possit: quotusquisque est qui magno suo malo non experiri cogatur. Quis non his lacessitur stimulis, quis hos non sentit aculeos? quis subiectis non vritur ardentibus facibus & quidem tam varij sunt ictus, tam diuersæ petitiones, vt difficilimum sit grauem aliquam plagam non accipere. Ac præter hos inimicos, qui habitant, & viuunt nobiscum sunt præterea hostes illi acerrimi, de quibus scriptum est. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus.

Matt. 10. 36. ad Ephes. 6. 12.

5 *Quam graues sint Dæmonum in nos insultus, ex sententia D. Pauli exponitur.*

Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, & impressiones dæmonum, qui & apertè nos petunt, & per cuniculos insinuant in animas nostras, vix vt ab illis cauere possimus. Illos & principes Apostolus appellat propter naturæ excellentiam, (nam natura hominibus, & cæteris, quæ sub sensum cadunt, creatis rebus antecellũt) & potestates vocat, quod non solum naturæ vi, sed potestate etiam superant & rectores nominat mundi tenebrarum: nõ enim clarum & illustrem mundum regunt, id est bonos, & pios, sed obscurum & caliginosum, nempe eos, qui flagitiosæ & facinorosæ vitæ sordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum Diabolo delectantur. Nuncupat etiam

Ibid. Dæmonũ potentia reliquis rebus ante cellit. Iob. 41. 24. vide Greg. 34. mor. c. 17. Rectores mundi tenebrarum cur dicantur Dæmones

Dæmo-

August. in psal. 5.4. Carnalis nequitia quæ sit. Spiritalis nequitia quæ sit.

Dæmones spiritualia nequitiæ: est enim carnis, & spiritus nequitia. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines, & voluptates, quæ percipiuntur sensibus Spiritualia nequitiæ, sunt mala studia, & prauæ cupiditates, quæ ad superiorem pertinent animæ partem, quæ tanto peiores sunt, quam reliquæ, quanto mens ipsa, & ratio altior est, atque præstantior. Quæ satanæ nequitia, quia maximè spectat illuc vt cælesti nos hæreditate priuet, propter ea dixit Apostolus. In cęlestibus. Ex quo licet intelligere magnas esse hostium vires, inuictum animum, immane in nos & infinitum odiũ Bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, vt nulla pax esse cum illis, nullæ indutiæ fieri possint.

Ephes. 6.12.

Quãta demonum sit audacia & insul dia.

Isa. 14.13.

6 *Quanta sit Diaboli ad tẽtandum audacia & peruersitas.*

Quantum vero audeat declarat Satanæ apud Prophetam vox. In cælũ conscendam, Aggressus est primos hominum in paradiso, adortus est Prophetas, appetiuit Apostolos, vt, quemadmodum apud Euangelistam loquitur Dominus, cribraret eos sicut triticum. Ne ipsum quidem Christi Domini os erubuit. Itaque eius inexplebilem cupiditatem, & immensam diligentiam S. Petrus expressit, cum dixit. Aduersarius vester Diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Quanquam non vnus modo tentat homines Satan, sed gregatim interdum dæmones in singulos impetũ faciũt, quod ille cõfessus est dæmõ qui rogatus a Christo Domino, quod sibi nomẽ esset, respõdit, legio mihi nomẽ est nempe Dęmonũ multitudo, quæ miserum illum diuexarat. E de alio scriptum est, Assumit sep

Gen. 3.12. Iob. 1. & 2. Dauid. 1 paral. 21.1. Iesum sacerdotẽ magnũ Zach. 3.1.2. Luc. 22, 31. Matth. 4.5

Deo debem⁹ amorē ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente De ut 6.5. Matt. 22.37. Mar 12.30. quid de bitū non potest remitti Ro.13.8 Deo itē debemus cultū & honorē quid Ite remitti nō debet. Gal 5 3 Debitū peccatū significat, Luc.7 41 Luc. 11.4.

Primum autem scire oportet, minimè petere nos nobis, vt remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente nostra, quem omnino Deo debemus, & cuius debita solutio est ad salutem necessaria.

Neque vero, quia debiti nomine, etiam obedientia, cultus, veneratio & cætera huius generis officia continentur, postulamus, vt non amplius ea debeamus.

Sed precamur, vt liberet a peccatis: sic enim sanctus Lucas est interpretatus: qui peccata pro debitis posuit, ob eā causam, quod illis comittendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propositi, quas vel satisfaciendo, vel patiendo pendimus.

Psal 68.5. Luc, 7.41. psal. 100.1 1 Ioan. 2 1.2.

Huius generis debitum fuit, quod Christus Dominus loquutus est ore Prophetæ. Quę non rapui, tunc exoluebam. Qua Dei verbi sententia licet intelligere, non solum nos debitores esse sed etiam non esse soluēdo, cum peccator se satisfacere nullo modo possit.

Christi implorandō patrocinium vt ex thesauro passionis ei, prætetur, quo cōtracta per peccatū debita nobis dissoluantur Christi passio est fons omnis nostrę satisfactionis vide Tho in 3.p q.4?, art, 1. & 2. pro remissione peccatorū venialium & capitaliū sit hæc oratio,

13. *Cum peccator per se non sit soluendo, vnde debito per peccatum contracto satisfieri possit.*

Quare confugiendū erit ad misericordiam, cui, quia par iustitia respondet, cuius est retinentissimus Deus, vtendum erit deprecatione, & patrocinio passionis Domini nostri Iesu Christi, sine qua nemo vnquā veniam delictorum impetrauit, à qua omnis & satisfaciendi vis, & ratio, tanquam ex fonte proflu xit. Nam pretium illud in cruce a Christo Domino persolutum, & nobiscum per sacramenta, re, vel studio ac desiderio adhibita communicatum, tanti est, vt nobis impetret, & conficiat, quod hac petitione postulamus, vt peccata nostra remittantur.

Hic-

Anum. 14. 14 ad 18m

14 *Hic pro indulgentia, ac remissione culpæ venialis, & mortiferæ oratur.*

Peccatũ mortiferũ nõ remittitur sine pœnitētiæ sacram. vide quæ de sacramento pœnitentiæ in 2. p dicta sunt. Aliter panẽ nostrũ, aliter debita nostra dicimus. Peccatum omne volũtarium

Quo loco non id modo pro leuibus erratis, & facillimis ad impetrandam veniam, sed pro grauibus & mortiferis peccatis deprecamur, quæ precatio in scelerum grauitate põdus non habebit, nisi id a pœnitentiæ sacramento re, vel certe desiderio susceptum, vt iam dictum est, assumpserit. nisi essent volũtaria. Nos igitur eam culpam sustinentes & confitentes, ad expiandum peccata necessariam Dei clementiã imploramus. In quo non vtimur excusatione cuiusquam, nec causam in quẽquam transferrimus, vt primi homines Adam, & Eua fecerunt, ipsi nos iudicamus, illam si sapimus Prophetæ precationem adhibentes. Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis

Non adferẽdę excusationes in peccatis.

Gen. 3. 12. 13 Psalm. 140. 4

15 *Non eadem est ratio, cur debita nostra hic dicamus, quæ fuit dũ panem nostrum peteremus.*

16 *Cur in numero multitudinis dimitte nobis debita postulemus.*

Aug. lib. 1. retract. c. 13. & 15. & li. de vera relig. c. 14. & sæpe alias vide Mag. in 2. dist. 41. lit c & f. & Th. in 1. 2. q. 74. ar. 1.

Dicimus autem (debita nostra) longe aliter atque (Panem nostrum) antea diximus. Noster enim ille est panis, quia nobis Dei munere tribuitur: at peccata nostra sunt quia illorũ culpa residet in nobis: nam nostra volũtate suscipiuntur, quę peccati vim non haberent,

Nec vero dicimus. Dimitte mihi, sed nobis: quod fraterna necessitudo & charitas, quę inter omnes homines intercedit, a nobis singulis postulat, vt de communi proximorum salute solliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem a Christo Domino traditum

Alij pro allijs orare debemus

tum, deinceps ab Ecclesia Dei acceptum, perpetuoque seruatum, ipsi & maxime tenuerunt Apostoli, & vt cæteri adhiberent, authores fuerunt. Huius autem flagrantis studij, & cupiditatis in deprecando pro salute proximorum, habemus in vtroque testamento sanctorum, Mosis, & Pauli preclarum exemplum: quorum alter sic Deum precabatur. Aut dimitte eis hāc noxā, aut si non facis, dele me de libro tuo. Alter in hunc modum. Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis.

Rom. 1. 9
2. Cor. 11. 28
2. Pet. 1. 15.

Exod. 32. 31
Rom. 9. 3.

17 *Quomodo hæc verba* Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, *sint intelligenda.*

ILLVD, (sicut) dupliciter intelligi potest: nam & similitudinis vim habet, cum videlicet a Deo petimus, vt quemadmodum nos iniurias, & contumelias remittamus ijs, a quibus læsi sumus, sic ipse nobis peccata condonet. Est præterea conditionis nota: in quam sententiam Christus Dominus eam formulam interpretatur. Si enim dimiseritis hominibus, inquit, peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. Verum habet vterque sensus eandem ignoscendi necessitatem: vt, si volumus nobis Deum veniam concedere delictorum, parcamus illis ipsis necesse sit, a quibus iniuriam accepimus. Sic enim Deus obliuionem iniuriarum, mutuumque studium, & amorē requirit a nobis, eorum, qui in gratiam non sunt reconciliati, dona, ac sacrificia reijciat, & asperne-tur.

Duplex acceptio particulæ sicut, primo.

Secundo
Mat. 6. 14. 15. & 18. 35.
Mar. 11. 25. 26
Eccl. 28. 3.
multa quæ adhuc locū facere possit nos in expositione. 5. præcepti, & alibi notauimus

Mat. 5. 24. 25

228
A num.° 18.° usq.e ad 21.m

18 *Remissio omnium iniuriarum probatur esse & naturæ præceptis, & Christi mandatis consentanea.*

Mat 7.12. Luc.6.31. Tob.4.16. quod esse iuris naturæ habet dist.1. c.1. vide itē Aug. In Enchir. & de ser. Dom. in mon. lib.1. ca.41.& 42.

Est etiam naturæ lege sancitum, vt tales nos alijs præbeamus, quales eos in nos esse cupimus: vere vt impudētissimus ille sit, qui postulet a Deo vt sui sceleris pęnam pręter mittat, dum ipse in proximum animum retineat armatū. Quare parati, & prompti ad ignoscendum esse debent ij, quibus impositæ sunt iniuriæ, cum & vrgeantur hac præcandi formula: & apud sanctum Lucam id iubeat Deus, Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & si pœnitentiam egerit, dimitte illi, & si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi. Et in Euangelio sancti Matthęi sic. Diligite inimicos vestros. Et Apostolus, & ante eum Salomon scripserit. Si esurierit inimicus tu⁹ ciba illum, si sitit, potum da illi: & sic apud sanctū Marcum Euangelistam. Cum stabitis ad orandū, dimittite, si quid habetis aduersus aliquem, & Pater vester, qui in cælis est dimittat vobis peccata vestra.

Luc.17.3.4. 19. MS. & Syr. exē non habent vocē in te. Mat.5.44 Rom.12.20.

Prou.25.21. Marc.11.25.

19 *Quibus rationibus flectē di sint hominum animi ad lenitatem, quam hic Deus exigit.*

Sed quoniam deprauatæ naturæ vitio, nihil ægrius fit ab homine, quā vt inferenti condonet iniurias, omnem conferant Parochi animi, & ingenij vim ad commutandos, & flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem, & misericordiam, Christiano homini necessariā. Cōmorentur in traditione diuinorū oraculorū, in quibus audire licet imperantē Deū, inimi-

Difficile est conceptū vindicādi appetitū deponere. Clementia in proximos Christianis est necessaria praeter superiora hæc illis indicanda duximus.

Exo.23.45. Leui 19.17.18 Deut.32.35.

micis ignoscendum. Praedicent id, quod verissimū est, magno esse argumento hominibus, eos esse Dei filios: si facile remittant iniurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus, similitudo quædam cum parente Deo, qui sibi inimicissimum, & infestissimum genus hominum, filij sui morte ab æterno exitio redemptum, reconciliauit. Si autem huius cohortationis, & præcepti clausula illud imperium Christi Domini, quod recusare non possumus sine summo dedecore, & pernicie Orate pro persequentibus, & calumniātibus vos vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est.

Reg. 24. 5. 6. 10. 11. & 26. 10. 11. Iob. 31. 29. 30. psal. 7. 7. & 9. 13. Prou. 20. 22. & 24. 29. Eze. 25. 12. 13. Rom. 5. 8. 9. 10.

Mat. 5. 44.

20 *Quomodo cum ijs agendum sit, qui ex animo omnem iniuriarum obliuionē delere nequeunt.*

Quanta obliuio iniuriarū

Verum hoc loco non vulgaris Pastorum prudentia requiritur, nequis cognita huius difficultate, ac necessitate præcepti, salutem desperet. Sunt enim, qui cum se debere intelligant conterere iniurias obliuione voluntaria, & eos diligere, qui læserunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, sed vniuersam memoriam iniuriarum sibi exauriri non posse sentiunt. Nam resident in animo quædam reliquiæ simultatis: quamobrem magnis agitantur conscientiæ fluctibus, verentes, ne parum simpliciter, & candide positis inimicitijs, Dei iusso nō obediant. Hic igitur Pastores contraria studia carnis, & spiritus explicabunt, quod illius sensus sit ad vindicationem procliuis, huius ratio propensa ad ignoscendum, hinc inter ipsos perpetuam turbam, ac rixam existere. Quare saluti minime diffidendū esse demonstrabunt, reclamātibus, & aduersantibus

requiratur à Christianis. vide Tho. in 2. 2. q. 25. art. 9. vide itē de iniurijs vlciscēdis quæ habentur. 23. q. 4. c. si is qui. & c. est iniusta & c. displicet & multis alijs.

Mat. 26. 4. Rom. 8. 12. 13. Gal. 5. 17.

tibus rationi, corruptæ naturæ appetitionibus, modo spiritus perstet in officio, & voluntate remittendi iniurias, proximumque diligendi.

229
Anum. 21. vsq. ad finem.

21 *Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, possunt & debent orationem Dominicam absque culpa recitare.*

Qui ex corde obliuisci iniuriarũ nequit, non deb&t hui⁹ clausulæ precat one intermittere, Prima ratio. Orant Christiani nomine totius Ecclesię. Th. in 2. 2. q. 83. ar. 16. Cũpetitur aliquid a Deo petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini alloqui esse videtur impossibile.

Quod autem aliqui fortasse fuerint, qui, cum nõdum animum inducere possint, vt obliti iniurias, ament inimicos, proptera deterriti ea, quam diximus, conditione huius petitionis, Dominica precatione non vtantur, duas has rationes afferent Parochi, quibus exitiosum hunc errorẽ illis eripiãt. Nam quiuis vnus e fidelium numero preces has facit totius Ecclesiæ nomine, in qua pios aliquot esse necesse est, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur debita remiserunt.

Accedit eo, quod id a Deo petentes, vna etiam petimus, quicquid ad illud impetrandum in eam petitionem a nobis necessario conferendum est. Petimus enim, & veniã peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ: petimus facultatem intimi doloris: postulamus, vt a peccatis abhorrere, & illa sacerdoti vere, ac piè confiteri possimus. Itaque cum necesse etiam nobis sit parcere ijs, qui damnum, aut malum aliquod dederint, cum, vt nobis Deus ignoscat, precamur, simul oramus, vt largiatur facultatem reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi sunt ab ea opinione, qui inani illo, & prauo, timore commouẽtur, ne sibi Deum reddant offensiorem hac precatione: contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis vsum, quo a parente Deo postulent, vt sibi det eam mentem, vt ijs, qui læserint, ignoscant, & inimicos diligant.

22 *Quid illi sit faciendum, qui orationem de remissione peccatorum sibi cupit esse fructuosam.*

Pœnitere.

Sed vt precatio omnino fructuosa sit, primum hæc in ea est cura, meditatioque adhibenda, nos Deo supplices esse, & ab eo veniam petere, quæ non datur nisi pœnitenti. Itaque nos ea charitate & pietate præditos esse oportere, quæ pœnitentibus conueniat, conuenire autem maxime ijs, subiecta quasi oculis propria flagitia, atque facinora lachrymis expiare. Cum hac cogitatione coniungenda est cautio in posterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occasio peccandi, quæque nobis ansam dare posint ad offendendum parẽtem Deum. In his curis versabatur Dauid, cum diceret. Et peccatum meum contra me est semper. Et alio loco. Lauabo per singulas noctes lectum meum: lachrymis meis stratũ meũ rigabo. Proponat sibi prę terea vnusquisque ardentissimum orandi studium eorum, qui a Deo precibus impetrauerunt veniã delictorum: vt publicani illius, qui longe consistẽs præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum pulsabat pectus, eam habens orationem, Deus propitius esto mihi peccatori: tum illius peccatricis mulieris, quæ Christo Domino, retro stans, rigatos a se eius pedes, capillis etiam abstersos osculabatur. Petri denique principis Apostolorũ, qui egressus foras fleuit amare:

Lachrymarũ occasionis & peccatorum cultare.

Ps. 50. 5.

ps. 6. 7

Exempla eorum proponẽda qui precibus veniam impetrarunt. Luc. 18, 13.

Luc. 7. 38. Mat. 26. 75.

23 *Quæ sint præcipua ad sananda animæ vulnera remedia.*

Remedia precipua ægrotãtis animæ sũt pœnit. & Eucharist. eleemosynę virt.

Denique, cogitandum est, quò infirmiores sunt homines, & ad morbos animi, quæ sunt peccata, propensiores, eo pluribus & frequentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia, pœnitentia, & Eucharistia

Vide Deut. 15.7.8. Tob. 4.7. ps. 4.c.2. prou.14.21.22 & 19.17. & 9. Eccl.3.33. Lu.1'.41.& 12. 33.34.& 16.9 & sæpe alibi Tob.12. 8.9.

Vocem misericordiam, & nō habēt. 10. MS. Reg. & Græc. exem.

Dan.4.24.

Optima eleemosyna est iniuriarum obliuio

charistia. Hæc igitur sæpissime adhibeat fidelis populus: deinde eleemosyna, quemadmodum tradunt diuinæ litteræ, medicina est accomodata sanandis animæ vulneribus. Quare qui pie hac prece vti cupiunt, pro viribus benigne faciāt egētibus: quantam enim vim habeat ad delendas scelerum maculas, testis est in Tobia Angelus Domini sanctus Raphael, cuius est illa vox. Eleemosyna a morte liberat, & ipsa est, quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam, & vitam æternā. Testis est Daniel, qui Nabuchodonosor regem sic admonebat. Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.

Optima autem largitio, & impertiendę misericordiæ ratio, est obliuio iniuriarum, & bona volūtas erga eos qui rem, vel existimationem, vel corpus tuum tuorumue violauerit. Quicūque igitur cupit in se esse maxime misericordem Deum, is ipsi Deo suas donet inimicitias, remittatq; omnem offensionem, & pro hostibus libentissime deprecetur omnem captans occasionem, de illi ipsis bene promerēdi. Sed quoniam hoc argumētū explicatu est, cū homicidij locū tractauimus eo reijcimus Parochos. Qui tamen hāc petitionem hoc fine concludant, nihil iniustius esse, aut fingi posse, quam eum, qui cum hominibus durus sit, vt nemini se det ad lenitatē idem postulet, vt in se sit mitis, & benignus Deus.

Indignū est venia a Deo postulare quam offensus alijs præstare nolis.

DE SEXTA PETITIONE.

CAPVT XV.

Et ne nos inducas in tentationem.

SECTIO I.

Annm. 1. ...

1 *Quantum periculum sit, ne post peccatorum remissionem perceptam iterum in peccatum relabamur.*

NON dubium est, quin filij Dei, cum post impetratam delictorum veniam, incensi studio adhibēdi Deo cultum, & veneratione, cœleste regnum exoptant, & omnia diuino numini tribuētes pietatis officia, toti pendent a paterna eius voluntate, ac prouidentia: tū eo magis humani generis hostis omnes aduersus illos artes, excogitet omnesmachinas paret, quib⁹ oppugnētur sic vt veredū sit, ne labefacta ta, & mutata sententia, rursum, in vitia delabantur, longeque deteriores euadant, quam antea fuerint, de quibus illud principis Apostolorum iure dici posfit. Melius erat illis, non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditū est sancto mandato.

Qui recēs sua vita emendarunt, maioribus tentationibus sunt obnoxij Bern. ser. 4, de assū. Cod. venetus legit hostis artibus ac machinis propositi sunt. Quo modo dæmō eos maxime impugnet, qui ab eo defecerunt. Vide Luc. 11 24. 25. 26. 2. Pet. 2. 21.

2 *Quomodo Christus nos hac oratione aduersus vaferrimi hostis insidias munire voluerit.*

Quare nobis a Christo Domino datum est huius petitionis præceptum, vt quotidie nos Deo commendemus, eiusque paternam curam, & præsidiū imploremus, minime dubitantes fore, vt si deseramur diuino patrocinio, vaferrimi hostis laqueis irretiti teneamur. Neque vero solum in hanc orandi regula iussit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem, sed illa etiam oratione, quam ad sacros habuit Apostolus sub ipsum mortis tempus, cum quidem ipsos mundos esse dixisset, eos huius officij his verbis admonuit. Orate, vt non intretis in tentationē. Quæ iterum à Christo Domino adhibita admonitio, magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitādi fidelem populum ad fre-

Ioan. 13. 10. Matt. 26. 41. Mar. 14. 38. Luc. 22. 40.

Quare Christiani vehemētius ad frequenté huius precationis vsum sint excitandi.

frequentem huius vsum precationis, vt, cum tanta hominibus ab hoste diabolo in singulas horas pericula huius generis intendantur, à Deo, qui solus illa propulsare potest petant illud assidue. *Ne nos inducas in tentationem.*

3 *Quibus præcipue rationibus homines huius petitionis necessitatem intelligere possint.*

Matt.26. 41. Mar. 14.33.

Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat diuini huius adiumenti, si suæ imbecillitatis, inscitiæque meminerit: si recordabitur illam Christi Domini sententiam. Spiritus quidē prōptus est, caro autem infirma: si ei venerit in mentem, quam graues sint, & exitiales hominum casus impellente Dæmone, nisi sustineantur dextere cælestis auxilio. Quod illustrius esse possit humanæ infirmitatis exemplum, quam sacer ille chorus Apostolorum, qui magno antea animo cum essent, primo quoque obiecto terrore, relicto Saluatore, diffugerunt? Et si illustrius etiam est illud Principis Apostolorum, qui in tanta professione singularis & fortitudinis, & amoris in Christum Dominum, cum paulo, ante, sibi benefidens, ita dixisset, Si oportuerit me mori tecum, non te negabo; statim vnius voce mulierculæ perterritus, se Dominum non esse iureiurando affirmauit. Nimirum illi iu summa spiritus alacritate non respondebant vires. Quod si viri sanctissimi humanæ naturæ fragilitate, cui cōfidebant, grauiter peccauerunt: quid non timēdum est cæteris, qui ab eorum sanctitate absunt longissime.

Humanę imbecillitatis exemplū in Apostolis, Matt.26. 35.56. petr imbecilitas.

Matth.26. 35.70.71. Mar.14. 29. 68.69.

Amalori ad minus.

pericula inter quæ fideles versantur sæpius ad memoriam sunt reuocanda. Ioh.7.2. iuxta.70. Triplex est in hac vita tentatio. Matth. 4.5 5.9. & 1. Ioan.2. 16.

4 *Quot quantisque tentationum periculis hominum vita sit exposita.*

Quare proponat fideli populo Parochus prælia

Anum. 5. usq. ad 9.

Aug. lib. de ver. relig. ca. 38. vnde isti tres hostes sunt infestissimi. Hostes externi.

& pericula, in quibus assidue versamur, dum anima est in hoc mortali corpore, quos vndique caro, mundus, & Satanas oppugnant. Quid ira, quid cupiditas in nobis possit: quotusquisque est qui magno suo malo non experiri cogatur. Quis non his lacessitur stimulis, quis hos non sentit aculeos? quis subiectis non vritur ardentibus facibus & quidem tam varij sunt ictus, tam diuersæ petitiones, vt difficilimum sit grauem aliquam plagam non accipere. Ac præter hos inimicos, qui habitant, & viuunt nobiscum sunt præterea hostes illi accerrimi, de quibus scriptum est. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus.

Matt. 10. 36. 22. Ephes. 6. 12.

5 *Quam graues sint Dæmonum in nos insultus, ex sententia D. Pauli exponitur.*

Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, & impressiones dæmonum, qui & aperte nos petunt, & per cuniculos influunt in animas nostras, vix vt ab illis cauere possimus. Illos & principes Apostolus appellat propter naturæ excellentiam, (nam natura hominibus, & cæteris, quæ sub sensum cadunt, creatis rebus antecellit) & potestates vocat, quod non solum naturæ vi, sed potestate etiam superant & rectores nominat mundi tenebrarum: nō enim clarum & illustrem mundum regunt, idest bonos, & pios, sed obscurum & caliginosum, nempe eos, qui flagitiosæ & facinorosæ vitæ sordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum Diabolo delectantur. Nuncupat etiam

Ibid Dæmonū potentia reliquis reb' ante cellit. Iob. 41. 24. vide Gregor. 34. mor. ca. Rectores mundi tenebrarum cur dicantur Dæmones.

Dæmo-

Aug. in psal 5.4. Carnalis nequitia quę sit.
Spiritalis nequitia quę sit

Dæmones spiritualia ne quitiæ: est enim carnis, & spiritus nequitia. Car nalis quæ dicitur nequi- tia, incendit appetitum ad libidines, & volupta- tes, quę percipiuntur sensibus Spiritualia ne- quitiæ, sunt mala studia, & prauæ cupiditates, quę ad superiorem pertinent animæ partem, quæ tan to peiores sunt, quam re liquæ, quanto mens ipsa, & ratio altior est, atque præstantior. Quæ satanæ nequitia, quia maxime spectat illuc vt cælesti nos hæreditate priuet, propter ea dixit Aposto lus. In cęlestibus. Ex quo licet intelligere magnas esse hostium vires, inui ctum animum, immane in nos & infinitum odiũ Bellum etiam perpetuum eos gerere nobiscum, vt nulla pax esse cum illis, nullæ indutiæ fieri pos sint.

Ephes. 6.12.

Quãta demonum sit audacia & inuidia.
Ka. 14.13.

6 *Quanta sit Diaboli ad tẽ tandum audacia & peruer sitas.*

Quantum vero audeat declarat Satanæ apud Prophetam vox. In cælũ conscendam, Aggresus est primos hominum in paradiso, adortus est Pro phetas, appetiuit Aposto los, vt, quemadmodum apud Euangelistam lo quitur Dominus, cribra ret eos sicut triticum. Ne ipsum quidem Christi Domini os erubuit. Ita que eius inexplebilem cupiditatem, & immen sam diligentiam S. Pe trus expressit, cum dixit. Aduersatius vester Dia bolus, tanquam leo ru giens circuit, quærens quem deuoret. Quan quam non vnus modo tentat homines Satan, sed gregatim interdum dæmones in singulos im petũ faciũt, quod ille cõ fessus est dæmõ qui roga tus a Christo Domino, quod sibi nomẽ esset, res põdit, legio mihi nomẽ est nempe Dęmonũ mul titudo, quæ miserum il lum diuexarat. E de alio scriptum est, Assumit sep

Gen. 3.12.
Iob. 1. & 2.
Daniel. 1
paral. 21. 1.
Iesum sacer dotẽ magnũ
Zach. 3.1.2.
Luc. 22, 31.
Matth. 4.5

tem alios spiritus secum, nequiores se, & intrantes habitant ibi.

matthæi. 4. Luc. 11. 26.

7 *Cur peruersi minus, pij autem magis a Dæmonibus infestentur.*

Dæmones eos prouinciæ infestos non sunt. Aug. ser. 85. &. 9, de tempor. Dæmones infestant p obos, hoc autē ex odio fit quo Christianos omnes & maxime monach. infestatur. Athan. in vita S. Antonij vide item Cass. Col. 7. c. 23. Ab exemplo sanctorum.

Multi sunt, qui quod impulsus, atque impetus Dæmonum in se sentiūt: totam rem falsam esse arbitrantur: quos ipsos a dæmonibus impugnari mirum non est, quibus se sponte tradiderunt, non est in illis pietas, non charitas, nō virtus vlla Christiano homine digna, quare fit, vt toti sint in potestate Diaboli, nec vllis tentationibus opus est ad eos euertendos, in quorum iam animis ipsis libentibus commorantur. At vero, qui se Deo dicauerunt, in terris cælestē vitam agentes, ij maxime omnium Satanæ incursibus petuntur, hos acerbissime odit, his in singula temporis momēta struit insidias, Plena est historia diuinarum litterarum sanctorum hominum, quos præsenti etiam animo stantes, vel vi, vel fraude peruertit. Adam, Dauid, Salomon, aliique, quos enumerare difficile fit, experti sunt Dæmonum violentos impetus, & callidam astutiā cui resisti non possit consilio, aut hominum viribus. Quis igitur se suo præsidio satis tutum existimet? Itaque pie, casteque petendum a Deo est, ne nos tentari sinat supra id quod possumus, sed faciat etiam cū tentatione prouentum, vt possimus sustinere.

Gen. 3. 4. 2. Reg. 11. 2. 3. 3. Regū. 11. 1. Samson Iud. 16. 4. 5. Saul. 1. Reg. 15. 8. 9. Ezechi. 4. Reg. 20. 13. Cor. 10. 13.

8 *Dæmones quantum aut quam diu volunt, homines tentare non possunt.*

Dæmonū in nos potentia limitata est, Apocal. 2. 10. & 20. 2. 3. vide Cassia. coll. 8 ca. 18. August. in psal. 61. Iob. 1. 12.

Verum hic fideles cōfirmandi sunt, si qui, animi imbecillitate, aut rei ignoratione dæmonum vim perhorrescunt, vt ipsi tentationum fluctibus agitati, in hunc precationis portum confugiant: non

non enim Satã in tanta & potentia, & pertinacia, in capitali odio nostri generis, nec quantum nec quandiu vult, tentare nos aut vexare potest sed omnis eius potestas Dei nutu, & permissu gubernatur. Notissimũ est exemplum Iob, de quo nisi diabolo dixisset Deus Ecce vniuersa quę, habet, in manu tua sunt: nihil eius Satanas attigisset: contra vero nisi addidisset Dominus. Tantũ in eum ne extendas manum tuam, vno diaboli ictu cum filijs ipse, facultatibusque concidisset. Ita autem alligata est dæmonum vis, vt ne in porcos quidem illos, de quibus scribunt Euangelistæ, non permittente Deo inuandere potuisset

Matt. 8. 31. Mar. 5. 11. Luc. 8, 32. vide Item Cass. coll. 7. c. 22. Aug. in psal. 26. in psal. 31. & 32. Tẽtare quid sit, Tho. in 1. p. q. 114. art 2. &. 2. 2. q. 97. art. 1. & Aug. lib. 2 de cons. Euang c. 72.

9 *Quid tentandi vox nobis designet, quaque ratione a Deo tentemur.*

232 Sed ad intelligendam huius petitionis vim dicendum est, quid hic tentatio significet, quid idẽ induci in tentationem: Est autem tentare, periculum facere de eo, qui tentetur, vt ab ipso, quod cupimus, elicientes, verum exprimamus. Qui tentandi modus in Deũ minime cadit: quid enim est quod Deus? Omnia enim, inquit, nuda & aperta sunt oculis eius.

Hebr. 4. 13. psal. 33. 16. Eccl. 15. 20. Quomodo De' hominẽ tentet. vide itẽ Aug. epist 146. & in ex quæstio. 58, & 74.

Est alterum tentandi genus, cum longius progrediendo aliud quæri solet vel in bonam, vel in malã partem: in bonam, cum ea re tentatur alicuius virtus, vt illa perspecta, & cognita is commodis, & honoribus augeatur, eiusque exemplum cæteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob idipsum ad Dei laudes excitentur: quæ tentandi ratio sola conuenit in Deum. Huius exemplum tentationis est illud in Deuteron. Tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrum diligatis eum

Deut. 13. 3. vide Aug. in psal. 5. ꝺ. 6.

A num.° 9.° usq.e ad 12.m

an non Quomodo etiam tētare suos dicitur Deus cum inopia, morbo, & alijs calamitatum generibus premit, quod probandæ eorum patientiæ causa facit, & vt alijs documētum sint Christiani officij. In hanc partem legimus Abraham esse tantatum, vt filium immolaret: quo facto, fuit is obedientiæ, & patientiæ exēplum singulare ad memoriam hominum sempiternam. In eandem sententiam dictum est de Tobia. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te.

Gē.22.1. vide Aug li,16 de ciui. Dei cap.32.

Tob.12.13.

Tentatio deceptionis causa diaboli est propria. Au, ep.146. & alibi. Matth.4.3.

10 *Quomodo dæmon homines tentet.*

IN malam partem tētantur homines, cum ad peccatum, aut exitium impelluntur: quod proprium diaboli officium est. Is enim eo animo tētat homines, vt decipiat, agatque precipites, Quamobrem tentator in diuinis litteris appellatur. In ijs vero tentationibus modo intimos nobis ad mouens stimulos animæ affectiones, & commotiones adhibet administras modo non exagitans extrinsecus, externis rebus vtitur, vel prosperis ad efferendos, vel ad frangēdos aduersis, nonnunquā habet emissarios, & excursores, perditos homines, imprimisque hæreticos, qui sedentes in cathedra pestilentiæ, malarum doctrinarum mortifera semina dispergunt, vt illos, qui nullum delectum, aut discrimen habent virtutis, & vitiorum homines per se procliues ad malum, nutantes, ac præcipitantes impellant

Quibus dæmon intentādis hominib° vtatur instrumentis. Hæretici sūt ad homines decipiendos diaboli administri. psal.1.1.

11 *Quibus modis dicatur quis in tentationem induci*

Dicimur autem induci in tentationem, cum tentationibus succumbimus. Inducimur vero in tentationem dupliciter, primum, cum de statu dimoti in id ruimus malum,

Quid sit induci in tentationem, quodq; mul ipliciter fieri possit vide Aug, in 2. de ser. Do. in mon. c. 14 Deus peccati nō est auctor sed illud odit.

A num.° 12.° usq.e ad 16.m

lum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem a Deo hoc modo in tentationẽ inducitur: quia nemini est peccati auctor Deus, imo vero odit omnes qui operantur iniquitatem. Sic vero etiam est apud sanctum Iacobum. Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur Deus enim intentator malorum est.

Exo. 23. 7. & 2. Paral. 19 7. & Iudith 5 21. & Iob. 24 10. & psal. 5. 5 7. & 44. 8 prouer. 15. 8. 9 Sap. 14. 9 Ecl. 15. 21. Ose, 13. 9. & alibi, Tert. li. 2. in Ma. c. 14. Itẽ li. 3. c. 12 Basil. in homil. quod Deus nõ sit auctor malorum & omnes sancti.

Iaco. 1. 13.

Deinde dicitur nos in tentationem inducere is qui etsi non tentat ipse, neque operam dat, quo tenteinur, tentare tamen dicitur, quia cum posit prohibere, ne id accidat aut ne tentationibus superemur, non impedit. Hoc modo Deus pios, & bonos tentari quidem sinit, veruntamen sua gratis sustentatos non deserit. Nec vero nõ interdũ iusto, & oculto Dei iudicio, nostris id sceleribus postulantibus, nobis ipsi relicti, concidimus.

Quomdo a Deo intentationem inducimur.

12 *Beneficia Dei quandoque nos intentationem inducunt.*

Præterea nos intentationem Deus inducere dicitur, cum eius beneficijs quæ nobis ad salutem dedit, abutimur ad perniciẽ, & patris substãtiam, vt prodigus ille filius, dissipamus viuendo luxuriose, nostris cupiditatibus obsequentes Quamobrem id dicere possumus, quod de lege dixit Apostolus. Inuentum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem: Opportunum rei exemplũ est Hierosolyma, teste Ezechiele, quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, vt eius ore Propheta diceret Deus Perfecta eras in decore meo, quẽ posuerã super te: & tamen illa ciuitas diuinis cumulata bonis, tantum abest, vt optime de se merito, ac merenti Deo graciã habens, celestib⁹ beneficijs ad beatitudinẽ

De hac hominum nequitia vide Deuter. 32. 15, & 1. Reg. 2. 23. & 2. Re 12. 8. & 9. Luc. 15, 12. 13, 14. Ro. 7. 10.

Ezech. 16, 14.

nem consequendam, cuius gratia ea acceperat, vteretur, vt ingratissima in parentem Deum: abiecta spe, cogitatione cœlestium fructum, tantū præsenti abundantia luxuriose, ac perdite fruerentur: Quod Ezechiel eodem capite pluribus verbis persecutus est. Quare sunt eodem loco ingrati in Deum homines, qui præbitam sibi ab eo diuinitus vberem materiam recte factorum, ad vitia, illo permittente, conuertunt.

Ibid. 19. 20. & sequent. Ingrati in Deum homines reprehenduntur.

13 *Quomodo scripturæ verba intelligenda sint, quæ de permissione Dei per verba operationem significantia loquantur.*

Modus loquendi scripturarū impropriis quādo verbis actiuis Dei permissio significatur.

Sed oportet hunc diuinæ Scripturæ morem diligenter attendere, quę Dei permissionem ijs interdum verbis significat, quæ proprie si accipiantur, tanquam actionem in Deo significant. Nam in Exodo sic est, Indurabo cor Pharaonis: & apud Isaiam: Excæca cor populi huius: & ad Romanos scribit Apostolus: Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ, & in reprobum sensum. Quibus in locis alijsque similibus non id omnino esse actū a Deo, sed permissum intelligendum est.

Exo. 4. 21. & 7. 3. Isa. 6. 10. Rom. 1. 26. 28. vide Iren. li. 4. cōt. hære. c. 48. Tert. li. 2. in Mar. c. 14 Cyril Hie. catec & Aug. li. de præd. & gratia. c. 15. & de præd. sanct. c. 8. & lib. de gratia & lib arb. c. 21. 22. & 23. & Th. in. 1. 2. q. 87. art. 2. & 2. 2. q. 15. art. 1.

14 *In hac precationis parte non postulatur, vt prorsus ab omni tentatione immunes simus, sed ne in tentationibus a Deo deseramur.*

His vero positis, non erit difficile, scire, quid in hac precationis parte postulemus, Nec vero petimus, ne omnino tentemur, Est enim hominum vita, tentatio super terram. Est autem ea res vtilis, & fructuosa hominū generi: nam in tētationibus nos ipsos, id est, vires nostras cognoscimus: quā obrem etiam humiliamur sub potenti manu Dei, viriliterq; decertā-

Tētationū vtilitas. Iob. 7. 1. secundū. 70. 1. pe. 5. 6. 1. pe. 5. 4.

tes,

tes, expectamus immarcescibilem coronam gloriæ. Nam, & qui certat in agone, non coronatur, nisi legitime certauerit, & vt inquit sanctus Iacobus Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Quod si vrgemur nonnunquam hostium tentationibus, magnæ nobis erit leuationi illa cogitatio, habere nos adiutorem pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, tentatum ipsum per omnia. Quid hic igitur petimus? ne diuino præsidio deserti, tentationibus vel decepti assentiamur, vel cedamus afflicti, vt præsto sit nobis Dei gratia, quæ cum defecerint nos propriæ vires, in malis recreet, ac reficiat.

2.Tim.2.5. Coronabitur, habet M S. quæd. Iac.1.12.

Heb.4.15. Quid in hac precationis parte postuletur.

nō modo generatim, sed speciatim postulandū Dei auxiliū in tētationibus.

15 *Quomodo a Deo in nostris tentationibus opē implorare debeamus.*

Quare & generatim Dei opem implorare debemus in omnibus tentationibus, & nominatim, cum singulis affligimur, ad precationem confugere oportet, quod a Dauide factum legimus penè in vno quoque tentationum genere, nam in mendatio sic precabatur: Ne auferas de ore meo verbū veritatis vsquequaque. psa. 118.43. In auaritia ad hunc modum: Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. psal.118.36. In rebus vero inanibus huius vitæ, & illecebris cupiditatum, ac prece vtebatur: Auerte oculos meos ne videāt vanitatem. psal.118.37. Ergo postulamus, ne morem geramus cupiditatibus, neue defatigemur in tentationibus sustinendis, ne declinemus de via Domini, vt tam in rebus incommodis, quam in prosperis, æquitatem animi, constātiamque seruemus, & nullam nostri partem Deus sua tutela vacuam relinquat. Petimus denique, Heb.12.3 Deu. 31.29.

vt Satanam conterat sub pedibus nostris. Rō.16.20.

234
A num.° 16.° usq.e ad finem.

16 *Quomodo de tentatione victoria reportari, & quo authore illa obtineri possit.*

Victoriā ex tentatione possumus referre per fiduciam in Deum.

Reliquum est, vt fidelem populum ad ea Parochus cohortetur, quæ in hac precatione maxime cogitare & meditari oporteat, in qua erit illa optima oratio, si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris diffidamus, & omni spe nostræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, presertim cogitantes, quam multos hac spe atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An non Ioseph vndique circundatum ardentibus insanæ mulieris facibus, e summo ereptum periculo, ad gloriam extulit? Non Susannam, a Satanæ ministris obsessam, tū cum nihil proprius esset, quam vt nefarijs sententijs interficeretur, seruauit incolumem? Neque mirum erat. enim, inquit cor eius fiduciam habens in Domino. Insignis est laus & gloria Iob, qui de mundo, de carne, de Satana Triumphauit. Plurima sunt eius generis exēpla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam spem, fiduciamq; cohortari debebit.

Gen. 39. 7. 8. 9. psal. 104, 18. Gen. 41, 38. 39.

Dan. 13. 61. 63.

Dan. 13. De mūdo ob amª cosā sefermonibus superatos de carne ob vxorē fortiter repulsam, & de diabolo ob patientiā in rebus aduersis seruatam.

17 *Nostri certaminis antesignanus Christus est, socij, sancti omnes, quos qui non sequuntur, vecordes sunt.*

Mat. 4. 4. 7. 10. Col. 2. 15, Luc. 11. 22. Ioan 16. 33. Apoc. 5. 5

Cogitent etiam fideles quem in hostium tentationibus ducē habeant, nempe Christum Dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipse Diabolum. Est is ille fortior, qui superueniens fortem superauit armatum, quem & armis nudauit, & spolijs. De eius victoria, quam de mundo reportauit, est

Quomodo Christus nobis prostrato

apud

diabolo vin cédi faculta té dederit, & exéplū præ buerit vide Aug.in 4. de Tr.c.13 Gre hom. 16.in euang. Tho In 3. p. q. 41. art.1.

Heb. 11. per totum.

apud sanctum Ioannem: Confidite, ego vicimundum. Et in Apocalypsi dicitur ipse Leo vincens. Et exisse vincens, vt vinceret: qua in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hebræos epistola plena victorijs sanctorū hominū, qui per fidem deuicerūt regna obturauerunt ora leonum: & quæ sequuntur. Ex his vero quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidie reportant ex intimis, & externis dæmonum prælijs, homines fide, spe, & charitate præstantes: quæ tam multæ sunt, tamque insignes, vt si sub aspectum caderent oculorum nihil frequentius accidere iudicaremus, nihil gloriosius: de quorum hostiū clade his verbis scripsit Sanctus Ioannes. Scribo vobis, iuuenes, quoniam fortes estis, & verbū Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

18 *Quomodo Diabolus à nobis superari possit.*

1.Ioa.2. 14. 3. M. S. & Gr. & Syr. ex le. scripsi vobis adolescētes. Labore, virtutibus, & vigilantia dęmones superantur.

VINCITVR autem, Satanas, non otio, somno, vino, comessatione, libidine, sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. Vigilate & orate, inquit, vt iam diximus, vt non intretis in tentationem. Qui ijs armis ad illam pugnam vtuntur, in fugam conuertunt aduersarios: qui enim resistunt Diabulo, is fugiet ab eis. In his tamen sanctorum hominū victorijs, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentius, vt se suis viribus hostiles dæmonum tentationes, impetusque sustinere posse confidat. Non est hoc naturæ nostræ non humanæ imbecillitatis.

Matt. 26. 41. Marc. 14. 38. Luc. 22. 46. Iacob. 4. 7. Etsi propria infirmitatem in certamine agnoscamus

18 Quo

19 *Quomodo omnes nobis aduincẽdum vires a Deo dentur.*

Citra Dei auxilium nihil possumus, Psal. 17,31, 1.Reg.2.4, Psal.17. 36. Psal.61. 9. Psal.143.1.

Hæ vires, quibus prosternimus Satanę satellites, dãtur à Deo, qui ponit, vt arcum ærum brachia nostra, cuius beneficio arcus fortium suoeratus est, & infirmi accincti sunt robore, qui dat nobis protectionem salutis cuius nos dextera suscipit, qui docet manus nostras ad prælium, & digitos nostros td bellum: vt vni Deo pro victoriā sint agendæ, & habendæ gratiæ, quo vno & auctore, & adiutore vincere possumus. Quod fecit Apostolus: inquit enim: Deo autem gratias, qui de dit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. Eundẽ auctorem victoriæ prædicat illa cœlestis vox in Apocalypsi. Facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni. Testatur idem liber Christi Domini partā ex mũdo, carneque victoriam eo loco. Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos. Hæc de causa, & de modo vincendi.

De victoria Deo semper agendæ gratiæ. 1.Cor.15. 57.

Apoc.12, 10. 11.

Apoc.17.14.

20 *Quæ sint in spirituali illo certamine victorum præmia.*

His expositis proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas & constitutam victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem. Quorum ex eadem Apocalipsi diuina proferent testimonia, Qui vicerit, non lędetur a morte secũda, & alio loco, qui vicerit sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ & confitebor nomen eius coram Patre meo, & corā Angelis eius. Et paulo post. Deus ipse, ac Dominus noster ita loquitur ad Ioan. Qui vicerit, faciam illum

Apoc.2.11.

Apoc.3.5.

Apoc.3.12

illum columnam in templo Dei mei, & foras nō egredietur amplius. Tū inquit. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici & sedi cum Patre meo, in throno eius. Denique cum sanctorum gloriam & perpetuam illā bonorū vim, quibus in cœlo fruētur, exposuisset, adiūxit. Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius,

Apoc. 3. 21.

DE SEPTIMA petitione, Cap. XVI.

Sed libera nos à malo

SECTIO I.

1 *Nihil Cōtinetur superioribus petitionibus, quod ista non includatur,*

235
Anum. 4. usq. ad 5m

Postrema hæc petitio est instar omnium, qua Dei filius diuinam hanc orationem conclusit, cuius etiam vim, & pōdus ostendens, ea vsus est orādi clausula, cū è vita migraturus, Deum Patrem pro hominum salute deprecaretur: Rogo enim inquit, vt serues eos à malo. Ergo hæc precationis formula, quam & preceptor tradidit, & exēplo cōfirmauit, quasi quadam epitome summatim complexus est vim & rationem cæterarum petitionū. Cū enim id quod ea prece continetur impetrauerimus, nihil auctore S. Cypriano, remanet, quod vltra adhuc debeat postulari: cū semel protectionē Dei aduersus malū petamus: qua impetrata, contra omnia quæ Diabolus, & mūdus operantur securi stamus & tuti. Quare, cum tanti sit hæc petitio, quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiā. Differt autem hæc, & proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationē postulamus.

Ioan. 17. 16.
postrema petitio vim sex superiorū sua amplitudine concludit.

Cyprianus serm. 6. de orat. Dominica.

Sextæ & septimæ petitionij discrimē

2 Quid.

2 *Quid nos vrgeat, vt hanc precationem coram Domino effundamus.*

Quantis malis & incommodis hominum vita sit obnoxia.

Vide etiamque in 2. sectione secundæ petitionis & alibi sæpe non notauimus.

Quare non iam monendus est fidelis populus, quantopere, & laboret ex incommodis, & calamitatibus, & cœlestis egeat adiumenti. Nam quot, & quantis miserijs propolita sit hominum vita, præterquam quod sacri, & profani scriptores hoc argumentũ sunt copiosissime prosecuti, nemo fere est, qui non intelligat, & suo & alieno periculo. Persuasum enim est omnibus, quod in exemplum patiẽtiæ Iob memoriæ prodidit. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nec vero vllum præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incõmodo notari non possit. Testis est illa Christi Domini vox, sufficit diei malitia sua. Et si conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitũ illud, quo crucẽ quotidie sumi, seq; docuit sequi oportere. Vt igitur quisque sentit, quam laboriosa sit, & periculosa hæc viuendi ratio, ita facile persuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam esse præsertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, & spe liberationis eorum incommodorum, quibus præmuntur, aut quæ impendent. Est enim hæc insita ratio in animis hominũ, vt in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re est illud scriptum. Imple facies eorum ignominia, & quęrent nomen tuum Domine.

Iob. 14. 1. 2

Iob. 8. 9. & Psal. 143. 4

Mat. 6. 34.

Luc. 9. 23. In calamitat. b' propensiores sunt homines ad Deum inuocandum.

Natura insitum est homi nis ad Deum confugere.

Psal. 82. 17

3 *Qua nam ratione periculorum, & calamitatum depulsio a Deo postulanda sit.*

SED

Quod non recte precetur, qui primis & medijs Dominicæ orationis gradibus omissis, calamitatum depulsionẽ postulat.

SED, si illud fere sua sponte faciunt, vt in periculis, & calamitatibus innocent Deum, certe, quomodo id recte facere possint, ab ijs quorum fidei, & prudentiæ commissa est eorum salus, maxime docendi sunt. Non enim desunt, qui contra Christi Domini iussum prepostero vtantur ordine precationis. Nam, qui iussit nos ad se confugere in die tribulationis, idẽ orationis ordinem nobis præscripsit: voluit enim, vt priusquam precaremur, vt nos liberaret a malo, peteremus, vti nomen Dei sanctificaretur, & adueniret regnũ eius, & reliqua postularemus, quibus quasi gradibus quibusdam in hunc locũ peruenitur. Sed quidam si caput, si latus, si pes cõdoluit, si rei familiaris iacturam faciunt, si minæ, si pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in pestilentia, omissis medijs Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, vt ex illis eripiantur malis. At huic consuetudini repugnat Christi Domini iussum. Quærite primum regnũ Dei. (Matt. 6.) Itaque, qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic Dauid illi precationi, Domine, ne in furore tuo arguas me, (Psal. 6. 2.) subiecit rationem, qua se Dei gloriæ cupidissimũ ostendit: inquit enim: Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi? (Ibidem. 6.) Et idem cũ oraret Deum, sibi vt misericordiam impertiret, (Psal. 50. 3.) subiecit illud. Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur. (Ibidem. 15.) Ad hãc orandi salutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi sunt fideles auditores, & simul docendum, quantum intersit inter infidelium, & Christianorum hominũ preces.

4. In

236

Anum. 5° usq. ad 9°

4 *Infideles se liberari a malo, ac Christiani non per inde petunt.*

Quo dia morbis & rebus aduersis præcipua spes in externis remedijs non sit ponenda exemplo tibi sit Asa rex Iuda qui ob id. 2. paral. 16 12. reprehenditur vide item cap. Illud quod 26 q. 2. ex lib. 2. de doct. Christ. cap. 19. 20. & 21. consiatum & ca qui sine ead q. vide item ca. nõ liceat 26. q. 5. Deus summum in calamitat b[us] debet hominibus esse perfugium. 4 Eccl. 32. 4.

Petunt vehementer illi quidem a Deo, vt possint ex morbis, vulneribusque conualescere, sibi vt ex vrgentibus, vel imminentibus malis euadere liceat; sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponunt in remedijs, natura, vel hominum industria comparatis: quin etiam sibi datũ a quouis medicamentum etiam si cautionibus, siue veneficijs, si dæmonum opera confectum sit, sine vlla religione adhibent, modo aliqua valetudinis spes ostendatur. Longè alia ratio est Christianorum, qui in morbis, & in omnibus aduersis rebus, habent summum perfugium, & præsidium salutis Deum, vnum illum omnis authorem boni, & liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur, remedijs vero, quæ inest ad sanandum vis, insitam a Deo esse pro certo habent, tãtumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim a Deo data hominũ generi medicina qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici vox. Altissimus creauit de terra medicinam & vir prudens non abhorrebit illam. Itaque, qui Iesu Christo nomen dederunt, non in illis remedijs summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicinæ authori Deo maximè confidunt.

Asa sicut dictum est 2. paral. 16. 12. & sine Deo nulla opem afferre medicamina indicat Ierem. cap. 9. 22. & 46. 11. Non est vtẽdum remedijs a Deo non constitutis ad sanitatem recuperandam Leuit. 20. 6. vide 1. Reg 28. 7. 8. 9. & 4. Reg. 1. 2. 3. vide item Cor. de maleficis & mathematicis. l. nullus aruspex. & l. eorum est, & l. nemo aruspicem & 27. q. 5. cap. Si quis ariolos & c. qui diuinationes & multa alia

5 *Quomodo in morbis soli Deo fidendum sit, qui plurimos a præsentissimis periculis liberauit.*

Quare etiam in diuinis literis reprehenduntur ij, qui medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: imo vero, qui vitam agunt ex diuinis legibus, abstinent omnibus remedijs, quæcumq; ad curationem a Deo nõ

ad

adhibita esse constet. Quod si etiam eorum vsu medicamentorum illis explorata sit spes sanitatis, tamen ab ijs, vt cautionibus, & dæmonum artificijs, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, vt Deo confidant. Ea enim re iussit nos beneficentissimus parens liberationem malorum postulare, vt in eo ipso quod iussit, spem etiã impetrationis haberemus. Multa sunt in sacris litteris huius rei exempla, vt qui minus rationibus adducuntur ad bene sperandum, exemplorũ multitudine confidere cogantur: Abraham Iacob Loth. Ioseph, Dauid sunt in oculis locupletissimi testes diuinæ benignitatis. Sacræ noui testamenti literæ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus erepti sunt piæ pondere precationis, vt res exemplorum commemoratione non egeat. Vna igitur illa Prophetæ sententia contenti erimus, quæ vel infirmissimumquemque confirmare potest. Clamauerunt enim, inquit, iusti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

Gen. 12. 1. 2. & sequen. & 15. 2. & 17. 2. Gen. 28. 14, 15. & 33. 3. 4 5, & 35. 5, Gen. 14, 12, 16. & 19. 17, 18. Gen. 38. 23. 24, 27. & 41. 14.

c. n Reg. 22 14. 15, &. 23 26. 27. & 24. 4. 5. 6. psal. 33. 18.

6 *Quid mali nomine hic intelligatur, & quæ huius petitionis sit sententia*

Mala quædã sunt a quib9 nos non liberari præstat

Sequitur huius vis, & ratio petitionis: vt fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, vt a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamẽ sunt illis fructuosa, qui patiuntur, vt ille stimulus, qui Apostolo erat adhibitus, vt Deo gratia adiuuante, virtus in infirmitate perficeretur. Hęc si cognita sit eorum, vis, summa voluptate pios afficiunt: tantum abest, vt a Deo petant, vt auferantur. Quare tantum

2. Cor. 12. 7, 8. 9,

19 *Quomodo omnes nobis aduincẽdum vires a Deo dentur.*

Hæ vires, quibus prosternimus Satanç satellites, dãtur à Deo, qui posnit, vt arcum ærum brachia nostra, cuius beneficio arcus fortium superatus est, & infirmi accinti sunt robore, qui dat nobis protectionem salutis cuius nos dextera suscipit, qui docet manus nostras ad prælium, & digitos nostros td bellum: vt vni Deo pro victoriã sint agendæ, & habendæ gratiæ, quo vno & auctore, & adiutore vincere possumus. Quod fecit Apostolus: inquit enim: Deo autem gratias, qui de dit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. Eundẽ auctorem victoriæ prædicat illa cœlestis vox in Apocalypsi. Facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni. Testatur idem liber Christi Domini partã ex mũdo, carneque victoriam eoloco. Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos. Hæc de causa, & de modo vincendi.

Citra Dei auxilium nihil possumus, Psal. 17, 35. 1. Reg. 2. 4. Psal. 17. 36. Psal. 62. 9. Psal. 143. 1.

De victoria Deo semper agendæ gratiæ. 1. Cor. 15. 57.

Apoc. 12, 10. 11.

Apoc. 12. 14.

20 *Quæ sint in spirituali illo certamine victorum præmia.*

His expositis proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas & constitutam victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem. Quorum ex eadem Apocalipsi diuina proferent testimonia, Qui vicerit, non lædetur a morte secũda, & alio loco, qui vicerit sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ & confitebor nomen eius coram Patre meo, & corã Angelis eius. Et paulo post. Deus ipse, ac Dominus noster ita loquitur ad Ioan. Qui vicerit, faciam illum

Apoc. 2.

Apoc. 3. 5.

Aapoc. 3. 12

illum columnam in templo Dei mei, & foras nõ egredietur amplius. Tũ inquit. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici & sedi cum Patre meo, in throno eius. Deniqꝫ cum sanctorum gloriam & perpetuam illã bonorũ vim, quibus in coelo fruetur, exposuisset, adiũxit. Qui vicerit possidebit hæc, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius,

Apo. 3. 21.

DE SEPTIMA petitione, Cap. XVI.

Sed libera nos à malo

SECTIO I.

235

Anum. 1.o
usq. ad 5.m

1 *Nihil Cõtinetur superioribus petitionibus, quod ista non includatur,*

Postrema hæc petitio est instar omnium, qua Dei filius diuinam hanc orationem conclusit, cuius etiam vim, & põdus ostendens, ea vsus est orãdi clausula, cũ è vita migraturus, Deum Patrem pro hominum salute deprecaretur: Rogo enim inquit, vt serues eos à malo Ergo hac precationis formula, quam & preceptor tradidit, & exẽplo cõfirmauit, quasi quadam epitome summatim complexus est vim & rationem cæterarum petitionũ. Cũ enim id quod ea prece continetur, impetrauerimus, nihil auctore S. Cypriano, remanet, quod vltra adhuc debeat postulari: cũ semel protectionẽ Dei aduersus malũ petamus: qua impetrata, contra omnia quæ Diabolus, & mũdus operantur securi stamus & tuti. Quare, cum tanti sit hæc petitio, quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiã. Differt autem hæc, & proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationẽ postulamus.

Ioan. 17. 16.

postrema petitio vim sex superiorũ sua amplitudine concludit.

Cyprianus serm. 6, de orat. Dominica.

Sextę & septimę petitionij discrimẽ

2 Quid.

2 *Quid nos vrgeat, vt hanc precationem coram Domino effundamus.*

Quantis malis & incōmodis hominū vita sit obnoxia. Vid. etiamque in 2. sectione secundæ petitionis & alibi sæpe notauimus.

Quare non iam monēdus est fidelis populus, quantopere, & laboret ex incommodis, & calamitatibus, & cœlestis egeat adiumenti. Nam quot, & quantis miserijs proposita sit hominum vita, præterquam quod sacri, & profani scriptores hoc argumentū sunt copiosissime prosecuti, nemo fere est, qui non intelligat, & suo & alieno periculo. Persuasum enim est omnibus, quod in exemplum patiētiæ Iob memoriæ prodidit. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nec vero vllum præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incōmodo notari non possit. Testis est illa Christi Domini vox, sufficit diei malitia sua. Et si conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini monitū illud, quo crucē quotidie sumi, seq; docuit sequi oportere. Vt igitur quisque sentit, quam laboriosa sit, & periculosa hæc viuendi ratio, ita facile persuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam esse præsertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, & spe liberationis eorum incommodorum, quibus premantur, aut quæ impendent. Est enim hæc insita ratio in animis hominū, vt in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re est illud scriptum. Imple facies eorum ignominia, & quęrent nomen tuum Domine.

Iob. 14. 1. 2

Iob. 8. 9. & Psal. 143. 4.

Mat. 6. 34.

Luc. 9. 23. In calamitat. b' propensiores sunt homines ad Deum inuocandum.

Natura insitum est in malis ad Deum confugere. Psal. 82. 17.

3 *Qua nam ratione periculorum, & calamitatum depulsio a Deo postulanda sit.*

SED

Quod non recte precetur, qui primis & medijs Dominicæ orationis gradibus omissis, calamitatum depulsionem postulat.

SED, si illud fere sua sponte faciunt, vt in periculis, & calamitatibus inuocent Deum, certe, quomodo id recte facere possint, ab ijs quorum fidei, & prudentiæ commissa est eorum salus, maxime docendi sunt. Non enim desunt, qui contra Christi Domini iussum prepostero vtantur ordine precationis. Nam, qui iussit nos ad se confugere in die tribulationis, idem orationis ordinem nobis præscripsit: voluit enim, vt priusquam precaremur, vt nos liberaret a malo, peteremus, vti nomen Dei sanctificaretur, & adueniret regnũ eius, & reliqua postularemus, quibus quasi gradibus quibusdam in hunc locũ peruenitur. Sed quidam si caput, si latus, si pes cõ doluit, si rei familiaris iacturam faciunt, si minæ, si pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in pestilentia, omissis medijs Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, vt ex illis eripiantur malis. At huic consuetudini repugnat Christi Domini iussum. Quærite primum regnũ Dei. Itaque, qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic Dauid illi precationi, Domine, ne in furore tuo arguas me, subiecit rationem, qua se Dei gloriæ cupidissimũ ostendit: inquit enim: Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi? Et idem cũ oraret Deum, sibi vt misericordiam impertiret, subiecit illud. Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur. Ad hanc orandi salutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi sunt fideles auditores, & simul docendum, quantum intersit inter infidelium, & Christianorum hominũ preces.

Matt. 6.
Psal. 6. 2.
Ibidem. 6.
Psal. 50. 2.
Ibidem. 15.

4 In

236

Anum. 5. usq. ad 9.

Quod in morbis & rebus aduersis præcipua spes in externis remedijs non sit ponenda: exemplo tibi sit Asa rex Iuda qui ob id. 2. paral. 16. 12. reprehenditur vide item cap. Illud quod 26 q. 2. ex lib. 2. de doct. Christ. cap. 19. 20. & 21. conflatum & ca qui sine ead q. vide item ca. nõ liceat 26. q. 5. Deus summum in calamitat b' debet hominibus esse perfugium. 4 Eccl. 32. 4.

4 *Infideles se liberari a malo, ac Christiani non perinde petunt.*

Petunt vehementer illi quidem a Deo, vt possint ex morbis, vulneribusque conualescere, sibi vt ex vrgentibus, vel imminentibus malis euadere liceat; sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponunt in remedijs, natura, vel hominum industria comparatis: quin etiam sibi datũ a quouis medicamentum etiam si cautionibus, siue beneficijs, si dæmonum opera confectum sit, sine vlla religione adhibent, modo aliqua valetudinis spes ostendatur. Longè alia ratio est Christianorum, qui in morbis, & in omnibus aduersis rebus, habent summum perfugium, & præsidium salutis Deum, vnum illum omnis authorem boni, & liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur, remedijs vero, quæ inest ad sanandum vis, insitam a Deo esse pro certo habent, tãtumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim a Deo data hominũ generi medicina qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici vox. Altissimus creauit de terra medicinam & vir prudens non abhorrebit illam. Itaque, qui Iesu Christo nomen dederunt, non in illis remedijs summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicinæ authori Deo maximè confidunt.

5 *Quomodo in morbis soli Deo fidendum sit, qui plurimos a præsentissimis periculis liberauit.*

Quare etiam in diuinis literis reprehenduntur ij, qui medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: imo vero, qui vitam agunt ex diuinis legibus, abstinent omnibus remedijs, quæcumq, ad curationem a Deo nõ ad

Asa sicut dictum est 2. paral. 16. 12. & sine Deo nulla opem afferre medicamina indicat Ierem. cap. 9. 22. & 46. 11.

Non est vtendum remedijs a Deo non constitutis ad sanitatem recuperandam Leuit. 20. 6. vide 1. Reg 28. 7. 8. 9. & 4. Reg. 1. 2. 3. vide item Cor. de maleficis & mathematicis. l. nullus aruspex, & l. eorum est, & l. nemo aruspicem & 27. q. 5. cap. Si quis ariolos & c. qui diuinationes & multa alia

adhibita esse constet. Quod si etiam eorum vsu medicamentorum illis explorata sit spes sanitatis, tamen ab ijs, vt cautionibus, & dæmonum artificijs, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, vt Deo confidant. Ea enim re iussit nos beneficentissimus parens liberationem malorum postulare, vt in eo ipso quod iussit, spem etiã impetrationis haberemus. Multa sunt in sacris litteris huius rei exempla, vt qui minus rationibus adducuntur ad bene sperandum, exemplorũ multitudine confidere cogantur: Abraham Iacob Loth. Ioseph, Dauid sunt in oculis locupletissimi testes diuinæ benignitatis. Sacræ noui testamenti literæ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus erepti sunt piæ pondere precationis, vt res exemplorum commemoratione non egeat. Vna igitur illa Prophetæ sententia contenti erimus, quæ vel infirmissimum quemque confirmare potest. Clamauerunt enim, inquit, iusti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

Gen. 12. 1. 2. & sequen. & 15. 2. & 17. 2. Gen. 28. 14, 15. & 33. 3, 4 5, & 35. 5, Gen. 14, 12, 16. & 19. 17, 18. Gen. 38. 23. 24. 27. & 41. 14.

c. 1. Reg. 21 14. 15, &c. 23 26. 27. & 24. 4, 5. 6. psal. 33. 18.

6 *Quid mali nomine hic intelligatur, & quæ huius petitionis sit sententia*

Mala quædã sunt a quib. nos non liberari præstat

Sequitur huius vis, & ratio petitionis: vt fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, vt a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamẽ sunt illis fructuosa, qui patiuntur, vt ille stimulus, qui Apostolo erat adhibitus, vt Deo gratia adiuuante, virtus in infirmitate perficeretur. Hęc si cognita sit eorum, vis, summa voluptate pios afficiunt: tantum abest, vt a Deo petant, vt auferantur. Quare tantum

2. Cor. 12. 7, 8, 9,

ea mala deprecamur, quę nullam animæ vtilitatem afferre possunt, reliqua minime, modo aliquis inde salutaris fructus existat,

Mala a quib' liberari cupimus quæ & qualia sunt

7 *Quot & quanta sint malorum genera, a quibus liberari cupimus,*

Omnino igitur huic voci ea subiecta vis est, vt a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis, externisque malis eripiamur, vt tuti simus ab aqua, ab igne, a ful gure, ne grando noceat frugibus, ne annonæ caritate, seditionibus, bello, laboremus: petimus a Deo, vt morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carcerem, exilium, proditiones, insidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri, ac premi solet hominum vita, omnes denique flagitiorum, & facinorum causas auertat, neque hæc solum, quæ omnium consentione mala sunt, deprecamur, sed illa etiam, quæ penæ omnes bona confitentur, diuitiæ, honores, valetudinem robur hanc ipsam vitam, petimus, inquam, ne ad malum, & ad animæ nostrę exitium hæc conuertantur. Oramus etiam Deũ ne morte oprimamur repentina, ne in nos iram Dei concitemus: ne, quę impios manent, supplicia subeamus, ne igne purgatorij torqueamur, quo, vt alij liberentur, piè, & sancte precamur. Hanc petitionem & in Missa, & in Litanijs sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea præterita, prę sentia, futura mala deprecari.

purgatoriũ ignẽ astruit. de quo etiam actũ est sect. 3 quinti articuli symboli Apostolorũ:

In can. Missæ post oratio: Domin

8 *Deus & impendentia mala arcet, & a præsentibus quandoque mirabiliter eripit.*

Non vno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis: nam impẽdentes prohibet calamitates: quo modo legimus

mag-

Dan.3. 49, 50.
Dan.6. ,22. & 34.59.

magnum illum Iacob esse liberatum ab inimicis quos in illum concitarat Sichimitarum cædes, Extat enim illud. Terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & nõ sunt ausi persequi recedẽtes. Etquidem beati omnes, qui cum Christo Domino cælis regnant, omnibus malis Dei ope liberati sunt, nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minime vult, sed eripit a quibusdam. Etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat Deus interdum ijs, qui rebus premuntur aduersis. His se consolabatur Propheta, cum illa dicebat. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificarũt animam meam. Præterea a malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos integros seruat, & incolumes: quod & pueris illis in ardentem fornacem coniectis, & Danieli contigisse legimus; quem leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma violauit.

Diabolus auctor est malicul pæ, Basi In homilia quod Deˢ nõ sit auctor malorũ non procul a fine.
Diabolus malˢ dicitur per excellentiam Chrys. hom. 20. in Mar. & est auctor mali. idẽ homil, 5. in. Iob.
Diabolˢ est malitię inuẽtor & auctor Aug. de Ecclesi. dogma c. 57. & Mag In. 2. dist. 35. litt. ex quo omnes sentẽtiarij.
Deus est auctor mali pœnæ.
Amos. 3. 6.
I. Isa. 4. 5. 7.

9 *Diabolus hic malus dicitur, quod mali culpæ auctor, & mali pœnæ exactor sit.*

Malus vero etiam ex sententia sanctorum Basilij magni, Chrysostomi & Augustini, præcipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id est sceleris, & peccati auctor fuit, quo etiam ministro vtitur Deus in repetendis pœnis a sceleratis, & facinorosis. Dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur. In quam sententiam loquuntur diuinæ litteræ illis verbis. Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit: item Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, &

237
A num.° 9.° usq.ᵉ ad finem.

creans tenebras, faciens pacem, & creans malum.

Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quod etsi eum nihil læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capitali nos insectatur odio: quod si nobis & fide armatis, & innocentia tectis nocere non potest, tamen nullum finē facit tentandi nos externis malis, & quacunque potest ratione diuexandi. Quamobrem Deum precamur, vt nos a malo liberare velit.

10 *Cur singulari, non autē multitudinis voce, a malo, liberari petamus.*

vid: itē Deuter. 32. 23. & 3. Reg. 9. 9 & 21. 29. & Hier. 11. 11, & 32 42, Dæmon nocere nobis non potest nisi permittēte Deo August in psal. 96.

Dicimus autem, A malo, non a malis ob id, quod mala, quæ in nos a proximis proficiscuntur, illi assignamus tanquā actori, & impulsori, quo minus etiam proximis irasci debemus, quoniā odiū & iracundiam in ipsum Satanā conuertere oportet, a quo homines ad iniuriam inferendam impelluntur. Itaque si te aliquare læserit proximus, cum preces facis parenti Deo, pete, vt non modo te liberet a malo, id est, ab iis, quas tibi proximus imponit, iniurijs, sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cuius impulsu homines in fraudē inducuntur.

Omia mala quæ nobis inferunt proximi a dæmone proficiscātur. vid. Aug serm. 85. de tempore.

11 *Quomodo in malis affecti esse debeamus, etiamsi continuo non liberemur.*

Illud denique sciendū est, si in precibus, & votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premāt, ferre patientē intelligētes placere diuino numini, vt toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par est, quod preces nostras non audiat Deus, sed omnia ad eius nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes id vtile in esse salutare, quod Deo placet.

Cum a malis non liberamur, ea nobis patienter ferenda sunt.

placet, vt ita sit, non autẽ id, quod secus nobis videatur.

12 *Quot & quanta commoda ex tribulationibus ad nos proueniant.*

Docendi etiã sunt pij auditores: dum in hoc vitæ curriculo versamur, eos ad omne incommodorum, & calamitatum genus, non solum æquo, sed etiam gaudenti animo, ferendũ paratos esse. Omnes enim, inquit, qui pie volũt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Itẽ. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. Rursum. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suã Non enim æquum est, seruum esse maiorem domino suo, sicuti turpe est sententia sancti Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite. Præclarum illud est exemplum Vriæ propositum ad imitandum, qui, adhortante Dauide, domi vt se contineret, inquit. Arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in papilionibus & ego ingrediat domum meam? His instructi rationibus, ac meditationibus, si ad orandum veniemus, illud assequemur, vt, si minis vndique cincti, malisque circundati, quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inuiolati seruemur, certè, vt Machabæi, casus aduersos constanter, ac fortiter feramus. In cõtumelijs, & cruciatibus sacros imitabimur Apostolos, qui cæsi verberibus vehementer lætabantur quod digni habiti essent, qui pro Christo Iesu contumelias paterentur: sic nos ita comparati canemus illa summa cum animi voluptate. Principes persecuti sunt me gratis, & a verbis tuis formidauit cor meum: lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.

2. Timot. 3, 12.
Act. 14. 21.
Luc. 24. 26.
Matt. 10. 24.
Luc. 6. 40.
Ioan. 13. 16. & 15. 20.
Bernar. ser. 5. de omib. Sanctis
2. Reg. 11. 11.

6. MS. & Hebr. ac Gr. exẽpla. non habent vocẽ Dei, Chald. vero legit Domini. alia exemplaria habẽt minus.
Dan. 3. 49. 50.
1. Matt. 2. per totum, & per totum librum.
Act. 5. 41.
psal. 118. 168.

vt Satanam conterat sub pedibus nostris. Rō.16.20.

234 A num.° 16.° usq.e ad finem.

16 *Quomodo de tentatione victoria reportari, & quo authore illa obtineri possit.*

Victoriā ex tentatione possumus referre per fiduciam in Deum.

Reliquum est, vt fidelem populum ad ea Parochus cohortetur, quæ in hac precatione maxime cogitare & meditari oporteat, in qua erit illa optima oratio, si, quanta sit hominum infirmitas, intelligentes, viribus nostris diffidamus, & omni spe nostræ incolumitatis in Dei benignitate collocata, eo freti patrocinio, vel in maximis periculis magnum animum habuerimus, presertim cogitantes, quam multos hac spe atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An non Ioseph vndique circundatum ardentibus insanæ mulieris facibus, e summo ereptum periculo, ad gloriam extulit? Non Susannam, a Satanæ ministris obsessam, tũ cum nihil proprius esset, quam vt nefarijs sententijs interficeretur, seruauit incolumem? Neque mirum. erat enim, inquit cor eius fiduciam habens in Domino. Insignis est laus & gloria Iob, qui de mundo, de carne, de Satana Triumphauit. Plurima sunt eius generis exẽpla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam spem, fiduciamq; cohortari debebit.

Gen. 39. 7. 8. 9. psal. 104, 18. Gen. 41. 38. 39.

Dan. 13. 61. 62. Dan. 13. De mũdo ob amorem castè se sermonibus superatos de carne ob vxorẽ fortiter repulsam, & diabolo ob patientiā in rebus aduersis seruatam. Mat. 4. 4. 7. 10. Col. 2. 15. Luc. 11. 22. Ioan 16. 33. Apoc. 5. 5.

17 *Nostri certaminis antesignanus Christus est, socij, sancti omnes, quos qui non sequuntur, vecordes sunt.*

Cogitent etiam fideles quem in hostium tentationibus ducẽ habeant, nempe Christum Dominum, qui victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipse Diabolum. Est is ille fortior, qui superueniens fortem superauit armatum, quem & armis nudauit, & spolijs. De eius victoria, quam de mundo reportauit, est

Quomodo Christus nobis prostrato

apud

diabolo vincēdi facultatē dederit, & exēplū præbuerit vide Aug. in 4. de Tr. c. 13 Greg hom. 16. in euang. Tho In 3. p. q. 41, art. 1.
Heb. 11. per totum.

apud sanctum Ioannem: Confidite, ego vici mundum. Et in Apocalypsi dicitur ipse Leo vincens. Et exisse vincens, vt vinceret: qua in victoria suis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Est Apostoli ad Hebræos epistola plena victorijs sanctorū hominū, qui per fidem deuicerūt regna obturauerunt ora leonum: & quæ sequuntur. Ex his vero quæ sic acta legimus, eas victorias cogitatione complectamur, quas quotidie reportant ex intimis, & externis dæmonum prælijs, homines fide, spe, & charitate præstantes: quæ tam multæ sunt, tamque insignes, vt si sub aspectum caderent oculorum nihil frequentius accidere iudicaremus, nihil gloriosius: de quorum hostiū clade his verbis scripsit Sanctus Ioannes. Scribo vobis, iuuenes, quoniam fortes estis, & verbū Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

17 *Quomodo Diabolus à nobis superari possit.*

VINCITVR autem, Satanas, non otio, somno, vino, comessatione, libidine, sed oratione, labore, vigilia, abstinentia, continentia, castitate. Vigilate & orate, inquit, vt iam diximus, vt non intretis in tentationem. Qui ijs armis ad illam pugnam vtuntur, in fugam conuertunt aduersarios: qui enim resistunt Diabulo, is fugiet ab eis. In his tamen sanctorum hominū victorijs, quas diximus, nemo sibi placeat, nemo se efferat insolentius, vt se suis viribus hostiles dæmonum tentationes, impetusque sustinere posse confidat. Non est hoc naturæ nostræ non humanæ imbecillitatis.

1. Ioa. 2. 14. 3. M. S. & Gr. & Syr. ex le. scripsi vobis adolescētes. Labore, virtutibus, & vigilantia dæmones superantur, Matt. 26. 41, Marc. 14. 38. Luc. 22. 46, Iacob. 4. 7. Etsi propria Infirmitatem in certamine agnoscamus.

18 Quo

19 *Quomodo omnes nobis aduincẽdum vires a Deo dentur.*

Hæ vires, quibus prosternimus Sathanę satellites, dãtur à Deo, qui posuit, vt arcum ærum brachia nostra, cuius beneficio arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore, qui dat nobis protectionem salutis cuius nos dextera suscipit, qui docet manus nostras ad prælium, & digitos nostros td bellum: vt vni Deo pro victoriã sint agendæ, & habendæ gratiæ, quo vno & auctore, & adiutore vincere possumus. Quod fecit Apostolus: inquit enim: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. Eundẽ auctorem victoriæ prædicat illa cœlestis vox in Apocalypsi. Facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, & ipsi vicerunt eum propter sanguinem agni. Testatur idem liber Christi Domini partã ex mũdo, carneque victoriam eoloco. Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos. Hæc de causa, & de modo vincendi.

Citra Dei auxilium nihil possumus, Psal. 17, 35. 1. Reg. 2. 4. Psal. 17. 36. Psal. 62. 9. Psal. 143. 1.

De victoria Deo semper agendæ gratiæ. 1. Cor. 15. 57.

Apoc. 12, 10. 11.

Apoc. 12. 14.

20 *Quæ sint in spirituali illo certamine victorum præmia.*

His expositis proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas & constitutam victoribus sempiternam præmiorum amplitudinem. Quorum ex eadem Apocalipsi diuina proferent testimonia, Qui vicerit, non lædetur a morte secũda, & alio loco, qui vicerit sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ & confitebor nomen eius coram Patre mo, & corã Angelis eius. Et paulo post. Deus ipse, ac Dominus noster ita loquitur ad Ioan. Qui vicerit, faciam illum

Apoc. 2. 11.

Apoc. 3. 5.

Apoc. 3. 12

illum columnam in templo Dei mei, & foras nō egredietur amplius. Tū inquit. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici & sedi cum Patre meo, in throno eius. Denique cum sanctorum gloriam & perpetuam illā bonorū vim, quibus in cœlo fruetur, exposuisset, adiūxit. Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus, & ipse erit mihi filius, Apoc. 3. 21.

DE SEPTIMA petitione, Cap. XVI.

Sed libera nos à malo

233

SECTIO I.

Anum. 1. usq. ad 5m

1 *Nihil Cōtinetur superioribus petitionibus, quod illa non includatur,*

Postrema hæc petitio est instar omnium, qua Dei filius diuinam hanc orationem conclusit, cuius etiam vim, & pōdus ostendens, ea vsus est orādi clausula, cū è vita migraturus, Deum Patrem pro hominum salute deprecaretur: Rogo enim inquit, vt serues eos à malo. Ergo hac precationis formula, quam & preceptor tradidit, & exēplo cōfirmauit, quasi quadam epitome summatim complexus est vim & rationem cæterarum petitionū. Cū enim id quod ea prece continetur, impetrauerimus, nihil auctore S. Cypriano, remanet, quod vltra adhuc debeat postulari: cū semel protectionē Dei aduersus malū petamus: qua impetrata, contra omnia quæ Diabolus, & mūdus operantur securi stamus & tuti. Quare, cum tanti sit hæc petitio, quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda summam adhibere diligentiā. Differt autem hæc, & proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationē postulamus.

Ioan. 17. 16.

postrema petitio vim lex superiorū sua amplitudine concludit.

Cyprianus serm. 6. de orat. Dominica.

Sextę & septimę petitionij discrimē

2 Quid.

2 *Quid nos vrgeat, vt hanc precationem coram Domino effundamus.*

Quantis malis & incõmodis hominũ vita sit obnoxia.
Vide etiamque In 3. sectione secundæ petitionis & alibi sæpe nos notauimus.

Quare non iam monẽdus est fidelis populus, quantopere, & laboret ex incommodis, & calamitatibus, & cœlestis egeat adiumenti. Nam quot, & quantis miserijs propolita sit hominum vita, præterquam quod sacri, & profani scriptores hoc argumentũ sunt copiosissime prosecuti, nemo fere est, qui non intelligat, & suo & alieno periculo. Persuasum enim est omnibus, quod in exemplum patiẽtiæ Iob memoriæ prodidit. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Nec vero vllum præterire diem, qui propria aliqua molestia, aut incõmodo notari non possit. Testis est illa Christi Domini vox, sufficit diei malitia sua. Et si conditionem humanæ vitæ declarat ipsius Domini munitũ illud, quo crucẽ quotidie sumi, seq; docuit sequi oportere. Vt igitur quisque sentit, quam laboriosa sit, & periculosa hæc viuendi ratio, ita facile persuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam esse præsertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, & spe liberationis eorum incommodorum, quibus præmuntur, aut quæ impendent. Est enim hæc insita ratio in animis hominũ, vt in malis statim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re est illud scriptum. Imple facies eorum ignominia, & quęrent nomen tuum Domine.

Iob. 14. 1. 2
Iob. 8. 9. & Psal. 143. 4
Mat. 6. 34.
Luc. 9. 23. In calamitat. propensiores sunt homines ad Deum inuocandum.
Naturæ insitum est homi. lis ad Deum confugere.
Psal. 82. 17

3 *Qua nam ratione periculorum, & calamitatum depulsio a Deo postulanda sit.*

SED

Quod non recte precetur, qui primis & medijs Dominicæ orationis gradibus omissis, calamitatum depulsionē postulat.

SED, si illud fere sua sponte faciunt, vt in periculis, & calamitatibus inuocent Deum, certe, quomodo id recte facere possint, ab ijs quorum fidei, & prudentiæ commissa est eorum salus, maxime docendi sunt. Non enim desunt, qui contra Christi Domini iussum preposterò vtantur ordine precationis. Nam, qui iussit nos ad se confugere in die tribulationis, idē orationis ordinem nobis præscripsit: voluit enim, vt priusquam precaremur, vt nos liberaret a malo, peteremus, vti nomen Dei sanctificaretur, & aduenirèt regnū eius, & reliqua postularemus, quibus quasi gradibus quibusdam in hunc locū peruenitur. Sed quidam si caput, si latus, si pes cō doluit, si rei familiaris iacturam faciunt, si minæ, si pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in pestilentia, omissis medijs Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, vt ex illis eripiantur malis. At huic consuetudini repugnat Christi Domini iussum. Quærite primum regnū Dei. (Matt. 6.) Itaque, qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulsionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic Dauid illi precationi, Domine, ne in furore tuo arguas me, (Psal. 6. 2.) subiecit rationem, qua se Dei gloriæ cupidissimū ostendit: inquit enim: Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi? (Ibidem. 6.) Et idem cū oraret Deum, sibi vt misericordiam impertiret, (Psal. 50. 3. Ibidem. 15.) subiecit illud. Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur. Ad hāc orandi salutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi sunt fideles auditores, & simul docendum, quantum intersit inter infidelium, & Christianorum hominū preces.

236
Anum. 5. usq. ad 9.

4 *Infideles se liberari a vita a Deo esse pro certo ha-lo, ac Christiani non per inde petunt.*

Quod in morbis & rebus aduersis præcipua spes in externis remedijs non sit ponenda exemplo tibi sit Asa rex Iuda qui ob id. 2. paral. 16 12. reprehenditur vide item cap. Illud quod 26 q. 2. ex lib. 2. de doct Christ. cap. 19. 20. & 21. confla tum ex ca qui sine ead q. vide item ca. nō liceat 26. q. 5. Deus summum in calamitat. b. debet hominibus esse perfugium. 4 Eccl. 32. 4.

Petunt vehementer illi quidem a Deo, vt possint ex morbis, vulneribusque conualescere, sibi vt ex vrgentibus, vel imminentibus malis euadere liceat, sed tamen illius præcipuam spem liberationis ponunt in remedijs, natura, vel hominum industria comparatis: quin etiam sibi datū a quouis medicamentum etiam si cautionibus, siue neficijs, si demonum opera confectum sit, sine vlla religione adhibent, modo aliqua valetudinis spes ostendatur. Longè alia ratio est Christianorum, qui in morbis, & in omnibus aduersis rebus, habent summum perfugium, & præsidium salutis Deum, vnum illum omnis authorem boni, & liberatorem suum agnoscunt, ac venerantur, remedijs vero, quæ inest ad sanandum vis, insitam a Deo esse pro certo habent, tātumque illa ægrotis prodesse existimant, quantum ipse voluerit Deus. Est enim a Deo data hominū generi medicina qua morbos sanaret. Hinc est illa Ecclesiastici vox. Altissimus creauit de terra medicinam & vir prudens non abhorrebit illam. Itaque, qui Iesu Christo nomen dederunt, non in illis remedijs summam spem reponunt recuperandæ valetudinis, sed ipsi medicinæ authori Deo maximè confidunt.

Asa sicut dictum est 2. paral. 16. 12. & sine Deo nulla opem afferre medicamina indicat Ierem. cap. 9. 22. & 46. 11. Non est vtendum remedijs a Deo non constitutis ad sanitatem recuperandam Leuit. 20. 6. vide 1. Reg 28. 7. 8. 9. & 4. Reg. 1. 2. 3. vide item Cor. de maleficis & mathematicis. l. nullus aruspex. & l. eorum est, & l. nemo aruspicem & 27. q. 5. cap. Si quis ariolos & c. qui diuinationes & multa alia

5 *Quomodo in morbis soli Deo fidendum sit, qui plurimos a præsentissimis periculis liberauit.*

Quare etiam in diuinis literis reprehenduntur ij, qui medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: imo vero, qui vitam agunt ex diuinis legibus, abstinent omnibus remedijs, quæcumq, ad curationem a Deo nō

ad

adhibita esse constet. Quod si etiam eorum vsu medicamentorum illis explorata sit spes sanitatis, tamen ab ijs, vt cautionibus, & dæmonum artificijs, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, vt Deo confidant. Ea enim re iussit nos beneficentissimus parens liberationem malorum postulare, vt in eo ipso quod iussit, spem etiā impetrationis haberemus. Multa sunt in sacris litteris huius rei exempla, vt qui minus rationibus adducuntur ad bene sperandum, exemplorū multitudine confidere cogantur: Abraham Iacob Loth. Ioseph, Dauid sunt In oculis locupletissimi testes diuinæ benignitatis. Sacræ noui testamenti literæ tam multos enumerant, qui ex maximis discriminibus erepti sunt piæ pondere precationis, vt res exemplorum commemoratione non egeat. Vna igitur illa Prophetæ sententia contenti erimus, quæ vel infirmissimumquemque confirmare potest. Clamauerunt enim, inquit, iusti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

Gen. 12. 1. 2. & sequen. & 15. 2. & 17. 2. Gen. 28. 14, 15. & 33. 3, 4, 5, & 35. 5, Gen. 14, 12, 16. & 19. 17, 18. Gen. 38. 23. 24, 27. & 41. 14.

c. n Reg. 22 14. 15, & . 23 26. 27. & 24. 4, 5. 6. psal. 33. 18.

6 *Quid mali nomine hic intelligatur, & quæ huius petitionis sit sententia*

Sequitur huius vis, & ratio petitionis: vt fideles intelligant, non omnino petere nos hoc loco, vt a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamē sunt illis fructuosa, qui patiuntur, vt ille stimulus, qui Apostolo erat adhibitus, vt Deo gratia adiuuante, virtus in infirmitate perficeretur. Hęc si cognita sit eorum, vis, summa voluptate pios afficiunt: tantum abest, vt a Deo petant, vt auferantur. Quare tantum

Mala quædā sunt a quib. nos non liberari præstat

2. Cor. 12. 7, 8. 9,

Tt ea

ea mala deprecamur, quę nullam animæ vtilitatem afferre possunt, reliqua minime, modo aliquis inde salutaris fructus existat,

Mala a quib' liberari cupimus quæ & qualia sunt

7 *Quot & quanta sint malorum genera, a quibus liberari cupimus,*

Omnino igitur huic voci ea subiecta vis est, vt a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis, externisque malis eripiamur, vt tutissimus ab aqua, ab igne, a fulgure, ne grando noceat frugibus, ne annonæ caritate, seditionibus, bello, laboremus: petimus a Deo, vt morbos, pestem, vastitatem arceat, vincula, carcerem, exilium, proditiones, insidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri, ac premi solet hominum vita, omnes denique flagitiorum, & facinorum causas auertat, neque hæc solum, quæ omnium consentione mala sunt, deprecamur, sed illa etiam, quæ penæ omnes bona confitentur, diuitiæ, honores, valetudinem robur hanc ipsam vitam, petimus, inquam, ne ad malum, & ad animæ nostrę exitium hæc conuertantur. Oramus etiam Deū ne morte oprimamur repentina, ne in nos iram Dei concitemus: ne, quę impios manent, supplicia subeamus, ne igne purgatorij torqueamur, quo, vt alij liberentur, piè, & sancte precamur. Hanc petitionem & in Missa, & in Litanijs sic interpretatur Ecclesia, nos videlicet ea præterita, prę sentia, futura mala deprecari.

purgatoriū ignē astruit. de quo etiam actū est sect. 3. quinti articuli symbolo Apostolorū:

In can. Missæ post oratio. Domin

8 *Deus & impendentia mala arcet, & a præsentibus quandoque mirabiliter eripit.*

Non vno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis: nam impēdentes prohibet calamitates: quo modo legimus mag-

Dan.3. 49, 50. Dan.6. 22. & 34.59.

Diabolus auctor est mali culpæ, Basil. in homilia quod Deus nõ sit auctor malorum non procul a fine.

Diabolus malus dicitur per excellentiam. Chrys. hom. 20. in Mar. & est auctor mali. idē homil. 5. in Iob.

Diabolus est malitiæ inuẽtor & auctor Aug. de Eccles. dogma c.57. & Mag. in 2. dist. 35. litt. ex quo omnes sententiarij.

Deus est auctor mali pœnæ.

Amos.3.6. I.Isa.45.7.

magnum illum Iacob esse liberatum ab inimicis quos in illum concitarat Sichimitarum cædes, Extat enim illud: Terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & nõ sunt ausi persequi recedẽtes. Etquidem beati omnes, qui cum Christo Domino cælis regnant, omnibus malis Dei ope liberati sunt, nos autem, qui in hac peregrinatione versamur, ab omnibus incommodis solutos esse minime vult, sed eripit a quibusdam. Etsi sunt instar liberationis malorum omnium ea solatia, quæ dat Deus interdum ijs, qui rebus premuntur aduersis. His se consolabatur Propheta, cum illa dicebat. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificarũt animam meam. Præterea a malis homines liberat Deus, cum illos in summum discrimen adductos integros seruat, & incolumes: quod & pueris illis in ardentem fornacem coniectis, & Danieli contigisse legimus: quem leones nihil læserunt, quemadmodum neque pueros flamma violauit.

9 *Diabolus hic malus dicitur, quod mali culpæ auctor, & mali pœnæ exactor sit.*

Malus vero etiam ex sententia sanctorum Basilij magni, Chrysostomi & Augustini, præcipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id est sceleris, & peccati auctor fuit, quo etiam ministro vtitur Deus in repetendis pœnis a sceleratis, & facinorosis. Dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati causa patiuntur. In quam sententiam loquuntur diuinæ litteræ illis verbis. Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit: item Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, &

237
A num.° 9.° usq.e ad finem.

creans tenebras, faciens pacem, & creans malum.

Malus quoque dicitur dæmon ob eam causam, quod etsi eum nihil læserimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capitali nos insectatur odio: quod si nobis & fide armatis, & innocentia tectis nocere non potest, tamen nullum finẽ facit tentandi nos externis malis, & quacunque potest ratione diuexandi. Quamobrem Deum precamur, vt nos a malo liberare velit.

10 Cur *singulari*, *non autẽ multitudinis voce*, *a malo*, *liberari petamus.*

Dicimus autem, A malo, non a malis ob id, quod mala, quæ in nos a proximis proficiscuntur, illi assignamus tanquã actori, & impulsori, quo minus etiam proximis irasci debemus, quoniã odiũ & iracundiam in ipsum Satanã conuertere oportet, a quo homines ad iniuriam inferendam impelluntur. Itaque, si te aliquare læserit proximus, cum preces facis parenti Deo, pete, vt non modo te liberet a malo, id est, ab iis, quas tibi proximus imponit, iniurijs, sed illum ipsum eripiat proximum ex diaboli manu, cuius impulsu homines in fraudẽ inducuntur.

vide itẽ Deuter. 32. 23. & 3. Reg. 9. 9. & 21. 29. & Hier. 11. 11, & 32 42, Dæmon nocere nobis non potest nisi permittẽte Deo August in psal. 96.

Omia mala quæ nobis inferuntur proximi a dæmone proficiscitur. vid. Aug serm. 85. de tempore.

11 *Quomodo in malis affecti esse debeamus*, *etiamsi continuo non liberemur.*

Illud denique sciendũ est, si in precibus, & votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premãt, ferre patientẽr intelligẽtes placere diuino numini, vt toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par est, quod preces nostras non audiat Deus, sed omnia ad eius nutum ac voluntatem referre oportet, existimantes id vtile in esse salutare, quod Deo placet,

Cum a malis non liberamur, ea nobis patienter ferenda sunt.

placet, vt ita sit, non autē id, quod secus nobis videatur.

12 *Quot & quanta commoda ex tribulationibus ad nos proueniant.*

Docendi etiā sunt pij auditores: dum in hoc vitæ curriculo versamur, eos ad omne incommodorum, & calamitatum genus, non solum æquo, sed etiam gaudenti animo, ferendū paratos esse. Omnes enim, inquit, qui pie volūt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Itē. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū Dei. Rursum. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suā. Non enim æquum est, seruum esse maiorem domino suo, sicuti turpe est sententia sancti Bernardi, membra esse delicata sub spinoso capite. Præclarum illud est exemplum Vriæ propositum ad imitandum, qui, adhortante Dauide, domi vt se contineret, inquit. Arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in papilionibus & ego ingrediar domum meam? His instructi rationibus, ac meditationibus, si ad orandum veniemus, illud assequemur, vt, si minis vndique cincti, malisque circundati, quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, sic nos inuiolati seruemur, certè, vt Machabæi, casus aduersos constanter, ac fortiter feramus. In cōtumelijs, & cruciatibus sacros imitabimur Apostolos, qui cæsi verberibus vehementer lætabantur quod digni habiti essent, qui pro Christo Iesu contumelias paterentur: sic nos ita comparati canemus illa summa cum animi voluptate. Principes persecuti sunt me gratis, & a verbis tuis formidauit cor meum: lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa.

2. Timot. 3, 12.
Act. 14. 21. Luc. 24. 26. Matt. 10. 24. Luc. 6. 40. Ioan. 13. 16. & 15. 20. Bernar. ser. 5. de omib. Sanctis
2. Reg. 11. 11.
6. MS. & Hebr. & Gr. exēpla non habent vocē Dei, Chald. vero legit Domini. alia exemplaria habēt minus.
Dan. 3. 49. 50.
1. Matt. 2. per totum, & per totum librum.
Act. 5. 41.
psal. 118. 168.

DE EXTREMA Orationis Dominicæ Particula, quæ est Amen.

CAPVT XVII.

SECTIO. I.

238 A num° 4° usq.e ad finem.

2 *Quis vsus & fructus sit huius particulæ.*

S. Hieron. In ca. 6. Matth. Curandũ est vt preces & recte inchoẽtur, & recte absoluãtur;

HANC vocem, sicuti est, signaculum orationis Dominicæ appellat sanctus Hieronymus in Commentarijs in Matthæum. Quare, vt admonuimus antea fideles depræparatione, quæ adhibenda sit prius quam aggrediantur ad diuinam precationem, sic nunc faciendum duximus, vt clausulæ, ac finis ipsius precationis causam, rationemque cognoscant. Non enim pluris est diuinas preces diligẽter ordiri, quam religiose absoluere. Sciat igitur fidelis populus multos esse, & eos vberes fructus, quos ex orationis Dominicæ fine percipimus: sed omnium vberrimus ac lætissimus fructus est eorum impetratio, quæ postulauimus: de quo supra satis dictum est. Non solum autem consequimur postrema hac parte precationis, vt nostræ preces audiantur, sed quædam etiam maiora, ac præclariora, quam vt verbis explicari possint:

Imo melior est orationis finis, quam principium.

Eccl. 7. 9. Vocula, Amen certã spem facit, nos, ea quæ oratione Dominica postulauimus, impetrasse. orationisque virtutẽ, ac fructũ insinuat Orationis virtus & vtilitas Cyprian. circa fin. serm. de orat Domin. & Chrysost. oratio. I. de orando Deo.

2 *Quanta bona ex oratione ad homines promanent.*

Nam cum orando homines cum Deo colloquantur, vt sanctus Cyprianus ait, fit quodam inexplicabili modo orãti diuina maiestas propior, quam cæteris, quem præterea singularibus ornat muneribus: vt qui piè Deum orant, quodam modo cum ijs, qui ad ignem accedunt, comparari possint: qui si algent, calefiunt, si calent, æstuant,

sic

sic illi assistentes ad Deũ promodo pietatis, ac fidei ardentiores euadunt, inflammatur enim eorũ animus ad Dei gloriam, mens illustratur admirabilem in modum omnino cumulantur diuinis
psal. 20.4. muneribus: est enim illud proditum sanctis litteris. Præuenisti enim in benedictionibus dulcedinis. Exemplo est omnibus magnus ille Moses,
Exod. 34. 34.35. 2. Cor. 3. 13 qui a Dei congressu, & colloquio digrediens, diuino quodam fulgore collucebat, sic vt Israelitæ eius oculos, & os intueri
psal. 5.5. non possent. Omnino qui vehementi illo studio preces faciunt, Dei benignitate, ac maiestate admirabiliter perfruuntur. Mane astabo inquit Propheta & videbo, quoniam non Deus volens
psal. 33.9. iniquitatem tu es. Hæc, quo magis noscunt homines, eo Deum vehementiori cultu ac pietate venerantur: eo etiam sentiunt iucundius, quã suauis sit Dominus & quam vere beati sint omnes, qui sperant in eo: tum vere clarissima illa luce circumfusi, quanta sit eorũ humilitas, quanta sit Dei maiestas, considerant,

In Initio lib. 4. de Trin. habet sensum horũ verborum Aug, sed nõ ipsa verb.

Est enim illa sancti Augustini regula. Nouerim te, nouerim me. Itaque fit, vt suis viribus diffidentes totos se committant Dei benignitati, minime dubitantes, quin is ipsos paterna illa sua, & admirabili charitate complexus, abundanter ijs omnia suppeditet, quæ sint ad vitam, & salutem necessaria, hinc se ad agendas Deo gratias conuertant, quantas animo maximas capere possunt, quantas oratione complecti. Quod magnum Dauidem fecisse legimus qui cum ita precationem instituisset: Saluum me psal. 7. 2. fac ex omnibus persequentibus me sic eam absoluit, Confitebor Domino Ibid. 18. secundum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

3 *Qua ratione fiat, vt sanctorum preces a timore inchoatæ, lætitia concludantur.*

Fiduciæ, & spei virtute efficitur, vt sanctorũ preces a timore inchoatæ, lætitia concludantur.

Sunt eiusmodi sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium est timoris plenum, clausula spei bonæ, lætitiæque referta, sed mirabile est, quam eo in genere eniteant Dauidis ipsius precationes. Nam cum metu perturbatus sic orare esset exorsus, Multis insurgunt aduersum me, multi dicunt animæ meę non est salus ipsi in Deo eius: confirmatus aliquando, gaudioque perfusus, subiunxit paulo post. Nõ timebo millia populi circundantis me. Alio etiã Psalmo, suam cum deplorasset miseriam, ad extremum Deo confisus, incredibiliter lætatur spe sempiternæ beatitudinis: In pace, in id ipsum, inquit, dormiam, & requiescam. Quid illa? Domine ne in furoro tuo arguas me, neque in ira tua corripias me, quãto cum tremore, & pallore Prophetam dixisse credendum est? Contra, quæ deinceps sequuntur, quam fidenti, ac lætanti animo? Discedite a me, inquit, omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Cum vero Saulis iram furoremque pertimesceret, quam humiliter ac demisse Dei opẽ implorabat, Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me. Et tamen hilare ac fidenter in eodem Psalmo subiecit. Ecce enim Deus adiuuat me, & Dominus susceptor est animę meæ. Quare qui se confert ad sacras preces, fide, speq; munitus, parentem adeat Deum, vt se id consequi posse, quod ei opus sit, nullo modo diffidat.

psal. 3. 3
Ibid. 7.
psal. 4, 2.
psal. 4. 9.
psal. 6. 2.
Ibid. 9.
psal. 53. 1.
Ibid. 7.

4 *Quo sensu illa vocula Amen, in fine hic vsurpatur, & in Missa sacerdoti pronuntianda reseruatur.*

Sunt

Quanta sit vir tus & dignitas vocis. Amen.

Amen in ore Christi serua toris vox fuit frequentissima.

Cur in Missa peculiariter pronuntiatio particulæ, Amen, sacerdoti, non autẽ ministro, vt fit in alijs orationibus reseruetur.

SVNT autem, in extremo hoc diuinæ precationis verbo *Amen*, multa quasi semina quædam earum rationum, cogitationumque, quas diximus. Et quidem adeo frequens fuit hæc Hebræa vox in ore Saluatoris, vt Spiritui sancto placuerit vt in Ecclesia Dei retineretur. Cui voci illa quodam modo subiecta sententia est. Scito tuas auditas esse preces. Habet enim vim respondentis, & illum, qui precibus quod velit, impetrauit, cum bona gratia dimittentis Dei. Hanc sententiam perpetua Ecclesiæ Dei consuetudo comprobauit, quæ in sacrificio Missæ, cum pronunciatur oratio Dominica, nõ rei sacræ ministris, quorum partes sunt illa dicere. *Sed libera nos a malo*: attribuit hanc vocem, *Amen*, sed ipsi sacerdoti accommodatam reseruauit, qui cum Dei, & hominum sit interpres, Deum exoratum esse populo respondet.

5 *Cur in alijs precationibus minister, in hac vero sacerdos* Amen, *respondeat.*

Nec tamen hic ritus communis est omnium precationum, quippe cũ in cæteris ministrorum sit munus respondendi, *Amen*, sed proprius Dominicæ orationis. Nam in aliis precibus consensum modo, desideriumque significat, in hac responsio est, Deum orantis postulationi consensisse.

Non vna est interpretatio nominis. Amen.

6 *Quomodo dictio* Amen *varie exponatur*,

AC varie quidem a multis est interpretatum hoc verbum, *Amen* Septuaginta interpretes verterunt, fiat: alij redderũt vere: Aquila, fideliter, conuertit. Sed parui refert, hoc, an illo modo sit redditum, modo habere intelligamus eam vim, quam diximus, confirmãtis sacerdotis concessum id esse quod petebatur: Cuius sententiæ testis est Apostolus in epistola

Septuginta reddiderunt fiat vi, psal. 40.14. fideliter. Isa. vero. 65. 16. vbi nos habemus. Iurabit in Deo Amen

Vide Hiero. ep. 173. ad Macella & in libri. 2. Cor. 1. 20

ad Corinthios. Quotquot enim, inquit promissiones Dei sunt in illo est, ideo & per ipsum, Amen, Deo, ad gloriam nostram. Est etiam hæc nobis accommodata vox, in qua inest confirmatio quædã earum petitionum, quas adhuc adhibuimus: quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam sacris precibus, fit enim sæpe, vt in precatione distracti homines varijs cogitationibus alio traducantur. Imo vero summo studio petimus hac ipsa voce, vt omnia fiant, idest, concedantur, quæ antea petimus vel potius intelligentes nos iam impetrasse omnia, ac sentientes præsentem vim diuini auxilij, illud vnàcum Propheta Canimus. Ecce enim Deus adiuuat me, & Dominus susceptor est animæ meæ. Nec est quod quisquam dubitet, quin & nomine filij sui, & Verbo, quo sæpissime is vsus est, moueatur Deus, qui semper, vt ait Apostolus, exauditus est pro sua reuerentia.

Amen, attentionem etiã excitat.
Psal. 53.7
Hebr. 5.7.

Deo IesuChristo æterni Dei æterno Filio laus & gloria.

BVLLA S. D. N. D. Pij. Diuina prouidentia Papæ Quarti, Super forma iuramenti professionis fidei.

Pius Episcopus seruus seruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam.

INiunctum nobis Apostolicę seruitutis officiũ requirit, vt ea quæ Dominus, omnipotens ad prouidam Ecclesiæ suæ directionem, sanctis Patribus, in nomine suo congregatis, diuinitus inspirare dignatus est, ad eius laudem & gloriam incunctanter exequi properemus. Cum itaque iuxta Concilij Tridentini dispositionem omnes, quos deinceps cathedralibus

&

& ſuperioribus Eccleſijs præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, canonicatibus, & alijs quibuſcunque beneficijs eccleſiaſticis, curam animarum habentibus, prouideri contingет, publicam orthodoxæ fidei profeſsionem facere, ſeque in Romanæ Eccleſiæ obedientia permanſuros ſpondere, & iurare, teneantur: Nos volentes, etiam per quoſcunque, quibus de monaſterijs conuentibus, domibus, & alijs quibuſcumque locis Regularium quorumcumque Ordinum, etiam Militiarum, quocumque nomine vel titulo prouidebitur, idem ſeruari, & adhoc, vt vnius eiuſdem fidei profeſsio vniformiter ab omnibus exhibeatur: vnicaque & certa illius forma cunctis innoteſcat, noſtræ ſollicitudinis partes, in hoc aliqui minime deſiderari, formam ipſam præſentibus annotatam, publicari, & vbique gentium per eos, ad quos ex decreto tis ipſius Concilij & alios prædictos ſpectat, recipi & obſeruari, ac ſub pœnis per Concilium ipſum in contrauenientes latis, iuxta hanc & non aliam formam, profeſsionem prædictam ſolemniter fieri, authoritate Apoſtolica tenore præſentium diſtrictè præcipiendo mandamus huiuſmodi ſub tenore. Ego N. firma ſide credo, & profiteor omnia & ſingula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo ſancta Romana Eccleſia vtitur, videlicet. Credo in vnum Deum, patrem Omnipotentem, factorem cœli & terræ viſibilium omnium, & inuiſibilium, & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſæcula Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quē omnia facta ſunt: qui propter nos homines & propter noſtram ſalutē

def

descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato passus, & sepultus est, & resurrexit tertia die secundum Scripturas, & ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris, & iterum venturus est cum gloria iudicare vivos & mortuos, cuius regni non erit finis: & in Spiritum Sanctum Dominū & viuificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus est per Prophetas: & vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum, & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi. Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones reliquasque eiusdem Ecclesiæ observationes & constitutiones firmissimè admitto, & amplector. Item sacram Scripturam iuxta eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam vnquam nisi iuxta vnanimen consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque septem esse vere & proprie sacramenta novæ legis a Iesu Christo, Domino nostro, instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet, Baptismum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in supradictorum omnium sacramentorum

torum

torum solemni administratione recipio, & admitto. Omnia & singula, quę de peccato originali: & de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum proprium, & propitiatorium sacrificium, pro viuis, & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse, vere, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem, vna cum anima, diuinitate Dñi nostri Iesu Christi, fieriq, cõuersionẽ, totius substantiæ panis in corp⁹, & totius substãtię vini in sanguinem, quam conuersionem Catholica Ecclesia Transsubstantiationẽ appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie, totum atque integrũ Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse. Animasque ibi detẽtas fidelium suffragijs iuuari. Similiter & Sanctos vnà cum Christo regnantes, venerandos atque inuocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas, Firmissime assero imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, necnon aliorum sanctorum habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem, a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque vsum Christiano populo maxime salutarem esse, affirmo sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco, Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorũ principis successori, ac Iesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac iuro. Cætera item omnia a sacris Canonibus, & œcumenicis Concilijs, ac præcipue a sacrosancta

Tri-

Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor, simulque contraria omnia, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, reiectas & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, & anathematizo. Hanc veram Catholicã fidem, extra quam nemo saluus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & inuiolatam, vsque ad extremũ vitæ spiritum, constantissime (Deo adiuuante) & retinere confiteri, atque a meis subditis vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N. spondeo, voueo, ac iuro: Sic me Deus, adiuuet, et hæc sancta Dei Euangelia. Volumus autẽ quod præsentes litteræ, in Cãcellaria nostra Apostolica, de more, legantur: Et vt omnibus facilius pateant, in eius Quinterno describantur, ac etiam imprimantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ voluntatis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationẽ omnipotentis Dei, ac Beatorum, Petri, & Pauli, Apostolorum eius, se nouerit, incursurum. Datum Romæ, apud Sanctũ Petrum: Anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Idibus Nouemb. Pontificatus nostri Anno quinto.

Fed. Cardinalis Cæsius.
Cæ. Glorierius.

Lectæ, & publicatæ fuerunt supra scriptæ litteræ Romæ, in cancellaria Apostolica, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo quarto.

Die

Die vero Sabbati, nona mensis Decembris, Pontificatus Sanctissimi in Christo patris & Domini nostri, Domini Pij Papæ Quarti, anno quarto.

A. Lomellinus Custos.

FINIS

INDEX IN CATHECHISMVM IIS LONGE COPIOSIOR QVI HACTENVS EDITI SVNT

in quo litera, A, priorem paginæ partem, B vero posteriorem denotat.

A Adam

Angeli

impo

Con-

 nis

Dæmo

Deo

E

E.

Eucha

Fides

H.

dimitte

iurans

iustitia

Lumen

P.

pater

preces

S.

Omne

Deo Iesu Christo æterno Deo æternique Deo, Filio laus & gloria.

